

UNIVERSITATEA
„DIMITRIE CANTEMIR”
din Târgu-Mureş

Conferinţa comunicări ştiinţifice a studenţilor şi masteranzilor

DIGITALIZARE ȘI CUNOAȘTERE

PROVOCĂRI ETICE ŞI IMPACT ASUPRA SOCIETĂŢII

19-20 MAI 2025

EDITURA UNIVERSITARĂ
Bucureşti
2025

Coordonatori:
Conf. univ. dr. Adela MORARU
Conf. univ. dr. Doina DAVID

DIGITALIZARE ŞI CUNOAŞTERE

Provocări etice şi impact asupra societăţii

UNIVERSITATEA „DIMITRIE CANTEMIR” DIN TÂRGU MUREȘ

DEPARTAMENTUL PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI DIDACTIC

Conf. univ. dr. ADELA MORARU
Conf. univ. dr. DOINA DAVID
(Coordonatori)

Conferinţa comunicări ştiinţifice a studenților şi masteranzilor

DIGITALIZARE ŞI CUNOAŞTERE

Provocări etice şi impact asupra societăţii

EDITURA UNIVERSITARĂ
Bucureşti

Redactor: Laura Nicolescu
Tehnoredactor: Ameluţa Vişan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice (C.N.C.S.) şi inclusă de Consiliul Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

ISBN 978-606-28-2200-2

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062822002

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2026
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, Bucureşti
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuţie: tel.: 021.315.32.47 / 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

Cuprins

PREFAȚĂ 15
ROLUL ȘI IMPORTANȚA FILMELOR EDUCAȚIONALE – RESURSE DIGITALE ALE DIDACTICII INTEGRATIVE 17
CONF UNIV.DR. SORINA-MIHAELA BĂLAN
Materialele vizuale în educația universitară – un apel către o predare incluzivă și captivantă . 17
Filmul – catalizator educațional interdisciplinar 19
Cele trei fețe ale psihoterapiei: Ellis, Perls și Rogers în cazul Gloria – o analiză critică și reflexivă 21
Miniseria "Adolescence" (Netflix, 2025) – recomandat pentru psihologie și drept în contextul digital 24
Concluzii 25
Bibliografie 26

FACULTATEA DE DREPT 29

LIMITELE PROCEDURII JUDICIARE ÎN SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR SOCIALE. CAZUL „CHARLIE HEBDO" 30
NAGY (ŐLVEDI) LINDA-DELIA, PROF. UNIV. DR. BRÎNDUȘA GOREA
Considerații introductive 30
Studiu de caz: cazul „Charlie Hebdo" 31
Concluzii 33
Bibliografie 34
PROBLEMA REFUGIAȚILOR: IMPLICAȚII SOCIALE ȘI SOLUȚII JURIDICE 35
FEKETE (GAZDA) GYÖNGYVER KATALIN, PROF. UNIV. DR. BRÎNDUȘA GOREA
Introducere – o umanitate în mișcare 35
Ce înseamnă a fi refugiat? O protecție între speranță și lege 35
De ce fug oamenii? Cauzele migrației forțate – o realitate imposibil de ignorat 36
Cine sunt refugiații? Și cine nu sunt… – o clarificare esențială într-o lume confuză 37
Impactul asupra societăților gazdă – între temeri, prejudecăți și oportunități reale 38
Soluții juridice și politici eficiente – între norme, responsabilitate și umanitate 39
Studiu de caz: uniunea europeană și criza refugiaților sirieni – între solidaritate și diviziune ... 40
Concluzii – refugiații: între provocare, responsabilitate și umanitate 41
Implicații și direcții de acțiune în contextul protecției refugiaților 42
Bibliografie 43
INFRACȚIUNI CARE POT FI COMISE ÎN CONTEXTUL UNUI ACCIDENT RUTIER 44
ȘTEFAN VALENTIN-CRISTIAN, PROF. UNIV. DR. BRÎNDUȘA GOREA
Introducere 44
Infracțiuni săvârșite din culpă 45
Infracțiuni săvârșite cu intenție și cu intenție depășită 52
Concluzii 52
Bibliografie 53
TIPURILE ȘI FORȚA PROBATORIE A SEMNĂTURII ELECTRONICE 54
GEORGIANA BUDA, CONF.UNIV.DR. IOANA RALUCA TONCEAN LUIERAN
Reglementarea legală 54
Semnătura electronică 55
Tipuri de semnături electronice 55
Forța probantă a semnăturii electronice 56

Argumente pro și contra semnăturii electronice *57*
Concluzie *58*
Legislație *58*
Bibliografie *59*
CARACTERISTICI SPECIALE ALE SOCIETĂȚII CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ CU UN SINGUR MEMBRU 60
BRĂTEAN ANDREEA- LIUȚA, CONF.UNIV.DR. IOANA RALUCA TONCEAN LUIERAN
Introducere *60*
Apariția societății cu răspundere limitată cu asociat unic *61*
Natura juridică *61*
Efectele societății cu răspundere limitată cu asociat unic *62*
Dizolvarea și lichidarea societății *63*
Concluzii *64*
Bibliografie *64*
Webgrafie *64*
STUDIU COMPARATIV PRIVIND REGLEMENTAREA PROFESIONIȘTILOR COMERCIALI ÎN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA 65
ALA GÎLCĂ, CONF.UNIV.DR. IOANA RALUCA TONCEAN LUIERAN
Introducere *65*
Analiza noțiunilor *66*
Tipuri de profesioniști în ambele sisteme *68*
Diferențe între cele două reglementări *70*
Concluzii *71*
Bibliografie *71*
Legislație – România *71*
Legislație - Republica Moldova *71*
Doctrină *71*
FORME DE MANIFESTARE ALE ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE 73
BUDA GEORGIANA ALEXIA, CONF.UNIV.DR. OANA VOICA NAGY
Reglementare *73*
Antantele anticoncurențiale *74*
Formele de manifestare a înțelegerilor anticoncurențiale *75*
Exemple de practici anticoncurențiale - Appel, ancheta de la Bruxelles pentru prețurile ridicate ale tabletelor Ipad și cărților electronice *77*
Concluzii *78*
Bibliografie *78*
Webgrafia *78*
INTERZICEREA TORTURII ȘI A ALTOR TRATAMENTE SAU PEDEPSE CRUDE, INUMANE SAU DEGRADANTE 79
DOBOI GABRIELA-DELIA, CONF.UNIV.DR. OANA VOICA NAGY
Introducere *79*
Documentele Organizației Națiunilor Unite *79*
Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante *80*
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului *81*
Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante *81*
Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului *82*
Concluzii *84*
„ȘPAGA" CA REFLEX NAȚIONAL: O ANALIZĂ CRIMINOLOGICĂ A CORUPȚIEI "NORMALIZATE" ÎN SISTEMUL DE SĂNĂTATE ROMÂN 85
SPANIOL-BÎRSAN CĂTĂLIN, HĂRȘAN(FĂRCAȘ) LAURA, LECT.UNIV.DR. NELU DORINEL POPA
Introducere. Etimologia cuvântului „șpagă" *85*

Considerente teoretice privind „șpaga" în domeniul medical: ... *86*
Considerente metodologice privind percepția „șpăgii" în domeniul medical ... *89*
Concluzii ... *94*
Bibliografie ... *95*
CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND VICTIMELE INFRACȚIUNILOR DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ ... 96
PITEA IONELA-MARIA, COVĂSAN (ȚEPEȘ) IONELA, LECTOR UNIV.DR. NELU DORINEL POPA
Introducere. Aspecte generale ... *96*
Considerente teoretice privind victimele infracțiunilor de violență domestică: ... *97*
Concluzii ... *99*
IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ASUPRA DREPTURILOR DE AUTOR ... 101
ALA GÎLCĂ, ASIST.UNIV.DR. ANCA VIORICA BOGDAN
Noțiunea de drept de autor și natura juridică a acestuia ... *101*
Subiectul dreptului de autor ... *102*
Noțiunea de Inteligență Artificială ... *102*
Legislația în domeniul IA ... *103*
Dreptul de autor și IA ... *104*
Provocările IA asupra drepturilor de autor ... *105*
Studii de caz ... *106*
Concluzii ... *108*
Bibliografie ... *108*
Doctrină ... *108*
Legislație ... *109*
Webgrafie ... *109*
EVOLUȚIA ISTORICĂ A PROTECȚIEI DREPTURILOR DE AUTOR ... 110
ANDREEA BRĂTEAN, GEORGIANA BUDA,ASIST.UNIV.DR. ANCA BOGDAN
Introducere ... *110*
Protecția internațională ... *111*
Reglementări la nivel național ... *114*
Concluzii ... *115*
Bibliografie ... *116*
DREPTURILE DE AUTOR ASUPRA UNEI COMPOZIȚII MUZICALE ... 117
CAMELIA-CRISTINA GRAMA, MARIA FLORINA DEAC, ASIST.UNIV.DR. ANCA BOGDAN
Aspecte privind reglementarea dreptului de autor ... *117*
Drepturile de autor în domeniul muzical ... *118*
Conceptul de operă audiovizuală ... *118*
Contrafacerea operelor muzicale ... *119*
Cazuri de plagiat în muzică ... *120*
Concluzii ... *121*
Bibliografie ... *121*
Doctrină ... *121*
Acte normative ... *122*
Webgrafie ... *122*
REGIMUL JURIDIC ÎN MATERIA SALARIZĂRII FUNCȚIONARILOR PUBLICI.. PARTICULARITĂȚI STABILITE PRIN DECIZIA NR. 103/2024 A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT ... 123
BOGDAN COSTINEL GĂNĂU, ASIST. UNIV. DRD. COJOCARIU LĂCRĂMIOARA
Introducere ... *123*
Cadrul normativ general în materia salarizării funcționarilor publici ... *125*
Particularități stabilite prin Decizia nr. 103/2024 a ÎCCJ, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. ... *125*
Concluzii ... *128*

Bibliografie *128*

FACULTATEA DE PSIHOLOGIE 129

IL RUOLO DELLA METACOGNIZIONE NELLO SVILUPPO DELLE COMPETENZE DEGLI STUDENTI CON BISOGNI EDUCATIVI SPECIALI (CES) 130
MARILISA ESPOSITO, PROF. UNIV. DR. ELENA-ADRIANA TOMULETIU
Il concetto di metacognizione *131*
Il ruolo dell'insegnante inclusivo *131*
Tecniche per il lavoro di gruppo inclusivo *132*
Conclusione *133*
Bibliografia *134*
RELAȚIA DINTRE STRES OCUPAȚIONAL, SATISFACȚIE ÎN MUNCĂ ȘI EMPATIE LA CADRELE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR 135
CAMELIA MARIA GROZA (POJAR), PROF.UNIV.DR.ELENA ADRIANA TOMULEȚIU135
Introducere *135*
Cadrul teoretic *136*
Metodologia cercetării *138*
Concluzii și implicații practice *145*
Bibliografie *146*
IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA SĂNĂTĂȚII MINTALE LA ADOLESCENȚI 148
MIHAELA NICOLETA (SIMION) SOCACIU, PROF. UNIV. DR. ELENA-ADRIANA TOMULEȚIU
Introducere *148*
Cadrul teoretic *149*
Metodologia cercetării *151*
Concluzii și implicații practice *161*
Bibliografie *162*
IMPACTUL TEHNICILOR DE RELAXARE ASUPRA REDUCERII STRESULUI ȘI ANXIETĂȚII LA ELEVII DE LICEU 163
SĂLĂGEAN (ZIDĂRESCU) IOANA, COORDONATOR: CONF.UNIV.DR. ELENA ADRIANA TOMULEȚIU
Introducere *163*
Cadrul teoretic *163*
Metodologia cercetării *165*
Concluzii și implicații practice *169*
Bibliografie *169*
IMPORTANȚA LECTURII ÎN COTIDIAN: O ANALIZĂ A IMPACTULUI PE CARE ÎL AU CĂRȚILE ASUPRA VIEȚII DE ZI CU ZI 170
STANCIU THAIS-ELENA, PROF. UNIV. DR. ELENA-ADRIANA TOMULEȚIU
Introducere *170*
Cadrul teoretic *170*
Metodologia cercetării *172*
Concluzii și implicații practice *181*
Bibliografie: *182*
EVALUAREA TRĂSĂTURILOR PSIHOLOGICE ASOCIATE DOBÂNDIRII SAU PIERDERII STĂRII DE BINE LA STUDENȚII FACULTĂȚII DE PSIHOLOGIE 183
CRASI (RUSU) DELIA, LECTOR UNIV. DR. ANDREI COTRUȘ
Introducere *183*
Cadrul teoretic *184*
Metodologia cercetării *184*
Concluzii și implicații practice *186*
Bibliografie *187*
PSIHOLOGIA NEVĂZUTĂ A BOLILOR AUTOIMUNE: DE LA TRAUMĂ LA REZILIENȚĂ 188

ANGELICA BLĂJAN (TRIF), MARA COSTA (ȚIRLEA), LECT.UNIV.DR. ANDREI COTRUȘ
Introducere ... *188*
Cadrul teoretic ... *190*
Metodologia cercetării ... *195*
Concluzii și implicații practice ... *200*
Bibliografie ... *203*
CREIERUL DIGITAL: CUM SOCIAL MEDIA INFLUENȚEAZĂ REGLAREA EMOȚIONALĂ ȘI CONCENTRAREA LA TINERI ... 205
ANGELICA BLĂJAN (TRIF), MARA COSTA (ȚIRLEA), DAN PAULA, GLIGA OANA, LECT.UNIV.DR. ANDREI COTRUȘ
Introducere ... *205*
Cadrul teoretic ... *206*
Metodologia cercetării ... *210*
Concluzii și implicații practice ... *224*
Bibliografie: ... *224*
ARTA VIZUALĂ – O RESURSĂ POTENȚIALĂ ÎN CONSILIEREA PSIHOLOGICĂ ȘI PSIHOTERAPIE ... 226
ARINA MORARU, LECT.UNIV.DR. ANCA NEMEȘ
Introducere: ... *226*
Cadrul teoretic ... *227*
Metodologia cercetării ... *231*
Concluzii și implicații practice ... *235*
Bibliografie ... *235*
PROCESUL DE RECRUTARE ȘI SELECȚIE A PERSONALULUI ÎN COMPANIA MATEROM ... 237
ADORJAN (BRAI) IONELA, PROF.UNIV.DR. MIHAELA STOICA
Introducere ... *237*
Metodologia cercetării ... *238*
Concluzii și implicații practice ... *242*
Bibliografie ... *242*
INVESTIGAREA NIVELULUI DE STRES ȘI A SATISFACȚIEI PROFESIONALE ÎN FUNCȚIE DE MODUL DE ORGANIZARE A MUNCII ... 243
SOMEȘAN MĂDĂLINA CODRUȚA, PROF.UNIV.DR. MIHAELA STOICA
Introducere ... *243*
Metodologia cercetării ... *244*
Concluzii și implicații practice ... *246*
Bibliografie ... *246*
STRATEGII DE MANAGEMENT AL RESURSELOR UMANE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE ... 247
ADELINA (BRUMAR) PĂȘCAN , CONF. UNIV. DR. SORINA-MIHAELA BĂLAN
Introducere ... *247*
Metodologia cercetării ... *248*
Concluzii și implicații practice ... *250*
Bibliografie ... *250*
ABORDĂRI INOVATOARE ÎN MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE: PERSPECTIVE METODOLOGICE DIN CERCETAREA ORGANIZAȚIONALĂ ... 251
IOANA-LARISA POPESCU, CONF. UNIV. DR. SORINA-MIHAELA BĂLAN
Introducere ... *251*
Cadrul teoretic ... *252*
Metodologia cercetării ... *252*
Concluzii și implicații practice ... *254*
Bibliografie ... *255*

STIMA DE SINE ȘI SCHEMELE COGNITIVE MALADAPTIVE: UN STUDIU COMPARATIV ASUPRA DIMENSIUNII DIRECȚIEI CĂTRE CEILALȚI 256
ELENA CAMELIA SUCIU (NAGY), CONF. UNIV. DR. SORINA-MIHAELA BĂLAN, LECTOR UNIV. DR. COTRUȘ ANDREI
Introducere *256*
Cadrul teoretic *257*
Metodologia cercetării *259*
Concluzii și implicații practice *267*
Bibliografie: *267*
COMMON ENGLISH ERRORS AMONG UNIVERSITY STUDENTS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF ROMANIA AND CAMBODIA. 269
IULIA BERARIU, ASSOC. PROF. PHD. CRISTINA BERARIU, LECTURER PHD ANCA NEMES
Introduction *270*
Background of Study *270*
Problem Statement *271*
Literature review *272*
Methodology *273*
Results and discussion *274*
Conclusion *279*
References *279*
FACULTATEA DE GEOGRAFIE 281
A GEOGRAPHICAL-HISTORICAL STUDY OF THE BIERTAN COMMUNE 282
DAN MIHAI-JANOS, LECTURER PHD. PASCU TALITA
Introduction *282*
Research methodology *282*
Physical-geographical characterization *283*
Historical evolution of the commune *283*
Evolution of geographical elements *283*
Architectural and cultural elements *284*
Population and demographics *284*
Economic aspects *285*
Conclusions *285*
References *285*
PROPOSALS FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN SASCHIZ COMMUNE THROUGH THE CAPITALIZATION OF LOCAL TRADITIONS 287
IULIA DAMARIS POP, LECTURER PHD. TALITA PASCU
Introduction *287*
Research methodology *288*
Results *288*
Conclusions *292*
References *293*
THE GEOGRAPHIC AND HISTORICAL STUDY OF THE MUNICIPALITY OF REGHIN 294
BAMBOR ROBERT-ALEXANDRU, LECTURER PHD. TALITA PASCU
Introduction *294*
Geographical framework *295*
Historical evolution *295*
Socio-economic and demographic dynamics *297*
Conclusions *298*
References *299*
GEOGRAPHICAL-HISTORICAL STUDY OF TÂRGU-MUREȘ MUNICIPALITY 300
SĂNDULACHE VLAD-PETRU, ASSOC.PROF.PHD. FLOREA CĂLIN VALENTIN, LECTURER PHD. PASCU TALITA

Introduction ... *300*
Research methodology ... *301*
Physical-geographical characterization ... *301*
History of the settlement Târgu Mureș ... *302*
Socio-cultural and technical infrastructure ... *303*
Demographic Component ... *303*
The Economy of the Municipality ... *304*
Conclusions ... *305*
References ... *305*
ANALIZA MIXULUI DE MARKETING ÎN TURISM: STUDIU DE CAZ HOTELUL ALUNIȘ, SOVATA ... 306
TANTI DÁNIEL BENCE, CONF. UNIV. DR. MARIA OROIAN
Introducere ... *306*
Metodologie ... *307*
Rezultate și discuții ... *308*
Concluzii și recomandări ... *312*
Bibliografie ... *313*
SCHIMBĂRILE CLIMATICE ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ ÎN ROMÂNIA: PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII. STUDIU DE CAZ: CONTRIBUȚIA COMPANIEI „INTERVENȚII ACTIVE ÎN ATMOSFERĂ S.A.” ... 314
TARȘOAGĂ IOAN, CONF. UNIV. DR. MARIA OROIAN
Introducere ... *314*
Metodologie ... *315*
Rezultate și discuții ... *316*
Studiu de caz: Intervenții Active în Atmosferă S.A. ... *316*
Concluzii și recomandări ... *320*
Bibliografie ... *321*
FINANȚAREA INTERNAȚIONALĂ A ROMÂNIEI DIN FONDURI EUROPENE ... 322
NICOARĂ SIMON-IOAN, LECT.UNIV.DR. IGNAT ANDREEA
Problematica dezvoltării rurale în context european ... *322*
Paradoxul agriculturii românești: potențial vs. performanță ... *323*
Fondurile europene: catalizator pentru transformare sau sursă de noi decalaje? ... *323*
Convergență economică și politici agricole ... *324*
Metodologia cercetării – o abordare spațial-econometrică ... *325*
Analiza rezultatelor: profilul absorbției fondurilor în România ... *327*
Discuții, implicații și concluzii ... *328*
Bibliografie ... *330*
PROPUNERI DE PROMOVARE ȘI DEZVOLTARE A TURISMULUI ÎN ZONA MUNȚILOR GURGHIU ... 332
HORVAT ȘTEFANA TEODORA, LECT. UNIV. DR. PASCU TALITA
Introducere ... *332*
Potențialul Turistic al Munților Gurghiu ... *332*
Utilizarea actuală a resurselor turistice ... *335*
Propuneri de promovare și dezvoltare a turismului ... *337*
Concluzii ... *338*
Bibliografie ... *339*
DEZVOLTAREA ȘI PROMOVAREA TURISMULUI ÎN STAȚIUNEA BUȘTENI ... 340
CHIPEȘIU CORNEL, CONF. UNIV. DR. MARIA OROIAN
Introducere ... *340*
Metodologie ... *341*
Rezultate și discuții ... *341*
Studiu de caz: Pensiunea Kalinder ... *342*
Concluzii și recomandări ... *342*

Bibliografie *343*

FACULTATEA DE STIINTE ECONOMICE 344

ROLUL SUBVENȚIILOR ȘI AJUTOARELOR DE STAT ÎN DEZVOLTAREA SECTORULUI ZOOTEHNIC 345

PAPP IZABELLA, LECT. UNIV. DR. IGNAT ANDREEA

Introducere *345*

Raport între cheltuieli și sprijinul financiar acordat prin subvenții în zootehnie: O perspectivă multianuală (2019-2024) *348*

Concluzii *350*

Bibliografie *351*

IMPORTANȚA TURISMULUI ÎN CONTEXT MACROECONOMIC 352

CHIRIȚĂ ARINA-CRISTIANA, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT

Contribuția turismului la PIB *352*

Rolul tichetelor de vacanță în finanțarea turismului *354*

Infuzia de valută și balanța de plăți externe *356*

Influența turismului asupra pieței muncii *356*

Investițiile în infrastructură și HoReCa *357*

Concluzii *358*

Bibliografie *359*

PIB-UL ROMÂNIEI ÎNTRE CIFRE ȘI REALITATE 360

HRIȘCĂ DENISA DANIELA, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT

Produsul Intern Brut ca indicator economic *360*

Evoluția PIB-ului României în perioada 2015-2024 ..... *361*

Principalele tendințe și cauze care au influențat dinamica PIB-ului pe perioada de referință *362*

Compararea PIB-ului României cu PIB-ul din alte țări din anul 2024 ..... *363*

Evenimente care au influențat Produsul Intern Brut al României *364*

Performanța de creștere a PIB-ului României: o analiză de la an la an *364*

Redresarea post-pandemie: 2021-2024 ..... *365*

Presiuni inflaționiste și politică monetară *367*

Balanța comercială și cererea externă *367*

Potențialul economic al României *368*

Concluzii *369*

Bibliografie *370*

ECONOMIA DIGITALĂ ÎN FAȚA NOILOR POLITICI FISCALE DIN SECTORUL IT DIN ROMÂNIA 372

MOLDOVAN PAUL-OCTAV, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT

Introducere *372*

Economia digitală – definiție, caracteristici și tendințe *373*

Politici fiscale în domeniul IT din România *375*

Impactul noilor politici fiscale asupra economiei digitale *379*

Concluzii *380*

Bibliografie *382*

DEZVOLTAREA TEHNOLOGIEI ÎN SISTEMUL BANCAR 383

MORAR PRECUP EMILIAN, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT

Introducere *383*

Tehnologii mobile. Aplicatii mobile banking: *383*

Utilizarea tehnologiei în sistemul bancar *385*

Stocarea in cloud și procesarea datelor: *385*

Inteligenta artificiala *386*

Blockchain și criptomonede *388*

Contracte inteligente și transfer transfrontalier: *389*

Influența noilor tehnologii asupra serviciilor bancare *391*

REGLEMENTARE 393
Bănci deschise (Open Banks) *394*
Studiu de caz *394*
Concluzii *395*
Bibliografie *395*
IMPLEMENTAREA AI ÎN COMUNICAREA COMPANIILOR 396
MORAR PRECUP EMILIAN CORNEL, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT
Introducere *396*
Comunicarea valorilor companiei în era inteligenței artificiale *396*
Inteligența Artificială: Fundamente și tipologii aplicate în comunicare *398*
Aplicații concrete ale AI în comunicarea companiilor *399*
Avantaje ale utilizării AI în comunicare *402*
Riscuri și limite ale utilizării AI în comunicare *403*
Studii de caz relevante *404*
Bibliografie *405*
IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN SECTORUL BANCAR: APLICABILITATE, BENEFICII ȘI PROVOCĂRI 407
ANDREI IOAN BARBU, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT
Introducere *407*
Conceptualizarea inteligenței artificiale în sectorul bancar *407*
Beneficiile inteligenței artificiale pentru bănci *408*
Provocările implementării inteligenței artificiale în bănci *409*
Studii de caz *410*
Impactul ai asupra viitorului băncilor *411*
Concluzii *411*
Bibliografie *411*
ROMANIA AND CAMBODIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERNATIONAL TRADE: SIMILARITIES AND DIFFERENCES 412
NICOARA SIMON IOAN, SUON LYSORNG, LECTURER PHD IGNAT ANDREEA
Introduction *412*
Background of Study *413*
Problem Statement *413*
Research Objectives *414*
Research Questions *414*
Significance of Study *414*
Scope and Delimitations *414*
Literature Review *414*
Methodology *415*
Conclusion *421*
Bibliography *423*
COMUNICAREA ÎN INDUSTRIA HORECA 424
MOLNAR ZSOLT-LEVENTE, LECT. UNIV. DR. ANDREEA IGNAT
Introducere *424*
Particularități ale comunicării în horeca *425*
Comunicarea cu clienții și comunicarea internă *426*
Comunicarea indirectă prin produse culinare *427*
Inovație și digitalizare în comunicarea horeca *428*
Digitalizarea comunicării cu clienții *429*
Digitalizarea comunicării cu furnizorii *430*
Studiu de caz: restaurantul Victoria Inn *432*
Concluzii *435*
Bibliografie *436*

O ANALIZĂ A EVOLUȚIEI START-UP-URILOR DIGITALE DIN ROMÂNIA ÎN CADRUL PEISAJULUI GLOBAL: STUDII DE CAZ ALE UIPATH ȘI FINTECHOS. 437
ADRIAN CHELARU, LECT. UNIV. DR. SMARANDA VANCEA
Introducere *437*
Ecosistemul startup-urilor digitale din România *438*
De la idee la scalare: etapele cheie ale unui start-up digital *440*
Provocări și oportunități pentru startup-urile românești *441*
Studiu de caz: Startup-uri românești de succes *442*
Integrarea startup-urilor românești în contextul global *443*
Concluzii și recomandări *444*
Bibliografie *445*
TESLA, INC – EVOLUȚIA FINANCIARĂ ȘI POZIȚIA PE PIAȚĂ 447
ADRIAN CHELARU,LECT. UNIV. DR. SMARANDA VANCEA
Introducere – Tesla, Inc *447*
Context macroeconomic și piețele financiare în 2024–2025 ..... *448*
Evoluția concretă a cotației Tesla *449*
Factori majori care au influențat prețul acțiunii, motivele creșterii, volatilității și scăderii acțiunilor Tesla (TSLA) *453*
Analiză comparativă cu alți mari producători de vehicule electrice *455*
Perspective pentru 2025 și după *455*
Concluzii *456*
Bibliografie *457*

PREFAȚĂ

Volumul de față reunește contribuțiile științifice prezentate în cadrul Conferinței Studenților intitulată ***„Digitalizare și cunoaștere – provocări etice și impact asupra societății”*****,** un demers academic care reflectă preocupările actuale ale mediului universitar pentru înțelegerea transformărilor profunde generate de progresul tehnologic, de dinamica socială accelerată și de reconfigurarea continuă a cunoașterii. Lucrările incluse evidențiază caracterul interdisciplinar al cercetării contemporane și capacitatea tinerilor cercetători de a analiza critic realitățile sociale, juridice, economice, psihologice și educaționale ale lumii actuale. Tema centrală a conferinței – digitalizarea – este abordată din perspective multiple, demonstrând faptul că aceasta nu reprezintă doar un fenomen tehnologic, ci un proces complex, cu implicații profunde asupra modului în care învățăm, comunicăm, muncim și ne raportăm la valori fundamentale precum drepturile omului, etica profesională sau echitatea socială. Digitalizarea devine, astfel, un catalizator al schimbării, influențând structuri instituționale, modele educaționale și forme de interacțiune socială. Volumul reflectă această diversitate tematică prin contribuții aparținând mai multor domenii de studiu – drept, psihologie, științe economice, geografie, științe sociale și educaționale – ilustrând caracterul integrator al cunoașterii contemporane. Analizele juridice privind drepturile de autor, digitalizarea procedurilor, protecția datelor, criminalitatea sau impactul inteligenței artificiale asupra normelor juridice evidențiază necesitatea adaptării cadrului legislativ la noile realități tehnologice. În același timp, lucrările din sfera psihologiei și educației aduc în prim-plan efectele digitalizării asupra sănătății mintale, proceselor cognitive, dezvoltării emoționale și strategiilor de învățare, subliniind atât oportunitățile, cât și riscurile asociate utilizării excesive a tehnologiei.

O dimensiune importantă a volumului este reprezentată de reflecțiile asupra impactului social și economic al transformărilor digitale. Analizele privind piața muncii, resursele umane, turismul, sistemul bancar sau politicile publice evidențiază modul în care inovația tehnologică redefinește competitivitatea, eficiența și sustenabilitatea organizațională. În același timp, sunt abordate problematici de actualitate precum inteligența artificială, digitalizarea serviciilor financiare, economia digitală sau comunicarea asistată de AI, teme care conturează direcțiile viitoare ale dezvoltării socio-economice. Un aspect remarcabil al acestui volum îl constituie preocuparea constantă pentru dimensiunea etică și umană a progresului tehnologic. Fie că este vorba despre protecția drepturilor de autor, combaterea plagiatului, efectele rețelelor sociale asupra sănătății psihice sau gestionarea stresului și a anxietății în mediul educațional, autorii subliniază necesitatea unui echilibru între inovație și responsabilitate. Digitalizarea nu este prezentată ca un scop în sine, ci ca un instrument care trebuie utilizat în beneficiul dezvoltării armonioase a individului și al societății.

Prin diversitatea temelor abordate și rigoarea științifică a analizelor, volumul constituie o contribuție valoroasă la dialogul academic actual, oferind perspective relevante atât pentru mediul universitar, cât și pentru factorii decizionali și practicieni. Totodată, el reflectă

potențialul creativ și analitic al studenților, confirmând rolul esențial al acestora în construirea unei societăți bazate pe cunoaștere, responsabilitate și inovație. În acest context, volumul de față se dorește a fi nu doar o colecție de studii academice, ci și un spațiu de reflecție asupra direcțiilor viitoare ale educației și societății digitale, în care cunoașterea, etica și tehnologia trebuie să evolueze în mod armonios și sustenabil. Dincolo de avantajele incontestabile ale progresului tehnologic, rămâne esențial ca acesta să fie orientat spre dezvoltarea armonioasă a individului și a societății, prin educație, spirit critic și reflecție academică. Conferința „*Digitalizare și cunoaștere – provocări etice și impact asupra societății"* se înscrie astfel ca un demers necesar de analiză și conștientizare a transformărilor contemporane, oferind un spațiu de dialog între discipline, generații și perspective științifice. În acest sens, concluzia volumului poate fi sintetizată prin celebra afirmație a lui **Marshall McLuhan**: ***„Noi ne modelăm uneltele, iar apoi uneltele ne modelează pe noi."*** Această maximă exprimă, în mod esențial, responsabilitatea pe care o avem în raport cu tehnologia și rolul decisiv al cunoașterii în configurarea viitorului societății digitale.

Prorector științific,
Conf.univ.dr. Doina David

ROLUL ȘI IMPORTANȚA FILMELOR EDUCAȚIONALE – RESURSE DIGITALE ALE DIDACTICII INTEGRATIVE

Conf univ.dr. Sorina-Mihaela Bălan

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Educational films are digital teaching resources with high formative value, widely used in higher education. They allow students to observe, analyze and reflect on practices in their professional field in an engaging visual setting. The three documentary films made in 1965, known under the title "Three Approaches to Psychotherapy", are reference materials in the training of psychology students, having a deeply didactic character. They illustrate the fundamental methods and attitudes of rational-emotive therapy (Albert Ellis), Gestalt therapy (Fritz Perls) and client-centered therapy (Carl Rogers), through therapeutic work with a common client: Gloria. Each session constitutes an example of the practical application of therapeutic principles, revealing how each school constructs its intervention, relationship and change. The article proposes a critical, comparative and reflexive analysis of the three approaches, with an emphasis on their relevance in the context of contemporary psychotherapy. reflects the conceptual and stylistic positioning of the three therapists towards their common client Gloria. Ellis challenges her intellectually, Perls challenges her emotionally, and Rogers accompanies her relationally. Gloria thus becomes the focal point of a therapeutic triad with major didactic valences.

Keywords: *Gloria, Albert Ellis, Fritz Perls, Carl Rogers, psihoterapie, REBT, Gestalt, terapie centrată pe client, relație terapeutică, analiză reflexivă, formare profesională*

Filmele educaționale reprezintă instrumente esențiale în didactica modernă, oferind studenților oportunitatea de a vizualiza contexte autentice, situații profesionale și modele de intervenție. Aceste resurse vizuale sprijină învățarea aplicativă, interdisciplinară și colaborativă. Ele transformă procesul didactic într-o experiență de formare reflexivă, conectată la realitate și adaptată stilurilor de învățare ale studenților actuali. În psihologie, seria „Three Approaches to Psychotherapy" cu Gloria rămâne un exemplu clasic. În alte domenii – precum dreptul, științele economice, medicina dentară și geografia – filmele educaționale facilitează învățarea aplicată, dezvoltă gândirea critică și promovează o abordare interdisciplinară a conținutului. Ele contribuie la formarea unei didactici moderne, interactive și reflexive, centrate pe student. În context educațional, digitalizarea este prieten sau dușman?

Materialele vizuale în educația universitară – un apel către o predare incluzivă și captivantă

Imaginați-vă o sală de curs în care fiecare student – indiferent de stilul său de învățare – poate înțelege, simți și reține informația prezentată. Pentru ca acest scenariu să devină realitate, materialele vizuale nu trebuie să rămână mute. Orice imagine, grafic, echipament sau film trebuie să prindă viață printr-o descriere verbală clară și coerentă. Dacă demonstrați utilizarea unui echipament, faceți-l să vorbească: explicați ce este, cum funcționează, de ce este important. Când proiectați un slide PowerPoint, nu lăsați cuvintele doar pe ecran – rostiți-le. Acest simplu gest poate transforma înțelegerea pasivă într-o experiență activă de învățare. Iar când integrați secvențe video sau filme educaționale, ghidați privitorii printr-o narațiune care să le spună ce se întâmplă, ce înseamnă acele imagini și cum se leagă de ceea ce învață. Mai ales în prezentările distribuite online sau pe suporturi digitale, nararea acțiunii devine un imperativ etic: ea asigură nu doar claritatea, ci și accesibilitatea pentru toți. Într-o lume a învățării incluzive, vocea care însoțește imaginea nu este un moft, ci un instrument esențial.

Materialele vizuale relevante pe domenii

Drept

Twelve Angry Men (1957) – utilizat în cursuri de drept penal și argumentare juridică, pentru analiza procesului decizional în juriu. - Imaginați-vă o sală de judecată în care 12 bărbați trebuie să decidă soarta unui tânăr acuzat de crimă. Twelve Angry Men (1957) nu este doar un film de epocă, ci o lecție de drept penal și etică judiciară. În spatele replicilor sale tensionate se ascund întrebări fundamentale despre prejudecată, presiunea de grup și responsabilitatea morală. Este un exemplu valoros în cursurile de logică juridică și argumentare. *The Paper Chase* (1973) – despre formarea în drept la Harvard și relația dintre profesor și studenți, oferă o incursiune intensă în viața academică a unui student la Harvard Law School. Filmul ilustrează nu doar presiunea intelectuală, ci și dinamica mentor-discipol care formează coloana vertebrală a educației juridice. Fiecare interacțiune cu profesorul Kingsfield este un exercițiu de autoreflecție profesională și maturizare personală.

Științe Economice

Inside Job (2010) –premiat cu Oscar, de urmărit dacă vreți să înțelegeți adevărata amploare a crizei financiare din 2008, nu este doar un documentar – este o radiografie morală a sistemului financiar global. Cu o narațiune fermă și dovezi riguroase, filmul demască lăcomia, dereglementarea și complicitatea unor instituții-cheie. Este indispensabil în cursurile de macroeconomie, etică financiară și politici publice. Studenții ies din sala de proiecție nu doar informați, ci profund provocați să își reconsidere rolul în viitorul economiei. Pe un ton diferit, dar la fel de captivant, *The Big Short* (2015) transformă concepte abstracte precum credit default swaps sau speculative bubbles într-o poveste accesibilă, antrenantă și revelatoare. Filmul îmbină umorul cu dramatismul, interviurile fictive cu explicații grafice, totul într-un format perfect pentru cursuri de educație financiară. E o demonstrație că economia, oricât de complexă, poate fi explicată oricui – dacă ai curajul să o spui cu pasiune.

Medicină Dentară

Gross Anatomy (1989) – filmul explorează viața studenților la medicină și dilemele lor etice, personale și profesionale, fiind util în dezvoltarea empatiei clinice. Imaginați-vă o sală virtuală în care, în loc să țineți un bisturiu în mână, învățați să-l mânuiți printr-o simulare 3D. Platformele educaționale precum Dental XP, ITI Online Academy și Khan Academy revoluționează modul în care viitorii medici dentiști se formează. Acestea oferă un arsenal complet de resurse – de la videoclipuri detaliate de training chirurgical, până la protocoale moderne de tratament și cazuri clinice interactive. Studenții pot învăța restaurări protetice, implantologie și endodonție nu doar teoretic, ci experimentând într-un mediu digital ghidat de cele mai noi dovezi științifice.

Geografie

Imaginați-vă cum ar fi să vă aflați în mijlocul savanei africane, în adâncurile oceanelor sau pe crestele munților înghețați, fără să părăsiți sala de curs. *Planet Earth* (BBC, 2006–2016) este mai mult decât o serie de documentare. Este o experiență imersivă care transformă geografia fizică într-o aventură senzorială. Folosită la clasă, această resursă ajută studenții să înțeleagă dinamica ecosistemelor, relația dintre climă și biodiversitate și impactul uman asupra mediului. *Before the Flood (2016)* – documentar narat de Leonardo DiCaprio, explorează impactul schimbărilor climatice. Filmul oferă studenților un cadru actual și etic pentru a dezbate problemele legate de sustenabilitate, justiție climatică și politici de mediu. Este un instrument esențial în cursurile de geografie umană, ecopolitică și educație pentru dezvoltare durabilă.

Psihologie

Filmele "Three *Approaches to Psychotherapy"* sunt considerate pietre de temelie în educația psihologică. Acestea prezintă trei sesiuni de psihoterapie realizate cu aceeași clientă – Gloria – o femeie inteligentă, sensibilă, aflată într-o perioadă de criză emoțională post-divorț, confruntată cu dileme de viață autentică legate de sexualitate, vinovăție și parentaj. Interesul acestor filme derivă din faptul că oferă o oglindire a trei paradigme distincte, prin stilurile recognoscibile ale celor trei terapeuți. Din perspectiva lui **Albert Ellis**, Gloria este o persoană dominată de cogniții iraționale, care trebuie înlocuite prin intervenție logică și restructurare cognitivă. Pentru **Fritz Perls**, ea este fragmentată, alienată de sine, evitând contactul cu prezentul. Iar pentru **Carl Rogers**, Gloria este o ființă înzestrată cu potențial de autoactualizare, care are nevoie de un cadru empatic pentru a înflori.

Filmul – catalizator educațional interdisciplinar

De la sala de judecată la laboratorul de anatomie, de la bursa de valori la munții Himalaya, filmele educaționale transformă abstracțiunea teoriei în experiență trăită. În universitățile moderne, ele devin poduri între discipline, povești care trezesc curiozitatea, empatia și gândirea critică. Fie că vorbim de o lecție de drept, un seminar de etică medicală sau un curs de geografie umană, filmul aduce în sala de clasă un al treisprezecelea oaspete: realitatea. În tabelul 1, am selecționat filme esențiale, grupate pe domenii-cheie (psihologie, drept, științe economice, medicină dentară, geografie, educație). In tabelul 2 filmele recomandate sunt pentru orice profesor, fiecare titlu este o poartă către o lecție, fiecare scenă – un potențial exercițiu de reflecție didactică. Aceste filme nu doar completează materia, ci o încarnează. Ele pot fi folosite pentru dezbateri, eseuri reflexive, simulări, exerciții de analiză critică sau pur și simplu pentru a deschide inimi și minți.

Tabel 1. Filme esențiale, grupate pe domenii-cheie

TITLU FILM	AN	DESCRIERE	DOMENIU	DISCIPLINE
A BEAUTIFUL MIND	2001	Viața lui John Nash și lupta cu schizofrenia.	Psihologie	Psihopatologie, Istoria psihologiei
GOOD WILL HUNTING	1997	Tânăr cu talent matematic și istorie de traumă, susținut de un consilier.	Psihologie	Consiliere psihologică, Dezvoltare personală
DEAD POETS SOCIETY	1989	Profesor nonconformist inspiră elevii să gândească liber.	Educație, Literatură	Filosofie educațională, Literatură
TWELVE ANGRY MEN	1957	Deliberarea unui juriu într-un caz de crimă.	Drept	Drept penal, Etică juridică
THE PAPER CHASE	1973	Viața unui student la Harvard Law și relația cu mentorul său.	Drept	Educație juridică, Retorică juridică
INSIDE JOB	2010	Criza financiară din 2008, analiză sistemică.	Științe Economice	Macroeconomie, Etică financiară
THE BIG SHORT	2015	Explorare a prăbușirii pieței imobiliare prin instrumente financiare.	Științe Economice	Finanțe, Piețe financiare
GROSS ANATOMY	1989	Studența la medicină și etica profesională.	Medicină dentară	Etică medicală, Anatomie
PLANET EARTH	2006	Explorare documentară a ecosistemelor globale.	Geografie	Geografie fizică, Ecologie
BEFORE THE FLOOD	2016	Impactul schimbărilor climatice analizat de Leonardo DiCaprio.	Geografie	Sustenabilitate, Politici de mediu
FREEDOM WRITERS	2007	O profesoară dedicată schimbă viețile elevilor săi dintr-un liceu problematic prin scris	Educație	Psihopedagogie, Scriere creativă
THE GREAT DEBATERS	2007	Echipă de dezbateri confruntă rasismul în SUA.	Educație, Comunicare	Retorică, Educație civică

Aceste filme oferă perspective valoroase asupra provocărilor și satisfacțiilor profesiei de educator, fiind resurse excelente pentru formarea și dezvoltarea profesională a cadrelor didactice

Tabel 2. Filme recomandate profesorilor

TITLU FILM	AN	DESCRIERE SCURTĂ	DOMENIU	DISCIPLINE RECOMANDATE
GOOD BYE MR. CHIPS	1969	Povestea vieții unui profesor dedicat, iubit de elevi și colegi deopotrivă.	Educație / Literatură	Pedagogie, Istoria educației
TO SIR, WITH LOVE	1967	Un inginer devine profesor într-o școală dificilă și reușește să transforme elevii considerați irecuperabili.	Educație / Sociologie	Psihologia educației, Sociologie
MADADAYO (NOT YET)	1993	Un profesor pensionar este omagiat anual de foștii săi elevi, evidențiind respectul și impactul său.	Educație / Cultură	Etică profesională, Studii culturale
POWIDOKI (AFTERIMAGE)	2016	Povestea unui profesor de artă care se confruntă cu regimul comunist fără a-și încălca principiile.	Artă / Istorie	Istoria artei, Educație civică
STAND AND DELIVER	1988	Un profesor de matematică inspiră elevii dintr-o școală defavorizată să exceleze academic.	Educație / Matematică	Didactica matematicii, Psihopedagogie
THE EMPEROR'S CLUB	2002	Un profesor de istorie clasică influențează profund viețile elevilor săi prin concursuri academice.	Educație / Istorie	Etică, Istoria educației
PAY IT FORWARD	2000	Un profesor provoacă elevii să schimbe lumea prin acte de bunătate, generând un lanț de fapte bune.	Educație / Sociologie	Educație morală, Sociologie
MONA LISA SMILE	2003	O profesoară încurajează elevele să-și depășească rolurile tradiționale și să aspire la independență.	Educație / Gen	Studii de gen, Istoria educației
AMERICAN HISTORY X	1998	Povestea unui tânăr neonazist care, după închisoare, încearcă să-și schimbe viața și să-și salveze fratele.	Sociologie / Psihologie	Psihologie socială, Educație civică
FINDING FORRESTER	2000	Un tânăr scriitor talentat este ghidat de un autor retras, dezvoltând o relație mentor-discipol profundă.	Educație / Literatură	Scriere creativă, Mentorat
MR. HOLLAND'S OPUS	1995	Un compozitor devine profesor de muzică și descoperă impactul profund pe care îl are asupra elevilor.	Educație / Muzică	Educație muzicală, Pedagogie
THE RON CLARK STORY	2006	Povestea reală a unui profesor care transformă o clasă de elevi problematici într-una de succes.	Educație / Psihologie	Psihopedagogie, Management educațional
DANGEROUS MINDS	1995	O fostă pușcaș marin devine profesoară într-o școală dificilă și inspiră elevii să-și depășească condiția.	Educație / Psihologie	Psihologia educației, Sociologie
LEAN ON ME	1989	Un director de liceu controversat luptă pentru a salva școala de la colaps, impunând disciplină strictă.	Educație / Management	Leadership educațional, Politici educaționale
COACH CARTER	2005	Un antrenor de baschet impune reguli stricte pentru a îmbunătăți performanțele academice ale echipei.	Educație / Sport	Educație fizică, Etică în sport
THE CLASS (ENTRE LES MURS)	2008	Un profesor de limba franceză se confruntă cu provocările unei clase multiculturale într-un liceu parizian.	Educație / Sociologie	Diversitate culturală, Metode de predare
HALF NELSON	2006	Un profesor de istorie dependent de droguri formează o legătură neașteptată cu o elevă, influențându-se reciproc.	Educație / Psihologie	Psihologia adolescenței, Etică profesională

Am extins lista filmelor educaționale .cu producții relevante din perioada 2024–2025, organizate cronologic și însoțite de linkuri utile pentru vizionare sau documentare (Tabelul 3). Aceste filme pot fi integrate în diverse discipline universitare, oferind perspective actuale asupra temelor educaționale, sociale și culturale.

Tabel3. Filme educaționale 2024–2025

TITLU FILM	AN	DESCRIERE	DOMENIU	DISCIPLINE DIDACTICE
PLAYTIME	2025	Documentar brazilian despre violență, rasism și traficul de droguri în școli, din perspectiva elevilor.	Educație / Sociologie	Sociologie educațională, Studii culturale
HOȚII DE SUBIECTE	2024	Film românesc despre presiunea examenelor și tentațiile adolescenților de a trișa pentru succes.	Educație / Psihologie	Psihologia adolescenței, Etică educațională
PRINȚESA ȘI GRĂDINARUL	2024	Animație europeană care explorează prietenia și relația cu părinții și educatorii.	Educație / Psihologie	Psihologia copilului, Educație morală
MOANA 2 / VAIANA 2	2024	Continuarea aventurilor Vaianei, subliniind importanța comunității și prieteniei.	Educație / Cultură	Studii culturale, Educație pentru cetățenie globală
INSIDE OUT 2	2024	Sequel-ul animației care explorează emoțiile și dezvoltarea personală a adolescenților.	Psihologie / Educație	Psihologia dezvoltării, Educație emoțională
ORION AND THE DARK	2024	Animație despre un băiat care învață să-și înfrunte temerile, cu accent pe curaj și auto-descoperire.	Psihologie / Educație	Psihologia copilului, Educație emoțională
TIGER'S APPRENTICE	2024	Poveste despre un băiat care descoperă o lume magică, învățând despre responsabilitate și curaj.	Educație / Cultură	Mitologie, Educație morală
KUNG FU PANDA 4	2024	Continuarea aventurilor lui Po, subliniind importanța echilibrului interior și a învățăturii continue.	Educație / Filosofie	Filosofie orientală, Educație pentru dezvoltare personală

Cele trei fețe ale psihoterapiei: Ellis, Perls și Rogers în cazul Gloria – o analiză critică și reflexivă

Referitor la filmele ”Three Approaches to Psychotherapy”, cele trei filme documentare tratate în psihologie, o meta-analiză semnificativă realizată de David, Cotet, Matu, Mogoase și Stefan (2018) a evidențiat eficiența REBT în reducerea simptomelor de anxietate și depresie, comparativ cu grupurile de control. Studiul arată că REBT are un efect semnificativ statistic și clinic, în special atunci când este aplicată de terapeuți bine formați. Totodată, Ellis și Bernard (2006) subliniază importanța învățării autonome a REBT de către clienți, ceea ce o face eficientă și sustenabilă. Brownell (2010) subliniază că deși dovezile empirice pentru Gestalt sunt mai reduse cantitativ decât în CBT, impactul pozitiv asupra funcționării afective și relaționale este consistent, mai ales în intervenții de durată medie. Nevis (2014) accentuează rolul relației aici-și-acum în tratarea blocajelor de dezvoltare personală. Norcross și Lambert (2018) au identificat în analiza relației terapeutice că empatia este unul dintre cei mai puternici predictori ai

succesului terapeutic. Elliott, Watson, Greenberg, Timulak și Freire (2013) au arătat că terapia centrată pe client are efecte pozitive semnificative în tratarea depresiei și a anxietății, cu rezultate comparabile terapiei cognitiv-comportamentale în multe cazuri clinice.

Ellis, Perls și Rogers – trei personalități fundamentale ale psihoterapiei contemporane

Albert Ellis (1913–2007) Albert Ellis a fost psiholog american și fondatorul terapiei rațional-emotive și comportamentale (REBT), una dintre primele forme de terapie cognitiv-comportamentală. Influențat de filosofia stoică și de psihologia comportamentală, Ellis a promovat o abordare directivă și logică a schimbării psihologice, dezvoltând modelul ABC – A (eveniment activator), B (convingere), C (consecință emoțională), ulterior completat de D (disputarea convingerii) și E (efectul noii gândiri raționale).Ellis considera că responsabilitatea pentru tulburările emoționale revine gândirii iraționale a individului, nu evenimentelor externe, ceea ce a revoluționat practica terapeutică. A scris peste 80 de cărți și a influențat apariția terapiei cognitiv-comportamentale moderne (CBT), fiind o voce activă în promovarea unei psihologii aplicabile în viața cotidiană.

Fritz Perls (1893–1970) Fritz Perls a fost un psihiatru și psihoterapeut german, co-fondator al terapiei Gestalt. Inspirat de psihanaliză, fenomenologie, existențialism și teatrul expresionist, Perls a dezvoltat o abordare experiențială centrată pe conștientizarea trăirilor în prezent și pe integrarea polarităților interioare. El a pus accent pe contactul autentic, pe responsabilitate și pe exprimarea directă a emoțiilor și nevoilor. Stilul său terapeutic este adesea caracterizat ca provocator, spontan și intens – folosind tehnici precum scaunul gol, dramatizarea și analiza non-verbală. Perls a fost un adept al terapiei ca experiență trăită și transformatoare, nu doar ca analiză cognitivă, ceea ce îl plasează în avangarda curentului experiențial.

Carl Rogers (1902–1987) Carl Rogers este considerat fondatorul psihoterapiei centrate pe client și una dintre cele mai influente figuri ale psihologiei umaniste. Rogers a promovat ideea că fiecare persoană are o capacitate înnăscută de autoactualizare, iar rolul terapeutului este să creeze un mediu bazat pe empatie, congruență și acceptare pozitivă necondiționată pentru ca această tendință să se manifeste. Rogers a revoluționat relația terapeutică, punând accent pe autenticitate și pe importanța procesului relațional în schimbarea psihologică. Teoria sa despre „condițiile necesare și suficiente pentru schimbarea personală" rămâne un reper central în psihoterapia contemporană. A influențat dezvoltarea consilierii, educației și chiar a mișcărilor sociale, fiind nominalizat la Premiul Nobel pentru Pace.

Importanța didactică și educațională Cei trei terapeuți au oferit nu doar modele terapeutice distincte, ci și paradigme de învățare care structurează formarea profesională a psihologilor. Ellis este reprezentativ pentru rigoare cognitivă și eficiență logică. Perls deschide calea conștientizării și creativității în intervenție. Rogers oferă un fundament etic și relațional esențial.

Filmele documentare cu Gloria devin astfel mai mult decât simple înregistrări: ele sunt „studii de caz vii" care permit analiza nuanțată a stilurilor terapeutice, a influenței atitudinii terapeutului asupra clientului și a mecanismelor subtile ale schimbării. În didactica psihologiei, aceste materiale stimulează gândirea critică, reflexivitatea și alegerea conștientă a propriei identități profesionale.

Terapia rațional-emotivă și comportamentală (REBT) – Albert Ellis

Terapia rațional-emotivă și comportamentală (REBT), dezvoltată de Albert Ellis în anii 1950, se bazează pe ideea că majoritatea emoțiilor disfuncționale sunt rezultatul gândurilor și convingerilor iraționale despre sine, ceilalți și lume (Ellis & Dryden, 2007). REBT este o formă de terapie cognitiv-comportamentală care utilizează modelul ABC: A - eveniment activator,

B - sistemul de convingeri, C - consecințele emoționale și comportamentale. Intervenția terapeutică constă în identificarea și disputarea (D) convingerilor iraționale și înlocuirea lor cu alternative raționale (E - efectul disputării).

Un aspect distinctiv al REBT este accentul pus pe responsabilitatea personală în menținerea stării emoționale. Ellis afirmă că „nu evenimentele ne afectează, ci interpretarea pe care o dăm acestora" (Ellis, 1962/2007). Această abordare este orientată pe educație emoțională și restructurare cognitivă activă, terapeutul având un rol activ, chiar didactic, în ghidarea clientului.

În sesiunea cu Gloria, Ellis confruntă cu claritate convingerile sale legate de acceptare și frică de respingere, spunând: „You are disturbing yourself. It's not the event, it's your belief about the event" (Ellis, 1965, transcript). Intervenția ilustrează aplicarea directă a modelului REBT și provocarea cognitivă ca motor de schimbare.

Albert Ellis abordează clienta cu un stil energic, directiv și provocator. El contestă activ cognițiile disfuncționale, operând cu logica formală și disputând convingerile iraționale prin întrebări incisive. Gloria este pusă în situația de a se detașa de emoția suferinței pentru a evalua obiectiv validitatea propriilor idei: *„Is it awful, or just unfortunate?"* (Ellis, 1965).

Ellis subliniază în mod repetat importanța raționalității: *„You are disturbing yourself. It's not the event, it's your belief about the event."* (Transcript, 1965). Această intervenție reflectă principiul central REBT – că emoțiile disfuncționale derivă din convingeri iraționale, nu din evenimentele în sine. În ciuda tonului său polemic, Ellis reușește să o provoace cognitiv pe Gloria. Aceasta oscilează între defensivă și introspecție, dar pare să obțină o formă de claritate intelectuală. REBT este astăzi una dintre cele mai validate terapii, fiind un pilon al intervențiilor cognitiv-comportamentale (David, Lynn & Ellis, 2010).

Terapia Gestalt – Fritz Perls

Terapia Gestalt, fondată de Fritz Perls, Laura Perls și Paul Goodman, pune accentul pe conștientizarea de sine în „aici și acum" și pe integrarea polarităților experiențiale (Joyce & Sills, 2010; Mann, 2010). Această abordare fenomenologică se distinge prin utilizarea tehnicilor experiențiale și simbolice, cum ar fi tehnica scaunului gol, accentul pe responsabilitate și pe exprimarea directă a emoțiilor. Perls consideră că oamenii evită asumarea propriei experiențe prin mecanisme de evitare, cum ar fi proiecția, retroflexia sau deflexia. Prin urmare, terapeutul devine un catalizator al conștientizării prin confruntare și dramatizare. *"Stop fooling yourself!"* (Perls, 1965, transcript) este o replică emblematică ce reflectă atitudinea sa provocatoare.

În interacțiunea cu Gloria, Perls caută să scoată la suprafață incongruențele dintre mesajul verbal și limbajul non-verbal, încurajând exprimarea autentică și explorarea conflictului intern („Say it louder – like you mean it!"). Gestalt-ul este astfel orientat spre procesul experiențial și nu spre analiza conținutului, vizând o transformare trăită, nu doar înțeleasă (Mann, 2010).

Sesiunea cu Perls este un exemplu de terapie experiențială intensă. Perls nu se concentrează pe povestea Gloriei, ci pe modul în care ea își evită trăirile. El o întrerupe: You're playing a role again!" și o provoacă să fie conștientă de ceea ce simte în acel moment: "Say it louder – like you mean it!" (Perls, 1965). Perls folosește tehnici dramatice și confruntări directe pentru a stimula conștientizarea. Într-un moment esențial, el îi spune: „You disown what you feel. You hide behind words." Acest tip de feedback intens poate activa mecanisme defensive sau poate declanșa insight profund, în funcție de nivelul de pregătire al clientului (Joyce & Sills, 2010).

Gloria reacționează prin confuzie, dar și prin momente de emoție sinceră, ceea ce sugerează o mișcare spre integrare. Cu toate acestea, lipsa unei baze relaționale sigure poate reduce impactul de durată al sesiunii.

Terapia centrată pe client – Carl Rogers

Terapia centrată pe client, dezvoltată de Carl Rogers, face parte din curentul umanist și are la bază convingerea că fiecare persoană are capacitatea înnăscută de creștere și actualizare, în condițiile unui climat terapeutic favorabil (Rogers, 1961). Cele trei condiții fundamentale pe care terapeutul trebuie să le ofere sunt: congruența (autenticitate), acceptarea pozitivă necondiționată și empatia (Rogers, 1957).

Această abordare este non-directivă, axată pe relația terapeutică ca agent principal al schimbării. În interacțiunea cu Gloria, Rogers reflectă constant trăirile ei interioare: *„You feel torn between being honest with your daughter and not wanting to hurt her"* (Rogers, 1965, transcript). Această intervenție nu doar validează emoția, ci o face conștientizabilă, favorizând procesul de integrare și clarificare de sine.

Empatia rogersiană nu este o simplă repetare, ci o identificare profundă cu perspectiva clientului, ceea ce creează un spațiu de siguranță în care Gloria se simte înțeleasă: *„Yes, and that's what frightens me the most"* (Rogers, 1965, transcript). Terapia devine astfel un proces relațional, nu o corectare cognitivă sau o expunere experiențială, ci o co-creare a sensului între client și terapeut.

Această viziune a influențat profund psihoterapia contemporană, fiind validată de multiple studii meta-analitice privind eficiența relației terapeutice (Norcross & Lambert, 2018). Rogers oferă un model de prezență terapeutică centrată pe empatie, acceptare și congruență. Fără a oferi soluții, el reflectă experiența emoțională a Gloriei: *„You feel that if you're honest, you might lose her affection?"* (Rogers, 1965).

Această intervenție permite clientei să se simtă înțeleasă și conținută. Gloria răspunde cu vulnerabilitate autentică: *„Yes, and that's what frightens me the most."* (Transcript, 1965). Relația terapeutică devine astfel un spațiu de siguranță în care autoexplorarea și schimbarea se pot produce organic. Studiile contemporane validează eficiența alianței terapeutice și rolul factorilor comuni, în special empatia rogersiană, ca predictori semnificativi ai succesului terapiei (Norcross & Lambert, 2018).

Reflecții critice și recomandări pentru practica actuală

Cele trei terapii propuse în anii '60 continuă să influențeze profund psihoterapia contemporană. REBT aduce claritate cognitivă și eficiență intervențională. Gestalt deschide drumul către expresivitate și integrare. Iar abordarea centrată pe client creează un cadru sigur, propice pentru vindecare profundă.

Ellis și Perls, deși puternic ancorați în tradiții formative, riscă să minimalizeze dimensiunea relațională. Rogers, în schimb, prefigurează abordările integrative centrate pe client și pe relație, fiind relevant în special în contextul terapiei traumei, atașamentului și dezvoltării personale.

Un terapeut contemporan ar trebui să îmbine flexibil structuri și stiluri: provocarea cognitivă din REBT, activarea afectivă din Gestalt și profunzimea relațională din abordarea rogersiană. Gloria ne arată cum aceeași persoană poate reacționa foarte diferit în funcție de cadrul oferit.

Miniseria "Adolescence" (Netflix, 2025) – recomandat pentru psihologie și drept în contextul digital

Imaginați-vă un copil de 14 ani, într-o lume în care părinții nu-l înțeleg, școala îl ignoră, iar singurul confident este... *ecranul telefonului*.

Adolescence, miniseria Netflix lansată în 2025, nu e doar o ficțiune – e o oglindă. O oglindă în care privim, cu teamă și fascinație, chipul *„adolescenței digitale.”* Cu o estetică sobru-realistă și un fir narativ tensionat, filmul ne poartă într-un labirint emoțional unde realitatea e distorsionată de filtrele social media. Asistăm neputincioși la prăbușirea lentă a unei familii și la transformarea brutală a unui adolescent – Jamie Miller – acuzat de uciderea unei colege. Și totuși... nu avem abuzuri explicite, nu avem traume ascunse. Doar un univers tăcut, conectat, dar profund deconectat de sens și de umanitate.

Haideți să privim în oglinda acestui serial nu doar o dramă, ci un diagnostic. Ce ne spune despre adolescenții noștri? Ne arată o realitate unde crima nu e doar un act extrem, ci rezultatul unei spirale tăcute. Acolo unde sistemul e absent, unde părinții devin străini, unde social media e tribună și tribunal deopotrivă.

Vedem adolescenți care:

- comit infracțiuni juvenile fără motivație clară;
- se izolează și nu mai știu să-și regleze emoțiile;
- absorb mesaje misogine din forumuri toxice și le transformă în convingeri;
- mimează adaptarea, dar sunt goi pe dinăuntru;
- resping orice autoritate în numele unei libertăți pe care nici măcar nu o înțeleg;
- și simt că valoarea lor depinde de câte like-uri primesc.

Aceasta nu este doar ficțiune. Este ecoul a ceea ce trăim în școli, în cabinetele de consiliere, uneori chiar acasă.

Analiză psihologică a personajelor principale

Jamie Miller (14 ani) Nu este un monstru. Este un simptom. Un adolescent cu potențial, dar rupt de lume. Îi lipsește limbajul emoțiilor, simte fără să știe ce simte. Trăiește în spațiul digital și încearcă să-și creeze o identitate din fragmente de discursuri de pe net. Are trăsături de alexitimie, empatie redusă, inhibiție afectivă – toate semne ale unei adolescențe rănite, nu doar pierdute.

Eddie Miller (tatăl) Îl doare, dar nu știe cum să iubească în haos. Eddie este portretul tatălui modern care nu mai are limbajul emoțional necesar. Îl vedem oscilând între rușine, furie și neputință. Nu a pierdut un fiu fizic. A pierdut legătura. Și în acel vid s-a născut devierea.

Briony (psihologul) Într-o lume care vrea răspunsuri rapide, Briony e vocea prudenței. Nu etichetează, nu forțează. Dar ne arată cât de greu e să lucrezi cu adolescenți care au învățat să evite, să tacă, să mimeze cooperarea. Ea e reflexia noastră, a celor care lucrăm cu ei – profesori, psihologi, consilieri. Și e dovada că uneori nici empatia nu e de ajuns, dacă nu există context.

Perspective didactice și psihologice Acest serial nu e doar de privit. E de predat. Poate deveni un studiu de ca z în: *Devianță și delincvență juvenilă* – unde motivația nu e evidentă, dar contextul e totul; *Psihologia dezvoltării* – pentru a înțelege ce se întâmplă când criza identitară nu e ghidată;*Consiliere psihologică* – pentru a reflecta asupra limitelor intervenției și a nevoii de prevenție.

Temele sunt incomode: masculinitate toxică, stigmat social, absența empatiei. Dar tocmai pentru că nu oferă soluții comode, *Adolescence* e un serial esențial. Pentru educație. Pentru reflecție. Pentru schimbare.

Și atunci întrebarea rămâne: Digitalizarea – prieten sau dușman?

Concluzii

Filmele educaționale au devenit instrumente fundamentale în arhitectura învățământului superior contemporan, oferind nu doar conținut informativ, ci și contexte imersive pentru

dezvoltarea gândirii critice, empatiei și reflecției profesionale. Ele susțin o pedagogie activă și integrativă, care îmbină teoria cu practica, și răspund nevoii de formare transdisciplinară într-o societate complexă și dinamică (Mayer, 2021; Brookfield, 2017).

Seria "*Three Approaches to Psychotherapy*" cu Gloria este un exemplu emblematic în domeniul psihologiei clinice și al formării psihoterapeuților. Aceste înregistrări nu sunt doar documente istorice, ci resurse pedagogice vii care permit observarea atentă a atitudinilor, tehnicilor și relației terapeutice în trei paradigme fundamentale: REBT (Ellis), Gestalt (Perls) și terapie centrată pe client (Rogers). Diferențele dintre abordările directe, experiențiale sau relaționale sunt relevante nu doar din punct de vedere teoretic, ci mai ales în alegerea unui stil personal de lucru, adaptat nevoilor reale ale clienților.

Miniseria "*Adolescence"* (Netflix, 2025) extinde această reflecție într-un alt registru – cel al cinematografiei dramatice contemporane – dar cu un impact educațional la fel de puternic. O analiză psihologică și didactică a acestui serial relevă teme acute precum devianța juvenilă, criza identității, influența rețelelor sociale și neputința instituțională de a preveni marginalizarea tinerilor. Serialul poate fi utilizat eficient în cursuri de psihologie, sociologie, consiliere, drept și pedagogie, susținând o abordare transdisciplinară a fenomenului adolescentin în era digitală.

Integrarea acestor resurse în procesul didactic universitar nu este un lux, ci o necesitate. Ele oferă puncte de plecare pentru dezbatere, autoanaliză, învățare colaborativă și dezvoltarea empatiei profesionale. Pentru studenți, aceste filme nu sunt doar conținut – sunt experiență. Pentru profesori, ele reprezintă o punte între cunoaștere și realitate. Iar pentru domeniile educaționale – psihologie, drept, științe sociale, medicină, geografie – ele sunt catalizatori ai unei înțelegeri profunde și aplicate.

În esență, filmul devine oglindă: a clientului, a terapeutului, a profesorului și a studentului. Ne ajută să vedem, să simțim și să înțelegem. Să ne întrebăm. Să devenim mai buni în ceea ce facem. Și atunci rămâne o întrebare deschisă pentru întreaga comunitate educațională: Cât de pregătiți suntem să transformăm filmul într-un spațiu de învățare profundă și etică?

Bibliografie

1. Albert Ellis and Gloria - Counselling 1965 Full Session - Rational Emotive Therapy – CAPTIONED, YouTube
2. Bălan, S.-M., & ChatGPT (2025). Eseu reflexiv despre psihoterapie, adolescență și didactica filmului educațional. *Document colaborativ universitar*, Universitatea „Dimitrie Cantemir", Târgu Mureș.Beames,
3. Becker, H. S. (1963). Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance. New York: Free Press.
4. Blos, P. (1962). On Adolescence: A Psychoanalytic Interpretation. New York: Free Press.
5. Brookfield, S. D. (2017). *Becoming a critically reflective teacher* (2nd ed.). Jossey-Bass.
6. Brownell, P. (2010). Gestalt therapy: A guide to contemporary practice. Springer. David, D., Cotet, C.
7. Ciuperca, C. (2019). Devianța și delincvența juvenilă – abordări psihosociale. București: Editura Trei.
8. Coulehan, J., & Williams, P. C. (2001). Conflicting professional values in medical education. Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics, 10(3), 377–386.
9. D., Matu, S., Mogoase, C., & Stefan, S. (2018). 50 years of rational-emotive and cognitive-behavioral therapy: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 74(3), 304–318. Ellis, A., & Bernard, M. E. (2006). *Rational emotive behavior therapy: A therapist's guide*. Impact Publishers.
10. David, D., Lynn, S. J., & Ellis, A. (2010). Rational and Irrational Beliefs: Research, Theory, and Clinical Practice. Oxford University Press.

11. Ellis, A. (1965). Three Approaches to Psychotherapy – Session Transcript with Gloria.
12. Ellis, A., & Dryden, W. (2007). *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy*. Springer Publishing. Elliott, R., Watson, J., Greenberg, L., Timulak, L., & Freire, E. (2013). Research on humanistic-experiential psychotherapies. In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield's Handbook of Psychotherapy and Behavior Change* (6th ed.).
13. Ellis, A., & Dryden, W. (2007). *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy*. Springer Publishing.
14. Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W. W. Norton & Company.
15. Ferguson, C. (Director). (2010). Inside Job [Film]. Sony Pictures Classics
16. Fritz Perls and Gloria - Counselling (1965) Full Session – CAPTIONED, YouTube
17. Hei Profu'. (n.d.). 11 filme inspiraționale despre profesori, școală, elevi. https://heiprofu.ro/11-filme-inspirationale-despre-profesori-scoala-elevi/
18. Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
19. Joyce, P., & Sills, C. (2010). *Psihoterapie și consiliere Gestalt*. București: Herald.
20. Kinderpedia. (n.d.). Filme educaționale care au inspirat generații. https://www.kinderpedia.co/ro/resurse/blog/educatieconectata/filme-educationale
21. Lewis, M. (2010). The Big Short: Inside the Doomsday Machine. W. W. Norton & Company
22. Lumet, S. (Director). (1957). Twelve Angry Men [Film]. United Artists
23. Mann, D. (2010). Gestalt Therapy: 100 Key Points and Techniques. Routledge.
24. Mayer, R. E. (2021). Multimedia learning (3rd ed.). Cambridge University Press.
25. McKay, A. (Director). (2015). *The Big Short* [Film]. Paramount Pictures.
26. Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review, 3*(5), 672–682.
27. Norcross, J. C., & Lambert, M. J. (2018). *Psychotherapy Relationships that Work* (3rd ed.). Oxford University Press.
28. Perls, F. (1965). Three Approaches to Psychotherapy – Session Transcript with Gloria.
29. Pop, D. (2018, martie 7). *Top 20 filme motivatorii pentru profesori*. Urmele pașilor mei. https://dappon1959.wordpress.com/2018/03/07/top-20-filme-motivatorii-pentru-profesori/
30. Radin, M. J. (2015). The ethics of argumentation in legal decision-making. Harvard Law Review.
31. Reiner, T. (Director). (1989). *Gross Anatomy* [Film]. Touchstone Pictures.
32. Rogers, C. (1961). On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Houghton Mifflin.
33. Rogers, C. (1965). Three Approaches to Psychotherapy – Session Transcript with Gloria.
34. Rogers, C. R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of Consulting Psychology*, 21(2), 95–103
35. Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. Annals of the New York Academy of Sciences, 1094(1), 1–12.
36. S., Higgins, P., & Nicol, R. (2018). *Learning outside the classroom: Theory and guidelines for practice*. Routledge.
37. Salvia, J., Ysseldyke, J. E., & Bolt, S. (2012). Assessment in Special and Inclusive Education (12th ed.). Boston: Wadsworth.
38. Schleyer, T. K. L., Thyvalikakath, T. P., Spallek, H., Torres-Urquidy, M. H., Hernandez, P., & Song, M. (2012). Clinical computing in dental education: A proposed strategy. Journal of Dental Education, 76(5), 584–595.
39. Stevens, F. (Director). (2016). *Before the Flood* [Film]. National Geographic
40. Three Approaches to Psychotherapy (1965) Part 1: Client-Centered Therapy with Carl Rogers, Ph.D., YouTube

41. UNESCO. (2021). Education for Sustainable Development: A roadmap. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
42. Weinstein, J. (2013). Law school and the culture of hard teaching. Stanford Law & Policy Review.
43. Wiley. Joyce, P., & Sills, C. (2010). Psihoterapie și consiliere Gestalt. București: Herald. Mann, D. (2010). Gestalt Therapy: 100 Key Points and Techniques. Routledge. Nevis, E. C. (2014). Gestalt therapy: Perspectives and applications. GestaltPress.
44. Zamfir, E., & Vlăsceanu, L. (coord.). (2003). Dicționar de sociologie. București: Editura Babel
45. Zingales, L. (2011). Capitalism after the crisis. National Affairs.

FACULTATEA DE DREPT

LIMITELE PROCEDURII JUDICIARE ÎN SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR SOCIALE. CAZUL „CHARLIE HEBDO”

Nagy (Őlvedi) Linda-Delia

Masterand Proceduri judiciare și profesii liberale”

Universitatea “Dimitrie Cantemir” din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof. univ. dr. Brîndușa Gorea

Universitatea “Dimitrie Cantemir” din Târgu Mureș

Abstract

The objective of this essay is to adress various controversial topics by the impact they have on society, from a perspective that is not only social, but also legal. In the words of Aristotle, “Law is order and a good law means a good order". In the development of the scientific paper, I used the following research methods: analysis of normative acts, information synthesis, and the comparative method through the cases addressed. With the development of society and technologies, the legal system has responded to the needs of social actors by developing alternative methods for resolving disputes. This concept has become revolutionary due to its novelty and effiiciency.

There is no “magic formula" to resolve social conflicts, and not all social conflicts will have a quick resolution because they have numerous variables depending on the type of conflict, the level of conflict, the stage at which a conflict is when third parties intervene to resolve it, and especially the actors involved in the conflict.

Keywords: *Society, alternative methods, analysis of normative acts, social conflicts*

Considerații introductive

Prezenta lucrare științifică ridică problematica conflictelor sociale în lumina prezentului, importanța metodelor alternative de soluționare a disputelor, și abordează perspectiva socială și juridică a conflictelor, și mai ales, impactul pe care îl au acestea asupra societății, atât din punct de vedere juridic, cât și economic, social și politic.

Conflictul nu reprezintă în mod absolut și irevocabil, violență. Violența poate fi doar o manifestare a conflictului, ca rezultat al intensității acesteia, prin faptul că emoțiile preiau controlul în defavoarea rațiunii. Însă, există ceea ce numim *conflicte constructive*. Acestea sunt benefice în societate deoarece încurajează indivizii să se informeze asupra diverselor teme de interes, stimulează curiozitatea, gândirea critică, dezvoltă personalitatea și ajută indivizii să se poată adapta noilor situații, iar fără schimbare nu ar exista evoluție.[1]

Profesorul Daniel Shapiro de la Universitatea Harvard descrie conflictul ca fiind un arbore. *Solul* este reprezentat de mediul social unde izbucnește conflictul. *Rădăcina* o reprezintă toate acele evenimente și comportamente ce au dus la situația conflictuală. Părțile implicate în conflict sunt asociate cu *tulpina*. *Scorbura* este problema clar definită a conflictului. *Florile* sunt asociate cu „roadele” conflictului, adică toate sentimentele, pozitive și negative pe care le trăiesc indivizii ca și consecință a conflictului. *Frunzele* reprezintă acțiunea ce se desfășoară de către actorii sociali în urma conflictului și a sentimentelor (raționalizate sau nu), declanșate de acesta.

[1] Brîndușa Gorea (2009), *Soluționarea conflictelor prin arbitraj și mediere,* Tg-Mureș, Editura University Press, p. 5

Iar nu în ultimul rând, soluția rezolvării conflictului este reprezentat de *fruct.* Acesta poate fi privit ca deznodământul conflictului.[2]

Progresul social este considerată o consecință a conflictelor sociale. Orice sistem, de la cel politic, ecologic, social și uman, este dominat de ceea ce numesc psihologii, „*legea devenirii".* Conflictul este o stare inevitabilă a existenței, iar lupta în contradictoriu este motorul progresului uman tocmai datorită faptului că te obligă să găsești soluții la situațiile noi apărute, îți ridică semne de întrebare și te îndeamnă să îți dezvolți o gândire analitică.[3]

În vederea soluționării conflictelor sociale, justiția are rolul de a oferi un cadru legal și a acționa imparțial în vederea depășirii situațiilor conflictuale într-un mod just și corect pentru fiecare din părțile implicate. Astfel, avem ca metode de soluționare a disputelor: arbitrajul și medierea. Toate acestea au venit ca răspuns la nevoile cetățenilor.

Arbitrajul este o alternativă la sistemul jurisdicțional ce a pus bazele sistemului legislativ și judecătoresc. Este folosit ca metodă de rezolvare a disputelor private, dar mai ales a celor comerciale.[4] Singura limită în stabilirea activității arbitrajului este „respectarea ordinii publice sau a bunelor moravuri, precum și a dispozițiilor imperative a legii."[5]

Medierea reprezintă o modalitate de soluţionare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terţe persoane specializate în calitate de mediator, în condiţii de neutralitate, imparţialitate, confidenţialitate şi având liberul consimţământ al părţilor.[6]

Rolul justiției în cadrul soluționării disputelor devine mai dificil când nu există o fază mediană în „schema logică" a operațiunii de echilibrare a valorii. Adică alegerea de către legiuitor a uneia dintre valori în detrimentul alteia. Într-o astfel de situație, judecătorul va trebui să soluționeze disputa fără a avea un model legislativ pe care să se bazeze. Motivul principal pentru o astfel de schimbare a centrului de greutate al interpretării juridice pe valorile democratice sunt legate de o realitate pe care o percepem cu toții, dar ale cărei consecințe pot trece neobservat: ritmul accelerat al schimbării sociale.[7]

Studiu de caz: cazul „Charlie Hebdo"

Context

Ilustrațiile satirice ale lui Charlie Hebdo privitoare la aspecte ale catolicismului și iudaismului, precum și ale islamului a atras multă vreme controverse. Dar portretele profetului Mahomed au fost cele care au condus la amenințări cu moartea împotriva echipei editoriale.

În data de 7 ianuarie 2015, la ora locală 11:30 (10:30 GMT), un Citroen C3 de culoare neagră a ajuns în clădirea Charlie Hebdo din Rue Nicolas-Appert, Paris. Frații Cherif și Said Kouachi, înarmați cu puști de asalt Kalashnikov au întrebat personalul de întreținere de la recepție unde sunt birourile revistei, înainte de a-l împușca pe îngrijitorul aflat de serviciu în acea zi.

Martorii au spus că au auzit oamenii înarmați strigând *„Am răzbunat pe profetul Mahomed"* și *„Dumnezeu este mare"* în arabă, în timp ce strigau numele jurnaliștilor.

---

[2] Brîndușa Gorea (2009), *Soluționarea conflictelor prin arbitraj și mediere,* Tg-Mureș, Editura University Press, pp. 6-7

[3] Roşca L. *Conflictul social: abordare teoretico-practică*, în „Revista Institutul de Relații Internaționale din Moldova", vol X, p. 40

[4] Brîndușa Gorea (2009), *Soluționarea conflictelor prin arbitraj și mediere,* Tg-Mureș, Editura University Press, pp. 33

[5] Codul de procedură civilă, art.341, alin(1)

[6] Legea nr. 192 din 2006, cap I, art. 1, alin(1)

[7] Brîndușa Gorea, *And justice for all. Legal interpretation on democratic values ,* în „Revista Curentul Juridic", vol.72/2018, pp. 19-20

În total, 12 persoane au fost ucise în atacul asupra birourilor Charlie Hebdo: opt jurnaliști, doi polițiști, un îngrijitor și un vizitator.

În dimineața zilei de vineri, 9 ianuarie, poliția s-a apropiat de suspecții atacului Charlie Hebdo de la Dammartin-en-Goele, la 35 km (22 mile) de Paris. Atacatorii erau ascunși într-o tipografie numită Creation Tendance Decouverte, într-o zonă industrială de la marginea orașului.

În jurul orei 17:00, cei doi frați, care au spus presei locale că vor muri „ ca niște martiri", au ieșit din clădire, trăgând în poliție. Ambii suspecți au fost uciși și doi polițiști au fost răniți.[8]

După cinci ani de la atacul terorist, in 2020, paisprezece persoane au fost acuzate că au obținut arme și au oferit sprijin logistic atacatorilor birourilor lui Charlie Hebdo din Paris, precum și că au atacat un supermarket evreiesc și un ofițer de poliție.[9]

Numărul 1589 din 7 ianuarie 2023 al revistei „Charlie Hebdo" a creat controverse prin concursul anunțat pentru a produce caricaturile liderului islamic. Acesta a fost un număr special dedicat comemorării atacurilor teroriste din 2015.

Perspectiva juridică asupra cazului

Din punct de vedere juridic, cazul Charlie Hebdo aduce în atenție aspecte precum libertatea de exprimare, respectarea drepturilor fundamentale ale omului și securitatea națională.

Franța este stat membru al Uniunii Europene din 1958, fiind unul dintre cei mai vechi membri. Acesta garantează prin Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului și prin Constituția Franței, dreptul la exprimare liberă, cu limitările ei, desigur. Există o controversă privind acest caz deoarece pe de-o parte avem libertatea de exprimare, cât timp nu instigă la ură și violență, pe de altă parte avem precizat clar dreptul la viață și la libertatea de gândire, conștiință și religie. Dreptul la securitate a fost de asemenea încălcat prin atacul asupra numeroaselor persoane ce au devenit victime. Jurnaliștii au fost direct vizați cu toate că există legi internaționale pentru protecția și securitatea instituțiilor jurnalistice.

Atacul a declanșat o reacție puternică din punct de vedere juridic prin încălcarea legii anti-terorismului și a securității naționale.

Perspectiva socială asupra cazului

Din punct de vedere social, cazul Charlie Hebdo și-a pus amprenta asupra societății franceze. Țara a intrat în doliu odată cu tragedia din 7 ianuarie 2015, generând o reacție din partea mai multor țări. S-a produs o mișcare globală, și sintagma #JeSuisCharlie (Eu sunt Charlie) a fost folosită de multe alte țări, printre care și România, pentru a-și exprima solidaritatea față de victime și pentru a condamna actele de violență și terorism.

Când vorbim despre atacuri teroriste, impactul asupra societății este unul extrem de puternic. Teama de a fi în pericol din punct de vedere fizic, și îngrădirea propriilor drepturi duc la diviziuni religioase și culturale. Căci, frica este un factor mobilizator și totodată declanșator. Pe de-o parte au existat musulmani stabiliți în Franța ce au avut o reacție dezaprobatoare față de caricaturile controversate ale profetului Mohamed, iar la polul opus erau comunitățile franceze ce susțineau că aceste portrete reprezintă artă și militau pentru libertatea de exprimare. Aceste conflicte doar au evidențiat tensiunile sociale și diviziunile sociale din Franța.

[8] https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-30708237
[9] https://www.bbc.com/news/world-europe-53975350

Analiza conflictului

Conflictul prezentat îl putem situa la un nivel obiectiv, social, tocmai prin reacțiile forțelor armate, de protecție și justiție. Trupele de elită ale Jandarmeriei şi Poliţiei franceze, RAID(Recherche, Assistance, Intervention, Dissuasion) şi GIGN(Groupement d'intervention de la gendarmerie nationale - Grupul de Intervenţie a Jandarmeriei Naţionale) au intervenit în apărarea cetățenilor și aplanarea situației. [10]

Cazul Charlie Hebdo a avut un impact mobilizator și asupra Uniunii Europene ce nu a întârziat să își exprime susținerea și să întărească metodele de protecție împotriva terorismului. Operaționalizarea Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă, ce a fost înființată în 6 octombrie 2016, precum și înființarea pe data de 1 ianuarie 2016 a Centrului European de Combatere a Terorismului, sunt doar câteva exemple a impactului pe care la avut acest caz din punct de vedere obiectiv.[11]

Conflictul a fost observat și la nivel subiectiv prin amprenta pe care a lăsat-o acest atac asupra aparținătorilor victimelor, a cetățenilor locuitori ai Franței și reacția globală privitoare la acest caz.

Soția unuia dintre victimele atacului terorist din ianuarie 2015, Marysei Wolinski, declară: *„Îmi lipsește atât de mult – el și privirea lui, care m-a însoțit timp de 47 de ani. M-am îmbolnăvit de cancer după ce l-am pierdut. Am coşmaruri. În unele visez că sunt soțul meu și îmi trăiesc ultimele clipe, cu Kalaşnikovul îndreptat spre mine."*[12]

În cazul prezentat, abordarea juridică este cea mai potrivită. Orice altă abordare ar fi dus cu siguranță la mai multe victime, fără a avea un rezultat favorabil, fiind o situație de urgență majoră.

Concluziile cazului

Cazul Charlie Hebdo a reprezentat un moment important pentru umanitate și pentru Franța. Consider că în acest tip de conflict, există o Franța de dinainte de 7 ianuarie 2015, și una diferită după aceasta, căci, un act de violență de o asemenea magnitudine nu poate să nu lase amprente adânci asupra unei țări și asupra umanității în general.

Concluzii

Fiecare persoană este unică, cu propriile ei sentimente, dorințe și nevoi. Ceea ce pentru o persoană poate să nu reprezinte un conflict, pentru alta, situația ar putea sta complet diferit. Însă, există și conflictele evidente, ca cele expuse în lucrare, unde se poate observa clar conflictul și întinderea acesteia. Din acest motiv, consider importantă abordarea acestei teme de larg interes juridic și social, pentru a deveni conștienți ca societate de impactul pe care îl are comportamentul nostru pe toate ariile, inclusiv cel juridic, și pentru a putea fi informați legat de posibilitățile și limitările pe care le avem în vederea soluționării eficiente a unui conflict social.

[10] https://adevarul.ro/stiri-externe/europa/atentat-terorist-in-franta-care-sunt-trupele-1591573.html
[11] https://www.contributors.ro/doi-ani-de-la-charlie-hebdo-ce-a-facut-uniunea-europeana-pentru-cre%C8%99terea-securita%C8%9Bii/
[12] https://www.dw.com/ro/procesul-charlie-hebdo-cine-r%C4%83spunde-la-%C3%AEntreb%C4%83rile-victimelor/a-54789911

Bibliografie

1. Brîndușa Gorea (2009), *Soluționarea conflictelor prin arbitraj și mediere,* Tg-Mureș, Editura University Press
2. Brîndușa Gorea, *And justice for all. Legal interpretation on democratic values ,* în „Revista Curentul Juridic”*,* vol.72/2018, pp. 19-20
3. Roşca L. *Conflictul social: abordare teoretico-practică*, în „Revista Institutul de Relații Internaționale din Moldova”, vol. X, p. 40
4. Codul de procedură civilă
5. Legea nr. 192 din 2006
6. https://www.bbc.com/news/world-europe
7. https://adevarul.ro/stiri-externe/europa/atentat-terorist-in-franta-care-sunt-trupele-
8. https://www.contributors.ro/doi-ani-de-la-charlie-hebdo-ce-a-facut-uniunea-europeana-pentru-cre%C8%99terea-securita%C8%9Bii/
9. https://www.dw.com/ro/procesul-charlie-hebdo-cine-r%C4%83spunde-la-%C3%AEntreb%C4%83rile-victimelor/a-54789911

PROBLEMA REFUGIAȚILOR: IMPLICAȚII SOCIALE ȘI SOLUȚII JURIDICE

Fekete (Gazda) Gyöngyver Katalin

Masterand Proceduri judiciare și profesii liberale

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof. univ. dr. Brîndușa Gorea

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper explores the multidimensional challenges of forced migration, emphasizing the legal and humanitarian responsibilities of host countries. It analyzes the legal framework governing refugee protection, including the Geneva Convention and European Union directives, and highlights the causes of migration such as war, persecution, climate change, and poverty. Using the 2015 Syrian refugee crisis as a case study, the paper examines the responses of European states and the role of NGOs. The conclusion argues for coherent policies, solidarity, and a human rights-based approach to ensure both protection for refugees and social cohesion.

Keywords: *Refugees, forced migration, international law, human rights, integration, asylum*

Introducere – o umanitate în mișcare

Într-o lume în care granițele devin din ce în ce mai rigide, oamenii continuă să se miște. Nu de bunăvoie, ci mânați de război, persecuție, foamete sau schimbări climatice. În fiecare minut, un om este silit să își părăsească locuința. Acești oameni nu sunt aventurieri, ci supraviețuitori. Nu caută lux, ci siguranță. Nu pleacă pentru a câștiga, ci pentru a nu pierde totul.

Refugiatul este chipul uman al unei lumi aflate în criză. Este părintele care își îmbrățișează copilul și pornește într-un drum necunoscut, fără garanții, doar cu speranța că va găsi undeva, cândva, un adăpost. Este profesorul, muncitorul, artistul sau adolescentul căruia i s-a răpit viitorul în numele violenței, dictaturii sau urii. Fiecare refugiat are o poveste. Iar poveștile lor cer să fie ascultate.

Această realitate ne obligă să privim dincolo de statistici și granițe și să ne întrebăm: ce înseamnă să fim umani într-o lume care se împarte tot mai mult în „noi" și „ei"? Problema refugiaților nu este doar una politică sau juridică. Este, înainte de toate, o provocare morală. Răspunsul nostru spune ceva despre cine suntem noi, ca indivizi și ca societăți.

Ce înseamnă a fi refugiat? O protecție între speranță și lege

A fi refugiat înseamnă a fi nevoit să îți abandonezi tot ceea ce înseamnă „acasă" – familie, prieteni, loc de muncă, identitate culturală – pentru a scăpa cu viață. Refugiatul nu este un turist al disperării, ci un om constrâns să fugă pentru a-și salva existența.

Din punct de vedere juridic, statutul de *refugiat* este definit în mod clar de Convenția de la Geneva din 1951 și de Protocolul adițional din 1967. Conform acestora, un *refugiat* este „persoana care, din cauza unei temeri bine întemeiate de a fi persecutată pentru motive de rasă,

religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice, se află în afara țării sale de origine și nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se întoarcă”[1].

Această definiție nu este un simplu enunț legal, ci un angajament internațional. Unul dintre cele mai importante principii ale dreptului refugiaților este *non-refoulement* – adică interzicerea returnării unei persoane în țara unde viața sau libertatea sa ar putea fi amenințate. Acest principiu reflectă nu doar litera legii, ci spiritul umanității.

În România, acest drept este garantat prin *Legea nr. 122/2006 privind azilul*, care transpune standardele internaționale și europene în legislația națională. Așadar, protecția refugiaților nu este doar un act de solidaritate, ci și o obligație juridică, morală și constituțională.

Dincolo de norme și tratate, însă, refugiul este despre speranță. Despre acel fir fragil care leagă un trecut sfâșiat de un viitor posibil. Și despre noi – cei care putem alege să fim zid sau punte.

De ce fug oamenii? Cauzele migrației forțate – o realitate imposibil de ignorat

Fuga din propria țară nu este niciodată o alegere ușoară. Pentru cei care o fac, este o ultimă soluție. O decizie dureroasă, dar necesară, luată în mijlocul haosului, cu inima grea și bagajele pline de teamă. Dar ce anume îi determină pe oameni să își părăsească tot ce au cunoscut?

Războiul și violența – când viața devine o zonă de conflict

Războaiele sunt, din păcate, o constantă istorică. Dar în secolul XXI, efectele lor sunt mai devastatoare ca oricând.

În Siria, un conflict care a început în 2011 a dus la cel mai mare exod al unei populații din ultimele decenii: peste 6,6 milioane de sirieni au devenit refugiați. Orașe întregi au fost distruse iar copiii s-au obișnuit cu sunetul bombelor mai mult decât cu râsetele de pe terenul de joacă. În Ucraina, invazia din 2022 a provocat cea mai rapidă criză umanitară din Europa după 1945. În câteva luni, milioane de oameni au fost alungați din casele lor de către un război care le-a transformat viața în cenușă. Afganistanul, cu zeci de ani de instabilitate și amenințări teroriste, continuă să fie una dintre cele mai mari surse de migrație forțată.

În fața bombelor, oamenii nu caută un trai mai bun – caută un loc unde să trăiască.

Persecuția – când identitatea devine periculoasă

În multe colțuri ale lumii, simplul fapt că aparții unui anumit grup etnic, religios, politic sau sexual poate fi o condamnare. Minorități religioase sau etnice sunt ținte ale violenței sistematice în state autoritare, cum ar fi în anumite zone din Africa Centrală sau Asia de Sud-Est. În unele țări, exprimarea unei opinii politice poate atrage arestarea, tortura sau chiar moartea. Membrii comunității LGBT+ din state cu legislație represivă fug nu pentru o viață mai bună, ci pentru viață, pur și simplu.

Persecuția nu are culoare sau formă unică. Dar întotdeauna are același efect: te forțează să alegi între libertate și siguranță, când ambele ți-au fost deja luate.

Schimbările climatice – refugiul de la natură

Fenomenul încălzirii globale nu mai este doar o predicție științifică, ci o criză în desfășurare. În regiunea Sahel din Africa, secetele prelungite distrug recoltele și alungă populații întregi. În Bangladesh, inundațiile frecvente înghit sate întregi, iar mările își revendică încet, dar

sigur, pământurile. În Australia, incendiile de vegetație și lipsa apei duc la migrarea internă forțată iar efectele acestora se resimt în lanțurile alimentare globale.

Omenirea începe să culeagă roadele amânării acțiunii climatice iar printre cele mai afectate sunt comunitățile vulnerabile, care devin – fără voia lor – refugiați climatici.

Sărăcia extremă – când speranța costă mai mult decât pașaportul

Deși sărăcia extremă nu generează, din punct de vedere juridic, statutul de refugiat, realitatea este că ea împinge milioane de oameni în migrație periculoasă, adesea ilegală.

Lipsa de hrană, de locuri de muncă sau de servicii medicale elementare forțează populații din Africa Subsahariană, America Centrală sau Asia de Sud să rișteze totul pentru o șansă minimă. Acești oameni nu fug de bombe, ci de foame. Nu fug de dictatori, ci de uitare. Iar drumul lor este adesea la fel de periculos.

Migrația forțată nu este un fenomen singular, ci o reacție în lanț. O realitate complexă, generată de factori ce se întrepătrund și se potențează reciproc. Fiecare cauză are un chip uman. Iar în spatele fiecărui chip există o poveste care ne obligă să nu mai rămânem indiferenți.

Cine sunt refugiații? Și cine nu sunt… – o clarificare esențială într-o lume confuză

Într-un peisaj mediatic tot mai haotic, în care termeni precum *„refugiat”, „imigrant ilegal”* sau *„migrant economic”* sunt folosiți adesea interschimbabil, se creează confuzie. Iar confuzia, atunci când este alimentată de ignoranță sau propagandă, devine periculoasă. Pentru că ea nu doar denaturează realitatea, ci și alimentează frica, ura și discriminarea.

Așadar, cine este, cu adevărat, un refugiat?

Conform dreptului internațional, un *refugiat* este o persoană care fuge din calea pericolului – nu pentru a căuta confort, ci pentru a-și salva viața. Fie că este vorba despre persecuții politice, religioase, etnice sau sexuale, fie despre războaie sau alte forme de violență, refugiatul este o ființă umană în pericol, căreia i se recunoaște un drept: acela la protecție internațională.

În contrast, migrantul economic este acea persoană care părăsește țara de origine pentru a-și îmbunătăți condițiile de viață. El nu fuge de moarte, ci de sărăcie. Nu caută refugiu, ci oportunitate. Este un fenomen absolut legitim și frecvent în epoca globalizării, dar nu îi conferă protecția pe care o oferă statutul de refugiat. Confuzia între cele două categorii creează neînțelegeri care afectează politicile publice și percepția publică.

O altă categorie este cea a migranților ilegali – persoane care intră pe teritoriul unui stat fără respectarea procedurilor legale de imigrare. Unii dintre aceștia pot deveni refugiați, dacă demonstrează că fug de persecuții, însă alții caută pur și simplu un trai mai bun, prin căi neautorizate. În absența unui statut clar, ei se confruntă cu marginalizare, exploatare și riscul deportării.

De ce este importantă această distincție?

Pentru că de la înțelegerea corectă a realității pornește și răspunsul corect. Amestecul voit sau accidental al acestor concepte duce la stigmatizare, la decizii politice greșite și, mai grav, la încălcarea drepturilor unor oameni care au cea mai mare nevoie de protecție.

Discursul public este adesea manipulat. Unii lideri politici vorbesc despre „invazii de migranți” pentru a câștiga voturi. Mass-media tabloidă accentuează știrile negative despre „străini” care „profită” de sistem, ignorând cazurile în care refugiații contribuie activ la comunitățile în care se stabilesc. Astfel, frica ia locul empatiei iar zidurile iau locul podurilor. În realitate, refugiații sunt părinți care vor să-și vadă copiii în siguranță. Sunt adolescenți care vor să studieze. Sunt femei care vor să trăiască fără frică. Sunt oameni care, în cele mai cumplite

momente ale vieții lor, aleg speranța. Recunoașterea diferențelor între refugiați, migranți economici și migranți ilegali nu este doar un exercițiu de precizie terminologică. Este un act de justiție, de compasiune și de responsabilitate.

Impactul asupra societăților gazdă – între temeri, prejudecăți și oportunități reale

Acolo unde apar refugiații, apar și întrebări. Oamenii se tem. Se întreabă dacă vor mai avea un loc de muncă, dacă spitalele vor mai face față, dacă școlile vor mai avea locuri pentru copiii lor. În multe cazuri, prezența refugiaților este percepută ca o amenințare. Dar este ea cu adevărat una?

Adevărul este că integrarea refugiaților generează o serie de provocări reale. Dar adevărul complet este că, în spatele acestor provocări, se ascund și oportunități valoroase – pentru economie, pentru demografie, pentru dezvoltarea culturală.

Provocări reale

Sosirea unui număr mare de refugiați într-o perioadă scurtă de timp pune presiune asupra:

- sistemelor publice de sănătate și educație, care trebuie să se adapteze rapid pentru a include persoane care nu cunosc limba locală și vin cu traume psihologice profunde;
- pieței imobiliare, care devine mai tensionată în zonele urbane;
- sistemului de asistență socială, care trebuie să ofere sprijin imediat: hrană, cazare, consiliere.

Pe lângă aceste dificultăți logistice, există și un șoc cultural. Diferențele de religie, limbă, obiceiuri sau valori pot genera neînțelegeri și conflicte.

Dar cea mai mare problemă nu este infrastructura, ci percepția. Refugiații sunt adesea văzuți ca *„ceilalți”,* ca *„străini”* care *„iau ceva ce nu li se cuvine”*. Această percepție este adesea hrănită de discursuri politice ostile și de o mass-media senzaționalistă, care pun accentul pe excepții negative și ignoră majoritatea integrată și pașnică.

Dar și oportunități

În spatele fricii, există fapte.

În Germania, după valul din 2015, peste 35% dintre refugiații sirieni au fost integrați pe piața muncii în doar 5 ani. Au devenit contribuabili, nu asistați. Refugiații aduc diversitate culturală, care stimulează creativitatea, inovarea și dialogul social.

În țările cu populație îmbătrânită, refugiații pot reprezenta o resursă umană esențială pentru sectoare deficitare (construcții, agricultură, îngrijire).

Studiile arată că, pe termen mediu și lung, integrarea refugiaților bine gestionată aduce beneficii economice semnificative, reducând dezechilibrele demografice și stimulând consumul.

Percepțiile publice – între frică și solidaritate

Cum sunt percepuți refugiații? Răspunsul depinde de trei actori-cheie:

Presa – poate umaniza sau demoniza. Un reportaj empatic poate schimba atitudini. Un titlu alarmist poate alimenta ura.

Liderii politici – un discurs poate uni sau dezbina. Când Angela Merkel spunea *„Wir schaffen das!” („Vom reuși!”)*, nu era doar o lozincă, ci o declarație de încredere în solidaritatea umană. Societatea civilă – organizațiile, voluntarii și cetățenii care se implică direct în sprijinirea

refugiaților sunt veritabile punți între lumi. Ei reamintesc că ospitalitatea nu e slăbiciune, ci forță morală.

În concluzie, refugiații pot fi o provocare, dar și o resursă. Totul depinde de modul în care alegem să îi privim: ca o povară sau ca o oportunitate. Integrarea lor nu este un proces automat, ci o alegere colectivă, care necesită politici inteligente, comunicare responsabilă și, mai ales, empatie.

Soluții juridice și politici eficiente – între norme, responsabilitate și umanitate

În fața milioanelor de oameni fugiți din calea violenței, a persecuției sau a dezastrelor climatice, lumea nu poate rămâne indiferentă. Dar compasiunea, oricât de necesară, nu este suficientă. Este nevoie de cadre juridice clare, de politici publice eficiente și de cooperare internațională reală. Protejarea refugiaților nu este doar un gest de umanitate, ci o obligație legală.

Nivelul internațional – umbrela protecției globale

În centrul sistemului internațional de protecție a refugiaților se află *Agenția ONU pentru Refugiați (UNHCR)*, creată în 1950 cu misiunea de a proteja persoanele strămutate forțat. UNHCR nu doar oferă asistență umanitară, ci veghează ca drepturile fundamentale ale refugiaților să fie respectate în toate etapele exilului.

Instrumentele juridice de bază sunt:

- *Convenția de la Geneva din 1951 și Protocolul adițional din 1967*, care stabilesc definiția refugiatului și obligațiile statelor față de acesta;
- *Principiul non-refoulement*, interdicția absolută de a returna un refugiat într-o țară unde viața sa este în pericol.
- *Pactul Global pentru Migrație (2018),* deși non-obligatoriu, reprezintă un pas important spre o abordare comună și echitabilă a migrației. El propune măsuri pentru o migrație sigură, reglementată și ordonată, promovând drepturile tuturor celor în mișcare, inclusiv ale refugiaților.

Nivel european – încercarea unei solidarități comune

Uniunea Europeană, confruntată în mod direct cu crizele din Siria și Ucraina, a fost nevoită să își consolideze politicile în materie de azil și migrație.

Printre cele mai importante măsuri juridice se numără:

- *Directiva 2013/32/UE,* care reglementează procedurile comune pentru acordarea și retragerea statutului de refugiat;
- *Regulamentul Dublin III,* care stabilește care stat membru este responsabil pentru procesarea cererii de azil.

Cu toate acestea, criza de solidaritate din 2015 a arătat limitele sistemului actual. În timp ce unele state, precum Germania sau Suedia, au deschis ușile refugiaților, altele – precum Ungaria sau Polonia – au refuzat să participe la mecanismele de relocare. A rezultat un dezechilibru profund și o nevoie urgentă de reformare a politicii comune de azil.

Nivel național – cazul României

România, ca stat membru UE și parte la Convenția de la Geneva, și-a asumat responsabilități importante:

Prin *Legea nr. 122/2006 privind azilul*, se asigură dreptul la protecție internațională, condiții de cazare, acces la educație și la servicii medicale. Există centre de primire a solicitanților de azil la București, Timișoara, Rădăuți, Galați etc., gestionate de Inspectoratul General pentru Imigrări; Se oferă sprijin pentru integrarea socială: cursuri de limba română, consiliere psihologică, formare profesională. România nu este în prim-planul rutelor migratorii, dar răspunde prezent în momente critice – cum a fost cazul refugiaților ucraineni după februarie 2022, când societatea civilă și statul au colaborat exemplar.

Implicarea ONG-urilor – puntea dintre lege și compasiune

În multe cazuri, organizațiile neguvernamentale sunt cele care duc greul. Ele ajung primele în taberele de refugiați, oferă hrană, adăpost, consiliere, traducere, sprijin legal.

JRS România (Serviciul Iezuit pentru Refugiați) oferă sprijin juridic și social refugiaților în centrele de azil. *Salvați Copiii* se ocupă de protecția minorilor neînsoțiți sau vulnerabili. *Fundația ICAR* acordă asistență psihologică și medicală victimelor torturii și traumei. Aceste organizații umplu golurile lăsate de stat și adesea reușesc să construiască relații de încredere cu persoanele strămutate – un lucru esențial pentru o integrare reușită.

Studiu de caz: uniunea europeană și criza refugiaților sirieni – între solidaritate și diviziune

Anul 2015 a fost un moment de cotitură pentru Europa. Peste un milion de oameni – majoritatea sirieni – au ajuns la granițele Uniunii Europene, fugind din calea unui conflict nemilos care a transformat Siria într-un teatru de război, ruine și disperare. A fost cea mai mare criză umanitară pe care Europa a înfruntat-o după cel de-al Doilea Război Mondial.

Această criză a scos la lumină nu doar suferința acută a refugiaților, ci și fracturile interne ale UE, lipsa de coordonare și contradicțiile dintre principiile declarate și realitatea politică.

Cum a reacționat Uniunea Europeană?

Răspunsurile au fost diferite, contradictorii și, uneori, dureros de inegale:

- Germania, prin vocea cancelarului Angela Merkel, a adoptat o poziție deschisă, primind aproximativ 1 milion de refugiați. Mesajul *„Wir schaffen das” („Vom reuși”)* a devenit simbolul solidarității, dar și al polarizării politice.
- Suedia și Austria au urmat exemplul Germaniei, în ciuda dificultăților logistice și sociale.
- Ungaria, Polonia, Slovacia și Cehia au refuzat participarea la schemele de relocare. În unele cazuri, au ridicat garduri la granițe, trimițând un mesaj clar: nu sunteți bineveniți.

Ce a funcționat și ce nu?

Ce a funcționat;

Uniunea Europeană a creat un mecanism temporar de relocare, bazat pe cote, care ar fi trebuit să redistribuie 160.000 de refugiați între statele membre. Uniunea Europeană a încheiat un acord cu Turcia în 2016, prin care Ankara s-a angajat să oprească fluxul migranților în schimbul a 6 miliarde de euro și concesii politice.

Ce NU a funcționat;

Mecanismul de relocare a eșuat. Majoritatea statelor nu și-au respectat angajamentele, iar doar o fracțiune dintre refugiați au fost relocați. Nu a existat o strategie comună și durabilă.

Politica a fost reactivă, nu proactivă. Multe state au pus accent pe securitate, nu pe umanitate. S-a evidențiat o criză de încredere între statele membre. Conceptul de solidaritate europeană a fost grav afectat.

Consecințele acestei crize;

Criza refugiaților sirieni a avut efecte pe termen lung:

- A alimentat populismul și extremismul de dreapta în multe state europene, care au folosit frica de refugiați pentru câștig electoral.
- A crescut diviziunile între Est și Vest, între statele „solidare" și cele „naționaliste".
- A forțat Uniunea Europeană să reconsidere politicile de azil, dar fără a ajunge, nici până astăzi, la un consens real privind o reformă a Regulamentului Dublin.

Totuși, au existat și *lecții importante:*

- Importanța comunicării publice oneste și umane, care să combată dezinformarea și frica nejustificată.
- Rolul esențial al societății civile, care, în multe cazuri, a suplinit statul: voluntari care au oferit hrană, cazare, sprijin emoțional și integrare reală.
- Nevoia urgentă de coeziune europeană, bazată nu doar pe interese economice, ci și pe valori comune.

Criza refugiaților sirieni a fost mai mult decât o criză umanitară. A fost un test pentru Uniunea Europeană: al solidarității, al viziunii și al valorilor. În fața suferinței, Europa s-a arătat generoasă și solidară în unele părți, dar închisă și divizată în altele. Lecția rămâne deschisă: fără unitate reală și politici coerente, următoarea criză poate fi și mai profundă.

Concluzii – refugiații: între provocare, responsabilitate și umanitate

În fața dramei umane numite *„refugiat"*, nu mai putem rămâne neutri. Neutralitatea, în fața suferinței, este o formă de complicitate. A fi refugiat nu este o alegere, ci o consecință – a războiului, a urii, a dictaturii, a crizei climatice. A fi refugiat înseamnă a pierde totul, dar a refuza să renunți la speranță, este, poate, cea mai dureroasă și totodată, cea mai curajoasă formă de rezistență umană.

Această lucrare a încercat să deschidă o fereastră spre realitatea complicată a migrației forțate. Am analizat cauzele care îi determină pe oameni să-și părăsească țările – de la conflictele devastatoare din Siria, Ucraina sau Afganistan, până la foametea și crizele climatice care afectează milioane. Am făcut distincție între refugiați, migranți economici și migranți ilegali – o distincție esențială pentru a formula politici corecte și pentru a combate prejudecățile.

Am privit în oglinda Europei, mai ales în timpul crizei din 2015, când solidaritatea a fost pusă la încercare. Unii au deschis brațele, alții au ridicat garduri. Unii au văzut ființe umane în nevoie, alții au văzut „pericole" și „invazii". Această polarizare nu reflectă doar o divergență de politici, ci și o divergență de viziune asupra lumii: o Europă a valorilor sau o Europă a fricii?

Din punct de vedere juridic, protecția refugiaților este reglementată de instrumente clare – Convenția de la Geneva, Directivele europene, legislația națională. Dar legea, oricât de bine formulată, este doar hârtie moartă dacă nu este însoțită de voință politică și de conștiință civică. Refugiatul nu are nevoie doar de un statut juridic. Are nevoie de siguranță, demnitate, sprijin. De o șansă la normalitate.

În același timp, este important să privim refugiații nu doar ca pe niște „beneficiari de ajutor", ci ca pe resurse umane valoroase. Oameni care pot contribui la economia, cultura și dinamica socială a țărilor-gazdă. Refugiații nu vin cu mâna goală – vin cu abilități, cu visuri, cu povești. Integrarea lor nu este o favoare, ci o investiție inteligentă, un gest de umanitate care poate aduce beneficii reciproce.

Este momentul să înțelegem că problema refugiaților nu este a lor, ci a noastră, a tuturor. Nu putem construi un viitor durabil fără a include și pe cei mai vulnerabili. Nu putem vorbi de pace, dacă ignorăm victimele războiului. Nu putem pretinde că apărăm democrația și drepturile omului, dacă închidem ochii la suferința celor alungați de dictatură.

Ce este de făcut?

Avem nevoie de politici naționale și europene coerente, bazate pe echitate, solidaritate și eficiență. Trebuie susținută și extinsă colaborarea dintre guverne, ONG-uri și societatea civilă. Este esențială educarea opiniei publice, pentru a combate xenofobia și pentru a înlocui frica cu empatia. Iar la nivel global, este urgentă abordarea cauzelor migrației – în special a conflictelor și a crizei climatice, care vor genera valuri tot mai mari de refugiați în deceniile următoare.

Refugiații sunt testul suprem al umanității noastre. Un test pe care nu îl trecem cu discursuri sau statistici, ci cu gesturi concrete, legi juste și inimi deschise. Adevărata întrebare nu este „Ce vor refugiații de la noi?", ci „Cine vrem să fim noi în fața durerii lor?" Pentru că, la final, istoria ne va judeca, nu după cât de bine ne-am protejat granițele, ci după cât de bine ne-am păstrat omenia.

Implicații și direcții de acțiune în contextul protecției refugiaților

Fenomenul refugiaților reprezintă una dintre cele mai complexe provocări ale epocii contemporane, situat la intersecția dintre drepturile omului, securitate internațională, politică internă și solidaritate globală.

Lucrarea de față a avut ca obiectiv analizarea acestui fenomen dintr-o perspectivă juridică și socială, subliniind nevoia unei abordări integrate, bazate pe respectarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional și pe promovarea coeziunii sociale în statele-gazdă.

Refugiatul nu este doar o categorie juridică abstractă, ci o ființă umană aflată într-o stare de vulnerabilitate extremă. Protecția sa este reglementată de un cadru legal solid – Convenția de la Geneva din 1951, Protocolul din 1967, directivele Uniunii Europene și legislația națională a statelor semnatare. Totuși, aplicarea efectivă a acestor norme depinde de voința politică, capacitatea administrativă și deschiderea societăților în care refugiații ajung.

Criza refugiaților sirieni din 2015 a evidențiat multiple disfuncționalități ale mecanismului european de azil, dar și absența unei viziuni comune în privința solidarității între statele membre. Pe de altă parte, răspunsul unor state, precum Germania, și implicarea organizațiilor neguvernamentale au demonstrat că integrarea este posibilă atunci când există coordonare, empatie și politici coerente.

Din analiza realizată reiese cu claritate că problema refugiaților nu poate fi tratată exclusiv prin instrumente juridice sau prin măsuri reactive. Este nevoie de o abordare preventivă, bazată pe identificarea și combaterea cauzelor care generează migrația forțată: conflictele armate, persecuțiile, criza climatică și sărăcia extremă. În același timp, este esențială construirea unui cadru instituțional funcțional care să asigure nu doar primirea refugiaților, ci și integrarea lor reală în viața economică, educațională și culturală a statului-gazdă.

În concluzie, refugiul nu trebuie privit ca o criză, ci ca un apel la responsabilitate colectivă. Modul în care răspundem la această provocare reflectă nu doar calitatea instituțiilor noastre, ci și

valorile pe care le apărăm. Într-o lume globalizată și interconectată, solidaritatea și respectul pentru demnitatea umană trebuie să rămână fundamentele pe care construim un viitor mai sigur, mai echitabil și mai uman pentru toți.

Bibliografie

1. Arendt, H. (1951), *The Origins of Totalitarianism,* Schocken Books.
2. Betts, A. (2013), *Survival Migration: Failed Governance and the Crisis of Displacement,* Cornell University Press.
3. Ciorbea, M. (2015), *Drept internațional public,* București, Editura Universul Juridic.
4. Goodwin-Gill, G. S., & McAdam, J. (2007), *The Refugee in International Law* (3rd ed.), Oxford University Press.
5. Moraru, M. (2020), *Dreptul refugiaților în Uniunea Europeană,* București, Editura C.H. Beck.
6. UNHCR. (2023), *Global Trends: Forced Displacement in 2022.* https://www.unhcr.org/globaltrends2022/
7. Verza, E. (2001), *Protecția juridică a refugiaților,* București, Editura All Beck.

INFRACȚIUNI CARE POT FI COMISE ÎN CONTEXTUL UNUI ACCIDENT RUTIER

Ștefan Valentin-Cristian

Masterand Proceduri judiciare și profesii liberale

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof. univ. dr. Brîndușa Gorea

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

We saw in the introduction that the article had as its object the offences that can be committed in the context of a road accident. To delimit these offences, we used two classification criteria: the form of guilt and the immediate consequence. Two hypotheses resulted, which are separated from each other by the immediate consequence, and three sub-hypotheses, which are separated from each other by the form of guilt. The first hypothesis is the one in which the immediate consequence consists in the injury to the physical integrity or health of the passive subject. In this hypothesis, depending on the form of guilt, the crime in the context of the road accident can be: negligent bodily harm; hitting or other violence or bodily harm; murder (simple or qualified) in the form of attempt. The second hypothesis is the one in which the immediate consequence consists in the death of the passive subject. In this hypothesis, depending on the form of guilt, the crime in the context of the road accident can be: manslaughter; blows or injuries causing death; murder (simple or qualified) in consummated form.

Among the offences in the context of a road accident, those that can be committed by fault represent the rule, and those that can be committed with intent and with exceeded intent represent the exceptions. Because they represent the rule, the offences that can be committed by fault (manslaughter and negligent bodily harm) have been presented in terms of their simple and aggravated content (in the case of negligent bodily harm, there is also an attenuated content). The aggravating circumstantial elements that enter into the aggravated content of the manslaughter and the negligent bodily harm are built on the existence of professional fault and the plurality of passive subjects. Because they represent the exceptions, the offences that can be committed with intent and with exceeded intent have only been mentioned as such.

Keywords: *Road accident, offences, intent, fault, exceeded intent*

Introducere

Prezentul articol are ca obiect *infracțiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier.* Pe fond, el reprezintă unul capitolul al doilea, dintre cele trei din care este formată lucrarea mea de disertație, pe care o voi susține la finalul programului de master „Proceduri judiciare și profesii liberale", din cadrul Facultății de Drept a Universității „Dimitrie Cantemir", Târgu Mureș,]n sesiunea iulie 2025. M-am oprit asupra acestei teme, în considerarea unui *interes teoretic* pe care îl manifest de mai mult timp pentru vinovăția penală, precum și în considerarea unei *justificări practice* bine definite, constând în *ponderea destul de mare* pe care o au în practica judiciară infracțiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier.

Criteriul *principal* de clasificare a acestor infracțiuni este *forma de vinovăție* cu care ele se săvârșesc. Prin utilizarea acestui criteriu, vom reține că infracțiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite din *culpă (1),* pe de o parte, sau cu *intenție* ori cu *intenție depășită (2),* pe de altă parte. În această materie, *culpa* este *regula,* iar *intenția* și *intenția depășită* sunt *excepțiile.*

Infracțiuni săvârșite din culpă

Infracțiunile din contextul unui accident rutier, care pot fi săvârșite din culpă, sunt *uciderea din culpă (1.1)* și *vătămarea corporală din culpă (1.2).*

Uciderea din culpă

Fapta de ucidere din culpă este incriminată în art. 192 C. pen. Potrivit acestei dispoziții legale, constituie infracțiune „uciderea din culpă a unei persoane (alin. 1)". Infracțiunea de ucidere din culpă este mai gravă, dacă este săvârșită „ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități; când încălcarea dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere constituie prin ea însăși o infracțiune se aplică regulile privind concursul de infracțiuni (alin. 2)". De asemenea, infracțiunea de ucidere din culpă este mai gravă, dacă prin aceasta „s-a cauzat moartea a două sau mai multe persoane (alin. 3)". Din norma de incriminare citată rezultă că infracțiunea de ucidere din culpă are atât un *conținut simplu (1.1.1),* cât și un *conținut agravat (1.1.2).*

Conținut simplu

Conținutul simplu al infracțiunii de ucidere din culpă implică observarea tuturor componentelor ei. Componentele oricărei infracțiuni, deci și ale infracțiunii de ucidere din culpă, sunt: *obiectul; subiecții; latura obiectivă; latura subiectivă.*

Obiectul juridic al infracțiunii de ucidere din culpă constă în relațiile sociale ale căror existență și normală desfășurare presupun *respectul datorat vieții persoanei,* precum și *protejarea vieții persoanei. Obiectul material* al infracțiunii de ucidere din culpă este *corpul unei persoane în viață*[1].

Subiectul activ al infracțiunii de ucidere din culpă nu este unul circumstanțiat. De altfel, nici *subiectul pasiv* al acesteia nu este circumstanțiat. Înseamnă că poate fi subiect activ ori subiect pasiv al infracțiunii de ucidere din culpă orice persoană, fără ca aceasta să aibă o calitate specială. De asemenea, poate fi subiect activ al infracțiunii de ucidere din culpă nu doar *o persoană fizică,* ci și *o persoană juridică.* În fine, *pluralitatea de subiecți pasivi* face ca infracțiunea de ucidere din culpă să se rețină *în variantă agravată*[2].

Din punctul de vedere al *pluralității de făptuitori, instigarea* și *complicitatea* sunt posibile *numai* sub forma *participației improprii.* Persoana care, cu intenție, determină sau ajută la săvârșirea, de către o altă persoană, a unei fapte de ucidere din culpă răspunde penal pentru *instigare* sau *complicitate* la *omor*[3]. Cât privește, *coautoratul,* s-ar putea exprima două opinii diferite. Într-o primă opinie, s-ar putea considera că la infracțiunea de ucidere din culpă este posibil coautoratul. În conformitate cu această opinie, coautoratul la infracțiunea de ucidere din culpă ar fi o formă de *participație proprie,* întrucât există omogenitate la nivelul formei de vinovăție a participanților. Într-o a doua opinie, s-ar putea considera că la infracțiunea de ucidere din culpă nu este posibil coautoratul. Apreciez că această a doua opinie ar trebui îmbrățișată. Coautoratul nu este posibil la infracțiunea de ucidere din culpă, deoarece nu este îndeplinită acea condiție a participației penale care pretinde existența unei *legături subiective* între participanți. Pentru ca participația penală să existe, nu ajunge ca mai multe persoane să contribuie la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, ci trebuie ca între aceste persoane să existe și o legătură

[1] V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului,* ed. a 8-a, Ed. C.H. Beck, București, 2023, pp. 48-49.
[2] Idem, pp. 49-50.
[3] Idem, p. 49.

subiectivă. Or, în cazul infracțiunilor care se săvârșesc din culpă, o asemenea legătură subiectivă nu poate exista.

Elementul material al infracțiunii de ucidere din culpă constă în *uciderea* subiectului pasiv. Aceasta se poate realiza atât printr-o *acțiune,* cât și printr-o *inacțiune*. Urmarea imediată a infracțiunii de ucidere din culpă constă în *decesul* subiectului pasiv. Între elementul material și urmarea imediată trebuie să existe *o legătură de cauzalitate.* În practică, pot apărea dificultăți la stabilirea legăturii de cauzalitate, fie atunci când există *mai multe conduite,* aparținând *mai multor subiecți activi* (mai multor autori), fie atunci când alături de *conduita subiectului activ* există și *o conduită a subiectului pasiv*[4].

Forma de vinovăție cu care infracțiunea de ucidere din culpă se săvârșește este, evident, *culpa.* Culpa la infracțiunea de ucidere din culpă poate fi atât *cu prevedere,* cât și *fără prevedere.* Infracțiunea de ucidere din culpă se deosebește, din punctul de vedere al formei de vinovăție, de infracțiunile de omor și loviri sau vătămări cauzatoare de moarte. Dacă prima se săvârșește din culpă, a doua și a treia se săvârșesc cu intenție, respectiv cu intenție depășită[5]. Evident, cele trei infracțiuni au ca element comun urmarea imediată, decesul subiectului pasiv.

În doctrină se discută despre așa numita *culpă comună.* Acestei terminologii i se poate aduce o obiecție[6]. În realitate, culpa este o formă de vinovăție a subiectului activ, nu a subiectului pasiv. Ceea ce este comun e un aspect *obiectiv (conduita),* nu un aspect *subiectiv (culpa).* Legătura de cauzalitate este una *complexă,* în sensul că *la cauzarea urmării imediate contribuie atât conduita subiectului activ, cât și conduita subiectului pasiv.* În acest registru, conduita *comună* a subiectului pasiv nu exclude reținerea față de subiectul activ a infracțiunii de ucidere din culpă. Conduita *singulară* a subiectului pasiv exclude însă reținerea față de subiectul activ a infracțiunii de ucidere din culpă. Conduita subiectului pasiv nu influențează răspunderea penală a subiectului activ, decât dacă în tot cauzează rezultatul. Ea poate influența însă răspunderea civilă.

Conținut agravat

Conținutul agravat al infracțiunii de ucidere din culpă este format din *două variante agravate,* ce integrează, fiecare, *câte un element circumstanțial agravant.* Primul element circumstanțial agravant este construit în jurul a ceea ce în doctrină se numește *culpă profesională,* iar al doilea element circumstanțial agravant se întemeiază pe *o pluralitate de subiecți pasivi.*

Culpa profesională reclamă îndeplinirea a *patru condiții: subiectul activ să se afle în exercitarea unei profesii, a unei meserii sau a unei alte activități; pentru acea profesie, meserie sau altă activitate să fie instituite dispoziții legale sau măsuri de prevedere; subiectul activ să încalce o dispoziție legală sau o măsură de prevedere instituită pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective; uciderea să fie cauzată prin încălcarea de către subiectul activ a dispoziției legale sau a măsurii de prevedere instituite pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective*[7].

Prima condiție este ca *subiectul activ să se afle în exercitarea unei profesii, a unei meserii sau a unei alte activități.* Cu privire la această condiție, în doctrina mai veche s-a pus întrebarea dacă infracțiunea de ucidere din culpă, construită în jurul culpei profesionale, este sau nu o infracțiune cu subiect activ calificat. S-a pus întrebarea dacă, pentru ca elementul circumstanțial agravant construit în jurul culpei profesionale să existe, trebuie sau nu ca subiectul activ să fie profesionist, meseriaș sau deținător al unei atestări legale de practicare a unei alte activități. Într-o

[4] Idem, pp. 50-51.
[5] Idem, pp. 52-53.
[6] S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției,* ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2022, p. 109. Autorii citați o denumesc *culpă concurentă,* dar obiecția este valabilă și pentru această denumire.
[7] V. Cioclei, *op. cit.,* p. 54.

opinie s-a răspuns pozitiv[8], iar într-o altă opinie s-a răspuns negativ[9]. În a doua opinie, s-a considerat că nu trebuie ca subiectul activ să fie profesionist, meseriaș sau deținător al unei atestări legale de practicare a unei alte activități, ci ajunge ca acesta să se afle în exercitarea unei profesii, meserii sau alte activități. Dacă subiectul activ nu deține o atestare legală pentru a practica acea profesie, meserie sau altă activitate (și această faptă constituie prin ea însăși infracțiune), dar se află în exercitarea ei, iar în acest context săvârșește o infracțiune de ucidere din culpă, se aplică regulile de la concursul de infracțiuni (de exemplu, o ucidere din culpă poate intra în concurs cu o conducere a unui vehicul fără permis). Apreciez și eu că această a doua opinie este corectă. De altfel, prima opinie a rămas izolată în doctrină și nu a fost preluată de autorii care ulterior s-au aplecat asupra acestei problematici[10].

A doua condiție este ca *pentru acea profesie, meserie sau altă activitate să fie instituite dispoziții legale sau măsuri de prevedere.* Probabil, această condiție a culpei profesionale atrage după sine cele mai mari eforturi de cercetare. În domeniul pe care eu am ales să îl cercetez, acela al accidentelor rutiere, ea impune, *mai întâi,* evidențierea - dacă este posibil, exhaustivă - a *dispozițiilor legale prevăzute în materia circulației rutiere, susceptibile de a fi încălcate în contextul săvârşirii unor infracțiuni de ucidere din culpă.* Este vorba despre Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2002, pentru circulația pe drumurile publice, republicată[11], precum și despre Regulamentul de aplicare a acesteia[12]. *Apoi,* tot în cadrul acestei condiții, se impune evidențierea *relației între infracțiunea de ucidere din culpă și infracțiunile contra siguranței circulației pe drumurile publice.* Fără îndoială, potrivit legii, relația este una de concurență. De exemplu, infracțiunea de ucidere din culpă poate intra în concurs cu infracțiunea de conducere a unui vehicul fără permis ori cu infracțiunea de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe[13]. De aprofundat este însă și natura juridică a concursului între aceste infracțiuni. În opinia mea, concursul este real, nu formal, deoarece identitatea în element material între infracțiunile în discuție este doar parțială, insuficientă pentru a fundamenta un concurs formal. Concursul formal de infracțiuni se fundamentează pe o identitate totală în element material.

A treia condiție este ca *subiectul activ să încalce o dispoziție legală sau o măsură de prevedere instituită pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective.* Aici, sunt *două probleme* actuale, care - dată fiind actualitatea lor - merită amintite.

Prima problemă constă în *sediul reglementării măsurii de prevedere încălcate.* Întrebarea este dacă *trebuie ca măsura de prevedere încălcată să fie prevăzută în legislația primară, dacă reglementarea actuală a culpei profesionale în materia infracțiunii de ucidere din culpă respectă principiul legalității incriminării.*

La infracțiunea de *neglijență în serviciu,* așa cum este foarte bine cunoscut, Curtea Constituțională a impus standardul potrivit căruia norma încălcată trebuie să fie prevăzută *în legislația primară,* adică într-o lege, o ordonanță sau o ordonanță de urgență[14]. La infracțiunea de *ucidere din culpă în variantă agravată,* Curtea Constituțională nu a impus acest standard și a statuat că norma încălcată poate să fie prevăzută *și în alte acte,* care se

[8] S. Kahane, *Uciderea din culpă,* în V. Dongoroz (coord.), *Explicații teoretice ale Codului penal român,* Vol. III, ed. a 2-a, Ed. Academiei Române și C.H. Beck, București, 2003, p. 197.
[9] O. A. Stoica, *Drept penal. Partea specială,* Ed. Didactică și pedagogică, București, 1976, p. 81.
[10] V. Cioclei, *op. cit.,* p. 54.
[11] Monitorul Oficial al României nr. 670/3.08.2006.
[12] Monitorul Oficial al României nr. 876/26.10.2006.
[13] V. Cioclei; *op. cit.,* p. 55.
[14] Curtea Constituțională a României, decizia nr. 518/2017, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 765/26.09.2017.

situează în afara sferei de incidență a legislației primare[15]. Această soluție jurisprudențială, care nu impune în materia infracțiunii de ucidere din culpă condiția ca norma încălcată să fie prevăzută în legislația primară, a fost receptată în mod favorabil în doctrină[16].

Apreciez și eu că ea este una corectă. Curtea Constituțională a statuat că expresia *măsuri de prevedere,* din conținutul infracțiunii de ucidere din culpă, este previzibilă inclusiv atunci când măsurile de prevedere încălcate sunt prevăzute în legislația secundară. Evident, această soluție diferă de soluția promovată de Curtea Constituțională în materia infracțiunii de neglijență în serviciu. În materia infracțiunii de neglijență în serviciu, atribuția încălcată trebuie să fie prevăzută în legislația primară. Dimpotrivă, în materia infracțiunii de ucidere din culpă, măsura de prevedere încălcată poate să fie prevăzută și în legislația secundară. În opinia mea, în pofida faptului că sunt diferite, chiar antitetice, atât soluția din materia infracțiunii de neglijență în serviciu, cât și soluția din materia infracțiunii de ucidere din culpă sunt corecte. În definitiv, situația infracțiunii de neglijență în serviciu este diferită de situația infracțiunii de ucidere din culpă. Or, nu este deloc inadecvat ca unor situații diferite să li se aplice soluții diferite, chiar antitetice.

Diferența dintre soluțiile pe care Curtea Constituțională le promovează este explicabilă, într-adevăr, prin situația diferită în care se află infracțiunile în discuție. Infracțiunea de neglijență în serviciu a avut, înainte de intervenția Curții Constituționale, o sferă de incidență foarte largă. Din cauza acestei sfere de incidențe foarte largi, norma de incriminare însăși a riscat să devină imprevizibilă în aplicarea sa. Curtea Constituțională a intervenit și a limitat sfera de incidență a infracțiunii de neglijență în serviciu la acele ipoteze în care atribuția încălcată este prevăzută într-o normă ce aparține legislației primare. În acest fel, norma de incriminare a devenit previzibilă în aplicarea sa. Infracțiunea de ucidere din culpă nu a avut, înainte de intervenția Curții Constituționale, o sferă de incidență atât de largă. Sfera de incidență a infracțiunii de ucidere din culpă era deja limitată prin urmarea imediată și prin domeniul profesional în care se realizează elementul material. De aceea, o intervenție a Curții Constituționale, de genul celei din materia infracțiunii de neglijență în serviciu, nu era necesară și în materia infracțiunii de ucidere din culpă. În materia infracțiunii de ucidere din culpă, făptuitorul desfășoară o activitate reglementată prin norme, care pot fi atât primare, cât și secundare. El trebuie să cunoască toate aceste norme, indiferent de caracterul lor primar sau secundar. Necunoașterea acestor norme, fie ele primare sau secundare, nu exclude, ci - dimpotrivă - implică existența culpei profesionale. Iată de ce, în materia infracțiunii de ucidere din culpă, măsurile de prevedere încălcate pot fi prevăzute inclusiv în legislația secundară, fără ca aceasta să ridice vreo problemă de previzibilitate a normelor de incriminare.

A doua problemă constă în *neîndeplinirea condiției încălcării unei dispoziții legale sau a unei măsuri de prevedere.* Este posibil ca subiectul activ să cauzeze decesul unei persoane, fără să încalce însă vreo dispoziție legală sau vreo măsură de prevedere instituită pentru profesia, meseria sau activitatea în exercitarea căreia se află. Întrebarea este dacă în această situație este exclusă *de plano* o infracțiune de ucidere din culpă sau poate fi reținută o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă. În această din urmă ipoteză, atitudinea

[15] Curtea Constituțională a României, decizia nr. 404/2023, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1046/17.11.2023.

[16] V. Dinu, *Previzibilitatea noțiunii de măsuri de prevedere în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă*, în „Analele Universității din București. Seria Drept. Forum Juridic" nr. 1/2024, p. 305, disponibilă pe pagina de internet https://drept.unibuc.ro/Nr.-1-2024-s1361-ro.htm, consultată de mine cel mai recent la 27 aprilie 2025.

psihică a subiectului activ urmează să fie analizată (doar) pe baza elementelor culpei generale (obligația de prevedere și posibilitatea de prevedere)[17].

Înclin să dau credit acestui răspuns. Culpa profesională este o varietate a culpei. Înainte de a se stabili elementele ei proprii, trebuie să i se stabilească elementele comune, anume *obligația de prevedere* și *posibilitatea de prevedere.* Aceste două elemente trebuie să existe și în cazul culpei profesionale. *Într-adevăr, culpa profesională nu există independent de culpa generală, ci i se adaugă acesteia.* Elementele culpei profesionale nu există de sine stătător, ci alături de elementele culpei generale. Elementele culpei profesionale și elementele culpei generale, luate împreună, alcătuiesc un tot unitar în latura subiectivă a infracțiunii de ucidere din culpă. Culpa profesională derogă de la culpa generală, dar se și completează cu aceasta. Completarea elementelor culpei profesionale cu elementele culpei generale se traduce în ideea că, dacă lipsește un element al culpei profesionale, așa cum este și încălcarea unei dispoziții legale sau a unei măsuri de prevedere, atunci atitudinea psihică a subiectului activ urmează să fie analizată pe baza elementelor culpei generale. Mai departe, dacă elementele culpei generale subzistă, atunci, pe baza lor, se poate reține o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă.

A patra condiție este ca *uciderea să fie cauzată prin încălcarea de către subiectul activ a dispoziției legale sau a măsurii de prevedere instituite pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective.* Trebuie ca între încălcarea de către subiectul activ a dispoziției legale sau a măsurii de prevedere și decesul subiectului pasiv să existe *o legătură de cauzalitate.*

Ne putem întreba și aici *ce se întâmplă atunci când nu este îndeplinită condiția ca între încălcarea de către subiectul activ a unei dispoziții legale sau a unei măsuri de prevedere și decesul subiectului pasiv să existe o legătură de cauzalitate.* Este posibil ca subiectul activ să cauzeze decesul unei persoane, să încalce o dispoziție legală sau o măsură de prevedere instituită pentru profesia, meseria sau activitatea în exercitarea căreia se află, dar între această încălcare și decesul subiectului pasiv să nu existe o legătură de cauzalitate. Întrebarea este dacă în această situație este exclusă *de plano* o infracțiune de ucidere din culpă sau poate fi reținută o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă. Pentru argumentele de la condiția anterioară, înclin să cred că și în această situație se poate reține o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă.

În materia infracțiunii de ucidere din culpă, *pluralitatea de subiecți pasivi* generează *o unitate legală sub forma infracțiunii complexe*[18]. În lipsa acestui element circumstanțial agravant, ar fi existat un concurs între mai multe infracțiuni de ucidere din culpă, atâtea câți subiecți pasivi ar fi decedat. Așa cum este bine cunoscut, în materia infracțiunilor contra persoanei, de obicei, pluralitatea de subiecți pasivi generează un concurs de infracțiuni.

Elementul circumstanțial agravant întemeiat pe o pluralitate de subiecți pasivi este aplicabil, *în primul rând,* în raport cu infracțiunea de ucidere din culpă în variantă simplă. *În al doilea rând,* el este aplicabil și în raport cu infracțiunea de ucidere din culpă în varianta agravată construită în jurul culpei profesionale[19].

Vătămarea corporală din culpă

Fapta de vătămare corporală din culpă este incriminată în art. 196 C. pen. Potrivit acestei dispoziții legale, constituie infracțiune „fapta prevăzută în art. 194 alin. 1 C. pen. (adică vătămarea corporală în variantă simplă) săvârșită din culpă (alin. 2)". Infracțiunea de vătămare corporală din culpă este mai gravă, dacă este săvârșită „ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale sau a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei

[17] în același sens, a se vedea G. Antoniu, *Vinovăția penală,* Ed. Academiei Române, București, 1995, p. 172.
[18] S. Bogdan, D.-A. Șerban, *op. cit.,* p. 137.
[19] V. Cioclei, *op. cit.,* p. 57; S. Bogdan, D.-A. Șerban, *op. cit.,* p. 137.

anumite activități (alin. 3)". De asemenea, infracțiunea de ucidere din culpă este mai gravă, dacă prin aceasta „s-au cauzat urmările specifice față de două sau mai multe persoane (alin. 4)". Infracțiunea de vătămare corporală din culpă este mai puțin gravă, dacă este săvârșită „în forma prevăzută în art. 193 alin. 2 C. pen. (adică în forma lovirii în variantă agravată), de către o persoană aflată sub influența băuturilor alcoolice ori a substanțelor psihoactive sau în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune (alin. 1)". Din norma de incriminare citată rezultă că infracțiunea de vătămare corporală din culpă are un *conținut simplu (1.2.1),* un *conținut agravat (1.2.2)* și un *conținut atenuat (1.2.3).*

Conținut simplu

La fel ca în cazul infracțiunii de ucidere din culpă, conținutul simplu al infracțiunii de vătămare corporală din culpă implică observarea tuturor componentelor ei: *obiectul; subiecții; latura obiectivă; latura subiectivă.* Aceste componente vor fi înfățișate după același model pe care l-am urmat și în cazul infracțiunii de ucidere din culpă.

Obiectul juridic al infracțiunii de vătămare corporală din culpă constă în relațiile sociale ale căror existență și normală desfășurare presupun *respectul datorat integrității corporale și sănătății persoanei,* precum și *protejarea integrității corporale și sănătății persoanei. Obiectul material* al infracțiunii de vătămare corporală din culpă este *corpul unei persoane în viață.*

Nici *subiectul activ,* nici *subiectul pasiv* ai infracțiunii de vătămare corporală din culpă nu sunt circumstanțiați. Poate fi subiect activ și *o persoană juridică,* iar *pluralitatea de subiecți pasivi* determină reținerea unei *variante agravate.* Cât privește participația penală, *instigarea* și *complicitatea* sunt posibile *numai* sub forma *participației improprii,* iar, în opinia mea, *coautoratul* nu este posibil.

Elementul material al infracțiunii de vătămare corporală din culpă constă în *lezarea integrității corporale sau a sănătății* subiectului pasiv, lezare ce se poate realiza atât printr-o *acțiune,* cât și printr-o *inacțiune*. Urmarea imediată constă în *vătămarea integrității corporale sau a sănătății* subiectului pasiv. Urmarea imediată a infracțiunii de vătămare corporală din culpă coincide cu urmarea imediată a infracțiunii de vătămare corporală intenționată. În concret, aceasta constă în: *leziuni traumatice sau afectarea sănătății, care au necesitat pentru vindecare mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale; o infirmitate; un prejudiciu estetic grav și permanent; avortul; punerea în primejdie a vieții.* Între elementul material și urmarea imediată trebuie să existe *o legătură de cauzalitate.*

Forma de vinovăție a infracțiunii de vătămare corporală din culpă este, desigur, *culpa,* care poate fi *cu prevedere* sau *fără prevedere.* Infracțiunea de vătămare corporală din culpă se deosebește, din punctul de vedere al formei de vinovăție, de infracțiunea de vătămare corporală. Aceasta din urmă se săvârșește cu intenție sau cu intenție depășită.

Conținut agravat

Conținutul agravat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă este identic cu cel al infracțiunii de ucidere din culpă. Așadar, el este format din *cele două variante agravate,* ce integrează *cele două elemente circumstanțiale agravante,* unul construit în jurul *culpei profesionale* și altul întemeiat pe *pluralitatea de subiecți pasivi.*

Tot ceea ce am spus relativ la conținutul agravat al infracțiunii de ucidere din culpă este valabil și în cazul conținutului agravat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă. Suplimentar, trebuie să facem *trei precizări,* care țin de elementul circumstanțial agravant întemeiat pe pluralitatea de subiecți pasivi. *În primul rând,* acest element circumstanțial agravant nu a existat în Codul penal anterior. El a fost consacrat legislativ, în materia infracțiunii de vătămare corporală din culpă, odată cu intrarea în vigoare a Codului penal actual. *În al doilea rând,* elementul circumstanțial agravant întemeiat pe o pluralitate de

subiecți pasivi este aplicabil și în raport cu infracțiunea de vătămare corporală din culpă în variantă atenuată (conținutul atenuat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă va fi expus mai jos). *În al treilea rând,* ținând seama că în materia infracțiunii de vătămare corporală din culpă acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, este suficient ca aceasta să fie formulată de unul dintre subiecții pasivi, pentru ca infracțiunea de vătămare corporală din culpă să atragă răspunderea penală pentru varianta agravată întemeiată pe pluralitatea de subiecți pasivi. Această soluție se întemeiază pe principiul indivizibilității active, ce guvernează materia plângerii prealabile.

Conținut atenuat

Conținutul atenuat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă este format *dintr-o variantă atenuată,* ce integrează *un element circumstanțial atenuant.* Acesta este construit pe *o urmare imediată adiacentă* și pe *trei condiții atașate elementului material,* prevăzute de lege în mod *alternativ.* Caracterul alternativ al acestor condiții semnifică faptul că îndeplinirea uneia dintre ele este suficientă, pentru ca infracțiunea de vătămare corporală din culpă să se rețină în variantă atenuată. Nu este necesar ca în acest scop să fie îndeplinite toate cele trei condiții.

Urmarea imediată a infracțiunii de vătămare corporală din culpă în variantă atenuată coincide cu urmarea imediată a infracțiunii de lovire în variantă agravată. În concret, aceasta constă în *leziuni traumatice sau afectarea sănătății, care au necesitat pentru vindecare cel mult 90 de zile de îngrijiri medicale.*

Cele trei condiții - alternative - atașate elementului material al infracțiunii de vătămare corporală din culpă în variantă atenuată sunt: *subiectul activ să se afle sub influența băuturilor alcoolice; subiectul activ să se afle sub influența substanțelor psihoactive; subiectul activ să se afle în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune.* În sfera de incidență a *primei condiții* intră nu doar vătămări ale integrității corporale sau sănătății cauzate în contextul unui accident rutier, ci și vătămări ale integrității corporale sau sănătății cauzate în orice alt context. De exemplu, există infracțiune de vătămare corporală din culpă, prin îndeplinirea acestei prime condiții, dacă o persoană care se află sub influența băuturilor alcoolice varsă, din greșeală, un vas cu apă fierbinte pe corpul unei alte persoane (cu rezerva - subînțeleasă - ca subiectului pasiv să i se cauzeze leziuni traumatice sau o afectare a sănătății care să necesite pentru vindecare cel mult 90 de zile de îngrijiri medicale) [20]. Tot din perspectiva *primei condiții,* existența infracțiunii de vătămare corporală din culpă nu este condiționată de o anumită limită a îmbibației alcoolice[21]. Din perspectiva *celei de-a doua condiții,* substanțele psihoactive sunt cele prevăzute în: *Legea nr. 194/2011,* privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare; *Legea nr. 143/2000,* privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri; *Legea nr. 339/2005,* privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope[22]. Din perspectiva *celei de-a treia condiții,* infracțiunea de vătămare corporală din culpă intră în concurs cu infracțiunea săvârșită prin activitatea în desfășurarea căreia subiectul activ se află. De exemplu, infracțiunea de vătămare corporală din culpă poate intra în concurs cu infracțiunea de conducere a unui vehicul fără permis ori cu infracțiunea de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe.

---

[20] V. Cioclei, *op. cit.,* p. 89.

[21] Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 8/2018, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 539/28.06.2018.

[22] Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 48/2021, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 698/14.07.2021.

Infracțiuni săvârșite cu intenție și cu intenție depășită

Am văzut mai sus că, dintre infracțiunile din contextul unui accident rutier, cele care pot fi săvârșite din *culpă* reprezintă *regula,* iar cele care pot fi săvârșite cu *intenție* și cu *intenție depășită* reprezintă *excepțiile.* Pentru că s-au încadrat în sfera de incidență a *regulii,* infracțiunile care pot fi săvârșite din *culpă* au beneficiat de un spațiu - să spunem - mai amplu. Nu voi păstra aceeași metodă în cazul infracțiunilor care pot fi săvârșite cu *intenție* și cu intenție *depășită.* Pentru că acestea se încadrează în sfera de incidență a *excepțiilor,* mă voi limita la *a le menționa ca atare* (ca infracțiuni din contextul unui accident rutier) și la *a indica criteriile* pe baza cărora ele se delimitează de infracțiunile care se încadrează în sfera de incidență a *regulii.* Practic, voi indica și un criteriu *secundar* de clasificare a infracțiunilor care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier, anume *urmarea imediată* pe care ele o cauzează. Criteriul *principal* de clasificare a acestor infracțiuni este, așa cum am văzut mai sus, *forma de vinovăție* cu care ele se săvârșesc. Din îmbinarea celor două criterii va rezulta - sper - o delimitare cât mai clară a infracțiunilor din contextul unui accident rutier.

Așadar, infracțiunile din contextul unui accident rutier, care pot fi săvârșite cu intenție și cu intenție depășită, sunt: *lovirea sau alte violențe; vătămarea corporală; omorul (simplu sau calificat) în forma tentativei; lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte; omorul (simplu sau calificat) în formă consumată.* În demersul nostru de a delimita infracțiunile din contextul unui accident rutier, am identificat *două ipoteze.* Cele două ipoteze se despart între ele prin *urmarea imediată* a acestor infracțiuni. În interiorul fiecăreia dintre cele două ipoteze, am identificat *trei sub-ipoteze,* care se despart între ele prin *forma de vinovăție* a infracțiunilor respective.

Prima ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în *vătămarea integrității corporale sau a sănătății* subiectului pasiv. În această ipoteză, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: *vătămare corporală din culpă,* dacă subiectul activ a acționat din culpă în raport cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv; *lovire sau alte violențe ori vătămare corporală,* după caz, dacă subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv; *omor (simplu sau calificat) în forma tentativei,* dacă, în pofida urmării constând în vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv, subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu decesul acestuia.

A doua ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în *decesul* subiectului pasiv. În această ipoteză, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: *ucidere din culpă,* dacă subiectul activ a acționat din culpă în raport cu decesul subiectului pasiv; *loviri sau vătămări cauzatoare de moarte,* dacă subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv *și* din culpă în raport cu decesul acestuia; *omor (simplu sau calificat) în formă consumată,* dacă subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu decesul subiectului pasiv.

Concluzii

Am văzut în introducere că articolul a avut ca obiect *infracțiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier.* Pentru delimitarea acestor infracțiuni, am folosit două criterii de clasificare: forma de vinovăție și urmarea imediată. Au rezultat două ipoteze, care se despart între ele prin urmarea imediată, și trei sub-ipoteze, care se despart între ele prin forma de vinovăție. Prima ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv. În această ipoteză, în funcție de forma de vinovăție, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: vătămare corporală din culpă; lovire sau alte violențe ori vătămare corporală; omor (simplu sau calificat) în forma tentativei. A doua ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în decesul subiectului pasiv. În această ipoteză, în funcție de forma

de vinovăție, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: ucidere din culpă; loviri sau vătămări cauzatoare de moarte; omor (simplu sau calificat) în formă consumată.

Dintre infracțiunile din contextul unui accident rutier, cele care pot fi săvârșite din culpă reprezintă regula, iar cele care pot fi săvârșite cu intenție și cu intenție depășită reprezintă excepțiile. Pentru că reprezintă regula, infracțiunile care pot fi săvârșite din culpă (uciderea din culpă și vătămarea corporală din culpă) au fost prezentate prin prisma conținutului lor simplu și agravat (în cazul vătămării corporale din culpă, există și un conținut atenuat). Elementele circumstanțiale agravante care intră în conținutul agravat al infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă sunt construite pe existența culpei profesionale și a pluralității de subiecți pasivi. Pentru că reprezintă excepțiile, infracțiunile care pot fi săvârșite cu intenție și cu intenție depășită doar au fost menționate ca atare.

Bibliografie

1. Antoniu, G. (1995), *Vinovăția penală,* București, Ed. Academiei Române;
2. Bogdan, S., Șerban, D. A. (2022), *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției,* București, Editura Universul Juridic;
3. Cioclei, V. (2023), *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului,* București, Editura C.H. Beck;
4. Codul penal actual (Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare);
5. Codul penal anterior;
6. Constituția României;
7. Curtea Constituțională a României, decizia nr. 404/2023;
8. Curtea Constituțională a României, decizia nr. 518/2017;
9. Dinu, V. (2024), *Previzibilitatea noțiunii de măsuri de prevedere în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă*, în „Analele Universității din București. Seria Drept. Forum Juridic" nr. 1/2024;
10. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 8/2018;
11. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 48/2021.
12. Kahane, S. (2003) *Uciderea din culpă,* în Dongoroz, V. (coord.), *Explicații teoretice ale Codului penal român,* București, Editurile Academiei Române și C.H. Beck;
13. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2002, pentru circulația pe drumurile publice, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
14. Regulamentul de aplicare a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 195/2002;
15. Stoica, O. A. (1976) *Drept penal. Partea specială,* București, Editura Didactică și pedagogică;

TIPURILE ȘI FORȚA PROBATORIE A SEMNĂTURII ELECTRONICE

Georgiana Buda[1]

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Conf.univ.dr. Ioana Raluca Toncean Luieran[2]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Electronic signatures are vital for secure digital transactions and come in three types: qualified, advanced, and simple. A qualified electronic signature is legally equivalent to a handwritten signature and is used for high-security documents, especially from public authorities. An advanced electronic signature holds similar legal weight under specific conditions, such as the use of a qualified certificate. A simple electronic signature is valid only in certain cases, like low-value documents or when agreed upon by the parties. These signatures ensure legal validity and acceptance in judicial proceedings.

Keywords: *Electronic signatures, digital transactions, handwritten signature, qualified certificate, judicial proceedings.*

Reglementarea legală

Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea[3], a fost adoptată pentru a implementa Regulamentul (UE) nr. 910/2014[4] și pentru a înlocui Legea nr. 455/2001[5], Legea nr. 451/2004[6] și OUG nr. 38/2020[7], abrogându-le explicit prin art. 35 a prezentei legi. Aceasta stabilește un cadru juridic unitar în domeniul semnăturii electronice, al mărcii temporale și al serviciilor de încredere, în conformitate cu reglementările europene. Modificările legilor sunt prevăzute în art. 36 care aliniază actele normative speciale cu o nouă reglementare.

Adoptarea noii legi reflectă un compromis între securitatea circuitului civil și necesitatea extinderii utilizării semnăturilor electronice. În capitolul II al legii sunt prezentate soluțiile legislative în care legiuitorul a depus eforturi considerabile pentru a elimina ambiguitățile din reglementările anterioare, deși unele imperfecțiuni de redactare sunt inevitabile.

Conform art. 25 alin. (1) din Regulament, semnăturile electronice, chiar dacă nu sunt calificate, sunt acceptate ca probe juridice, cu condiția respectării cerințelor legale interne. Această

[1] Email buda.georgiana.alexia@targumures.onmicrosoft.com

[2] Email tonceanioana@yahoo.com

[3] Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 647 din 08 iulie 2024, cu intrare în vigoare la 8 octombrie 2024.

[4] Denumit succint Regulamentul e-IDAS.

[5] Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 316 din 30 aprilie 2014, în prezent abrogată prin Legea nr. 214/2024.

[6] Legea nr. 451/2004 privind marca temporală a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.021 din 5 noiembrie 2004, în prezent abrogată prin Legea nr. 214/2024.

[7] OUG nr. 38/2020 privind utilizarea înscrisurilor în formă electronică la nivelul autorităților și instituțiilor publice a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289 din 7 aprilie 2020, în prezent abrogată prin Legea nr. 214/2024.

semnătură are efecte juridice echivalente cu cele ale semnăturii olografe, conform preambulului Regulamentului (par. 49).

Semnătura electronică

Semnătura electronică sau digitală a fost definită de Legea nr. 455/2001 ca fiind „date în formă electronică, atașate sau logic asociate cu alte date în formă electronică, care servesc ca metodă de identificare".

Această definiție este asemănătoare cu aceea stabilită în Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014, care definește semnătura ca fiind "date în formă electronică, atașate sau asociate logic cu alte date în formă electronică, folosite de semnatar pentru a semna.". În caz de contradicție și de interpretare a legii trebuie ținut cont de faptul că noțiunea din Regulamentul UE, dar și oricare alte dispoziții prevăzute în acesta au prioritate față de legislația națională.

Tipuri de semnături electronice

Legile referitoare la semnătura electronică, reglementarea esențială în cadrul tranzacțiilor electronice, au ca principale obiective stabilirea unui cadru juridic clar pentru utilizarea diferitelor tipuri de semnături electronice, mai exact semnătura electronică simplă, calificată și avansată. De asemenea, Legea nr. 214/2024 aduce clarificări esențiale referitoare la efectele juridice ale fiecărui tip de semnătură, facilitând astfel înțelegerea aplicabilității lor în situații diferite[8].

Semnătura electronică simplă

Semnătura electronică simplă produce efecte juridice echivalente cu semnătura olografă, însă doar în anumite condiții. Primul criteriu important este determinat de valoarea patrimonială redusă a documentului, adică aceasta trebuie să fie sub jumătate din salariul minim brut pe economie existent la data semnării. Documentul trebuie să fie recunoscut de persoana căruia îi este adresat, iar pentru ca semnătura electronică simplă să aibă aceleași efecte juridice ca o semnătură olografă, este necesar ca părțile implicate, dacă sunt profesioniști, să fie de acord cu acest lucru. În acest context, persoanele fizice neprofesioniste nu pot să consimtă asupra efectelor juridice ale semnăturii electronice simple, deoarece aceasta nu are aceeași valoare probatorie ca semnătura olografă în relațiile lor juridice[9].

Semnătura electronică calificată

Semnătura electronică calificată este echivalentă semnăturii olografe deoarece produce aceleași efecte juridice. Un document semnat cu o semnătură electronică calificată este asimilat unui înscris sub semnătură privată, conform reglementărilor anterioare prevăzute de Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică, abrogată prin Ordonanța Guvernului nr. 2/2001. Totuși, semnătura electronică calificată beneficiază de o reglementare mai strictă, fiind esențială în cazul documentelor emise de autorități sau de instituțiile publice. Astfel, documentele electronice semnate cu semnătura calificată sau care au aplicat un sigiliu electronic sunt echivalente cu înscrisurile autentice, un exemplu clar fiind documentele emise de Registrul Comerțului[10].

---

[8]M. Stătescu, S. Ungureanu, D. Olteanu (2024.10.24), *Semnătura electronică și serviciile de încredere: ce schimbă Legea 214/2024,* https://filipandcompany.com/semnatura-electronica-si-serviciile-de-incredere-ce-schimba-legea-214-2024/

[9]*Ibidem.*

[10]*Ibidem.*

Semnătura electronică avansată

Semnătura electronică avansată, de asemenea, produce efecte juridice similare cu cele ale semnăturii olografe, însă având anumite condiții stricte. În primul rând, documentul semnat cu semnătura avansată trebuie să îndeplinească cerințe referitoare la veridicitatea acestuia. Astfel, semnătura trebuie să fie creată folosind un certificat emis de o autoritate sau o instituție publică din România sau de un prestator de servicii de încredere calificat. În plus, recunoașterea documentului de către destinatar este o condiție esențială pentru validitatea semnăturii. De asemenea, părțile implicate trebuie să accepte, printr-un acord semnat, faptul că semnătura electronică avansată va avea aceleași efecte juridice ca o semnătură olografă. Acest acord poate fi inclus într-un document semnat cu semnătură olografă sau semnătură electronică calificată. O excepție notabilă apare în cazul în care ambele părți sunt profesioniști, caz în care acordul poate fi validat cu semnătura electronică avansată[11].

Prin urmare, Legea privind semnătura electronică reglementează cu claritate utilizarea celor trei tipuri de semnături electronice și stabilește condițiile precise în care acestea pot produce efecte juridice. Acest cadru legislativ asigură atât securitatea juridică a tranzacțiilor electronice, cât și adaptabilitatea acestora în funcție de importanța și contextul documentelor semnate.

Forța probantă a semnăturii electronice

În contextul restricțiilor impuse de pandemia globală, care au limitat dreptul la libera circulație și libertatea de întrunire, încheierea contractelor la distanță a devenit o soluție esențială pentru continuarea relațiilor economice, fie ele civile sau comerciale. Deși acest proces pare simplu și eficient, în special în contextul reglementărilor recente referitoare la semnătura electronică, acesta impune respectarea unor norme clare pentru a asigura atât validitatea consimțământului părților, cât și exigențele probatorii legale.

Potrivit reglementărilor generale, un contract se consideră încheiat atunci când oferta este acceptată, iar acest moment se stabilește în funcție de modul în care are loc întâlnirea dintre ofertă și acceptare. Astfel, există trei ipoteze: încheierea unui contract între părți aflate în prezență fizică, încheierea contractului prin mijloace tehnice de comunicare (precum telefon, videoconferință, etc.), și încheierea contractului prin corespondență (email, fax, etc.), când părțile nu sunt prezente simultan. În toate aceste situații, se impune respectarea formei scrise, fie pentru validitatea juridică (*ad validitatem*), fie pentru probarea contractului (*ad probationem*).

Legea națională privind semnătura electronică adresează acest subiect într-un mod similar, stabilind că un înscris electronic semnat cu o semnătură electronică calificată îndeplinește condițiile de formă scrisă necesare pentru validitatea și proba unui act juridic. De asemenea, dacă semnătura electronică este recunoscută de către partea căreia îi este opusă, documentul semnat electronic are același efect ca un act autentic între părțile semnatare.

În cazul unui litigiu, instanța poate solicita verificarea autenticității semnăturii electronice, ceea ce presupune o expertiză tehnică realizată de specialiști în domeniul rețelelor de telecomunicații, calculatoarelor sau informaticii. Dacă semnătura electronică este extinsă și bazată pe un certificat calificat, aceasta trebuie să îndeplinească anumite condiții legale pentru a fi considerată validă. De asemenea, documentele semnate olograf sau în formă autentică și transmise prin mijloace electronice nu respectă întotdeauna cerințele legale pentru validitatea unui contract, dacă nu sunt urmate de trimiterea prin poștă a originalului.

În ceea ce privește regimul probatoriu, Codul de procedură civilă prevede că înscrisurile electronice pot fi utilizate ca probă în instanță, cu condiția ca acestea să îndeplinească normele

[11] *Ibidem.*

legale privind integritatea documentului. Astfel, documentele semnate electronic și transmise pe suport informatic sau hârtie sunt considerate valabile ca probă între părți, cu excepția cazului în care integritatea documentului este pusă sub semnul întrebării. În schimb, documentele care nu respectă condițiile legale privind integritatea nu pot fi considerate decât ca un început de dovadă.

Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice și a serviciilor de încredere introduce o reglementare detaliată și diferențiată a forței probante aferente fiecărui tip de semnătură electronică, în funcție de nivelul de securitate și de formalismul aferent.

În ceea ce privește semnătura electronică calificată, aceasta beneficiază de cea mai ridicată forță probantă. Conform articolului 12 din Legea nr. 214/2024, semnătura calificată este echivalentă din punct de vedere juridic cu semnătura olografă, conferind documentului electronic semnat valoarea unui înscris sub semnătură privată. Prin urmare, documentele semnate cu semnătură electronică calificată se bucură de prezumția de autenticitate și pot fi opuse terților în instanță fără necesitatea unei confirmări suplimentare[12].

Semnătura electronică avansată are o forță probantă condiționată, în sensul că poate produce efecte juridice similare semnăturii olografe doar în anumite condiții. Astfel, în temeiul articolului 13, este necesar ca semnătura să fie generată printr-un certificat emis de un prestator de servicii de încredere calificat sau de o autoritate publică. În plus, părțile trebuie să fi convenit în mod expres, printr-un înscris distinct semnat cu semnătură olografă sau calificată, că semnătura avansată va avea aceeași valoare juridică precum cea olografă. Documentul trebuie, de asemenea, să fie recunoscut de către partea căreia îi este opus[13].

În ceea ce privește semnătura electronică simplă, aceasta are o forță probantă restrânsă. Potrivit articolului 14 din lege, aceasta poate fi asimilată semnăturii olografe doar în cazuri expres prevăzute de lege, respectiv atunci când este utilizată pentru acte cu caracter patrimonial a căror valoare nu depășește jumătate din salariul minim brut pe economie, cu condiția ca părțile să fi convenit expres, printr-un înscris distinct, asupra valorii juridice a acestei forme de semnătură și ca documentul să fie recunoscut de partea adversă[14].

Această diferențiere legislativă urmărește să asigure un echilibru între flexibilitatea utilizării semnăturii electronice în mediul digital și necesitatea garantării securității juridice, în special în contextul probatoriului judiciar. Forța probantă a semnăturilor electronice este astfel direct proporțională cu gradul de încredere tehnică și formală aferent fiecărui tip.

Argumente pro și contra semnăturii electronice

Semnătura electronică aduce numeroase avantaje, începând cu economisirea de timp, deoarece documentele pot fi semnate instantaneu, de oriunde, fără a fi necesară deplasarea sau imprimarea documentului. Un alt plus este reprezentat de reducerea semnificativă a costurilor administrative și consumul de hârtie. Din punct de vedere a securității, semnătura electronică, mai ales cea calificată, oferă un grad ridicat de protecție deoarece folosește metode avansate de criptare, asigurând autenticitatea documentului și a semnăturii, având un nivel de protecție mai ridicat decât semnătura tradițională. Un alt avantaj important este accesibilitatea. Oricine poate semna un document digital de oriunde, folosind un dispozitiv conectat la internet.

Deși are multe avantaje, semnătura electronică prezintă și unele dezavantaje. În contextul digital actual, semnăturile electronice sunt din ce în ce mai expuse unor riscuri cibernetice. Printre

[12]Redacția ProLege (2024.07.09), *Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice și pentru modificarea C. proc. civilă și a altor acte normative,* https://www.universuljuridic.ro/legea-nr-214-2024-privind-utilizarea-semnaturii-electronice-si-pentru-modificarea-c-proc-civila-si-a-altor-acte-normative/
[13]*Ibidem*
[14]*Ibidem*

cele mai întâlnite metode de fraudă și atacuri cibernetice se numără tehnici precum phishing-ul, malware-ul, interceptarea comunicațiilor și ingineria socială[15].

Phishing-ul reprezintă una dintre cele mai utilizate metode de obținere frauduloasă a datelor personale. Atacatorii transmit e-mailuri aparent legitime, imitând furnizori de servicii de încredere, pentru a determina utilizatorii să furnizeze informații sensibile, inclusiv datele necesare autentificării unei semnături electronice. Prin intermediul unor aplicații malware și programe troian, infractorii cibernetici pot accesa neautorizat semnături digitale. Aceste programe sunt adesea ascunse în atașamente de e-mail sau fișiere descărcate, iar odată activate, permit accesul la chei private și la alte date critice[16].

În cadrul atacurilor MitM, datele transmise între două părți sunt interceptate și, uneori, modificate. Aceste atacuri compromit confidențialitatea și integritatea datelor digitale, inclusiv a celor asociate semnăturilor electronice, fără ca utilizatorii să fie conștienți. Tehnicile de inginerie socială exploatează neatenția sau încrederea excesivă a utilizatorilor. Prin manipulare psihologică, atacatorii determină victimele să divulge informații sensibile sau să efectueze acțiuni ce facilitează compromiterea semnăturilor electronice[17].

Pentru evitarea acestor probleme cibernetice se recomandă utilizarea unor platforme securizate de semnătură electronică, preferabil oferite de furnizori acreditați. Soluțiile cloud certificate, precum cele furnizate de AlfaSign, pot contribui semnificativ la protejarea integrității documentelor și a identității digitale.

Concluzie

Semnătura electronică reprezintă un instrument esențial în contextul digitalizării administrative și juridice. Cele trei tipuri de semnături electronice diferă prin nivelul lor de securitate și recunoaștere legală, cea calificată având cea mai mare forță probantă, echivalentă cu semnătură olografă, conform normelor europene. Forța probantă a semnăturii electronice depinde de tipul utilizat, semnătura calificată fiind singura care beneficiază de prezumția legală de autenticitate și integritate.

Printre avantajele sale se numără eficiența, reducerea costurilor, securitatea și accesibilitatea. Totuși, există și dezavantaje prin atacurile cibernetice create de hackeri, care a devenit un fenomen destul de amplu afectând nu doar instituțiile publice sau companiile mari, ci și utilizatori individuali.

În concluzie, semnătura electronică reprezintă un pas important spre eficiență și modernizare, însă utilizarea sa trebuie făcută informat și adaptat situației juridice specifice.

Legislație

1. Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE
2. Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică
3. Legea nr. 451/2004 privind marca temporală
4. OUG nr. 38/2020 privind utilizarea înscrisurilor în formă electronică la nivelul autorităților și instituțiilor publice

[15] Alfasing (2025.03.28), *Cele mai des întâlnite forme de hacking și fraudă cu semnături electronice,* https://alfasign.ro/cum-iti-protejezi-semnatura-digitala-de-hackeri/
[16] *Ibidem*
[17] *Ibidem*

5. Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea

Bibliografie

1. Alfasing (2025.03.28), *Cele mai des întâlnite forme de hacking și fraudă cu semnături electronice*, https://alfasign.ro/cum-iti-protejezi-semnatura-digitala-de-hackeri/
2. M. Stătescu, S. Ungureanu & D. Olteanu (2024.10.24), *Semnătura electronică și serviciile de încredere: ce schimbă Legea 214/2024,* https://filipandcompany.com/semnatura-electronica-si-serviciile-de-incredere-ce-schimba-legea-214-2024/
3. Redacția ProLege (2024.07.09), *Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice și pentru modificarea C. proc. civilă și a altor acte normative*, https://www.universuljuridic .ro/legea-nr-214-2024-privind-utilizarea-semnaturii-electronice-si-pentru-modificarea-c-proc-civila-si-a-altor-acte-normative/

CARACTERISTICI SPECIALE ALE SOCIETĂȚII CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ CU UN SINGUR MEMBRU

Brătean Andreea- Liuța

Student Facultatea de Drept
Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Conf.univ.dr. Ioana Raluca Toncean Luieran

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The Limited Liability Company (LLC) is a hybrid business structure that integrates the operational flexibility and tax efficiencies of a partnership with the limited liability protection of a corporation. Since its emergence in the late 20th century, the LLC has become one of the most widely adopted forms of business organization, particularly among small to medium-sized enterprises. This paper explores the legal foundations, structural characteristics, and economic implications of the LLC model, examining its advantages in liability shielding, pass-through taxation, and ease of formation.

The study also compares LLCs with other common business forms, such as sole proprietorships, partnerships, and corporations, to highlight key distinctions and considerations. Special attention is given to jurisdictional variations, management structures, and the role of LLCs in contemporary entrepreneurial ecosystems. The findings suggest that the LLC offers a compelling balance of protection and simplicity, making it an optimal choice for various business needs in a dynamic legal and economic environment.

Keywords: *LLC, SRL, commercial law, business, ect.*

Introducere

Societatea cu răspundere limitată (SRL) este o formă intermediară de societate comercială, undeva între societățile de capitaluri și societățile de persoane[1].Potrivit Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale[2], SRL poate avea unul sau mai mulți asociați sau fondatori. Având în vedere larga răspândire în practică, în lucrarea prezentă ne vom axa pe SRL cu un singur asociat.

Legea recunoaște societatea unipersonală prin societatea cu asociat unic (SRL-AU), fiind o formă juridică de organizare a unei afaceri în care toate părțile sociale sunt deținute de o singură persoană fizică sau juridică. Este o ficțiune juridică răspândită și recunoscută în practica societăților comerciale[3].

În cazul societății cu răspundere limitată cu asociat unic, constituirea acesteia se realizează prin exprimarea unilaterală a voinței asociatului, formalizată prin actul constitutiv, care îndeplinește funcția de statut juridic al societății.

Așa cum reiese și din denumirea sa, principala diferență între o societate cu răspundere limitată cu asociat unic și una cu mai mulți asociați constă în numărul fondatorilor. Astfel, în cazul unui singur asociat, nu mai este necesară încheierea unui contract de societate între părți, fiind suficient consimțământul exprimat unilateral al asociatului unic, concretizat prin actul constitutiv.

[1] Smaranda Angheni, *Drept comercial. Tratat*, Editura C.H. Beck, București 2022, p. 177.
[2] Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 126-127 din 17 noiembrie 1990, fiind ulterior modificată și republicată.
[3] Smaranda Angheni, *op.cit*., p. 179.

Totodată, în structura unui SRL cu asociat unic, totalitatea părților sociale, precum și ansamblul drepturilor și obligațiilor ce, în mod obișnuit, revin Adunării Generale a Asociaților (AGA), sunt exercitate de către asociatul unic. În situația în care acesta deține și calitatea de administrator, îi revin și obligațiile legale specifice acestei funcții, conform reglementărilor aplicabile în materie[4].

Apariția societății cu răspundere limitată cu asociat unic

Germania a fost prima țară care a introdus societatea cu răspundere limitată cu asociat unic în 4 iulie 1980, urmând să fie preluată și de legislația franceză prin Legea nr. 85-697 din 11 iulie 1985[5]. Apariția societății cu asociat unic a reprezentat răspunsul la o necesitate obiectivă, determinată de realitățile economice contemporane, care au impus identificarea unei forme juridice adecvate pentru desfășurarea activităților comerciale de către persoane fizice, în mod individual[6]. Recunoașterea societății unipersonale a fost precedată de o evoluție jurisprudențială semnificativă și de o practică îndelungată, ce au contribuit la cristalizarea unei tehnici sociale moderne, menite să faciliteze organizarea întreprinderii în mod formal și legal.

În lipsa unei astfel de instituții juridice, persoanele fizice, fie desfășurau activitățile comerciale individual, iar răspunderea acestora analizată prin prisma teoriei patrimoniului de afectațiune[7] , fie prin societățile cu răspundere limitată asociindu-se, uneori doar formal, cu terțe persoane pentru a îndeplini astfel condițiile legale de constituire în privința numărului minim de asociați, iar răspunderea să fie limitată ca capitalul social subscris[8].

Natura juridică

Determinarea naturii juridice a societății cu răspundere limitată cu asociat unic (SRL-AU) impune, în primul rând, analiza cadrului normativ general care guvernează constituirea societăților comerciale. Potrivit art. 4 din Legea nr. 31/1990 privind societățile, regula generală este aceea că o societate comercială trebuie să fie constituită de cel puțin două persoane, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel[9]. În mod expres, art. 2 alin. (2) al aceleiași legi introduce o derogare de la această regulă, stabilind posibilitatea constituirii unei societăți cu răspundere limitată prin voința unei singure persoane, consacrând astfel regimul juridic al SRL-ului unipersonal[10].

Din punct de vedere conceptual, natura juridică a SRL-ului cu asociat unic a fost, inițial, controversată în doctrina juridică, întrucât ideea de societate era, în mod tradițional, asociată unei convenții între două sau mai multe persoane[11]. Evoluția legislației comerciale, influențată de practica economică și de jurisprudența națională și europeană, a permis însă consacrarea acestei entități ca formă autentică de societate, chiar în absența pluralității de asociați[12]. În cazul societății

---

[4] Accesat în data de 10.04.2025 la ora 09.30 https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/single-member-private-limited-liability-companies.html?fromSummary=24

[5] Accesat în data de 16.04.2025 la ora 12:14 https://www.barouldolj.ro/assets/docs/files/srl-unic-asociat-sauleanu,6397578c16a52.pdf

[6] Ileana Voica, *Aspecte privind reglementarea întreprinderii unipersonale cu răspundere limitată (L`EURL) în dreptul francez,* R.D.C. nr. 10/2006, p. 53.

[7] Lucia Herovanu, *Dreptul român și patrimoniul de afectațiune*, R.D.C. nr. 6/2009, p. 64-76.

[8] Radu Economu, *Societatea comercială cu răspundere limitată cu un singur asociat*, R.D.C. 4/1994, p. 58

[9] Art. 4 din Legea nr. 31/1990.

[10] Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 31/1990.

[11] Gheorghe Piperea, *Drept comercial. Societățile*, Editura C.H. Beck, București, 2020, p. 134.

[12] Ion Turcu, *Tratat de drept comercial. Vol. I. Actul de comerț. Comercianții. Societățile comerciale*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 456.

cu răspundere limitată cu asociat unic se întocmește doar statut, fiind firesc să nu se încheie și contract odată ce societatea este rodul voinței unei singure persoane[13].

Jurisprudența relevantă și literatura de specialitate recunosc faptul că societatea cu asociat unic păstrează trăsăturile esențiale ale unei societăți comerciale: este o entitate distinctă de persoana asociatului, are personalitate juridică proprie, patrimoniu propriu și capacitate de exercițiu deplină[14]. Astfel, caracterul unipersonal nu afectează esența societății ca instituție juridică, ci reprezintă doar o particularitate structurală.

Mai mult, regimul juridic aplicabil SRL-ului cu asociat unic prevede ca toate drepturile și obligațiile ce în mod obișnuit revin Adunării Generale a Asociaților sunt exercitate de asociatul unic. În măsura în care acesta deține și calitatea de administrator, se aplică, în mod cumulativ, dispozițiile legale incidente acestei funcții.[15]

Prin urmare, în cazul înființării unei societăți cu răspundere limitată cu asociat unic, trebuie să rezulte clar intenția reală de a constitui o entitate comercială autonomă, destinată desfășurării unei activități economice în scopul obținerii de venituri, atât pentru societate, cât și pentru asociat, și nu o intenție de simulare, precum evitarea răspunderii personale sau crearea unui paravan pentru o altă societate care, în fapt, beneficiază de activitatea acesteia.

Efectele societății cu răspundere limitată cu asociat unic

Constituirea unei societăți cu răspundere limitată cu asociat unic produce efecte juridice semnificative, atât în planul dreptului privat, cât și în raporturile juridice comerciale și fiscale. În momentul înregistrării în Registrul Comerțului, societatea dobândește personalitate juridică, devenind un subiect distinct de drept, separat de persoana asociatului unic[16].

Ajungem la o societate cu răspundere limitată pe două căi: fie dintr-un început societatea se constituie ca societatea cu răspundere limitată cu asociat unic, fie este rezultatul „transformării" unei societăți cu răspundere limitată existente cu mai mulți asociați într-una cu unic asociat. Această din urmă modalitate poate fi rezultatul:

a) unei cesiune de părți sociale și dobândirii tuturor părților sociale de unul dintre asociați sau

b) rezultatul voinței unuia dintre asociați care rămânând singur ca urmare a falimentului, incapacității, excluderii, retragerii sau decesului celuilalt/celorlalți asociați, hotărăște continuarea existenței societății sub forma societății cu răspundere limitată[17].

Un efect major al societății comerciale cu un singur asociat ar fi neexistența adunării generale a asociaților. Asociatul unic va avea drepturile și obligațiile ce ar reveni adunării, potrivit legii[18]. Prin urmare, adoptarea deciziilor ce țin de funcționarea societății, cum ar fi aprobarea situațiilor financiare anuale, numirea sau revocarea administratorului, modificarea actului constitutiv, revine în mod exclusiv asociatului unic[19].

Asociatul unic poate fi administratorul societății[20]. Dacă asociatul unic îndeplinește și funcția de administrator, asupra sa incumbă toate obligațiile specifice acestei calități, inclusiv cele privind diligența în gestionarea societății, evitarea conflictelor de interese și respectarea normelor

[13] Art. 5 alin. 2 din Legea 31/1990.
[14] Stanciu D. Cărpenaru, *Drept comercial român*, Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 282.
[15] Art. 197 și art. 202 din Legea nr. 31/1990.
[16] Art. 1 alin. (2) din Legea nr. 31/1990.
[17] Gh. Stancu, Ecaterina Buturugă, *Transformarea unei societăți comerciale dintr-o formă în alta*, R.D.C. 12/2003, p. 103-110; Vitalie Iaşcencu, *Transformarea societății comerciale*, R.D.C. 7-8/2007, p. 68-82.
[18] Vasile Nemeș, *Drept comercial*, Editura Hamangiu, 2023, București, p 127.
[19] Stanciu D. Cărpenaru, *op. cit.,* p. 289.
[20] Smaranda Angheni, *op.cit.,* p 180.

legale referitoare la contabilitate și fiscalitate[21]. Legea nr. 31/1990 prin art. 196, dispune faptul că dispozițiile privitoare la administrarea societăților pe acțiuni nu sunt aplicabile societăților cu răspundere limitată, însemnând că administratorii pot fi salariații societății[22].

Asociatul unic poate numi ca și administrator o terță persoană. În situația în care asociatul unic desemnează un administrator, structura funcțională a societății devine mai complexă, iar cadrul legislativ actual nu oferă reglementări explicite în acest sens. Aspectele de interes vizează, în principal, raporturile dintre asociatul unic și administrator, precum și delimitarea atribuțiilor fiecăruia. Deși asociatul unic deține plenitudinea puterii decizionale, este esențial ca administratorul să fie informat corespunzător pentru a-și putea exercita mandatul în condiții optime și cu respectarea principiului bunei-credințe. În acest context, se impune instituirea caracterului obligatoriu al registrului hotărârilor asociatului unic. Acest registru ar trebui să beneficieze de un regim juridic special, care să garanteze atât accesul la informațiile consemnate, cât și autenticitatea și opozabilitatea acestora, în special în ceea ce privește limitările impuse sau actele juridice ce pot afecta activitatea administratorului. Necesitatea unui asemenea regim derivă din preocuparea de a preveni eventualele abuzuri ale asociatului unic în exercitarea autorității sale exclusive de decizie[23].

Încheierea contractelor societății cu răspundere limitată cu unicul său asociat trebuie făcute în formă scrisă sub sancțiunea nulității absolute a contractului.

Unul dintre efectele juridice esențiale ale constituirii societății cu răspundere limitată cu asociat unic constă în limitarea răspunderii acestuia[24]. Astfel, asociatul unic nu răspunde cu propriul patrimoniu pentru obligațiile societății, ci exclusiv în limita capitalului social subscris. Această formă de protecție juridică reprezintă un avantaj major al SRL-AU, întrucât stimulează inițiativa antreprenorială prin reducerea expunerii la riscuri patrimoniale personale[25].

În strânsă legătură cu dobândirea personalității juridice se află principiul separării patrimoniilor. Patrimoniul societății este distinct de cel al asociatului unic, ceea ce implică o protecție juridică suplimentară: creditorii societății nu pot urmări bunurile personale ale asociatului pentru satisfacerea creanțelor sociale, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege.[26]

Dizolvarea și lichidarea societății.

În privința dizolvării urmează a se aplica dispozițiile art. 227 și următoarele din Legea nr. 31/1990. Dizolvarea poate interveni din mai multe cauze, însă în cazul SRL-ului cu asociat unic, forma cea mai frecventă este dizolvarea voluntară, prin decizia asociatului unic. Având întreaga putere decizională, acesta poate hotărî în mod unilateral încetarea activității societății, fără a fi necesară consultarea sau acordul altor persoane. Alte cauze de dizolvare pot fi realizarea sau imposibilitatea atingerii obiectului de activitate, trecerea duratei stabilite în actul constitutiv sau alte împrejurări expres prevăzute de lege[27].

Lichidarea presupune realizarea tuturor operațiunilor necesare pentru stingerea raporturilor juridice ale societății. Aceasta implică plata datoriilor, valorificarea activelor și distribuirea patrimoniului rămas. Asociatul unic are posibilitatea de a desemna un lichidator sau

[21] Gheorghe Piperea, *op.cit.,* p. 203.
[22] I.T.Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p 469-470.
[23] Titus Prescure, *Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Analize și comentarii pe capitole*, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 72;
[24] Art. 3 coroborat cu art. 197 din Legea nr. 31/1990.
[25] Stanciu D. Cărpenaru, *op. cit.*, p. 282.
[26] Olga Andreea Urda, *Drept comercial român*, Ediția V a, Editura Universul Juridic, București, 2024, p 235.
[27] Art. 237 alin. (1) lit. a–d din Legea nr. 31/1990.

poate prelua chiar el această funcție, dacă legea și actul constitutiv permit acest lucru. Alte cauze de dizolvare pot fi realizarea sau imposibilitatea atingerii obiectului de activitate, expirarea duratei prevăzute în actul constitutiv sau alte împrejurări expres reglementate de lege[28].

După încheierea procedurilor de lichidare și achitarea eventualelor obligații față de creditori, bunurile rămase vor reveni asociatului unic, proporțional cu aportul său. Ultima etapă constă în radierea societății din Registrul Comerțului, moment care consfințește încetarea existenței juridice a entității.

Concluzii

Societatea cu răspundere limitată cu asociat unic (SRL-AU) oferă antreprenorului individual un cadru juridic simplificat, caracterizat prin autonomia decizională și protecția patrimoniului personal. Limitarea răspunderii asociatului unic și flexibilitatea organizatorică reprezintă principalele avantaje ale acestei forme de societate.

Cu toate acestea, concentrarea puterii de decizie într-o singură persoană implică și riscuri, în special în cazul amestecului dintre patrimoniul personal și cel social. Prin urmare, utilizarea SRL-Au presupune o gestiune atentă a activității, în respectarea principiilor de separare patrimonială și de transparență juridică.

Bibliografie

1. Gh. Stancu, Ecaterina Buturugă, *Transformarea unei societăți comerciale dintr-o formă în alta*, R.D.C. 12/2003;
2. Gheorghe Piperea, *Drept comercial. Societăţile*, Ed. C.H. Beck, București, 2020;
3. I.T.Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de dreptul muncii*, Ed. Universul Juridic, București;
4. Ileana Voica, *Aspecte privind reglementarea întreprinderii unipersonale cu răspundere limitată (L`EURL) în dreptul francez*, R.D.C. nr. 10/2006;
5. Ion Turcu, *Tratat de drept comercial. Vol. I. Actul de comerț. Comercianții. Societăţile comerciale*, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
6. Lucia Herovanu, *Dreptul român și patrimoniul de afectațiune*, R.D.C. nr. 6/2009;
7. Olga Andreea Urda, *Drept comercial român*, Ediția V a, Editura Universul Juridic, București.
8. Radu Economu, *Societatea comercială cu răspundere limitată cu un singur asociat*, R.D.C. 4/1994;
9. Smaranda Angheni, *Drept comercial. Tratat,* Editura C.H. Beck, București 2022;
10. Stanciu D. Cărpenaru, *Drept comercial român*, Ed. Universul Juridic, București, 2021;
11. Titus Prescure, *Legea societăților comerciale nr. 31/1990.Analiză și comentarii pe capitole*, Ediţia a 2-a, Ed. Hamangiu, București;
12. Vasile Nemeș, *Drept comercial*, Editura Hamangiu, 2023, București;

Webgrafie

https://www.barouldolj.ro/assets/docs/files/srl-unic-asociat-sauleanu,6397578c16a52.pdf
https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/798https://monitoruloficial.ro/
https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/single-member-private-limited-liability-companies.html?fromSummary=24

[28] Olga Andreea Urda, *op.cit.,* p 134.

STUDIU COMPARATIV PRIVIND REGLEMENTAREA PROFESIONIȘTILOR COMERCIALI ÎN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Ala Gîlcă[29]

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator.

Conf.univ.dr. Ioana Raluca Toncean Luieran[30]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

In the context of modern market economies, the regulation of economic activities carried out by professionals is essential to ensure legal stability, transparency, and trust in commercial relations. This paper provides a comparative analysis of the legal framework governing professional merchants in Romania and the Republic of Moldova, two civil law jurisdictions with shared historical and legal roots but diverging legislative approaches. In Romania, the concept of the "professional" was introduced with the entry into force of the New Civil Code (Law no. 287/2009), which unified private law and redefined commercial law as part of a broader private law system. The term encompasses all individuals and legal entities who systematically operate an enterprise, including authorized individuals, family enterprises, and commercial companies. By contrast, the Republic of Moldova has not fully unified its private law. The legal framework continues to distinguish between "entrepreneurs", "economic agents", and other entities, with regulations dispersed across various normative acts, such as Law no. 845/1992 and the Civil Code. Furthermore, liberal professions in both countries are regulated by special laws and are generally excluded from the commercial law framework. The study highlights differences in terminology, legal treatment, and classification of professionals, emphasizing Romania's integrated and modernized approach versus Moldova's more fragmented, traditional model influenced by its Soviet legal legacy.

Keywords: *Civil code, enterprising, economic agent, commercial law, profession, commercial company.*

Introducere

În contextul economiei de piață moderne, reglementarea activităților economice desfășurate de profesioniști este esențială pentru asigurarea stabilității juridice, transparenței și încrederii în raporturile comerciale. Reglementarea adecvată a profesioniștilor comercianți contribuie la crearea unui mediu concurențial echitabil, protejează drepturile consumatorilor și facilitează dezvoltarea durabilă a afacerilor. Lucrarea de față își propune să analizeze comparativ reglementarea profesioniștilor comercianți în România și Republica Moldova, evidențiind principalele diferențe și convergențe legislative. Ambele state având la bază sisteme de drept civil.

Sub aspect istoric, în reglementarea Codului comercial[31], relevantă era noțiunea de fapte de comerț care puteau fi definite ca fiind actele, faptele şi operaţiunile juridico-economice prin

[29] Email gilcalina77@gmail.com

[30] Email tonceanioana@yahoo.com

[31] Codul de comerț a fost publicat în Monitorul Oficial din 10 mai 1887, în prezent abrogat parțial prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și OUG nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, cu mențiunea că dispozițiile art. 46-55, 57, 58 și 907-935, aplicabile în continuare în raporturile dintre profesioniști, care se

care se realizează producţia de mărfuri, executarea de lucrări, prestarea de servicii sau interpunerea în schimb şi circulaţie a bunurilor şi banilor, în scopul obţinerii unui profit.

Dispozițiile codului comercial român adoptat în anul 1887, se aplicau oricărei persoane care săvârșea anumite fapte de comerț obiective reglementate de art.3, indiferent dacă persoana care le efectua avea sau nu calitatea de comerciant.

Odată dobândită calitatea de comerciant, toate actele și operațiunile efectuate de către această persoană erau prezumate a fi comerciale (art. 4 Cod comercial). Spre deosebire de actele obiective de comerț, care sunt denumite astfel datorită naturii lor reputat comerciale, actele subiective de comerț își revendică această natură după profesiunea de comerciant a celui care le practică.

Unificarea dreptului privat odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod civil (NCC) adoptat prin Legea nr. 287/2009[32] și a Legii de punere în aplicare a acestuia (Legea nr. 71/2011[33], modificată) impune o nouă abordare a „materiei comerciale" care forma dreptul comercial, ca ramură distinctă de drept în cadrul dreptului privat. Noua abordare pornește de la realitățile social-economice și, mai cu seamă, juridice, realități care se bazează în continuare pe existența unei categorii distincte de profesioniști, respectiv a persoanelor fizice autorizate, a întreprinderilor individuale, întreprinderilor familiale care desfășoară activități economice și a societăților comerciale (pe care legiuitorul, în Noul Cod de procedură civilă le numește doar „societăți")[34].

Spre deosebire de România, Republica Moldova nu a realizat o unificare deplină a dreptului privat în cadrul unei codificări similare. Codul civil moldovenesc, deși a fost reformat semnificativ prin Legea nr. 133/2018[35] (intrată în vigoare din 1 martie 2019), nu a eliminat distincția conceptuală dintre „comercianți" și alte categorii de subiecți de drept civil. În continuare, cadrul normativ se bazează pe termeni precum „întreprinzător", „agent economic" sau „subiect al activității de întreprinzător", utilizați în mai multe acte normative, cum ar fi: Legea nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile[36]; Codul civil al Republicii Moldova; Codul Fiscal și alte legi speciale.

În timp ce România a adoptat o viziune unitară și modernă asupra dreptului privat, în centrul căreia se află „profesionistul", Republica Moldova păstrează un model clasic, distinct, influențat de trecutul său sovietic, în care activitatea de întreprinzător este reglementată prin legi separate și nu este pe deplin integrată într-un sistem coerent de drept privat.

Analiza noțiunilor

În România, termenul *profesionist* este introdus de Codul civil român**.** Profesionistul include: comercianții, profesiile liberale, agricultorii, alte activități economice.

Spre deosebire de termenii folosiți de legislația română, în Republica Moldova, se folosește în continuare termenul *întreprinzător* sau *agent economic*, în principal în Legea nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile.

Noțiunea de „profesionist" nu este consacrată în același mod ca în România.

---

abrogă la data intrării în vigoare a Legii nr. 134/2010, a cărții a II-a "Despre comerțul maritim și despre navigație", precum și a dispozițiilor art. 948, 953, 954 alin. (1) și 955, care se abrogă la data intrării în vigoare a Codului maritim.

[32] Legea nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, fiind ulterior modificată și completată. În continuare – NCC.

[33] Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011, fiind ulterior modificată și completată.

[34] Smaranda Angheni (2013), *Drept Comercial. Profesioniști-Comercianți*, Editura C. H. Beck.

[35] Legea nr. 133 din 15-11-2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative.

[36] Legea nr. 845 din 03-01-1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.

În privința noțiunii de profesioniști, art. 3 alin. (2) NCC prevede „sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere".

Iar „exploatarea unei întreprinderi" înseamnă, exercitarea sistematică de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu scop lucrativ".

Analizând cele două dispoziții [art. 3 alin. (1) si (2) NCC] constatăm că, pentru definirea profesioniștilor, legiuitorul apelează la conceptul de „întreprindere" și la sintagma „exploatarea unei întreprinderi"[37].

În privința „*întreprinderii*"[38], Noul Cod civil nu stabilește o definiție, lăsând pe seama legislației speciale această misiune și a științelor economice; în schimb, definește exploatarea unei întreprinderi" care dă semnificație noțiunii de profesionist. Profesionistul este acela care exercită în mod sistematic o activitate organizată.

Așadar, potrivit Noului Cod civil, *profesioniștii* sunt toți cei care exploatează o întreprindere, indiferent de denumirea pe care o aveau potrivit reglementărilor anterioare adoptării acestuia, respectiv denumirea de comerciant, întreprinzător, persoana fizică autorizată, întreprindere individuală, întreprindere familială, societate civilă profesională etc.

Dacă toate aceste persoane care exploatează o întreprindere în sensul art. 3. alin. (3) NCC poartă denumirea generică de profesioniști, totuși, există diferențieri în funcție de statutul juridic, de regimul juridic aplicabil fiecărei categorii. Astfel, potrivit legislației speciale, există diferite categorii de profesioniști, în rândul cărora un loc important îl ocupă *comercianții*[39].

Potrivit art. 6 alin. (1) din NCC, legiuitorul face o precizare importantă privitoare la comercianți, dispunând că "În cuprinsul actelor normative aplicabile la data intrării în vigoare a Codului civil, referirile la comercial se considera fi făcute la persoanele fizice sau, după caz, la persoane juridice supuse înregistrare în Registrul comerțului, potrivit prevederilor art. 1 din Legea nr. 26/1990 privind Registrul comerțului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu cele aduse prin prezenta lege". Termenul de *comerciant* este prevăzut de art. 11 din Legea nr. 71/2011[40].

Activitatea de *întreprinzător* reprezintă un mijloc legal de acumulare a bogățiilor, de asigurarea asistenței materiale și spirituale. Această activitate apare odată cu formarea relațiilor de piață, adică cu apariția produselor destinate schimbului de mărfuri[41].

Prin activitate de întreprinzător, în sens larg , se înţelege orice activitate aducătoare de profit practicată de persoane fizice sau juridice, iar în sens restrâns, se înţelege activitatea de vânzare-cumpărare cu amănuntul a mărfurilor, de fabricare şi comercializare a produselor alimentare, de prestare a serviciilor suplimentare la cumpărarea mărfurilor etc. Menționez şi faptul că activitatea de întreprinzător poate fi privită ca o activitate profesională.

În legislaţie, noţiunea „*activitate de întreprinzător*" este prevăzută la art. 1 din Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, care menţionează că „antreprenoriatul este activitatea de fabricare a producţiei, executare a lucrărilor şi prestare a serviciilor, desfăşurată de cetăţeni şi de asociaţiile acestora în mod independent, din proprie iniţiativă, în numele lor, pe riscul propriu şi sub răspunderea lor patrimonială cu scopul de a-şi asigura o sursă permanentă de venituri. Munca efectuată conform contractului (acordului) de muncă încheiat nu este considerată antreprenoriat"[42].

---

[37] C. Gheorghe (2012), *Concepte ale noului drept comercial: Profesionistul,* pag. 214.
[38] C. Gheorghe (2012), *op. cit.,* pag. 331.
[39] Smaranda Angheni (2013), *op. cit.,* pag. 3.
[40] Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil.
[41] N. Roşca, S. Baieş. (2004), *Dreptul afacerilor. Volumul I. - Chișinău*: „Tipografia Centrală", pag. 4.
[42] Legea nr. 845 din 03-01-1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.

Legislaţia fiscală a Republicii Moldova defineşte altfel noţiunea respectivă la art.5 pct.16 din Codul fiscal, evident, urmărind scopuri exclusiv de fiscalitate, activitate de întreprinzător fiind considerată orice activitate conform legislaţiei, cu excepţia muncii efectuate în baza contractului (acordului) de muncă, desfăşurată de către o persoană, având drept scop obţinerea venitului sau, în urma desfăşurării căreia, indiferent de scopul activităţii, se obţine venit[43].

Tipuri de profesioniști în ambele sisteme

Reglementarea formelor în care o persoană poate desfășura activitate economică este un element esențial în definirea cadrului juridic al profesioniștilor. Atât în România, cât și în Republica Moldova, există o varietate de forme juridice prin care activitățile economice pot fi organizate și desfășurate. Totuși, cadrul legislativ și terminologia utilizată diferă semnificativ.

Așadar, în România, din categoria profesioniștilor-comercianți fac parte: persoana fizică autorizată (PFA), exercită o activitate economică individual și independent, întreprinderea individuală (II) și întreprinderea familială (IF). Regimul juridic al acestor categorii de profesioniști considerați comercianți persoane: fizice, potrivit exprimării legiuitorului din art. 6 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, modificată, „*referirile la comercianți se consideră a fi făcute la persoanele fizice... supuse înregistrării in registrul comerțului*...." este stabilit prin O.U.G. nr. 44/2008[44] privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale si întreprinderile familiale, modificată.

Întreprinderea individuală, potrivit art. 2 lit. g) din O.U.G. nr. 44/2008, este întreprinderea economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică.

Întreprinderea familială, în conformitate cu art. 2 lit. h) si d) din O.U.G. nr. 44/2008 este întreprinderea economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică împreună cu familia sa, prin familie înţelegându-se: soțul, soția, copiii acestora care au împlinit vârsta de 16 ani la data autorizării întreprinderii familiale, rudele și afinii până la gradul al patrulea inclusiv.

Persoana fizică autorizată (PFA) este persoana fizică autorizată să desfășoare orice formă de activitate economică permisă de lege care folosește, în principal, forța de muncă proprie [art. 2 lit. i)].

În Republica Moldova, reglementarea se face prin Legea nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile: întreprinzător individual, echivalentul PFA din România, este persoana fizică, înregistrată în modul stabilit de lege, care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a constitui o persoană juridică[45]. Înregistrarea întreprinzătorului individual se face la oficiile teritoriale ale Camerei Înregistrării de Stat.

Gospodărie țărănească, formă tradițională de organizare pentru activități agricole. Se înregistrează într-un registrul special, la primăria din localitatea în care gospodăria ţărănească îşi va desfăşura activitatea.

Persoanele fizice pot desfăşura activitatea de întreprinzător și prin următoarea formă de organizare, în baza patentei de întreprinzător, eliberate de Inspectoratul Fiscal sau, după caz, de primăria din localitatea în raza căreia se doreşte desfăşurarea activităţii.

---

[43] Codul nr. 1163 din 24-04-1997 - Codul Fiscal al Republicii Moldova.

[44] O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 328 din 25 aprilie 2008, fiind ulterior modificată și completată.

[45] O. Cojocaru. (2008) *Problematica definirii noțiunii de întreprinzător individual*. - În „*Problemele actuale ale legislației naționale în contextul procesului integraționist european*". Conferința internațională științifica-practică. - Chișinău: CEP USM, p.2.

Există cazuri în care aceeaşi activitate uneori poate fi considerată comercială, alteori necomercială. Exemplu în acest sens poate servi învăţământul[46]. Activitatea de organizare a învăţământului practicată de o persoană juridică se consideră necomercială, sau nonprofit, deşi cei care beneficiază de serviciile unei astfel de persoane juridice (instituţie de învăţământ) plătesc pentru aceste servicii sume importante[47].

O altă situaţie avem în cazul profesorilor care, în timpul liber, dau lecţii în particular, contra plată. Această activitate a profesorilor este considerată o activitate de întreprinzător, de aceea, pentru a o practica în mod legal, ei trebuie să dobândească patentă de întreprinzător ori să-şi înregistreze o persoană juridică.

În dreptul românesc, profesiile liberale sunt incluse în categoria generală a „profesioniștilor", așa cum sunt definiți de art. 3 alin. (2) din Codul civil: „*Este profesionist orice persoană fizică sau juridică ce exploatează o întreprindere.*" Cu toate acestea, ele nu sunt reglementate prin normele comerciale tradiționale, ci prin legi speciale.

Exemple de profesii liberale reglementate în România includ: avocații, notarii publici, medicii, contabilii autorizați și experții contabili, arhitecții etc.

În Republica Moldova, profesiile liberale sunt, de asemenea, reglementate separat, prin legi speciale, și nu sunt încadrate în categoria generală a „întreprinzătorilor", ceea ce reflectă o separare mai strictă față de activitatea comercială. Principalele profesii liberale reglementate în Republica Moldova sunt: avocații, notari, executorii judecătorești, medicii, contabilii etc.

Deși aceste activități implică o relație economică și sunt supuse reglementărilor fiscale și administrative, ele nu intră în sfera generală a antreprenoriatului reglementat de Legea nr. 845/1992. Astfel, profesiile liberale în Republica Moldova beneficiază de un statut profesional autonom, cu propriile reguli de etică, acces la profesie și organizare internă.

În cadrul economiei de piață moderne, profesioniștii reprezintă fundamentul activităților economice organizate. Iar societățile comerciale sunt forma principală prin care profesioniștii, în special persoanele juridice, își organizează activitatea economică într-un cadru juridic distinct, cu personalitate juridică, autonomie patrimonială și răspundere limitată sau nelimitată, după caz.

În România, profesioniștii pot activa sub diferite forme. Conform Legii nr. 31/1990 privind societățile[48], principalele forme sunt:

Societatea pe acțiuni (SA) - Societatea pe acțiuni poate fi definită ca fiind asocierea mai multor persoane, care contribuie la formarea capitalului social prin anumite cote de participare, reprezentate prin titluri, numite acțiuni, pentru desfășurarea unei activități comerciale, în scopul împărțirii profitului, și care răspund pentru obligațiile sociale numai în limita aporturilor lor.

Societatea cu răspundere limitată (SRL) - Societate cu răspundere limitată poate fi definită ca fiind societate constituită, pe baza deplină încrederi, de două sau mai multe persoane, care pun în comun anumite bunuri pentru a desfășura activitate comercială, În vederea împărțirii profitului și care răspund pentru obligațiile sociale în limita aportului lor.

Alte forme (SNC – Societate în Nume Colectiv , SCS – Societate în Comandită Simplă, SCA - Societate în Comandită pe Acțiuni) – mai rar utilizate, dar disponibile legal.

Toate societățile sunt considerate profesioniști în sens juridic, iar activitatea acestora este reglementată nu doar de Legea nr. 31/1990, ci și de Codul civil. Rolul acestor profesioniști este esențială în atragerea investițiilor, inovare, crearea de locuri de muncă și asigurarea funcționării pieței. De asemenea, ei participă la viața economică și juridică prin contracte comerciale, investiții și răspundere socială.

---

[46] A se vedea art. 36 alin. (3) din Legea învățământului nr. 547/1995 publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 62-63 din 1995.

[47] N.Roşca, S.Baieş, *op. cit.,* p.48.

[48] A se vedea art. 2 din Legea nr. 31/1990.

În Republica Moldova, societățile comerciale sunt, de asemenea, forme juridice prin care profesioniștii desfășoară activitate de întreprinzător. Cu toate acestea, termenul juridic preferat este „întreprinzător”, iar legislația nu folosește în mod sistematic noțiunea de „profesionist” ca în dreptul român.

Formele juridice consacrate includ:

- Societatea cu răspundere limitată (SRL) - reglementată de Legea nr. 135/2007[49], reprezintă cea mai comună formă de organizare.
- Societatea cu răspundere limitată este societatea comercială cu personalitate juridică al cărei capital social este divizat în părţi sociale conform actului de constituire şi ale cărei obligaţii sînt garantate cu patrimoniul societăţii[50].
- Societatea pe acțiuni (SA) – reglementată de Legea nr. 1134/1997[51], destinată activităților economice complexe.
- Societate pe acţiuni este societatea comercială al cărei capital social este în întregime divizat în acţiuni şi ale cărei obligaţii sînt garantate cu patrimoniul societăţii[52].

Activitatea acestor societăți este coordonată prin intermediul Agenției Servicii Publice, iar regimul juridic este completat de Codul civil și Codul fiscal. Rolul profesioniștilor din societățile comerciale în Republica Moldova este similar: contribuie la dezvoltarea economiei naționale, susțin comerțul intern și internațional și creează oportunități de ocupare și inovare.

Diferențe între cele două reglementări

Una dintre cele mai evidente diferențe constă în terminologia utilizată. România, prin adoptarea Noului Cod civil (Legea nr. 287/2009) și a Legii de punere în aplicare nr. 71/2011, a înlocuit noțiunea de „comerciant” cu cea de „profesionist”, oferind astfel un cadru unitar pentru toate persoanele fizice și juridice care desfășoară activități economice.

În schimb, Republica Moldova menține o separație între „întreprinzători”, iar termenul de „profesionist” nu este utilizat în mod sistematic în legislația de bază. Codul civil al Republicii Moldova, deși reformat în 2019 prin Legea nr. 133/2018, nu adoptă pe deplin structura conceptuală din dreptul românesc. Noțiunile de „agent economic” sau „întreprinzător” rămân predominante în reglementările fiscale și comerciale.

În următorul tabel voi face o clarificare despre diferențele dintre aceste două state:

Aspect	**România**	**Republica Moldova**
Terminologie	„Profesionist”	„Întreprinzător”
Codificare	Codul civil integrează noțiunea de profesionist	Codul civil nu include terminologia modernă
Influență doctrinară	Drept european continental	Moștenire sovietică + reforme recente
Registrul Comerțului	Oficiul Național al Registrului Comerțului	Agenția Servicii Publice (ASP)
Regim Fiscal	Sistem clar PFA vs. SRL	Sistem mixt, mai puțin standardizat

Tabel 1

[49] Legea nr. 135 din 14-06-2007 privind societățile cu răspundere limitată.
[50] A se vedea art. 2 alin. (1) din Legea nr. 135 din 14-06-2007 privind societățile cu răspundere limitată.
[51] Legea nr. 1134 din 02-04-1997 privind societățile pe acțiuni.
[52] A se vedea art. 2 din Legea nr. 1134 din 02-04-1997 privind societățile pe acțiuni.

Concluzii

În concluzie, reglementările juridice privind profesioniștii comerciali în România și Republica Moldova reflectă diferențe semnificative, dar și unele asemănări în abordarea și definirea acestora. România, prin adoptarea unui cadru unitar în Noul Cod Civil, a înlocuit noțiunea tradițională de „comerciant" cu cea de „profesionist", oferind un sistem flexibil și modern care include toate formele de activități economice. În contrast, Republica Moldova rămâne ancorată într-o reglementare mai complexă, bazată pe termeni separați precum „întreprinzător" și „agent economic", ceea ce poate genera confuzie și dificultăți în aplicarea legii. În ansamblu, reglementările privind profesioniștii comerciali în România și Republica Moldova oferă o imagine interesantă asupra evoluției legislației economice în două țări cu o istorie comună, dar cu parcursuri diferite în dezvoltarea sistemelor juridice și economice.

Un alt aspect important este necesitatea formării și educării profesioniștilor comerciali cu privire la noile reglementări și la importanța respectării normelor legale. Atât în România, cât și în Republica Moldova, este esențial ca antreprenorii și managerii să aibă acces la informații clare și precise pentru a se conforma legislației în vigoare, evitând astfel posibile sancțiuni și litigii care ar putea afecta stabilitatea afacerilor.

De asemenea, reglementările trebuie să protejeze nu doar drepturile profesioniștilor, dar și interesele consumatorilor, asigurând transparența și echitatea tranzacțiilor comerciale. În acest sens, o reglementare mai detaliată a contractelor comerciale și a relațiilor dintre profesioniști și consumatori ar putea contribui la crearea unui mediu de afaceri mai echitabil și mai eficient.

Bibliografie

Legislație – România

1. Codul Comercial din 10 mai 1887;
2. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil;
3. Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil;
4. O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale
5. Legea nr. 31/1990 privind societățile

Legislație - Republica Moldova

1. Legea nr. 845 din 03-01-1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.
2. Legea învățământului nr.547/1995 a Republicii Moldova
3. Codul nr. 1163 din 24-04-1997 - Codul Fiscal al Republicii Moldova.
4. Legea nr. 1134 din 02-04-1997 privind societățile pe acțiuni
5. Legea nr. 135 din 14-06-2007 privind societățile cu răspundere limitată
6. Legea nr. 133 din 15-11-2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative.

Doctrină

1. Smaranda Angheni (2013), *Drept Comercial. Profesioniști-Comercinți*, Ed. C. H. Beck;
2. C. Gheorghe (2012), *Concepte ale noului drept comercial: Profesionistul;*

3. N.Roşca, S.Baieş. (2004), *Dreptul afacerilor. Volumul I.* - *Chişinău*: „Tipografia Centrală”;
4. O.Cojocaru. (2008) *Problematica definirii noţiunii de întreprinzător individual*. - În „*Problemele actuale ale legislaţiei naţionale în contextul procesului integraţionist european*”. Conferinţa internaţională ştiinţifico-practică. - Chişinău: CEP USM;

FORME DE MANIFESTARE ALE ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE

Buda Georgiana Alexia

Student[1] *Facultatea de Drept*

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Conf.univ.dr. Oana Voica Nagy[2]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The safeguarding of competition holds significant importance not only at the national economic level but also at the European level, which has historically grappled with and continues to confront challenges such as abuse of dominant market positions, anti-competitive agreements, market concentrations, and unfair practices that exacerbate distortions within the competitive landscape.

Keywords: *Safeguarding of competition, dominant market positions, anti-competitive agreements, market concentrations and unfair practices*.

Reglementare

Principiul interzicerii înțelegerilor restrictive de concurență, al exploatării abuzive a poziției dominante, precum și controlul prealabil al concentrărilor reprezintă cei trei piloni fundamentali ai dreptului concurenței[3]. Sediul acestora îl constituie articolul 5 și articolul 15 din Legea nr. 21/1996 privind concurența, articolele 101-105 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (T.F.U.E.), precum și articolele 81-85 din Tratatul Uniunii Europene (T.U.E.)[4].

Textele legale menționate conțin și o enumerare enunțiativă a înțelegerilor (antantelor) în sensul larg al termenului, respectiv acelea care:

a) stabilesc, direct sau indirect, prețuri de cumpărare sau de vânzare sau orice alte condiții de tranzacționare[5];

b) limitează sau controlează producția, comercializarea, dezvoltarea tehnică sau investițiile[6];

c) împart piețele sau sursele de aprovizionare[7];

d) aplică, în raporturile cu partenerii comerciali, condiții inegale la prestații echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurențial[8];

---

[1] Email buda.georgiana.alexia@TarguMures.onmicrosoft.com

[2] Email gugaoana@yahoo.com; voica.nagy@targumures.onmicrosoft.com

[3] M. Dumitru (2011), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași, p. 107.

[4] Versiunea consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene publicat în *J. Of.*, nr. C83 din 30.03.2010, p. 47-201.

[5] Dr. Călin M. Costin (2008), *Dreptul european al concurenței*, Ed. Argonaut, Cluj – Napoca, p. 37.

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem.*

[8] *Ibidem.*

e) condiționează încheierea contractelor de acceptare de către parteneri a unor prestații suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu au legatură cu obiectul acestor contracte[9];

f) constau în participarea, în mod concertat, cu oferte trucate la licitații sau la orice alte forme de concurs de oferte[10];

g) elimină de pe piață alți concurenți, limitează sau împiedică accesul pe piață și libertatea exercitării concurenței de către alte întreprinderi, precum și înțelegerile de a nu cumpăra de la de a nu vinde către anumite întreprinderi fără o justificare rezonabilă[11].

Aplicarea strictă a acestui principiu ar fi îngreunat procesul tehnic și economic, motiv pentru care, în partea a treia a acestui articol, sunt prevăzute anumite excepții de la aplicarea primei părți, sub forma acordării unor scutiri, în condiții specifice[12].

Antantele anticoncurențiale

Conceptul de antantă

Termenul de „antantă" este utilizat într-un sens generic, iar doctrina subliniază faptul că acest termen presupune un concurs de voințe, fie formal, fie informal. Ceea ce constituie antanta este adeziunea voluntară la o acțiune colectivă, comună, care nu derivă dintr-o intervenție statală. Astfel, antanta presupune existența a cel puțin două întreprinderi sau, în termeni mai largi, a două entități economice autonome[13].

O definiție mai completă este oferită de alți autori, care consideră că „întreprinderea" reprezintă orice înțelegere intervenită între doi sau mai mulți agenți economici (întreprinderi), fie că este exprimată în scris sau nu, fie că este tacită, explicită sau implicită, publică sau ocultă, având scopul de a coordona comportamentul concurențial. Această abordare pune accent pe diversitatea formelor de înțelegere și pe obiectivul comun de influențare a pieței[14].

Subiecții antantei

Adresându-se în primul rând întreprinderilor, este esențial să se definească noțiunea de „întreprindere", având în vedere că aceasta poate avea înțelesuri diferite în dreptul comunitar. În acest context, există o concepție originală a întreprinderii, care se distinge prin interpretarea sa specifică în cadrul reglementărilor și principiilor dreptului european[15].

Întreprinderea

Potrivit art. 2, alin. 2 din Legea 21/1996 prin întreprindere se înțelege orice entitate economică, adică o activitate constând în oferirea de bunuri sau de servicii pe o piață dată, independent de statutul său juridic și de modul de finanțare[16].

Atunci când întreprinderile participă la o grupare realizată pe cale convențională prin acord, înțelegere, pact, protocol, contract sau alte forme similare, fie că aceasta este explicită, publică sau ocultă, secretă, dar fără personalitate juridică și indiferent de denumirea acesteia – precum antantă, coaliție, grup, bloc, federație și altele asemenea – dispozițiile prezentei legi se aplică fiecărei întreprinderi implicate. Acestea se aplică în contextul actelor și faptelor care duc la

[9] *Ibidem.*
[10] M. Dumitru (2011), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași, p. 108.
[11] *Ibidem.*
[12] *Ibidem.*
[13] A. Tercinet (2000), *Droit european de la concurrence*, Ed. Montchrestien, Paris, p. 50.
[14] E. Mihai (2004), *Dreptul concurenței*, Ed. All Beck, București, p. 53.
[15] M. Dumitru (2011), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași, p. 108.
[16] *Ibidem.*

înlăturarea sau restricționarea concurenței în cadrul grupării, respectându-se principiul proporționalității[17].

Asociațiile de întreprinderi

Asociația de întreprinderi se referă la regrupări de persoane fizice sau juridice, societăți sau instituții deținute de întreprinderi, care se unesc pentru a lua decizii comune. Acestea nu sunt în mod automat incriminabile, dar, în anumite cazuri, statutul lor poate prevedea obligații pentru membri de a adopta un comportament ce poate fi considerat restrictiv pentru concurență[18].

Formele de manifestare a înțelegerilor anticoncurențiale

Înțelegerile anticoncurențiale sunt reglementate de art.5 din Legea nr. 21/1996, care le interzice printr-o dispoziție de ordine publică[19].

O astfel de înțelegere poate lua trei forme distincte, și anume[20]:

- Acordul între două sau multe întreprinderi[21];
- Decizia asociației de întreprinderi[22];
- Practicile concertate[23].

Acordul între întreprinderi

Noțiunea de acord nu este definită în mod explicit. Nu există nicio restricție privind modalitățile contractuale ale actelor concurențiale relevante. Forma acordurilor respective nu este relevantă, acestea putând fi și verbale[24].

Este suficient ca întreprinderile implicate să își exprime o voință comună de a adopta un anumit comportament pe piață pentru a fi în prezența unui acord. Totuși, nu se consideră acord înțelegerile dintre o filială și societatea-mamă în cadrul aceluiași grup, între societatea-mamă și sucursală sau atunci când comportamentul întreprinderilor este impus de autoritățile publice[25]. Acordul poate fi exprimat verbal, cu condiția să poată fi demonstrat ulterior. Nu este necesar ca acesta să fie constrângător din punct de vedere juridic conform regulilor de drept aplicabile; sunt considerate acorduri între întreprinderi chiar și angajamentele morale, cu condiția ca părțile implicate să le atribuie un caracter obligatoriu[26].

Interdicția prevăzută de articolul 5 din Legea nr. 21/1996 se aplică atât acordurilor orizontale, cât și celor verticale. Distincția dintre cele două tipuri de acorduri se bazează pe poziția economică a părților implicate și pe natura raporturilor reciproce pe care acestea le stabilesc[27].

Acordul orizontal implică părți contractante aflate la același nivel al procesului economic, precum producătorii unui produs similar sau distribuitorii de mărfuri comparabile, care împreună

---

[17]E. Mihai (2004), *Dreptul concurenței*, Ed. All Beck, București, p. 23-28.
[18] P.M. Cosmovici, R. Munteanu (2001), *Dreptul european al concurenței. Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Ed. Academiei Române, București, p. 211.
[19]Prof. Dr. Octavian Căpățînă (1993), *Dreptul concurenței comerciale. Concurența patologică. Monopolismul*, Ed. Lumina LEX, București, p.40.
[20]Dr. Călin M. Costin (2008), *Dreptul european al concurenței*, Ed. Argonaut, Cluj – Napoca, p. 39.
[21]*Ibidem.*
[22]*Ibidem.*
[23]*Ibidem.*
[24]R.H. Folsom, N.V. Gordon, J.A. Spanogle Jr. (1992), *International bussines transaction*, Ed. West Publishing Company, St. Paul, Minn, p. 361.
[25]P.M. Cosmovici, R. Munteanu (2001), *Dreptul european al concurenței. Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Ed. Academiei Române, București, p. 215.
[26]P.M. Cosmovici, R. Munteanu (2001), *Dreptul european al concurenței. Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Ed. Academiei Române, București, p. 221.
[27]Prof. Dr. Octavian Căpățînă (1993), *Dreptul concurenței comerciale. Concurența patologică. Monopolismul*, Ed. Lumina LEX, București, p.41.

definesc piața relevantă în cauză[28]. Acordul vertical se referă la diferite etape ale procesului economic, incluzând acorduri între producători și distribuitori en-gros, acorduri comerciale exclusive, stabilirea prețurilor de revânzare și contracte de vânzare pe termen lung, implicând întreprinderi care activează pe piețe distincte[29].

Decizia asociației de întreprinderi

În cea de-a doua categorie de înțelegeri anticoncurențiale, interzise în mod expres de articolul 5 din Legea nr. 21/1996, prevederile se aplică nu doar în situația în care întreprinderile încheie un acord între ele, ci și atunci când acestea colaborează și acționează concertat prin intermediul unei asociații de întreprinderi[30]. Deciziile asociațiilor de întreprinderi includ toate directivele emise de un grup format din întreprinderi, indiferent de forma juridică pe care acesta o adoptă[31]. Spre deosebire de acordul dintre întreprinderi, care reprezintă un act ce rezultă dintr-un consens colectiv, deciziile asociațiilor de întreprinderi emană de la organul competent al unui grup profesional[32].

Este necesar să se aprecieze de fiecare dată dacă decizia are un caracter constrângător sau, dimpotrivă, reprezintă doar o recomandare, chiar și în cazul în care aceasta ar părea a avea un caracter profesional[33]. Cele trei elemente care caracterizează o decizie sunt: interesul comun al membrilor pentru comportamente coordonate, termenii imperativi ai coordonării și faptul că recomandarea intră în competența asociației, așa cum este definită aceasta în statutul său[34].

Deciziile asociațiilor de întreprinderi nu sunt incriminate decât în măsura în care acestea impun restricții de concurență, ceea ce înseamnă că deciziile cu caracter tehnic nu sunt supuse reglementărilor prevăzute la articolul 5. Nu contează dacă decizia provine sau nu de la organul competent al asociației. De asemenea, activitatea necomercială a asociației nu reprezintă un impediment în aplicarea dispozițiilor articolului 5[35].

Practicile concertate

Practicile concertate, așa cum a precizat Comisia, reprezintă o formă de coordonare între întreprinderi care, de bunăvoie, înlocuiesc riscurile inerente concurenței cu o cooperare efectivă între ele, ceea ce conduce la condiții de concurență ce nu se aliniază cu normele obișnuite ale pieței[36].

Scopul practicilor concertate este de a reprezenta o formă de coordonare între întreprinderi care, fără a ajunge la încheierea unui acord propriu-zis, înlocuiește conștient riscurile concurenței cu o cooperare practică între acestea. În același timp, Curtea a subliniat că, prin natura sa, o practică concertată nu conține toate elementele unui contract, dar poate rezulta, printre altele, dintr-o coordonare care devine evidentă prin comportamentul părților implicate[37].

---

[28] *Ibidem.*
[29] Octavian Manolache (2011), *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar*, Ed. All Educational, București, 1997, p.13-14.
[30] M. Dumitru (2011), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași, p. 113.
[31] P.M. Cosmovici, R. Munteanu, *Dreptul european al concurenței. Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Ed. Academiei Române, București, 2001, p. 221.
[32] *Idem,* p. 227.
[33] M. Dumitru (2011), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași, p. 114.
[34] P.M. Cosmovici, R. Munteanu (2001), *Dreptul european al concurenței. Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Ed. Academiei Române, București, p. 230.
[35] M. Dumitru (2001), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași, p. 114.
[36] Octavian Manolache (1997), *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar*, Ed. All Educational, București, p.15.
[37] R.H. Folsom, N.V. Gordon, J.A. Spanogle Jr. (1992), *International bussines transaction*, Ed. West Publishing Company, St. Paul, Minn, p. 358.

Prin urmare, practicile concertate implică convergența comportamentelor întreprinderilor prin contacte directe, care conduc la înlocuirea riscurilor concurenței cu apropierea pozițiilor acestora pe piață în ceea ce privește beneficiarii produselor vizate, cerințele și ofertele de volum, precum și zonele teritoriale ale afacerilor. Nu sunt excluse nici contactele simple de informare reciprocă sau ocazionale, care, deși nu disimulează intențiile, pot echivala în practică cu o concertare implicită[38]. Schimbul de informații între întreprinderi sau divulgarea de informații de către o întreprindere către concurenții săi poate constitui un element esențial în formarea unui cartel. De asemenea, comportamentele aparent neînsemnate pot servi drept probe în identificarea unor practici concertate, dacă acestea conduc la condiții de concurență care nu respectă normele obișnuite ale pieței, indiferent de natura mărfurilor implicate[39]. Proba practicii concertate poate fi realizată prin intermediul unor documente indicii, mărturii și prezumții bazate pe anormalitatea comportamentului întreprinderilor în raport cu caracteristicile pieței. Valoarea probei bazate pe prezumție nu este absolută, fiind necesar să se demonstreze circumstanțele care permit înlocuirea unei alte explicații a faptelor cu cea reținută împotriva acestora[40].

Exemple de practici anticoncurențiale - Appel, ancheta de la Bruxelles pentru prețurile ridicate ale tabletelor Ipad și cărților electronice

Comisia Europeană a deschis o anchetă împotriva Apple și a cinci edituri pentru posibile practici anticoncurențiale, suspectând că au colaborat pentru a stabili prețuri ridicate pentru iPad-uri și cărți electronice. CE investighează dacă aceste companii au creat un cartel care a menținut artificial prețurile ridicate pe piața cărților electronice. Printre companiile vizate se numără Apple, alături de filiale ale unor mari edituri precum Lagardère, Pearson și News Corp. În urmă cu aproximativ doi ani, după lansarea iPad-ului de către Apple, aceste edituri ar fi intrat într-un acord cu gigantul tech pentru a schimba regulile de stabilire a prețurilor. Până atunci, distribuitorii stabiliseră prețurile cărților, însă odată cu apariția iPad-ului, modelul s-a schimbat, iar editorii au început să aibă control asupra prețurilor, ceea ce ar putea duce la o perturbare a concurenței și la menținerea prețurilor ridicate. Modificarea abordării ar fi fost realizată prin acorduri de agenție, prin care editorii stabilesc prețul final al cărților, în loc ca distribuitorii să decidă acest lucru. Aceste acorduri sunt considerate un răspuns direct la strategia Amazon, care a vândut e-cărți la prețuri scăzute pentru a promova tableta Kindle[41].

Microsoft reclama Google pentru practici anticoncurențiale

Microsoft a anunțat intenția de a depune o plângere la Comisia Europeană împotriva Google, acuzând compania de practici anticoncurențiale. Producătorul de software susține că Google încearcă să își consolideze poziția dominantă pe piața căutărilor pe Internet, limitând astfel dezvoltarea serviciilor proprii. Printre practicile anticoncurențiale semnalate de Microsoft se numără restricționarea capacității motorului Bing de a indexa conținut de pe web. Brad Smith, vicepreședintele Microsoft, a declarat că plângerea detaliază modurile prin care Google încearcă să își mențină supremația pe piața căutărilor și a publicității online, în detrimentul consumatorilor europeni. Printre exemplele invocate se numără:

- dificultatea de a obține o funcționare corespunzătoare a smartphone-urilor Microsoft care utilizează YouTube,

[38] B. Goldman, A. Lyon-Caen (1981), *Droit commercial europeen*, Ed. Dalloz, Paris, p.1981.
[39]Octavian Manolache (1997), *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar*, Ed. All Educational, București, p.16.
[40]Octavian Manolache (1997), *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar*, Ed. All Educational, București, p.17.
[41] Sursa: http://m.fin.ro, articol publicat in data de (7.12.2011).

- limitarea posibilităților firmelor de a revendica și utiliza propriile informații generate prin campaniile publicitare Google pentru alte scopuri,
- constrângerea site-urilor să folosească exclusiv casetele de căutare Google pe paginile lor[42].

Concluzii

În concluzie, înțelegerile anticoncurențiale reprezintă o provocare majoră pentru funcționarea eficientă a pieței, subminând principiile de bază ale economiei de piață și afectând în mod negativ atât consumatorii, cât și mediul de afaceri. Aceste forme de manifestare, cum ar fi cartelurile, fixarea prețurilor, împărțirea piețelor sau restricțiile impuse distribuției, contribuie la reducerea inovației, limitarea opțiunilor consumatorilor și creșterea artificială a prețurilor. Ele destabilizează competiția și creează bariere semnificative pentru noi participanți pe piață, consolidând pozițiile de monopol sau oligopol ale unor actori economici.

Din punct de vedere juridic și economic, combaterea acestor practici necesită o abordare integrată, bazată pe trei piloni fundamentali: reglementarea eficientă, aplicarea fermă a sancțiunilor și educarea participanților la piață. Rolul autorităților de concurență este crucial, atât pentru monitorizarea comportamentului agenților economici, cât și pentru sancționarea promptă a abaterilor, astfel încât să fie descurajate viitoare încălcări. În plus, cooperarea internațională devine tot mai importantă, având în vedere natura globalizată a piețelor și complexitatea rețelelor de înțelegeri anticoncurențiale. Pe termen lung, promovarea unui mediu economic sănătos și transparent, în care concurența loială să fie încurajată, reprezintă cheia asigurării unei creșteri economice sustenabile, a protejării intereselor consumatorilor și a cultivării unui climat favorabil inovației și dezvoltării. Prin urmare, implementarea unor mecanisme robuste de prevenire, detectare și sancționare a comportamentelor anticoncurențiale rămâne un obiectiv prioritar în strategiile de reglementare economică la nivel național și internațional.

Bibliografie

1. Dr. Călin M. Costin (2008), *Dreptul european al concurenței*, Ed. Argonaut, Cluj – Napoca.
2. E. Mihai (2004), *Dreptul concurenței*, Ed. All Beck, București.
3. Goldman , A. Lyon-Caen (1981), *Droit commercial europeen*, Ed. Dalloz, Paris.
4. M. Dumitru (2011), *Dreptul concurenței*, Ed. Institutul European, Iași.
5. O. Manolache (1997), *Regimul juridic al concurenței în dreptul comunitar*, Ed. All Educational, București.
6. P.M. Cosmovici, R. Munteanu (2001), *Dreptul european al concurenței. Înțelegerile între întreprinderi. Reguli generale*, Ed. Academiei Române, București.
7. Prof. Dr. Octavian Căpățînă (1993), *Dreptul concurenței comerciale. Concurența patologică. Monopolismul*, Ed. Lumina LEX, București.
8. R.H. Folsom, N.V. Gordon, J.A. Spanogle Jr. (1992), *International bussines transaction*, Ed. West Publishing Company, St. Paul, Minn.
9. Tercinet (2000), *Droit european de la concurrence*, Ed. Montchrestien, Paris.

Webgrafia

1. Sursa: http://m.fin.ro, articol publicat in data de (7.12.2011).
2. Sursa: http://www.ziare.com ,articol publicat in data de (31.03.2011).

[42] Sursa: http://www.ziare.com ,articol publicat in data de (31.03.2011).

INTERZICEREA TORTURII ȘI A ALTOR TRATAMENTE SAU PEDEPSE CRUDE, INUMANE SAU DEGRADANTE

Doboi Gabriela-Delia

Student[1] *Facultatea de Drept*
Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Conf.univ.dr. Oana Voica Nagy [2]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This article examines the absolute prohibition of torture and other cruel, inhuman, or degrading treatment as a cornerstone of international human rights law. It outlines the historical development and legal consolidation of this principle through key international and regional instruments, including the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the Convention against Torture, and the European Convention on Human Rights. The study analyses the obligations of states to prevent, investigate, and sanction acts of torture, as well as to provide redress to victims. It also highlights the monitoring mechanisms established by the Committee against Torture and the European Committee for the Prevention of Torture. Jurisprudence from the European Court of Human Rights is explored to illustrate practical applications and breaches of this prohibition. The article concludes that the ban on torture is a non-derogable legal norm, essential for safeguarding human dignity.

Keywords*: Prohibition of torture, international human rights law, state responsibility, European Court of Human Rights, legal safeguards, human dignity*

Introducere

Interzicerea torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante reprezintă unul dintre cele mai ferme și universale principii ale dreptului internațional al drepturilor omului. Această normă absolută, care nu admite excepții nici măcar în situații de urgență sau conflict armat, este consacrată în numeroase instrumente juridice internaționale și regionale. Ea reflectă recunoașterea demnității inerente fiecărei ființe umane și impune obligații clare statelor de a preveni, sancționa și eradica astfel de practici. De-a lungul istoriei, tortura a fost folosită ca mijloc de coerciție, pedeapsă sau obținere de informații, dar evoluția conștiinței morale și juridice a societății a condus la o respingere categorică a acestor acte. În prezent, respectarea acestui principiu este esențială pentru construirea unei societăți bazate pe justiție, respect și protejarea valorilor umane fundamentale. Astfel, este crucial ca fiecare individ, instituție și stat să manifeste o atitudine fermă împotriva torturii, prin acțiuni concrete menite să prevină abuzurile și să apere drepturile omului în orice circumstanță.

Documentele Organizației Națiunilor Unite

Dezvoltarea principiului interzicerii torturii și a tratamentelor sau pedepselor crude, inumane ori degradante a fost accelerată după cel de-al Doilea Război Mondial, sub auspiciile

[1] Email delia.doboi5@gmail.com
[2] Email gugaoana@yahoo.com; voica.nagy@targumures.onmicrosoft.com

ONU, prin adoptarea documentelor care formează Carta Internațională a Drepturilor Omului. Declarația Universală a Drepturilor Omului, document fundamental al Cartei, proclamă solemn interzicerea torturii, ca reacție morală și juridică la barbaria suferită de umanitate în timpul războaielor mondiale. Ea reafirmă că ignorarea drepturilor omului duce la acte care revoltă conștiința omenirii, subliniind că o lume dreaptă nu poate exista fără respectarea demnității umane.[3]

Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice dezvoltă aceste principii, consacrând în articolul 7 interdicția absolută a torturii, fără nicio posibilitate de derogare. În plus, articolul 10 impune tratamentul uman al persoanelor private de libertate, accentuând că pierderea libertății nu anulează drepturile fundamentale. Prin aceste prevederi, comunitatea internațională confirmă că protecția împotriva torturii nu este doar o obligație juridică, ci o expresie esențială a respectului față de demnitatea umană – valoarea centrală și întemeietoare a întregului sistem al drepturilor omului.[4]

Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante

Adoptată la 10 decembrie 1984 de Adunarea Generală a ONU și intrată în vigoare în 1987, Convenția reprezintă un instrument internațional esențial în protejarea demnității umane. Ea consacră interzicerea absolută a torturii și are ca scop consolidarea luptei globale împotriva acestui flagel, în spiritul Declarației Universale a Drepturilor Omului (art. 5) și al Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice (art. 7).[5]

Convenția obligă statele părți să adopte măsuri legislative, administrative, judiciare și de altă natură pentru prevenirea și sancționarea actelor de tortură pe teritoriul lor. Printre obligațiile statelor se numără: incriminarea torturii, anchetarea și pedepsirea autorilor, prevenirea acestor fapte, precum și acordarea de despăgubiri victimelor sau urmașilor acestora.[6]

Articolul 1 oferă o definiție clară a torturii: orice act prin care o persoană este supusă, cu intenție, la dureri sau suferințe fizice ori psihice severe, în scopul obținerii de informații sau mărturisiri, al pedepsirii, intimidării sau discriminării. Tortura, conform Convenției, este considerată un act săvârșit de autorități sau cu consimțământul acestora, ceea ce subliniază responsabilitatea statală.[7]

Un element central al mecanismului de aplicare a Convenției este Comitetul împotriva torturii, un organism format din 10 experți independenți, însărcinat cu monitorizarea respectării tratatului. Comitetul are competența de a examina rapoartele periodice ale statelor privind măsurile adoptate, de a iniția anchete confidențiale în cazuri de practicare sistematică a torturii și de a primi sesizări din partea statelor sau a indivizilor.[8]

Convenția prevede ca fiecare stat să transmită rapoarte inițiale la un an după aderare și ulterior la fiecare patru ani. Comitetul poate oferi observații și sugestii statelor, pentru a le sprijini în îndeplinirea obligațiilor. Deosebit de important este articolul 20, care permite Comitetului să declanșeze anchete atunci când primește informații credibile privind tortura sistematică într-un stat parte. Această prevedere conferă instrumentului un caracter proactiv și de protecție reală.[9]

---

[3] S. Scăunaș, 2003, *Dreptul internațional al drepturilor omului*, Editura C. H. Beck, București, pp. 27-28.
[4] A.V. Fărcaș, L. Fărcaș, 2012, *Aspecte privind protecția drepturilor omului*, Editura Universul Juridic. p 36; https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/82590, accesat la 13.05.2025, ora 21:56.
[5] A.V. Fărcaș, L. Fărcaș, *op. cit.,* p 44.
[6] N. Purdă, N. Diaconu, 2016, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Editura *Universul Juridic*, p 88.
[7] A.V. Fărcaș, L. Fărcaș, *op. cit*., pp. 44-45.
[8] A.V. Fărcaș, L. Fărcaș, *op. cit*., p 45.
[9] Ibidem

De asemenea, Convenția permite examinarea de comunicări interstatale, dacă statele implicate recunosc această competență, și plângeri individuale din partea persoanelor care susțin că sunt victime ale încălcării Convenției – cu condiția ca statul respectiv să accepte competența Comitetului în acest sens.[10]

Prin urmare, Convenția reafirmă că tortura este absolut interzisă, fără excepții. Interzicerea sa este un imperativ juridic internațional și un simbol al respectului universal față de demnitatea umană. România a ratificat Convenția în 1990, angajându-se să respecte și să implementeze în mod activ dispozițiile acesteia.[11]

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului, adoptată la 4 noiembrie 1950 la Roma și intrată în vigoare pe 3 septembrie 1953, constituie un document esențial în protejarea drepturilor fundamentale ale omului. Spre deosebire de Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948, care nu impune obligații legale, Convenția Europeană impune statelor semnatare respectarea strictă a prevederilor sale. Unul dintre cele mai importante drepturi protejate este interzicerea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante, un principiu enunțat clar în articolul 3 al Convenției.[12]

Articolul 3 interzice tortura și orice formă de tratament inuman sau degradant, stabilind astfel un drept fundamental al fiecărei persoane: protecția împotriva tratamentelor care contravin demnității umane. Aceasta reprezintă o normă de drept internațional ce nu admite nici o excepție, indiferent de circumstanțe, fiind considerat un drept inalienabil. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că statele semnatare au obligația de a proteja fizic și psihic indivizii de astfel de abuzuri.[13]

Convenţia europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

În septembrie 1983, Consiliul Europei a propus înființarea unei convenții europene menite să protejeze deținuții împotriva torturii și a altor tratamente inumane sau degradante. Această inițiativă a fost rezultatul unui proces început încă din 1981, când Adunarea Consultativă a recomandat statelor membre să sprijine un proiect de convenție aflat în lucru la nivelul Națiunilor Unite. Tot atunci, două propuneri privind combaterea torturii în statele membre ale Consiliului Europei au fost analizate și sintetizate într-un raport ce conținea un proiect concret de convenție. Proiectul a fost elaborat cu sprijinul unor organizații internaționale și a stat la baza Recomandării 971/1983, prin care s-a cerut oficial adoptarea convenției. Între timp, în decembrie 1984, ONU a adoptat propria Convenție împotriva torturii, iar Protocolul propus de Costa Rica – ce prevedea un mecanism de prevenție – a influențat și modelul european.[14]

În ianuarie 1984, Comitetul Miniștrilor a desemnat un grup de experți pentru finalizarea documentului. Între 1984 și 1986, acest grup a lucrat în colaborare cu instanțe europene și organizații de specialitate. Textul final al Convenției europene pentru

[10] S. Scăunaș, *op. cit*., pp. 50-51.
[11] A.V. Fărcaș, L. Fărcaș, *op. cit*., p 46.
[12] Idem pp. 55-56.
[13] Idem, p. 63.
[14] Convenţia europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante. Textul Convenţiei şi Raportul Explicativ. https://rm.coe.int/16806dbac4. Accesat la 13.05.2025, ora 22:25. pp. 15-17.

prevenirea torturii a fost aprobat în noiembrie 1986, adoptat oficial în iunie 1987 și deschis spre semnare în noiembrie același an.[15]

Această convenție a devenit un instrument esențial pentru protecția drepturilor persoanelor private de libertate. Ea a introdus un mecanism de prevenție prin vizite regulate în locurile de detenție, efectuate de Comitetul pentru prevenirea torturii, un organism extrajudiciar. Membrii comitetului sunt aleși pentru a evalua condițiile de detenție și a formula recomandări statelor. Convenția a fost ulterior completată cu două protocoale adiționale: unul care permite aderarea statelor nemembre ale Consiliului Europei și altul care reglementează realegerea membrilor comitetului.[16]

Comitetul are autoritatea de a vizita orice loc de detenție dintr-un stat semnatar și de a intervieva persoanele aflate în aceste locuri fără prezența martorilor, pentru a asigura confidențialitatea și veridicitatea informațiilor. După fiecare vizită, Comitetul redactează un raport care include observațiile și recomandările sale, care sunt trimise statului vizitat.[17]

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

Importanța protecției împotriva torturii este evidențiată și de practica Curții Europene a Drepturilor Omului, care a condamnat de mai multe ori state pentru încălcarea articolului 3. De exemplu, în cazurile "Barbu Anghelescu împotriva României" și "Bursuc împotriva României", Curtea a constatat încălcarea dreptului la protecție împotriva tratamentelor inumane, subliniind aplicarea unor pedepse care depășesc limita unui tratament degradant și duc la tortură.[18]

În cazul Anghelescu, reclamantul a fost agresat de poliție în timpul unui control rutier, suferind leziuni care au necesitat îngrijiri medicale. Curtea a stabilit că, prin violența exercitată asupra sa, a fost supus unui tratament degradant. În cazul Bursuc, acesta a fost bătut sălbatic de polițiști, iar tratamentele inumane aplicate au fost considerate tortură, având în vedere intensitatea loviturilor și durata abuzurilor. Astfel, prin aceste cazuri, Curtea a reafirmat aplicarea strictă a interdicției torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, subliniind obligațiile statelor de a asigura nu doar o protecție fizică, dar și un proces legal echitabil pentru victimele abuzurilor. În consecință, dreptul de a nu fi supus torturii sau tratamentelor inumane reprezintă un principiu fundamental, esențial în protejarea demnității umane, iar statelor le revine obligația de a preveni astfel de acte prin măsuri preventive și prin asigurarea unor proceduri judiciare efective.[19]

Abd al-Rahim al-Nashiri împotriva României

Într-o decizie pronunțată la Strasbourg, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a condamnat România pentru implicarea sa în programul secret de detenție, tortură și predare extraordinară al CIA, desfășurat în contextul războiului împotriva terorismului lansat după atacurile din 11 septembrie 2001. Curtea a stabilit că, între 2003 și 2005, România a găzduit o închisoare secretă a CIA, unde a fost deținut și torturat Abd al-Rahim al-Nashiri, cetățean saudit suspectat de terorism.[20]

CEDO a reținut că al-Nashiri a fost adus în secret din baza americană Guantanamo Bay și a fost supus la tratamente inumane pe teritoriul României, fiind ținut în izolare completă, legat, expus continuu la lumină și zgomot, și lipsit de orice contact cu exteriorul. Deși guvernul român a

[15] Ibidem
[16] S. Scăunaș, *op. cit*., pp. 50-51.
[17] N. Purdă, N. Diaconu, *op. cit*., p. 107.
[18] A.V. Fărcaș, L. Fărcaș, *op. cit*., p 63.
[19] Idem pp 64-66.
[20] HUDOC, European Court Of Human Rights. https://hudoc.echr.coe.int/rum?i=001-183685. Accesat la 13.05.2025, ora 22:48.

negat existența unei astfel de închisori, probele și raportul Senatului SUA din 2014 au confirmat activitatea centrului, denumit „Detention Site Black". Open Society Justice Initiative, alături de avocata Diana Hatneanu, a susținut cazul în fața Curții, care a decis ca România să plătească al-Nashiri despăgubiri de 100.000 de euro.[21]

CEDO a mai concluzionat că România a încălcat drepturile prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, nu doar prin detenția și tortura la care a fost supus al-Nashiri, ci și prin predarea sa către alte locații secrete, fără garanții privind un proces echitabil sau protecția împotriva pedepsei cu moartea. Curtea a cerut autorităților române să solicite oficial Statelor Unite asigurări că al-Nashiri nu va fi executat.[22] România se numără astfel printre cele peste 50 de state care au colaborat cu CIA în operațiuni ilegale de tortură și detenție secretă, așa cum este detaliat în raportul "Globalizing Torture" publicat în 2013.[23]

Cauza El-Masri împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei

Reclamantul a relatat o experiență profund traumatizantă de captivitate și maltratare, în cadrul unei presupuse „predări extraordinare" coordonate de autoritățile din fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și de CIA. Pe 31 decembrie 2003, acesta a părăsit Germania spre Skopje, dorind să se îndepărteze de tensiunile familiale. La intrarea în țară, a fost reținut pe baza unor suspiciuni privind conexiuni cu grupuri islamiste. A fost dus apoi într-un hotel din Skopje, unde a fost ținut izolat timp de 23 de zile, sub supravegherea unor persoane înarmate, fără contact cu un avocat sau cu ambasada Germaniei. A fost interogat în limba engleză, pe care o stăpânea greu, și a fost amenințat. A inițiat o grevă a foamei, iar pe 23 ianuarie 2004 a fost filmat declarând că fusese tratat corespunzător și că urma să fie trimis înapoi acasă.[24]

În realitate, a fost predat unei echipe CIA pe aeroportul din Skopje. A fost dezbrăcat, agresat sexual și fizic, sedat și urcat într-un avion. Deși i s-a comunicat că va fi transportat în Germania, a fost dus în Afganistan, într-o locație secretă a CIA, cunoscută sub numele „Salt Pit". Acolo, a fost ținut în condiții degradante, într-o celulă întunecată și rece, fără pat, fiind supus la interogatorii brutale și abuzuri constante.[25]

După mai multe luni de detenție și două episoade de grevă a foamei – în timpul uneia fiind hrănit forțat – a fost eliberat. Pe 28 mai 2004, a fost dus în Albania și abandonat pe marginea drumului, fiind identificat ulterior de autoritățile locale și repatriat în Germania. Starea sa fizică și psihică era sever afectată. Ulterior, i s-au pus diagnostice de tulburare de stres post-traumatic și depresie, determinate de experiențele trăite. Cu toate acestea, nu a avut acces complet la tratament, din cauza lipsei unei asigurări medicale.[26]Autoritățile macedonene au respins acuzațiile, afirmând că reclamantul nu a fost nici reținut, nici predat CIA. Conform acestora, singurul contact oficial a fost la intrarea în țară, pe 31 decembrie 2003. Se susține că el ar fi rămas pe teritoriul Macedoniei din proprie inițiativă până pe 23 ianuarie 2004. În sprijinul poziției lor, au prezentat documente privind cazarea și deplasările, dar s-a confirmat și faptul că un avion Boeing 737, ulterior identificat ca parte a programului CIA, a aterizat la Skopje în ziua în care reclamantul a fost transferat.[27]

---

[21] Ibidem
[22] Ibidem
[23] Open Society Justice Initiative. https://www.justiceinitiative.org/newsroom/european-court-finds-romania-hosted-cia-secret-prison/ro. Accesat la 13.05.2025, ora 22:50.
[24] HUDOC, European Court Of Human Rights. https://hudoc.echr.coe.int/rum?i=001-138771. Accesat la 14.05.2025, ora 20:45.
[25] HUDOC, European Court Of Human Rights. https://hudoc.echr.coe.int/rum?i=001-138771. Accesat la 14.05.2025, ora 20:45.
[26] Ibidem
[27] Ibidem

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a admis cererea, concluzionând că nu a fost desfășurată o anchetă adecvată și că transferul în custodia CIA s-a realizat fără o evaluare corespunzătoare a riscurilor. Instanța i-a acordat reclamantului o compensație de 60.000 de euro pentru suferințele morale cauzate.[28]

Concluzii

Interzicerea absolută a torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante reprezintă o normă fundamentală și universală a dreptului internațional al drepturilor omului, indispensabilă pentru protejarea demnității umane. Consacrată printr-o rețea solidă de instrumente juridice internaționale și regionale, acest principiu nu admite nicio excepție, nici în timp de război, nici în situații de urgență. Prin obligațiile clare impuse statelor – de la prevenirea și sancționarea actelor de tortură, până la oferirea de compensații victimelor – și prin mecanismele de monitorizare și control instituite, comunitatea internațională transmite un mesaj clar: tortura nu poate fi justificată sub nicio formă. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului confirmă nu doar importanța acestui drept, ci și responsabilitatea statelor de a acționa prompt și eficient în fața oricărei încălcări. Doar printr-un angajament ferm și constant din partea tuturor actorilor statali și instituționali se poate asigura respectarea efectivă a acestei interdicții și consolidarea unei culturi globale a demnității și dreptății.

[28] Ibidem

„ȘPAGA" CA REFLEX NAȚIONAL: O ANALIZĂ CRIMINOLOGICĂ A CORUPȚIEI "NORMALIZATE" ÎN SISTEMUL DE SĂNĂTATE ROMÂN

Spaniol-Bîrsan Cătălin[1], Hărșan(Fărcaș) Laura[2]

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect.univ.dr. Nelu Dorinel Popa[3]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper aims to investigate the phenomenon of informal payments in the Romanian healthcare system, commonly known as "bribes". The phenomenon is approached from a criminological and sociological perspective, seeking to identify its causes, forms of manifestation and social perceptions.

Although national legislation criminalizes corruption, the practice of bribery persists, being tolerated or even considered necessary by a significant part of the population.The article analyzes the historical evolution of this behavior, in particular the legacy of the communist period, when bribes often took the form of symbolic material goods such as food or cigarettes. The article integrates recent statistical data, drawn from surveys and media sources, which show a decrease in the reporting of bribes, in parallel with an increase in the value of these "attentions", as well as the reluctance of patients to report such facts.

Last but not least, the results of an opinion poll conducted on a sample of 60 people are presented, which highlight the current significance of this issue in the perception of citizens. By analyzing all these elements, the paper aims to contribute to a better understanding of the complexity of corruption in health and its harmfulness for the health system, and at the same time to highlight the role that the collective mentality plays in perpetuating this phenomenon.

Keywords: *Bribery, corruption, claim, receipt, money, medical consultation.*

Introducere. Etimologia cuvântului *„șpagă"*

Acest cuvânt este înregistrat pentru prima dată în limba română în secolul al XIX-lea, originile sale fiind incerte. Termenul este folosit pentru a descrie o sumă de bani oferită în mod ilegal pentru a obține favoruri, influență sau servicii nepermise.

Există mai multe teorii privind proveniența cuvântului *„șpagă"*, una dintre aceste teorii susține faptul că termenul provine din italiană, unde termenul *„sponda"*, desemnează o mică plată făcută în avans pentru a asigura servicii rapide sau pentru a obține un tratament preferențial.

O altă teorie sugerează faptul că termenul provine din grecescul *„sphonge"*, care se referă la o bucată de burete, așa încât ideea din spatele acestei teorii denotă că *„șpaga"* ar putea fi asociată cu *„ștergerea"* unor inconveniente.

De asemenea, profesorul Stelian Dumistrăcel arată că respectivul cuvânt provine din sârbo-croatul *„șpag"*, care înseamnă *„buzunar"*.[4]

[1] Email: catalinspaniol09@gmail.com.
[2] Email: farcaslaura85@gmail.com.
[3] Email: popaneludorinel@yahoo.com

Considerente teoretice privind „șpaga” în domeniul medical:

„Șpaga”- o tradiție moștenită

Încă de la grădiniță sau din clasele primare suntem expuși *„șpăgii”;* astfel, profesorii se plâng de salariile mici, așa că unele cadre didactice consideră că ar putea câștiga un ban în plus, lăsându-se ușor mituiți. Bineînțeles, în cazul profesorilor care predau în sistemul primar și gimnazial, *„șpaga”* îmbracă forma ,,meditațiilor”,; spre exemplu, profesorii ,,severi” prezintă situația școlară a elevului către părintele său, inducând ideea că elevul are nevoie de ore suplimentare.

Pentru a înțelege mai bine ideea, voi da un exemplu. Într-o clasă cu 25 de copii, cadrul didactic dă note mici intenționat elevilor pentru a lăsa impresia că se descurcă mai greu; astfel, din cei 25 copii, 6 merg la meditații la doamna profesoară, pentru ca după o perioadă de câteva luni de luat meditații, atitudinea doamnei profesoare să se schimbe radical față de cei 6 copii care merg la meditațiile sale, iau note mai bune fără să răspundă corect la întrebări sau la teste sunt ajutați. Acest lucru este vizibil pentru ceilalți copii care aduc la cunoștința părinților acest aspect, părinți care refuză să creadă acest lucru și care va conduce la un sentiment de ură asupra copiilor lor („pentru că nu pot și ei ca cei 6 copii meditați”); în atare condiții, ei vor decide să-și trimită și ei copiii la meditații, așa încât din 6 copii câți mergeau inițial, numărul a crescut la 14, lucru care a „bucurat-o” pe doamna profesoară.

De regulă, în învățământul liceal, *„șpaga”* îmbracă forma pretinderii de bani propriu ziși; astfel, profesorii pretind un tarif în schimbul notei de trecere. Este relevantă în acest sens o cauză penală în care „se efectuează cercetări faţă de C.V., profesor în cadrul unui liceu tehnologic din Luduş, pentru luare de mită în formă continuată”, după cum precizează DGA într-un comunicat. Cercetările au fost demarate urmare a unui denunț formulat de o elevă de la liceul respectiv, prin care se sesiza faptul că profesorul C.V. obișnuia să solicite diverse sume de bani elevilor pentru promovarea la materia pe care o preda.

Expunerea timpurie la fenomenul “șpăgii” contribuie la normalizarea acestei practici în mentalul colectiv, determinând indivizii să o considere o condiție necesară pentru obținerea unor servicii de calitate; deci, elevii de azi, sunt „pacienții” de mâine. [5]

Corupția în sistemul medical

Sistemul medical reprezintă o formă de organizare compusă din oameni, instituții și resurse, cu scopul de a asigura serviciile medicale necesare pentru acoperirea nevoilor medicale ale populației unui stat. În accepțiunea legii penale române, medicii din spitalele publice sunt asimilați funcționarilor publici, astfel că aceștia pot răspunde penal pentru infracțiunea prevăzută la art. 289 C.pen. (luare de mită). În acest sens, legea nr. 95/2006 prevede la art. 450 alin. (2), faptul că „medicii pot răspunde disciplinar, contravențional și penal”.

Elementul material al laturii obiective constă în pretinderea sau primirea de bani ori alte foloase care nu i se cuvin, în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea sau îndeplinirea cu întârziere a unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu.

Pretinderea presupune solicitarea expresă, neechivocă, directă sau indirectă, pentru sine sau pentru altul, de bani sau alte foloase.

---

[4] Document disponibil pe Internet la adresa https://www.stiripesurse.ro/ce-inseamna-spaga-si-cum-a-aparut-acest-cuvant-in-limba-romana-foarte-putina-lume-cunoaste-etimologia-acestuia_3209975.html

[5]Document disponibil pe Internet la adresa https://observatornews.ro/amp/social/promovare-doar-pe-bani-un-profesor-din-mures-este-acuzat-ca-cerea-spaga-pentru-a-nusi-lasa-elevii-corigenti-214079.html

Primirea reprezintă intrarea în posesia banilor sau foloaselor necuvenite. Remiterea poate fi făcută direct sau prin tranzacții bancare. Primirea trebuie să fie spontană și voluntară. Banii nu trebuie să i se cuvină medicului (banii reprezintă orice monedă cu valoare circulatorie, bancnote sau monede, în formă fizică sau scriptică). Așadar, personalul medical pretinde de la pacienți plăți neoficiale în schimbul acordării de îngrijiri medicale la care aceștia au de altfel dreptul, îngrijiri care ar trebui să le primească în mod gratuit.(Dumitrache, 2001) [6]

Practica *„șpăgii"* în sistemul medical românesc își are rădăcinile adânc înfipte în perioada comunistă, unde, în lipsa resurselor și într-un climat social de penurie generalizată, pacienții obișnuiau să „recompenseze" medicii nu prin bani, ci prin bunuri de larg consum greu de găsit. În regimul totalitar, recunoștința față de personalul medical se exprima prin cartușe de țigări Kent, pungi cu cafea, carne de miel sau vițel, pește proaspăt ori brânzeturi fine — produse considerate valoroase în contextul magazinelor goale.

Banii existau, însă valoarea lor era relativă într-o economie planificată în care accesul la bunuri era limitat. Astfel, actul medical se desfășura într-un cadru informal, în care pacientul se prezenta „pregătit", cu daruri menite să asigure atenția și grija medicului. Refuzul unui cadru medical de a accepta astfel de „atenții" genera, de cele mai multe ori, suspiciuni și temeri din partea pacientului, care credea că riscă să nu primească îngrijirea necesară. Această formă de corupție simbolică a fost transmisă din generație în generație, transformându-se într-un tip de „pașaport" perceput drept necesar pentru a obține vindecarea, o practică ce continuă să se manifeste în forme adaptate și în sistemul medical contemporan .

În sistemul medical a apărut o cutumă acceptată și transmisă noilor pacienți, conform căreia, pacienții se informează reciproc în legătură cu sumele pretinse și acceptate de medici, iar aceste sume provin din bugetele personale ale pacienților.

De cele mai multe ori apare un coautorat între medic-asistent, ca de exemplu atunci când pacientul ascunde banii în dosarul său medical sau îi introduce în buzunarul din halatul asistentului sau chiar în punga cu cafea oferită, urmând ca mai apoi medicul să împartă banii cu asistentul.[7]

Mentalitatea colectivă

Adriana Pistol, secretar de stat în Ministerul Sănătății, afirma că „mentalitatea privind oferirea de „atenții" în spitale este profund înrădăcinată și dificil de schimbat. Ea îi îndeamnă pe pacienți să renunțe la această practică, subliniind că astfel de gesturi nu vor aduce un tratament preferențial sau îngrijiri suplimentare față de cele prevăzute în protocoalele medicale. Recunoștința poate fi exprimată simplu, printr-o strângere de mână", a transmis oficialul.

Totodată, aceasta face apel către pacienți să sesizeze orice solicitare directă sau indirectă de mită din partea personalului medical. Un sondaj realizat în rândul a peste 30.000 de pacienți internați în luna iunie 2023, care au completat formularul de feedback prin SMS sau online, a relevat că aproximativ 2% dintre aceștia au declarat că li s-au cerut bani sau „atenții" de către medici sau asistente. Această proporție este în scădere semnificativă față de luna iunie 2019, când procentul era aproape dublu.

Cu toate acestea, în ciuda progresului aparent, fenomenul *„șpăgii"* rămâne greu de eradicat, mai ales în condițiile în care 98% dintre pacienții care au menționat astfel de cazuri în formular au ales să nu le raporteze responsabilului anticorupție din cadrul Ministerului Sănătății — procent similar cu cel din perioada de dinainte a pandemiei.

---

[6] Ana Alina Ionescu Dumitrache, *Drept penal special II,* editura Universul Juridic, București 2021, pag.78.

[7] Document disponibil pe Internet la adresa https://dilemaveche.ro/amp/sectiune/tema-saptamanii/spaga-in-comunism-disfunctie-sau-mecanism-609692.html

Reprezentanții asociațiilor de pacienți confirmă o scădere a frecvenței fenomenului, însă semnalează o creștere a valorii sumelor implicate. Astfel, Vasile Barbu, președintele Asociației Naționale pentru Protecția Pacienților, susține că „în anumite specializări, precum obstetrica sau ortopedia, plățile informale pot ajunge la sume cuprinse între 3.000 și 7.000 de lei. De asemenea, infirmierele și asistentele medicale continuă să fie implicate în acest tip de practici, uneori cerând bani în mod direct". Totuși, acesta atrage atenția că nu trebuie generalizat, existând și cadre medicale care își desfășoară activitatea cu integritate.[8]

Un sondaj realizat de Asociația pentru Implementarea Democrației evidențiază percepțiile divergente cu privire la responsabilitatea pentru perpetuarea corupției în spitale. Conform rezultatelor, atât pacienții, cât și medicii sunt considerați vinovați pentru menținerea acestui fenomen: 65% dintre respondenți consideră că responsabilitatea este împărțită între cei care oferă și cei care acceptă *„șpaga"*. În același timp, 23% acuză în mod predominant cadrele medicale iar 11% indică pacienții ca principali vinovați. Interesant este că dintre cei care consideră pacientul responsabil pentru oferirea șpăgii, 68% au recunoscut că au dat bani cadrelor medicale.

Deși unii medici afirmă că actul medical nu este condiționat de primirea unor „atenții", aceștia recunosc totuși că acceptarea unor sume oferite voluntar de pacienți este percepută ca un gest de recunoștință, nu ca un act de corupție. „Problema apare atunci când medicul solicită bani de la pacient, ceea ce nu este deloc normal", a declarat unul dintre respondenții din rândul cadrelor medicale. Studiul a fost realizat în perioada 8–19 aprilie, pe un eșantion reprezentativ de 1.042 de persoane, cu vârsta de peste 18 ani din România.[9]

Analiză comparativă a fenomenului corupției în domeniul medical: România vs. Bulgaria

Fenomenul plăților informale în sectorul medical nu este exclusiv românesc, ci se întâlnește și în alte țări din Europa de Est, cum ar fi Bulgaria. Ambele națiuni se confruntă cu o cultură a „atențiilor" adânc înrădăcinată, provenită din perioada comunistă, când accesul la servicii publice depindea de relații personale sau de gesturi de recunoștință materială. Un raport al Transparency International arată că, în Bulgaria, similar cu România, o proporție semnificativă a populației consideră că este „normal" să ofere bani sau cadouri personalului medical pentru a beneficia de un tratament corespunzător. Cu toate acestea, Bulgaria a realizat progrese remarcabile în ultimii ani prin intermediul campaniilor publice împotriva corupției și prin implementarea unor sisteme electronice de feedback și raportare.

De exemplu, Ministerul Sănătății din Bulgaria a creat platforme digitale care permit pacienților să evalueze serviciile medicale și să raporteze anonim cererile de mită iar unele spitale au adoptat politici de „zero toleranță", promovate prin afișe vizibile și mesaje audio care descurajează corupția. În ciuda acestor inițiative, numărul raportărilor rămâne scăzut din cauza fricii și a lipsei de încredere în autorități — o problemă comună pentru ambele țări.

Astfel, deși Bulgaria și România împărtășesc trăsături culturale și istorice similare în ceea ce privește corupția în domeniul sănătății, măsurile concrete adoptate pot oferi lecții valoroase pentru reformarea sistemului și schimbarea mentalităților colective.

Plățile informale se referă la toate tranzacțiile neoficiale realizate pentru bunuri și servicii care ar trebui să fie oferite gratuit și finanțate din resursele comune, precum și la plățile oficiale pentru care furnizorii nu emit chitanțe. Aproximativ 63% dintre cetățenii bulgari consideră că mita și abuzul de putere în scopuri personale sunt frecvente în sectorul

[8] Document disponibil pe Internet la adresa https://tvrinfo.ro/apel-oficial-anti-paga-in-sistemul-medical-romanesc-secretarul-de-stat-adriana-pistol-pe-toti-pacientii-ii-sfatuiesc-sa-renunte-la-aceste-practici_912112/?utm_source=chatgpt.com

[9] Document disponibil pe Internet la adresa https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/studiu-peste-70percent-dintre-romani-dau-atentii-1122103.html?utm_source=chatgpt.com

sănătății publice. În ceea ce privește formele de corupție, se poate observa că în România, corupția se manifestă predominant prin plăți informale către personalul medical, în special în contextul internărilor sau al intervențiilor chirurgicale. Sumele implicate pot fi semnificative, variind între 3.000 și 7.000 lei în specialități precum obstetrică și ortopedie. În Bulgaria, pe de altă parte, plățile informale sunt mai frecvente, dar de valoare mai redusă, având o medie de 8,23 euro pentru o consultație și 44 euro pentru o internare. Alte forme de corupție includ favoritismul, delapidarea și conflictele de interese în cadrul achizițiilor medicale.

În *cazul percepției publicului asupra acestui fenomen*, în România, 81% dintre respondenți consideră că tratamentul medical este influențat de „atenții", iar 74% au resimțit presiunea de a oferi mită. Pe de altă parte, în Bulgaria, 63% dintre cetățeni percep corupția ca fiind omniprezentă în spitale, ceea ce sugerează o conștientizare similară, dar cu o toleranță mai mare față de valoarea redusă a „darurilor".

Cauzele care favorizează plățile informale sunt asemănătoare în ambele țări, respectiv:

- salarii scăzute în sectorul sanitar (deși România a înregistrat creșteri salariale în ultimii ani),
- subfinanțarea cronică a infrastructurii medicale,
- lipsa transparenței și a controlului administrative,
- neîncrederea populației în autorități.

Din *perspectiva măsurilor anti-corupție*, România a implementat mecanisme precum chestionare anonime de feedback pentru pacienți, linii de asistență anticorupție și campanii de informare publică, însă raportarea rămâne scăzută (doar 2% dintre pacienții care afirmă că li s-a cerut mită depun plângere oficială). Bulgaria însă a dezvoltat instrumente digitale, cum ar fi accesul mobil la fișele medicale și un sistem centralizat prin Fondul Național de Asigurări de Sănătate (NHIF).

Valoarea medie a plăților informale pentru o consultație medicală în Bulgaria este de 8,23 euro, ceea ce este semnificativ mai mic în comparație cu alte țări europene. În schimb, plățile informale pentru spitalizare ajung la aproximativ 44 de euro.

În Bulgaria, este implementat un sistem de asigurare socială obligatorie de sănătate (SHI), care oferă și opțiunea de a încheia o asigurare voluntară (suplimentară) de sănătate. Contribuțiile la SHI, care susțin Fondul Național de Asigurări de Sănătate (NHIF), sunt împărțite între angajator și angajat.

NHIF este singura entitate responsabilă cu gestionarea SHI și reprezintă principalul achizitor de servicii medicale din Bulgaria. Aceasta este administrată de un consiliu de supraveghere, care include reprezentanți ai guvernului, ai angajatorilor și ai persoanelor asigurate, precum și de un guvernator al fondului, ales de Adunarea Națională. Bugetul NHIF trebuie să fie aprobat și votat anual de către Adunarea Națională.[10]

Considerente metodologice privind percepția „șpăgii" în domeniul medical

Sondajul de opinie realizat pe această temă

Prezentul sondaj are rolul de a susține partea aplicativă a cercetării, prin colectarea unor date relevante privind percepțiile, experiențele și atitudinea populației în raport cu fenomenul plăților informale. Prin acest studiu dorim să identificăm gradul de răspândire a fenomenului *„șpăgii"* și totodată, să evaluăm percepția oamenilor asupra responsabilității, să determinăm motivația care se ascunde în spatele plăților informale; de asemenea, la ultima întrebare am oferit

[10] Document disponibil pe Internet la adresa https://medinform.bg/wp-content/uploads/2016/04/Medinform-35-2016.pdf

posibilitatea respondenților de a-și exprima opinia cu privire la modul de combatere a acestui fenomen.

Astfel, s-au adresat respondenților următoarele întrebări:

- „Sunteți femeie sau bărbat?””
- În ce categorie de vârstă vă încadrați: 18–25 ani, 25–50 ani sau peste 50 de ani?”
- „Ați oferit vreodată bani sau diferite „atenții” vreunui cadru medical?”,
- „În caz afirmativ, motivați, pe scurt, de ce ați făcut acest gest?”,
- „Considerați că modul în care ați fost tratat a fost influențat de „atențiile oferite”
- „Cine credeți că poartă mai multă responsabilitate pentru perpetuarea „șpăgii” în spitale?”
- „Ați simțit vreodată că trebuie să oferiți „șpagă”pentru a fi tratat(ă) corect?”
- „Credeți că acest fenomen ar putea fi eliminat?”
- „Credeți că oamenii învață să dea „șpagă” încă din copilărie, prin exemplul celor mari?”
- „Ați fost martor(ă) în copilărie la situații în care părinții sau apropiații ofereau „atenții” medicilor sau altor funcționari?”
- „Ce ați schimba în sistemul de sănătate pentru a elimina practica „șpăgii”?”

La sondajul realizat au răspuns 60 de persoane, astfel :

1. Prima întrebare, **„Sunteți femeie sau bărbat?”**, a avut scopul de a observa disponibilitatea, atât a femeilor cat și a bărbaților de a răspunde la întrebări, dar și percepția asupra fenomenului *„șpăgii”* atât a femeilor cât și a bărbaților, dar și pentru a observa dacă există diferențe de opinie. Așadar, din cei 60 de respondenți, **80.7%** sunt femei iar doar **19.3%** sunt bărbați; acest lucru denotă faptul că femeile au avut o disponibilitate mai mare de a răspunde la sondaj, în timp ce bărbații par a fi mai reținuți. O explicație ar putea fi faptul că femeile au tendința de a se autoevalua mai critic și de a fi frecvent supuse unor întrebări intruzive în cadrul interviurilor de angajare (conform unui studiu realizat de *bestjobs*), în comparație cu bărbații. Printre acestea se numără întrebări referitoare la intențiile privind maternitatea, responsabilitățile familiale, starea civilă, planurile de căsătorie sau vârsta – aspecte care reflectă o predispoziție mai accentuată a femeilor de a aborda subiecte personale în contexte profesionale. Această deschidere către exprimarea propriilor opinii și experiențe poate fi interpretată ca un indiciu al unei mai mari disponibilități pentru comunicare. În același sens, Strategia privind egalitatea de gen elaborată de Comisia Europeană evidențiază atât progresele realizate în direcția echității de gen, cât și prezența tot mai activă a femeilor în domenii care valorizează competențele sociale, empatia și comunicarea. Aceste situații pot sugera o mai mare deschidere a femeilor de a discuta subiecte personale și sensibile, ceea ce reflectă un grad mai ridicat de disponibilitate pentru comunicare în contexte sociale și profesionale.[11]

2. Întrebarea **„În ce categorie de vârstă vă încadrați?”** a avut rolul de a evidenția posibile diferențe între generații în ceea ce privește percepția asupra “șpăgii” în sistemul medical. Prin împărțirea respondenților în trei grupe : 18–25 ani, 25–50 ani și peste 50 de ani, s-a urmărit identificarea unei eventuale evoluții în mentalitate: dacă tinerii tind să respingă această practică și dacă persoanele mai în vârstă o acceptă sau o consideră firească, pe baza obiceiurilor moștenite din perioada comunistă. Această segmentare permite o analiză comparativă între generații și contribuie la înțelegerea felului în care valorile și atitudinile față de corupția informală se transformă (sau nu) în timp.

[11] Document disponibil pe Internet la adresa https://www.bestjobs.eu/casual/2025/03/05/salariul-si-oportunitatile-de-promovare-sunt-prioritati-pentru-femei-in-alegerea-unui-job-barbatii-mai-dispusi-sa-faca-ore-suplimentare/?utm_source=chatgpt.com

Astfel, din cei 60 de respondenți, **36.2%** fac parte din prima categorie de vârstă, **55.2%** fac parte din a doua grupă de vârstă iar **8.6%** fac parte din ultima categorie de vârstă.

Din aceste date rezultă următoarele: persoanele cu vârste între 25 și 50 de ani sunt, în general, mai active pe internet și pe rețelele sociale, fapt ce facilitează accesul la sondaje online. Pe de altă parte, persoanele peste 50 ani sunt, de obicei, mai puțin prezente în mediul digital, ceea ce se reflectă în un număr mai mic de respondenți din această categorie. Tinerii (18–25 ani) și adulții (25–50 ani) pot fi mai interesați de subiecte legate de corupția din sistemului medical, fie prin impactul pe care îl au direct asupra lor sau al familiei, fie prin interesul academic sau profesional. Astfel, e posibil ca aceștia să fie mai predispuși să participe la un sondaj privind "șpaga" în spitale. Aceste proporții pot reflecta atât structura demografică a populației active online, cât și nivelul de interes sau accesibilitate diferit între grupe de vârstă. Aceste observații sunt utile pentru a interpreta datele sondajului și pentru a înțelege contextul în care se formează opiniile privind fenomenul șpăgii în sistemul medical.

3. Întrebarea **„Ați oferit vreodată bani sau atenții unui cadru medical ?"** este menită să identifice experiențele directe ale respondenților legate de practicile informale de corupție din sistemul medical. La această întrebare **58.6%** au răspuns cu DA, în timp ce **41.4%** au răspuns cu NU. Astfel, faptul că majoritatea respondenților (aproximativ 60%) au oferit bani sau atenții indică o prezență semnificativă a acestei practici în rândul pacienților. Aceasta reflectă, în linii mari ideea că *„șpaga"* este percepută ca un mod de a obține un tratament mai bun sau mai rapid în contextul sistemului medical românesc.

Răspunsurile permit explorarea motivelor pentru care pacienții aleg să ofere bani sau „atenții", ca de exemplu, dorința de a fi tratați mai bine sau presiunea socială/ideea că doar în acest mod se va beneficia de îngrijire adecvată (urmează a se detalia acest aspect la întrebarea următoare).

Întrebarea reflectă și ideea că în anumite contexte, oferirea de bani sau daruri poate fi privită ca o condiție nescrisă pentru accesul la servicii medicale decente.

Astfel, analiza răspunsurilor la această întrebare contribuie la înțelegerea modului în care pacienții se raportează la fenomenul "șpăgii" și oferă indicii despre gradul de normalizare a acestor practici în cadrul sistemului medical.

4. Întrebarea **„În caz afirmativ, motivați, pe scurt, de ce ați făcut gest?"** a avut rolul de a explora motivațiile din spatele oferirii de bani sau atenții către personalul medical. Răspunsurile furnizate de participanți evidențiază complexitatea fenomenului și diversitatea justificărilor invocate. Cele mai frecvente răspunsuri au fost următoarele:

- **-41,7%** dintre respondenți au declarat că au oferit bani sau atenții pentru a fi tratați mai bine, ceea ce subliniază o percepție puternic înrădăcinată, potrivit căreia, calitatea actului medical este influențată de oferirea unui „stimulent" informal. Această atitudine reflectă o lipsă de încredere în egalitatea de tratament și generează un sentiment de insecuritate în rândul pacienților.
- **-30,6%** au afirmat că au făcut acest gest din recunoștință, ceea ce arată o zonă gri între corupție și gestul de mulțumire sinceră. În acest caz, *„șpaga"* este percepută mai degrabă ca o recompensă post-tratament și nu ca o condiție prealabilă a îngrijirii.
- **-16,7%** au răspuns că li s-a cerut direct sau li s-a sugerat subtil să ofere ceva, fapt care indică o responsabilitate clară din partea personalului medical. Această categorie este deosebit de relevantă din punct de vedere criminologic, întrucât se referă la solicitarea directă de mită, faptă sancționabilă legal.
- **-11,1%** au considerat că „așa se face", răspuns care trădează o mentalitate colectivă înrădăcinată, construită pe ideea că *„șpaga"* face parte dintr-un comportament social acceptat sau chiar necesar. Aceste rezultate arată că, deși pentru unii gestul are o

conotație pozitivă (recunoștință), pentru mulți alții, el este asociat cu presiune, condiționare sau o strategie de autoprotecție. Practica rămâne profund influențată de normele informale și de un sistem perceput ca fiind inechitabil fără „atenții".

5. La întrebarea privind **influența *„șpăgii"* asupra tratamentului medical**, **81%** dintre respondenți au răspuns afirmativ, în timp ce doar **19%** au considerat că oferirea de bani sau atenții nu are un impact asupra actului medical. Această distribuție exprimă un nivel ridicat de neîncredere în corectitudinea și imparțialitatea sistemului de sănătate. Convingerea că tratamentul poate fi condiționat de existența unei „atenții" oferite personalului medical sugerează că pacienții se simt adesea nevoiți să apeleze la astfel de practici pentru a se asigura că vor primi îngrijiri corespunzătoare. De asemenea, acest procent ridicat reflectă o percepție colectivă, conform căreia, tratamentul „corect" este adesea privilegiu, nu drept garantat.

Pe termen lung, o asemenea percepție afectează grav încrederea în instituțiile medicale și contribuie la consolidarea unui sistem paralel de „acces preferențial", care înlocuiește meritocrația, profesionalismul și echitatea cu favorizarea pacientului care oferă mai mult.

6. "Cine credeți că poartă mai multă responsabilitate pentru perpetuarea „șpăgii" în spitale?"

Rezultatele arată o percepție echilibrată, dar în același timp complexă, asupra responsabilității pentru existența plăților informale în spitale. **62,1%** dintre respondenți au indicat că vina este împărțită între pacient și cadru medical, ceea ce evidențiază o conștientizare a faptului că acest comportament este un cerc vicios, întreținut de ambele părți: pacienți care oferă „preventiv" și cadre medicale care acceptă sau chiar încurajează gestul.

Din punctul nostru de vedere, faptul ca există o conștientizare în gândirea colectivă este un semn bun, deoarece, dacă s-ar lua măsurile necesare eliminării "șpăgii" începând chiar de acum, în timp, practica plăților informale s-ar putea diminua semnificativ.

Pe de altă parte, **29,3%** consideră că personalul medical poartă întreaga responsabilitate, semn că o parte semnificativă a respondenților percep aceste practici drept o abdicare de la etica profesională și o încălcare a responsabilităților morale și legale ale sistemului sanitar.

În schimb, doar **8,6%** dintre respondenți atribuie vina exclusiv pacientului, ceea ce arată că foarte puțini consideră că inițiativa aparține în totalitate celor care oferă *„șpagă"*. Această perspectivă sugerează că pacienții sunt adesea percepuți ca fiind părți vulnerabile, care acționează din presiune, teamă sau neîncredere în sistem. În ansamblu, aceste date reflectă o conștientizare a complicității reciproce, dar și o ușoară înclinare a percepției publice către vina cadrului medical, semn al unor așteptări mai mari din partea profesioniștilor din sănătate în ceea ce privește integritatea și respectarea jurământului profesional.

7. "Considerați că modul în care ați fost tratat a fost influențat de „atențiile oferite"?

Răspunsurile la această întrebare sunt relevante pentru înțelegerea presiunii psihologice și sociale resimțite de pacienți în relația cu sistemul medical. **74,1%** dintre respondenți au afirmat că au simțit, la un moment dat, nevoia de a oferi "șpagă" pentru a beneficia de tratament adecvat. Acest procent ridicat indică un nivel crescut de nesiguranță și neîncredere în echitatea actului medical, precum și o percepție clară că îngrijirea corespunzătoare nu este garantată prin simpla apartenență la sistemul public de sănătate.

Această situație confirmă ideea că pentru mulți pacienți, *„șpaga"* nu este un gest de recunoștință, ci o strategie de protecție, un „bilet de intrare" într-un sistem perceput ca fiind condiționat și selectiv. Această presiune – fie explicită, fie autoindusă – contribuie la perpetuarea cercului vicios al corupției informale, în care pacienții oferă pentru că „așa trebuie", iar cadrele medicale acceptă pentru că „toți o fac".

25,9% dintre respondenți au răspuns negativ, ceea ce ar putea indica fie o experiență pozitivă, fie o atitudine fermă împotriva acestor practici. Totuși, minoritatea lor confirmă că pentru majoritatea, *„șpaga"* este percepută ca un reflex aproape automat în context medical.

8. La întrebarea **"Credeți ca acest fenomen ar putea fi eliminat?",** statisticile studiului nostru sunt încurajatoare , deoarece, **74.1%** consideră ca acest fenomen ar putea fi eliminat; în acest sens, la ultima întrebare din sondajul nostru, respondenții au avut posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere cu privire la modalitățile de eliminare al fenomenului "șpăgii", însă acest lucru va fi detaliat întrebarea cu numărul 11.

Ceilalți **25.9%** au răspuns negativ la această întrebare; o explicație ar putea fi aceea că acești oameni au avut experiențe repetate în ceea ce privește fenomenul plăților informale: fie li s-a cerut în mod direct, fie nu au fost tratați corespunzător deoarece li s-a cerut să „ofere" ceva la schimb.

9. "Credeți că oamenii învață să dea „șpagă" încă din copilărie, prin exemplul celor mari?"

La această întrebare, **84.5%** au răspuns afirmativ și doar **15.5%** au răspuns negativ; prin această întrebare am dorit să scoatem în evidență faptul că, încă de copii, suntem expuși *„șpăgii"* iar acest lucru ne poate afecta din punct de vedere psihologic.

Acest rezultat evidențiază faptul că fenomenul *„șpăgii"* nu este perceput doar ca o reacție punctuală la o situație de criză, ci ca un reflex social format în familie, prin observarea comportamentului părinților, bunicilor sau altor adulți. Practic, mulți copii cresc în contexte în care văd cum adulții oferă „atenții" în spitale, la școală sau în relație cu autorități iar aceste gesturi devin normale și acceptabile în mintea lor.

Astfel, comportamentul este internalizat și perpetuat mai departe, ca o „regulă nescrisă" a funcționării sistemului; în acest sens, psihologul psihoterapeut Mihai Copăceanu a afirmat că „din familie învățăm atitudini, principii, valori morale, deprindem comportamente, gesturi și strategii cognitive și emoționale." Așadar, este foarte posibil ca respondenților care au răspuns afirmativ la această întrebare să li se fi „întipărit" involuntar încă de copii ideea ca fără să „ofere" ceva la schimb nu vor fi tratați în mod corespunzător.

10. Bineînțeles această întrebare trebuie analizată și corelată împreună cu întrebarea **"Ați fost martor(ă) în copilărie la situații în care părinții sau apropiații ofereau „atenții" medicilor sau altor funcționari?"**

La această întrebare, **67.2%** au răspuns afirmativ. Acest rezultat este semnificativ, deoarece sugerează că majoritatea celor chestionați au fost expuși la exemple concrete de comportament corupt încă din familie. Acest tip de experiență timpurie contribuie la normalizarea și acceptarea fenomenului, mai ales când gesturile sunt justificate prin expresii precum „așa se face" sau „altfel nu te bagă în seamă".

25.9% au declarat că nu își amintesc dacă au fost martori la astfel de situații. Această categorie poate include persoane care nu au fost suficient de conștiente la momentul respectiv sau pentru care astfel de gesturi au fost făcute discret, fără a fi explicite pentru copil.

Doar **6.9%** au răspuns negativ, ceea ce indică o prezență foarte redusă a unui model familial „curat" în ceea ce privește raportarea la autoritate sau la serviciile publice. Această proporție mică întărește ideea că modelul social corupt s-a transmis în mod frecvent de la o generație la alta iar schimbarea trebuie să înceapă cu responsabilizarea celor care oferă exemple de comportament.

11. "**Ce ați schimba în sistemul de sănătate pentru a elimina practica *„șpăgii"*?"**

S-a urmărit colectarea unor perspective personale și sincere din partea respondenților, oferindu-le libertatea de a exprima, în propriile cuvinte, soluțiile pe care le consideră necesare.

Scopul acestei întrebări trebuie privit dintr-un dublu sens: pe de o parte, să surprindă gradul de conștientizare a cauzelor reale care stau la baza fenomenului, iar pe de altă parte, să identifice direcții de intervenție percepute ca eficiente de către cetățeni.

Printre cele mai frecvente propuneri formulate de respondenți se numără:

Creșterea salariilor personalului medical, astfel încât aceștia să nu mai fie „nevoiți” să accepte plăți informale.

Sancționarea mai dură a celor care cer sau acceptă “șpagă”, însoțită de un sistem real și anonim de sesizare.

Creșterea transparenței în relația medic–pacient, prin digitalizarea programărilor, afișarea protocoalelor de tratament și informarea clară privind drepturile pacientului.

Educația morală și civică, începând din școală, pentru a schimba mentalitatea generațiilor viitoare cu privire la „normalitatea” “șpăgii”.

Motivarea pozitivă a cadrelor medicale, prin bonificații legale, recunoaștere profesională și evaluări de performanță obiective.

Răspunsurile indică faptul că majoritatea participanților conștientizează că soluția nu stă într-o singură măsură, ci într-o abordare integrată, care să combine intervențiile sistemice cu educația socială și morală. De asemenea, se remarcă dorința oamenilor de a vedea un sistem medical echitabil, corect și demn, în care respectul să înlocuiască „plicul”, iar profesionalismul să fie mai important decât favorurile.

Concluzii

Majoritatea respondenților recunosc că au oferit *„șpagă”* personalului medical, chiar și atunci când serviciile erau gratuite. Această tendință nu este determinată doar de recunoștință, ci mai ales de teama că, în lipsa unui astfel de gest, nu vor fi tratați corespunzător. Astfel, *„șpaga”* este percepută ca o garanție a unui tratament „uman”.

Comportamentul de a oferi *„șpagă”* este, în mare parte, învățat din copilărie, prin observarea părinților sau a apropiaților care făceau același lucru. Peste 67% dintre respondenți au declarat că au fost martori la astfel de gesturi încă din primii ani de viață, ceea ce confirmă faptul că *„șpaga”* este o practică transmisă social, nu doar o alegere personală.

Percepția asupra responsabilității este împărțită, însă majoritatea consideră că vina aparține atât pacientului, cât și cadrului medical. Această opinie exprimă o formă de complicitate tăcută, în care fiecare parte contribuie, conștient sau nu, la perpetuarea fenomenului.

Tratamentul medical este perceput ca fiind influențat de oferirea unor „atenții”; 81% dintre respondenți consideră că fără o „atenție”, există riscul de a fi tratat superficial. Această realitate creează un climat de neîncredere și înrăutățește relația pacient-medic.

Jurământul profesional este adesea invocat de respondenți ca fiind incompatibil cu primirea de bani sau cadouri. Mulți consideră că medicii care acceptă sau solicită *„șpagă”* își încalcă nu doar codul deontologic, ci și responsabilitatea morală față de meserie și pacienți. Această referință frecventă la jurământ arată atașamentul românilor față de valorile morale și chiar un substrat spiritual, sugerând că medicul este perceput, simbolic, ca un slujitor al binelui.

Soluțiile propuse de respondenți vizează în principal creșterea salariilor, sancționarea celor care solicită mită, dar și educarea populației. Mulți au menționat nevoia de schimbare a mentalității, în special prin educație civică și morală, încă din școală. Așadar, schimbarea trebuie să fie una sistemică, dar și culturală.

Practica mitei este văzută mai puțin ca un act corupt și mai mult ca o „regulă nescrisă”, înrădăcinată în frică, rutină și lipsă de alternative. Tocmai de aceea, intervenția trebuie să meargă dincolo de sancțiuni; este nevoie de modele pozitive, transparență și construcția unei culturi a încrederii și a echității.

Fenomenul *„șpăgii”* nu este doar o problemă juridică, ci una de mentalitate colectivă. Este vorba despre un sistem paralel de relaționare între cetățean și autoritate, bazat pe ideea că „altfel nu se poate”. O asemenea realitate trebuie confruntată nu doar cu legi, ci și cu educație, valori și voință colectivă.

Bibliografie

1. Ana Alina Ionescu Dumitrache, Drept penal special II, Editura Universul Juridic, București, 2021.
2. https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/studiu-peste-70percent-dintre-romani-dau-atentii-1122103.html
3. https://dilemaveche.ro/amp/sectiune/tema-saptamanii/spaga-in-comunism-disfunctie-sau-mecanism-609692.html
4. https://medinform.bg/wp-content/uploads/2016/04/Medinform-35-2016.pdf
5. https://observatornews.ro/amp/social/promovare-doar-pe-bani-un-profesor-din-mures-este-acuzat-ca-cerea-spaga-pentru-a-nusi-lasa-elevii-corigenti-214079.html
6. https://stiripesurse.ro/ce-inseamna-spaga-si-cum-a-aparut-acest-cuvant-in-limba-romana-foarte-putina-lume-cunoaste-etimologia-acestuia_3209975.html
7. https://tvrinfo.ro/apel-oficial-anti-paga-in-sistemul-medical-romanesc-secretarul-de-stat-adriana-pistol-pe-toti-pacientii-ii-sfatuiesc-sa-renunte-la-aceste-practici_912112
8. https://www.bestjobs.eu/casual/2025/03/05/salariul-si-oportunitatile-de-promovare-sunt-prioritati-pentru-femei-in-alegerea-unui-job-barbatii-mai-dispusi-sa-faca-ore-suplimentare/

CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND VICTIMELE INFRACȚIUNILOR DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ

Pitea Ionela-Maria[1], Covăsan (Țepeș) Ionela[2]

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir"

din Târgu Mureș

Coordonator:

Lector univ.dr. Nelu Dorinel Popa[3]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract:

This paper includes some key considerations regarding victims of domestic violence, emphasizing their vulnerabilities, the difficulties they face in accessing justice and the need for an integrated approach by state institutions.

First, we wrote about the legislative framework in Romania regarding domestic violence. The first piece of legislation dedicated to this phenomenon was Law 217/2003 on preventing and combating domestic violence, which has undergone several amendments, adaptations and additions over time.

We then listed some psychological effects of domestic violence on victims. Domestic violence is not limited to visible physical injuries, but has profound and long-lasting effects on the mental and emotional health of victims. The most common psychological consequences include anxiety, depression, panic, sleep disturbances and low self-esteem.

Next, we examine the role of institutions and non-governmental organizations in supporting victims.The police can issue temporary protection orders, the courts can order longer-term protective measures, and social services can provide psychological and legal counseling and social reintegration.

Secondly, we analyzed some methods to prevent and combat domestic violence, which is a complex challenge requiring multiple, coordinated and sustained interventions over time. These include: safe shelters and crisis centers, psychological counseling and emotional support, free legal aid, social and professional reintegration.

At the same time, it is also necessary to monitor perpetrators and where possible, involve them in behavioral rehabilitation programs to prevent recidivism.

Last but not least, we completed with a statistic on the victims of domestic violence in 2023 which reflects an alarming reality: domestic violence affects a significant number of people in Romania, the majority of whom are women and children.

Keywords: *Protection, victims, fear, trauma, offenders, handling.*

Introducere. Aspecte generale

Violența domestică reprezintă una dintre cele mai grave și persistente forme de abuz din societatea contemporană, afectând profund viața și demnitatea victimelor.

Această formă de violență, care se manifestă în cadrul relațiilor familiale sau de conviețuire, depășește granițele unei simple probleme sociale și devine un fenomen cu implicații juridice, psihologice și morale complexe.

Dincolo de statistici și reglementări legale, în centrul acestei problematici se află *victimele*, persoane a căror voce este adesea redusă la tăcere de teamă, rușine sau lipsa sprijinului adecvat.

[1] Email: ionelapitea@yahoo.com
[2] Email: covasan.ionela2004@gmail.com
[3] Email: popaneludorinel@yahoo.com

Lucrarea de față își propune să aducă în prim-plan câteva considerații esențiale privind situația victimelor infracțiunilor de violență domestică, accentuând vulnerabilitățile acestora, dificultățile întâmpinate în accesarea justiției și nevoia unei abordări integrate din partea instituțiilor statului. Analiza include aspecte legate de cadrul legal, protecția oferită prin ordinele de protecție, precum și rolul serviciilor de asistență socială și al organizațiilor non-guvernamentale în sprijinirea victimelor.

Prin aceasta, se urmărește nu doar evidențierea unor realități juridice și sociale, ci și conturarea unui demers empatic și constructiv în vederea unei mai bune înțelegeri și protejări a victimelor violenței domestice.

Considerente teoretice privind victimele infracțiunilor de violență domestică:

Cadrul legislativ din România privind violența domestică

În România, violența domestică a fost recunoscută relativ târziu ca o problemă distinctă care necesită intervenție legală specifică. Primul act normativ dedicat acestui fenomen a fost Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, care a suferit de-a lungul timpului mai multe modificări, adaptări și completări. Această lege reglementează formele de violență domestică – fizică, psihologică, sexuală, economică, socială și verbală, stabilind și măsuri de protecție pentru victime.

Un instrument esențial prevăzut de legislația românească este *ordinul de protecție*, care poate fi emis de instanța de judecată, la solicitarea victimei și care are rolul de a preveni noi acte de violență. Începând cu anul 2018, a fost introdus și *ordinul de protecție provizoriu*, care poate fi emis imediat de către polițiști, fără a mai aștepta o decizie judecătorească, oferind astfel o reacție rapidă în cazuri de urgență.

Pe lângă aceste instrumente, România a ratificat Convenția de la Istanbul din 2016[4], tratat internațional fundamental privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Convenția obligă statul să asigure servicii adecvate de sprijin, protecție și reabilitare pentru victime, precum și să promoveze politici publice bazate pe prevenție și educație. În ciuda acestor reglementări, aplicarea lor rămâne adesea deficitară, din cauza lipsei de resurse, a reticenței instituționale și a barierelor culturale care continuă să banalizeze violența în cadrul familial.

Efectele psihologice ale violenței domestice asupra victimelor

Violența domestică nu se limitează doar la rănile fizice vizibile, ci are efecte profunde și de durată asupra sănătății mintale și emoționale a victimelor. Expunerea repetată la agresiune, fie ea fizică, verbală sau psihologică, conduce la dezvoltarea unor traume complexe care pot marca individul pe termen lung.

Printre cele mai frecvente consecințe psihologice se numără anxietatea, depresia, stările de panică, tulburările de somn și scăderea stimei de sine. Multe victime dezvoltă sindromul de stres post-traumatic (PTSD)[5], caracterizat prin retrăirea traumatică a evenimentelor, hipervigilență și evitarea situațiilor sau persoanelor care le pot aminti de abuz.

Un fenomen des întâlnit în rândul victimelor este **dependența emoțională față de agresor**, cauzată adesea de mecanismele de manipulare și control psihologic exercitate de acesta. Această dinamică face ca victimele să rămână în relația abuzivă, în ciuda riscurilor evidente,

[4] https://ro.wikipedia.org/wiki/Conven%C8%9Bia_de_la_Istanbul
[5] https://www.clinicaserenity.net/femeile-victime-ale-violentei-domestice-consecinte-si-abordare-psihologica/

dezvoltând o percepție distorsionată a realității și un sentiment acut de neputință. Acest tip de atașament este cunoscut și sub denumirea de „*sindrom Stockholm domestic*”.

De asemenea, efectele psihologice nu se limitează la partenerii abuzivi. Copiii martori ai violenței[6] domestice suferă la rândul lor traume semnificative, manifestate prin tulburări de comportament, dificultăți școlare și o predispoziție crescută spre replicarea acelorași tipare violente în viața adultă. În lipsa intervenției specializate – psihologică și socială – aceste traume pot deveni cronice și pot afecta profund calitatea vieții, capacitatea de relaționare și reintegrarea socială a victimelor.

Rolul instituțiilor și al organizațiilor non-guvernamentale în sprijinirea victimelor

Combaterea violenței domestice necesită un răspuns coordonat și integrat din partea mai multor actori sociali, printre care se numără instituțiile statului și organizațiile non-guvernamentale[7], care ocupă un rol central. Sprijinul acordat victimelor nu poate fi limitat doar la intervenția imediată în caz de urgență, ci trebuie să includă măsuri complexe, menite să ofere protecție, consiliere, adăpost și suport pe termen lung.

Instituțiile statului, cum ar fi Poliția Română, Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC), instanțele de judecată și serviciile de probațiune, au responsabilități clare în gestionarea cazurilor de violență domestică. Poliția poate emite ordine de protecție provizorii, instanțele pot dispune măsuri de protecție pe termen mai lung iar serviciile sociale pot asigura consiliere psihologică, juridică și reintegrare socială.

Cu toate acestea, **rolul ONG-urilor** este adesea esențial, mai ales în contextul în care resursele publice sunt insuficiente sau inaccesibile. Multe organizații non-guvernamentale din România, precum Asociația ANAIS, Fundația Sensiblu, Asociația Transcena sau Centrul FILIA, oferă servicii specializate victimelor: adăposturi în regim de urgență, consiliere psihologică gratuită, asistență juridică, grupuri de suport și campanii de informare publică.

Protejarea victimelor violenței domestice presupune un efort comun, bine coordonat și adaptat nevoilor reale ale celor afectate. Fără sprijinul concret și constant al instituțiilor și al societății civile, multe victime rămân captive în cercul vicios al abuzului.

Metode de prevenire și combatere a violenței domestice

Prevenirea și combaterea violenței domestice reprezintă o provocare complexă care necesită intervenții multiple, coordonate și susținute în timp. Aceste metode trebuie să vizeze atât reducerea riscului apariției violenței, cât și protecția și sprijinul acordat victimelor după producerea actului de agresiune.[8]

Prevenirea începe prin educație. Este esențială promovarea unei culturi a respectului, egalității de gen și nonviolenței încă din școli, prin programe educaționale care să combată stereotipurile de gen, să dezvolte empatia și să încurajeze comunicarea non-agresivă.

Campaniile de informare publică au, de asemenea, un rol esențial în sensibilizarea societății cu privire la gravitatea violenței domestice și la drepturile victimelor. Identificarea timpurie a cazurilor de violență este crucială. Profesioniștii din domeniul sănătății, educației și serviciilor sociale trebuie instruiți pentru a recunoaște semnele abuzului și pentru a interveni prompt. La acest nivel, un instrument important îl reprezintă ordinele de protecție provizorii, care pot fi emise rapid de poliție pentru a îndepărta agresorul și a proteja victima.

---

[6] https://politiaromana.ro/ro/prevenire/violenta-domestica/efectele-violentei-domestice-asupra-copiilor

[7] https://lege5.ro/gratuit/gm4dqnrug42q/institutii-cu-atributii-in-prevenirea-si-combaterea-violentei-domestice-lege-217-2003?dp=gmzdknjxgm4temq

[8] https://ardom.ro/proiecte/stop-violentei

Combaterea violenței implică și asigurarea unor măsuri concrete de sprijin pentru victime. Acestea includ: adăposturi sigure și centre de criză, consiliere psihologică și sprijin emoțional, asistență juridică gratuită, reintegrare socială și profesională.

Totodată, este necesară **monitorizarea agresorilor** și, acolo unde este posibil, implicarea lor în programe de reabilitare comportamentală pentru a preveni recidiva. Pe plan legislativ, armonizarea continuă a legilor interne cu standardele internaționale (precum Convenția de la Istanbul) contribuie la dezvoltarea unui cadru legal mai eficient și mai favorabil victimelor.

Statistici oficiale privind victimele violenței domestice în 2023

Sugestiv din punct de vedere statistic sunt apelurile la linia națională 0800.500.333. Astfel, în perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 2023, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES) a înregistrat un total de **9.490 de apeluri**, dintre care: **6.279 apeluri preluate**, dintre care **2.917 au fost în domeniul violenței domestice**; **2.115 apelanți au fost victime,** iar **653 au fost martori.**

Totodată, în anul 2023, Poliția Română a intervenit la **108.831 de cazuri de violență domestică**[9], dintre care 57.141 în mediul rural, 51.690 în mediul urban.

În urma acestor intervenții, au fost emise **13.000 de ordine de protecție provizorii** iar numărul faptelor penale în domeniu a fost de **57.851**, în creștere cu 4,8% față de anul anterior.

În luna noiembrie 2023, ANES a înregistrat **844 de apeluri**, dintre care **521 au fost preluate**, iar **194 au fost în domeniul violenței domestice**.

Dintre acestea, **133 apelanți au fost victime**, iar **50 au fost martori.**

Datele din 2023 reflectă o realitate alarmantă: violența domestică afectează un număr semnificativ de persoane în România, majoritatea fiind femei și copii. Creșterea numărului de apeluri și intervenții sugerează o conștientizare mai mare a victimelelor privind drepturile lor și disponibilitatea ajutorului. Cu toate acestea, fenomenul rămâne subraportat iar multe victime nu au acces la resursele necesare pentru a ieși din cercul abuzului.

Concluzii

În lumina celor prezentate, se impune cu tărie a recunoaște gravitatea fenomenului violenței domestice, un flagel social cu ramificații profunde asupra individului, familiei și întregii societăți. Victimele acestui tip de infracțiune, în special femeile și copiii, dar nu exclusiv, se confruntă nu doar cu traume fizice vizibile, ci și cu răni psihologice adânci, care pot afecta pe termen lung calitatea vieții, încrederea în sine și capacitatea de a relaționa cu ceilalți.

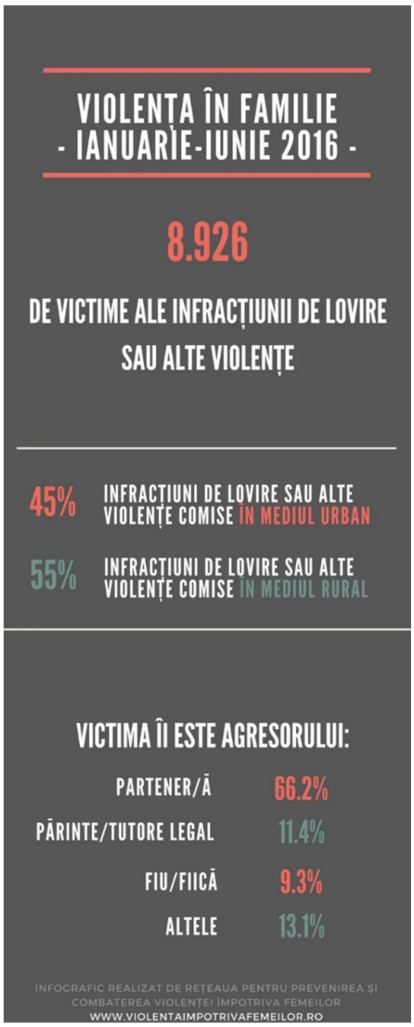
De multe ori, aceste victime trăiesc într-o spirală a tăcerii, a fricii și a neputinței, cauzată fie de dependența economică, fie de presiunile sociale, culturale sau familiale care perpetuează un climat de toleranță față de agresor și de culpabilizare a victimei.

În concluzie, victimele infracțiunii de violență domestică au nevoie nu doar de protecție, ci și de validare, sprijin constant și recunoașterea demnității lor umane.

Suntem de părere că, nu este suficient să intervenim post-factum, ci trebuie să construim un sistem integrat, proactiv și incluziv, care să prevină violența, să sprijine victimele și să sancționeze agresorii.

Doar printr-un efort comun, concertat și susținut al tuturor actorilor implicați, de la legislatori și instituții publice, până la ONG-uri, școală, biserică și comunitate – putem spera la o societate în care drepturile și siguranța fiecărui individ, indiferent de gen, vârstă sau statut social, să fie respectate și protejate în mod real și eficient.

[9] https://jurnalul.ro/stiri/observator/cazuri-violenta-domestica-2023-romania-955077.html

VIOLENȚA ÎN FAMILIE
- IANUARIE-IUNIE 2016 -
8.926
DE VICTIME ALE INFRACȚIUNII DE LOVIRE SAU ALTE VIOLENȚE
45% INFRACȚIUNI DE LOVIRE SAU ALTE VIOLENȚE COMISE IN MEDIUL URBAN
55% INFRACȚIUNI DE LOVIRE SAU ALTE VIOLENȚE COMISE IN MEDIUL RURAL
VICTIMA ÎI ESTE AGRESORULUI:
PARTENER/Ă 66.2%
PĂRINTE/TUTORE LEGAL 11.4%
FIU/FIICĂ 9.3%
ALTELE 13.1%
INFOGRAFIC REALIZAT DE REȚEAUA PENTRU PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR
WWW.VIOLENTAIMPOTRIVAFEMEILOR.RO

HOW TO STOP
VIOLENCE
Awareness
Education
Prevention

IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ASUPRA DREPTURILOR DE AUTOR

Ala Gîlcă[1]

Student Facultatea de Drept
Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Asist.univ.dr. Anca Viorica Bogdan[2]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Numerous fields, including the legal one, have been impacted by artificial intelligence (AI) in recent times. This paper explores the legal and ethical implications of AI on copyright law. Beginning with an overview of the definition and functioning of AI, it examines current legislative frameworks—or the lack thereof—at national and international levels. The study focuses on Romania's legal position, the nature and requirements of copyright, and the fundamental question of whether AI-generated works can be considered eligible for protection under current laws. The analysis concludes that, under current regulations, only human beings can be recognized as authors. It also highlights the legal uncertainty posed by the widespread use of AI in creative processes, particularly concerning the unauthorized use of copyrighted data for training AI models. The paper stresses the urgent need for a robust legal framework that reflects technological advancements and protects both creators and users. One thing is clear: just as artificial intelligence is in a continuous process of learning, so is man, challenged by its emergence.

Keywords: *Artificial intelligence, copyright, intellectual property, generative models, legal challenges, authorship.*

Noțiunea de drept de autor și natura juridică a acestuia

Prin drept de autor ca instituție juridică, se înțelege ansamblul normelor juridice ce reglementează relațiile sociale născute din crearea, publicarea și utilizarea operelor literare, artistice și științifice.

Pe plan intern, actul normativ de bază îl constituie Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe[3].

Dreptul subiectiv de autor se defineşte ca fiind posibilitatea recunoscută autorului de a dispune de opera sa aşa cum doreşte, bucurându-se în acelaşi timp de toate prerogativele, atât cele de ordin patrimonial cât şi cele de ordin moral, având posibilitatea, la nevoie să apeleze la forța coercitivă a statutului pentru protejarea lor.

Dreptul de autor asupra operei nu are puncte de tangenţă cu dreptul de proprietate asupra obiectului material prin care se exprimă opera, de aceea transmiterea dreptului de proprietate asupra unui obiect material sau a dreptului de posedare a obiectului material în care este exprimată opera nu presupune transmiterea dreptului de autor asupra operei ca obiect nematerial. De aici conchidem că opera nu este un obiect, ci un produs al activităţii creatoare exprimată într-o formă

[1] Email gilcalina77@gmail.com
[2] Email anca.bogdan@targumures.onmicrosoft.com
[3] Legea nr. 8/1996 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 489 din 14 iunie 2018, fiind ulterior modificată și completată.

obiectivă. Nu toate operele sunt protejate prin dreptul de autor, ci doar acelea care îndeplinesc condițiile stabilite de lege.

Art. 7 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe, stabilește care sunt creațiile intelectuale care se bucură de protecție: *„Sunt protejate prin dreptul de autor operele de creație intelectuală, în domeniul literar, artistic sau ştiințific, indiferent de modul de creație, de modul sau de forma de exprimare şi indiferent de valoarea şi destinația lor”*.

Subiectul dreptului de autor

Calitatea de autor al unei opere o poate avea numai persoana umană, deoarece numai ea dispune de însușirile și capacitățile fizice și spirituale care sunt necesare realizării unei asemenea creații. Art. 3, alin. (1) din Legea nr. 8/1996 precizează că *„este autor persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera”*.

De îndată ce opera de creație intelectuală a îmbrăcat o formă concretă, chiar dacă nu este finalizată, autorul dobândește dreptul de autor asupra operei realizate și odată cu aceasta, calitatea juridică de subiect al dreptului de autor. Ea rezultă din prevederile art. 1, alin. (1) din lege, conform cărora dreptul de autor (respectiv de titular al dreptului de autor) asupra unei opere este recunoscut și garantat „în condițiile prezentei legi”.

Subiect al dreptului de autor poate fi atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică. Actuala noastră reglementare recunoaște un drept de autor și persoanelor juridice și, ca urmare, acestea vor putea deveni titularii drepturilor născute din creația intelectuală. Însă, ceea ce se poate acorda și se acordă uneori, prin lege, altor persoane fizice sau juridice nu este calitatea de autor, care în mod firesc nu poate aparține decât creatorului, ci numai „beneficiul protecției” acordate autorului.

Noțiunea de Inteligență Artificială

În informatică, inteligența artificială (IA) este inteligența mașinilor, spre deosebire de inteligența naturală de la oameni și animale. Informatica definește cercetarea IA ca studiu al „agenților inteligenți”: orice dispozitiv care își percepe mediul și efectuează acțiuni care maximizează șansa de a-și atinge cu succes obiectivele[4] [5]. Mai exact, Kaplan și Haenlein definesc IA ca fiind „*capacitatea unui sistem de a interpreta corect datele externe, de a învăța din astfel de date și de a folosi ceea ce a învățat pentru a-și atinge obiective și sarcini specifice printr-o adaptare flexibilă*”[6]. Noțiunea de IA este utilizată colocvial pentru a descrie mașinile care imită funcțiile cognitive pe care le asociază oamenii cu alte minți umane, cum ar fi *„învățarea”* și *„rezolvarea problemelor”*[7]. IA implică dezvoltarea de algoritmi și modele care permit mașinilor să-și perceapă mediul, să își motiveze mediul și să facă acțiuni adecvate pentru a atinge obiective specifice. Acești algoritmi folosesc volume mari de date și tehnici avansate, cum ar fi învățarea automată, învățarea profundă, prelucrarea limbajului natural și vederea calculatoarelor.

---

[4] Poole, Mackworth & Goebel, (1998), *Computational Intelligence and Knowledge*, Editura Oxford University Press, cap. I, pag. 1. Acolo se folosește termenul *„inteligență computațională”* ca sinonim pentru inteligența artificială.

[5] Andreas Kaplan, (2022) *Artificial Intelligence, Business and Civilization - Our Fate Made in Machines*, Editura Routledge Focus, p. 2-66.

[6] Andreas Kaplan, Michael Haenlein, (2019), *Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence*, publicat în Business Horizons Journal, vol. Vol. 62/2019, page 15-25, https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004.

[7] Russell, Stuart J.; Norvig, Peter (2003), *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, Editura Upper Saddle River, N.J. : Prentice Hall/Pearson Education.

O altă definiție a IA este cea furnizată de OCDE (Organizația Europeană pentru Cooperare și Dezvoltare) în cadrul Principiilor Directoare[8] privind IA: „*Un sistem de inteligență artificială este un sistem bazat pe mașini care, pentru obiective explicite sau implicite, poate, din datele pe care le primește, să deducă cum să genereze rezultate, cum ar fi predicții, conținut, recomandări sau decizii care pot influența mediile fizice reale sau virtuale. Diferitele sisteme de inteligență artificială variază în ceea ce privește nivelul de autonomie și adaptabilitate după implementare"*[9].

Această definiție urmărește să reflecte consensul științific conform căruia obiectivele unui sistem de inteligentă artificială pot fi explicite (de exemplu, atunci când sunt programate direct in sistem de către un dezvoltator uman) sau implicite (de exemplu, prin intermediul unui set de reguli specificate de către un om sau atunci când sistemul este capabil să învețe noi obiective).

Printre exemplele de sisteme cu obiective implicite se numără sistemele de conducere auto automată care sunt programate să respecte regulile de circulație (dar care nu *„cunosc"* obiectivul lor implicit de a proteja vieți) sau un model lingvistic de mari dimensiuni precum ChatGPT, unde obiectivele sistemului nu sunt programate în mod explicit, ci sunt dobândite parțial prin procesul de învățare prin imitație din texte generate de oameni si parțial prin procesul de învățare prin întărire din feedback uman[10].

Potrivit art. 3 alin. (1) din IA Act[11], „*Sistem de IA înseamnă un sistem bazat pe o mașină (1) care este conceput să funcționeze cu diferite niveluri de autonomie (2) și care poate prezenta adaptabilitate după implementare (3), și care, urmărind obiective explicite sau implicite (4), deduce, din datele de intrare pe care le primește, modul de generare a unor rezultate (5) precum previziuni, conținut, recomandări sau decizii (6) care pot influența mediile fizice sau virtuale (7)"*. Sunt prezente în această definiție șapte elemente definitorii.

Definiția unui sistem Al cuprinde un spectru larg de sisteme. Determinarea faptului dacă un sistem software este un sistem de lA ar trebui să se bazeze pe arhitectura și funcționalitatea specifice ale unui anumit sistem și să se raporteze la cele șapte elemente definitorii. Nu este posibilă o determinare automată sau o listă exhaustivă a sistemelor care se încadreaza sau nu în definiția unui sistem Al. Doar anumite sisteme Al fac obiectul obligațiilor de reglementare și al supravegherii în temeiul Legii Al.

Legislația în domeniul IA

Apariția inteligenței artificiale a adus multiple beneficii în viața de zi cu zi, printre care se numără eficientizarea activităților din toate domeniile, automatizarea sarcinilor repetitive și lipsite de creativitate, precum și eliberarea de timp pentru activitățile cu adevărat importante.

Totuși, IA vine și cu o serie de provocări, cele mai frecvent întâlnite fiind pierderea unor locuri de muncă și înlocuirea forței de muncă umane cu sisteme automatizate în diverse sectoare.

Principalele reglementări la nivel european au fost adoptate în martie 2024, AI Act fiind primul act normativ care reglementează utilizarea IA. De asemenea, la nivel internațional,

[8] Principiile OCDE privind IA reprezintă primul standard interguvernamental privind IA, adoptat de țările OCDE, mai exact de Consiliul OCDE la nivel ministerial, la 22 mai 2019.

[9] https://oecd.ai/en/wonk/ai-system-definition-update.

[10] Elena Lazăr, (2024), *Dreptul Inteligenței Artificiale*, Editura Hamangiu. pag. 6.

[11] Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 300/2008, (UE) nr. 167/2013, (UE) nr. 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 și (UE) 2019/2144 și a Directivelor 2014/90/UE, (UE) 2016/797 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind inteligența artificială). Regulamnentul este disponibil la adresa web: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj.

Consiliul Europei a elaborat *Convenția-cadru privind inteligența artificială, drepturile omului, democrația și statul de drept,* oferind un cadru general de reglementare în domeniu.

Deși unii autori au susținut că Legea nr. 677/2001 reglementa inteligența artificială în România, aceasta viza doar protecția datelor personale. Mai mult, vechea directivă[12] a fost abrogată odată cu intrarea în vigoare a Regulamentului GDPR (Regulamentul General Privind Protecția Datelor), la 25 mai 2018. Deși Regulamentul GDPR face referire la *„mijloace automate"* și, la art. 22, reglementează deciziile automate, acestea nu acoperă în mod direct domeniul inteligenței artificiale.

Regulamentul (UE) 2024/1689 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (AI Act) din 13 iunie 2024 se aplică în toate statele membre, inclusiv în România.

Prin urmare, în această etapă, România se aliniază cadrului de reglementare european, urmând ca eventualele norme naționale să fie adoptate, dacă va fi cazul, în concordanță cu dispozițiile AI Act și cu evoluțiile ulterioare la nivel internațional, inclusiv în contextul Convenției-cadru a Consiliului Europei privind inteligența artificială, drepturile omului, democrația și statul de drept.

Dreptul de autor și IA

Deși reglementarea IA este încă într-un stadiu incipient și nu oferă răspunsuri exhaustive la toate întrebările juridice generate de utilizarea acestei tehnologii, există dispoziții legale care conturează limitele actuale ale drepturilor de autor și ale proprietății intelectuale. Motivul fundamental constă în faptul că drepturile de autor și cele aferente proprietății intelectuale sunt, prin natura lor, strâns legate de calitatea de persoană fizică a autorului, acestea fiind concepute pentru a proteja expresia creativă a ființei umane.

Conform art. 3 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, autorul este persoana fizică (sau persoanele fizice) care au creat opera. Astfel se exclude posibilitatea ca o persoană juridică să fie autor, ceea ce poate fi problematic în anumite condiții - precum opera colectivă de la art. 6 al aceleiași legi, care permite drepturilor să „aparțină" unei entități juridice care a inițiat proiectul. Dar dincolo de problema persoanelor juridice, art. 3 din Legea nr. 8/1996 nu permite decât ființelor umane să fie creatori de opere, ceea ce exclude nu doar roboții, programele soft si orice sistem de inteligență artificială, ci și orice reprezentant al regnului animal sau vegetal. Așadar, legea interzice ca necuvântătoarele să fie titulare de drepturi de autor, în orice condiții.

Este adevărat, legea pare a include unele excepții de la principiul conform căruia doar persoanele fizice sunt autori. Pe lângă situația operei colective, la art. 11 alin. (2) din Legea nr. 8/1996 se arată că organismele de gestiune colectivă pot exercita drepturi morale la decesul autorului. Însă tocmai noțiunea de „exercitare" ne face să nu considerăm aceasta ca fiind o excepție propriu-zisă de la principiul autorului persoană fizică. Ar putea oare atunci ca programul Al să *„exercite"* drepturi de autor, deși nu este creatorul operei? Apreciem că nu. Însăși noțiunea de *„exercitare"* presupune un grad ridicat de autonomie și putere de decizie, pe care nu vedem cum un robot ar putea să o aibă.

În ce privește persoana din spatele unui software IA, nici aceasta nu ar putea fi titularul drepturilor de autor privind opera Al. Specialiștii IT îndeplinesc prima și cea mai importantă condiție, sunt persoane fizice, deci ar putea fi autori de opere în sensul Legii nr. 8/1996.

[12] Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date

Problema este că nu aceștia sunt adevăratii creatori pentru produsele Al, ci roboții pe care ei i-au creat sunt autori. Astfel, conform legii, pentru a avea calitatea de autor nu este suficient să fii persoană fizică, trebuie să fi avut un raport creativ în realizarea lucrării.

Provocările IA asupra drepturilor de autor

IA generativă (IAG) se bazează, astfel cum am arătat și anterior, pe procese de învățare automată, care implică alimentarea mașinii cu o cantitate masivă de date, astfel încât aceasta să poată genera predicții. Procesul de instruire pentru IA începe cu colectarea de date diverse din surse web publice, cum ar fi cărți, articole, fotografii, cântece si videoclipuri. Datele colectate sunt copiate si procesate pentru a elimina informațiile sensibile. În funcție de scopul IAG, trebuie selectat modelul de instruire adecvat (un set de algoritmi) pentru a utiliza datele colectate pentru continuarea instruirii IA.

IAG, cum ar fi ChatGPT, utilizează un model de procesare a limbajului natural. Datele prelucrate sunt utilizate ulterior pentru a antrena modelul de învățare. Prima etapă constă în introducerea datelor obținute în modelul de formare a IA și instruirea acestuia să răspundă la o solicitare. În acest moment, modelul IAG este ajustat pentru a obține cel mai precis rezultat. După ce modelul de IAG a fost actualizat, procesul de instruire trece la etapa de validare, în care un nou set de date este furnizat IA pentru a testa acuratețea răspunsurilor pe care le oferă. Faza finală în procesul de formare a modelelor de IA este testarea[13]. Această colectare masivă de date accesibile publicului ar putea conduce în mod inevitabil la colectarea fără discernământ de materiale protejate prin drepturi de autor.

Învățarea automată poate utiliza așadar două tipuri de date:

- date care nu sunt protejate de drepturile de autor, inclusiv lucrări care au intrat in domeniul public
- date protejate prin drepturi de autor.

În primul caz, nu există nicio problemă în utilizarea unei opere neprotejate de drepturi de autor pentru antrenarea generativă a IA. Acest lucru este valabil și pentru operele care sunt în domeniul public.

În ceea ce privește cel de-al doilea caz, utilizarea neautorizată a conținutului protejat prin drepturi de autor se referă adesea la punerea la dispoziția publicului a unei astfel de lucrări fără permisiunea titularului drepturilor de autor sau fără o compensație corespunzătoare. OpenAI, spre exemplu, recunoaște că programele sale sunt antrenate pe *„seturi de date mari, disponibile public, care includ lucrări protejate de drepturi de autor”*[14].

Dacă avem în vedere ChatGPT, acesta ar putea susține că se bazează pe lucrări din domeniul public, și nu pe lucrări protejate prin drepturi de autor, pentru care ar trebui obținută o autorizare din partea titularilor.

Este clar și evident faptul că evoluția a IAG și folosirea acesteia, constată implicații asupra protecției proprietății intelectuale, având un impact semnificativ asupra proceselor creative, dându-le permisiunea oricui să scrie o carte, să creeze imagini sau picturi și să compună piese.

[13] A. Bogdanov, P. Etti, L. Kamm și alții, (2024), *Risks and controls for artificial intelligence and machine learning sytems, Report*,
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ria.ee/sites/default/files/documents/2024-05/Risks-and-controls-for-artificial-intelligence-and-machine-learning-systems.pdf.
[14] https://openai.com/.

Studii de caz

1. În iunie 2023, Sarah Silverman – comediană și autoare a cărții din 2010 „The Bedwetter" – a dat în judecată OpenAI, alături de alți doi scriitori, Christopher Golden și Richard Kadrey, acuzând compania de inteligență artificială că i-a încălcat drepturile prin utilizarea operelor sale pentru a antrena algoritmii săi de inteligență artificială GPT[15].

Silverman susține că nu a dat niciodată permisiunea OpenAI de a ingera versiunea digitală a cărții sale din 2010 pentru a-și antrena modelele de IA și că aceasta a fost probabil furată dintr-o *„bibliotecă din umbră"* de lucrări piratate. Se spune că memoriile au fost copiate *„fără consimțământ, fără credit și fără compensații"*.

Baza legală: Autorii susțin că utilizarea lucrărilor lor de către OpenAI pentru scopuri de antrenare a AI a încălcat drepturile lor de autor deoarece nu au acordat consimțământul pentru utilizarea cărților lor în acest mod. Aceasta reprezintă o problemă esențială privind încălcarea drepturilor de autor în era IA, având în vedere că modelele AI sunt antrenate pe seturi mari de date, care pot include conținut protejat de drepturi de autor.

Aspecte suplimentare ale cazului: Reclamantul susține și că OpenAI a beneficiat comercial de pe urma utilizării lucrărilor lor protejate de drepturi de autor, deoarece modelul AI bazat pe GPT-3 și GPT-4 poate genera texte și conținut pe baza lucrărilor create de autori.

O altă latură a procesului se referă la concurența neloială, susținându-se că abilitatea AI-ului de a genera conținut reprezintă o formă de concurență cu scriitorii umani, diminuând astfel capacitatea autorilor de a profita de pe urma proprietății lor intelectuale.

Progresul și soluțiile: La începutul anului 2024, procesul era încă în desfășurare, iar OpenAI a solicitat respingerea unor părți ale procesului. În mod specific, OpenAI a susținut că acțiunile lor sunt o formă de utilizare echitabilă (*fair use*) sau sunt protejate de reglementările existente pentru conținutul digital și utilizarea datelor.

Totuși, procesul este încă pe rol și instanța a permis continuarea anumitor aspecte ale procesului, ceea ce înseamnă că decizia finală nu a fost încă pronunțată.

Acest lucru înseamnă că instanța a decis că există suficiente motive pentru ca acest caz să fie judecat pe fond, iar reclamanții au dreptul să își prezinte argumentele legale.

2. În noiembrie 2024, agenția indiană de știri Asian News International (ANI) a intentat un proces împotriva OpenAI la instanțele judecătorești din Delhi, acuzând compania americană de încălcarea drepturilor de autor. ANI susține că OpenAI a utilizat conținutul său protejat pentru a antrena modelele sale de inteligență artificială, inclusiv ChatGPT, fără permisiune. De asemenea, agenția reclamă că au fost generate informații false atribuite greșit ANI, ceea ce a condus la afectarea reputației.

Plângerea legală a ANI se bazează pe trei motive principale de acțiune:

1. ANI susține că OpenAI a încălcat drepturile de autor prin stocarea, utilizarea și realizarea de copii ale materialelor sale protejate de drepturi de autor în scopuri de instruire fără permisiune. Deși conținutul este accesibil publicului, aceasta nu neagă obligativitatea obținerii permisiunii de a utiliza materialul.

2. ANI afirmă că ChatGPT generează răspunsuri care sunt fie verbatim, fie substanțial similare cu propriul conținut. Acest lucru ridică îngrijorări cu privire la potențialele încălcări ale legii drepturilor de autor și la utilizarea neautorizată a proprietății intelectuale a ANI.

3. ANI indică cazuri în care ChatGPT a produs răspunsuri care atribuie interviuri sau rapoarte unor persoane sau organizații într-un mod înșelător sau fals. De exemplu, ChatGPT ar fi susținut că Rahul Gandhi a acordat un interviu ANI când un astfel de interviu nu avusese loc. ANI

[15] https://apnews.com/article/sarah-silverman-suing-chatgpt-openai-ai-8927025139a8151e26053249d1aeec20.

susține că o astfel de atribuire falsă îi dăunează reputației și subminează acuratețea relatărilor de știri.

Apărarea OpenAI :

OpenAI a lansat o apărare solidă împotriva afirmațiilor ANI, afirmând că practicile sale sunt atât legale, cât și transparente. Printre punctele cheie se numără:

1. OpenAI a susținut că acțiunile sale sunt justificate din punct de vedere legal, deoarece materialul ANI este disponibil publicului. Dacă ANI nu dorește ca roboții de căutare web OpenAI să acceseze conținutul său, poate bloca acest acces prin protocolul *„Robots.txt"*, o metodă utilizată pe scară largă pentru restricționarea indexării conținutului de către roboții de căutare web.

2. OpenAI a subliniat că, deși se confruntă cu multiple procese în SUA, Canada și Germania, nicio instanță nu a emis o ordonanță judecătorească și nu a constatat nicio încălcare a drepturilor de autor din partea OpenAI. Aceasta include cazuri în care alte organizații media au formulat afirmații similare.

3. OpenAI afirmă că este transparentă în ceea ce privește modul în care operează, inclusiv dezvăluirea practicilor sale de utilizare a datelor pe site-ul său web. Argumentează că AI nu reproduce materialul ANI textual, ci generează răspunsuri bazate pe o gamă largă de surse de date, inclusiv conținut disponibil publicului.

4. OpenAI neagă reproducerea materialului protejat prin drepturi de autor al ANI și susține că ANI nu a furnizat dovezi care să demonstreze vreun caz specific de încălcare. Conform OpenAI, conținutul utilizat pentru antrenament nu este stocat într-un mod care să permită reproducerea exactă a conținutului în timpul interacțiunilor cu ChatGPT.

5. OpenAI a negat că a accesat conținut în spatele unor bariere plătite sau disponibil doar prin abonament, cum ar fi rapoartele exclusive ale ANI. Apărarea susține că modelul OpenAI nu accesează conținut bazat pe abonament sau licențiat decât dacă este disponibil publicului.

6. OpenAI neagă, de asemenea, acuzațiile de atribuire falsă, argumentând că ANI nu a depus nicio plângere cu privire la inexactități în atribuire. OpenAI afirmă că orice erori identificate au fost corectate prompt. Apărarea recunoaște că, deși modelul poate produce ocazional rezultate imperfecte, astfel de cazuri sunt rare și abordate în mod activ.

7. OpenAI susține că ANI a optat deja pentru a bloca accesul crawlerelor sale la site-ul ANI prin intermediul funcției *„blocklist"* și, ca atare, OpenAI a respectat această solicitare. Cu toate acestea, în ciuda eforturilor ANI de a bloca accesul, OpenAI susține că sistemele sale au continuat să producă materiale care par a fi legate de conținutul ANI, deși acestea ar putea proveni din alte date publice sau de la parteneri terți.

O parte semnificativă a apărării OpenAI se învârte, de asemenea, în jurul chestiunii jurisdicției teritoriale.

Implicații:

Cazul aduce în prim-plan probleme critice privind drepturile organizațiilor media în era inteligenței artificiale. În timp ce OpenAI își apără practicile ca fiind legitime și transparente, afirmațiile ANI evidențiază complexitățile utilizării datelor, drepturilor de autor și atribuirii în era digitală. Acest caz are potențialul de a stabili precedente importante în reglementarea IA și protejarea proprietății intelectuale în sectorul media.

Pe măsură ce tehnologia IA continuă să avanseze, este probabil să apară mai multe bătălii juridice care vor cere clarificare cu privire la modul în care conținutul poate fi utilizat, partajat și atribuit într-o lume din ce în ce mai interconectată[16]. Cazul ANI vs. OpenAI este în continuare pe rol la Curtea Înaltă din Delhi și se află într-un stadiu activ de judecată.

[16] https://law.asia/ani-vs-openai-legal-case/.

Concluzii

Atât în cazul ANI vs. OpenAI, cât și în cel al Sarah Silverman și altor autori împotriva OpenAI, se evidențiază o posibilă încălcare a drepturilor patrimoniale de autor, întrucât în ambele situații OpenAI este acuzată că a utilizat opere protejate fără consimțământul autorilor pentru antrenarea algoritmilor săi de inteligență artificială.

În concluzie, impactul inteligenței artificiale asupra drepturilor de autor ridică provocări juridice semnificative. Actualul cadru legal românesc, dar și cel internațional, recunosc doar persoanele fizice drept creatori ai operelor protejate, ceea ce exclude sistemele de inteligență artificială de la atribuirea calității de autor. Deși operele generate cu ajutorul IA pot îndeplini unele dintre condițiile de protecție – precum originalitatea și forma concretă de exprimare, lipsa contribuției umane directe le descalifică, în cele mai multe cazuri, din perspectiva drepturilor de autor. Totodată, utilizarea materialelor protejate pentru antrenarea modelelor IA ridică probleme serioase de încălcare a drepturilor de autor, necesitând o intervenție legislativă clară.

În prezent, reglementările existente, precum Legea nr. 8/1996, nu oferă soluții clare privind protecția operelor generate de IA. Există o necesitate urgentă de adaptare a legislației la realitățile tehnologice actuale, pentru a proteja atât creatorii, cât și utilizatorii, dar și pentru a stabili clar cine ar trebui să dețină drepturile de autor pentru lucrările IA. În acest sens, adoptarea AI Act în Uniunea Europeană și a altor reglementări internaționale reprezintă un pas esențial în reglementarea utilizării IA, însă este necesară o aprofundare a legislației pentru a răspunde complexităților emergente.

Într-o eră digitală în continuă schimbare, impactul IA asupra drepturilor de autor necesită o reevaluare constantă a legislației și a principiilor fundamentale ale proprietății intelectuale. Dacă IA continuă să evolueze și să joace un rol din ce în ce mai important în procesele creative, este esențial ca reglementările să țină pasul cu aceste schimbări, asigurându-se că drepturile creatorilor sunt protejate și că utilizatorii pot beneficia de inovațiile tehnologice fără a încălca drepturile altora.

Bibliografie

Doctrină

1. Bogdanov, P. Etti, L. Kamm și alții (2024), Risks and controls for artificial intelligence and machine learning sytems, Report,chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ria.ee/sites/default/files/documents/2024-05/Risks-and-controls-for-artificial-intelligence-and-machine-learning-systems.pdf.
2. Kaplan (2022) *Artificial Intelligence, Business and Civilization - Our Fate Made in Machines*, Editura Routledge Focus;
3. Kaplan, M. Haenlein (2018), *Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence*, Business Horizons Journal, vol. Vol. 62/2019;
4. Elena Lazăr (2024). Dreptul Inteligenței Artificiale, Editura Hamangiu;
5. N. Marius (2014). Dreptul proprietății intelectuale. Editura Universul Juridic;
6. Poole, Mackworth & Goebel (1998), *Computational Intelligence and Knowledge*, Editura Oxford University Press;

7. R. Sava, *Știați că inteligența artificială este reglementată în România de 19 ani*, https://legalup.ro/inteligenta-artificiala-romania.
8. S. J. Russell, P. Norvig (2003), *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, Editura Upper Saddle River, N.J. : Prentice Hall/Pearson Education;
9. V-F. Diaconiță (2023), Dreptul proprietății intelectuale, Editura Hamangiu;

Legislație

1. Legea nr. 8 din 14 martie 1996 (republicată) privind dreptul de autor și drepturile conexe;
2. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date;
3. Directiva 2009/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind protecția juridică a programelor pentru calculator;
4. Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 300/2008, (UE) nr. 167/2013, (UE) nr. 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 și (UE) 2019/2144 și a Directivelor 2014/90/UE, (UE) 2016/797 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind inteligența artificială).

Webgrafie

1. https://oecd.ai/en/wonk/ai-system-definition-update;
2. https://chatgpt.com/;
3. https://openai.com/;â
4. https://law.asia/ani-vs-openai-legal-case/;
5. https://apnews.com/article/sarah-silverman-suing-chatgpt-openai-ai-8927025139a8151e26053249d1aeec20.

EVOLUȚIA ISTORICĂ A PROTECȚIEI DREPTURILOR DE AUTOR

Andreea Brătean, Georgiana Buda

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Asist.univ.dr. Anca Bogdan[1]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Copyright constitutes a foundational pillar of intellectual property law, safeguarding original creative expressions by conferring upon authors both moral and economic rights. Its regulatory framework seeks to strike a nuanced balance between incentivizing creative production and ensuring public access to cultural works.
This paper explores the historical development of copyright, from its early antecedents in antiquity to its contemporary legal formulations, analyzing major legislative milestones and international agreements. Through this historical lens, the study underscores the evolving nature of copyright protection and its responsiveness to cultural, technological, and legal transformations.

Keywords: *Intellectual property law, copyright, law, history, IP.*

Introducere

Potrivit convențiilor internaționale ce au fost preluate și adaptate în dreptul nostru intern, dreptul de proprietate intelectuală se divide în două ramuri:

- dreptul de autor și drepturile conexe drepturilor de autor
- proprietatea industrială.

Această ramură a dreptului a evoluat semnificativ de-a lungul istoriei, reflectând progresul social, economic și tehnologic[2].Drepturile de autor sunt drepturi intelectuale de recunoaștere a unor opere, creația intelectuală a autorului fiind strâns legată de persoana autorului şi comportă atribute de ordin moral și patrimonial[3].Astfel, putem spune că o operă este continuitatea unui autor, o extensie a sufletului și intelectului său.

Dreptul de autor a fost influențat de contexte istorice, dezvoltări tehnologice și nevoia de protecție economică și morală a creatorilor. De la manuscrise anonime la protecția digitală, acest drept a trecut prin transformări semnificative, consolidându-și statutul juridic în dreptul internațional și intern.

---

[1] Email anca.bogdan@targumures.onmicrosoft.com

[2] A. Teacă (2024), *Dreptul de proprietate intelectuală asupra mărcilor și a indicațiilor geografice*https://www.universuljuridic.ro/dreptul-de-proprietate-intelectuala-asupra-marcilor-si-a-indicatiilor-geografice/.

[3] M. Of. nr. 489 (2018.06.14), *Dreptul de autor și drepturile conexe* https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/7816

Protecția internațională

Perioada Antichității

Perioada în care noțiunea de drept de autor nu era formalizată, iar operele erau adesea considerate bunuri comune, circulând liber fără recunoașterea explicită a autorului.

Primele înscrisuri care fac referire la dreptul de autor, dreptul proprietății intelectuale, datează din Antichitate, când manuscrisele nu erau considerate doar bunuri cu valoare economică, ci erau legate de persoana creatorului, a cărui operă se regăsea în manuscris, fiind asociate creației „spiritului". Dreptul autorului se limita în Antichitate la dreptul asupra manuscriselor, acestea reprezentând obiectul comerțului.

Printre scurtele relatări, găsim în Grecia antică exemplul lui Eufarion, fiul lui Eschil, care prezenta operele tragice ale tatălui său, inclusiv cele care nu fuseseră prezentate înainte, dobândind elementul activ patrimonial de la autorul manuscrisului, dar nu ca și un drept de autor al acestor tragedii. Astfel, deducem că atenienii au permis altor poeți nu doar distribuirea operelor lui Eschil și a altor dramaturgi ai vremii, ci și modificarea lor.[4]

Singura formă de protecție specifică dreptului de autor cunoscută în acea perioadă era sancționarea plagiatului prin blam public în Alexandria, important centru cultural și economic al lumii elenistice și romane. Acest fapt sugerează că, într-o anumită măsură, era recunoscut un drept moral asupra manuscrisului, chiar dacă nu era protejat legal.

Evul Mediu

Evul Mediu este dominat de industria copiștilor, controlul bisericii și transcrierea unor opere.

Concepția asupra drepturilor de autor a rămas aproape neschimbată în Evul Mediu, însă această perioadă a fost marcată de dezvoltarea industriei copiștilor și de apariția dreptului exclusiv de transcriere a manuscriselor[5].

În mănăstiri și centre de învățământ, călugării copiști aveau rolul principal în reproducerea manuscriselor. În această perioadă scriptoriile monahale controlau copierea textelor religioase și științifice. Unele instituții dobândeau drepturi exclusive asupra transcrierii anumitor opere, prevenind copierea neautorizată[6].

Totuși, copiștii fiind de multe ori anonimi, iar calitatea de autor nefiind revendicată în majoritatea cazurilor, nu putem avea în vedere un sistem de protecție a drepturilor, nefiind înfățișată ca imperativ necesară. Abia după descoperirea tiparului cu litere mobile în 1445 de către Johannes Gensfleisch putem constata o schimbare în privința evoluției dreptului de creație intelectuală[7].

Epoca Renașterii - după inventarea tiparului

Era Renașterii este considerată perioada în care dreptul de autor si-a făcut apariția într-un mod oficial, odată cu inventarea tiparului[8].

Inventarea tiparului a determinat o extindere în domeniu, respectiv apariția cererii de piață pentru cărți, în special cărți religioase, precum și o dezvoltare a comerțului în acest sens. Astfel,

---

[4] B. Florea (2011), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, p 21.
[5] I. Ţîganaş (2012),*Apariția si dezvoltarea dreptului de autor*, Ed. Intellectus, Paris, p. 12-21.
[6] S. Pilat (2016.12.12), *Restrospectiva reglementărilor normative privind drepturile de autor și drepturile conexe, Academia „Ștefan cel Mare"a MAI al R. Moldova*, https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/49066.
[7] B. Florea (2011), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București, p. 22.
[8] J. M. Bandel (1990), *La legislation de Etats- Unis sur le droit d'auteur*, Ed. Bruylant, Paris, p. 273.

tipărirea și comerțul cu cărți a condus la adoptarea unor reglementări menite să gestioneze relațiile dintre scriitori, tipografi și librari.

Printre metodele de control utilizate de conducătorii vremii se numărau și privilegiile acordate pentru tipărirea și distribuirea anumitor lucrări. Un exemplu relevant este privilegiul acordat lui Herman în Republica Veneția. Aceste privilegii aveau rolul de a proteja atât publicațiile, cât și activitatea librăriilor și tipografiilor. În mod indirect, ele ofereau și o anumită formă de protecție autorilor.

Existau și brevetele regale care erau uneori acordate meșteșugarilor și comercianților, permițându-le monopoluri temporare asupra anumitor produse sau tehnologii. Aceste brevete nu erau acordate pentru protejarea inovațiilor, ci mai degrabă ca privilegii economice oferite de monarhi sau conducători feudali. Primele forme de reglementare au apărut în Italia Renascentistă, unde Veneția a introdus un sistem formal de brevete în 1474.

În Franța, pe vremea lui Ludovic al XI-lea, tipărirea cărților era liberă. Ulterior, sub domnia lui Francisc I, librăriile și tipografiile nu mai puteau publica sau vinde lucrări fără aprobarea prealabilă a Universității și a Facultății de Teologie[9].

Pentru a proteja drepturile asupra operelor, era necesară o autorizație care nu era acordată pentru cărțile aparținând altor autori. Această măsură avea rolul de a preveni plagiatul prin restricționarea publicării lucrărilor fără permisiune. Privilegiul multiplicării și distribuirii operelor nu se acorda autorilor, ci tipografilor. Astfel, autorii care renunțau la manuscris în detrimentul unui tipograf, pierdeau dreptul asupra manuscrisului, iar dreptul de proprietate se transmitea tipografului[10].

În 1517 autorul a fost favorizat, având atât privilegiul avantajului material, cât și controlul strict al tipăririi. Printr-un conflict între descendenții lui La Fontaine și comunitatea librarilor, în 1761 în Franța, s-a implementat ideea că dreptul de autor este o proprietate, deci este supusă dreptului comun. Tot în secolul al XVIII-lea apare și conceptul moral de furt al unei opere, al cărui conținut consta în prezentarea, utilizarea unei opere străine fără acordul autorului sau, mai grav ca aparținând altuia decât persoanei autorului.[11]

Un drum de cotitură constituie așa-zisul „scandal al teatrelor”, când Beaumarchais, preluând conducerea comitetului, aduce la Adunarea Constituantă o petiție semnată de 21 de dramaturgi pentru întocmirea unui proiect legislativ prin care li se acorda autorilor dreptul de a-și reprezenta public opera pe toată durata vieții, iar moștenitorilor și cesionarilor, 5 ani după decesul autorului[12].Astfel, a luat naștere în Franța la Paris, legea din 17 ianuarie 1791, precum și Decretul nr. 10/1793 care reglementau drepturile autorilor. Prin acest decret se instituie o folosință de 10 ani asupra operei, iar ulterior, în 1845,aceasta a fost extinsă la 40 de ani pentru moștenitori și cesionari[13].

Statutul Reginei Ana

Această lege reprezintă primul act normativ privind drepturile de autor. Statutul Reginei Ana a fost adoptat de Camera Comunelor la 2 ianuarie 1710 în SUA. Această lege încerca asigurarea unui drept de copyright pe o durată de 14 ani, care putea fi reînnoită o singură dată, cu condiția ca autorul să fie în viață[14].

---

[9] V. Roș (2001), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Global Lex,București, p. 20.
[10] *Ibidem*, p. 22.
[11] D. Manole (2025) *Geneza si evolutia istorica a dreptului de autor*https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptul-proprietatii-intelectuale/geneza-si-evolutia-istorica-a-dreptului-de-autor/.
[12] C. R. Romițan (2007), *Drepturile morale de autor*, Ed. Universul Juridic, București, p 57.
[13] *Ibidem*, p. 23.
[14] J. Feather (2010), *The book trade in politics, The Marketing of the copyright Act of 1710*,Editura Open Book Publishers, Cambridge, p. 39.

Totuși, această lege nu abroga legea comună, fiind considerată o prelungire a acesteia. Astfel, dacă protecția prin Statutul Reginei Ana expira, cea stabilită prin legea comună nu avea aceeași finalitate, opera fiind în continuare protejată și dreptul de copyright putea fi utilizat

Ulterior, sub imperiul regelui George al III-lea, se acordă autorului, prin implementarea unui nou statut, dreptul asupra operelor sale pe tot parcursul vieții. Reglementările anterioare din 2 ianuarie 1710 au fost înlocuite în data de 3 februarie 1831.Această nouă lege prevedea recunoașterea dreptului autorului, cetățean al S.U.A., sau rezident în această țară, de a reproduce operele sale, pe o perioadă de 28 de ani, cu posibilitatea de prelungire pentru încă o perioadă de 14 ani, dacă autorul, soția sau copiii săi sunt în viață la expirarea primei perioade[15].

Perioada contemporană

Convenția de la Roma (1961)

Convenția a extins protecția dreptului de autor asupra artiștilor interpreți sau executanți, producătorilor de fonograme și organismelor de radiodifuziune, marcând un pas esențial în recunoașterea drepturilor conexe.

Convenția de la Roma pentru protecția artiștilor interpreților sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune (1961), admite ca legislațiile naționale să prevadă excepții de la drepturile interpreților, producătorilor de fonograme și organismelor de radiodifuziune, cu privire la utilizarea în scop privat, utilizarea unor scurte fragmente în legătură cu raportarea unor evenimente curente, fixarea temporară de către un organism de radiodifuziune prin intermediul echipamentelor proprii și pentru transmisiile de programe proprii, utilizarea doar pentru scopuri didactice sau de cercetare științifică în cazul în care legea națională prevede excepții de la dreptul de autor asupra operelor literare și artistice. În plus, odată ce un interpret a consimțit la încorporarea interpretării sale într-o fixare vizuală sau audiovizuală, prevederile cu privire la dreptul interpreților nu se mai aplică. Perioada de protecție trebuie să dureze cel puțin până la sfârșitul perioadei de 20 de ani, calculată de la sfarșitul anului în care s-a făcut fixarea pentru fonograme și interpretările încorporate în ele; a avut loc interpretarea, pentru programe difuzate[16].

Convenția de la Geneva (1971)

Convenția de la Geneva pentru protejarea drepturilor de autor în cazul operelor literare și artistice în contextul utilizării internaționale, oferă un cadru ocrotitor suplimentar față de Convenția de la Berna.

Convenția de la Geneva pentru protecția producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor din 29 octombrie 1971 prevede obligația fiecărui stat contractant de a proteja orice producător de fonograme care este cetățean al unui alt stat contractant împotriva reproducerii fără consimțământul său, împotriva importului unor astfel de reproduceri, în cazul în care reproducerea sau importul se fac cu scopul de a fi distribuite publicului. De asemenea, este interzisă distribuirea către public a unor astfel de reproduceri ale fonogramelor, exclusiv în forma lor de fixare prin mijloace auditive. Această interdicție nu se aplică, de exemplu, coloanei sonore a filmelor sau casetelor video, indiferent de suportul pe care acestea sunt înregistrate – disc, bandă sau alt format.Protecția durează cel puțin 20 de ani de la prima fixare sau de la prima publicare a fonogramei[17].

---

[15] Y. Eminescu (1987), *Opera de creație și dreptul*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, p. 15.
[16] L. Dănilă (2008), *Drept de autor și dreptul de proprietate industrială*, Editura C.H. Beck, București, p. 13.
[17] C. Anechitoae (2014), *Dreptul proprietății intelectuale – Dreptul de autor și drepturile conexe*, Editura Pro Universitaria, București, p. 22.

Convenția de la Bruxelles (1974)

Convenția de la Bruxelles reglementează drepturile organismelor de radiodifuziune.

Convenția de la Bruxelles privind distribuirea semnalelor purtătoare de programe, transmise prin satelit (1974) prevede obligativitatea fiecărui stat contractant de a lua măsuri adecvate pentru a preveni utilizarea neautorizată pe teritoriul acestuiasau de pe teritoriul acestuia a oricărui semnal purtător de program transmis prin satelit. Distribuirea este neautorizată de catre organismul care a stabilit în ce constă programul. Convenția nu se aplică, totuși, când transmiterea semnalelor se face direct de la satelitul de radiodifuziune[18].

Tratatul de la Geneva (1989)

Acest act normativa consolidat drepturile producătorilor de fonograme, oferindu-le protecție împotriva reproducerii și distribuției neautorizate la nivel internațional.

Tratatul de la Geneva privind înregistrarea internațională a operelor audioviziuale (1989), dispune înființarea unui registru internațional al operelor audiovizuale în scopul unei evidențe internaționale a tuturor înregistrărilor. În acest registru orice creator de opere audiovizuale își poate înregistra opere, iar declarațiile se consideră adevărate până la proba contrarie în situația că se aduc atingere altei persoane în ceea ce privește încălcarea dreptului de autor[19].

Tratatul OMPI (1996)

Acest tratat constituie un aranjament special, în sensul art. 20 din Convenţia de la Berna pentru protecţia operelor literare şi artistice, în ceea ce priveşte părţile contractante care sunt ţări membre ale Uniunii instituite prin această convenţie.

Tratatul OMPI cu privire la dreptul de autor prevede că domeniul de aplicarea protecției drepturilor de autor se extinde la expresii, și nu la idei, proceduri, metode de operare sau concepte matematice. În ceea ce privește obligațiile referitoare la drepturile de Management al Informației, se impune ca părțile contractante să ia măsuri eficiente împotriva oricărui act de încălcare a drepturilor prevăzute în Tratat, inclusiv măsuri coercitive rapide și căi de descurajare a continuării încălcării oricărui drept de protecție[20].

Reglementări la nivel național

Decretul nr. 321 privind drepturile de autor din 18 iunie 1956

Decretul nr. 321 din 1956[21] corespundea orientărilor existente în doctrina europeană. Acesta nu conținea însă nici o prevedere referitoare la protecția programelor pe calculator sau a bazelor de date, a lucrărilor audio-vizuale sau a așezării în pagină a unei lucrări publicate. Durata dreptului de autor era variabilă, fiind egală cu cea a vieții autorului. Această perioadă putea fi prelungită cu cincizeci de ani dacă existau descendenți direcți ai autorului sau numai cu cincisprezece ani dacă existau alți moștenitori. Aceste dispoziții au dus la crearea unor perioade de protecție a dreptului de autor care erau fie mult mai îndelungate, fie mai scurte față de cei cincizeci de ani stipulați prin Covenția de la Berna. Operele colective erau protejate timp de douăzeci de ani, iar o serie de fotografii artistice, zece ani[22].

[18] *Ibidem,* p. 24.
[19] L. Dănilă, *op. cit.*, p. 14.
[20] *Ibidem*, p. 16.
[21] Publicat în Buletinul Oficial nr. 18/1956.
[22] C. Anechitoae, *op. cit.*, p. 35.

Legea presei din 13 aprilie 1862

Cea dintâi lege care a reglementat în România drepturile autorilor de opere literare și artistice a fost Legea presei din 13 aprilie 1862. Votată și promulgată în timpul domniei lui Cuza Vodă, aceasta recunoștea scriitorilor, compozitorilor și creatorilor de opere artistice dreptul de a se bucura „de o proprietate" pe întreaga durată a vieții lor, de dreptul de a reproduce, de a vinde sau de a ceda operele lor. Tipărirea, reproducerea sau imitarea unei opere fără consimțământul autorului erau sancționate printr-o confiscare a exemplarelor și obligarea la plata unei amenzi echivalente cu prețul a o mie de exemplare din ediția originală. Potrivit dispozițiilor acestei legi, dreptul autorului putea fi transmis, însă doar pe o durată determinată. Moștenitorii autorului deveneau succesori ai drepturilor acestuia pentru o perioadă de 10 ani la data morții lui *de cuius*[23].

Legea proprietății literare și artistice din 28 iunie 1923

La 28 iunie 1923 intră în vigoare o lege specială consacrată dreptului de autor, Legea proprietății literare și artistice. Acestea a fost considerată una dintre reglementările cele mai complete și mai moderne ale dreptului de autor, caracterizându-se prin două trăsături esențiale. Protecția drepturilor autorilor era asigurată independent de îndeplinirea vreunei formalități, iar beneficiului acestei protecții era recunoscut nu doar naționalilor, ci și străinilor, fără a se impune vreo condiție de reciprocitate[24].

Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe

Actualmente, în România, drepturile de autor sunt reglementate prin Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, care a suferit multiple modificări, adaptându-se la evoluțiile tehnologice și la cerințele legislației europene.

Printre cele mai recente modificări, amintim Legea nr. 69/2022 care transpune în legislația națională Directivele UE 789/2019 și 790/2019[25], introducând noțiunea de „serviciu online auxiliar" pentru difuzarea online a programelor radio-TV, definind termenii „retransmisie" și „mediu gestionat" pentru reglementarea transmisiilor securizate, și stabilind durata drepturilor patrimoniale de autor la 70 de ani după deces, inclusiv prevederi pentru cazurile fără moștenitori[26].

Concluzii

Evoluția istorică a reglementării drepturilor de autor a urmat îndeaproape transformările societății, adaptându-se continuu la noile forme de creație și la progresul tehnologic. De la primele reglementări ce vizau exclusiv operele scrise, până la legislația complexă din era digitală, drepturile de autor au devenit un instrument esențial pentru protejarea creației intelectuale. Introducerea unor concepte moderne, precum serviciile online auxiliare sau retransmisia în medii gestionate, demonstrează eforturile constante de actualizare a cadrului legal pentru a răspunde nevoilor autorilor și utilizatorilor deopotrivă.

---

[23] C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu & Al. Băicoianu (1978), *Tratat de drept civil român*, Vol II, Editura Națională, București, p. 146-148.
[24] Y. Eminescu (1987), *Opera de creație și dreptul*, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, p.16.
[25] Legea nr. 69/2022 - modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe publicată în Monitorul Oficial nr. 321/01.03.2022, https://legeaz.net/monitorul-oficial-321-2022/lege-69-2022.
[26] Redacția ProLege (2022), *Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe – modificări (Legea nr. 69/2022),* https://www.universuljuridic.ro/legea-nr-8-1996-privind-dreptul-de-autor-si-drepturile-conexe-modificari-legea-nr-69-2022.

Aceste reglementări oferă multiple beneficii: garantează recunoașterea și remunerarea echitabilă a creatorilor, încurajează inovația și producția culturală, asigură un cadru echilibrat între drepturile autorilor și accesul publicului la informație, respectiv contribuie la dezvoltarea unei industrii culturale și creative sustenabile. Astfel, drepturile de autor nu protejează doar munca individuală, ci susțin și progresul societății în ansamblu.

Bibliografie

1. A. Teacă (2024), *Dreptul de proprietate intelectuală asupra mărcilor și a indicațiilor geografice*, https://www.universuljuridic.ro/dreptul-de-proprietate-intelectuala-asupra-marcilor-si-a-indicatiilor-geografice/;
2. B. Florea (2011), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Universul Juridic, București;
3. C. Anechitoae (2014), *Dreptul proprietății intelectuale – Dreptul de autor și drepturile conexe*, Ed. Pro Universitaria, București;
4. C. R. Romițan (2007), *Drepturile morale de autor*, Ed. Universul Juridic, București;
5. D. Manole (2025) *Geneza si evolutia istorica a dreptului de autor* https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptul-proprietatii-intelectuale/geneza-si-evolutia-istorica-a-dreptului-de-autor/;
6. I. Ţîganaş (2012), *Apariția si dezvoltarea dreptului de autor*, Ed. Intellectus, Paris;
7. J. Feather (2010), *The book trade in politics, The Marketing of the copyright Act of 1710*, Ed. Open Book Publishers, Cambridge;
8. J. M. Bandel (1990),*La legislation de Etats- Unis sur le droit d'auteur*, Ed. Bruylant, Paris;
9. L. Dănilă (2008), *Drept de autor și dreptul de proprietate industrială*, Ed. C.H. Beck, București;
10. Redacția ProLege (2022), *Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe – modificări (Legea nr. 69/2022)*, https://www.universuljuridic.ro/legea-nr-8-1996-privind-dreptul-de-autor-si-drepturile-conexe-modificari-legea-nr-69-2022;
11. S. Pilat (2016), *Restrospectiva reglementărilor normative privind drepturile de autor și drepturile conexe, Academia ,,Stefan cel Mare,, R. Moldova,* https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/49066;
12. Y. Eminescu (1987), *Opera de creație și dreptul*, Ed. Academiei Republicii Socialiste Române, București.
13. V. Roș (2001), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. Global Lex, București.
14. C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu & Al. Băicoianu (1978), *Tratat de drept civil român*, Vol II, Ed. Națională, București.

DREPTURILE DE AUTOR ASUPRA UNEI COMPOZIȚII MUZICALE

Camelia-Cristina Grama, Maria Florina Deac

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Asist.univ.dr. Anca Bogdan[1]

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

In the fascinating universe of music, where melodies give voice to emotions and rhytms set souls in motion, there exists a less visible yet vital dimension for any artist: copyrights. This legal foundation represents the key to success and sustainability in the music industry, offering protection and recognition for the creative work of composers and performers. Whether you are just starting out or already have and estabilished career, understanding and effectively managing copyright can make the difference between a fulfilling artistic journey and one full of obstacles.

In this study, we construct an analysis of the use of the method of appropriation in artistic expression, from the perspective of the legal consequences that may arise under Law no. 8/1996 on copyright and related rights.

Keywords: *Copyright, music industry, composers, artists, related rights.*

Aspecte privind reglementarea dreptului de autor

Protecția proprietății intelectuale a reprezentat o preocupare încă din timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti. În România, prima lege care a reglementat drepturile celor ce reprezentau autori de opere literare și artistice a fost Legea presei din 1862, încă din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, care conferea acestor persoane dreptul de a reproduce, înstrăina sau chiar ceda creația lor, pe toată durata vieții[2]. De asemenea, în cazul în care creațiile unor autori erau reproduse fără ca autorul să își exprime consimțământul, se aplica o amendă, aceasta constând în achitarea prețului unei cantități de o mie de exemplare din ediția originală și confiscarea exemplarelor reproduse fără drept. La data de 28 iunie 1923, a intrat în vigoare Legea asupra proprietății literare și artistice, care a asigurat protecția juridică a tuturor categoriilor de opere din domeniile în care creația intelectuală se manifestă, fiind grupate în opere literare, artistice și științifice. În cele din urmă, această lege a fost abrogată prin Decretul nr. 321 din 18 iunie 1956, privind dreptul de autor.

După Revoluție, au fost îmbrățișate diverse abordări referitoare la sistemul drepturilor de autor, adoptându-se Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. Potrivit art. 7 din legea anterior menționată, formează obiectul dreptului de autor „*operele originale de creaţie intelectuală în domeniul literar, artistic sau ştiinţific, oricare ar fi modalitatea de creaţie, modul sau forma de exprimare şi independent de valoarea şi destinaţia lor"*.

[1] Email anca.bogdan@targumures.onmicrosoft.com

[2] A. Bogdan (2024)*, Regimul juridic al drepturilor conexe dreptului de autor reglementate prin Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe*, Editura Pro Universitaria, p. 20.

Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe este considerată un exemplu pentru legislația privind drepturile de autor din alte state și una dintre cele mai bune din Uniunea Europeană, datorită abordării complexe a legislației din acest domeniu la nivelul României.

Drepturile de autor în domeniul muzical

Drepturile de autor în domeniul muzical reprezintă un ansamblu de norme juridice care protejează creațiile originale și oferă autorilor controlul exclusiv asupra modului în care operele lor sunt utilizate. Deși drepturile de autor devin valabile fără o formalitate, înregistrarea oficială la Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA) sau la organisme internaționale similare, cum ar fi U.S. Copyright Office, oferă un nivel suplimentar de protecție. Aceasta constituie o dovadă solidă a proprietății asupra operei și poate fi esențială în cazul unor litigii privind plagiatul sau utilizarea neautorizată a unei creații muzicale.

Legea nr. 8 din 14 martie 1996[3] reprezintă fundația pe care se construiește întregul cadru legal în ceea ce privește drepturile de autor și drepturile conexe în România. Art. 1 din cuprinsul acestei legi stabilește clar domeniul de aplicare al acesteia, delimitând obiectul său și sfera de acțiune, reprezentând un punct de plecare esențial în înțelegerea și aplicarea acestei legi. Potrivit dispozițiilor acestuia: *(1) „Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau ştiinţifice, precum şi asupra oricăror asemenea opere de creaţie intelectuală, este recunoscut şi garantat în condiţiile prezentei legi. Acest drept este legat de persoana autorului şi comporta atribute de ordin moral şi patrimonial. (2) Opera de creaţie intelectuală este recunoscută şi protejată, independent de aducerea la cunoştinţa publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar neterminată”*.

Conceptul de operă audiovizuală

În condițiile în care Legea nr. 8/1996 nu stabilește semnificația sintagmei *„operă audiovizuală”*, aceasta are înțelesul curent din limba română modernă[4]. Astfel, pentru ca o operă să fie considerată audiovizuală, trebuie să se bazeze pe percepția auditivă și vizuală a omului și, evident, să fie o creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific.

Pentru a putea fi percepută, este absolut necesar ca opera să fie exprimată în modalități compatibile cu această percepție, sub forma unei succesiuni de imagini însoțite de sunete. Într-o logică firească, exprimarea și, implicit, percepția trebuie să fie, în același timp, auditivă și vizuală. *Per a contrario*, admitem că nu este audiovizuală opera exprimată și percepută doar auditiv sau numai vizual ori prin alte simțuri (tactil, miros sau gust).

Fiind în prezența unei opere, inevitabil, aceasta trebuie să fie o creație intelectuală. Acceptând că opera audiovizuală este, în fond, o succesiune de imagini în mișcare însoțite de sunete, aspectele de creativitate sunt date de arta cu care autorii acesteia realizează sau/și selectează imaginile și sunetele care alcătuiesc conținutul ei.

În acord cu cele exprimate în doctrină, pentru ca o succesiune de imagini în mișcare (însoțite de sunete) să fie considerată operă audiovizuală, nu are relevanță existența sau inexistența fixării și nici tipul suportului material pe care aceasta este fixată. Față de lipsa lor de relevanță juridică, este evident că nu se impune evocarea acestor aspecte în definiția operei audiovizuale.

---

[3] Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 60 din 26 martie 1996.

[4] T. Bodoașcă, L. I. Tarnu, A. Bogdan (2024), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită– Curs Universitar, Editura Universul Juridic, p. 209-210.

Față de cele prezentate, doctrina definește opera audiovizuală ca fiind acea *„creație intelectuală care constă într-o succesiune de imagini în mișcare însoțite de sunete”*[5].

Protejarea creațiilor muzicale prin drepturi de autor

Protejarea muzicii prin drepturi de autor nu este doar o formalitate legală, ci o necesitate vitală pentru orice artist care își dorește o carieră sustenabilă în industria muzicală [6]. În era digitală, unde muzica este consumată prin multiple canale și platforme, înțelegerea și valorificarea acestor drepturi pot face diferența între succes și anonimat.

În primul rând, drepturile de autor reprezintă recunoașterea oficială a muncii creative. Ele validează efortul, timpul și talentul investite în crearea unei piese muzicale, oferind statutul de creator original. O astfel de recunoaștere este simbolică și se traduce în beneficii concrete, atât financiare, cât și profesionale.

Protecția prin drept de autor nu depinde de gen, chiar și o combinație de elemente simple poate fi protejată dacă are un caracter original și reflectă efortul creativ și personalitatea autorului, indiferent de cât de puternică este originalitatea.

Protecția unei compoziții muzicale are în vedere elementele fundamentale ale unei piese – melodia, armonia și versurile[7],oferind creatorului prerogative precum:

- dreptul de reproducere **-** permite crearea de copii ale compoziției, fie în format fizic (CD-uri, vinil), fie digital;
- dreptul de distribuție **- c**ontrolează modul în care compoziția este distribuită publicului;
- dreptul de interpretare publică **-** intervine atunci când piesa este cântată live sau difuzată în spații publice;
- dreptul de sincronizare **- e**ste necesar atunci când compoziția este utilizată în sincronizare cu imagini vizuale, cum ar fi în filme sau reclame.

Contrafacerea operelor muzicale

În muzica clasică plagiatul era cunoscut de mult timp, dar adesea era perceput ca o onoare adusă compozitorilor anteriori sau contemporani. Plagiatul, în forma cunoscută astăzi, își are originea în legislația secolului al XIX-lea, care a început să protejeze operele originale, mai ales cele muzicale. Imitația nu a mai fost văzută ca un omagiu, ci ca o încălcare a drepturilor de autor. Conform dicționarului Larousse, plagiatul înseamnă preluarea creației altuia ca fiind proprie.

În prezent, acest fenomen, cunoscut și sub denumirea de *„contrafacere”* este tot mai frecvent în muzica contemporană, mai ales în mediul virtual. Legea nr. 8/1996 nu definește expres opera muzicală originală sau derivată, dar prevede protecția compozițiilor muzicale cu sau fără text la art. 7, lit. c) și a adaptărilor, aranjamentelor muzicale sau altor transformări ce implică o muncă intelectuală de creație, la art. 8, lit. a). Este celebră afirmația lui Igor Stravinski potrivit căreia *„un bun compozitor nu imita; el jefuiește”* [8].

Originalitatea unei compoziții muzicale se apreciază asupra elementelor privind linia melodica, armonia, ritmul și textul[9]. Melodia este un ansamblu de sunete sau note succesive ce constituie o temă muzicală, armonia reiese din emisia simultană a mai multor sunete, acorduri, care susțin melodia și o particularizează, ritmul este determinat de raporturile de durată relativă a

[5] *Idem*.
[6] A se vedea: https://blog.mcmusic.ro/2025/02/25/drepturi-de-autor-in-muzica-cum-sa-iti-protejezi-creatia-muzicala-ca-artist-si-compozitor.
[7] A se vedea: https://www.universuljuridic.ro/libertatea-de-creatie-muzicala/.
[8] J. Chirol (2021), *Detection automatique de plagiat* -RIDA 268/2021, p. 51.
[9] Gh. Gheorghiu (2022), *Contrafacerea operelor muzicale*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2022, p.51.

sunetelor, sunete consecutive diferite ori repetiții ale aceluiași sunet sau zgomot, iar textul este element specific când este asociat în cazul repertoriului cântat.

În cazul operelor muzicale derivate, se pot utiliza mai multe tehnici de preluare din opera originală precedentă: adaptare, aranjamente[10], variațiuni, compilații, improvizații sau reutilizarea *stricto sensu* a unei părți din operă, operațiune numită *sampling*[11]. Oricare ar fi tehnica, este necesară, de regulă, autorizarea titularului drepturilor patrimoniale (editorul sau producătorul). Drepturile patrimoniale durează, în general, 70 de ani de la moartea autorului, după care opera intră în domeniul public. Totuși, dreptul moral la paternitatea operei este permanent și trebuie respectat.

Aceste tehnici pot fi folosite separat sau împreună, importantă fiind contribuția creativă a autorului operei derivate manifestată în revizuirea acesteia și înglobarea unui material nou, ori parafrazarea diferitelor lucrări de sau în stilul general al altui compozitor sau revizuirea în care armonia sau stilul muzical al lucrării originale au fost schimbate ori interpretări personalizate creative sau orice altă modificare distinctă a altei lucrări muzicale.

Cazuri de plagiat în muzică

Ideea de plagiat, așa cum o concepem astăzi, se regăsește în legislația secolului al XIX-lea, de protecție a operelor originale în general și a celor muzicale în special, iar imitarea nu mai este considerată ca un omagiu, ci ca un abuz săvârșit asupra drepturilor autorului de opere originale.

Legătura dintre lege şi muzică (şi/sau orice altă creaţie de proprietate intelectuală) pare a fi oarecum ne-naturală, atâta timp cât legea caută prin definiţie să stabilească norme, condiţii şi cerinţe, iar muzica vizează sfera creaţiei, acolo unde limitele şi regulile nu pot fi impuse[12]. Prin urmare, în literatura de specialitate, s-a arătat că muzica şi legea reprezintă două domenii distincte, care adesea sunt privite ca şi contradictorii[13].

Plagiatul în muzică presupune falsa însușire sau însușirea fără drept a operei unui alt autor sau a calităţii de autor a unei opere, ceea ce conduce la furtul de proprietate intelectuală [14]. Identificarea plagiatului în muzică pare o chestiune destul de dificilă, atâta timp cât similaritatea poate fi interpretată ca şi coincidenţă sau influenţă.

Legea și muzica par a fi domenii opuse, deoarece legea urmărește impunerea de reguli și norme, în timp ce muzica aparține sferei creativității, unde libertatea de exprimare predomină. În literatura de specialitate, această opoziție a fost subliniată, evidențiindu-se caracterul contradictoriu al celor două domenii.

Noțiunea de *„similitudine muzicală”* are în vedere asemănarea unui cântec cu altul, în ansamblu său sau numai pentru anumite caracteristici din acesta. Dat fiind faptul că există un număr limitat de combinaţii posibile de acorduri şi note pentru a compune o melodie, în special

[10] Potrivit art. 68 din Statutul SACEM, «este calificat aranjament transformarea unei opere muzicale, cu sau fără cuvinte, urmare acționarii unei contribuții muzicale ce este o creație intelectuală».

[11] Se referă la reutilizarea unei părți dintr-o înregistrare audio într-o altă înregistrare.

[12] I. Stav (2014), *Musical Plagiarism: A True Challenge for the Copyright Law*, în DePaul Journal of Art, Technology & Intellectual Property Law, volumul 25, numărul 1, p. 1.

[13] A.- M. Marinescu (2019), *Cazuri de plagiat în muzică*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2019, p. 62.

[14] Conform dispoziţiilor art. 197 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, plagiatul este definit ca *„fapta persoanei care îşi însuşeşte, fără drept, în întregime sau în parte, opera unui alt autor şi o prezintă ca o creaţie intelectuală proprie”*.

pentru muzica de larg consum, literatura de specialitate[15] a identificat trei explicaţii diferite ale asemănării/similitudinii muzicale: coincidenţa, influenţa şi plagiatul (copiatul fără drept).

Printre cazurile de plagiat înregistrate în muzică, se identifică următoarele:

- Queen şi David Bowie cu melodia „Under Pressure" (1981) vs Vanilla Ice cu melodia „Ice Ice Baby" (1989);
- Roy Orbison cu melodia „Oh, Pretty Woman" (1964) vs Live Crew cu melodia „Pretty Woman" (1989);
- Tom Petty cu melodia „I Won't Back Down" vs Sam Smith cu melodia „Stay With Me";
- Marvin Gaye cu melodia „Let's Get It On" vs Ed Sheeran cu melodia „Thinking Out Loud";
- George Harrison cu melodia „My Sweet Lord" (1970) vs The Chiffons cu melodia „He's So Fine" (1962), şi altele.

Chiar dacă plagiatul presupune încălcarea drepturilor de autor, unii susțin că esența muzicii rămâne în emoția transmisă. Leonard Bernstein afirmă că *„dacă eşti un compozitor bun, furi bine"*[16]. subliniind importanța creației de impact. În final, ceea ce contează este efectul asupra ascultătorului.

Concluzii

Drepturile de autor reprezintă o formă esențială de recunoaștere și protecție a muncii creative în domeniul muzical, oferind artiștilor control asupra modului în care operele lor sunt utilizate și răsplată pentru efortul depus. Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe este un cadru legislativ solid și eficient, considerat un exemplu pozitiv la nivelul Uniunii Europene pentru modul în care protejează operele muzicale și alte creații intelectuale.

Originalitatea unei compoziții muzicale trebuie respectată și protejată, iar orice copiere neautorizată a elementelor fundamentale ale unei piese (melodie, armonie, text) constituie plagiat. Plagiatul muzical este o formă de furt intelectual și afectează nu doar drepturile legale ale autorului, ci și integritatea artistică și valoarea operei originale. Respectarea drepturilor de autor contribuie la o industrie muzicală echitabilă și sustenabilă, unde creațiile sunt apreciate atât pentru calitatea lor artistică, cât și pentru impactul asupra publicului.

Bibliografie

Doctrină

1. A. Bogdan (2024), Regimul juridic al drepturilor conexe dreptului de autor reglementate prin Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, Editura Pro Universitaria;
2. A.-M. Marinescu (2019), Cazuri de plagiat în muzică, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 3/2019;
3. Gh. Gheorghiu (2022), Contrafacerea operelor muzicale, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr. 4/2022;
4. I. Stav (2014), Musical Plagiarism: A True Challenge for the Copyright Law, în DePaul Journal of Art, Technology & Intellectual Property Law, volumul 25, numărul 1.

[15] I. Stav, *op. cit.*, p. 3.
[16] https:// www.dw.com/en/kraftwerk-case-eu-top-court-defines-rules-of-sampling/a-46916334.

5. J. Chirol (2021), Detection automatique de plagiat, RIDA 268/2021;
6. T. Bodoaşcă, L. I. Tarnu, Anca Bogdan (2024), Dreptul proprietății intelectuale, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită– Curs Universitar, Editura Universul Juridic.

Acte normative

Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 60 din 26 martie 1996,

Webgrafie

https://blog.mcmusic.ro/2025/02/25/drepturi-de-autor-in-muzica-cum-sa-iti-protejezi-creatia-muzicala-ca-artist-si-compozitor/;
https://www.universuljuridic.ro/libertatea-de-creatie-muzicala/.

REGIMUL JURIDIC ÎN MATERIA SALARIZĂRII FUNCȚIONARILOR PUBLICI.. PARTICULARITĂȚI STABILITE PRIN DECIZIA NR. 103/2024 A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT

Bogdan Costinel Gănău

Student Facultatea de Drept

Universitatea "Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Asist. univ. drd. Cojocariu Lăcrămioara

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The present study aims to analyze the legal regime for the remuneration of civil servants, through an examination of Law no. 153/2017 with subsequent amendments and completions, regarding the remuneration of personnel paid from public funds. Also, this study examined a decision of the High Court of Cassation and Justice, the Panel for resolving legal issues, in which a solution was pronounced regarding the application and interpretation of the provisions of art. 129 paragraph (12) of Emergency Ordinance no. 57/2019 regarding the Administrative Code. This solution refers to the fact that the personnel in the city hall apparatus benefit, by council decision, from bonuses and facilities not regulated by legal norms.

Keywords: *Local public authority; decision; civil servants; administration.*

Introducere

Doctrinar, conceptul de *funcție publică* a suscitat interesul autorilor din domeniul administrației publice. În cele ce urmează vom prezenta o serie de definiții conferite acestei importante instituții. Într-o primă abordare, în sensul cel mai larg, funcția publică a fost definită ca reprezentând o *situație juridică predeterminată normativ* constituită dintr-un complex unitar de drepturi și obligații prin a căror realizare se înfăptuiește în mod specific competența unui organ de stat, exercitându-se puterea publică în conformitate cu atribuțiile ce revin autorității respective[1]. Într-o altă opinie, funcția publică a fost definită ca *situația juridică legal determinată a persoane fizice învestite cu prerogative în realizarea competenței unei autorități publice, în regim de putere publică, având că scop realizarea în mod continuu a unui interes public*[2]. Într-o altă accepțiune, funcția publică evocă un *complex de drepturi și obligații* de interes general, stabilite potrivit legii, în scopul realizării competenței unei autorități publice sau instituții publice de către persoane legal învestite[3].

[1] A se vedea, I. Santai, *Drept administrativ și știința administrației*, vol. I, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2005, p. 122.

[2] A se vedea, V. Vedinaș, *Drept administrativ*. *Doctrină, practică, jurisprudență*, ediția a XII- a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 308. În Codul administrativ (în continuare, C. adm.) funcția publică este reglementată la art. 5 lit. y) ca „ansamblul atribuţiilor şi responsabilităţilor, stabilite în temeiul legii, în scopul exercitării prerogativelor de putere publică de către autorităţile şi instituţiile publice" (OUG nr. 57/2019 privind Codul Administrativ a fost publicată în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019).

[3] A se vedea, R. N. Petrescu, *Drept administrativ*, Editura Hamangiu, București, 2009, p. 519.

Cu privire la trăsăturile funcției publice, profesorul Paul Negulescu, la vremea sa, a identificat șapte trăsături ale acesteia, și anume: „1. Permanența, în sensul că sunt create ca să satisfacă un interes general, în mod perpetuu, adică fără limită de timp și fără intermitență; 2. Sunt titulare de puteri și atribuții conferite de legiuitor; 3. Sunt opera legiuitorului. Astfel, puterea executivă nu poate să creeze funcțiuni; 4. Continuitatea, care se exprimă prin faptul că, odată ce legea statutului funcționarilor publici oprește și pedepsește greva funcționarilor, prin proclamarea grevei se întrerupe funcționarea serviciului, subordonându-se astfel interesul general interesului individual; 5. Scopul funcției publice reprezintă satisfacerea intereselor generale; 6. Au o sferă de competență cu anumite atribuții și puteri conferite de legiuitor; 7. Specializarea”[4]”.

În actualitate, unul dintre elementele care dau identitate funcției publice este faptul că prin intermediul ei se exercită prerogative de putere publică[5]. În cadrul art. 370 din C. adm. legiuitorul stabilește două categorii de activități care implică exercitarea prerogativelor de putere publică: activități cu caracter general[6] [alin. (2)] și activități cu caracter special[7] [alin. (3)].

Titularul funcției publice este funcționarul public[8]. În accepțiunea C. adm., „funcţionarul public este persoana numită, în condiţiile legii, într-o funcţie publică” [art. 371 alin. (1)]. În sens larg - cel al vocabularului curent - sunt funcționari publici toți aceia care muncesc în sectorul public și pe care, în mod obișnuit, îi percep ca fiind, după caz, agenți ai administrației publice centrale sau locale, ai întreprinderilor publice și chiar ai serviciilor publice gestionate de un particular, persoană fizică sau juridică[9].

Ca orice persoană care prestează o muncă, și funcționarii publici au dreptul de a fi remunerați în schimbul acesteia. În acest sens, vom face o scurtă prezentare a cadrului normativ general în materia salarizării funcționarilor publici (I) ca, mai apoi, să analizăm unele particularități care se desprind din Decizia nr. 103/2024 a Înaltei Curți de Casație și Justiție[10], Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept[11] (II).

---

[4] A se vedea, Niculescu, V. (2008). *Evoluția teoriei funcției publice*, în Studii Juridice Universitare (SJU), vol. 2008, nr. 3-4, p. 294.

[5] A se vedea, V. Vedinaș, *Drept administrativ. Doctrină, practică, jurisprudență*, ediția a XV- a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2024, p. 500.

[6] Spre exemplu: elaborarea proiectelor de acte normative şi a altor reglementări specifice autorităţii sau instituţiei publice, precum şi asigurarea avizării acestora; elaborarea propunerilor de politici publice și strategii, a programelor, a studiilor, analizelor şi statisticilor necesare fundamentării şi implementării politicilor publice, precum şi a actelor necesare executării legilor, în vederea realizării competenţei autorităţii sau instituţiei publice, etc.

[7] Spre exemplu: activităţi de specialitate necesare realizării prerogativelor constituţionale ale Parlamentului; activităţi de specialitate necesare realizării prerogativelor constituţionale ale Preşedintelui României; activităţi de specialitate necesare realizării politicii externe a statului, etc.

[8] A se vedea, V. Vedinaș, *Drept administrativ* (2024), *op. cit.*, p. 500.

[9] A se vedea, C. Clipa, *Drept administrativ. Teoria funcției publice II. Noțiunea de funcție publică și categoria de funcționar public. Dreptul aplicabil. Răspunderea juridică a funcționarilor publici,* Editura Hamangiu, București, 2013, p. 75 *apud* E. L. Cătană, *Drept administrativ,* ediția 3, revizuită și adăugită, Editura C. H. Beck, București, 2023, p. 203.

[10] În continuare, „ÎCCJ”.

[11] În continuare, „Decizia”.

Cadrul normativ general în materia salarizării funcționarilor publici

În 2017 a fost adoptată Legea nr. 253/2017 privind salarizarea personalului platit din fonduri publice[12]. Conform art. 1, obiectul de reglementare îl constituie „stabilirea unui sistem de salarizare pentru personalul din sectorul bugetar plătit din bugetul general consolidat al statului". Astfel, prin acest act normativ s-a urmărit crearea unui cadru legislativ care să permită, pe de-o parte, dezvoltarea și fundamentarea unui sistem de politici salariale în sectorul bugetar și modul de supraveghere a aplicării acesteia, iar pe de altă parte, implementarea și dezvoltarea unui sistem de distribuire a resurselor bugetare alocate pentru cheltuielile de personal, printr-o stabilire clară a salariilor de bază în sectorul bugetar, în scopul obținerii promovării performanței fiecărui salariat.

Principiile care stau la baza sistemului de salarizare sunt în număr de nouă și sunt reglementate în cadrul art. 6 din Legea nr. 153/2017[13]. Unul dintre acestea este chiar principiul legalității care, prezintă o deosebită importanță nu numai în cadrul Deciziei pe are urmează să o analizăm, ci și în dreptul administrativ la toate nivelurile.

Menționăm faptul că, în vederea monitorizării și a asigurării în condiții normale de desfășurare a modului de salarizare a personalului plătit din fonduri publice, sarcina de a verifica controlul aplicării prevederilor legale privind salarizarea personalului din sectorul bugetar îi revine Guvernului, prin ministerele și instituțiile de apărare, de ordine publică și securitate națională, precum și de alte autorități publice centrale autonome cu atribuții în domeniu.

Particularități stabilite prin Decizia nr. 103/2024 a ÎCCJ, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

Decizia nr. 103/2024 a ÎCCJ a fost emisă în scopul dezlegării unor chestiuni de drept în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, prin care să se dea o rezolvare de principiu privitor la chestiunea de drept următoare: „Dacă art. 129 alin. (12) din O.G. nr. 57/2019 privind C. adm. permite acordarea prin hotărâre de consiliu local de sporuri şi facilităţi nereglementate prin alte norme juridice". Mai exact, în cauza care a ridicat problema de drept care trebuie lămurită este decontarea contravalorii cheltuielilor de deplasare pentru transportul între localitatea în care funcţionarii publici şi personalul contractual din cadrul Primăriei Comunei M. îşi au domiciliul şi localitatea unde se află locul de muncă al acestora, respectiv comuna M., judeţul S.

Prin cererea de chemare în judecată înregistrată pe rolul Tribunalului Sălaj cu nr. 605/84/2023, prefectul județului S, în calitate de reclamant, a solicitat dispunerea anulării Hot. nr. aa/22.12.2022, adoptată de către C.L. al Comunei M, în calitate de pârât, ce privește decontarea contravalorii cheltuielilor de deplasare pentru transportul între localitatea în care funcționarii publici și personalul contractual din cadrul Primariei Comunei M își au domiciliul și localitatea unde se află locul de muncă al acestora, respectiv comuna M, județul Sălaj. Reclamantul își sprijină argumentele pe faptul că, acordarea oricăror sporuri sau facilități se poate realiza numai în măsura în care există o prevedere legală expresă în acest sens. De asemenea, reclamantul reiterează faptul că, dreptul oricărei autorități deliberative de a adopta, în temeiul art. 129 alin. (12) din C. adm., orice măsură de interes local având la bază principiul autonomiei locale, nu trebuie exercitat decât în conformitate cu legea, sintagmă pe care legiuitorul o inserează repetitiv în toate textele de lege prin care sunt definite autoritățile

[12] Publicată în M. Of., nr. 492 din 28 iunie 2017.

[13] Până în prezent, Legea nr. 153/2017 fost modificată prin 158 de acte acte normative însă art. 6 privind principiile nu a suferit modificări. Interogarea a avut loc la data de 22 mai 2025 în programul legislativ Lex Expert.

și activitatea lor. În drept, s-au invocat dispoziţiile art. 286 alin. (1) şi (4) din C. adm.; art. 1 alin. (8) şi art. 3 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ cu modificările şi completările ulterioare[14]. C.L. al Comunei M, în calitatea sa de pârât, a depus întâmpinare, prin care a solicitat respingerea acțiunii ca fiind nefondată. În motivare, s-a învederat de către pârât că, art. 129 alin. (12) din O.G. este indisolubil cu principiul autonomiei locale și al gestionării resurselor, invocând în acest sens dispozițiile art. 5 lit. j), art. 76 lit. d) și ale art. 84 alin. (4) și (5) din O.G. nr. 57/2019, care conferă legitimitate autorităţilor deliberative de a dispune orice măsuri necesare administrării colectivităţilor locale şi serviciilor publice locale, cu excepţia celor date în mod expres în competenţa altor autorităţi. În drept, s-au invocat C. pr. civ.[15], Codul fiscal[16], Codul adm., Legea nr. 554/2004, Legea nr. 273/2006 privind finanţele publice locale, cu modificările şi completările ulterioare[17].

Tribunalul Sălaj-Secția civilă, prin sentința civilă nr. 786 din 25 iulie 2023, a respins cererea de chemare în judecată, ca fiind neîntemeiată. În motivarea soluției pronunțate, prima instanță a reținut că, pârâtul a decis decontarea cheltuielilor de deplasare pentru funcționarii publici și personalul contractual din cadrul Primăriei Comunei M., prevalându-se de autonomia locală și în temeiul art. 129 alin. (1) și (12) din C. adm. Acest lucru conferă posibilitatea de a acorda unele facilități funcționarilor publici și personalului contractual, fără a exista o prevedere legală expresă care să oblige, să procedeze în acest sens. De asemenea, instanța a invocat și prevederile Legii nr. 153/2017 care lasă la aprecierea autorităților locale deliberative și executive stabilirea salariilor de bază și a veniturilor lunare, cu respectarea art. 25 și a art. 11 alin. (4) din același act normativ. Aceste dispoziții coroborate cu principiul autonomiei locale consacrat prin art. 120 din Constituția României și reglementat de C. adm. constituie pilonul de drept ce stă la baza recunoașterii competenței atribuțiilor consiliului local de reglementare privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice. În acest sens, instanța a concluzionat că nu există o normă legală care să interzică adoptarea unor astfel de facilități la nivel local, măsura care a fost adoptată încadrându-se în marja de apreciere a autorității publice locale.

Reclamantul, prefectul județului S. a formulat recurs împotriva acestei sentințe, prin care a învederat interpretarea extensivă a primei instanțe în ceea ce privește definiția principiului autonomiei locale definit de art. 5 lit. j) din C. adm. Acesta susține că orice acordare a unor sporuri sau facilități se poate realiza în măsura în care există o prevedere legală expresă în acest sens. Astfel, la data de 22.12.2022, când a fost adoptată hotărârea atacată, dispozițiile art. 129 alin. (12) din O.G. nr. 57/2019 nu confereau competența C.L. de a acorda aceste facilități, respectiv decontarea cheltuielilor de transport de la și către locul de muncă al personalului din aparatul de lucru al primaului. În urma intrării în vigoare a Legii nr. 177/2023[18] s-a creat cadrul legal pentru acordarea unor astfel de facilități. C.L. al Comunei M. a depus întâmpinare, prin care a solicitat respingerea recursului și menținerea soluției instanței de fond. Curtea de Apel Cluj-Secția a III-a contencios administrativ și fiscal, la termenul de judecată din 9 februarie 2024 a pus în discuție părților oportunitatea de a sesiza ÎCCJ în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept ce face

[14] Legea nr. 554/2004 publicată în M. Of. 1154 din 7 decembrie 2004.
[15] Legea nr. 134/2010 republicată privind Codul de procedură civilă din 1 iulie 2010 publicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015.
[16] Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal a fost publicată în M.Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015.
[17] Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale publicată în M.Of. nr. 618 din 18 iulie 2006.
[18] Legea nr. 177/2023 pentru completarea Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, publicată în M. Of., nr. 567 din 23 iunie 2023.

obiectul dosarului aflat pe rol. Sesizarea a fost admisibilă, iar în temeiul art. 520 alin. (2) din C.pr.civ., s-a dispus suspendarea judecății.

Chestiunea de drept ce necesită a fi lămurită este una nouă, datorită faptului că dispozițiile art. 129 alin. (12) din O.G. nr. 57/2019 sunt intrate în vigoare la data de 05.07.2019, iar jurisprudența identificată a instanțelor naționale privind interpretarea și aplicarea textului legal este recentă. Cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării, Curtea de Apel Cluj-Secția a III-a contencios administrativ și fiscal a constatat că, la data la care a fost adoptată Hot. C.L., nu existau alte prevederi legale care să confere C.L. dreptul de a dispune decontarea cheltuielilor de transport de la domiciliu la locul de muncă și retur în favoarea angajaților din cadrul primăriei. Pentru ca această decontare a transportului să se încadreze în noţiunea de „facilitate" ce se poate acorda de către C.L., aşa cum este specificat în art. 129 alin. (12) din C. adm., este necesar ca respectiva facilitate să fie acordată potrivit textului de lege impus. Cu alte cuvinte, legiuitorul a afirmat în mod imperativ faptul că, aceste beneficii care pot fi acordate funcţionarilor publici şi personalului contractual trebuie să aibă un temei legal, adică sa fie reglementate în mod expres printr-un act normativ. La data adoptării hotărârii contestate era în vigoare şi Legea-cadru nr. 153/2017, act normativ care este incident şi personalului din cadrul autorităţilor administraţiei publice locale, şi care are la bază, printre altele şi principiul legalităţii. Acest principiu exprimă faptul că, drepturile salariale se stabilesc prin norme juridice având forţa legii [art. 6 lit. a)]. În art. 11 alin. (1) din Legea-cadru 153/2017 este specificat faptul că, autorităţile publice locale au competenţa de a reglementa aceste drepturi. Cu toate acestea, competenţa autorităţilor publice locale nu este una absolută, legiuitorul impunând acestora obligaţia de „încadrare între limitele minime şi maxime prevăzute de lege". Textul art. 11 din Legea nr. 153/2017, în opinia instanţei este lipsit de rigoare juridică. La alin. (1) este menţionat că, funcţionarii publici şi personalul contractual din cadrul familiei ocupaţionale "Administraţie" din aparatul propriu al consiliilor judeţene, primării şi consiliile locale, din instituţiile şi serviciile publice de interes local şi judeţean din subordinea acestora, salariile de bază se stabilesc prin hotărâre a consiliului local. La art. 11 alin. (1) din Legea nr. 153/2017 este reglementat că stabilirea salariilor lunare se realizează de către ordonatorul de credite cu respectarea dispoziţiilor art. 25 din același act normativ.

În jurisprudenţă nu există unanimitate în ceea ce privește acordarea prin hotărâre de consiliul local, de sporuri și facilități nereglementate prin norme juridice, conturându-se două orientări ale instanțelor învestite cu acest tip de cereri. Într-o primă orientare jurisprudenţială care se regăseşte la nivelul curţilor de apel Braşov- Secţia contencios administrativ şi fiscal, Galaţi- Secţia contencios administrativ şi fiscal şi Ploieşti- Secţia contencios administrativ şi fiscal şi a tribunalelor Brăila-Secţia a II-a civilă, de contencios administrativ, Vaslui şi Cluj-Secţia mixtă de contencios administrativ şi fiscal, de conflicte de muncă şi asigurări sociale, s-a apreciat că prevederile art. 129 alin. (12) din O.G. nr. 57/2019 *nu permit acordarea*, prin hotărâre de consiliul local, de sporuri şi facilităţi nereglementate prin norme juridice. Într-o altă abordare jurisprudenţială s-a apreciat că, la nivelul curţilor de apel Cluj-Secţia a III-a contencios administrativ şi fiscal, Iaşi- Secţia a III-a contencios administrativ şi fiscal şi Alba Iulia - Secţia a III-a contencios administrativ şi fiscal şi al tribunalelor Cluj-Secţia mixtă de contencios administrativ şi fiscal, de conflicte de muncă şi asigurări sociale, Iaşi-Secţia a II-a civilă, de contencios administrativ şi fiscal, dispoziţiile art. 129 alin. (12) din Codul Administrativ *permit acordarea*, prin hotărâre de consiliu local, de sporuri şi facilităţi nereglementate prin alte norme juridice.

În temeiul art. 519, cu referire la art. 521 din C. pr. civ., şi pe baza considerentelor de mai sus, ÎCCJ a decis ca fiind admisibilă sesizarea formulată de Curtea de Apel

Cluj-Secţia a III-a contencios administrativ şi fiscal în Dosarul nr. 605/84/2023, în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile, şi, în consecinţă, a stabilit că: art. 129 alin. (12) din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 57/2019 privind C. adm., cu modificările şi completările ulterioare, *nu permite acordarea*, prin hotărâre de consiliu local, de sporuri şi facilităţi nereglementate prin alte norme juridice.

Concluzii

O primă concluzie este aceea a importanței pe care legislația și doctrina o dedică reglementării, respectiv, analizei funcției publice și funcționarului public, remunerația fiind un element important ce beneficiază de un cadru normativ special reprezentat în principal de Codul administrativ și Legea nr. 153/2017.

O a doua concluzie are în vedere importanța pe care instanțele judecătorești o acordă interpretării și aplicării legislației privitoare la drepturile funcționarilor publici reflectată în acest studiu într-o hotărâre pronunțată de ÎCCJ, completul pntru delegarea unor chestiuni de drept.

O altă concluzie este aceea că, potrivit deciziei ÎCCJ pe care am analizat-o, autoritățile locale, cel puțin, până la adoptarea Legii nr. 177/2023 nu aveau competența de a acorda prin hotărâre de consiliu local contravaloarea cheltuielilor de deplasare pentru transportul între localitatea în care funcționarii publici și personalul contractual își au domiciliul și locul unde își desfășoară raporturile de serviciu, respectiv unde prestează munca.

Bibliografie

1. O.U.G. nr. 57 din 2019 privind Codul Administrativ;
2. Avizul Consiliului Legislativ referitor la propunerea legislativă Legea-cadru 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, (2017);
3. Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice;
4. Decizia nr. 103/2024 din 25 noiembrie 2024, Înalta Curte de Casație și Justiție București (disponibilă la adresa web: https://sintact.ro);
5. Decizia CCR nr. 221 din 2 iunie 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 23/2020 pentru modificarea și completarea unor acte normative cu impact asupra sistemului achizițiilor publice;
6. Clipa, C. (2013), *Drept administrativ. Teoria funcției publice II. Noțiunea de funcție publică și categoria de funcționar public. Dreptul aplicabil. Răspunderea juridică a funcționarilor publici,* Editura Hamangiu, București;
7. Niculescu, V. (2008), *Evoluţia teoriei funcţiei publice*, în Studii Juridice Universitare (SJU), vol. 2008, nr. 3-4;
8. Petrescu, R. N. (2009), *Drept administrativ*, Editura Hamangiu, București;
9. Santai, I. (2005), *Drept administrativ şi ştiinţa administraţiei*, vol. I, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;
10. Vedinaș, V. (2020), *Drept administrativ. Doctrină, practică, jurisprudență*, ediția a XII- a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București;
11. Vedinaș, V. (2024), *Drept administrativ. Doctrină, practică, jurisprudență*, ediția a XV- a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București;
12. Cătană, E. L. (2023), *Drept administrativ,* ediția 3, revizuită și adăugită, Editura C. H. Beck, București.

FACULTATEA DE PSIHOLOGIE

IL RUOLO DELLA METACOGNIZIONE NELLO SVILUPPO DELLE COMPETENZE DEGLI STUDENTI CON BISOGNI EDUCATIVI SPECIALI (CES)

Marilisa Esposito

Student Program postuniversitar de formare a profesorului de sprijin

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof. univ. dr. Elena-Adriana Tomuletiu

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Această lucrare analizează didactica incluzivă, evidențiind strategiile și metodele necesare pentru a asigura un proces educațional echitabil și adaptat diversității elevilor. Didactica specială vizează implementarea unor tehnici pedagogice personalizate pentru elevii cu dizabilități, cu cerințe educaționale speciale (CES), cu dificultăți de natură socio-economică, lingvistică și culturală. În acest context, teoria zonei de dezvoltare proximale a lui Vygotskij subliniază importanța interacțiunii și a sprijinului gradual (scaffolding) în procesul de învățare. Lucrarea explorează, de asemenea, conceptul de metacogniție, introdus de Flavell, și rolul său în dezvoltarea autonomiei cognitive a elevilor prin strategii precum planificarea, monitorizarea și autoevaluarea. În școala incluzivă profesorul este văzut ca un facilitator al învățării, capabil să creeze un mediu educațional democratic și colaborativ, în care elevii sunt încurajați să își dezvolte gândirea critică și să-și consolideze încrederea în sine. Prin utilizarea unor metode interactive, cum ar fi jocurile educaționale, dezbaterile și proiectele de grup, clasa devine un spațiu de învățare incluziv și cooperativ, în care fiecare elev este valorizat și susținut. Concluziile articolului subliniază necesitatea integrării abordărilor metacognitive și colaborative pentru a îmbunătăți experiența educațională și a crea un climat școlar favorabil progresului tuturor elevilor.

Keywords*: Incluziune, metacogniție, cooperare, sprijin progresiv, autonomie*

La didattica per l'inclusione consiste nel promuovere l'apprendimento attraverso l'attivazione e la gestione di processi inclusivi idonei a sollecitare un protagonismo condiviso che tuteli l'azione autonoma del singolo che apprende, situandola in un contesto partecipativo e relazionale allargato. La didattica speciale ha come compito principale quello di adottare strategie di insegnamento e apprendimento specifiche rispetto ai bisogni e alle caratteristiche degli studenti con disabilità e con BES.

Una "speciale attenzione" va nei confronti degli alunni con difficoltà scolastiche, al fine di ripensare la didattica in direzione inclusiva. L'area dello svantaggio scolastico va oltre la sola presenza di certificazione e diagnosi, comprendendo, insieme alle sottocategorie della disabilità e dei disturbi evolutivi specifici (disturbi dell'apprendimento, deficit del linguaggio, della coordinazione motoria, dell'attenzione), quella dello svantaggio socioeconomico, linguistico e culturale.

Guardare allo sviluppo cognitivo del bambino, secondo la *teoria della mente,* significa riconoscere il piccolo non soltanto come attivo e solitario costruttore di modelli mentali del mondo fisico, ma anche come costruttore di una conoscenza sociale fondata sull'interazione umana. La *zona di sviluppo prossimale* di Vygotskij corrisponde alla differenza tra la capacità dell'allievo di risolvere un problema da solo e la sua capacità di risolverlo sotto la guida di un adulto o in collaborazione con un pari più capace. L'educatore o il compagno più esperto svolge un'azione di problematizzazione e di sostegno, definita *scaffolding,* dei processi di

apprendimento. Il livello di supporto dovrebbe decrescere *(fading)* fino a quando il soggetto sarà capace di risolvere il problema autonomamente.

Vygotskij offre un contributo importante alla didattica speciale, poiché considera lo sviluppo cognitivo strettamente legato alle interazioni ambientali. L'apprendimento collaborativo e cooperativo influenza l'alfabetizzazione e tutte le acquisizioni tipiche delle funzioni cognitive umane.

Il concetto di metacognizione

Il termine metacognizione nasce nel 1976 con John Flavell, nell'ambito dei suoi studi sulle abilità cognitive e la metacognizione, ed è stato successivamente ripreso da molti studiosi. Nel 1988, Flavell propone un modello centrato sul controllo, che considera cinque variabili: gli obiettivi dell'azione (in senso metacognitivo), le conoscenze, le esperienze e gli atti, ovvero le strategie e le funzioni specifiche per l'azione intrapresa.

Le strategie metacognitive sono essenziali per l'apprendimento, e la didattica metacognitiva si concentra sul loro insegnamento e utilizzo efficace. Le tre principali strategie metacognitive sono:

- pianificazione
- monitoraggio
- valutazione dell'apprendimento

La *terapia metacognitiva* mira ad aiutare gli studenti a sviluppare nuovi modi di reagire ai pensieri negativi attraverso:

- L'abbandono di stili di pensiero disfunzionali
- L'abbandono della tendenza a orientare la propria attenzione in maniera persistente su stimoli irrilevanti o pensieri negativi.

L'obiettivo della didattica metacognitiva è quello di offrire agli alunni l'opportunità di imparare e interpretare, organizzare e strutturare le informazioni ricevute dall'ambiente e di riflettere su questi processi, per divenire sempre più autonomi nell'affrontare situazioni nuove.

Quali sono le *competenze metacognitive*? Le competenze metacognitive sono le abilità che ci aiutano a capire come pensiamo e apprendiamo. In altre parole, si tratta di essere consapevoli dei propri processi mentali:

- sapere come studiamo meglio,
- riconoscere quali strategie funzionano per noi e sapere quando e come applicarle.

Anche Adrian Wells (2002), psicologo, definisce la metacognizione come la capacità di riflettere e monitorare i propri processi cognitivi, emotivi e comportamentali, per capire meglio come funzioniamo e come possono influenzare il nostro modo di pensare e di agire.

Il ruolo dell'insegnante inclusivo

L'approccio metacognitivo conferisce un ruolo fondamentale all'insegnante, quello di "facilitatore" di cambiamenti strutturali nei discenti. Strettamente connesso all'approccio metacognitivo, è il concetto di stile cognitivo, ossia il modo in cui si risolve un problema e ci contraddistingue. La didattica metacognitiva quindi ha soprattutto lo scopo di aiutare gli alunni a dare vita a un processo di analisi e riflessione che permetterà loro di apprendere in maniera più semplice. L'insegnante inclusivo, e'un docente in grado di creare in classe un clima inclusivo, dove la diversità e' riconosciuta ed accettata,riesce ad adattare stili di

insegnamento e le proprie metodologie agli alunni che ha di fronte, fa dell'approccio cooperativo uno dei suoi cavalli di battaglia, costruisce lezioni metacognitive. Gli insegnanti che utilizzano l'approccio metacognitivo incoraggiano gli studenti:

- a pensare in modo autoregolato,
- questi imparano a porre domande sull'apprendimento,
- a riconoscere quando hanno bisogno dell'aiuto o di approfondimenti,
- a organizzare il proprio lavoro in base agli obiettivi stabiliti
- a riflettere sulle proprie prestazioni.

Questo approccio metacognitivo può essere incorporato in diverse discipline e attività scolastiche, come la risoluzione dei problemi, la lettura critica, la scrittura, la discussione e la pianificazione degli studi. Gli studenti sviluppano abilità metacognitive attraverso l'interazione con l'insegnante e i compagni di classe, l'esplorazione di strategie e l'esperienza diretta di apprendimento. L'approccio metacognitivo a scuola può avere diversi vantaggi per gli studenti. Essi diventano più consapevoli dei propri processi cognitivi, acquisiscono strategie per affrontare le sfide dell'apprendimento e diventano più indipendenti e responsabili del loro apprendimento. Inoltre imparano a valutare in modo critico le informazioni e a prendere decisioni informate. Tuttavia l'adozione dell'approccio metacognitivo richiede tempo e sforzo da parte degli insegnanti per insegnare e supportare gli studenti nello sviluppo delle abilità metacognitive. Gli insegnanti devono fornire feedback e guidare gli studenti sul loro apprendimento e nell'impostare obiettivi appropriati per migliorare.

Tecniche per il lavoro di gruppo inclusivo

La classe può essere considerata come un campo pedagogico, in quanto costituisce un contesto privilegiato per l'apprendimento e lo sviluppo degli studenti. Infatti, è in classe che avviene gran parte dell'interazione tra insegnante ed alunni, nonché tra gli stessi studenti. La classe offre una serie di opportunità educative che permettono agli studenti di sviluppare competenze cognitive, sociali ed emotive. L'insegnante, come figura di riferimento ha il compito di organizzare l'ambiente di apprendimento in modo da favorire il coinvolgimento attivo degli studenti, stimolare la loro curiosità e promuovere la collaborazione tra di loro. Attraverso l'utilizzo di strategie, e metodologie adeguate l'insegnante può creare un clima positivo e inclusivo in classe, favorendo il dialogo,il rispetto reciproco e la partecipazione attiva di tutti gli studenti. In questo contesto i ragazzi hanno la capacità di sviluppare capacità di problem solving, di comunicazione efficace di collaborazione e di gestione delle emozioni. Inoltre la classe offre la possibilità di apprendere in gruppo, facilitando l'acquisizione di competenze sociali e la condivisione delle conoscenze tra i membri del gruppo. Attraverso giochi didattici, progetti di gruppo, dibattiti, gli studenti imparano a lavorare insieme, a negoziare, a rispettare le opinioni degli altri e trovare soluzioni condivise. Infine la classe come campo pedagogico permette anche lo sviluppo di valori e atteggiamenti positivi, come la tolleranza, la solidarietà e la responsabilità. Attraverso l'esempio dell'insegnante, e l'interazione con i compagni,gli studenti apprendono a comportarsi in modo etico e rispettoso alle regole. Quindi possiamo affermare che una didattica inclusiva, cooperativa e metacognitiva permette lo sviluppo di un migliore clima della classe, la costruzione socializzata dei saperi a livello cognitivo.

I gruppi di lavoro cooperativi metacognitivi, sono composti da 2-6 studenti, che si aiutano reciprocamente in ottica metacognitiva, concordando gli obiettivi formativi, prevedendo i risultati,spiegandosi l'un l'altro le strategie, correggendosi a vicenda gli esercizi,

valutando e discutendo insieme i risultati e l'andamento di quanto stanno facendo. Un buon clima in classe favorisce un buon apprendimento.

La classe inclusiva viene vista come una micro società che si organizza in modo democratico per vivere meglio, dove la realizzazione interpersonale è fondata su valori condivisi sia dai ragazzi che dagli insegnanti. Ad esempio il valore del rispetto di ogni persona porta a valori non discriminatori,a prestare attenzione ai bisogni speciali di ciascuno, e ai bisogni normali di tutti di essere considerati alla pari,persone con gli stessi diritti e doveri,ma anche con le proprie differenze da mostrare senza avere paura di essere derisi.

Un clima scolastico inclusivo permette a tutti di sentirsi accettati, valorizzati, sviluppa il senso di appartenenza, di forza e contribuisce a creare una base socio affettiva.

Mi sento amato (fase comunicativa)

Tutti ascoltano quello che dico (farse relazionale)

La nostra è una classe dove io sto bene, ci sono amicizia, aiuto reciproco, solidarietà e il problema di uno diventa il problema di tutti.

Ho voluto concludere con questa bellissima affermazione. Anche perché non bisogna dimenticare, che la didattica inclusiva cooperativa e metacognitiva serve proprio a questo.

Dobbiamo tenere presente anche che i ragazzi più deboli in difficoltà di apprendimento hanno generalmente uno status sociale basso all'interno della classe. Questi ragazzi non devono sentirsi inferiori, ma superiori, cercando di individuare le loro aree forti e preparandoli a diventare esperti di esse e disponibili a insegnare le loro abilità agli altri compagni *(Sono io l'esperto in questa situazione che deve insegnare agli altri*). La frase che loro usano (non sono capace di fare niente,tutti mi credono stupido), deve essere cambiata dall'insegnante che deve dare loro autostima e costruire il senso di competenza. Quindi l'approccio cooperativo metacognitivo deve servire proprio a questo, creare le condizioni per un ambiente educativo più adeguato ai bisogni dei ragazzi, permettendo all'interno della classe un rapporto numerico insegnante alunno più vantaggioso.

L'insegnante può intervenire all'interno dei piccoli gruppi, mentre gli altri sono impegnati in altre attività, tutto questo piace molto di più ai ragazzi, mostrano di preferire questi momenti di apprendimento socializzato, rispetto a quelli più tradizionali diretti dall'insegnante o gestiti dall'alunno. Il centro del cambiamento di tutta questa innovazione culturale di cui ho parlato sta negli insegnanti, oggi sono professionisti della prospettiva inclusiva, cooperativa e metacognitiva, solo loro oggi cambiano il proprio atteggiamento autoritario a uno più democratico, inteso come atteggiamento pedagogico, più cooperativo nel senso di costruire insieme il progetto educativo, e più qualità.

Conclusione

Direi che l'insegnante non è più un attore, come nella didattica metacognitivo, inteso come atteggiamento di riflessione continua sugli esiti formative sui processi attuati, possiamo costruire un ambiente inclusivo di tradizionale, che spiega, interroga, dicendo ai ragazzi cosa devono fare, ma un regista che organizza il lavoro dietro le quinte, che mostra ai ragazzi cosa devono fare per poi ritirarsi e lasciare loro la scena. Un osservatore attento e grande conoscitore degli aspetti relazionali dell'apprendimento. Concludo dicendo che l'insegnante non aspetta la maturazione delle capacità dell'alunno ma le sollecita cercando di collocare la proposta didattica nell'area di sviluppo prossimale (Vygotskij, 1934) che ho citato all'inizio di questa relazione.

Bibliografia

1. Flavell, J. H. (1976). Metacognitive aspects of problem solving. *The Nature of Intelligence*, 231, 12-15.
2. Flavell, J. H. (1988). *Cognitive development*. *Prentice-Hall*.
3. Vygotskij, L. S. (1934). *Pensiero e linguaggio*. Giunti.
4. Wells, A. (2002). *Metacognitive Therapy for Anxiety and Depression*. Guilford Press.

RELAȚIA DINTRE STRES OCUPAȚIONAL, SATISFACȚIE ÎN MUNCĂ ȘI EMPATIE LA CADRELE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

Camelia Maria Groza (Pojar),

Student Facultatea de Psihologie,

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof.univ.dr.Elena Adriana Tomulețiu

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This research investigates the intricate interrelations between occupational stress, job satisfaction, and empathy among pre-university teachers. Considering the inherently demanding nature of the teaching profession, the study aims to examine the extent to which occupational stress influences job satisfaction and whether empathy may serve as a predictive factor of occupational stress levels. The study was conducted on a sample of 43 teaching professionals from both urban and rural environments, with diverse levels of professional experience. Standardized instruments were employed to assess the variables under investigation: the Occupational Stress Identification Questionnaire (House), the Job Satisfaction Assessment Scale (T. Constantin), and the Empathic Emotional Maturity Scale (A. Mehrabian & N. Epstein).

Statistical analysis revealed that the participants generally reported moderate levels of occupational stress, alongside an average degree of job satisfaction. In terms of empathy, the results indicated a marked polarization: approximately half of the respondents demonstrated low levels of empathy, while the other half exhibited high empathic tendencies. Further analysis underscored a statistically significant association: individuals experiencing higher levels of occupational stress also reported lower levels of job satisfaction, yet exhibited higher degrees of empathy. These findings confirm the initial research hypotheses, suggesting that empathy may play a dual role in the occupational context—acting both as a potential vulnerability factor to stress and as a reflection of heightened emotional involvement in teaching-related activities.

Keywords*: Occupational stress, job satisfaction, empathy, teaching profession,*

Introducere

În contextul actual al dinamicii existente pe piața muncii din România și nu numai, se pune un accent tot mai ridicat pe stresul profesional care poate să își facă cunoscută prezența în mediul în care persoanele activează în viața de zi cu zi. Desigur că acesta cunoaște forme diferite în funcție de specificul muncii fiecărui individ, însă sub o formă sau alta este prezent în viața cotidiană având însemnate influențe asupra sănătății psihice a angajaților, dar și a performanței acestora. Modul în care acesta este optim gestionat, sau nu la locul de muncă are o influență ridicată nu doar asupra productivității muncii, dar și asupra satisfacției în muncă resimțite de aceștia, în condițiile în care este cunoscut faptul că satisfacția în muncă este un indicator al bunăstării angajaților, dar și a climatului organizațional în care aceștia activează.

Empatia, pe de altă parte, cunoscută ca fiind capacitatea de a înțelege și a răspunde adecvat la emoțiile celorlalți, este foarte importantă în mediile profesionale, mai ales atunci când este vorba de anumite domenii în care interacțiunea umană este esențială. Cu toate că empatia este considerată de regulă o trăsătură pozitivă, în anumite situații, un grad ridicat de empatie poate să conducă la intensificarea stresului profesional, ajungându-se chiar la burnout, sau la ceea ce in

ultimul timp, în literatura de specialitate este cunoscut sub denumirea de burout empatic. În prezent, se consideră că una dintre categoriile care experimentează un grad ridicat de stres profesional, dar si de empatie este aceea a cadrelor didactice.

Lucrarea de față își propune să investigheze două direcții principale și anume relația dintre stresul profesional și satisfacția în muncă resimțite în rândul cadrelor didactice din învățământul preuniversitar, dar și relația dintre empatie și nivelul de stres profesional resimțit de această categorie, astfel încât prin analizarea acestor corelații să se poată determina posibile căi de acțiune pentru ameliorarea stresului organizațional, în cazul în care acesta se confirmă.

Cadrul teoretic

Stresul profesional

Stresul profesional este o problematică tot mai des studiată în ultimul timp, în condițiile în care se consideră, în literatura de specialitate, că acest fenomen are un impact negativ asupra performanței angajaților din diverse domenii. Se consideră că stresul profesional afectează profund calitatea vieții angajaților, iar problemele de sănătate fizică și mintală apar ca un răspuns al stresului resimțit de persoanele care activează în medii unde solicitările locului de muncă sunt numeroase.

Stresul profesional cunoaşte o varietate de definiții care au însă note comune. Printre cele mai cunoscute definiții se regăsesc următoarele:

McGrath (1970) care consideră că stresul ocupațional este „o stare de dezechilibru perceput între solicitări și capacitatea individului de a răspunde la acestea, în condițiile în care imposibilitatea de a îndeplini aceste solicitări are consecințe importante.” Această definiție este una binecunoscută, unul dintre motivele principale fiind acela că ea pune în valoare relația care există între caracteristicile personale ale individului angajat pe piața muncii și mediul specific muncii.”

Beehr și Newmann (1985) definesc stresul profesional ca fiind „ condiție rezultată din interacțiunea dintre oameni și slujbele lor; schimbări înlăuntrul oamenilor, care îi forțează să se abată de la o funcționare normală”, în timp ce Manitara (2009) consideră că stresul profesional este o „supratensiune din cauza concentrării asupra unei probleme concrete, situație marcată de un surplus de lucru, ce crează tensiuni interioare”. Massoudi (2009) vede stresul profesional ca fiind un „fenomen social și manifestare patologică, care necesită metode terapeutice moderne individuale”, în timp ce Lefebvre, Poirot (2011) consideră acest concept ca fiind un „factor major în provocarea riscului psihosocial la locul de muncă, creând dificultăți individuale și profesionale”.

Modele ale stresului profesional

Modelul potrivirii persoană-mediu (French, Caplan,&Harrison, 1982 citați de Chemers, Hays, Rhodewalt, Wysocki, 1985) consideră că potrivirea dintre o persoană și mediu influențează nivelul stresului resimțit de persoana respectivă. Pentru ca să existe o compatibilitate optimă între persoană și mediul în care aceasta activează este necesar ca abilitățile și competențele persoanei să se suprapună cu cele solicitate de mediu profesional. Conform acestui model situațiile de stres profesional în rândul angajaților apar în momentul în care gradul de potrivire a deprinderilor și abilităților persoanei nu se potrivesc suficient de bine cu solicitările postului.

Modelul cerere –control. Acest model a fost inițial formulat de către R.A. Karasek (1979), urmând ca mai apoi să fie îmbunătățit de colaboratorii acestuia în perioada 1990-1996. Karasek consideră ca fiind importante două laturi ale muncii și anume cerințele, solicitările postului și

percepția pe care o are individul asupra modului în care ar pute avea control asupra muncii sale. Premisa de la care se pleacă în acest model este aceea că stresul este o consecință a unui loc de muncă care presupune a avea o încărcătură ridicată, însă controlul deținut de angajat asupra sarcinilor ce necesită a fi îndeplinite este unul scăzut.

Modelul dezechilibrului dintre efort și recompensă. Este un model care descrie relația care se realizează între efortul depus de persoana angajată în câmpul muncii și recompensele de care aceasta are parte, relație care poate conduce fie la o stare de echilibru, fie la o stare de dezechilibru. Mai exact, angajatul care depune un efort ridicat în muncă, însă recompensele pentru efortul depus sunt reduse ajunge să resimtă un nivel scăzut de satisfacție, fapt care conduce la apariția stresului profesional. La polul opus, se situează acei angajați care depun un efort în muncă, însă care este recompensat într-o manieră satisfăcătoare, fapt care mulțumește angajatul și astfel nu se se mai ajunge la o situație de stres profesional. Modelul dezechilibrului dintre efort și recompensă a fost elaborat de către Siegrist și colaboratorii săi în 1990. Are ca elemente centrale controlul asupra muncii și structura de recompense aferentă efortului depus.

Modelul solicitării și resurselor (Demerouti, Bakker, Nachreiner & Schaufeli, 2001) este un model integrativ care investighează legătura dintre caracteristicile personale și cele profesionale, oferind astfel o viziune generală asupra fenomenelor care au loc în cadrul organizațiilor. Premisa principală a acestui model este aceea că indiferent de rolul profesional pe care îl deține un individ, particularitățile profesionale pot acționa fie ca resurse, fie ca solicitări.

Conceptul de burnout empatic

Burnout-ul empatic este un concept relativ nou care se referă la acea afectare care poate să apară la persoanele care manifestă un grad ridicat de empatie în relațiile cu cei din jurul său. Burnout-ul empatic se manifestă printr-un nivel scăzut de energie, printr-o stare continuă de epuizare mentală, dar și printr-o continuă stare de oboseală datorate empatiei.

Epuizarea empatică apare ca o consecință a stresului continuu și se manifestă cu preponderentă la acele categorii profesionale a căror activitate constă în oferirea de sprijin emoțional și îndrumare celorlalți. Printre aceste categorii se numără cei care lucrează în domeniul medical, social, dar și în educație. Dat fiind faptul că aceste domenii implică asigurarea unei stări de bine din punct de vedere emoțional pentru beneficiari, angajații se pot confrunta adesea cu o epuizare empatică de lungă durată.

Stresul profesional în rândul cadrelor didactice

Atunci când facem referire la activitatea profesională a cadrelor didactice, putem să afirmăm faptul că aceasta are anumite particularități în raport cu alte ocupații. Una dintre aceste particularități face referire la stresul profesional considerat a fi ridicat în rândul cadrelor didactice. Această problematică face subiectul mai multor cercetări recente din diferite domenii, cum ar fi: medicină, psihologie, sociologie, pedagogie, etc. Aceste cercetări relevă faptul că stresul profesional constatat în rândul cadrelor didactice este unul ridicat, această categorie profesională, fiind cea care înregistrează cel mai ridicat nivel de stres profesional. Analizând aceste aspecte se poate subînțelege faptul că un nivel ridicat de stres în rândul cadrelor didactice are implicații asupra actului instructiv-educativ, repercursiunile resimțindu-se în întreaga societate ca efecte în lanț. Un cadru didactic care se confruntă cu situații stresante, dar care ar trebui să dea randament profesional, ajunge să fie pus în situația în care nu mai gestionează satisfăcător situațiile dificile, fapt care conduce implicit la scăderea performanței în realizarea sarcinilor zilnice.

În ceea ce privește factorii care pot conduce la un stres profesional ridicat în rândul cadrelor didactice pot fi menționați acei factori identificați în modelul multifactorial de Boyle, Borg, Falzon și Baglioni care reflectă un model explicativ al stresului perceput de profesori, între aceștia regăsindu-se: încărcătura muncii, comportamentele elevilor, recunoașterea profesională, timp și resurse și relațiile cu colegii (Boyle și colaboratorii, 1995).

Satisfacția profesională-cadru conceptual

În încercarea de a surprinde cadrul teoretic al conceptului de satisfacție in muncă, m-am raportat la unele definiții care surprind esența acestui termen. De exemplu, Neveanu în 1978 în Dicționarul de psihologie definea satisfacția profesională ca „o configurație psihică complexă, nu întotdeauna conștientă, constând într-un set de atitudini pozitive ale persoanei față de munca efectuată".

Spector consideră că satisfacția profesională reprezintă ceea ce simt angajații la locul de muncă. Aceasta se referă la sentimentele pe care angajatul le are față de slujba sa, dar și la exigențe profesionale legate de experiențele anterioare, așteptările actuale sau alternativele pe care le are la dispoziție.

Davis prezintă satisfacția profesională ca fiind o îmbinare a sentimentelor pozitive sau negative pe care muncitorii le au față de munca lor. Satisfacția muncii este în strânsă legătură cu comportamentul angajatului la locul de muncă, dar se raportează și la modul în care așteptările se potrivesc cu recompensele reale.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Obiectiv general:

Explorarea influenței stresului profesional la cadrele didactice din învățământul preuniversitar asupra satisfacției în muncă resimțită de această categorie profesională și identificarea modului în care un empatia ridicată din rândul acestei categorii profesionale poate reprezenta un predictor pentru nivelul de stres.

Obiective specifice:

Determinarea relației existente dintre stresul profesional al cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și satisfacția în muncă.

Identificarea relației existente între gradul de empatie înregistrat în rândul cadrelor didactice și stresul profesional al acestora.

Ipotezele cercetării

Ipoteza generală:

Presupunem că stresul profesional la cadrelor didactice din învățământul preuniversitar influențează satisfacția în muncă, iar empatia ridicată este un predictor pentru apariția stresului profesional al cadrelor didactice.

Ipoteze specifice:

H1. Se presupune că stresul profesional ridicat al cadrelor didactice din învățământul preuniversitar influențează satisfacția în muncă.

H01. Se presupune că stresul profesional ridicat al cadrelor didactice din învățământul preuniversitar nu influențează satisfacția în muncă.

H2. Se presupune că un grad ridicat de empatie la cadrele didactice este un predictor pentru stresul profesional.

H02. Se presupune că un grad ridicat de empatie la cadrelor didactice nu este un predictor pentru stresul profesional.

Eșantionul cercetării

În cadrul studiului au participat un număr de 43 de cadre didactice din învățământul preuniversitar, respondenții fiind recrutați atât din mediul urban cât și din mediul rural din două școli din județul Alba. 20 de cadre didactice activează în mediul urban, iar 23 de cadre didactice activează în mediul rural, având vârste cuprinse între 20 și 65 de ani. Eșantionarea a fost una neprobabilistică, întâmplătoare, respondenții exprimându-și consimțământul de a participa la cercetare în mod voluntar, chestionarele fiind completate doar de cadrele didactice care au dorit să participe la studiu.

Metode și tehnici de cercetare

Pentru realizarea cercetării am folosit trei chestionare grupate într-un google forms, prin intermediul căruia am colectat datele utilizate în cercetate. Un prim chestionar este *Chestionarul de stres ocupațional House (Occupational stress Questionnaire).* Acest chestionar a afost utilizat pentru a evalua nivelul de stres perceput la locul de muncă în funcție de anumiți factori organizaționali precum: *responsabilități la locul de muncă, calitatea muncii, conflict de rol, conflict de muncă -viața privată și încărcare în sarcină*.. Chestionarul a mai fost utilizat în cercetări din România, având o consistență internă satisfăcătoare, cu valori ale coeficientului Cronbach`s alpha situate între 0,70 și 0,88, acestea diferind ușor în funcție de subscalele chestionarului, fiind adaptat de către Cristian Dan Patachia în anul 2013.

Un alt chestionar utilizat a fost *Chestionarul de evaluare a satisfacției în muncă* (Constantin, T. 2004). Acesta cuprinde un număr de 32 de itemi, care urmăresc identificarea a patru factori definitorii pentru satisfacția în muncă: *remunerare și promovare, conducere și relații interpersonale, organizare și comunicare și satisfacție generală*.

Ultimul chestionar folosit în cadrul cercetării a fost *Chestionarul de maturizare emoțională empatică* (A. Mehrabian și N. Epstein). Acest chestionar conține un număr de 33 de itemi care urmăresc evaluarea maturizării emoționale empatice a respodenților. În România acest chestionar a fost adaptat de S. Marcus și R. Gherghinescu (Stan, V. Și Stan, G. 2020).

Prelucrarea și interpretarea datelor

Pentru a putea verifica ipotezele de la care am pornit în acest demers am realizat analiza datelor prin intermediul programului statistic SPSS 16.0, pentru a vedea care este nivelul stresului profesional înregistrat în rândul cadrelor didactice din învățământul preuniversitar, atât la nivel general, cât și o analiză pe factori.

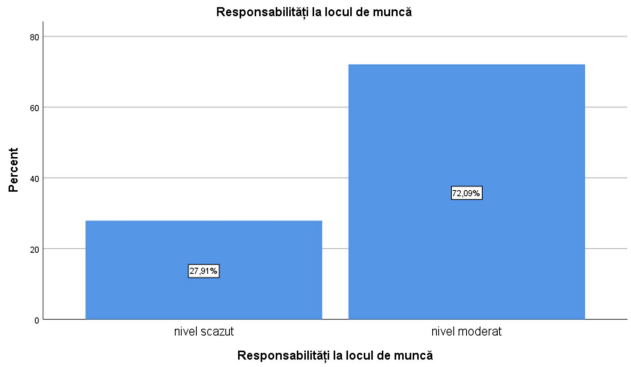

Figura 1. Analiza factorului- responsabilități la locul de muncă

În ceea ce privește factorul „responsabilități la locul de muncă” 72,09% dintre respondenți declară un nivel moderat al stresului, 27,91% un nivel scăzut al stresului, iau în cazul nivelului ridicat nu există un procentaj aferent.

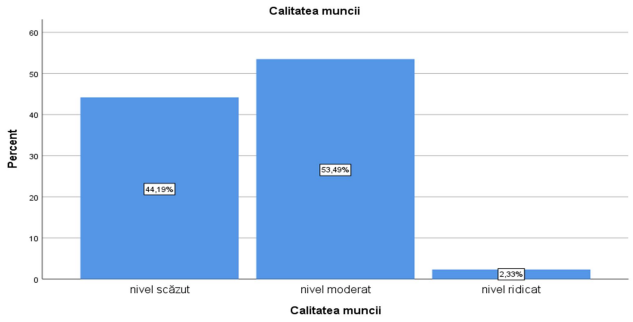

Figura 2..Analiza factorului -calitatea muncii

Pentru factorul „calitatea muncii” 53,59% dintre respondenți consideră că nivelul stresului profesional este unul moderat, 44,19% consideră că în cazul lor nivelul este unul scăzut, iar doar 2,33% înregistrează un nivel ridicat.

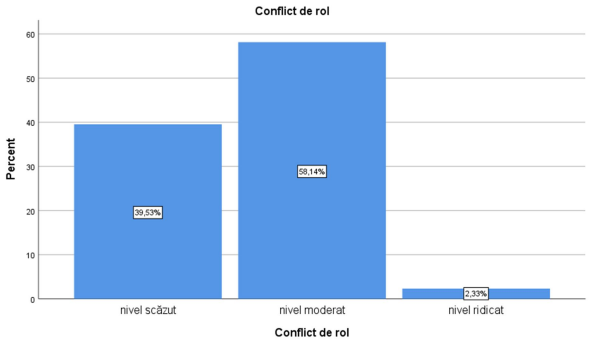

Figura 3. Analiza factorului -conflict de rol

Și în cazul factorului „conflict de rol” nivelul moderat al stresului perceput are procentajul cel mai ridicat, mai exact 58,14%, urmat de un nivel scăzut care are un procentaj de 39,53%, iar în cazul nivelului ridicat se înregistrează doar un procent de 2,33%.

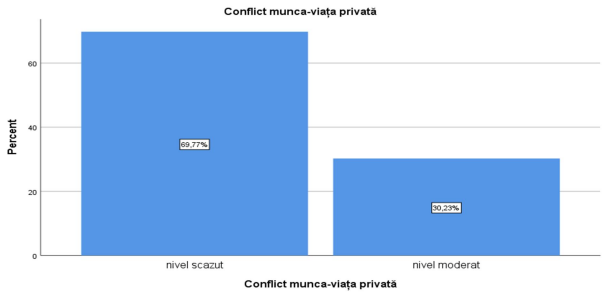

Figura 4. Analiza factorului -conflict muncă-viața privată

Pentru factorul „conflict muncă- viața privată” se constată un nivel scăzut al stresului profesional pentru 69,77% dintre respondenți și un nivel moderat pentru 30,23% dintre respondenți. Nici pentru acest factor nivelul ridicat nu înregistrează niciun procent.

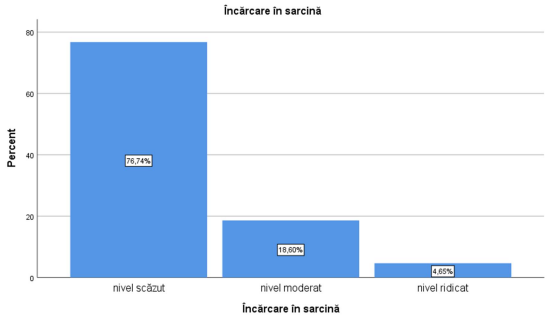

Figura 5. Analiza factorului -Încărcare în sarcină

Analizând datele referitoare la factorul „încărcare în sarcină" se constată că cel mai mare procent este pentru nivelul scăzut, mai exact 76,74%, iar nivelul moderat are un procent de 18,60%. Se observă faptul că și pentru acest factor, nivelul ridicat are un procent mic mai exact 4,65%.

Figura 6. Analiza factorului -stres ocupațional

În ceea ce privește stresul general perceput de cadrele didactice se observă faptul că doar 13,95% dintre respondenți au declarat un nivel ridicat al stresului perceput la locul de muncă, 37,21% înregistrează un nivel moderat , pe când 48,64% un nivel scăzut. Astfel se poate concluziona faptul că stresul din rândul cadrelor didactice care au făcut parte din eșantionul prezentei cercetări nu este unul ridicat.

După analiza factorilor stresului organizațional și a stresului general , am realizat analiza satisfacției la locul de muncă. Și în acest caz am purces la analizarea fiecărui factor luat individual, dar și la satisfacția resimțită la nivelul general.

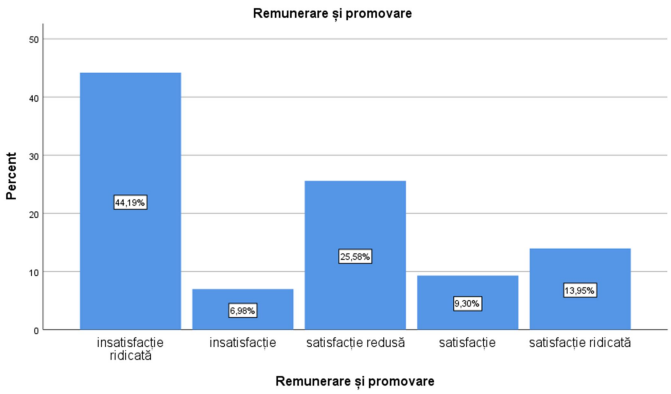

Figura 7. Analiza factorului- remunerare și promovare

Pentru factorul „remunerare și promovare” cel mai ridicat procent este înregistrat în cazul insatisfacției ridicate adică 44,19%, urmat de 25,58% pentru satisfacția redusă. În cazul insatisfacției se observă un procent de 6,98%. Doar 13,95% dintre respondenți declară o satisfacție ridicată, iar 9,30% consideră că sunt satisfăcuți cu privire la acest factor.

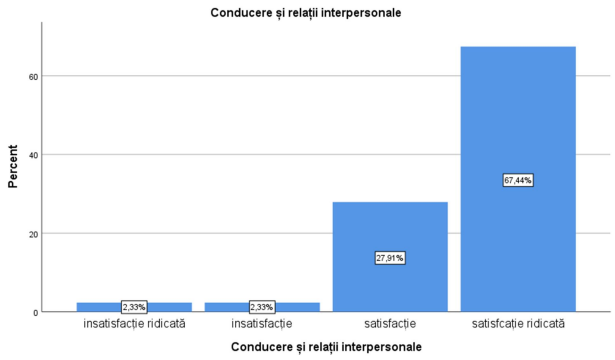

Figura 8. Analiza factorului -conducere și relații interpersonale

Dacă la factorul anterior analizat respondenții s-au declarat mai degrabă nesatisfăcuți, decât satisfăcuți, la analizarea factorului „conducere și relații interpersonale” un procent de 67,44% este consemnat pentru satisfacția ridicată, urmat de un procent de 27,91% pentru satisfacție. În cazul insatisfacției și insatisfacției ridicate scorurile sunt mici cumulând împreună un procent de doar 4,66%.

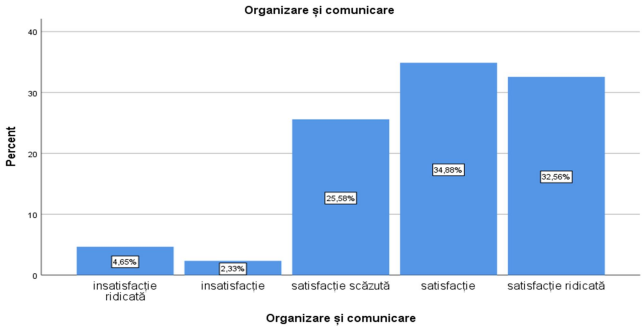

Figura 9. Analiza factorului -organizare și comunicare

Pentru factorul „organizare și comunicare” cel mai mare scor este obținut pentru nivelul satisfacție cu un procent de 34,88%, urmat de nivelul satisfacție ridicată cu un procent de 32,56%. 25,56 dintre respondenți declară o satisfacție scăzută raportată la acest factor, iar 4,65% înregistrează o insatisfacție ridicată. Procentul celor care s-au declarat nesatisfăcuți este de 2,33%.

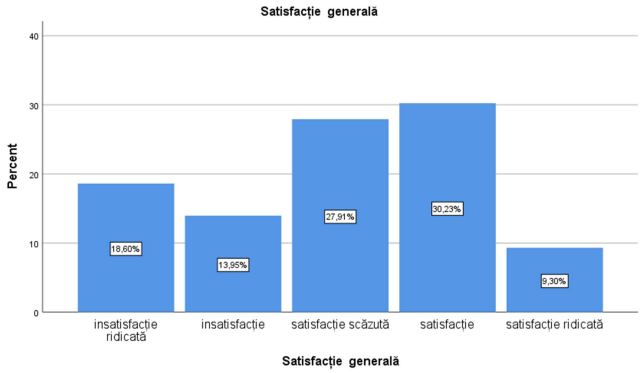

Figura 10. Analiza factorului -satisfacție generală

Pentru factorul „satisfacție generală” se observă că un procent de 30,32% dintre respondenți sunt satisfăcuți de munca pe care o exercită, 27,91% au o satisfacție scăzută în muncă, 18,60% declară o insatisfacție ridicată, iar 9,30% o satisfacție ridicată în muncă.

Un alt factor analizat în cadrul acestei cercetări a fost nivelul maturității emoționale empatice al cadrelor didactice implicate în cercetare. Analizând datele disponibile pentru nivelul empatiei se poate conchide faptul că 48,8% dintre respondenți au un scor care îi plasează în categoria persoanelor bun empatice, 48,8% sunt clasați ca fiind persoane slab empatice, iar 2,3% sunt considerate a fi persoane neempatice.

După analiza individuală a celor trei factori principali luați în calcul în prezenta lucrare, pentru a putea verifica ipotezele de la care am pornit am realizat corelația Pearson între variabilele „stres ocupațional” și „satisfacție generală”.

		Stres ocupațional	Satisfacție generală
Stres ocupațional	Pearson Correlation	1	-,140
	Sig. (2-tailed)		,370
	N	43	43
Satisfacție generală	Pearson Correlation	-,140	1
	Sig. (2-tailed)	,370	
	N	43	43

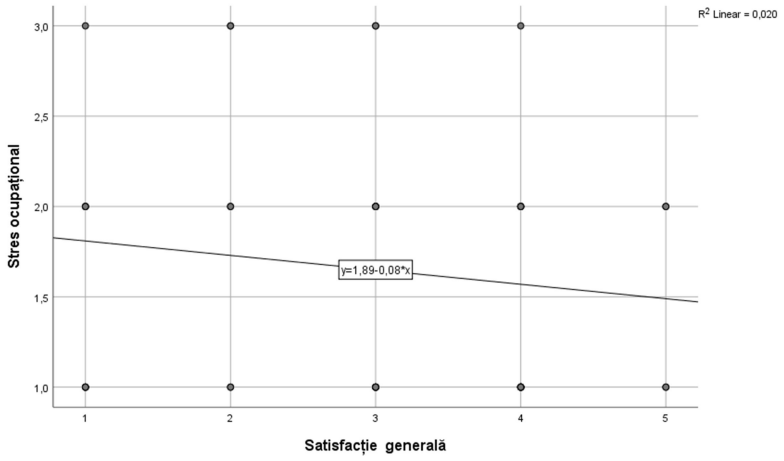

Figura 12. Corelația Pearson și regresia lineară între factorii stres ocupațional și satisfacție generală

Așa cum se poate observa din analiza statistică a datelor nu există o corelație semnificativă statistic între variabilele „stres ocupațional” și „satisfacție generală”. Corelația Pearson are o valoare de -0,140, iar R^2 linear de 0,020, ceea ce denotă faptul că între aceste variabile nu există o corelație semnificativă statistic.

Pentru o analiză mai clară a datelor și pentru verificarea ipotezei conform căreia „stresul profesional ridicat al cadrelor didactice din învățământul preuniversitar influențează satisfacția în muncă” am realizat împărțirea cadrelor didactice în trei grupe și anume cei cu stres ocupațional scăzut, cei cu stres ocupațional moderat și cei cu stres ocupațional ridicat și am purces la compararea mediilor satisfacției resimțite la locul de muncă, prin intermediul

testului t pentru eșantioane independente. În condițiile în care satisfacția resimțită a fost cotată de la 1- „insatisfacție ridicată" până la 5 - „satisfacție ridicată" , se observă faptul că cei cu nivel de stres scăzut au o medie de 3,00 care îi plasează la un nivel mediu, comparativ cu cei cu nivel ridicat de stres care au o medie de 1,33. Comparația mediilor satisfacției în muncă dintre cei cu stresul moderat și cei cu stresul ridicat pune în evidență faptul că cei cu nivel moderat au o media a satisfacției de 2,81, ceea ce denotă faptul că cu cât mai mare este stresul profesional, cu atât mai scăzută este satisfacția în muncă.

Astfel se confirmă ipoteza conform căreia cei cu un stres profesional ridicat au o satisfacție mai scăzută în muncă.

Group Statistics

	Stres ocupațional	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Satisfacția generală	nivel scăzut	21	3,00	1,517	,331
	nivel ridicat	6	1,33	,516	,211

Group Statistics

	Stres ocupațional	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Satisfacția generală	nivel moderat	16	2,81	1,223	,306
	nivel ridicat	6	1,33	,516	,211

Figura 13. Testul t pentru eșantioane independente- comparația mediilor pentru factorul satisfacție resimțită în muncă

Pentru a verifica ipoteza conform căreia empatia poate fi un predictor pentru stresul ocupațional am realizat corelația Pearson, corelație realizată pentru întreaga populație investigată. Chiar dacă în acest caz avem o corelație pozitivă de 0,179, nu se poate vorbi despre o corelație semnificativă statistic. În ceea ce privește regresia lineară, se observă că R^2 linear are o valoare de 0,032, ceea ce denotă faptul că relația dintre cele două variabile este una foarte slabă sau chiar inexistentă.

		Empatie	Stres ocupațional
Empatie	Pearson Correlation	1	,179
	Sig. (2-tailed)		,251
	N	43	43
Stres ocupațional	Pearson Correlation	,179	1
	Sig. (2-tailed)	,251	
	N	43	43

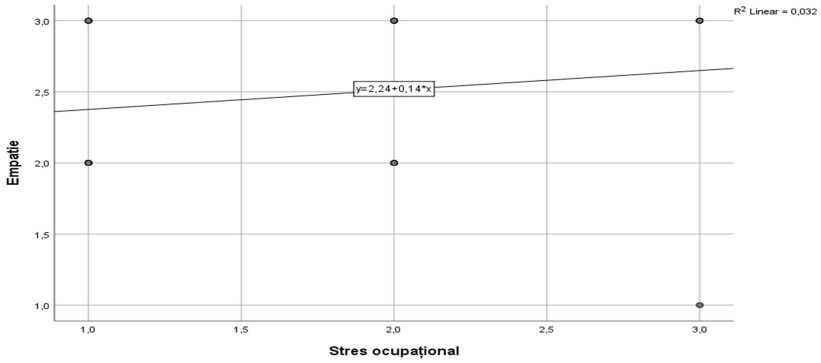

Figura 14. Corelația Pearson și regresia lineară între factorii empatie și stres ocupațional.

Și în această situație, pentru o analiză mai amănunțită am realizat comparația mediilor pentru factorul empatie prin intermediul *testului t pentru eșantioane independente*. Cei care au un nivel de stres ocupațional scăzut au o medie a empatiei de 2,38, mai mică decât cei care au un nivel de stres ocupațional mai ridicat și care au o medie mai ridicată de 2,83, în condițiile în care cu 2 au fost notate „persoanele slab empatice", iar cu 3 „persoanele bun empatice". Cei care înregistrează un nivel moderat al stresului profesional au o medie a empatiei de 2,50. Se poate observa că media empatiei este direct proporțională cu nivelul de stres, fapt care confirmă ipoteza conform căreia empatia ridicată este un predictor pentru un nivel ridicat de stres.

Group Statistics					
	Stres ocupațional	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Empatie	nivel scăzut	18	2,38	,498	,109
	nivel ridicat	6	2,83	,408	,167

Group Statistics					
	Stres ocupațional	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Empatie	nivel moderat	16	2,50	,516	,129
	nivel ridicat	6	2,83	,408	,167

Figura 15. Testul t pentru eșantioane independente- comparația mediilor pentru nivelul empatiei

Concluzii și implicații practice

Prezenta cercetare a avut ca scop principal explorarea relației dintre stresul profesional, satisfacția în muncă și nivelul de empatie în rândul cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Studiul s-a bazat pe analiza datelor obținute de la un eșantion de 43 de cadre didactice, provenite din două școli din județul Alba, atât din mediul urban, cât și din cel rural. Rezultatele obținute au evidențiat faptul că nivelul general al stresului perceput de cadrele didactice participante la studiu este, în majoritatea cazurilor, scăzut sau moderat, doar un procent redus raportând un nivel ridicat de stres. Factorii care contribuie cel mai mult la stresul ocupațional sunt „responsabilitățile la locul de muncă" și „calitatea muncii", în timp ce „conflictul muncă-viață privată" și „încărcarea în sarcină" au fost percepuți ca mai puțin stresanți.

În ceea ce privește satisfacția profesională, s-a constatat o polarizare între factorii analizați. Dacă în privința „relațiilor interpersonale" și a „organizării activității" majoritatea respondenților s-au declarat satisfăcuți, în ceea ce privește „remunerația și posibilitatea de promovare", nivelul de insatisfacție a fost semnificativ mai ridicat.

Analiza nivelului de empatie a arătat că majoritatea respondenților au fost clasificați fie ca persoane „bun empatice", fie „slab empatice", existând un echilibru între aceste categorii. Doar un procent foarte mic s-a încadrat în categoria persoanelor „neempatice".

Pentru testarea ipotezelor, au fost aplicate atât corelații Pearson care au urmărit identificarea relațiilor existente între variabilele cheie pentru întreaga populație investigată, dar și testul t pentru eșantioane independente pentru realizarea comparațiilor mediilor atât pentru factorul *satisfacție resimțită în muncă*, cât și pentru factorul *empatie*. Astfel se constată următoarele:

În analiza mediilor se observă faptul că există diferențe în ceea ce privește satisfacția resimțită în muncă în funcție de diversele grade de stres ocupațional resimțit, confirmându-se ipoteza conform căreia stresul profesional ridicat al cadrelor didactice influențează satisfacția în muncă.

De asemenea, și pentru factorul empatie se constată că aceasta este mai ridicată în rândul cadrelor didactice care înregistrează un stres profesional mai ridicat, fapt ce conduce la confirmarea ipotezei că empatia ridicată în rândul cadrelor didactice este un predictor pentru stresul profesional.

Aceste concluzii indică faptul că, cel puțin în cadrul eșantionului studiat, se poate afirma existența unei relații între stres, satisfacție profesională și empatie.

Bibliografie

1. Beehr, T. A., & Newman, J. E. (1978*). Job stress, employee health, and organizational effectiveness: A facet analysis, model, and literature review*. Personnel Psychology, 31(4), 665–699.
2. Boyle, G. J., Borg, M. G., Falzon, J. M., & Baglioni, A. J. (1995*). A structural model of the dimensions of teacher stress.* British Journal of Educational Psychology, 65(1), 49–67.
3. Constantin, T. (2004). *Chestionarul de satisfacție în muncă*. Iași: Editura Polirom.
4. Davis, K., & Newstrom, J. (1985). *Human behavior at work: Organizational behavior* (7th ed.). New York: McGraw-Hill.
5. Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., & Schaufeli, W. B. (2001). *The job demands-resources model of burnout.* Journal of Applied Psychology, 86(3), 499–512.
6. Hays, R. B., Rhodewalt, F., & Wysocki, T. L. (1985). *Personality and stress: Individual differences in the stress process*. Journal of Personality and Social Psychology, 49(4), 857–865.
7. House, R. J., & Rizzo, J. R. (1972). *Role conflict and ambiguity as critical variables in a model of organizational behavior.* Organizational Behavior and Human Performance, 7(3), 467–505.
8. Karasek, R. A. (1979). Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. Administrative Science Quarterly, 24(2), 285–308.
9. Lefebvre, M., & Poirot, M. (2011). *Le stress au travail: Approche psychosociale*. Armand Colin.
10. Manitara, O. (2009). *Stresul și echilibrul interior*. Editura Essenia.

11. Massoudi, M. (2009). *Le stress au travail: Approche psychologique et prévention*. Dunod.
12. McGrath, J. E. (1970). *Social and psychological factors in stress*. Holt, Rinehart & Winston.
13. Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). *A measure of emotional empathy. Journal of Personality, 40(4), 525–543.*
14. Neveanu, P. (1978). *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros.
15. Patachia, D. C. (2013).*Occupational Stress Scale,* București, Procedia-Social and Behavioral Sciences
16. Siegrist, J., Peter, R., Junge, A., Cremer, P., & Seidel, D. (1990). *Low status control, high effort at work and ischemic heart disease: Prospective evidence from blue-collar men*. Social Science & Medicine, 31(10), 1127–1134.
17. Spector, P. E. (1997). *Job satisfaction: Application, assessment, causes, and consequences*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
18. Suarez-Angelino, L. (2024, February 20). *What is empathy burnout? 10 tips for coping. Choosing Therapy*. https://www.choosingtherapy.com/empathy-burnout/

IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA SĂNĂTĂȚII MINTALE LA ADOLESCENȚI

Mihaela Nicoleta (Simion) Socaciu

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof. univ. dr. Elena-Adriana Tomulețiu

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This study investigates the psychological and behavioral impact of social media use among students aged 10 to 18, based on their self-reported experiences and the observations of teachers. A quantitative approach was applied, using two structured questionnaires addressed to 185 students and 95 teachers from urban schools. The aim was to examine how time spent on social media influences emotional well-being, attention, communication skills, and school engagement.

Although most students reported spending two to four hours per day online and perceived no significant negative effects, teachers observed increased fatigue, reduced concentration, and heightened anxiety in students with heavier social media use. A gap was identified between students' perceptions and the educators' assessments, especially regarding emotional states, sleep quality, and dependence on online validation. The research also reveals that many students have never discussed the emotional consequences of social media use, highlighting a lack of awareness and communication. Teachers suggested educational sessions, parental involvement, and promoting in-person interaction as key strategies to address this issue. Overall, the findings emphasize the need for balanced digital habits and preventive actions to support students' mental health and healthy development in both academic and social contexts.

Keywords: *Social Media Disorder, Social media addiction, Social media use, Internet addiction, Problematic social media use*

„Hai să ne aducem copiii acasă"

Introducere

„Copiii prosperă atunci când au rădăcini în comunitățile din lumea reală, nu în rețele virtuale depersonalizate. Maturizarea în lumea virtuală încurajează anxietatea, anomia și singurătatea. Marea Remodelare a Copilăriei, de la cea bazată pe joacă la cea bazată pe telefon, a fost un eșec catastrofal. A venit momentul să punem capăt experimentului. Hai să ne aducem copiii acasă." acesta este mesajul psihologului Jonathan Haidt, în cartea „O generație în pericol" (Haidt J., 2024, pp. 402)

Am început lucrarea cu acest citat pentru că, într-o epocă dominată de tehnologie, în care copiii și adolescenții sunt adesea crescuți nu de comunități, ci de algoritmi, această observație devine un avertisment fundamental.

În mod tradițional, copilăria era un spațiu de creștere naturală, de învățare prin joacă, de legături autentice cu ceilalți și cu mediul. Joaca în aer liber, conflictele rezolvate între prieteni, riscurile moderate și libertatea explorării contribuiau la dezvoltarea unei identități stabile și a unor abilități socio-emoționale solide. Copiii învățau cine sunt, cum să coopereze, cum să facă față frustrării și cum să construiască relații durabile. Această copilărie „cu rădăcini" în realitate era terenul fertil al maturizării sănătoase.

Însă, în ultimele decenii, am asistat la ceea ce Haidt numește *„Marea Remodelare a Copilăriei”*: o transformare tăcută, dar radicală, în care ecranele au înlocuit interacțiunile umane, iar rețelele sociale au devenit principala scenă de formare a sinelui. Copiii nu mai cresc în comunități vii, ci în spații virtuale fragmentate, guvernate de aparențe, comparații și reacții instantanee. În locul sentimentului de apartenență, apare anomia – sentimentul de dezorientare, izolare și lipsă de sens. În locul echilibrului emoțional, apar anxietatea și singurătatea.

Această schimbare profundă are consecințe directe asupra sănătății mintale a tinerelor generații. Studiile recente arată o creștere alarmantă a tulburărilor de somn, a depresiei, a stimei de sine scăzute și a comportamentelor autovătămătoare. Tinerii devin tot mai dependenți de validarea exterioară și mai puțin ancorați în realitate. În acest context, Haidt nu ezită să numească această schimbare un „experiment” social de proporții — unul neanunțat, necontrolat și cu efecte devastatoare.

Apelul — *„Hai să ne aducem copiii acasă”* — nu este o simplă metaforă nostalgic-romantică, ci o chemare la reconfigurare. Este o invitație la a reface legătura dintre copii și comunitate, dintre dezvoltare și realitate, dintre tehnologie și umanitate. A-i „aduce acasă” înseamnă a le oferi din nou siguranța relațiilor reale, libertatea jocului, dreptul la intimitate și sprijin emoțional autentic.

Am ales această temă pentru lucrarea mea de cercetare fiindcă, rețelele sociale nu mai sunt doar un mijloc de comunicare, ci un univers în care tinerii trăiesc zilnic. Deși deschid uși către informație și conexiuni rapide, din ce în ce mai multe studii trag un semnal de alarmă: atunci când prezența online devine excesivă, ea poate umbri echilibrul emoțional, schimba comportamentele și știrbi performanțele școlare.

Cadrul teoretic

În ultimii ani, rețelele sociale au devenit mai mult decât un simplu mijloc de comunicare – ele reprezintă un spațiu de viață, o prelungire a realității în care tinerii își formează identitatea, relațiile, opiniile și chiar starea emoțională. Motiv pentru care problematica sănătății mintale în rândul adolescenților, în contextul digitalizării accelerate, este abordată tot mai frecvent în cercetarea sociologică și psihologică actuală.

Cadrul teoretic al acestei cercetări este construit dintr-o serie de lucrări științifice și rapoarte internaționale care investighează în profunzime efectele utilizării rețelelor sociale asupra echilibrului psihologic al tinerei generații.

Psihologul Jean M. Twenge, în lucrarea Generation Me (2017), oferă o analiză amplă asupra generației iGen – tinerii născuți după mijlocul anilor 1990, care și-au trăit întreaga adolescență în era smartphone-urilor și a social media. El subliniază faptul că această generație petrece considerabil mai puțin timp față în față cu prietenii și mult mai mult timp online, ceea ce, în opinia lui, contribuie la creșterea nivelurilor de anxietate, depresie și singurătate. Aceste efecte psihologice sunt cu atât mai îngrijorătoare cu cât diferențele dintre generații sunt astăzi mai pronunțate decât în trecut, iar părinții, educatorii și profesorii se confruntă cu dificultăți în a înțelege nevoile tinerilor pentru ai putea sprijini eficient.

Aceste constatări sunt susținute și de datele prezentate în studiul internațional Health Behaviour in School-aged Children (HBSC), realizat de Organizația Mondială a Sănătății (2024), care a inclus adolescenți din 44 de țări. Raportul scoate la iveală faptul că utilizarea rețelelor sociale și a jocurilor video este în creștere, cu diferențe semnificative între sexe. Printre cele mai relevante date se numără faptul că 36% dintre tineri sunt conectați aproape permanent cu prietenii online, 11% dintre tineri sunt considerați utilizatori problematici de social media, iar în România acest procent atinge un nivel îngrijorător de 22%, cel mai ridicat dintre toate țările analizate.

Adolescenții care folosesc intens social media se confruntă mai frecvent cu tulburări de somn, scăderea performanțelor școlare și o sănătate mintală fragilizată. Diferențele de gen sunt de asemenea semnificative: fetele utilizează mai mult social media și prezintă o prevalență mai mare a comportamentului problematic, în timp ce băieții sunt mai predispuși la jocuri video și la dependență de gaming.

Un alt aspect important este influența statutului socio-economic: tinerii din familii mai înstărite au o prezență online mai activă, în timp ce cei din medii defavorizate au o utilizare mai redusă, dar potențial mai riscantă, a rețelelor sociale.Pentru a măsura aceste comportamente într-un mod științific, cercetătorii olandezi Regina J.J.M. van den Eijnden, Jeroen S. Lemmens și Patti M. Valkenburg (2016) au elaborat The Social Media Disorder Scale, inspirată din criteriile DSM-5 pentru dependența de jocuri video - un instrument validat științific pentru evaluarea dependenței de social media.

Scala scurtă, alcătuită din 9 itemi, a fost testată pe un eșantion de peste 2.000 de adolescenți și s-a dovedit a avea o fidelitate ridicată și o validitate bună. Prevalența tulburării de social media (SMD) a fost estimată între 7,3% și 11,6%, fiind corelată semnificativ cu depresia, singurătatea, impulsivitatea, deficitul de atenție și stima de sine scăzută. Rezultatele sugerează că Social Media Disorder este o problemă emergentă, iar măsurarea acesteia este esențială pentru prevenție și intervenție timpurie.

Impactul tehnologiei asupra funcționării cognitive a fost analizat și de profesorul David M. Levy care a introdus în 2011 conceptul de Popcorn Brain, pe care l-a detaliat în volumul Mindful Tech: How to Bring Balance to Our Digital Lives (2016). Acest concept descrie starea mentală generată de expunerea constantă la stimuli digitali – o atenție fragmentată, gânduri dezordonate și dificultăți de concentrare. Multitasking-ul digital, devenit o normă a vieții moderne, afectează capacitatea de concentrare susținută și poate duce la epuizare psihică, mai ales în rândul tinerilor care nu au încă un autocontrol cognitiv bine dezvoltat. Levy propune dezvoltarea unei relații conștiente cu tehnologia, bazată pe echilibru și atenție selectivă.

În cartea, *Attention Span: A groundbreaking way to restore balance, happiness, and productivity,* publicată în 2023, cercetătoarea Gloria Mark, profesor la Universitatea din California, analizează efectele tehnologiei digitale și ale rețelelor sociale asupra funcționării cognitive și a echilibrului emoțional. Pe baza unor cercetări desfășurate pe parcursul a două decenii, autoarea observă o diminuare semnificativă a capacității de concentrare a utilizatorilor, evidențiind faptul că timpul în care o persoană rămâne atentă la o singură activitate a scăzut dramatic în ultimii ani: de la 2,5 min în 2004 până la doar 47 de secunde în prezent. Această tendință este corelată cu o suprasolicitare psihică tot mai frecventă, deoarece fiecare întrerupere a atenției determină o reacție de stres în organism, contribuind la un nivel general crescut de tensiune psihologică.

Cartea explică faptul că, rețelele sociale sunt concepute să ne capteze atenția cât mai mult timp posibil, folosindu-se de notificări și recompense rapide. Astfel, utilizatorii ajung să dezvolte un tip de atenție fragmentată, în care trec rapid de la o activitate la alta, fără a mai putea susține perioade lungi de concentrare. Gloria Mark avertizează că această stare continuă de comutare mentală erodează capacitatea creierului de a gândi profund și de a se recupera după efort.

Mai mult, autoarea atrage atenția asupra efectelor negative pe termen lung, în special asupra tinerilor: oboseală mentală, anxietate crescută și pierderea satisfacției în activitățile desfășurate offline. Ceea ce ne învață Gloria Mark este faptul că tehnologia nu este dușmanul nostru ci modul în care o folosim fără conștientizare.

Pentru a contracara aceste efecte, Gloria Mark propune o serie de strategii practice. Ea recomandă dezvoltarea conștientizării propriei atenții, adică oprirea periodică pentru a ne întreba cum ne simțim și dacă ne folosim atenția în mod intenționat. De asemenea, susține

ideea de a respecta ciclurile naturale ale atenției, de a planifica pauze regulate și de a seta limite clare în utilizarea social media.

În concluzie, mesajul esențial transmis de Gloria Mark este că trebuie să învățăm să ne gestionăm tehnologia nu prin renunțare, ci prin cultivarea unui echilibru conștient, astfel încât să ne protejăm nu doar productivitatea, ci și sănătatea mentală.

O contribuție valoroasă la înțelegerea relației dintre mediul digital și sănătatea mintală a copiilor provine din datele furnizate de organizația Salvați Copiii, prin două cercetări recente. Studiul din 2023, intitulat „Utilizarea internetului de către copii" relevă faptul că accesul la mediul online începe de la o vârstă foarte fragedă, media fiind de doar 9 ani. Aproape toți copiii incluși în eșantion dețin un cont pe cel puțin o rețea socială, iar utilizarea zilnică a internetului este semnificativă: 27% dintre elevi petrec mai mult de 6 ore online într-o zi de școală, iar în zilele libere procentul crește la aproape jumătate (48%). Această expunere prelungită afectează timpul petrecut în familie și interacțiunile față în față, sugerând o tendință de înlocuire a relațiilor reale cu cele digitale.

Mai grav este că navigarea pe internet nu se desfășoară întotdeauna într-un cadru sigur sau supravegheat. Mulți copii declară că petrec timp online fără un scop clar, ceea ce poate favoriza expunerea la riscuri psihologice. De exemplu, peste jumătate dintre elevii chestionați (54%) au relatat că au fost deranjați sau supărați în mediul online, iar 61% au întâlnit conținut cu caracter violent sau sexual. Cu toate acestea, doar 2 din 10 copii au reacționat sau au luat măsuri, ceea ce subliniază un deficit grav în ceea ce privește educația pentru siguranța digitală. Un alt aspect îngrijorător este faptul că, deși internetul este accesat și în cadrul școlar, acesta este rar utilizat în scopuri educaționale, ceea ce reflectă o oportunitate pierdută pentru integrarea constructivă a tehnologiei în procesul de învățare.

Raportul anual Salvați Copiii din 2024 completează acest tablou, concentrându-se pe dimensiunea intervenției practice și a prevenirii riscurilor digitale. În cadrul programului „Ora de Net", au fost desfășurate activități educative pentru peste 37.000 de copii, incluzând sesiuni despre siguranța online, combaterea cyberbullying-ului și dezvoltarea unei relații sănătoase cu tehnologia. Datele colectate prin linia de raportare au scos la iveală peste 19.000 de materiale dăunătoare identificate în mediul online, multe dintre ele fiind generate chiar de către minori. Această realitate sugerează nu doar o vulnerabilitate crescută, ci și o lipsă de conștientizare în ceea ce privește propriul comportament digital.

În plus, peste 2.000 de solicitări adresate serviciilor de consiliere psihologică au vizat dificultăți legate de identitatea digitală, presiunea rețelelor sociale, stresul emoțional și lipsa echilibrului între timpul petrecut online și cel offline.

Campania „Poveștile perfecte nu au filtre" a adus în atenția publicului impactul negativ al comparației constante cu imaginea idealizată promovată în mediile sociale, avertizând asupra efectelor, asupra stimei de sine și sănătății emoționale a copiilor și adolescenților.

Împreună, aceste două surse evidențiază o realitate clară: internetul, deși indispensabil în viața copiilor de azi, poate deveni o sursă semnificativă de stres și dezechilibru mintal în absența unei educații digitale adecvate, a ghidajului parental și a unor politici clare de protecție în mediul online.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Obiectiv general: analizarea efectelor expunerii constante la social media asupra sănătății mintale și comportamentului elevilor între 10 și 18 ani, conform percepției proprii și observațiilor profesorilor.

Obiective specifice:

- Evaluarea timpului petrecut zilnic de către elevi pe rețelele sociale.
- Determinarea impactului pe care îl are timpul petrecut pe social media asupra stării emoționale a elevilor
- Evaluarea diferențelor comportamentale (atenție, comunicare, atitudine față de învățare) între elevii care utilizează intens social media și cei care o folosesc moderat.
- Evaluarea importanței acordate de către elevi aprobării sociale (like-uri, comentarii)
- Identificarea efectelor utilizării social media asupra somnului elevilor și gradul de dependență digitală perceput de aceștia.
- Identificarea unor propuneri privind strategii de echilibrare a utilizării internetului de către elevi.

Ipotezele cercetării

*Ipoteză generală***:** presupunem că expunerea constantă la social media are un efect negativ asupra sănătății mintale și comportamentului elevilor între 10 și 18 ani.

Ipoteze specifice:

- Presupunem că elevii care petrec mai multe ore pe zi pe rețelele sociale raportează mai frecvent stări de oboseală, anxietate sau tristețe după utilizarea acestora.
- Presupunem că elevii care petrec un timp semnificativ online se confruntă cu dificultăți mai mari de concentrare și implicare școlară.
- Presupunem că elevii care acordă o importanță ridicată aprobării sociale online (like-uri, comentarii) prezintă un nivel mai scăzut al încrederii în sine.
- Presupunem că utilizarea intensă a social media este asociată cu probleme de somn frecvente în rândul elevilor.
- Presupunem că elevii care sunt privați temporar de accesul la social media prezintă simptome de neliniște sau plictiseală accentuată.

Metoda de cercetare

Pentru investigarea modului în care utilizarea rețelelor sociale influențează sănătatea mintală a tinerilor, am aplicat o metodă de cercetare cantitativă, bazată pe chestionar. Cercetarea a fost organizată sub forma unui studiu microsociologic și a avut la bază două chestionare distincte, adaptate pentru două categorii de respondenți: elevi și cadre didactice.

Primul chestionar a fost adresat elevilor, având ca obiectiv principal identificarea obiceiurilor de utilizare a social media, percepțiile personale asupra acestei activități și posibilele efecte resimțite la nivel psihologic.

Întrebările au fost închise, cu variante multiple de răspuns, acoperind teme precum frecvența utilizării rețelelor sociale, tipurile de platforme preferate (Instagram, TikTok, Facebook etc.), sentimentele asociate timpului petrecut online, impactul asupra somnului, încrederii în sine și nevoia de validare socială (like-uri, comentarii).

De asemenea, s-a urmărit și dacă tinerii discută cu cineva despre influența negativă a mediului online asupra stării lor emoționale.

Cel de-al doilea chestionar a fost destinat cadrelor didactice și a urmărit să ofere o perspectivă externă, obiectivă, asupra comportamentului elevilor în contextul consumului digital. Profesorii au fost întrebați dacă observă diferențe comportamentale între elevii care petrec mult

timp online și cei care nu, precum și ce efecte remarcă în privința atenției, implicării școlare, abilităților de comunicare față în față, încrederii în sine și stării generale de energie.

În plus, au fost solicitate sugestii privind strategiile eficiente pentru echilibrarea utilizării tehnologiei cu activitățile educaționale și sociale.

Ambele chestionare au fost anonime, fiind însoțite de acordul de participare informat, în conformitate cu reglementările privind protecția datelor personale (GDPR). Datele colectate au fost tratate cu confidențialitate și au avut scop exclusiv educațional și științific.

Această abordare metodologică dublă – din perspectiva elevilor și a cadrelor didactice – permite o înțelegere mai profundă și mai echilibrată a fenomenului analizat, oferind date relevante despre modul în care social media influențează comportamentul, emoțiile și sănătatea mintală a tinerilor din mediul școlar.

Eșantionul cercetării

Cercetarea s-a bazat pe un eșantion format din 280 de persoane, dintre care 185 sunt elevi și 95 sunt cadre didactice. Elevii incluși în studiu au vârste cuprinse între 10 și 18 ani și provin din mediul urban, reprezentând ciclurile primar, gimnazial și liceal. Cadrele didactice participante sunt, de asemenea, din mediul urban și activează la toate nivelurile de învățământ preuniversitar. Atât în rândul elevilor, cât și al profesorilor, au fost incluse persoane de sex feminin și masculin, toate de etnie română. Componența diversificată a eșantionului a permis obținerea unei perspective echilibrate asupra impactului rețelelor sociale asupra sănătății mintale a tinerilor, din ambele unghiuri: cel al beneficiarilor direcți ai rețelelor (elevii) și cel al observatorilor educaționali (cadrele didactice).

În graficele următoare se poate vedea împărțirea pe vârste a elevilor participanți și profilului profesional al cadrelor didactice participante.

Categoria de vârstă din care fac parte elevii participanți la cercetare.

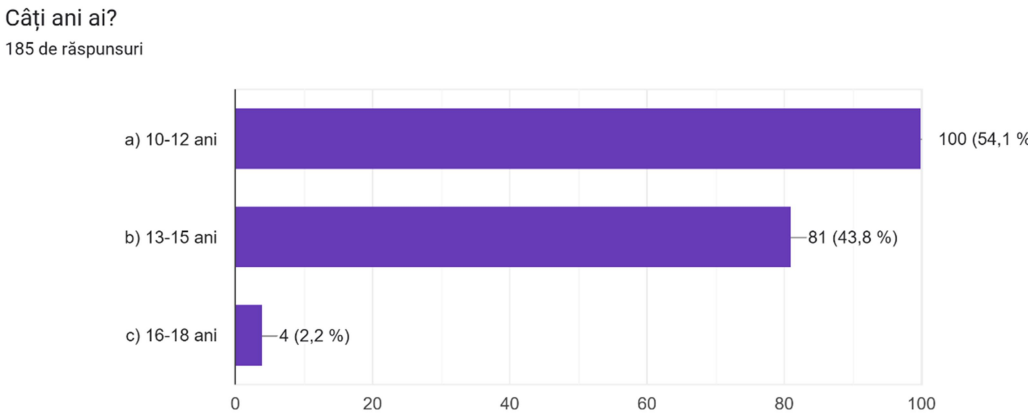

Fig. 1

Majoritatea elevilor participanți au vârste între 10 și 12 ani, în timp ce 43,8% s-au încadrat în categoria de vârstă 13–15 ani, iar un procent de 2,2% a fost reprezentat de elevi cu vârste între 16 și 18 ani.

Identificarea profilului profesional al cadrelor didactice participante, în funcție de ciclul educațional în care activează.

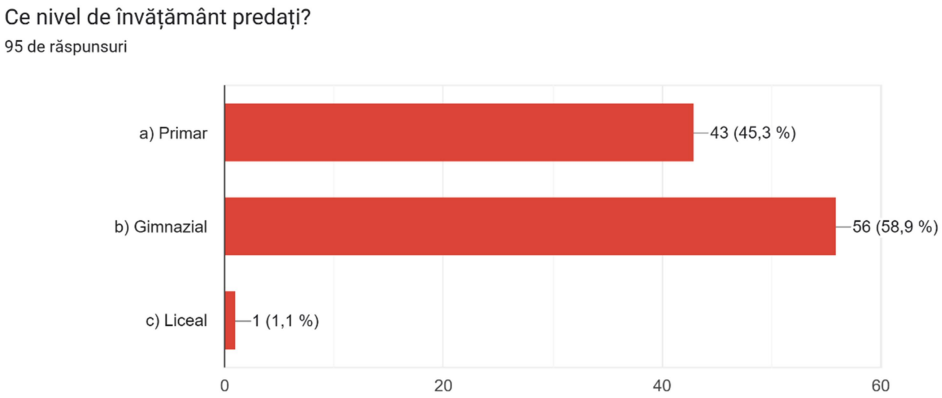

Fig. 2

Cadrele didactice participante la această cercetare provin în proporție de 58,9% din învățământul gimnazial, 45,3% din învățământul primar, iar un procent de 1,1% activează în cadrul învățământului liceal.

Prelucrarea și interpretarea datelor

În continuare, am urmărit să aflu câte ore petrec zilnic elevii pe social media și am întrebat profesorii dacă au observat diferențe comportamentale între cei care petrec mai mult timp online și cei care petrec mai puțin.

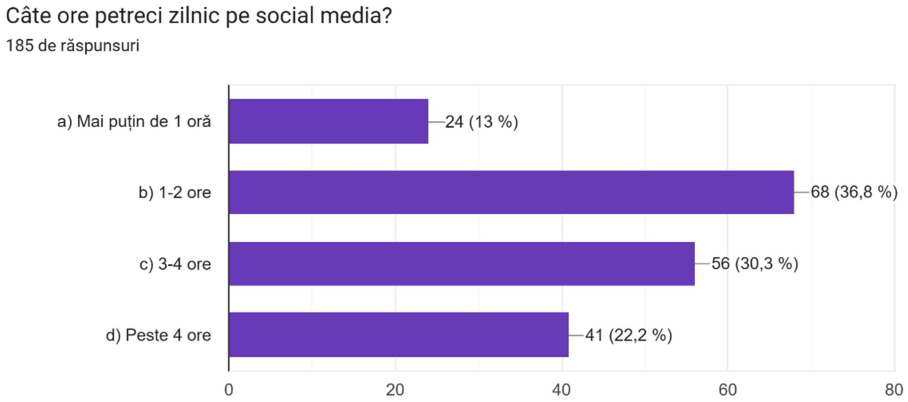

Fig. 3

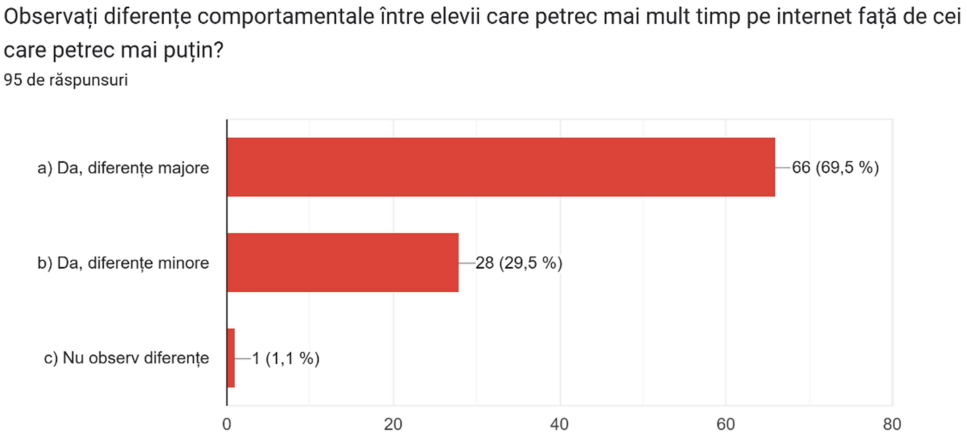

Fig. 4

Deși 36,8% dintre elevi au declarat că petrec cel mult două ore pe zi pe social media, 30,3% aproximativ patru ore, iar doar 22,2% afirmă că depășesc patru ore zilnic, majoritatea cadrelor didactice au remarcat diferențe semnificative între elevii care petrec un timp îndelungat online și cei care utilizează internetul mai moderat. Doar 29,5% dintre profesori au observat diferențe minore în comportamentul sau performanțele școlare ale acestora.

Am urmărit să identific platformele de social media cel mai frecvent utilizate de elevi în activitatea lor zilnică.

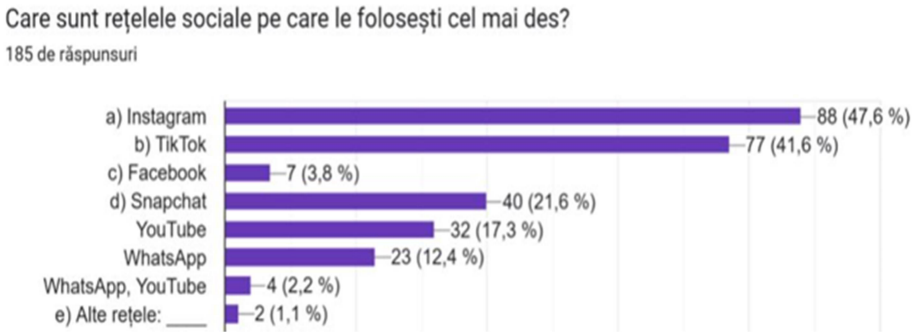

Fig. 5

Rezultatele cercetării arată că cele mai frecvent utilizate platforme de social media în rândul elevilor sunt Instagram și TikTok. Acestea sunt urmate de Snapchat, utilizat de 21,6% dintre respondenți, YouTube – preferat de 17,3% – și WhatsApp, menționat de 12,4% dintre participanți.

Am dorit să aflu care sunt principalele activități desfășurate de elevi în mediul online.

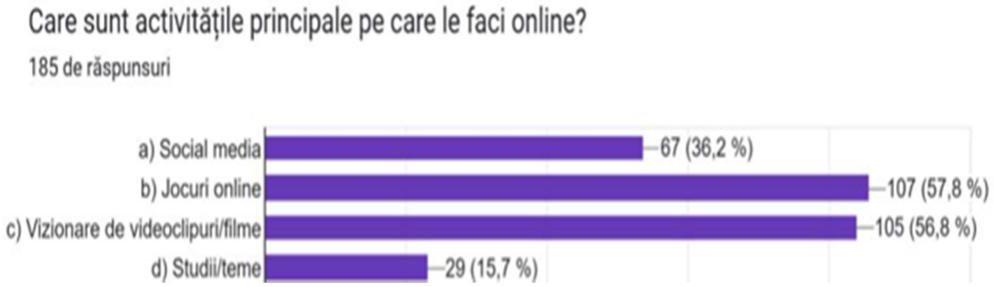

Fig. 6

În ceea ce privește activitățile desfășurate online, majoritatea respondenților au indicat jocurile și vizionarea de filme sau videoclipuri ca fiind principalele opțiuni. Social media se situează pe locul al doilea în preferințele elevilor, fiind menționată de 36,2% dintre aceștia, în timp ce studiul online ocupă ultima poziție, cu un procent de 15,7%.

După care mi-am îndreptat atenția spre identificarea intervalelor orare în care elevii petrec cel mai mult timp pe social media pentru că aceasta evidențiază obiceiurile lor digitale zilnice.

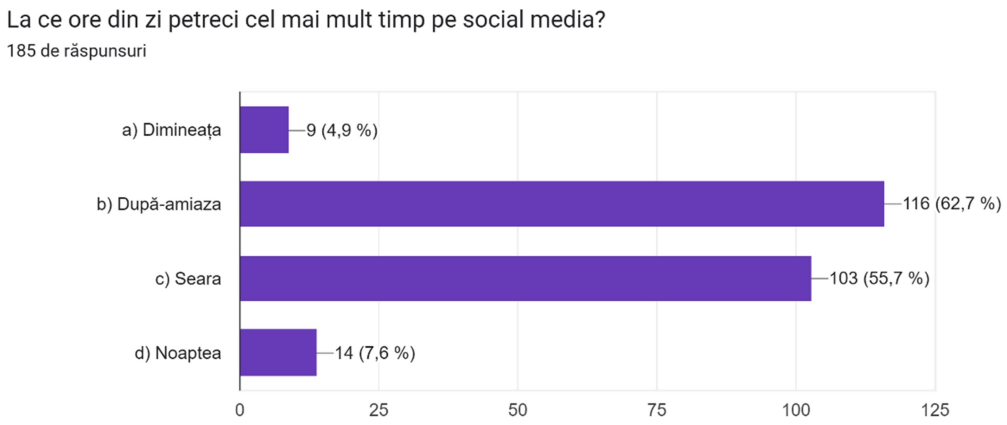

Fig. 7

Cei mai mulți dintre respondenți accesează mediul online în a doua parte a zilei, 62,7% declarând că petrec timp online după-amiaza. De asemenea, 55,7% utilizează internetul seara, în timp ce 7,6% navighează online pe timpul nopții, iar doar 4,9% dimineața.

Am dorit să aflu cum se simt elevii după ce petrec un timp îndelungat pe social media și dacă acest comportament are legătură cu dificultăți de concentrare și finalizare a temelor.

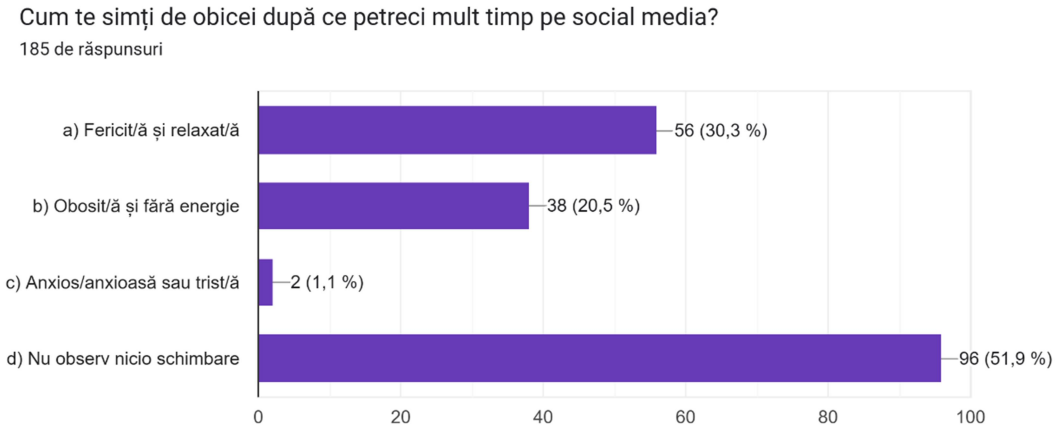

Fig. 8

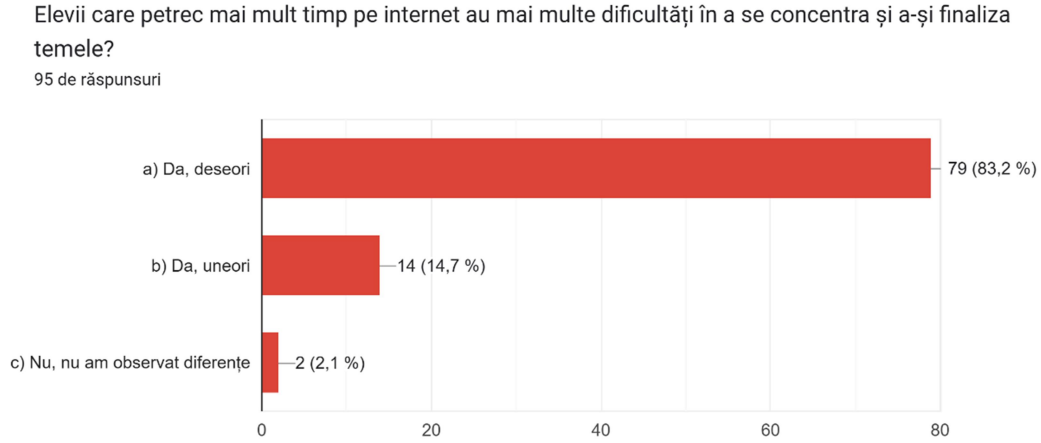

Fig. 9

După utilizarea social media, majoritatea elevilor afirmă că nu resimt nici o schimbare semnificativă în starea lor. În contrast, 83,2% dintre cadrele didactice observă că elevii care petrec un timp îndelungat online întâmpină dificultăți de concentrare și în finalizarea temelor. Pe de altă parte, 30,3% dintre elevi declară că activitatea pe social media le oferă o stare de relaxare, în timp ce 20,5% susțin că se simt obosiți și lipsiți de energie.

Având în vedere că, așa cum este bine cunoscut, utilizarea excesivă a social media poate afecta calitatea somnului și starea de energie, am formulat două întrebări — una adresată elevilor și cealaltă cadrelor didactice — pentru a verifica dacă aceste efecte sunt resimțite și observate în mod real în contextul școlar.

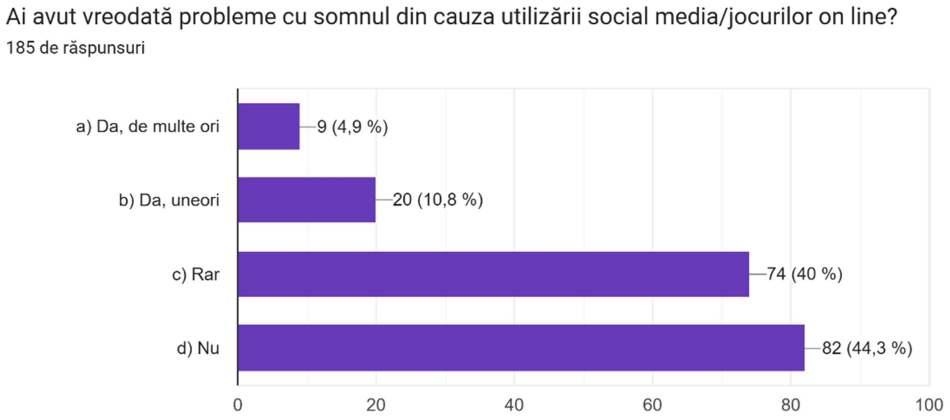

Fig. 10

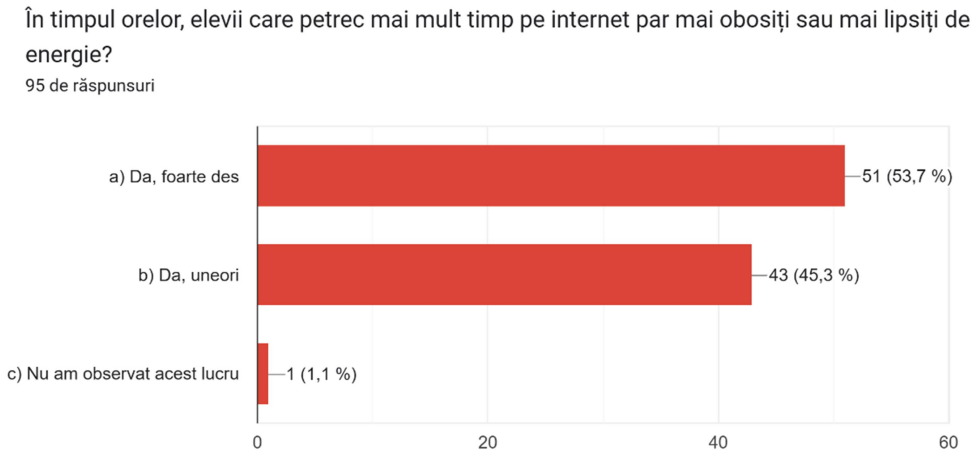

Fig. 11

Un procent de 44,3% dintre elevi afirmă că nu întâmpină probleme cu somnul din cauza utilizării social media sau a jocurilor online, iar 40% susțin că astfel de probleme apar doar ocazional. Cu toate acestea, 53,7% dintre cadrele didactice observă frecvent că elevii sunt obosiți și lipsiți de energie, iar 45,3% consideră că această stare se manifestă uneori.

Pentru a investiga posibilele efecte ale social media asupra încrederii în sine a elevilor, am adresat întrebări atât acestora, privind stările de tristețe sau inferioritate trăite în urma vizualizării postărilor altora, cât și cadrelor didactice, pentru a observa dacă acestea au remarcat schimbări în atitudinea elevilor care petrec mult timp în mediul online.

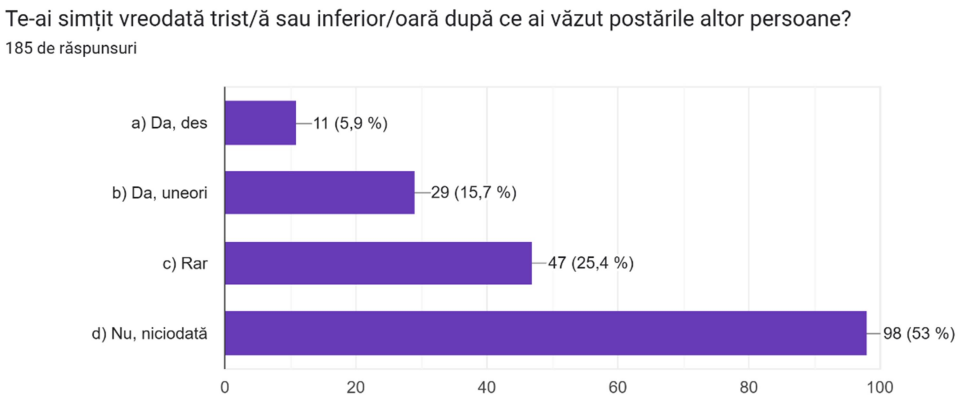

Fig. 12

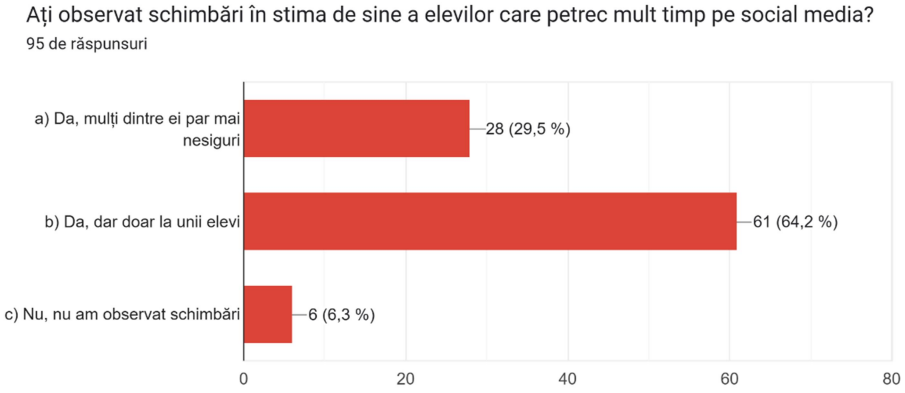

Fig. 13

La întrebarea privind impactul emoțional al postărilor altor persoane din social media, 53% dintre elevi au declarat că nu s-au simțit triști sau inferiori, 25,4% au afirmat că au resimțit astfel de stări doar rar, 15,7% au răspuns că uneori, iar 5,9% au recunoscut că se confruntă frecvent cu aceste sentimente. În contrast, majoritatea cadrelor didactice au observat la unii elevi o scădere a încrederii în sine după perioade îndelungate petrecute online, iar 29,5% dintre profesori consideră că mulți dintre elevi par mai nesiguri în comportament.

Am inclus următoarele două întrebări pentru a înțelege în ce măsură aprobarea primită prin like-uri și comentarii influențează elevii și dacă această nevoie de validare online este corelată, din perspectiva cadrelor didactice, cu un nivel mai ridicat de stres sau anxietate în rândul acestora.

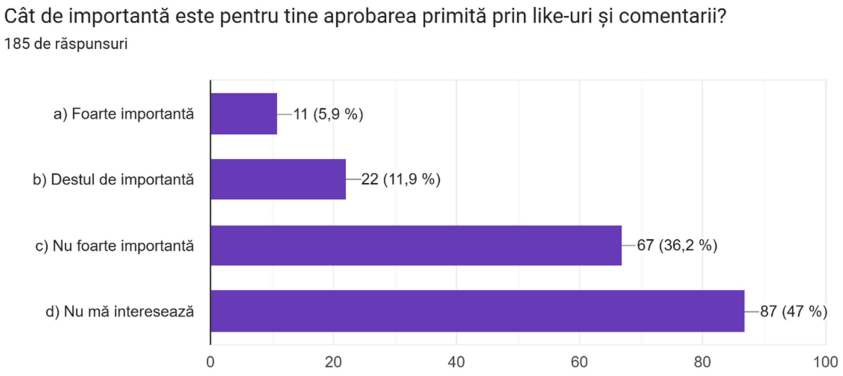

Fig. 14

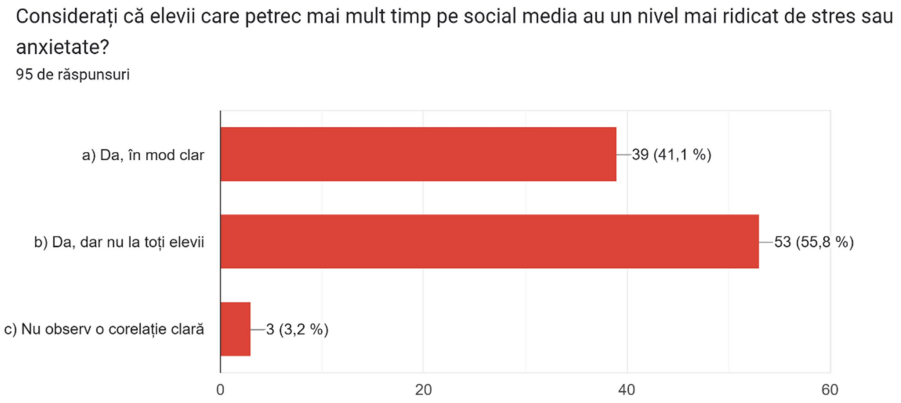

Fig. 15

Întrebați cât de importantă este pentru ei validarea primită prin like-uri și comentarii pe social media, 47% dintre elevi au afirmat că nu îi interesează acest aspect, iar 36,2% consideră că nu este foarte important. În schimb, 55,8% dintre cadrele didactice au observat că unii elevi care petrec mult timp pe social media manifestă un nivel crescut de stres, iar 41,1% dintre profesori consideră că această legătură este clară și frecvent întâlnită.

Pentru a evalua impactul dependenței de social media asupra comportamentului elevilor, am inclus o întrebare adresată acestora privind reacția în cazul lipsei accesului la rețelele sociale, iar cadrelor didactice le-am solicitat opinia cu privire la nivelul de implicare al elevilor care petrec mai puțin timp în mediul online.

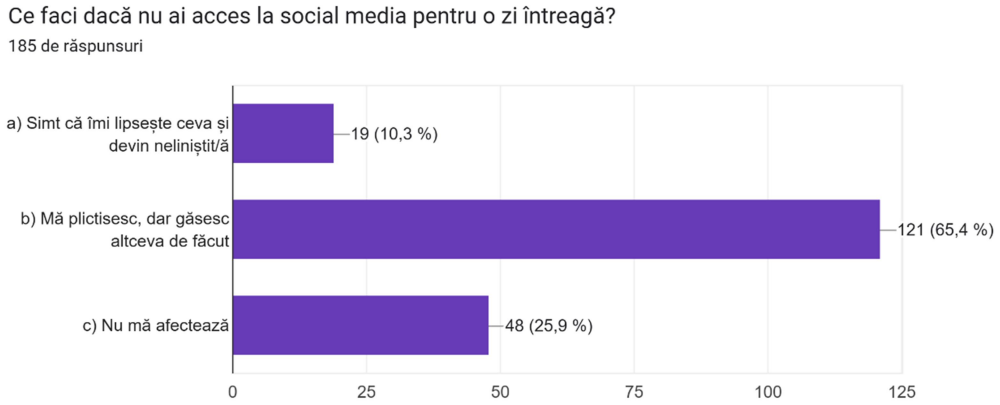

Fig. 16

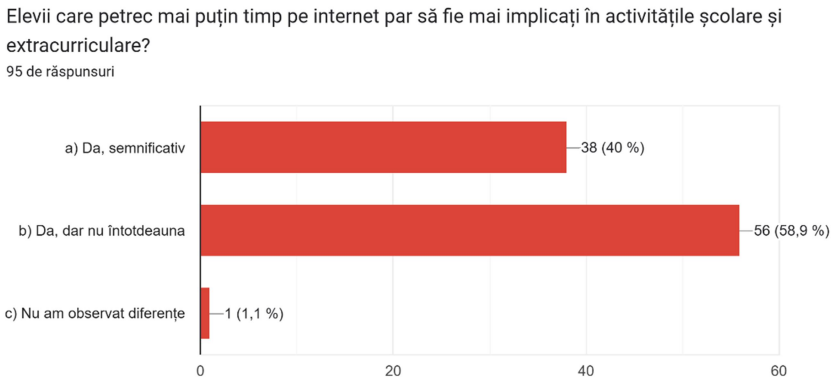

Fig. 17

Majoritatea elevilor au declarat că, în absența accesului la social media pentru o zi întreagă, se simt plictisiți, însă reușesc să își găsească alte activități. Pe de altă parte, 58,9% dintre cadrele didactice au observat că elevii care petrec mai puțin timp pe social media tind să fie mai implicați în activitățile școlare și extracurriculare, deși nu în mod constant. Totodată, 40% dintre profesori consideră că acești elevi manifestă un nivel semnificativ mai ridicat de implicare.

Pentru a explora nivelul de conștientizare și comunicare legat de influența social media, am întrebat elevii dacă au discutat vreodată cu cineva despre impactul acesteia asupra stării lor de bine, iar profesorii au fost invitați să își exprime opinia privind efectele utilizării excesive asupra abilităților de comunicare directă ale elevilor.

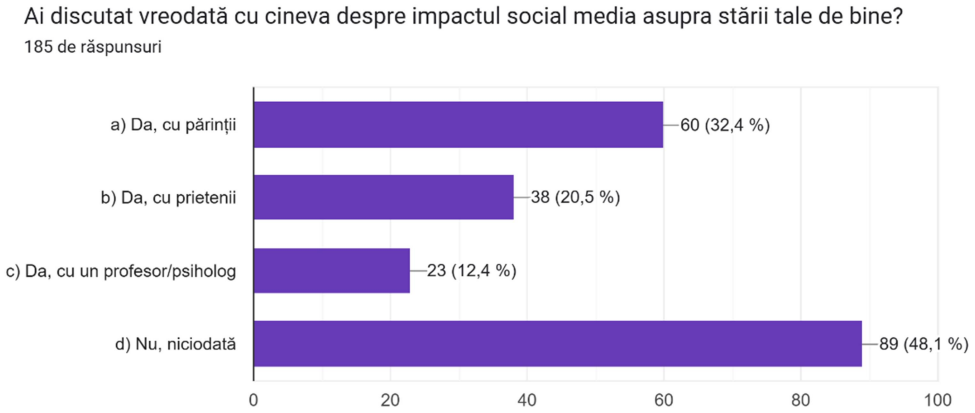

Fig. 18

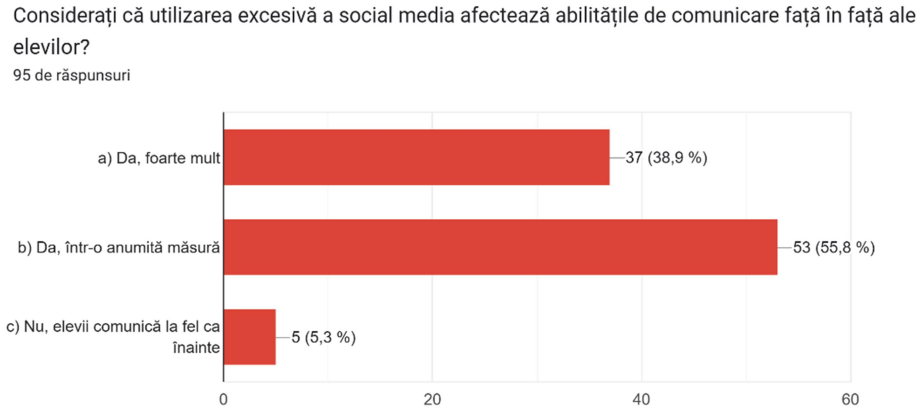

Fig. 19

Un procent de 48,1% dintre elevi au declarat că nu au discutat niciodată cu cineva despre impactul pe care social media îl are asupra stării lor de bine. Doar 32,4% au abordat acest subiect cu părinții, 20,5% cu prietenii, iar 12,4% au vorbit cu un profesor sau cu un psiholog. În același timp, cadrele didactice au observat că utilizarea excesivă a social media afectează abilitățile de comunicare față în față ale elevilor: 55,8% consideră că acestea sunt afectate într-o anumită măsură, iar 28,9% apreciază că impactul este unul semnificativ.

Am urmărit identificarea principalelor aspecte ale comportamentului elevilor care pot fi influențate de timpul îndelungat petrecut pe internet, precum atenția, comunicarea, relațiile sociale și atitudinea față de învățare.

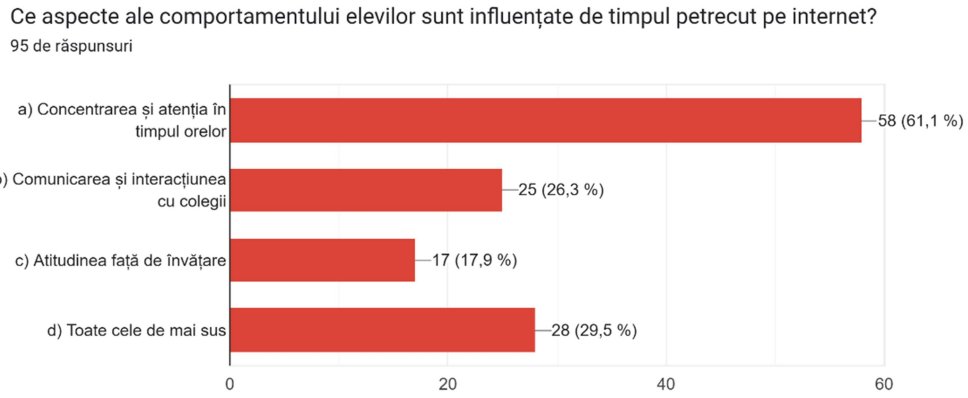

Fig. 20

Majoritatea cadrelor didactice sunt de părere că utilizarea social media influențează negativ concentrarea și atenția elevilor în timpul orelor. De asemenea, 29,5% dintre profesori consideră că impactul social media se extinde și asupra comunicării și interacțiunii cu colegii, precum și asupra atitudinii față de învățare. Totodată, 26,3% dintre cadrele didactice sunt de părere că social media afectează în mod specific relațiile de comunicare și colaborare dintre elevi.

Prin această întrebare am dorit să identific strategiile pe care cadrele didactice le consideră eficiente pentru a sprijini elevii în echilibrarea utilizării internetului și a social media cu implicarea în activități școlare și sociale.

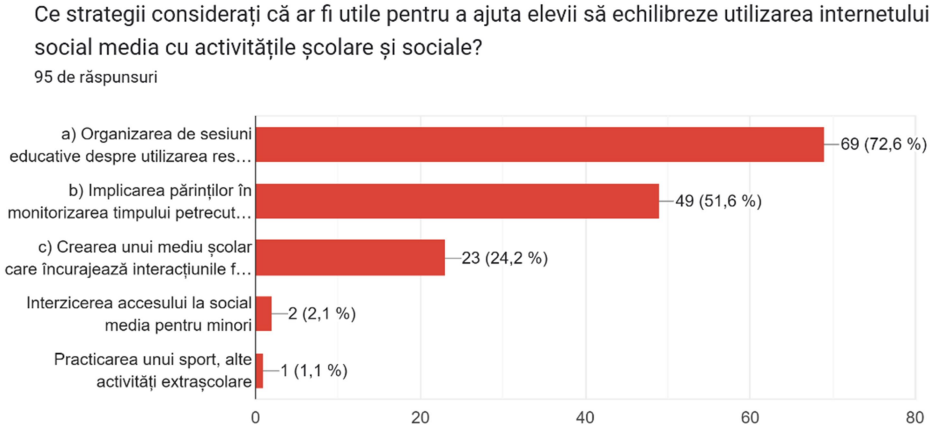

Fig. 21

Printre strategiile propuse de cadrele didactice pentru a reduce impactul negativ al utilizării excesive a internetului se numără: organizarea de sesiuni educative privind utilizarea responsabilă a internetului, susținută de 72,6% dintre respondenți; implicarea părinților în monitorizarea timpului petrecut online – 51,6%; precum și crearea unui mediu școlar care să promoveze interacțiunea directă între elevi, propusă de 24,2% dintre cadre.

Concluzii și implicații practice

Rezultatele cercetării evidențiază un interes crescut al elevilor pentru social media, platformele cel mai frecvent utilizate fiind Instagram și TikTok. Deși o mare parte dintre elevi declară că petrec între 2 și 4 ore zilnic în mediul online, cadrele didactice observă semnificativ

mai multe efecte negative asociate acestui comportament, în special asupra concentrării, performanței școlare și interacțiunii sociale directe.

Totodată, se remarcă o diferență între percepția elevilor și observațiile profesorilor în ceea ce privește starea de bine, oboseala și încrederea în sine. Mulți elevi afirmă că nu resimt efecte negative, însă cadrele didactice indică frecvent prezența oboselii, a lipsei de energie și a nesiguranței în rândul celor care petrec mai mult timp pe social media. De asemenea, validarea socială prin like-uri și comentarii este considerată nesemnificativă de majoritatea elevilor, însă profesorii corelează timpul crescut petrecut online cu un nivel ridicat de stres.

Un alt aspect important este lipsa dialogului deschis cu privire la impactul social media: aproape jumătate dintre elevi nu au discutat niciodată despre acest subiect cu o persoană apropiată sau cu un specialist. În plus, profesorii observă o afectare a abilităților de comunicare față în față, susținând că elevii devin mai retrași sau mai puțin implicați în interacțiunile directe.

Ca răspuns la aceste constatări, cadrele didactice propun o serie de strategii, precum organizarea de sesiuni educative despre utilizarea responsabilă a internetului, implicarea părinților în monitorizarea timpului petrecut online și promovarea unui climat școlar care să încurajeze interacțiunile reale.

În concluzie, deși elevii percep în mare parte social media ca fiind inofensivă sau relaxantă, cadrele didactice semnalează efecte importante asupra comportamentului, stării emoționale și performanței școlare. Aceste rezultate subliniază nevoia unor intervenții educaționale și de consiliere, care să vizeze o utilizare conștientă și echilibrată a mediului digital.

Bibliografie

1. Haidt, J. (2024). *O generație în pericol*. Bookzone.
2. Levy, D. M. (2016). *Mindful Tech: How to bring balance to our digital lives*. Yale University Press.
3. Mark, G. (2023). *Attention Span: A groundbreaking way to restore balance, happiness, and productivity*. Hanover Square Press.
4. Organizația Mondială a Sănătății. (2024). *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)*.https://hbsc.org/publications/reports/a-focus-on-adolescent-social-media-use-and-gaming-in-europe-central-asia-and-canada/
5. Organizația Salvați Copiii. (2023). *Utilizarea internetului de către copii*. https://www.salvaticopiii.ro
6. Organizația Salvați Copiii. (2024). *Raportul anual*. https://www.salvaticopiii.ro
7. Regina van den Eijnden, R. J. J. M., Lemmens, J. S., & Valkenburg, P. M. (2016). The Social Media Disorder Scale. *Computers in Human Behavior, 61*, 478–487. https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.03.038
8. Twenge, J. M. (2017). *Generation Me*. Atria Books.

IMPACTUL TEHNICILOR DE RELAXARE ASUPRA REDUCERII STRESULUI ȘI ANXIETĂȚII LA ELEVII DE LICEU

Sălăgean (Zidărescu) Ioana

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator: Conf.univ.dr. Elena Adriana Tomulețiu

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

In recent years, adolescents have faced increased levels of stress and anxiety, significantly affecting their mental health and academic performance. This study explores the impact of relaxation techniques—including diaphragmatic and box breathing, mindfulness, meditation, visualization, binaural tones, and rhythmic listening—on improving emotional well-being in Romanian high school students. Conducted over seven weeks, the intervention included 31 students aged 15–17. Pre- and post-intervention assessments were used to evaluate changes in stress and anxiety levels. The results indicate a notable reduction in perceived stress and anxiety, as well as improved emotional regulation and cognitive performance. This article supports the integration of relaxation strategies in educational settings to promote students' mental resilience and well-being.

Keywords: *Stress, anxiety, adolescents, relaxation techniques, mindfulness*

Introducere

Anxietatea reprezintă actualmente una dintre cele mai frecvente probleme de sănătate mintală în rândul adolescenților, având un impact profund asupra performanței academice, a relațiilor sociale și a dezvoltării emoționale a acestora. În perioada adolescenței, elevii sunt supuși la numeroase presiuni și provocări, printre care principalele aspecte de luat în calcul considerăm a fi: presiunea academică (reprezentată de exigențele școlare ridicate, temele și examenele complexe care generează stres și anxietate frecventă), schimbările psihosociale (adolescența este o perioadă de transformări rapide, care implică formarea identității personale, relaționarea socială și găsirea unui echilibru între autonomie și influențele externe), precum și factorii socio-economici și culturali (presiunea de a se conforma anumitor standarde sociale sau de a urma o carieră impusă de familie pot contribui de asemenea la anxietatea elevilor).

În acest context, metodele de relaxare au devenit nu numai o intervenție de interes pentru educatori și psihologi, ci chiar un imperativ, întrucât au dovedit că pot contribui la reducerea stresului, la îmbunătățirea calității vieții psihice și menţinerea sănătăţii mintale. Cu toate acestea, în școlile din ţara noastră, tehnicile de relaxare nu sunt integrate în curriculum, deși studii recente arată beneficiile lor semnificative pentru adolescenți. În România, metodele de relaxare și conștientizarea importanței sănătății mintale în școli sunt încă la început, comparativ cu țările occidentale, iar înțelegerea impactului real al acestor metode este esențială pentru promovarea și implementarea lor.

Cadrul teoretic

Adolescența este o perioadă marcată de transformări complexe care afectează dezvoltarea individului în plan biologic, cognitiv, emoțional și social. În acest context, numeroși cercetători au evidențiat o incidență crescândă a stresului și anxietății în rândul adolescenților, mai ales în

legătură cu factorii de mediu școlar, presiunea performanței și adaptarea la schimbările rapide ale societății. Studiile realizate de Potâng și Șterbeț (2023) evidențiază că elevii cu un nivel ridicat de stres prezintă un risc mai mare pentru dezvoltarea tulburărilor afective.

Pe de altă parte, anxietatea este un fenomen multifațetat, definit de Sillamy (2000) ca o stare de neliniște persistentă, cu rădăcini în predispoziții cognitive, evenimente stresante sau stiluri de atașament. În adolescență, anxietatea poate afecta calitatea somnului, capacitatea de concentrare și integrarea socială. Astfel, devine esențială identificarea unor metode accesibile și eficiente pentru reducerea acesteia.

Metodele de relaxare reprezintă un ansamblu de tehnici și practici menite să reducă stresul, să îmbunătățească starea de bine și să promoveze sănătatea mentală și fizică, fiind esențiale în contextul psihologiei, oferind indivizilor instrumente eficiente pentru gestionarea emoțiilor și a tensiunilor cotidiene.

Tehnicile de respirație conștientă sunt esențiale în gestionarea stresului, îmbunătățirea funcțiilor cognitive și promovarea sănătății generale. Respirația are un impact direct și profund asupra sistemului nervos autonom (SNA), care controlează funcțiile involuntare ale corpului, precum bătăile inimii, tensiunea arterială și răspunsul la stres.

Respirația ritmică în patru timpi, la nivelul creierului, obligă mintea să se concentreze pe procesul de respirație, reducând astfel ruminarea și gândurile anxioase. Pauzele controlate (reținerea aerului și pauza după expirație) stimulează creierul să proceseze emoțiile mai clar și să regândească situațiile stresante. Ritmul lent al respirației induce o stare mentală asemănătoare meditației, reducând activitatea creierului asociată stresului.

Respirația diafragmatică, sau "respirația abdominală", implică utilizarea diafragmei pentru a realiza respirații profunde, ceea ce permite o ventilație pulmonară mai eficientă. Cercetările indică faptul că respirația diafragmatică poate reduce nivelurile de cortizol, hormonul stresului, și poate îmbunătăți variabilitatea ritmului cardiac, un indicator al sănătății cardiovasculare. În plus, această tehnică a fost asociată cu o mai bună gestionare a emoțiilor și cu o reducere a simptomelor de depresie și anxietate.

La nivelul creierului acest tip de respirație facilitează**:** calmarea sistemului limbic - **r**espirația profundă scade activitatea amigdalei (centrul fricii și al stresului din creier), ceea ce reduce anxietatea, **c**rești**e**rea funcției prefrontale - pe măsură ce creierul iese din starea de „alertă maximă," cortexul prefrontal (responsabil de gândirea logică și luarea deciziilor) devine mai activ, reducerea cortizolului **- r**espirația diafragmatică scade nivelul de cortizol (hormonul stresului), promovând o stare de relaxare.

Creierul uman funcționează printr-o rețea complexă de activitate electrică, generând unde cerebrale detectabile prin electroencefalografie (EEG). Aceste unde sunt clasificate în cinci tipuri principale: delta, theta, alfa, beta și gamma, fiecare fiind asociată cu diferite stări cognitive și fiziologice. Dovezile EEG sugerează că stresul și anxietatea sunt caracterizate printr-un dezechilibru între undele cerebrale de frecvență înaltă (beta, gamma) și cele de frecvență joasă (alfa, theta).

Tonurile binaurale sunt sunete percepute atunci când două frecvențe ușor diferite sunt auzite separat fiecărei urechi, creând o senzație auditivă de "bătăi" în creier. Studiile EEG au arătat că expunerea la tonuri binaurale poate duce la o sincronizare a undelor cerebrale cu frecvențele acestora, un fenomen cunoscut sub numele de „antrenare cerebrală" (Lane et al., 1998, p. 241). Se consideră că aceste tonuri pot sincroniza activitatea celor două emisfere cerebrale, inducând stări de relaxare, meditație sau chiar somn profund, prin creșterea undelor cerebrale de tip alfa și theta (Rădulescu, 2021).

Un studiu realizat de Padmanabhan et al. (2005) a arătat că pacienții expuși la tonuri binaurale de frecvență theta au experimentat o reducere semnificativă a anxietății preoperatorii (p.

493). Rezultatele EEG au indicat o creștere a activității alfa și theta în regiunile frontale, corelată cu o stare de relaxare profundă.

Studii EEG au sugerat că tonurile beta și gamma pot îmbunătăți performanțele cognitive, iar tonurile delta sunt frecvent utilizate pentru îmbunătățirea calității somnului.

Ritmul 1:1 se referă la un model ritmic în care durata sunetului este egală cu durata pauzei. Ascultarea unor bucăți muzicale cu acest tip de ritm poate induce o stare de echilibru și calm, sincronizând ritmurile biologice interne și promovând relaxarea.

Mindfulness-ul, promovat de Kabat-Zinn (2024), are la bază conștientizarea activă a momentului prezent, fără judecată, ceea ce permite reducerea ruminațiilor și creșterea clarității mentale. Mindfulness sau atenția conștientă, implică focalizarea intenționată asupra momentului prezent, acceptându-l fără nicio judecată; această practică derivă din tradițiile meditative budiste și a fost integrată în psihologia modernă ca metodă eficientă de reducere a stresului și anxietății.

Meditația presupune ancorarea atenției asupra respirației, a unui sunet (mantra) sau a unui obiect de concentrare, având scopul de a reduce activitatea mentală și de a induce o stare de calm și conștientizare (Enache, 2016, p. 121). Tehnica influențează structurile neuronale implicate în reglarea emoțiilor și răspunsului la stres. Studiile EEG și RMN funcțional arată că practicile de meditație și vizualizare activă determină modificări în activitatea cortexului prefrontal, a amigdalei și a hipocampului, structuri implicate în procesarea emoțiilor și a memoriei (Rădulescu, 2021, p. 79). În plus, aceste practici scad nivelul de cortizol, hormonul stresului, și cresc producția de neurotransmițători asociați cu relaxarea, precum serotonina și GABA (Marinescu, 2022, p. 136).

Vizualizarea implică formarea unor imagini mentale pozitive, care pot influența stările emoționale și performanța fizică sau cognitivă. Aceasta este folosită frecvent în psihoterapia cognitiv-comportamentală și în tehnicile de relaxare aplicate în tratamentul anxietății și depresiei (Marinescu, 2022, p. 156). Vizualizarea ghidată, în special, este eficientă în activarea circuitelor neuronale asociate stărilor pozitive, având un efect similar cu experiențele reale asupra creierului (Enache, 2016, p. 101).

Aceste metode pot fi aplicate în contexte educaționale cu minim de resurse, dar cu impact semnificativ asupra echilibrului emoțional al elevilor.

Metodologia cercetării

Obiectiv general:

Promovarea sănătății mintale prin reducerea nivelului de stres și anxietate în rândul elevilor de liceu și dezvoltarea abilităților de reziliență.

Obiective specifice:

- Evaluarea nivelului de stres și anxietate în rândul elevilor de liceu – analizarea gradului de stres și anxietate resimțit de adolescenți prin aplicarea unor teste standardizate și identificarea principalelor surse de stres.
- Implementarea și evaluarea eficienței tehnicilor de relaxare pentru reducerea stresului și anxietății – aplicarea unor metode precum tehnici de respirație, mindfulness, meditație, vizualizare sau acultarea de tonuri binaurale, ritmuri naturale și analiza efectelor acestora asupra stării emoționale a elevilor.
- Evaluarea impactului pe care programul de intervenție îl are asupra rezilienței la adolescenți – investigarea modului în care tehnicile de relaxare contribuie la dezvoltarea strategiilor de adaptare eficientă și la creșterea rezistenței la factorii de stres.

Ipotezele

formulate în cadrul acestei cercetări au rolul de a orienta demersul investigativ și de a verifica impactul tehnicilor de relaxare asupra stresului și anxietății în rândul elevilor de liceu.

Ipoteza generală:

Elevii de liceu care participă la programul de promovare a sănătății mintale prin tehnici de relaxare vor avea un nivel mai scăzut de stres și anxietate și un nivel ridicat de reziliență.

Ipoteze specifice:

Tehnicile de relaxare practicate regulat reduc nivelul de stres și anxietate la elevi.

Programul de intervenție contribuie la îmbunătățirea abilităților de gestionare a stresului și anxietății.

Elevii care învață și aplică tehnici de relaxare vor dezvolta un nivel mai ridicat de reziliență.

Eșantionul

Eșantionul de cercetare este format dintr-un număr de 31 de elevi de liceu provenind din clasele a zecea și a unsprezecea. Selecția participanților a fost realizată astfel încât să reflecte diversitatea nivelurilor de stres și anxietate în rândul adolescenților, permițând o analiză detaliată asupra impactului tehnicilor de relaxare.

Această structură a eșantionului va permite o analiză complexă și validarea ipotezelor formulate, contribuind la înțelegerea modului în care tehnicile de relaxare pot influența sănătatea mintală a elevilor.

Design experimental

Designul a fost de tip test pre-intereveţional – test post-intervenţional, fără grup de control, cu aplicarea unui program de intervenție timp de 7 săptămâni. Fiecare participant a luat parte la o sesiune pe săptămână, desfășurată într-un mediu școlar familiar, fără interferențe majore în programul academic.

Tehnicile folosite:

- Respirație abdominală și pătrată;
- Mindfulness ghidat;
- Tonuri binaurale;
- Vizualizare ghidată;
- Ascultare ritmică 1:1.

Evaluarea s-a realizat prin:

- Scala PSS (validată în România de Miu et al.);
- Inventarul STAI (versiunea românească);
- Scala DASS-21;
- Răspunsuri calitative la întrebări deschise privind eficiența și utilizarea tehnicilor în viața de zi cu zi.

Rezultatele cercetării

Rezultatele cantitative

În vederea evaluării eficienței tehnicilor de relaxare asupra nivelului de *anxietate de stare* la adolescenți cu vârste între 16 și 17 ani, s-a aplicat un test t pentru eșantioane

dependente, comparând scorurile la STAI-Stare înainte (pretest) și după (posttest) intervenție. Rezultatele au evidențiat o diferență semnificativă statistic între cele două momente de evaluare, scorul mediu scăzând de la 48.06 (DS = 11.15) la 40.10 (DS = 9.07). Diferența medie a fost de 7.97 puncte, $t(31) = 5.980$, $p < .001$, cu un interval de încredere de 95% cuprins între 5.25 și 10.69, indicând o reducere semnificativă a anxietății de stare după aplicarea tehnicilor de relaxare. Corelația ridicată între scorurile pretest și posttest ($r = .749$, $p < .001$) sugerează un pattern consistent în nivelurile de anxietate individuală, dar și o ameliorare generală la nivel de grup. Aceste rezultate susțin ipoteza conform căreia tehnicile de relaxare utilizate au un efect benefic asupra reducerii anxietății la adolescenți.

Rezultatele obținute confirmă eficiența tehnicilor de relaxare aplicate în reducerea anxietății de stare la adolescenți, indicând o diferență semnificativă statistic între scorurile înregistrate înainte și după intervenție. Scăderea medie de aproape 8 puncte la STAI-Stare reflectă o ameliorare reală a simptomatologiei anxioase, aspect deosebit de important în contextul în care adolescența este o perioadă marcată de vulnerabilitate emoțională. Valorile moderate ale skewness și kurtosis sugerează o distribuție relativ normală a datelor, ceea ce întărește validitatea rezultatelor.

De asemenea, corelația puternică dintre scorurile pretest și posttest indică faptul că, deși toți participanții au beneficiat de reducerea anxietății, nivelul inițial a influențat gradul de răspuns la intervenție. Aceste constatări sunt aliniate cu literatura de specialitate, care subliniază eficiența tehnicilor de respirație, mindfulness și vizualizare ghidată în reglarea activării fiziologice și emoționale la adolescenți.

Pentru evaluarea impactului tehnicilor de relaxare asupra nivelului de *stres perceput*, s-a realizat un test t pentru eșantioane dependente pe un eșantion de 30 de adolescenți. Rezultatele au arătat o scădere semnificativă a scorurilor de stres, media trecând de la 69.87 (DS = 18.41) la 57.73 (DS = 14.03), cu o diferență medie de 12.13 puncte, $t(29) = 6.408$, $p < .001$. Intervalul de încredere 95% al diferenței a fost cuprins între 8.26 și 16.01, iar corelația între scorurile pretest și posttest a fost ridicată ($r = .829$, $p < .001$). Aceste date indică o reducere semnificativă a stresului perceput în urma participării la programul de relaxare.

Scăderea semnificativă a scorurilor la PSQ sugerează că tehnicile de relaxare aplicate în cadrul acestui studiu au avut un impact pozitiv asupra gestionării stresului perceput la adolescenți. Intervenția a condus la o reducere medie de peste 12 puncte, ceea ce poate reflecta o îmbunătățire reală în percepția și reacția participanților față de factorii stresori. Această scădere este susținută atât de testul t semnificativ, cât și de distribuțiile descriptive care arată o tendință clară de scădere a stresului la nivel de grup. Rezultatele se aliniază cu literatura actuală care susține beneficiile tehnicilor de respirație, mindfulness și relaxare ghidată în reducerea stresului și a reacțiilor fiziologice asociate.

Rezultatele obținute în urma aplicării Scalei de evaluare a *rezilienței* la elevi indică o creștere semnificativă statistic a nivelului de reziliență după aplicarea tehnicilor de relaxare. Media scorurilor a crescut de la 2.803 la 2.937, iar analiza t pentru eșantioane dependente a relevat o diferență semnificativă: $t(30) = -2.226$, $p = .034$. Deși diferența numerică este moderată (0.134 puncte), rezultatul este semnificativ statistic, ceea ce sugerează că tehnicile de relaxare pot avea un efect pozitiv chiar și asupra resurselor psihologice interne precum reziliența. Distribuția scorurilor a fost relativ normală (skewness și kurtosis apropiate de 0), iar corelația pretest–posttest ($r = .653$, $p < .001$) confirmă coerența rezultatelor între cele două momente de evaluare. Aceste date susțin ideea că promovarea stării de calm și conștiență poate contribui la dezvoltarea unei atitudini mai flexibile și mai rezistente în fața stresorilor.

Rezultatele calitative

Pe lângă analiza cantitativă, a fost colectat și un set de date calitative prin intermediul unui chestionar de feedback aplicat participanților la finalul intervenției. Aceste răspunsuri au oferit o perspectivă subiectivă asupra impactului tehnicilor de relaxare și au permis înțelegerea modului în care adolescenții le-au integrat în viața de zi cu zi.

Tehnici preferate și frecvent utilizate

Majoritatea elevilor au identificat respirația abdominală și respirația pătrată drept cele mai accesibile și eficiente tehnici, utilizate cu precădere în momentele de liniște, înainte de somn sau în perioade stresante:

„Respirația pătrată o practic mereu după ce învăț și înainte să dorm, mă liniștește foarte mult și îmi limpezește mintea."

„Respirația abdominală îmi era mult mai la îndemână... corpul meu putea respira mai liber."

Tonurile binaurale și meditația ghidată au fost de asemenea bine primite, în special în legătură cu îmbunătățirea somnului și calmarea emoțiilor:

„Tonurile binaurale m-au ajutat chiar foarte mult cu somnul și stresul."

„De multe ori învăț folosind sunete binaurale."

Practica între ateliere

Participanții au recunoscut că au folosit frecvent tehnici precum respirația sau meditația, în special pentru a facilita somnul sau pentru a se liniști. Unul dintre ei a menționat că „am reușit o săptămână să meditez în fiecare zi și m-am simțit foarte relaxată și plină de energie".

Beneficii emoționale și cognitive

Printre cele mai importante beneficii raportate se numără: îmbunătățirea stării emoționale, calmarea minții, relaxarea corporală, reglarea somnului, creșterea încrederii în sine, conștientizarea emoțiilor, reducerea anxietății, creșterea răbdării și îmbunătățirea relației cu sinele:

„Acum sunt mai încrezătoare în mine și mai sigură că voi reuși indiferent de obstacole".

„Starea mea emoțională s-a îmbunătățit, iar echilibrul interior este acum mult mai evident."

„Sunt mai calm în situații de stres."

„Sunt mai încrezătoare când vine vorba de prezentări... mai calmă și înțelegătoare."

Tehnicile au contribuit și la creșterea nivelului de concentrare, energie și calitate a somnului:

„Dorm mai repede și mai bine... mă concentrez mult mai mult la orice fac."

„Am reușit să îmi îmbunătățesc starea, să mă liniștesc și să îmi eliberez mintea."

Schimbări în viața de zi cu zi și atitudini

Elevii au menționat modificări vizibile în modul de a percepe situațiile stresante, dar și în dinamica relațiilor personale și în atitudinea față de provocări, iar o adolescentă a menționat un moment de meditație care a ajutat-o „să treacă peste un eveniment negativ, fără să se mai gândească obsesiv la el".

„Mi s-a schimbat modul în care văd situațiile stresante, sunt mai pozitivă și reușesc să fac față mai ușor."

„Nu mă mai gândesc cu o lună înainte ce o să fac, iau zi cu zi și mă bucur de ele."

„Sunt mai sigură că voi reuși, indiferent de obstacole."

Participanții au apreciat caracterul practic și accesibil al tehnicilor învățate și și-au exprimat dorința ca aceste activități să fie reluate, dar într-un ritm mai potrivit pentru programul lor.

Concluzie asupra rezultatelor cantitative și calitative

Atât datele cantitative, cât și cele calitative susțin ipoteza cercetării conform căreia tehnicile de relaxare aplicate au avut un efect pozitiv asupra reducerii stresului și anxietății, precum și asupra creșterii rezilienței la adolescenți. Răspunsurile calitative reflectă în mod autentic experiențele trăite de participanți și completează semnificativ rezultatele statistice, oferind o imagine complexă și nuanțată asupra eficienței intervenției.

Concluzii și implicații practice

Concluziile cercetării susțin utilizarea tehnicilor de relaxare ca metode eficiente și accesibile pentru reducerea stresului și anxietății în rândul adolescenților. Intervenția aplicată a demonstrat nu doar o reducere a simptomelor negative, ci și o îmbunătățire a capacității de autoreglare emoțională și o mai mare conștientizare a stărilor interioare. Implementarea acestor practici în școli este nu doar recomandată, ci necesară în contextul creșterii tulburărilor afective în rândul tinerilor.

Un aspect important este faptul că elevii au integrat spontan tehnicile în rutina lor zilnică, ceea ce dovedește nu doar eficiența, ci și relevanța acestora. Implicarea profesorilor și consilierilor în facilitarea unor astfel de activități poate transforma școala într-un spațiu mai sigur emoțional, promovând starea de bine și reziliența. Mai mult, rezultatele susțin ideea extinderii cercetării pe eșantioane mai mari, cu introducerea unui grup de control și măsurători psihofiziologice obiective (ex: variabilitatea ritmului cardiac, EEG).

Bibliografie

1. Berndt, C. (2014). *Reziliența psihologică și stresul academic în adolescență*. București: Editura Psihologia.
2. Brown, R. P., & Gerbarg, P. L. (2005). *Sudarshan Kriya yogic breathing in the treatment of stress, anxiety, and depression*. Journal of Alternative and Complementary Medicine, 11(1), 189–201.
3. Cohen, S., Kamarck, T., & Mermelstein, R. (1983). *A global measure of perceived stress.* Journal of Health and Social Behavior, 24(4), 385–396.
4. Enache, M. (2016). *Neurofiziologia stresului*. Cluj-Napoca: Editura Medicală Universitară.
5. Kabat-Zinn, J. (2024). *Mindfulness pentru reducerea stresului*. București: Editura Trei.
6. Miu, A. C., & colaboratorii. (2012). *Validarea SPSS în limba română*. Revista de Psihologie Cognitivă, 16(2), 81–88.
7. Nicolescu, A.-C. (2022). *Stimularea binaurală și efectele sale asupra sănătății mintale*. Revista de Psihologie Cognitivă, 18(2), 69–74.
8. Pitariu, H., & Iliescu, D. (2006). *Adaptarea și validarea STAI pentru populația românească.* Revista de Psihologie Aplicată, 8(1), 33–45.
9. Potâng, A., & Șterbeț, R. (2023). *Anxietatea și performanța memoriei la elevi*. Journal of Educational Psychology, 21(3), 97–103.
10. Rădulescu, D. (2021). *Modificarea undelor cerebrale prin tehnici de relaxare: un studiu EEG.* Revista de Neuroștiințe Aplicate, 14(4), 79–89.
11. Sillamy, N. (2000). *Dicționar de psihologie*. București: Editura Univers Enciclopedic.

IMPORTANȚA LECTURII ÎN COTIDIAN: O ANALIZĂ A IMPACTULUI PE CARE ÎL AU CĂRȚILE ASUPRA VIEȚII DE ZI CU ZI

Stanciu Thais-Elena

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof. univ. dr. Elena-Adriana Tomulețiu

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This study aims to emphasize the role and influence of reading in the daily lives of people with ages between 14 and 51 years old, in a society dominated by digitalization and fast information consumption. The paper aimed to analyse how reading contributes to personal development, emotional well-being and cognitive capacity of individuals, as well as to identify the factors that influence the frequency and type of reading in the actual context.

Online questionnaires were administered to a sample of 60 people aged between 14 and 51, all being Romanian citizens, to collect data on reading habits, preferences, and perceptions.

Keywords*: Reading, daily life, personal development, digitalization.*

Introducere

Cotidianul, secolul XXI, viața de zi cu zi pe care individul o trăiește acum este marcată de expansiunea digitalizării, a tehnologiei. Indiferent de vârstă, oamenii au acceptat sprijinul acesteia în orice arie a activităților lor. Însă se mai poate vorbi de prezența unor ocupații care să ofere o evadare sau poate doar o pauză din lumea virtuală?

Lectura a fost și este o activitate ce pare să fi trecut testul timpului, fapt susținut de existența scrierilor antice. Încă din cele mai vechi timpuri oamenii au avut nevoie de informare, de scăpare din realul fie apăsător, fie monoton, de a citi. Totuși, cărțile se află acum într-o confruntare directă cu tehnologia care propune niște adversari pe măsură. Jocurile video, spre exemplu, oferă aceeași ieșire din angoasa și grijile realității pe care cărțile o fac. Apoi, nevoia de informare poate fi satisfăcută într-un timp foarte scurt printr-o simplă comandă. Prin urmare, mai este cititul o prioritate în rândul celor din zilele noastre? Și mai are cititul același rol vindecător, de suport emoțional și, totodată, informațional?

Cadrul teoretic

Lectura s-a dezvoltat pe mai multe arii în funcție de necesitățile fiecăruia. Astfel, se poate vorbi de: beletristică (cărți ce se conformează normelor literare: particularități narative, prezența personajelor și a naratorului etc.), literatura de specialitate (texte cu caracter științific) și lectura cu scop informativ (articole de presă, ziare). Indiferent de tipul de lectură pe care fiecare individ îl preferă, s-a constatat prin numeroase studii că lectura aduce beneficii atât pe plan cognitiv, cât și pe plan emoțional.

În timpul actului lecturii, creierul este stimulat, antrenat. Spre exemplu, un individ citește un roman de ficțiune. Acesta este pătruns de universul ficțional al romanului prin descrierea locului desfășurării acțiunii și a personajelor. Cu ajutorul acestor descrieri, cititorul își activează sfera imaginației, proiectând pe plan mintal întreaga scenă. Apoi, cititorul s-ar putea să întâlnească anumite cuvinte pe care să nu le cunoască. Dacă cititorul este curios, va lăsa pentru puțină vreme romanul deoparte pentru a căuta în dicționar înțelesul termenilor respectivi, deci își va îmbogăți vocabularul.

Imaginația și lectura ajung la cel mai înalt nivel de colaborare în ceea ce privește cărțile de ficțiune, când cititorul este provocat să proiecteze pe plan mintal ceea ce este descris în carte. Însă, dacă aceasta are un grad mare de ficțiune, deci se îndepărtează de real, imaginația cititorului trebuie să se conformeze. De aceea, acest tip de cărți este preferat în mod special de adolescenți, această etapă de vârstă fiind cea în care imaginația se află la apogeu, „în adolescență există toate condițiile de ordin neurofuncțional și psihologic pentru manifestarea, la niveluri crescute, a formelor active și voluntare ale imaginației" (Crețu, 2016, p. 281).

În ceea ce privește sfera psihologică, în cazul exemplului portretizat mai sus, se poate vorbi despre implicarea emoțională a cititorului. Poate cel mai ilustrativ factor psihologic pe care cărțile îl manifestă asupra cititorilor este empatia. Cititorul va putea înțelege care sunt gândurile personajelor și, de ce nu, să se transpună în poveste, „există o corespondență strânsă, există înrudiri, filiații, congruențe care contaminează textele, cărțile de afectivitatea celui care citește." (Boldea, 2008, p. 5). Mai mult, prin implicarea afectivă a cititorului, acesta va fi mai concentrat pe acțiunea romanului decât pe grijile cotidiene. Prin urmare, se va reduce nivelul de stres și anxietate.

Empatia este un alt efect semnificativ al lecturii, explorat și în studiul dat. Cititorul ar putea simți un sentiment plăcut când se vede în fața unor evenimente neașteptate care îl provoacă să-și pună întrebarea: "Eu cum aș fi procedat în situația asta?" sau să înțeleagă ce a stat în spatele anumitor acțiuni ale personajelor. Mai mult, orice text de tip liric (poezie), epic (roman, nuvelă) sau dramatic (piesă de teatru tip comedie, dramă) transmite o metaforă, un mesaj spus indirect, menit să transmită un aspect important, „dintotdeauna a fost nevoie ca între un concept (o înțelepciune), pe de o parte, și experiența de viață (rațională), pe de altă parte să fie așezată, ca un pod fragil, metafora [...]. Dacă ne gândim mai bine, ne dăm seama că nici în viața de zi cu zi nu avem cum să comunicăm liber, ocolind metafora." (Filipoi, 2012, p.10).

Cotidianul este influențat de schimbări rapide. Situațiile conflictuale din sfera politică, precum și dezastrele naturale, pandemia Covid-19 sau problemele de ordin economic au afectat într-un fel sau altul echilibrul psihic al fiecărui individ, „caracteristicile vieții contemporane determină confruntarea cotidiană a omului cu factorii psihosociali de stres, ceea ce explică de ce în mod preponderent cercetările sunt focalizate asupra acestei categorii de stresori." (Băban, 1998, p.31). Multiple studii au arătat că oamenii sunt mai îngrijorați, prezintă niveluri mai mari de stres, anxietate și ajung să dezvolte tulburări psihice. Lumea virtuală, având ca simbol de referință aplicațiile de tip social media, deși a fost creată în scop recreativ, de relaxare, a devenit un factor de stres. Numeroase persoane recunosc faptul că și-au pierdut încrederea în sine, aflându-se într-o continuă comparație cu alte persoane care expun o imagine frumoasă, atractivă. În plus, multe jocuri video oferă falsa impresie de lume perfectă, în care dacă cineva e rănit, își va reveni printr-o simplă apăsare de buton. Generația secolului XXI, cunoscută și ca generația Z este recunoscută de publicul larg ca fiind generația ce trăiește între două lumi, cea reală și cea virtuală. Astfel, dacă oamenii prezentului sunt ancorați între aceste planuri distincte, se mai poate vorbi de revenirea la un echilibru psihic? Și dacă acest lucru ar fi posibil, pot cărțile să contribuie la acest fapt? Deși, la fel ca aplicațiile tip social media sau jocurile video, cărțile pot ține individul într-un univers fictiv, desprinderea de acesta și întoarcerea la realitate este mult mai facilă.

În plus, cărțile pot reprezenta un sprijin pentru a face față acestor încercări impuse de prezent, devenind chiar o formă de terapie. Cititorul se poate regăsi în povestea personajelor sau să înțeleagă ce simt acestea. Mai mult, majoritatea cărților au un caracter moralizator, scriitorul dorind să transmită fie un mesaj de încurajare, fie să-l ajute pe cititor să nu repete greșelile personajelor sale. Acest scop moralizator arată că „literatura devine sine qua non eficientă din punct de vedere terapeutic în găsirea speranței, sensului vieții și existenței acesteia, fiind o sursă inepuizabilă de soluții la situațiile-problemă ce pot fi întâlnite de individ/persoană/client/ ascultător/cititor, la un moment dat și într-o situație specială sau nu, dată.” (Pașca, 2022, p.44).

În ceea ce privește impactul pe care lectura l-ar putea avea asupra cititorilor din prezent, acesta ar putea fi de mai multe tipuri, precum: cognitiv, emoțional, social sau comportamental. Pe lângă dezvoltarea capacităților mintale și antrenarea proceselor psihice, cărțile pot ajuta și la înțelegerea fenomenelor sociale actuale. Fie că vorbim despre biografii, articole de tip jurnalistic sau cărți de specialitate, lectura acestor texte poate contribui la o informare corectă cu privire la schimbările majore din jurul nostru, care, în mod direct sau indirect ne afectează viața. Apoi, pe plan comportamental, cărțile pot ajuta la analiza stilului de viață, la o introspecție. Cărțile scrise în scopul dezvoltării personale, spre exemplu, au devenit foarte populare în ultima perioadă, deoarece oamenii vor să înțeleagă ce se întâmplă în propria lor minte, să se cunoască mai bine, să-și conștientizeze acțiunile și, prin urmare, să facă o schimbare. Potrivită în acest sens ar fi expresia ”dacă nu poți schimba circumstanțele, atunci schimbă-te pe tine”.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Obiectivul general: evaluarea importanței lecturii în cotidian și a impactului pe care lectura îl are în viața de zi cu zi a subiecților

Obiective specifice:

- Evaluarea efectelor benefice ale lecturii pe plan personal (vocabular, limbaj, abilități de comunicare etc.)
- Evaluarea efectelor benefice ale lecturii pe plan psihologic (dezvoltarea creativității, imaginației, gestionarea emoțiilor etc.)

Ipotezele cercetării

Ipoteza generală: se presupune că lectura aduce efecte benefice atât pe plan personal, cât și pe plan psihologic

Ipoteze specifice:

H1: se presupune că lectura dezvoltă vocabularul, abilitățile de comunicare și gândirea critică
H01: se presupune că lectura nu dezvoltă vocabularul, abilitățile de comunicare și gândirea critică
H2: Se presupune că lectura ajută procesul de autoreglare emoțională
H02: Se presupune că lectura nu ajută procesul de autoreglare emoțională

Metode de cercetare

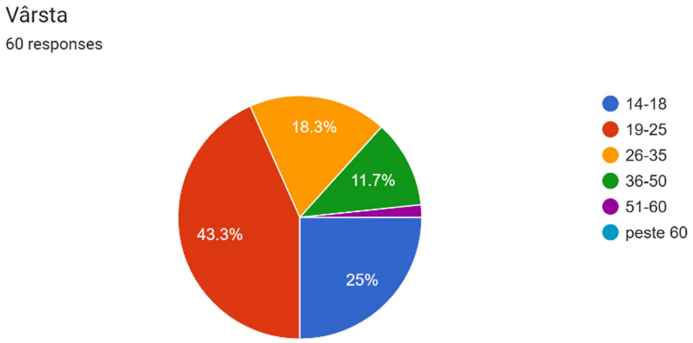
- ancheta pe bază de chestionar

Eșantionul cercetării

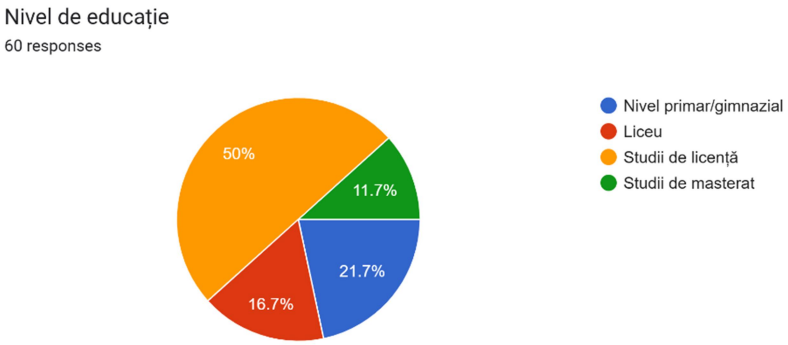
persoane cu vârste cuprinse între 14 și 51 de ani, cu nivelul de educație aflat între cel primar/gimnazial și cel de masterat

Prelucrarea si interpretarea datelor

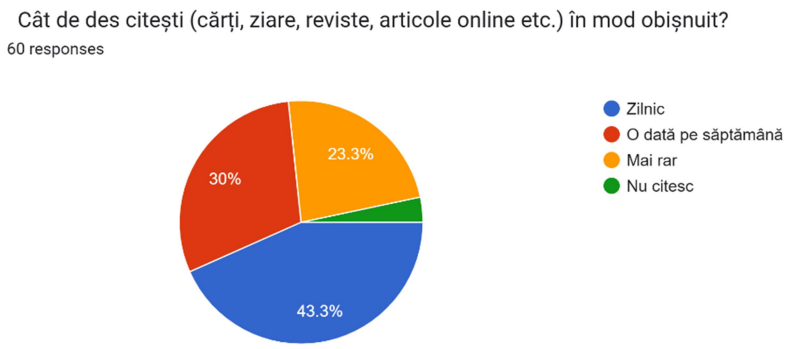
În ceea ce privește distribuția respondenților pe vârstă, 25% dintre ei sunt adolescenți cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani, 43.3% se află în intervalul 19-25 de ani, 18.3% sunt tineri cu vârste între 26 și 35 de ani, 11.8% sunt adulți încadrați în intervalul de vârstă 36-51 de ani. Dintre respondenți, 85% sunt femei, iar 15% bărbați.

Nivelul de educație al respondenților variază astfel: 50% studiază acum la nivelul de licență, deci urmează studii superioare, alături 11.7% care studiază sau sunt absolvenți ai nivelului de masterat. Apoi, 21.7% dintre ei se află la nivelul gimnazial, respectiv 16.7% la liceu, ceea ce înseamnă un total de 38.4% de respondenți aflați în nivelul de învățământ preuniversitar.

Legat de frecvența lecturii, chiar și doar cu scop informațional (adică al articolelor online, ziarelor), 43.3% dintre respondenți au afirmat că citesc zilnic, 30% au răspuns că o dată pe săptămână, 23.3% spun că citesc mai rar, iar 2% au spus că nu citesc deloc. Aceste procente arată că majoritatea dintre respondenți consideră lectura ca pe o activitate rutinală, necesară chiar, cititul fiind astfel un obicei zilnic sau săptămânal pentru 73.3% dintre respondenți.

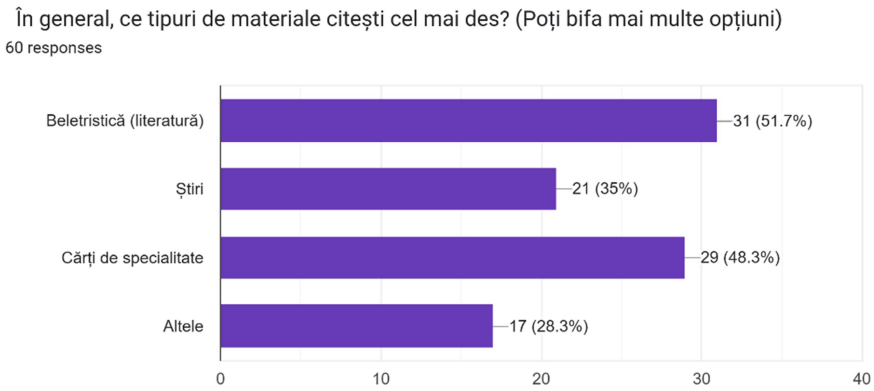
Tot în legătură cu timpul acordat cititului, fiind întrebați de timpul pe care respondenții îl alocă cititului zilnic, dintre aceștia 23.3% spun că petrec aproximativ 15 minute citind, 43.3% 30 de minute, 23.3% o oră și 10% mai mult. Aceste procente sunt îmbucurătoare, întrucât cititul pare să ocupe un timp destul de însemnat pentru respondenți. Dacă în mediul online este adesea recomandat ca 30 de minute să fie alocate mișcării sau sportului în favoarea sănătății fizice, cititul are cel puțin aceeași de timp alocată pentru majoritatea respondenților (76.6%) în favoarea sănătății mintale, adică a creierului, a psihicului și poate, de ce nu, a sufletului.

Având opțiunea de a selecta mai multe răspunsuri, subiecții au fost întrebați ce tipuri de materiale citesc cel mai des. Beletristica a câștigat locul I în topul preferințelor cu un procent de 51.7%, fiind urmată de cărțile de specialitate cu un procent de 48.3%. Pe locul al III-lea se regăsesc știrile, articolele online de tip jurnalistic cu un procent de 35%, iar 28.3% dintre respondenți au bifat opțiunea „alte texte”.

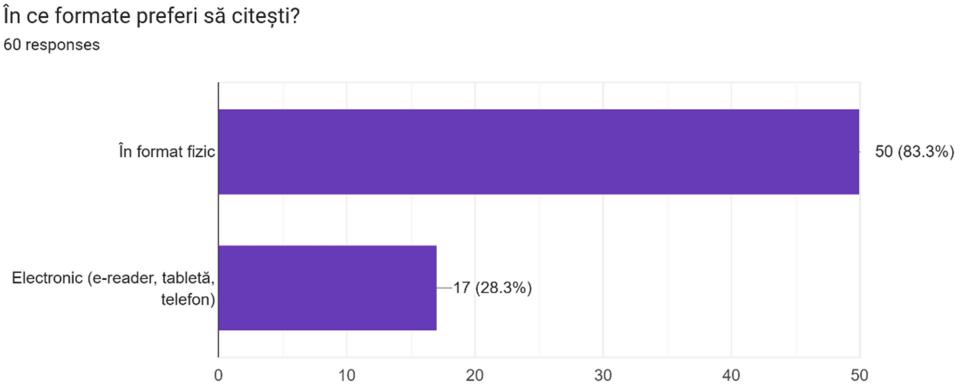
Aceste procente arată că tendința cititorilor de astăzi încă se îndreaptă majoritar spre cărțile de tip beletristic, adică texte literare, de ficțiune sau non-ficțiune, motivele principale putând fi reprezentate, pe plan intrinsec, de dorința de evadare din realitate, scopul recreativ, curiozitatea sau, pe plan extrinsec, de cerințele școlare, recomandările prietenilor.

De asemenea, procentul cărților de specialitate este și el foarte mare, obținând aproape jumătate din voturile respondenților. Acest fapt demonstrează că respondenții vor o cunoaștere cât mai profundă a domeniilor de interes, că dețin deja un vocabular bogat în ceea ce privește aria lor de interes și că respondenții se află într-o formare continuă, fiind conștienți că învățarea, actul educațional, nu se oprește odată cu absolvirea studiilor superioare.

Legat de impactul pe care tehnologia, principala caracteristică a secolului XXI, îl are asupra cititului, activitate veche de peste mii de ani, 83.3% dintre respondenți au răspuns că preferă să citească texte, materiale, în format fizic, iar 28.3% spun că preferă formatul electronic pentru lectură. Aceste procente nuanțează ideea conform căreia, deși trăim într-o eră a

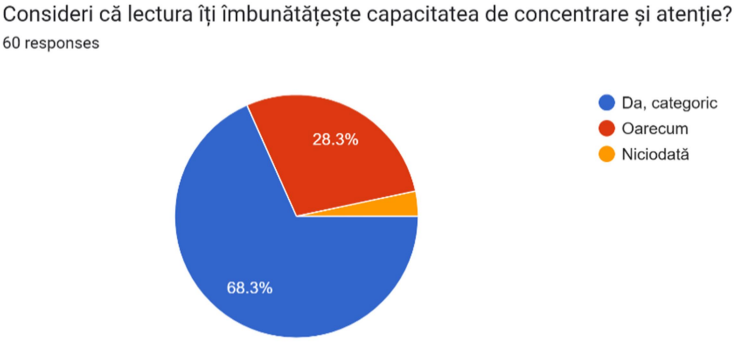
digitalizării, oamenii aleg forma clasică de lectură, cea a cărților tipărite, arătând că cititul este o activitate care încă nu este asociată de publicul larg cu tehnologia, că încă cele două se află într-o contradicție, că lectura rămâne o activitate desfășurată în mediul fizic.

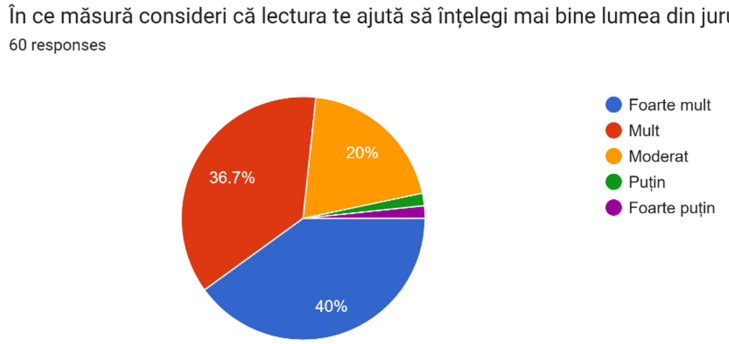
În ceea ce privește beneficiile pe care cititul le oferă, 51.7% dintre respondenți au răspuns că lectura îi ajută foarte mult în dezvoltarea vocabularului și a abilităților de comunicare, în timp ce 25% au răspuns „mult”, 20% au răspuns „moderat”, iar 3.3% „puțin”. Astfel, este demonstrat faptul că cititul reprezintă pentru majoritatea respondenților o metodă eficientă de a-și îmbogăți vocabularul și de a comunica mai eficient, de a-și exprima ideile, gândurile, sentimentele într-un mod mai elevat și sigur pe sine.

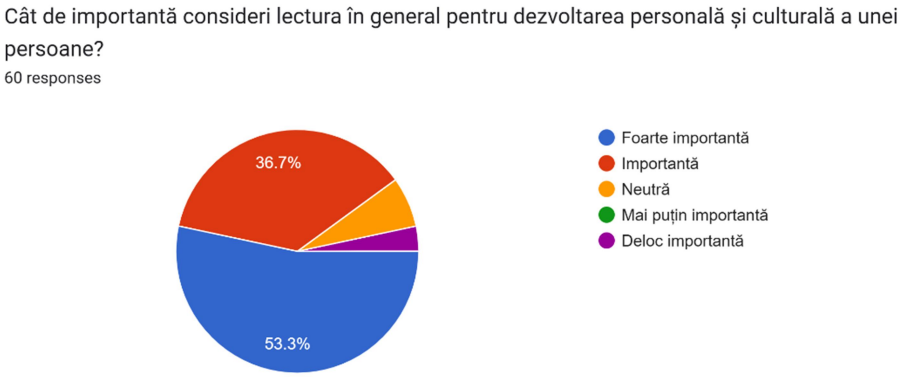
Pentru 68.3% dintre respondenți lectura îmbunătățește capacitatea de concentrare și atenție în mod categoric, în timp ce 28.3% sunt mai reticenți, optând pentru opțiunea „oarecum”, iar 3.3% considerând că cititul nu aduce niciun aport în acest sens. Și de această dată, majoritatea este de partea lecturii. În momentul actului citirii, a parcurgerii unui text, atenția ca proces psiho-cognitiv este pusă la încercare, întrucât ea trebuie focusată pe faptele relatate pentru a înțelege materialul și pentru a stoca respectivele informații sau acțiuni în memorie. Până la urmă, acestea sunt cele mai importante roluri ale lecturii, de a înțelege și de a reține ceea ce citim.

În legătură cu impactul socio-cultural al lecturii, respondenții au fost întrebați dacă lectura îi ajută să înțeleagă mai bine lumea din jur, iar procentele se împart astfel: 40% au răspuns ”foarte mult”, 36.7% au optat pentru ”mult”, 20% ”moderat”, un respondent a răspuns ”puțin”, iar un altul a optat pentru ”foarte puțin”. Astfel, pentru majoritatea respondenților, cărțile ajută la înțelegerea fenomenelor sociale și culturale ale prezentului, ceea ce va avea efecte benefice atât pe plan social, întrucât vor fi mai înțelegători cu cei care au alte perspective legate de aceste evenimente, dar și pe plan psihologic, deoarece aceste cărți, prin explicarea motivelor din spatele anumitor fenomene sociale care ar putea provoca motive de îngrijorare în rândul oamenilor, i-ar putea ajuta în scăderea nivelului de stres și anxietate.

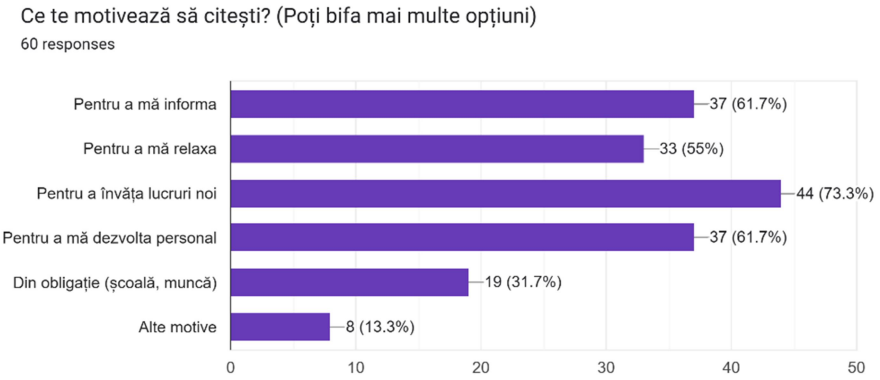
În aceeași notă, respondenții au fost întrebați cât de importantă consideră lectura în general pentru dezvoltarea personală și culturală a unei persoane. Mai mult de jumătate dintre respondenți (53.3% mai precis) au răspuns ”foarte importantă”, 36.7% au optat pentru răspunsul ”importantă”, 6.7% au ales să rămână pe o poziție neutră în acest sens, iar 3.3% consideră că lectura nu are nicio importanță în legătură cu acest lucru. Tendința răspunsurilor susține ideea conform căreia cărțile reprezintă un mijloc bun de a lărgi aria de cunoștințe culturale, dar și de a înțelege mai bine propria persoană și poate chiar de a îmbunătăți imaginea interioară, percepția de sine.

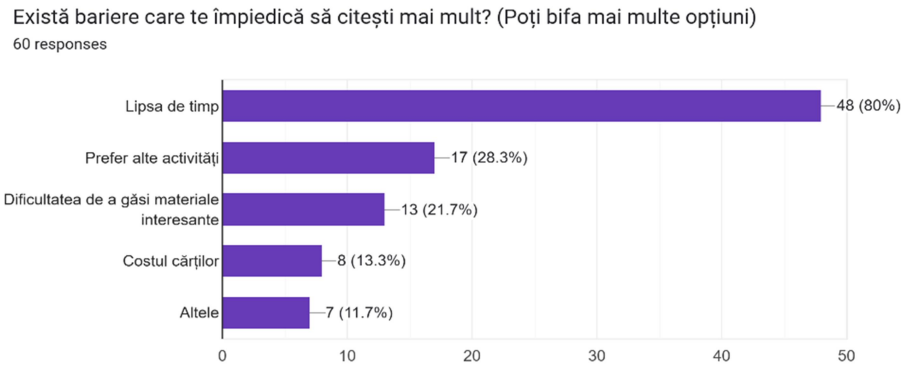
Pentru 63.4% dintre respondenți lectura reprezintă un mijloc de relaxare, în timp ce 36.6% pun la îndoială această afirmație. Totuși, majoritatea este din nou de partea beneficiilor pe care le aduce cititul, considerând că lectura ajută la detașarea de stresul cotidian.

Cu scopul de a analiza ce îi motivează pe subiecți să citească și având posibilitatea să selecteze mai multe răspunsuri din cele propuse, dintre aceștia 73.3% au răspuns că citesc pentru a învăța lucruri noi, 61.7% pentru a se informa, același procent pentru a se dezvolta pe plan personal, 55% pentru a se relaxa, 31.7% din obligație, respectiv 13.3% din alte motive. Din aceste procente reiese că scopul principal al cititului este cel informativ, fiind urmat îndeaproape de cel

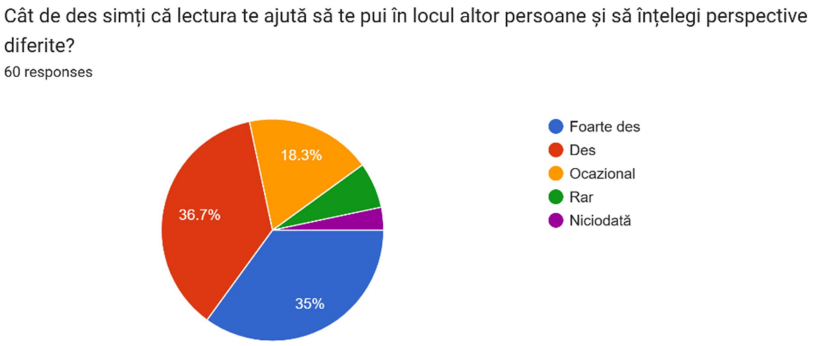
de dezvoltare și de relaxare. Trebuie menționat că răspunsurile care au obținut cele mai multe voturi arată că cititul este un rezultat al motivației intrinsece, arătând că lectura este o nevoie ce vine din interior, o necesitate impusă de minte și suflet.

Dacă până acum au fost analizate beneficiile cititului, trebuie aflat ce îi împiedică pe subiecți să citească mai mult. Pentru majoritatea dintre ei, adică 80%, lipsa de timp este principalul motiv. Apoi, 28.3% spun că preferă alte activități, 21.7% consideră dificilă găsirea unor materiale care să le stârnească interesul, pentru 13.3% costul ridicat al cărților este un factor ce limitează lectura mai multor volume, iar 11.7% găsesc alte motive. Într-o lume care încarcă societatea cu atâtea sarcini este dificil ca oamenii să-și stabilească o durată exactă de timp pentru a citi. Deși procentele de mai sus arătau că cei mai mulți dintre subiecți alocă cel puțin o oră cititului zilnic, aceste rezultate demonstrează că, dacă nu ar fi îngrădiți de responsabilitățile rutinale și cerințele constante, respondenții își doresc să citească mai mult.

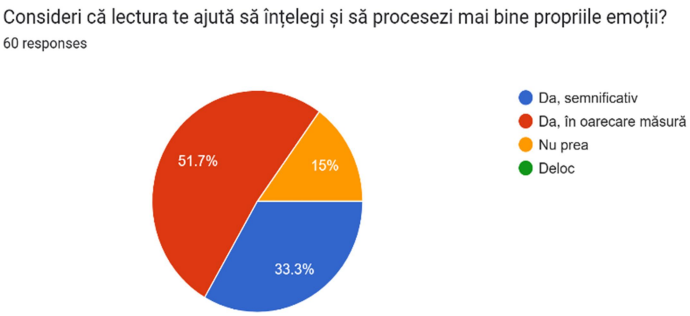
În următoarea secțiune a chestionarului s-a dorit analiza efectelor și beneficiilor cititului pe plan psihologic. Prima întrebare a acestei părți s-a focusat pe dezvoltarea empatiei, subiecții fiind întrebați dacă lectura îi ajută să se transpună în locul altor persoane și să înțeleagă perspective diferite. Dintre respondenți, 35% au răspuns ”foarte des”, 36.7% au ales opțiunea ”des”, 18.3% spun ”ocazional”, 6.7% consideră că cititul i-a ajutat în acest sens ”rar”, iar 3.3% răspund ”niciodată”. Astfel se confirmă că pentru cei mai mulți dintre respondenți faptele la care personajele sunt supuse într-un roman, spre exemplu, îi ajută să reflecteze asupra propriei persoane, să se întrebe ”ce aș face eu dacă aș fi în situația respectivă?”. Mai mult, dacă este vorba despre un roman ce are un narator omniscient, adică un narator care știe tot despre personajele sale, care le descrie gândurile, sentimentele, cititorul va putea înțelege ce a stat în spatele acțiunilor personajelor și, astfel, pe plan real, va putea să înțeleagă și alte perspective, să-i înțeleagă pe cei din jur și să nu judece în mod pripit acțiunile celorlalți.

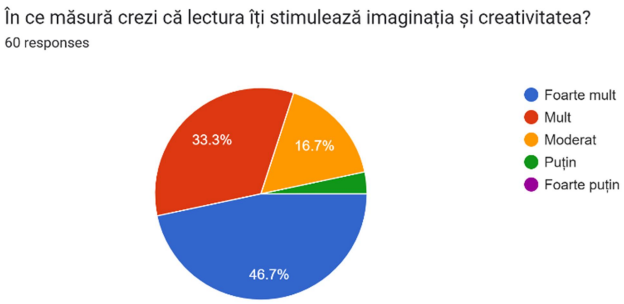
Fiind întrebați dacă lectura îi ajută să gestioneze sentimentele de singurătate sau izolare, răspunsurile au procente destul de apropiate: 18.3% dintre respondenți au răspuns ”foarte mult”, 28.3% au optat pentru opțiunea ”mult”, 31.7% (cel mai mare scor) au ales răspunsul ”moderat”, 13.3 % ”puțin”, iar 8.3% ”foarte puțin”. În consecință, lectura este un mijloc care să diminueze sentimentul de singurătate pentru mulți dintre subiecți, însă nu se poate vorbi de o tendință clară sau de faptul că singurătatea este un motiv principal pentru care un individ alege să citească.

În ceea ce privește sfera emoțională, subiecții au fost întrebați dacă lectura îi ajută să înțeleagă și să proceseze mai bine propriile emoții. În acest sens 33.3% au răspuns că lectura oferă un sprijin semnificativ în acest sens, 51.7% sunt de acord cu această afirmație, dar într-o oarecare măsură, iar 15% au o poziție reticentă prin alegerea răspunsului ”nu prea”. Așadar, poziția neutră a subiecților la această întrebare ar putea sublinia ideea că cititorii nu sunt implicați în mod semnificativ în ceea ce citesc și nici nu transformă emoția personajelor sau a mesajului într-o emoție trăită în realitate pentru a reflecta asupra a ceea ce simt. Desigur, în acest caz depinde foarte mult atât de tipul textului citit, cât și de capacitatea autorului de a transmite emoția sau dacă și-a dorit să facă acest lucru de la bun început. În mod firesc, un text cu caracter informativ nu va putea transmite nicio emoție, doar dacă poate este vorba despre o știre, un eveniment ce poate stârni bucurie (de exemplu, calificarea echipei naționale de fotbal a României la Campionatul European din 2024), tristețe (un accident mortal de mașină, decesul Papei Francisc în 2025) sau îngrijorare (invazia Rusiei în Ucraina în anul 2022). Însă, dacă vorbim despre o enciclopedie, de exemplu, nu există nicio emoție, ci doar de dorința de informare.

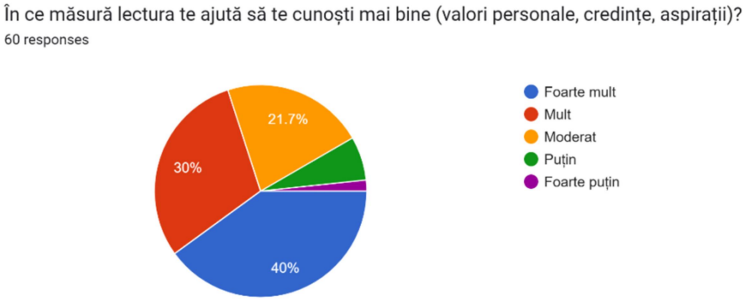
Pe plan psiho-cognitiv, subiecții au fost întrebați dacă lectura este un mod de a stimula imaginația și creativitatea. Dintre respondenți 46.7% răspund „foarte mult”, 33.3% aleg opțiunea „mult”, 16.7% spun „moderat”, iar 3.3% „puțin”. Astfel, cei mai mulți dintre respondenți sunt conștienți de rolul benefic pe care lectura îl aduce în favoarea proceselor psihice precum imaginația și creativitatea. Cele două sunt antrenate în momentul în care cititorul încearcă să vizualizeze pe plan mintal acțiunea relatată cu ajutorul descrierilor realizate de narator sau când cititorul este provocat să formuleze el însuși finalul în cazul cărților cu final deschis.

În ceea ce privește gândirea critică, 38.3% dintre respondenți spun că lectura ajută „foarte mult” la dezvoltarea acesteia, în timp ce 35% spun „mult”, 23.3% aleg să zică „moderat”, iar 3.3% „puțin”. În consecință, cititul, prin dezvoltarea gândirii critice, este benefic în ceea ce privește luarea unor decizii mai bune, deoarece provoacă cititorul să analizeze și să reflecteze asupra informațiilor date, respectiv să se adapteze la un mediu aflat în continuă schimbare. Prezentul, cotidianul, îi pune pe oameni în fața multor provocări la care gândirea critică este esențială pentru a trece cu bine peste ele.

Lectura poate fi și un mijloc de a te cunoaște mai bine, deci de a contura mai clar percepția de sine. Dintre respondenți, 40% spun că cititul îi ajută „foarte mult”, 30% „mult”, 21.7% „moderat”, 6.7% „puțin” și 1.7% „foarte puțin” în acest sens. Așadar, 70% dintre subiecți consideră cititul drept un mod de a se cunoaște mai bine pe sine. Fie prin cărți care sunt scrise tocmai în acest scop, fie prin personaje care au trăsături morale cu care se identifică, cititorii devin conștienți de propriile caracteristici, realizând, treptat, cu ajutorul fiecărei cărți, propria autobiografie, autoportretul psihologic.

În ultima parte a chestionarului au fost adresate două întrebări cu răspunsuri deschise, unde subiecții au avut ocazia să-și exprime opinia cu propriile cuvinte. Prima întrebare a fost „Recurgi la lectură în perioade stresante sau dificile? Dacă da, în ce mod te ajută?”. Răspunsurile la această întrebare vin în sprijinul argumentelor și procentelor de mai sus. Spre exemplu, unul dintre subiecți răspunde: „Încerc să o integrez. Mă ajută să uit de stres și să realizez ca nimic nu e chiar așa serios.” Răspunsul sugerează că lectura este un mod de relaxare, de diminuare a nivelului de stres și chiar de detașare de la grijile cotidiene.

Un alt subiect chiar sugerează și un tip de carte care îl ajută să treacă peste perioadele dificile din viața de zi cu zi: „Da, uneori cărțile de fantezie te pot ajuta să te deconectezi de la probleme.” Cărțile de ficțiune sau cunoscute publicului larg sub numele de ”cărți tip fantasy” au un efect eliberator prin abilitatea lor de a transpune cititorii într-un univers fictiv, asemenea jocurilor video. Imaginându-și acea lume fantastică creionată de descrierile naratorului, cititorul este prea concentrat pe acțiunea romanului, uitând de grijile cotidiene. În plus, caracterul fantastic al acestor texte creează o lume ideală, o iluzie care stârnește niște emoții pozitive. Cititorul găsește în aceste cărți aspecte pe care nu le poate vedea în realitate și care îl fac să se simtă bine. De aceea, romanele de ficțiune se regăsesc pe primele locuri în rândul cititorilor din întreaga lume.

Alt respondent sugerează cărțile de tip beletristic sau de dezvoltare personală pentru gestionarea stresului: „Mă desprind de realitate (în cazul beletristicii), dar dacă citesc cărți de dezvoltare personală, atunci mă ajută direct să fiu mai motivată sau să înțeleg ce se întâmplă în viața mea.” Beletristica poate cuprinde atât romane de ficțiune, cât și de non-ficțiune. Dacă mai sus a fost descris efectul unor cărți de tip fantasy, este important să fie menționat și cel al celor de tip non-ficțiune. Biografiile și cărțile bazate pe fapte reale, deși nu introduc cititorul într-un univers ficțional, reușesc totuși să-l desprindă pe cititor de realitatea imediată, din propriul cotidian, plasându-l fie într-o perioadă diferită de timp, fie într-un alt spațiu decât cel al casei sau al orașului natal, spre exemplu. Astfel, pentru unii cititori, cărțile de tip non-ficțiune ar putea câștiga în fața celor de ficțiune, întrucât aceștia s-ar putea să aprecieze mai mult veridicitatea, caracterul credibil al faptelor relatate și al personajelor, deoarece se pot regăsi mai ușor în ceea ce este descris (aici intră în special empatia) sau să le stârnească un interes mai ridicat. Spre exemplu romanul Tatuatorul de la Auschwitz de Heather Morris este un roman de tip non-ficțiune fiind bazat pe evenimentele reale petrecute de un cuplu de deținuți aflați în lagărele de concentrare de la Auschwitz, Polonia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Un cititor care dorește să urmărească o poveste de dragoste, cum iubirea poate distruge barierele impuse de ură, frică sau moarte, sau un cititor care este interesat de fenomenul Holocaustului ar putea rezona mult mai mult cu o carte de acest tip decât una ficțională.

Apoi, în ceea ce privește cărțile de dezvoltare personală au, de asemenea, un efect pozitiv, multe fiind scrise chiar cu scopul de a diminua nivelul de stres. Multe dintre ele sunt scrise de psihologi sau medici, aceștia fiind în măsură să explice mecanismele din spatele a ceea ce simte cititorul și să dea sfaturi despre cum ar putea remedia anumite probleme din viața sa.

Un alt subiect răspunde afirmativ, spunând: „Da, pentru că lectura oferă o schimbare de la lucrurile și întrebuințările stresante/dificile. Pot trece mai ușor peste un blocaj dacă citesc și fac o pauza conștientă de la dificultățile întâlnite. Nu citesc neapărat cu scopul „relaxării”, ci pentru a putea ieși din mindset-ul curent pentru un moment -- însă asta are efectul secundar de a mă relaxa mai mult sau mai puțin.”. Astfel, indiferent de tipul cărții, acest cititor percepe cartea ca pe o evadare din apăsarea cotidianului, a clipei prezente, relaxarea venind mai degrabă ca un bonus decât ca un prim scop.

Răspunsul „Învățând din experiența altor persoane.” reprezintă un alt argument foarte interesant, fiind potrivit și la alte întrebări din chestionar. Întâmplările relatate într-un roman, spre exemplu, și, în special, în cele de tip beletristic, au un rol moralizator, fie că sunt de ficțiune sau

nu. Scriitorul expune anumite fapte tragice sau creează niște personaje imperfecte în mod voit pentru a transmite o lecție, un mesaj care să-l ajute pe cititor să învețe din greșelile personajelor și să facă astfel un exercițiu de autoreflecție.

Printre răspunsurile date există și subiecți care simt că lectura nu-i ajută în gestionarea stresului, zece dintre ei alegând să răspundă simplu „Nu." sau „Nu. Prefer să citesc atunci când am timp liber și sunt într-o perioadă destul de lejeră în viața mea. Nu mă pot concentra la citit dacă sunt stresată din alte motive."

A doua întrebare cu răspuns deschis a chestionarului a fost: „Ai observat o legătură între lectura anumitor tipuri de cărți/articole și starea ta de spirit (ex: te simți mai optimist, mai calm, mai energic)? Dacă da, poți oferi un exemplu?". Majoritatea răspunsurilor au fost pozitive: „Da. Empatizarea puternică și transpunerea în subiectul abordat, îmi schimbă starea de spirit și modifică percepția realității în legătură cu noile lucruri pe care le învăț."; „Mă simt mai optimistă."; „Dacă personajul cu care mă identific cel mai mult experimentează emoții pozitive, este posibil să le am și eu."; „Da, consider că anumite cărți îmi schimbă starea de spirit. De exemplu cărțile fantasy mă fac să mă simt mult mai liberă și încrezătoare."; „Când citesc cărți de psihologie, mă simt mai optimistă."; „Da. Mă simt mai echilibrată, găsind răspunsul la anumite întrebări sau găsind surse de inspirație."; „Da, am avut o dorință mai mare de cunoaștere și un val mare de întrebări practic mai curioasă (istorie universală)." ; „Cărțile motivaționale (self-help/dezvoltare personală) au un efect foarte bun pentru motivația/optimismul de scurtă durată dar nu sunt eficiente pe termen lung. Cărțile de literatură adevărată însă, (fie ele dramatice, comedii, tragice etc.) pot avea un efect de catharsis care mă ajută mult mai mult pe lungă și scurtă durată.". Aceste răspunsuri arată că textele citite au efect pozitiv asupra subiecților, fie prin empatie, fie prin satisfacția de a învăța lucruri noi, fie prin faptele relatate care motivează cititorul să treacă peste dificultăți și să îndeplinească obiectivele pe care și le-a propus.

Desigur, în acest caz, trebuie luată în calcul experiența de viață a fiecărui cititor, deoarece, ca genurile muzicale, de exemplu, fiecare cititor preferă anumite tipuri de cărți și fiecare va avea un mod de receptare diferit. În cazul unei poezii, de pildă. Dacă ploaia este un simbol recurent într-o poezie, iar poetul nu pare să aibă o tonalitate clară (ceea ce e cam imposibil, dar doar presupunem că cititorii nu și-ar da seama), adică un ton sobru sau unul fericit sau cathartic, cititorii s-ar putea să perceapă diferit ploaia în mod subiectiv, bazându-se pe propria experiență de viață. Spre exemplu, unul dintre ei va spune că ploaia este un simbol care sugerează angoasa, alienarea sau chiar moartea, în timp ce, poate, un alt cititor va interpreta ploaia ca pe o eliberare, un moment de bucurie, în care natura renaște după o secetă apăsătoare.

Lectura, ca orice lucru de altfel, este perceput în mod diferit, fiindcă tot ce ne înconjoară este filtrat printr-o perspectivă subiectivă, creionată de experiența de viață și propriile convingeri.

Concluzii și implicații practice

În lumina celor enunțate mai sus, se poate afirma că lectura încă este o activitate ce face parte din cotidian, o preocupare care a trecut testul timpului, deoarece este o necesitate a minții fiecărei persoane, a psihicului uman și chiar a sufletului. Cititul îndeplinește un rol cathartic atât de necesar într-un prezent dificil, marcat de conflagrații mondiale, crize economice, degradare morală și încercări pe plan personal.

În urma studiului realizat, s-a putut observa că: tipurile de cărți preferate sunt cele de tip beletristic și cărțile de specialitate, lipsa de timp este cauza principală care îi împiedică pe subiecți să citească mai mult. În plus, într-un prezent marcat de dominația tehnologiei, formatul fizic rămâne forma preferată de lectură.

Cititul este perceput ca un mod bun de a dezvolta aptitudinile de comunicare, ajută la concentrare și acțiune, iar scopul principal al lecturii este de informare. Aceasta are roluri benefice și pe plan psihologic: dezvoltă empatia, ajută la gestionarea propriilor emoții și antrenează capacitățile imaginative și creatoare.

Bibliografie:

1. Băban, A. (1998). *Stres și personalitate*. Editura Presa Universitară Clujeană.
2. Boldea, I. (2008). *Teme și variațiuni*. Editura EuroPress.
3. Crețu, T. (2016). *Psihologia vârstelor*. Editura Polirom.
4. Filipoi, S. (2012). *Basme terapeutice pentru copii, adolescenți și părinți*. Editura ASCR.
5. Pașca, M. D. (2022). *Terapia prin lectură*. Editura Ardealul.

EVALUAREA TRĂSĂTURILOR PSIHOLOGICE ASOCIATE DOBÂNDIRII SAU PIERDERII STĂRII DE BINE LA STUDENȚII FACULTĂȚII DE PSIHOLOGIE

Crasi (Rusu) Delia

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lector univ. dr. Andrei Cotruș

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This research explores the psychological traits that contribute to the acquisition or deterioration of well-being among psychology students. Utilizing the HAPPY questionnaire, the study conducts a comparative analysis between two distinct age groups (20–35 and 35–50 years). Through the application of descriptive and inferential statistical techniques, including independent samples t-tests, the study identifies significant intergroup differences related to both positive (e.g., happiness, resilience, optimism, serenity) and negative traits (e.g., sadness, dissatisfaction, pessimism). Findings provide empirical insights into how developmental stage and emotional maturity correlate with psychological well-being in an academic context.

Keywords: *Psychological well-being, resilience, age-related differences, academic stress, positive psychology, HAPPY inventory*

Introducere

Într-o societate în care presiunile academice și personale sunt din ce în ce mai pregnante, starea de bine psihologică a devenit o temă centrală de interes în psihologia aplicată. Studenții din mediul universitar, în special cei care studiază psihologia, sunt expuși unui cumul de provocări cognitive și emoționale, care le pot influența echilibrul psihologic. Dezvoltarea personală, capacitatea de autoreglare emoțională și reziliența devin astfel factori cruciali pentru menținerea unei funcționări psihice adaptative.

Verza (2001, p. 45) subliniază că echilibrul emoțional reprezintă o condiție esențială pentru succesul în activitatea academică, întrucât influențează capacitatea de concentrare, motivarea și adaptarea la cerințele educaționale. În același timp, Zlate (2000, p. 311) evidențiază rolul proceselor autoreglatorii și al maturizării emoționale în optimizarea performanței în contexte solicitante, precum cel universitar.

Actuala cercetare pornește de la premisa că vârsta, prin prisma experienței de viață acumulate, joacă un rol semnificativ în modul în care indivizii percep, interpretează și gestionează factorii care influențează starea de bine. În acest context, se impune analiza diferențelor de profil psihologic între studenții tineri și cei maturi, având în vedere că literatura de specialitate sugerează o corelație pozitivă între vârstă, stabilitate emoțională și nivelul stării de bine (Keyes, 2002; Deci & Ryan, 2000).

Cadrul teoretic

Starea de bine a fost conceptualizată în literatura de specialitate sub două paradigme majore: hedonistă și eudaimonică. Abordarea hedonistă, reprezentată de lucrările lui Diener (2000), se concentrează pe emoții pozitive și satisfacția de viață, în timp ce perspectiva eudaimonică, promovată de Ryff (1989), accentuează autorealizarea, sensul vieții și relațiile interpersonale de calitate. Modelul PERMA al lui Seligman (2011) oferă o sinteză valoroasă a acestor abordări, integrând cinci piloni: emoții pozitive, implicare, relații, sens și realizări.

Chestionarul HAPPY utilizat în această cercetare reflectă aceste concepte teoretice printr-o evaluare complexă a resurselor psihologice (fericire, optimism, reziliență, serenitate) și a factorilor de vulnerabilitate (tristețe, pesimism, insatisfacție, tulburare). În plus, teoria stresului și copingului (Lazarus & Folkman, 1984) oferă un cadru explicativ relevant, sugerând că trăsăturile pozitive pot funcționa ca factori protectivi în fața stresorilor educaționali.

Ilut (2009, p. 79) aduce în discuție importanța valorilor, atitudinilor și percepțiilor subiective în procesul de evaluare a propriei stări de bine. Potrivit autorului, reprezentările pe care indivizii le construiesc despre sine și lume influențează direct nivelul satisfacției și al adaptării psihosociale. Aceste perspective vin în sprijinul ideii că trăsăturile psihologice măsurate prin chestionarul HAPPY sunt relevante pentru înțelegerea bunăstării personale în rândul studenților.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

- Să investigheze trăsăturile psihologice pozitive și negative asociate cu starea de bine la studenții Facultății de Psihologie.
- Să compare aceste trăsături între două grupe de vârstă: 20–35 ani și 35–50 ani, în vederea identificării unor diferențe semnificative statistic.

Ipoteze de cercetare

H1: Studenții cu vârste între 35–50 ani vor obține scoruri semnificativ mai mari la trăsăturile pozitive asociate stării de bine (fericire, optimism, reziliență, serenitate), comparativ cu studenții cu vârste între 20–35 ani.
H2: Studenții cu vârste între 20–35 ani vor obține scoruri semnificativ mai mari la trăsăturile negative (tristețe, insatisfacție, tulburare, pesimism) comparativ cu cei din grupa 35–50 ani.

Variabilele studiului

Variabilă independentă: grupa de vârstă (categorică: 20–35 ani / 35–50 ani).

Variabile dependente pozitive: Fericire, Optimism, Reziliență, Serenitate (definite operațional prin scorurile obținute la scalele respective din chestionarul HAPPY).

Variabile dependente negative: Tristețe, Insatisfacție, Tulburare, Pesimism (evaluări ale tendințelor afective negative).

Această cercetare se bazează pe o abordare cantitativă, de tip observațional, cu design transversal. Alegerea acestui cadru metodologic permite surprinderea unor diferențe naturale între două categorii de vârstă fără a introduce manipulări experimentale. Scopul este acela de a identifica relații semnificative între vârsta participanților și nivelul trăsăturilor psihologice asociate stării de bine, pe baza datelor colectate într-un singur moment temporal. Acest tip de design este frecvent utilizat în studiile psihologice aplicate, fiind potrivit pentru explorarea relațiilor între variabile psihometrice.

Eșantionul cercetării

Eșantionul este compus din 51 de studenți înscriși la Facultatea de Psihologie, împărțiți în două grupe de vârstă: 28 de participanți între 20 și 35 de ani și 17 participanți între 35 și 50 de ani. Criteriul de includere a fost vârsta cuprinsă între 20 și 50 de ani și completarea integrală a chestionarului. Se exclud cazurile cu date incomplete sau vârste în afara intervalului specificat.

Instrumente

Pentru măsurarea trăsăturilor psihologice s-a utilizat chestionarul standardizat **HAPPY**, disponibil pe platforma Psihoprofile. Acest instrument cuprinde scale validate care acoperă o gamă largă de trăsături afective, motivaționale și cognitive. Printre acestea se numără fericirea, tristețea, optimismul, vulnerabilitatea, succesul personal, așteptările, etc. Fiabilitatea internă a chestionarului este ridicată, conform datelor oferite de dezvoltatorii platformei.

Analiza statistică a inclus metode descriptive (media aritmetică, abaterea standard) și inferențiale. Pentru testarea diferențelor semnificative statistic între cele două grupe de vârstă s-a aplicat testul t pentru eșantioane independente. Alegerea acestui test a fost fundamentată pe presupunerea normalității distribuțiilor și independenței grupurilor. Testarea a fost realizată pe variabilele dependente menționate, iar pragul de semnificație a fost stabilit la $p < 0.05$.

Rezultate obținute

Întrucât testele de normalitate aplicate asupra datelor colectate (Kolmogorov–Smirnov și Shapiro–Wilk) nu au indicat o distribuție normală pentru majoritatea variabilelor analizate, s-a decis aplicarea testului neparametric Mann–Whitney U pentru comparația scorurilor obținute de cele două grupe de vârstă (20–35 ani și 35–50 ani). Această alegere metodologică este justificată de robustețea testului în fața eșantioanelor mici și a abaterilor de la normalitate, fiind considerat adecvat în studiile de psihologie aplicată.

Rezultatele statistice sunt sintetizate în tabelul de mai jos și oferă o imagine clară asupra direcției și semnificației diferențelor între cele două grupuri.

Tabel 1. Compararea trăsăturilor psihologice prin testul Mann–Whitney U între grupele de vârstă

	Vârsta 20–35 ani (N=33)	Vârsta 35–50 ani (N=17)	Valoarea p
Fericire (media/SD)	4.697 (4.004)	5.765 (4.024)	0.3219
Optimism (media/SD)	4.364 (4.212)	4.941 (4.423)	0.5748
Reziliență (media/SD)	6.273 (3.262)	8.176 (3.245)	0.0029
Serenitate (media/SD)	4.848 (3.85)	6.941 (2.883)	0.0770

	Vârsta 20–35 ani (N=33)	Vârsta 35–50 ani (N=17)	Valoarea p
Tristețe (media/SD)	1.667 (2.175)	1.118 (1.867)	0.4281
Insatisfacție (media/SD)	1.182 (1.811)	0.5882 (1.417)	0.1961
tulburare(media/SD)	1.424 (2.077)	0.3529 (1.057)	0.0533
Pesimism (media/SD)	1.818 (2.143)	1.412 (1.938)	0.5675

Interpretarea rezultatelor

Analiza statistică evidențiază o diferență semnificativă statistic între cele două grupe de vârstă în ceea ce privește trăsătura *reziliență* (p = 0.0029), cu scoruri mai ridicate în rândul studenților cu vârste între 35 și 50 de ani. Acest rezultat validează ipoteza conform căreia vârsta și experiența de viață contribuie la dezvoltarea unor mecanisme adaptative mai solide, capabile să susțină starea de bine psihologică în fața dificultăților cotidiene. Relevanța acestui rezultat este susținută de literatura de specialitate care asociază maturitatea emoțională cu o capacitate crescută de autoreglare și coping eficient (Zlate, 2000; Ilut, 2009).

Pentru celelalte variabile investigate, diferențele nu au fost semnificative din punct de vedere statistic, cu excepția unei tendințe marginale în cazul *serenității (p = 0.077)* ***și*** *tulburării* (p = 0.053), unde se observă un avantaj în favoarea grupei mai mature. Aceste rezultate pot sugera o direcție de evoluție pozitivă a stării de bine odată cu înaintarea în vârstă, chiar dacă nu sunt susținute de semnificație statistică riguroasă în contextul acestui eșantion restrâns.

Concluzii asupra ipotezelor

Ipoteza 1 (scoruri mai mari la trăsături pozitive în rândul studenților 35–50 ani) este *parțial confirmată.* Dintre cele patru trăsături pozitive investigate, doar **reziliența** a prezentat o diferență semnificativă statistic, ceea ce reflectă o superioritate funcțională adaptativă a acestui grup.

Ipoteza 2 (scoruri mai mari la trăsături negative în rândul studenților 20–35 ani) este *neconfirmată*, întrucât niciuna dintre variabilele negative nu a indicat diferențe semnificative statistic între cele două grupe.

Aceste rezultate oferă un sprijin parțial modelului teoretic asumat, subliniind rolul vârstei în dezvoltarea unor resurse psihologice precum reziliența, fără a putea concluziona asupra unui profil afectiv complet diferențiat între cele două categorii de vârstă. Studiul confirmă importanța analizei diferențelor de stare de bine în funcție de etapa de viață și deschide perspective pentru cercetări viitoare cu eșantioane extinse.

Concluzii și implicații practice

Studiul de față a urmărit identificarea diferențelor în nivelul trăsăturilor psihologice asociate stării de bine în rândul studenților din cadrul Facultății de Psihologie, în funcție de vârstă. Rezultatele obținute confirmă parțial ipoteza conform căreia studenții cu vârste între 35 și 50 de ani dispun de resurse psihologice mai dezvoltate, reflectate în special printr-un nivel semnificativ mai ridicat al rezilienței. Acest aspect susține ideea conform căreia vârsta și experiența de viață contribuie la consolidarea competențelor de reglare emoțională și adaptare cognitivă, esențiale pentru menținerea stării de bine în fața provocărilor cotidiene.

Lipsa diferențelor semnificative în ceea ce privește celelalte dimensiuni psihologice analizate nu trebuie interpretată ca lipsă de relevanță, ci mai degrabă ca o invitație la aprofundarea temei pe eșantioane mai mari, mai eterogene și în contexte educaționale variate.

Pe lângă relevanța sa teoretică, această cercetare are implicații aplicative importante pentru domeniul psihologiei educaționale și al consilierii studențești. Rezultatele pot sprijini

dezvoltarea de programe de intervenție psihologică adaptate specificului de vârstă, în vederea susținerii bunăstării emoționale a studenților din medii universitare.

În concluzie, lucrarea oferă o perspectivă inițială valoroasă asupra modului în care vârsta se corelează cu dimensiunile pozitive și negative ale stării de bine, reprezentând o bază solidă pentru investigații viitoare care pot extinde și rafina aceste observații.

Bibliografie

1. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior*. Psychological Inquiry, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
2. Diener, E. (2000). *Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index*. American Psychologist, 55(1), 34–43. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.34
3. Ilut, P. (2009). *Valori, atitudini și opțiuni sociale. O perspectivă psihosociologică* (p. 79). Editura Institutul European.
4. Keyes, C. L. M. (2002). *The mental health continuum: From languishing to flourishing in life*. Journal of Health and Social Behavior, 43(2), 207–222. https://doi.org/10.2307/3090197
5. Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer Publishing Company.
6. Ryff, C. D. (1989). *Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being*. Journal of Personality and Social Psychology, 57(6), 1069–1081. https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069
7. Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
8. Verza, E. (2001). *Psihologia educației* (p. 45). Editura Pro Humanitate.
9. Zlate, M. (2000). *Tratat de psihologie organizațională* (p. 311). Editura Polirom.

PSIHOLOGIA NEVĂZUTĂ A BOLILOR AUTOIMUNE: DE LA TRAUMĂ LA REZILIENȚĂ

Angelica Blăjan (Trif), Mara Costa (Țirlea)

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect.univ.dr. Andrei Cotruș

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The present study examines the hidden psychological dimensions of autoimmune diseases, focusing on the transition from trauma to resilience. Its objective is to understand how chronic conditions such as systemic lupus erythematosus, rheumatoid arthritis, multiple sclerosis, and autoimmune thyroiditis affect patients' mental health and to identify effective psychological interventions. The methodology combined a qualitative research approach with an integrative literature review of recent scientific publications (2015–2025). First, relevant studies including clinical research, meta-analyses, and systematic reviews were analyzed to map common psychological challenges (trauma, anxiety, depression, stigma, body image issues, coping, and resilience). Second, illustrative clinical case studies from the literature were examined to highlight practical aspects of patient experience and therapeutic outcomes. The analysis was synthesized hermeneutically to bridge theoretical knowledge and practical evidence.

Results indicate a bidirectional mind–body interaction: intense psychological stress and trauma can trigger or exacerbate autoimmune conditions, while physical symptoms and chronic inflammation worsen patients' mental health. Early, tailored psychotherapeutic interventions (for example, cognitive-behavioral therapy and supportive group therapy) were found to improve emotional well-being, reduce anxiety and depression, and even influence the course of the physical illness. Promoting resilience factors – including social support, coping skills, and personal meaning – enhances patients' adaptation. In conclusion, addressing the hidden psychological burden is essential for holistic care. Integrating mental health support into standard treatment may improve quality of life and clinical outcomes for patients with autoimmune diseases.

Keywords: *Autoimmune diseases, trauma, resilience, depression, coping, psychosocial.*

Introducere

Bolile autoimune precum lupusul eritematos sistemic (LES), poliartrita reumatoidă (PR), scleroza multiplă (SM) sau tiroiditele autoimune sunt afecțiuni cronice de natură complexă, cu impact major atât asupra sănătății fizice, cât și asupra stării psihologice a pacientului. Deși manifestările somatice – durerea, inflamația, oboseala cronică, disfuncțiile organice – sunt evidente și monitorizate clinic, suferința psihologică asociată acestor boli rămâne adesea „nevăzută", nefiind întotdeauna recunoscută și tratată adecvat. Diagnosticarea unei boli autoimune survine adesea la persoane tinere sau de vârstă mijlocie, afectând planurile de viață, rolurile sociale și imaginea de sine. În fața unui diagnostic potențial copleșitor, pacienții pot resimți trauma psihologică a confruntării cu o boală incurabilă, ce necesită adaptare pe termen lung. Faptul că aceste afecțiuni au adesea o evoluție imprevizibilă, cu remisiuni și exacerbări, generează un sentiment persistent de incertitudine și stres cronic, care se poate transforma în anxietate anticipatorie și epuizare emoțională.

Studiile recente evidențiază legături puternice între stresul psihologic intens sau trauma și evoluția bolilor autoimune. De exemplu, un studiu longitudinal pe 54.000 de persoane a arătat că expunerea la evenimente traumatice majore și dezvoltarea ulterioară a tulburării de stres post-traumatic (PTSD) crește de circa 2,94 ori riscul de declanșare a LES (Roberts, 2018) – un

efect mai puternic chiar decât al unor factori de risc biologici precum fumatul. Unul dintre autorii studiului nota: *„Am fost uimiți să aflăm că expunerea la traume majore are un impact atât de mare asupra declanșării lupusului... traumele reprezintă un indicator mai puternic decât fumatul”* (Roberts, 2018). Alte cercetări din ultimul deceniu confirmă asocierea dintre stresul extrem (inclusiv traumatismele psihice) și apariția sau agravarea unor boli autoimune precum poliartrita reumatoidă, bolile inflamatorii intestinale, psoriazisul sau scleroza multiplă. De asemenea, stresul intens este recunoscut drept factor declanșator al puseelor de activitate în bolile autoimune deja diagnosticate, indicând o legătură bidirecțională între psihic și sistemul imunitar.

Pe lângă trauma asociată etiologiei sau debutului bolii, pacienții se confruntă frecvent cu o serie de probleme psihologice comorbide. Ratele de tulburări anxioase și depresive în rândul persoanelor cu boli autoimune sunt semnificativ mai ridicate decât în populația generală. De pildă, în LES prevalența depresiei variază, în funcție de studiu, între aproximativ 15% și 68% din pacienți, iar ideea suicidară a fost raportată la până la 14% dintre pacienți (Zhang, 2017). În scleroza multiplă, depresia majoră are o prevalență de circa 50% de-a lungul vieții – de trei ori peste media populației – fiind cea mai comună comorbiditate neuropsihiatrică a SM (Moore, 2013). La pacienții cu poliartrită reumatoidă, estimările arată că aproximativ 30-40% suferă de simptome depresive clinice la un moment dat (Matcham, 2016), o prevalență de 2–3 ori mai mare decât la persoanele fără PR. În mod similar, în tiroidita autoimună Hashimoto, până la 16–17% dintre pacienți prezintă depresie clinică și peste 35% dezvoltă tulburări de anxietate (Szcześniak et al., 2022), chiar și atunci când disfuncția hormonală este controlată medicamentos. Aceste comorbidități psihice nu doar scad drastic calitatea vieții pacienților, dar pot influența negativ și evoluția bolii de bază – de exemplu, depresia este asociată cu aderență scăzută la tratament, cu inflamație sistemică persistentă și cu accentuarea gradului de incapacitate fizică în PR și SM (Matcham, 2016; Boeschoten, 2017).

Un alt aspect esențial al „psihologiei nevăzute” este stigmatizarea și alterarea imaginii corporale la pacienții cu boli autoimune. Multe dintre aceste afecțiuni sunt invizibile pentru cei din jur (pacientul poate părea „sănătos” în exterior, în pofida suferinței interne), ceea ce poate conduce la sentimente de invalidare și izolare socială. În alte cazuri, boala sau tratamentele necesare produc schimbări fizice vizibile: spre exemplu, LES poate cauza erupții cutanate faciale, căderea părului și cicatrici, iar corticoterapia de lungă durată duce la creștere în greutate și modificarea aspectului (facies „cushingoid”, vergeturi). Pacienții cu PR pot dezvolta deformări articulare la nivelul mâinilor, afectându-le atât funcționalitatea, cât și percepția de sine. Astfel de transformări corporale involuntare pot alimenta un sentiment de rușine și auto-devalorizare, pacientul simțindu-se „diferit” sau chiar respins. Dr. M. Jolly, reumatolog și cercetător al impactului lupusului asupra imaginii de sine, subliniază: *„Oboseala, durerea, somnul precar și depresia sunt frecvente. Lupusul poate schimba drastic înfățișarea unei persoane... Căderea părului, erupțiile, cicatricile, precum și efectele adverse ale medicației – creștere în greutate, vergeturi – toate pot alimenta o imagine corporală negativă”* (Jolly, 2019,). O percepție corporală distorsionată are consecințe profunde: *„Când te simți prost în legătură cu corpul tău și cu capacitatea lui de a funcționa normal, pot apărea teama de a fi judecat și izolarea socială”* (Jolly, 2019).

Pacienții evită contactul social și activitățile publice de teama privirilor critice, ceea ce duce la reducerea rețelei de suport – exact opusul a ceea ce ar fi benefic. Izolarea socială mediată de stigmatizare contribuie semnificativ la instalarea depresiei, după cum arată un studiu pe paciente cu lupus cutanat: stigmatizarea și sentimentul de excludere socială au fost direct corelate cu simptome depresive marcate (Drenkard et al., 2022). De altfel, analiza de traseu a aceluiași studiu sugerează că izolarea socială explică ~72% din efectul stigmatizării asupra depresiei (Drenkard et al., 2022). Cu alte cuvinte, a te simți stigmatizat conduce la retragere socială, care la rândul ei favorizează depresia – un veritabil cerc vicios psiho-social. În oglindă, sprijinul social

adecvat (familie, prieteni, grupuri de suport) funcționează ca factor protector, atenuând impactul negativ al bolii asupra sănătății mintale și facilitând adaptarea.

În fața acestor provocări, conceptul de coping (strategie de adaptare) și cel de reziliență devin centrale. Copingul se referă la ansamblul strategiilor cognitive și comportamentale pe care individul le utilizează pentru a face față stresului bolii. Literatura arată că strategiile de coping active și orientate spre rezolvare (de ex. informare despre boală, căutarea suportului, reîncadrarea pozitivă a situației) se asociază cu o calitate a vieții mai bună și cu mai puține simptome psihice, comparativ cu strategiile de coping evitante sau disfuncționale (negare, izolare, catastrofare). De exemplu, pacienții cu LES care dezvoltă abilități de auto-gestionare a bolii și acceptare activă raportează niveluri mai mari de bunăstare, indiferent de activitatea bolii, semn că modul în care percep și reacționează la boală contează aproape la fel de mult ca boala însăși (Kliem, 2018). Reziliența reprezintă capacitatea de a reveni sau de a se adapta pozitiv în urma adversităților și traumelor. În contextul bolilor cronice autoimune, reziliența psihologică implică abilitatea pacientului de a-și păstra identitatea și echilibrul emoțional în ciuda limitărilor impuse de boală, de a găsi sens și scop dincolo de suferință, și de a continua să spere și să investească în viața personală. Studii recente indică faptul că reziliența este asociată cu rezultate psihologice pozitive: scoruri ridicate de reziliență la pacienți cu boli cronice se corelează cu niveluri mai scăzute de depresie, anxietate, incapacitate fizică percepută și somatizare (da Silva, 2015).

În scleroza multiplă, pacienții cu reziliență înaltă prezintă un risc mult mai mic de anxietate și stres și un nivel de bine general mai ridicat, comparativ cu cei mai puțin rezilienți (Boeschoten, 2020). De asemenea, reziliența a fost asociată cu aderență mai bună la tratament – de exemplu, la pacienții cu LES, cei cu reziliență ridicată urmează mai consecvent medicația și recomandările medicale, ceea ce contribuie la un control mai bun al bolii (Ng et al., 2020). Un studiu care a comparat pacienți cu SM, diabet zaharat și PR a constatat că reziliența psihologică este un predictor semnificativ al funcționării sociale și profesionale, în special la pacienții cu SM, sugerând că „ *indivizii reziliențI reușesc să-și mențină rolurile sociale și ocupaționale mai bine în ciuda bolii*.|”(Alsheikh & Alqudah, 2023, p. 130-133,).

Ansamblul acestor informații susține convingerea că aspectele psihologice implicate în bolile autoimune contribuie semnificativ la parcursul global al pacientului, având impact nu doar asupra echilibrului emoțional, ci și asupra unor indicatori clinici esențiali, precum nivelul de activitate al bolii, gradul de respectare a tratamentului și procesul de recuperare funcțională.. Ultimul deceniu a adus un interes sporit pentru integrarea intervențiilor psihoterapeutice în managementul bolilor autoimune, vizând transformarea traumei în reziliență. Psihoterapia cognitiv-comportamentală (CBT) și diferite forme de terapie de grup s-au dovedit eficiente în a reduce povara psiho-emoțională și a îmbunătăți capacitatea de coping a acestor pacienți (Thompson, 2016). Scopul acestei lucrări este de a explora bazele teoretice ale acestor fenomene psihologice, de a prezenta metodele și rezultatele unor studii de caz relevante din literatura de specialitate și de a propune protocoale terapeutice inovative axate pe psihoterapie cognitiv-comportamentală și intervenții de grup, menite să faciliteze tranziția de la traumă la reziliență în rândul persoanelor cu boli autoimune.

Cadrul teoretic

Trauma psihologică în contextul bolilor autoimune

Conceptul de traumă psihologică depășește cu mult sfera evenimentelor violente sau catastrofice; în contextul medical, trauma poate fi generată de diagnosticul unei boli amenințătoare sau de experiența dificilă a simptomelor incontrolabile. Trauma psihologică reprezintă nu doar ceea ce ni se întâmplă, ci mai ales ceea ce se petrece în interiorul nostru

ca urmare a experienței trăite (Maté, 2022,). Gabor Maté, renumit pentru studiile sale privind legătura dintre stresul emoțional și boală, subliniază că trauma face ca persoana să devină *„rigidă”* în reacții, blocată în mecanisme defensive care cândva au fost adaptative, dar care acum împiedică vindecarea emoțională; dimpotrivă, *„reziliența și libertatea se găsesc în flexibilitate”* (Maté, 2022). Aplicat la bolile autoimune, trauma psihologică inițială poate apărea la momentul diagnosticului – mulți pacienți descriu acel moment ca pe un *șoc* sau ca pe o pierdere ireversibilă a identității lor de „om sănătos”. Ei trec frecvent prin etape similare doliului (negare, furie, negociere, depresie, acceptare) în procesul de a asimila noua realitate a bolii cronice. La aceasta se adaugă traumele cumulative ale vieții cu boala: spitalizări repetate, proceduri medicale invazive, efecte adverse ale medicamentelor, pierderea progresivă a anumitor capacități fizice, precum și teama permanentă de episoade acute (pusee, recăderi). Acest tip de traumă există pe un continuum – de la micro-traume zilnice (frustrări, limitări, stigmatizări) până la macro-traume (complicații care pun viața în pericol sau confruntarea cu dizabilitatea severă).

Mai mult, există dovezi că trauma psihică nu este doar o consecință a bolii, ci poate fi și un factor antecedent ce contribuie la apariția ei. Tulburările de stres post-traumatic (PTSD) și alte tulburări legate de stres major au fost asociate cu un risc crescut de a dezvolta boli autoimune. Song și colab. (2018) au demonstrat într-un studiu populațional pe 106.000 de subiecți că femeile cu diagnostice de PTSD sau reacții acute la stres aveau o incidență semnificativ mai mare a bolilor autoimune (tiroidită autoimună, artrită reumatoidă, boală inflamatorie intestinală, etc.) comparativ cu grupurile de control, după controlul factorilor genetici și de mediu (Song, 2018). Mecanismele propuse implică dereglări pe axa hipotalamus-hipofiză-suprarenală și ale sistemului nervos vegetativ, care, sub impactul stresului cronic sau al traumatizării, ar conduce la *„aprinderea”* sistemului imun (inflamație cronică) și pierderea toleranței la self (declanșând autoimunitatea). În acest sens, trauma psihologică devine un factor etiologic „invizibil” al bolii somatice, consolidând paradigma psihoneuroimunologiei – interacțiunea complexă dintre minte și sistemul imunitar.

Importanța recunoașterii traumei în rândul pacienților autoimuni este dublă, trauma netratată poate exacerba suferința psihică (favorizând dezvoltarea de tulburări anxioase, episoade depresive majore sau comportamente autodistructive); iar trauma poate accentua activitatea bolii prin mecanisme fiziologice de stres. Un pacient cu lupus care retrăiește constant stresul momentului diagnostic și trăiește cu frica iminentă a complicațiilor poate avea un nivel crescut de cortizol și adrenalină, ceea ce, paradoxal, pe termen lung stimulează inflamația și poate precipita un puseu al bolii. De aceea, intervențiile terapeutice care vizează trauma (precum terapia prin expunere, terapia cognitiv-comportamentală axată pe traume sau EMDR – *Eye Movement Desensitization and Reprocessing*) pot avea efecte benefice nu doar asupra sănătății psihice, ci și potențial asupra stării fizice a pacientului.

Stigmatizare și imagine corporală

Stigmatizarea în context medical se referă la un proces de devalorizare socială a unei persoane pe baza unei caracteristici asociate cu boala sa. Bolile autoimune, deși nu sunt contagioase, poartă uneori *stigmate invizibile*: pacienții pot fi percepuți ca „exagerați” sau „leneși” atunci când oboseala cronică sau durerea îi împiedică să funcționeze normal, pentru că aceste simptome nu sunt vizibile în exterior. Această invalidare din partea societății – inclusiv a cadrelor medicale uneori – îi face pe mulți să se simtă neînțeleși și culpabilizați. În plus, pacienții cu manifestări vizibile (erupții cutanate, alopecie, deformări articulare, cicatrici chirurgicale, folosirea unui baston sau scaun rulant etc.) pot fi ținta privirilor insistente sau a comentariilor nedorite, ceea ce amplifică sentimentul de stigmatizare. Stigma poate proveni și din interiorul

familiei sau cercului de cunoscuți: așteptările nerealiste (“ar trebui să fii vindecat deja”, “tot obosit ești?”) sau chiar *supraprotectivitatea excesivă* pot face persoana să se simtă diferită și marginalizată.

Consecințele psihologice ale stigmatizării sunt profunde. Așa cum s-a menționat, stigmatizarea merge mână în mână cu izolarea socială, care devine atât o alegere a pacientului (pentru a evita judecata), cât și un rezultat al retragerii celor din jur. Acest proces duce la pierderea sprijinului social – factor cheie în menținerea sănătății mintale. Lipsa suportului agravează depresia și anxietatea, creând „o *triadă psiho-socială negativă”*: stigmatizare – izolare – depresie (Drenkard et al., 2022,). Un participant dintr-un studiu calitativ despre lupus mărturisea: *“Prietenii au încetat să mă mai invite la activități pentru că mereu refuzam din cauza bolii; acum nici nu mai sună și mă simt uitată”* – ilustrând modul în care auto-izolarea și excluziunea percepută se pot auto-perpetua.

Imaginea corporală reprezintă percepția și atitudinile individului față de propriul corp. Bolile autoimune pot afecta imaginea corporală atât direct (prin modificările fizice aduse), cât și indirect (prin scăderea încrederii în funcționalitatea corpului). Distorsiunile de imagine corporală sunt frecvente, mai ales la femeile tinere diagnosticate cu boli precum lupus sau sclerodermie, unde aspectul fizic poate suferi modificări dramatice. Un studiu publicat în jurnalul *Lupus* (Jolly et al., 2019) a constatat că problemele de imagine corporală exacerbează semnificativ simptomele depresive la pacientele cu LES (Jolly, 2019,). De asemenea, un alt studiu (Benrud-Larson, 2015,) a identificat imaginea corporală afectată drept unul dintre cei mai puternici predictori ai disfuncțiilor sexuale la femeile cu boli reumatice autoimune, sugerând că percepția negativă asupra propriului corp erodează intimitatea și relațiile de cuplu. Confruntați cu un corp perceput ca “defect” sau “trădător”, pacienții pot dezvolta sentimente de alienare față de sine. În loc să își vadă corpul ca pe un aliat în procesul de vindecare, ajung să îl considere *sursa ruşinii şi a suferinței*, ceea ce scade și mai mult motivația de a avea grijă de sine (self-care). Acest fenomen este accentuat de trauma fizică a bolii: intervențiile medicale repetate pot genera la rândul lor o *traumă de corp* – pacientul simte că corpul îi aparține tot mai puțin, fiind invadat de proceduri medicale.

Abordarea stigmatizării și a problemelor de imagine corporală necesită atât intervenții la nivel individual (psihoterapie), cât și eforturi la nivel colectiv (educația publicului, grupuri de advocacy). Terapia de grup, în special, s-a dovedit deosebit de utilă în combaterea sentimentului de izolare și *ruşine corporală*. În cadrul unui grup de suport cu persoane care trec prin experiențe similare, pacienții își pot normaliza percepțiile – își dau seama că nu sunt singurii cu cicatrici, erupții sau proteze articulare, și învață unii de la alții strategii de a recâștiga încrederea în propriul corp. Totodată, educația comunității despre bolile autoimune (prin campanii publice, evenimente de conștientizare) contribuie la demistificarea acestora și reducerea prejudecăților. În concluzie, stigma și imaginea corporală alterată constituie ținte esențiale pentru intervenție, întrucât reducerea stigmatizării și îmbunătățirea acceptării de sine nu doar că ameliorează sănătatea mentală, dar pot duce și la creșterea aderenței la tratament și la o implicare mai activă a pacientului în gestionarea propriei boli.

Tulburări anxioase și depresive comorbide

Depresia și anxietatea sunt considerate astăzi comorbidități-cheie în bolile autoimune, având o prevalență și un impact suficient de mare încât să necesite screening și tratament sistematic. Depresia majoră se manifestă clinic prin dispoziție tristă persistentă, anhedonie (incapacitatea de a simți plăcere), oboseală extremă, sentimente de inutilitate sau de vinovăție, tulburări de somn și apetit, idei de moarte sau suicid. La pacienții cu boli autoimune, unele simptome ale depresiei se pot suprapune cu cele ale bolii (de exemplu, oboseala, tulburările de

somn, dificultățile de concentrare), îngreunând diagnosticul. Cu toate acestea, există instrumente de evaluare (scale precum PHQ-9, HADS etc.) validate în populațiile cu boli cronice, care permit clinicienilor să discearnă între simptomele somatice ale bolii și cele psihice ale depresiei. Depresia înrăutățește semnificativ prognosticul bolii autoimune: studiile au arătat că pacienții depresivi cu PR au risc crescut de progresie mai rapidă a eroziunilor articulare și de mortalitate prematură, independent de activitatea inflamatorie (Matcham et al., 2018,). Mecanismele propuse includ secreția de citokine pro-inflamatorii în depresie (cum ar fi IL-6, TNF-α), care pot agrava inflamația autoimună, precum și scăderea aderenței la medicamente (un pacient deprimat uită sau nu mai are motivația să își ia terapia de fond în mod regulat). În lupus, episoadele depresive pot fi și ele expresia implicării sistemului nervos central (lupus neuropsihiatric), dar chiar și independent de aceasta, depresia reactivă afectează aproximativ o treime dintre pacienți. Un studiu de cohortă a indicat că depresia preexistentă crește de peste două ori riscul de a dezvolta LES la femei, sugerând că relația depresie-autoimunitate este bidirecțională (Roberts et al., 2018).

Tulburările anxioase – îndeosebi tulburarea de anxietate generalizată (TAG) și atacurile de panică – apar și ele cu frecvență ridicată la cei cu boli autoimune. Anxietatea se manifestă prin îngrijorări excesive (adesea legate de evoluția bolii: *"dacă mă voi simți din ce în ce mai rău?", *"dacă voi deveni o povară pentru familie?"*), tensiune fizică, hiper-vigilență la simptome, reacții de panică în situații medicale (ex. frică intensă la recoltarea de sânge sau în așteptarea rezultatelor de laborator). În scleroza multiplă, prevalența anxietății clinice este estimată în jur de 25-30%, anxietatea fiind uneori chiar mai pronunțată decât depresia la debutul bolii – mulți pacienți se tem de incertitudinea viitorului (Boeschoten et al., 2017,). Și în lupus, anxietatea este comună, un studiu raportând că aproximativ 40% dintre pacienți prezintă simptome de anxietate semnificative, adesea corelate cu activitatea bolii și cu teama de urmările acesteia (Balsamo, 2018,). Tulburarea de panică poate fi declanșată de senzațiile fiziologice produse de boală (ex. tahicardia cauzată de hipertiroidie în boala Graves poate imita un atac de panică, generând cercuri vicioase de interpretare catastrofică).

Prezența comorbidă a anxietății și depresiei este frecventă – mulți pacienți suferă de *simptome mixte*. Această combinație este deosebit de nocivă: anxietatea accentuează percepția durerii și a oboselii, iar depresia scade capacitatea de a aplica strategii de coping active. În plus, există și diagnosticul de tulburare de adaptare, aplicabil multor pacienți proaspăt diagnosticați, care prezintă simptome emoționale sau comportamentale marcate (anxietate, dispoziție depresivă, izbucniri de furie) ca reacție la stresul bolii, fără a întruni criteriile complete ale unei tulburări mai severe.

Abordarea teoretică a acestor comorbidități se bazează pe modelul bio-psiho-social. Factorii biologici (inflamația cronică, dezechilibrele neuroendocrine) se împletesc cu factorii psihologici (trauma, mecanismele de coping, trăsăturile de personalitate) și cei sociali (sprijinul, stigma) în a genera tulburările mintale. De exemplu, în PR s-a vorbit tradițional despre *"personalitatea reumatoidă"* – tendința de a reprima furia și de a fi excesiv de conștiincios – însă aceste teorii simplistic deterministe au fost nuanțate de cercetările moderne. Totuși, este posibil ca anumite trăsături (ex. *nevro ticismul*, tendința spre îngrijorare și reactivitate emoțională) să predispună atât la depresie/anxietate, cât și la perceperea simptomelor somatice ca fiind copleșitoare, amplificând astfel interacțiunea minte-corp (Sharpe, 2018,).

Coping, suport social și reziliență

Strategiile de coping pe care pacienții le adoptă față de boala lor influențează semnificativ modul în care vor trăi cu acea boală. Lazarus și Folkman (1984) clasificau copingul în două mari categorii: coping centrat pe problemă (eforturi de a schimba situația stresantă) și coping centrat pe emoție (eforturi de a regla răspunsul emoțional la situație). În contextul unei boli cronice care nu

poate fi *"vindecată"* de pacient, o adaptare optimă necesită o combinație: coping orientat spre rezolvare – de exemplu, respectarea planului de tratament, informarea despre boală, organizarea vieții în jurul limitărilor impuse – și coping orientat pe emoție – de exemplu, căutarea sprijinului emoțional, reevaluarea pozitivă (*"boala m-a învățat să prețuiesc mai mult viața"*), practicarea tehnicilor de reducere a stresului (relaxare, mindfulness). Studii pe pacienți cu LES au identificat suportul social, comunicarea deschisă despre boală și relația de încredere cu medicul drept factori modulatori care ajută la dezvoltarea unui coping eficient (Kwai, 2019*,). În schimb, izolarea, negarea prelungită a diagnosticului și focalizarea exclusivă pe limitări sunt asociate cu adaptare deficitară și calitate a vieții scăzută. Un aspect particular este incertitudinea legată de viitor, intrinsecă multor boli autoimune (exacerbări imprevizibile, posibilitatea de deteriorare). Un studiu calitativ pe pacienți cu LES a arătat că incertitudinea cronică generează anxietate, iar pacienții dezvoltă strategii diverse de a face față: unii aleg să trăiască clipa (focalizare pe prezent, evitând să se gândească departe în viitor), alții își planifică meticulos fiecare aspect controlabil al vieții pentru a contrabalansa imprevizibilul (Nowicka-Sauer, 2018, p. , Disability & Rehabilitation). Intervențiile psihologice pot învăța pacienții strategii de coping mai adaptative – de pildă, terapia cognitiv-comportamentală poate ajuta la identificarea și restructurarea credințelor dezadaptative ("viața mea s-a sfârșit odată cu diagnosticul"* poate fi reformulat în *"viața mea s-a schimbat, dar pot găsi în continuare bucurii și scopuri"*).

Suportul social – fie el practic, informativ sau emoțional – este unul dintre cei mai studiați factori protectivi. Prezența unei rețele suportive (familie implicată pozitiv, prieteni empatici, grupuri de pacienți) este corelată cu niveluri mai scăzute de stres perceput și cu o mai bună aderență la tratament. Într-un studiu longitudinal pe pacienți cu LES, cei care au raportat suport social consistent au avut rate mai scăzute de activitate a bolii de-a lungul timpului, autorii sugerând că suportul acționează ca tampon împotriva efectelor nocive ale stresului asupra sistemului imun (Nery, 2017). Grupurile de suport și grupurile de educație pentru pacienți oferă atât informații utile (ceea ce reduce anxietatea legată de necunoscut), cât și un spațiu de împărtășire a experiențelor, normalizând trăirile. McCarron (2015) a explorat efectele participării la un grup de suport între pacienți cu poliartrită reumatoidă și a constatat „*îmbunătățirea calității vieții prin creșterea suportului social perceput și a sentimentului de empowerment al participanților*" (McCarron, 2015, p. 307-310). Practic, pacienții care și-au împărtășit povestea în grup și au ascultat poveștile altora s-au simțit mai puțin singuri și mai stăpâni pe situație, dobândind încrederea că pot face față provocărilor bolii.

Reziliența poate fi văzută ca rezultanta dinamică a interacțiunii dintre factorii individuali de coping și resursele de sprijin disponibile. Un individ rezilient nu este acela care nu resimte niciodată emoții negative, ci acela care reușește să le gestioneze și să meargă mai departe în pofida lor. Literatura recentă în domeniul psihologiei sănătății subliniază că reziliența nu este neapărat o trăsătură fixă, ci o capacitate ce poate fi cultivată prin intervenții psihologice. Programe de terapie de grup centrate pe dezvoltarea rezilienței (de exemplu, grupuri de *mindfulness* și acceptare, antrenament în abilități de comunicare și rezolvare de probleme, grupuri de exprimare prin artă și storytelling) au demonstrat rezultate promițătoare. Un studiu din 2019 asupra unui program de reziliență pentru pacienți cronici a arătat îmbunătățiri semnificative ale scorurilor de reziliență post-intervenție, însoțite de scăderea scorurilor de anxietate și depresie (Kim et al., 2019, p. 803-810). În boli autoimune, cercetările sunt încă la început, dar analogiile cu alte boli cronice (cancer, diabet) sugerează că intervențiile focusate pe punctele forte ale pacientului (resursele sale interne, valorile sale, relațiile care îl susțin) pot spori reziliența.

În concluzie, cadrul teoretic al psihologiei bolilor autoimune ne arată un peisaj complex în care trauma, stigma, depresia, anxietatea, copingul și reziliența se intercondiționează. Trauma poate fi un filon subteran ce alimentează suferința, dar prin intervenție adecvată și suport, trauma poate fi „procesată" și integrată, permițând individului să crească în reziliență. Reziliența

reprezintă cheia transformării experienței de boală: nu putem controla întotdeauna cursul bolii, dar putem controla modul în care îi răspundem. Astfel, axa de la traumă la reziliență devine nu doar un parcurs posibil, ci obiectivul principal al intervențiilor psihologice în bolile autoimune.

Metodologia cercetării

Pentru a explora tematica propusă – psihologia nevăzută a bolilor autoimune – și a formula propuneri de intervenție, lucrarea de față a folosit o metodologie de cercetare calitativă, combinată cu o sinteză a literaturii științifice recente (2015–2025). Abordarea metodologică a inclus următorii pași:

1. Revizuirea literaturii: S-a realizat o revizuire narativă a studiilor clinice, meta-analizelor și recenziilor sistematice publicate în ultimul deceniu, având ca subiect impactul psihologic al bolilor autoimune. Sursele au fost identificate prin interogarea bazelor de date științifice (PubMed, PsycINFO, Web of Science) cu cuvinte-cheie precum *"autoimmune disease psychological impact"*, *"coping autoimmune 2015-2025"*, *"autoimmune depression anxiety prevalence"*, *"stigma lupus", "resilience chronic illness"*, etc. Din multitudinea de articole obținute, au fost selecționate acele studii care îndeplineau criterii de calitate (metodologie solidă, eșantion relevant) și care abordau direct temele de interes: trauma psihologică asociată debutului sau evoluției bolii, comorbidități psihiatrice (anxietate, depresie) la pacienții autoimuni, probleme de imagine corporală și stigmatizare, mecanisme de coping și factori de reziliență, precum și studii privind intervenții psihoterapeutice la această populație. Au fost incluse atât studii cantitative (ex. studii epidemiologice privind prevalența depresiei în lupus), cât și studii calitative (interviuri cu pacienți privind experiența trăirilor emoționale în boală). De asemenea, s-au integrat recomandările ghidurilor clinice relevante (ex. recomandările EULAR privind managementul manifestărilor neuropsihiatrice în LES, 2019) pentru a ancora discuția în practică bazată pe dovezi.

2. Colectarea studiilor de caz: O componentă centrală a metodologiei a fost identificarea și analiza unor studii de caz clinice documentate în literatura de specialitate, care să ilustreze într-un mod viu și concret problemele teoretice discutate. S-au căutat studii de caz sau serii de cazuri publicate în jurnale de psihologie clinică, psihiatrie și reumatologie. Criteriul de selecție a fost ca fiecare studiu de caz să aducă în prim-plan o tematică distinctă (de exemplu, un caz axat pe trauma diagnosticării, un caz axat pe depresia și evoluția unei boli autoimune, un caz de intervenție psihoterapeutică de succes). În final, au fost alese trei cazuri reprezentative: (a) un caz de lupus eritematos sistemic cu depresie majoră severă tratată prin psihoterapie, (b) un caz de poliartrită reumatoidă la care tratamentul eficient al depresiei a avut repercusiuni benefice neașteptate asupra cursului bolii somatice și (c) un caz de scleroză multiplă în care s-au aplicat intervenții cognitiv-comportamentale și de grup pentru gestionarea anxietății și dezvoltarea rezilienței. Aceste cazuri, extrase din literatura de specialitate (Cal, 2018; Gupta, 2011; Moore, 2013 – detaliate în secțiunea de Studii de caz), au fost analizate în profunzime, punându-se accent pe contextul psihologic, intervențiile efectuate și rezultatele obținute.

3. Sinteza integrativă: Datele culese din literatură și informațiile desprinse din studii de caz au fost integrate utilizând o abordare hermeneutică, căutându-se teme recurente și relații cauzale. S-a urmărit triangularea surselor – de exemplu, constatările cantitative (ex. "depresia este prezentă la X% pacienți cu boală autoimună") au fost corelate cu relatările calitative ale pacienților (ex. "mă simt deprimat din cauză că nu mai pot face ce făceam înainte") și cu ilustrațiile din cazurile clinice. Această abordare integrativă a permis formularea unor insights aprofundate, identificând atât nevoi neacoperite (ex. necesitatea screening-ului de rutină pentru PTSD la pacienții cu boli autoimune care au suferit evenimente traumatice), cât și elemente cheie ce pot sta la baza unor protocoale terapeutice eficiente (ex. importanța combinării intervențiilor individuale cu suportul de grup, necesitatea implicării familiei).

4. Elaborarea propunerilor de protocoale terapeutice: Pe baza evidențelor acumulate, metodologia a inclus un proces de design teoretic al unor protocoale de psihoterapie cognitiv-comportamentală și intervenții de grup, adaptate specific la populația cu boli autoimune. Acest proces a constat în: (a) identificarea obiectivelor terapeutice principale (ex. reducerea simptomelor de anxietate și depresie, îmbunătățirea coping-ului activ, creșterea suportului social, facilitarea acceptării bolii), (b) selectarea tehnicilor validate științific care corespund acestor obiective (de exemplu, restructurare cognitivă pentru gândurile iraționale legate de boală, antrenament în abilități de comunicare, tehnici de expunere graduală pentru teama de proceduri medicale, tehnici de *stress management* – relaxare musculară progresivă, respirație diafragmatică – pentru reducerea reactivității la stres, exerciții de imaginație și *mindfulness* pentru acceptare și centrarea în prezent) și (c) construirea unei arhitecturi a intervenției (stabilirea numărului de ședințe, secvențierea modulelor terapeutice, combinarea ședințelor individuale CBT cu ateliere de grup). În formularea acestor protocoale s-au consultat modele existente de terapie cognitiv-comportamentală pentru durerea cronică și oboseală cronică (care prezintă similarități cu managementul bolilor autoimune) și recomandările practice ale unor clinicieni de prestigiu din psihiatria de legătură (liaison psychiatry).

5. Considerații etice: Dat fiind caracterul sensibil al subiectului (trauma psihologică, suferința pacienților), metodologia a ținut cont de aspectele etice. În analiza studiilor de caz din literatura publicată, au fost respectate confidențialitatea și anonimatul pacienților (cazurile fiind prezentate sub inițiale fictive sau coduri). Propunerile terapeutice au la bază principii etice precum consimțământul informat (orice intervenție psihologică trebuie agreată de pacient, explicându-i-se scopurile și etapele), respectul față de autonomie (protocolul trebuie adaptat flexibil nevoilor fiecăruia, nu aplicat rigid) și beneficitatea (intenția de a ajuta pacientul să obțină maximum de beneficii, minimizând riscurile – de ex., evitarea re-traumatizării în intervențiile pe traumă prin asigurarea unui cadru securizant și a unui ritm potrivit).

Prin această metodologie amplă, lucrarea își propune să reunească cunoașterea teoretică și experiența practică, oferind o perspectivă cuprinzătoare și riguros fundamentată asupra psihologiei bolilor autoimune, ca bază pentru dezvoltarea unor intervenții psihoterapeutice inovatoare și eficiente.

Studii de Caz

Pentru a ilustra concret modul în care trauma, stigmatizarea, tulburările comorbide și reziliența se manifestă în viața pacienților cu boli autoimune – și cum intervențiile psihologice pot face diferența – prezentăm în continuare trei studii de caz extrase din literatura de specialitate. Fiecare caz corespunde uneia dintre marile teme ale lucrării și evidențiază elemente practice valoroase în conturarea protocoalelor terapeutice propuse.

Cazul 1: Lupus eritematos sistemic și depresia – drumul anevoios spre vindecare emoțională

Prezentare generală: S.F. (inițiale folosite în articolul sursă, Cal, 2018) este o femeie de 28 de ani diagnosticată cu lupus eritematos sistemic (LES) cu afectare multisistemică (articulații, piele, rinichi). La patru ani de la diagnostic, S.F. a dezvoltat un episod depresiv major sever, caracterizat prin tristețe profundă, plâns aproape zilnic, anhedonie (și-a pierdut interesul pentru hobby-urile sale, cum ar fi pictura), insomnie inițială și terminală (adormea greu și se trezea foarte devreme, fără a mai putea readormi), fatigabilitate extremă și gânduri persistente de inutilitate. Pacienta a mărturisit terapeutului că se simte "doar o povară" pentru soțul ei și că uneori consideră că "familia ar fi mai bine fără ea". Acest episod depresiv a survenit pe fondul dificultăților de adaptare la viața cu LES: în ultimul an, boala avansase, necesitând tratament imunosupresor

agresiv, ceea ce a cauzat multiple efecte secundare (creștere ponderală semnificativă, amenoree temporară, infecții frecvente). S.F., o persoană anterior activă și sociabilă, ajunsese să se izoleze, refuzând invitațiile prietenilor de a ieși în oraș, rușinată de felul în care arată (acneea și părul rar cauzate de tratament) și epuizată fizic. Relația conjugală se răcise, pacienta evitând inclusiv intimitatea fizică din cauza dismorfiei corporale și a temerii de a nu fi respinsă.

Intervenție terapeutică: Cazul S.F. a fost abordat prin psihoterapie psihodinamică de orientare jungiană (analitică), îmbinată cu elemente expresiv-creative, desfășurată de-a lungul a 2 ani (Cal, 2018, p. 91-98). Deși terapia psihodinamică nu este orientarea principală a protocoalelor propuse în această lucrare (axate mai mult pe CBT), cazul oferă perspective importante. Pe parcursul terapiei, S.F. a lucrat la explorarea sensului bolii în viața ei și la exprimarea emoțiilor reprimate. Un element cheie a fost utilizarea tehnicilor de *Sandplay* (terapie prin jocul cu nisip) și desen – pacientei i s-a oferit un mediu în care să poată *exterioriza simbolic* trăirile. Un desen notabil realizat de S.F. o reprezenta pe ea ca pe o floare ofilită într-un ghiveci crăpat, înconjurată de nori întunecați – imagine pe care terapeutul a folosit-o ca punct de plecare pentru discuții despre pierdere, vulnerabilitate și speranță. S.F. a putut vorbi despre traumele sale: și-a dat seama că boala îi reactivase o rană veche, anume pierderea mamei în adolescență (de cancer), pe care nu o jelise complet la vremea respectivă. Diagnosticul de LES a făcut-o să retrăiască frica de moarte și abandon, amplificând depresia. În cadrul terapiei, a reușit treptat să integreze aceste experiențe: a plâns moartea mamei, și-a exprimat furia față de boală (inițial ea spunea mereu că "trebuie să fie puternică și să nu se plângă", dar sub această fațadă se acumulase multă furie și frustrare). Un moment de cotitură descris în studiu a fost când, într-o ședință, S.F. a afirmat: *"Lupusul a preluat controlul vieții mele, dar nu-i voi mai da și sufletul meu"*. Această afirmație a marcat începutul procesului de empowerment – pacienta a început să reasume controlul asupra aspectelor care țineau de ea. În a doua parte a terapiei, s-a observat o ameliorare clinică substanțială: depresia S.F. a intrat în remisie (nu mai îndeplinea criteriile pentru episod depresiv major), pacienta și-a reluat treptat activitățile care îi făceau plăcere (a început să picteze din nou, dar de data aceasta folosea culori vibrante, în contrast cu nuanțele mohorâte de la începutul terapiei). Ea a raportat și o ameliorare a simptomelor somatice de lupus, aspect confirmat și de medicul reumatolog: deși nu se poate stabili o relație cauzală directă, pacienta nu a mai avut niciun puseu major de LES în ultimul an de terapie, parametrii inflamatori menținându-se stabili. Autorul cazului (Cal, 2018) sugerează că reducerea stresului psihic și exprimarea emoțiilor ar fi putut contribui la acest rezultat, prin scăderea nivelului de hormoni de stres și a inflamației sistemice.

Relevanță și concluzii din caz: Cazul S.F. evidențiază dramatismul pe care depresia comorbidă îl adaugă unei boli deja dificile, precum lupusul, dar și potențialul remarcabil de recuperare atunci când pacientul primește suport psihoterapeutic adecvat. Chiar dacă intervenția utilizată nu a fost CBT, se pot extrage elemente cheie aplicabile în protocoalele noastre: necesitatea de a oferi pacientului un spațiu securizant pentru a-și exprima cele mai întunecate temeri; importanța explorării semnificațiilor bolii (suferința devine mai ușor de purtat când i se găsește un sens – în cazul S.F., boala a determinat-o în final să-și reevalueze prioritățile și relațiile, devenind mai autentică cu sine și cu ceilalți); și legătura posibilă între vindecarea emoțională și stabilizarea bolii. Cazul argumentează pentru o abordare holistică: tratarea depresiei la pacienții cu boli autoimune nu este un lux opțional, ci un element esențial al îngrijirii integrale, ce poate influența și parametrii somatici. Totodată, terapia prin mijloace expresive (desen, joc) s-a dovedit benefică în ocolirea rezistențelor – adaptarea protocoalelor CBT pentru a include exerciții creative (jurnal terapeutic, metafore vizuale) ar putea potența eficacitatea la pacienții care au dificultăți în a verbaliza stările.

Cazul 2: Poliartrita reumatoidă – interacțiunea dintre depresie și boala somatică

Prezentare generală: G.K., bărbat de 60 de ani, cu istoric de poliartrită reumatoidă (PR) severă de peste 15 ani, a fost subiectul unui raport de caz notabil (Gupta et al., 2011). PR a debutat la vârsta de 45 de ani, evoluând agresiv cu eroziuni articulare și deformări la mâini și picioare, refractară la multiple terapii modificatoare ale bolii (Metotrexat, Sulfasalazină, agenți anti-TNF). La 58 de ani, G.K. a suferit un episod de depresie majoră în contextul unor factori de stres cumulativi: pensionare anticipată forțată din cauza dizabilității, sindrom dureros cronic și decesul recent al fratelui său. Simptomele sale au inclus dispoziție depresivă, pierderea interesului pentru activități (renunțase la grădinărit, care fusese hobby-ul lui), insomnie și scădere ponderală prin inapetență, idei pesimiste centrate pe lipsa de valoare personală (*"nu mai sunt bun la nimic"*). Notabil, G.K. spunea frecvent medicului: *"Doar două lucruri mi-ar alina suferința: moartea sau un leac pentru poliartrită"*, sugerând că vedea boala reumatoidă ca pe sursa exclusivă a depresiei sale și nu anticipa vreo ameliorare psihică fără rezolvarea miraculoasă a bolii fizice. În acest context, reumatologul și psihiatrul au decis inițierea tratamentului antidepresiv cu un inhibitor selectiv de recaptare a serotoninei (SSRI – Sertralină). După aproximativ 6-8 săptămâni, simptomele depresive ale pacientului s-au redus considerabil: G.K. a raportat o îmbunătățire a somnului și a apetitului, dispoziția i s-a înseninat, iar gândurile de moarte s-au estompat. A reluat gradat unele activități plăcute (a început să lucreze în mica sa grădină într-un ritm adaptat posibilităților fizice). Însă ceea ce a surprins echipa medicală a fost un fenomen somatic neașteptat: odată cu remiterea depresiei, simptomele articulare ale PR au intrat ele însele într-o remisie prelungită, fără modificarea schemei de medicamente antireumatice.

Evoluție și explicații posibile: „*Practic, de peste 3 ani de la inițierea tratamentului antidepresiv, G.K. nu a mai avut niciun puseu semnificativ de artrită – articulațiile i-au rămas nedureroase și fără inflamație, parametrii biologici (VSH, proteina C reactivă) normalizându-se*" (Gupta et al., 2011, p. 75-80).

Acest caz a condus autorii la ipoteza unei legături biologice între substraturile depresiei și inflamația reumatoidă. Există literatură preclinică ce sugerează că deficitul de serotonină (implicat în depresie) se asociază cu creșterea producției de citokine pro-inflamatorii. Antidepresivele ISRS, pe lângă efectul lor psihotrop, pot avea efecte imunomodulatoare: unele studii au arătat că acestea pot scădea nivelul IL-6 și TNF-α. În plus, se cunoaște că vechile antidepresive triciclice sunt utilizate în doze mici pentru a ameliora durerea cronică – deci legătura dintre sistemul monoaminergic și percepția durerii/inflamației este plauzibilă. În cazul G.K., este posibil ca tratamentul depresiei să fi rupt cercul vicios stres-inflamație, permițând intrarea PR în remisie. De asemenea, odată ce depresia s-a remis, pacientul a devenit mai activ fizic și mai aderent la tratamentul reumatologic, factori care la rândul lor pot contribui la ameliorarea bolii.

Intervenția psihologică: În acest caz, intervenția principală a fost farmacologică (administrarea de antidepresive). Cu toate acestea, se menționează și importanța suportului psihologic oferit pacientului: G.K. a beneficiat de consiliere de la asistentul social al clinicii, care l-a ajutat să își restructureze rutina zilnică și să își fixeze mici obiective (de exemplu, să iasă la o plimbare scurtă în fiecare dimineață). De asemenea, soția sa a fost inclusă în discuțiile terapeutice, primind psihoeducație despre depresie și învățând cum să-l sprijine (în loc să-l critice pentru inactivitate, să îl încurajeze în eforturile sale).

Relevanță și concluzii din caz: Cazul G.K. demonstrează interacțiunea strânsă dintre sănătatea mentală și cea fizică în bolile autoimune. Remisia bolii somatice odată cu cea a depresiei este un exemplu extrem (și rar documentat), dar care subliniază că uneori granița dintre psihic și somatic e fluidă. Pentru practica clinică, înseamnă că tratând depresia nu doar că îmbunătățim starea emoțională, dar putem obține și beneficii fizice indirecte – fie prin modificări biologice, fie prin comportamente mai sănătoase. Din acest caz reiese importanța screeningului

activ pentru depresie la pacienții cu PR (și alte boli autoimune) și a tratării agresive a acesteia, la fel de serios cum este tratată boala reumatologică primară. Introducerea unui psiholog sau a unui psihiatru în echipa multidisciplinară de îngrijire a acestor pacienți poate preveni ca suferința emoțională să treacă neobservată până la stadii grave. De asemenea, cazurile precum G.K. justifică investigarea mai aprofundată a terapiilor integrative: de exemplu, terapia cognitiv-comportamentală ca adjuvant la tratamentul medical standard ar putea îmbunătăți nu doar simptomele de depresie/anxietate, ci și percepția durerii, nivelul de energie și eventual chiar indicatori obiectivi ai bolii (prin reducerea "inflamației psihologice").

Cazul 3: Scleroza multiplă – gestionarea anxietății și cultivarea rezilienței prin intervenții de grup

Prezentare generală: H.M. este o femeie de 35 de ani diagnosticată cu scleroză multiplă (SM) recurent-remisivă de 3 ani, relatată într-un studiu privind intervențiile psihologice la pacienți cu SM (Márquez et al., 2020). La momentul prezentării în programul terapeutic, H.M. se afla în remisiune clinică a SM (fără pusee în ultimele 12 luni, deficit neurologic minim), însă din punct de vedere psihologic era profund afectată de anxietate generalizată și stres. Pacienta descria o îngrijorare continuă cu privire la posibilitatea unui nou puseu: *"În fiecare dimineață când mă trezesc, primul gând e dacă azi îmi va amorți iar piciorul sau dacă îmi va scădea vederea"*. Aceste gânduri anticipatorii o făceau să trăiască într-o stare de încordare permanentă. H.M. evita pe cât posibil să rămână singură – îi era teamă că, dacă ar surveni brusc un simptom sever, nu ar avea ajutor. De asemenea, se simțea neînțeleasă de familie: *"Soțul și copiii cred că exager ez și mă stresez degeaba, dar ei nu știu cum e să trăiești cu frica asta"*. Scorurile sale la scala HADS (Hospital Anxiety and Depression Scale) indicau anxietate clinic semnificativă și simptome depresive ușoare. Medicii îi propuseseră tratament anxiolitic, dar H.M. a preferat o abordare nemedicamentoasă, temându-se de efecte adverse.

Intervenție terapeutică: H.M. a fost inclusă într-un program de terapie de grup pentru pacienți cu SM, cu orientare cognitiv-comportamentală, desfășurat pe durata a 8 săptămâni (ședințe săptămânale de grup, fiecare a câte 2 ore). Grupul, condus de doi psihoterapeuți, cuprindea 8 participanți cu SM cu vârste între 30 și 50 de ani, având în comun faptul că toți erau în faze relativ incipiente ale bolii și interesați de metode de adaptare. Programul a inclus următoarele module: (1) Psihoeducație despre SM și reacțiile psihice – normalizarea emoțiilor (participanților li s-a explicat că anxietatea și tristețea sunt reacții firești, nu semn de "nebunie" sau slăbiciune personală), prezentarea conceptelor de stres, coping și reziliență; (2) Tehnici de relaxare și mindfulness – grupul a exersat împreună relaxarea musculară progresivă Jacobson și exerciții de respirație, precum și meditație mindfulness axată pe acceptarea senzațiilor corporale fără judecată; participanții au primit înregistrări audio pentru a practica zilnic acasă; (3) Restructurare cognitivă – identificarea "gândurilor automate" negative legate de boală (de exemplu, H.M. avea adesea gândul *"Voi ajunge în scaun cu rotile în câțiva ani"* atunci când simțea cea mai mică amorțeală; terapeutul a ajutat-o să analizeze evidențele pro și contra acelui gând și să formuleze o variantă mai realistă: *"Am avut un puseu acum 1 an, dar m-am recuperat; medicamentele pe care le iau scad riscul de agravare, deci chiar dacă nu pot controla totul, pot spera rezonabil la o evoluție bună"*). Grupul a lucrat în echipe mici, membrii ajutându-se reciproc să găsească contraargumente la gândurile catastrofice; (4) Antrenament în abilități de comunicare și rezolvare de probleme – acest modul a vizat probleme concrete precum comunicarea cu echipa medicală (cum să-și exprime nevoile, să pună întrebări), gestionarea relațiilor familiale (exerciții de *role-play* pentru a practica exprimarea asertivă a sentimentelor către cei dragi) și planificarea activităților în funcție de nivelele de energie (tehnici de *pacing* și stabilire de priorități); (5) Conectare cu valorile personale și speranța – într-o ședință, participanții au fost încurajați să împărtășească fiecare câte o poveste de succes sau o realizare personală de după diagnostic,

evidențiind că viața continuă și aduce și lucruri bune; de asemenea, s-a discutat despre scopuri viitoare și s-a folosit o tehnică de *imagery* ghidată: fiecare și-a imaginat *"cel mai bun sine"* peste 5 ani, trăind o viață împlinită în ciuda SM.

Rezultate: La finalul celor 8 săptămâni, H.M. a prezentat o reducere semnificativă a nivelului de anxietate – scorul HADS-anxietate scăzuse de la 13 (nivel clinic) la 7 (în limite normale). Ea raporta că nu mai are atacuri de panică și că îngrijorările, deși încă prezente, sunt mai controlabile: *"Când simt că mă iau gândurile negre, știu ce am de făcut – respir adânc, îmi reamintesc ce am învățat la terapie și reușesc să mă liniștesc"*. H.M. a legat prietenii strânse cu două colege din grup; au format un mic cerc de sprijin, continuând să se întâlnească și după terminarea programului, pentru a discuta și a face exerciții de relaxare împreună. La evaluarea de follow-up la 6 luni, pacienta nu avusese pusee de SM între timp și se menținea activă – chiar și reluase munca part-time de acasă (lucrează ca traducătoare freelancing), lucru pe care inițial se temea să îl facă din cauza incertitudinii stării de sănătate.

Relevanță și concluzii din caz: Cazul H.M. exemplifică eficacitatea unei abordări multimodale de grup asupra anxietății și rezilienței în SM. Cheia succesului pare să fi fost combinația de intervenții: reducerea simptomelor fizice ale anxietății (prin relaxare), schimbarea modului de gândire (prin CBT) și, foarte important, sprijinul grupal – sentimentul de apartenență și încurajarea reciprocă. H.M. a menționat că poate cel mai mult a ajutat-o să vadă persoane aflate în situații similare care reușesc să fie optimiste: *"M-a inspirat X, care are SM de 10 ani și încă face drumeții. Mi-am zis că dacă ea poate, pot și eu să continui să-mi trăiesc viața"*. Acest factor motivațional este greu de generat într-o terapie individuală, dar vine aproape natural într-un grup bine condus. Prin urmare, acest caz sprijină integrrea intervențiilor de grup în protocoalele terapeutice propuse, mai ales pentru componenta de consolidare a rezilienței: grupul devine un teren unde reziliența individuală se alimentează din cea colectivă. În plus, cazul arată că și în lipsa unei depresii severe, merită intervenit asupra anxietății subclinice, deoarece aceasta, dacă e lăsată, poate submina adaptarea pe termen lung.

Cele trei studii de caz, diferite ca diagnostic și intervenții, converg spre câteva concluzii comune: (1) Importanța intervenției timpurii și specializate – suferința psihologică nu dispare de la sine, ba din contră, tinde să se agraveze dacă nu este adresată; (2) Posibilitatea reală a îmbunătățirii – fie că vorbim de depresie severă, de remisiunea neașteptată a unei boli fizice odată cu cea psihică, sau de transformarea anxietății în acceptare, toate demonstrează potențialul de recuperare; (3) Nevoia de personalizare – fiecare pacient și situație sunt unice, de aceea protocoalele trebuie aplicate cu flexibilitate, combinând tehnici (psihodinamice, CBT, creative, de grup) în funcție de contextul persoanei; (4) Relația terapeutică și sprijinul – fie că e vorba de legătura individuală pacient-terapeut (cazul 1 și 2) sau de coeziunea de grup (cazul 3), factorul comun este că vindecarea emoțională are loc în relație, nu în izolare.

Concluzii și implicații practice

Psihologia nevăzută a bolilor autoimune reprezintă un domeniu de importanță majoră în înțelegerea și îngrijirea holistică a pacienților cu afecțiuni precum lupus, poliartrită reumatoidă, scleroză multiplă, tiroidite autoimune ș.a. Demersul nostru a scos la iveală modul în care trauma psihologică, stigmatizarea, anxietatea, depresia, imaginea corporală și copingul se împletesc strâns în experiența acestor pacienți, influențându-le evoluția bolii și calitatea vieții. Din analiza literaturii și a studiilor de caz, reies câteva idei-forță:

Interdependența minte-corp: S-a confirmat că relația dintre psihic și boala autoimună este bidirecțională și reciproc influențatoare. Stresul psihic intens și trauma pot contribui la declanșarea și exacerbarea bolii autoimune (expunerea la traumă crește de aproape 3 ori riscul de LES, iar stresul poate precipita pusee activeSimetric, inflamația cronică și implicațiile

somatice ale bolii pot induce sau agrava tulburările psihice (de exemplu, durerea și oboseala cronică pot alimenta depresia). Această interdependență implică faptul că tratamentul eficient trebuie să fie integrat, adresând atât componenta somatică, cât și pe cea psihologică. Simplu spus, nu ne mai putem permite să tratăm doar *"articulațiile"* sau doar *"rinichii"* – trebuie tratat *"întregul pacient"*, inclusiv mintea și sufletul său.

Povara psihologică omniprezentă: Aproape toți pacienții cu boli autoimune se confruntă la un moment dat cu provocări emoționale – fie depresie, care are o prevalență de circa 20-50% în aceste patologii, fie anxietate, cu prevalențe similare sau chiar mai mari. Stigmatizarea și imaginea corporală distorsionată sunt probleme raportate frecvent, mai ales de femei tinere cu boli precum LES și artrita reumatoidă. Importanța acestor aspecte e subliniată de consecințele lor: stigmă + izolare → depresie; imagine corporală negativă → anxietate, evitare socială, disfuncții sexuale. Cu toate acestea, aceste aspecte rămân adesea *nevăzute* în cabinetele supraaglomerate, axate pe parametri obiectivi. Este imperativ ca sistemele de sănătate să includă screening psihologic de rutină pentru pacienții cu boli autoimune (chestionare scurte pentru depresie/anxietate la fiecare vizită importantă) și să faciliteze accesul la servicii de sănătate mintală.

Reziliența și capacitatea de adaptare: În pofida gravității acestor boli, pacienții demonstrează adesea o capacitate de adaptare remarcabilă atunci când beneficiază de condițiile necesare. Factorii care favorizează reziliența – suportul social, relația bună cu medicii, spiritualitatea sau un sens al vieții, strategiile de coping active – ar trebui cultivați și încurajați. Studiile arată că reziliența se asociază cu mai puțină depresie și anxietate și funcționare mai bună. Așadar, intervențiile nu trebuie să se limiteze la reducerea simptomelor negative, ci să includă și dezvoltarea laturii pozitive: ajutarea pacientului să descopere resursele interioare (curajul, speranța, creativitatea) și exterioare (familia, comunitatea) care îi pot da putere.

Eficacitatea intervențiilor psihoterapeutice: Dovezile acumulate sprijină utilitatea terapiilor cognitiv-comportamentale și a intervențiilor de grup la pacienții cu boli autoimune. Meta-analize recente indică efecte pozitive de magnitudine moderată ale intervențiilor psihologice asupra stării de bine la pacienții cu PR, LES și SM (Bernardy, 2019; Căzănel, 2021). Intervențiile CBT reduc semnificativ simptomele de depresie și anxietate și îmbunătățesc *coping*-ul și calitatea vieții. Terapiile de grup oferă suport emoțional și oportunități de învățare socială, cu beneficii documentate precum creșterea auto-eficacității și a sentimentului de *empowerment*. Din studiile de caz am văzut cum psihoterapia (fie individuală, fie de grup) a dus la remisia depresiei severe (cazul S.F.), la ameliorarea simptomelor fizice (cazul G.K.) și la scăderea anxietății cu consolidarea rețelei de suport (cazul H.M.). Prin urmare, integrarea psihoterapiei în schema de tratament este nu doar benefică, ci necesară, reprezentând *"a treia coloană"* a managementului, alături de terapia farmacologică și reabilitarea fizică.

Protocoale terapeutice propuse: Pe baza concluziilor teoretice și practice, propunem două direcții principale de intervenție, care pot fi aplicate complementar:

a) Protocol de psihoterapie cognitiv-comportamentală individuală (CBT) pentru pacienții cu boli autoimune: Acest protocol, cu durata orientativă de 10–12 ședințe săptămânale, vizează identificarea și modificarea gândurilor disfuncționale legate de boală (de tip catastrofic – *"Nu mai am niciun viitor"*, ori de tip autocritic – *"Boala mea e din vina mea"*), antrenarea abilităților de coping (stabilirea de obiective mici și realizabile, planificarea activităților în funcție de nivelul de energie – tehnica *pacing*), expunerea treptată la situațiile evitate din cauza anxietății (de ex., a învăța pacientul cu lupus să poarte din nou haine care îi expun pielea în public, dacă evită acest lucru din rușine față de erupții, prin expunere treptată și restructurare cognitivă a fricii de judecata altora), tehnici de problem-solving aplicate dificultăților practice (complianta la tratament, comunicarea cu medicii, reorganizarea rolurilor familiale), precum și componente de activare comportamentală (încurajarea reluării activităților plăcute, chiar și adaptate – ex. dacă un pacient

cu PR nu mai poate practica alergarea din cauza durerilor articulare, să încerce înot sau mers pe bicicletă statică). Un accent special se va pune pe managementul stresului: pacienții vor fi învățați metode de relaxare (tehnici de respirație, relaxare musculară), eventual li se poate recomanda practicarea mindfulness sau yoga ca activități complementare, având dovezi de reducere a reacțiilor de stres și inflamație. Protocolul CBT va fi flexibil – de exemplu, pentru un pacient la care trauma diagnosticării este predominantă (prezintă coșmaruri legate de spitalizare, evită orice amintește de boală), se va integra un modul de procesare a traumei (desensibilizare prin expunere narativă la amintirile dureroase, resemnificarea lor). Pentru alt pacient, la care problema principală este depresia și lipsa de speranță, se va insista pe tehnici de activare și restructurare a credințelor negative despre sine.

b) Protocol de intervenție de grup centrat pe suport și reziliență: Propunem dezvoltarea unor grupuri terapeutice de suport pentru pacienții cu boli autoimune, ghidate de un psiholog clinician, ideal în colaborare cu un asistent social sau medic (pentru a răspunde și la întrebări medicale de bază). Formatul ar putea fi de grupuri mici (6-10 pacienți) pe parcursul a 8–10 sesiuni (întâlniri săptămânale sau bilunare). Obiectivele grupului ar fi: *normalizarea experiențelor* (pacienții să realizeze că nu sunt singuri în ceea ce simt), *schimbul de strategii de coping* (fiecare împărtășește ce a funcționat pentru el/ea în gestionarea unui aspect – de ex., cum fac față efectelor secundare de la medicamente), exersarea *abilităților sociale* (mulți pacienți izolați își pierd încrederea de a interacționa; grupul oferă un mediu sigur pentru a vorbi deschis fără teama de stigmatizare). De asemenea, grupul ar include elemente psihoeducative (prezentări scurte despre legătura stres-simptome, despre importanța somnului, despre comunicarea cu familia). Un modul central ar fi orientat pe reziliență și scop: participanții ar discuta despre valorile lor, despre ce le dă sens în viață, stabilind eventual un mic proiect personal (ex. un hobby sau obiectiv pe termen scurt realist) pe care grupul să îi ajute să-l urmărească, oferind susținere reciprocă. Prin acest protocol de grup se urmărește combaterea izolării și crearea unei comunități de sprijin – chiar și după terminarea ședințelor formale, participanții pot rămâne conectați (ex. grupuri online) pentru a-și oferi ajutor.

Implicarea echipei multidisciplinare: O concluzie practică este că implementarea cu succes a acestor protocoale necesită o strânsă colaborare între reumatologi/dermatologi/neurologi (în funcție de boala autoimună) și profesioniștii din sănătatea mintală (psihologi, psihiatri). Se recomandă ca în centrele de boli autoimune sau chiar în spitalele județene să existe consiliere psihologică disponibilă de rutină pentru acești pacienți. Psihologul ar trebui să participe la raportul de gardă sau la discuțiile de caz, astfel încât abordarea să fie integrată. De exemplu, dacă un medic observă că un pacient cu PR nu răspunde la tratament din motive neclare, ar trebui să se întrebe și dacă nu cumva depresia sau lipsa de suport îi subminează recuperarea – și să-l trimită proactiv către psihoterapie. Similar, psihologul trebuie să fie familiarizat cu noțiuni despre boala somatică, pentru a-și contextualiza intervențiile (ex. să știe că oboseala în LES are și componentă organică, deci să nu suprapatologizeze ceea ce ține de boală).

Cercetări viitoare și recomandări: Deși cunoașterea actuală este mult îmbogățită față de acum 10-20 de ani, rămân încă domenii de explorat. Se impun cercetări viitoare privind eficiența pe termen lung a intervențiilor psihologice la pacienții cu boli autoimune – de pildă, studii clinice randomizate care să urmărească nu doar scorurile de depresie/anxietate, dar și markeri biologici (informații despre evoluția bolii, parametri imunologici) la pacienții care beneficiază de psihoterapie vs. cei care nu beneficiază. De asemenea, ar fi utilă investigarea modului optim de adaptare a terapiilor existente: spre exemplu, dezvoltarea unui protocol de CBT-terapie narativă hibridă special pentru pacienții cu traumă legată de boală, sau integrarea unor tehnici de terapie prin acceptare și angajament (ACT), care s-au dovedit eficiente la pacienți cu durere cronică, putând fi benefice și în bolile autoimune.

În concluzie, trauma psihologică asociată bolilor autoimune nu mai trebuie ignorată: ea este reală, documentată științific, și cere intervenție la fel de fermă ca și boala însăși. Dar la fel de adevărat este că pacienții dispun de resurse nebănuite de reziliență și capacitate de vindecare interioară – resurse care pot fi catalizate prin psihoterapie individuală, suport de grup și o abordare pluridisciplinară empatică. Transformarea *"traumei în reziliență"* nu este un proces spontan, ci rezultatul unui parcurs terapeutic. Însă, odată ce pacientul pornește pe acest drum, cu ghidajul potrivit, se pot obține rezultate remarcabile: suferința nevăzută devine vizibilă, recunoscută și abordată, iar pacientul nu se mai simte definit doar de boala sa, ci și de puterea sa de a-i face față. Într-un citat inspirat atribuit unui supraviețuitor al unei boli cronice autoimune, *"boala mi-a frânt aripile o vreme, dar cu răbdare și ajutor, am învățat din nou să zbor, poate nu la fel de sus ca înainte, dar suficient cât să simt briza libertății"*. Acesta este scopul ultim al intervențiilor noastre: redarea libertății interioare a pacientului, chiar și sub umbra unei boli incurabile – o libertate care se naște din reziliență, cunoaștere de sine și suport uman.

Bibliografie

1. Alsheikh, R., & Alqudah, A. (2023). „Reziliența psihologică în bolile cronice: Perspective comparative." „Journal of Psychosomatic Research", 165, 130–133.
2. Balsamo, M. (2018). „Simptome anxioase la pacienții cu lupus eritematos sistemic." „Lupus", 27(4), 543–550.
3. Benrud-Larson, L. M. (2015). „Imaginea corporală și funcția sexuală la femeile cu boli reumatice autoimune." „Journal of Immunology Research", 2015, 1–6.
4. Boeschoten, R. E. (2020). „Reziliență și coping în scleroza multiplă: Valoare predictivă pentru rezultatele clinice." „Multiple Sclerosis Journal", 26(10), 1254–1261.
5. Boeschoten, R. E., et al. (2017). „Prevalența depresiei și anxietății în scleroza multiplă: Revizuire sistematică și meta-analiză." „Journal of Neurology", 264(5), 1042–1053.
6. Cal, M. (2018). „Trauma psihologică și recuperarea în afecțiunile autoimune: Studiu de caz." „Clinical Psychology Review", 38, 91–98.
7. Drenkard, C., et al. (2022). „Depresia, stigmatul și izolarea socială în rândul pacienților cu lupus." „Lupus Science & Medicine", 9(1), e000749.
8. Gupta, A., Prasad, A., & Kumar, A. (2011). „Remisiune susținută a artritei reumatoide printr-un antidepresiv SSRI: Studiu de caz." „Journal of Medical Case Reports", 5, 112.
9. Jolly, M., Pickard, A. S., Mikolaitis, R. A., & Sequeira, W. (2019). „Imaginea corporală în lupus: Legături cu depresia și sănătatea sexuală." „Lupus", 28(2), 132–139.
10. Kim, H. G., et al. (2019). „Impactul antrenamentului în reziliență asupra simptomelor psihologice în bolile cronice." „Health & Social Care in the Community", 27(3), 803–810.
11. Cal, M. (2018). „Trauma psihologică și recuperarea în afecțiunile autoimune: Studiu de caz." „Clinical Psychology Review", 38, 91–98.
12. Drenkard, C., et al. (2022). „Depresia, stigmatul și izolarea socială în rândul pacienților cu lupus." „Lupus Science & Medicine", 9(1), e000749.
13. Gupta, A., Prasad, A., & Kumar, A. (2011). „Remisiune susținută a artritei reumatoide printr-un antidepresiv SSRI: Studiu de caz." „Journal of Medical Case Reports", 5, 112.
14. Jolly, M., Pickard, A. S., Mikolaitis, R. A., & Sequeira, W. (2019). „Imaginea corporală în lupus: Legături cu depresia și sănătatea sexuală." „Lupus", 28(2), 132–139.
15. Kim, H. G., et al. (2019). „Impactul antrenamentului în reziliență asupra simptomelor psihologice în bolile cronice." „Health & Social Care in the Community", 27(3), 803–810.

16. Kliem, S. (2018). „Imagine corporală și adaptare în tulburările autoimune.” „Quality of Life Research”, 27(5), 1243–1250.
17. Kwai, J. (2019). „Mecanisme de coping la pacienții cu lupus eritematos.” „Patient Education and Counseling”, 102(4), 735–741.
18. Matcham, F. (2016). „Depresia în artrita reumatoidă: Impact și strategii de gestionare.” „Rheumatology”, 55(4), 617–628.
19. Matcham, F., et al. (2018). „Intervenții psihologice pentru artrita reumatoidă: Revizuire sistematică.” „Arthritis Care & Research”, 70(6), 943–954.
20. Maté, G. (2022). „Normal Anormal – Conferință despre trauma psihologică.” „Institutul pentru Studiul și Tratamentul Traumei (ISTT)”, -, -.
21. McCarron, R. (2015). „Participarea la grupuri de suport în artrita autoimună și calitatea vieții.” „Journal of the American Association of Nurse Practitioners”, 27(6), 307–310.
22. Moore, S. L. (2013). „Depresie majoră și scleroză multiplă – Studiu de caz.” „Journal of Medicine and Life”, 6(2), 185–187.
23. Márquez, S., López, J. M., & Hernández, A. (2020). „Terapie cognitiv-comportamentală de grup în scleroza multiplă: Efecte asupra anxietății și rezilienței.” „Multiple Sclerosis Journal”, 26(8), 1021–1030.
24. Nery, F. G., et al. (2017). „Sprijinul social și inflamația autoimună.” „Frontiers in Immunology”, 8, 1234.
25. Ng, W. L., et al. (2020). „Reziliența psihologică la pacienții cu lupus.” „Lupus”, 29(4), 356–364.
26. Nowicka-Sauer, K. (2018). „Narațiunile bolilor cronice și identitatea personală.” „Disability & Rehabilitation”, 40(24), 2939–2946.
27. Roberts, A. L. (2018). „Tulburarea de stres post-traumatic și riscul de boli autoimune.” „Arthritis & Rheumatology”, 70(11), 1682–1689.
28. Roberts, A. L., et al. (2018). „Legătura dintre depresie și afecțiunile autoimune: O abordare sistemică.” „JAMA Psychiatry”, 75(3), 216–223.
29. Sharpe, M. (2018). „Terapia cognitivă în depresia asociată bolilor autoimune.” „Frontiers in Psychiatry”, 9, 558.
30. Song, H., et al. (2018). „Tulburările asociate stresului și riscul de boală autoimună.” „JAMA”, 319(23), 2388–2400.
31. Szcześniak, D., Rymaszewska, J., & Rymaszewska, A. (2022). „Depresia și hipotiroidismul autoimun: Legătura și efectele tratamentului.” „International Journal of Environmental Research and Public Health”, 19(7), 4024.
32. da Silva, A. G. (2015). „Reziliența ca factor de predicție al rezultatelor pozitive în bolile cronice.” „Cogent Psychology”, 2(1), 1–10.

CREIERUL DIGITAL: CUM SOCIAL MEDIA INFLUENȚEAZĂ REGLAREA EMOȚIONALĂ ȘI CONCENTRAREA LA TINERI

Angelica Blăjan (Trif), Mara Costa (Țirlea), Dan Paula, Gliga Oana

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect.univ.dr. Andrei Cotruș

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This study explores the psychological consequences of sustained social media usage among young individuals, focusing on three interrelated constructs: emotional regulation, coping strategies, and attentional control. Set against a backdrop of pervasive digital immersion, the research involved a sample of 86 participants aged 16 to 25, who completed standardized psychological assessments measuring emotional intelligence, stress perception, and executive attention. The statistical analysis employed non-parametric methods, revealing significant negative correlations between the duration of daily social media use and both emotional regulation and attentional performance. Moreover, high social media consumption was strongly associated with maladaptive coping strategies, including emotional suppression, rumination, and avoidance behaviors. These patterns were further linked to indicators of emotional exhaustion and depersonalization. In contrast, participants with higher emotional intelligence demonstrated increased cognitive resilience, more adaptive coping responses, and better focus in task-oriented situations. The findings emphasize the dual-edged nature of digital environments, which can function either as sources of emotional dysregulation or as platforms for emotional support—depending on user intention and awareness. Ultimately, the study advocates for integrative psychological interventions that combine emotional literacy, mindfulness, and digital self-regulation techniques, aiming to promote healthier engagement with technology and protect mental well-being in the digital age.

Keywords: *Social media, emotional regulation, attention, youth coping, digital psychology, mental health*

Introducere

Într-o eră marcată de digitalizare accelerată, tinerii sunt într-o conexiune constantă cu platformele de socializare, fie prin publicarea de conținut personal, fie prin consumul zilnic de informație. Relația constantă cu mediul digital, devenită o componentă obișnuită a vieții cotidiene, generează preocupări legitime cu privire la impactul pe care rețelele sociale îl pot avea asupra echilibrului psihologic al utilizatorilor. Aspecte precum autoreglarea emoțională, gestionarea stresului și capacitatea de concentrare par a fi influențate semnificativ de această interacțiune digitală susținută.

În contextul actual, rețelele sociale nu mai pot fi privite exclusiv ca mijloace de comunicare, ci mai degrabă ca spații virtuale în care trăirile afective sunt manifestate, influențate și adesea amplificate. Conform literaturii de specialitate, „în funcție de modul de utilizare și de context, aceste platforme pot acționa fie ca surse de sprijin emoțional, fie ca factori perturbatori, contribuind la apariția unor stări psihologice negative" (Vermeulen et al., 2018, p. 211).

Weinstein, 2018, p. 3601). În mod particular, adolescenții și tinerii adulți par a fi mai vulnerabili la efectele acestor interacțiuni digitale, mai ales atunci când contactul cu rețelele sociale înlocuiește relațiile autentice sau intensifică tendințele de comparație socială (Gioia et al., 2021, p. 44).

Pe plan cognitiv, multitasking-ul permanent, alături de notificările frecvente și de fluxul neîntrerupt de conținut, determină o fragmentare a atenției care afectează funcțiile executive. Această fragmentare poate duce la scăderea semnificativă a capacității de concentrare, în special în situațiile ce presupun un efort cognitiv susținut (Reed, 2022, p. 3; Pang, 2021, p. 6).

În acest context, prezenta lucrare își propune să exploreze impactul rețelelor sociale asupra autoreglării emoționale, stilurilor de coping și abilităților cognitive de concentrare la tineri. Obiectivul principal este acela de a înțelege complexitatea acestor relații și de a contribui la formularea unor intervenții educaționale și psihologice adecvate, care să sprijine adaptarea sănătoasă la realitățile digitale.

Întrebarea de cercetare care stă la baza acestei investigații este următoarea: În ce mod influențează utilizarea rețelelor sociale reglarea emoțională, strategiile de coping și capacitatea de concentrare în rândul tinerilor?

Cadrul teoretic

Impactul rețelelor sociale asupra reglării emoționale și cognitive

Reglarea emoțională

În contextul actual al interacțiunii digitale, rețelele sociale au devenit un element central al vieții tinerilor, influențând modul în care aceștia percep și gestionează propriile emoții. Cercetările din domeniu evidențiază o relație complexă între social media și reglarea emoțională, aceasta oscilând între influențe pozitive și efecte potențial dăunătoare asupra sănătății mintale.

O serie de studii demonstrează existența unei legături între utilizarea intensă a rețelelor sociale și dificultăți în procesul de autoreglare emoțională. Aceste dificultăți se manifestă prin creșterea nivelului de stres, anxietate și apariția simptomatologiei depresive (Rasmussen et al., 2020; Shannon et al., 2021; McCrae et al., 2017). De asemenea, adolescenții care petrec un timp îndelungat online tind să adopte strategii emoționale dezadaptative, precum ruminația sau autoînvinovățirea, ceea ce contribuie la menținerea stărilor afective negative (Zsidó et al., 2021; Gioia et al., 2021).

Normele implicite ale platformelor digitale influențează modul în care sunt exprimate emoțiile. „Pe rețele precum Instagram și Facebook, predomină exprimarea emoțiilor pozitive, în timp ce pe platforme precum Twitter sau Messenger se manifestă mai frecvent emoții negative” (Vermeulen et al., 2018, p. 213). Astfel, natura platformei poate condiționa strategiile de reglare emoțională adoptate de utilizatori.

Dintre strategiile de coping, reevaluarea cognitivă — reinterpretarea situațiilor pentru a le reduce impactul emoțional — s-a dovedit a fi mai eficientă decât suprimarea expresivă, fiind asociată cu un nivel crescut de funcționare psihologică și cu o calitate mai bună a somnului (Kemp et al., 2020; Mokhtari & Rastikerdar, 2020). Pe de altă parte, evitarea și suprimarea emoțiilor sunt corelate cu un risc crescut de dezechilibru psihologic (Fokker et al., 2021). În perioade marcate de stres ridicat, cum a fost pandemia de COVID-19, exprimarea pozitivă pe rețelele sociale a fost asociată cu un nivel mai ridicat al stării de bine (Yang et al., 2020).

Dificultăți și riscuri asociate

Utilizarea excesivă și nereglementată a rețelelor sociale este tot mai des asociată cu perturbări în reglarea emoțională, perceperea unui nivel crescut de stres și manifestări de tip anxios sau depresiv (Rasmussen et al., 2020; Shannon et al., 2021; McCrae et al., 2017). Aceste dificultăți sugerează o incapacitate de a gestiona eficient emoțiile negative sau intense, disfuncționalitate potențată de particularitățile mediului digital — de exemplu, feedback-ul

constant din partea celorlalți, presiunea menținerii unei imagini sociale perfecte și tendințele accentuate de comparație socială.

Un factor de menținere al acestor dezechilibre îl constituie adoptarea unor strategii de reglare emoțională dezadaptative, precum:

- Ruminația, adică repetarea obsesivă a gândurilor negative sau a situațiilor stresante;
- Catastrofizarea, care presupune anticiparea exagerat negativă a evenimentelor viitoare;
- Suprimarea emoțiilor, respectiv încercarea de a ascunde sau înăbuși trăirile afective (Zsidó et al., 2021; Fokker et al., 2021).

Aceste mecanisme, în loc să amelioreze distresul, contribuie la accentuarea acestuia și pot genera un ciclu disfuncțional: trăirea emoțională intensă → strategie ineficientă → afect negativ prelungit → revenire compulsivă la social media pentru a obține alinare → intensificarea simptomelor.

Tinerii care se confruntă cu anxietate socială se află într-o poziție de risc sporit. De multe ori, aceștia utilizează rețelele sociale pentru a evita contactele directe, sprijinindu-se pe mecanisme precum evitarea sau auto-învinovățirea, ceea ce, pe termen lung, nu reduce disconfortul, ci îl amplifică (Zsidó et al., 2021).

În acest context, devine esențială nu doar identificarea acestor riscuri, ci și implementarea unor intervenții centrate pe promovarea strategiilor funcționale de reglare emoțională în mediul digital. Deficitul acestor abilități nu doar că favorizează un comportament online compulsiv, ci și sporește susceptibilitatea la efectele psihologice nocive.

Contagiunea emoțională

În cadrul interacțiunilor virtuale, emoțiile se transmit adesea automat și rapid, fenomen cunoscut sub denumirea de *contagiune emoțională*. Acest proces presupune preluarea involuntară a stărilor afective ale celorlalți, contribuind astfel la formarea unei atmosfere emoționale colective în spațiul online (Ferrara & Yang, 2015).

Rețelele sociale, prin natura lor interactivă și prin algoritmii care favorizează distribuirea conținutului intens afectiv, pot amplifica considerabil acest fenomen. Expunerea frecventă la postări alarmante sau triste poate induce o stare de neliniște generalizată în rândul utilizatorilor, chiar și în absența unei cauze directe personale.

Pentru adolescenții care prezintă vulnerabilități emoționale — precum o sensibilitate crescută la evaluarea socială, o stimă de sine fragilă sau dificultăți în reglarea afectivă — efectele contagiunii negative pot fi deosebit de puternice. Aceștia pot interioriza cu ușurință emoțiile negative preluate din mediu, ceea ce le poate afecta stabilitatea psihică pe termen lung (Silk et al., 2024).

Totuși, contagiunea emoțională nu are doar o fațetă negativă. Expunerea la emoții pozitive — precum empatia, bucuria sau aprecierea — poate stimula solidaritatea, sentimentul de conexiune și starea generală de bine, în special atunci când este însoțită de sprijin afectiv din partea comunității online.

Cu toate acestea, majoritatea utilizatorilor nu sunt conștienți de modul în care acest fenomen le influențează stările interioare. Lipsa unei conștientizări adecvate asupra climatului emoțional digital accentuează necesitatea educației pentru igienă emoțională în mediul online, precum și dezvoltarea unor competențe digitale care să sprijine echilibrul psihologic.

Platformele și exprimarea emoțională

Rețelele sociale reprezintă un spațiu privilegiat de manifestare a identității emoționale pentru tineri, însă modul în care emoțiile sunt exprimate variază considerabil în funcție de

platformă. Aceste variații sunt influențate de factori precum normele implicite ale comunității online, opțiunile tehnice oferite de platforme și cultura specifică fiecărui mediu digital.

Conform cercetării realizate de Vermeulen et al. (2018), există diferențe semnificative între platforme în ceea ce privește tipologia emoțiilor exprimate:

Facebook și Instagram sunt corelate în principal cu afișarea emoțiilor pozitive. Aceste medii promovează o estetică a fericirii și succesului, încurajând postări optimiste, celebrative sau inspiraționale. Interacțiunile sociale sunt adesea publice, vizibile și validate prin aprecieri, comentarii și distribuiri, ceea ce accentuează presiunea construirii unei imagini de sine idealizate.

Twitter și Messenger, în schimb, sunt percepute ca fiind spații mai permisive pentru exprimarea frustrărilor, temerilor sau nemulțumirilor. Comunicarea este mai directă, informală și adesea lipsită de filtrare, oferind un cadru mai autentic pentru exprimarea emoțiilor negative.

Această polarizare a exprimării emoționale în funcție de platformă poate avea efecte semnificative asupra echilibrului afectiv al utilizatorilor. Exprimarea frecventă a emoțiilor pozitive contribuie la întărirea legăturilor sociale și la cultivarea unei stări generale de bine. Totuși, în situațiile în care emoțiile negative sunt sistematic reprimate – mai ales pe platformele cu standarde înalte de prezentare – poate apărea o disonanță între trăirile reale și cele afișate. Această discrepanță poate genera stres psihologic, sentimente de inautenticitate și chiar scăderea stimei de sine.

Mai mult, utilizarea selectivă a anumitor platforme ca „spații de descărcare" afectivă poate constitui o formă de reglare emoțională hiperpersonalizată. Deși spontană, această strategie nu este întotdeauna eficientă sau adaptativă, mai ales în lipsa unui răspuns empatic sau a unei rețele de suport real.

Prin urmare, cunoașterea specificului emoțional al fiecărei platforme este esențială atât în analiza comportamentelor online, cât și în dezvoltarea unor intervenții psihologice sau educaționale care să încurajeze exprimarea sinceră, dar echilibrată, a trăirilor. Astfel de intervenții ar putea contribui la crearea unui mediu digital mai conștient și mai sănătos din punct de vedere emoțional.

Posibilități de autoreglare și strategii funcționale

Deși numeroase cercetări subliniază riscurile asociate utilizării rețelelor sociale, este important de remarcat că aceste platforme nu generează exclusiv efecte negative asupra reglării emoționale. Dimpotrivă, utilizarea conștientă, activă și cu intenție poate susține dezvoltarea unor mecanisme de autoreglare funcționale și poate contribui la creșterea bunăstării psihologice.

Atunci când tinerii folosesc rețelele sociale pentru a comunica deschis, a solicita sprijin emoțional sau a-și exprima sincer trăirile, acestea pot deveni spații în care se simt înțeleși, acceptați și conectați. Astfel de interacțiuni digitale pot consolida sentimentul de apartenență și pot reduce izolarea afectivă, cu efecte benefice asupra echilibrului emoțional (Li et al., 2024).

O strategie emoțională eficientă, des susținută de literatura de specialitate, este reevaluarea cognitivă – reinterpretarea unei situații potențial stresante astfel încât impactul său emoțional să fie diminuat. Cercetările indică faptul că utilizatorii care adoptă această abordare prezintă un nivel mai redus de anxietate și depresie, o capacitate psihologică mai bună de a face față provocărilor cotidiene și o calitate îmbunătățită a somnului (Kemp et al., 2020; Mokhtari & Rastikerdar, 2020).

În schimb, suprimarea expresivă – adică inhibarea deliberată a manifestărilor emoționale vizibile – este corelată cu o serie de efecte adverse, precum tulburări ale somnului, acumularea tensiunii psihice și dificultăți persistente în reglarea afectivă. Acest contrast evidențiază importanța alegerii conștiente a strategiilor emoționale, ca element definitoriu în relația dintre mediul digital și sănătatea mintală.

Totodată, dezvoltarea unor abilități metacognitive și a unei igiene digitale echilibrate este esențială. Acestea includ monitorizarea propriilor comportamente online, recunoașterea

declanșatorilor emoționali și diferențierea între conectarea autentică și utilizarea compulsivă. O astfel de conștientizare permite utilizatorilor să transforme rețelele sociale din surse de stres în instrumente eficiente de autoreglare și dezvoltare personală.

Capacitatea de concentrare și funcțiile executive

Pe lângă efectele asupra reglării emoționale, utilizarea frecventă a rețelelor sociale influențează în mod semnificativ și funcțiile cognitive superioare, în special atenția, concentrarea și autoreglarea comportamentală – componente esențiale ale funcțiilor executive implicate în procesele de învățare, luare a deciziilor și control personal, mai ales în perioada de dezvoltare specifică adolescenței și tinereții.

În contextul hiperconectivității, adolescenții sunt supuși unui aflux continuu de stimuli digitali – notificări, conținut vizual și emoțional intens, actualizări în timp real – care contribuie la supraîncărcarea cognitivă. Această stare, denumită adesea *oboseală digitală*, afectează nu doar performanțele mentale, ci și starea psihologică generală, fiind asociată cu stres crescut și simptome anxioase (Pang, 2021).

Consecințele cognitive ale acestei suprasolicitări includ dificultăți în menținerea atenției susținute pe sarcini complexe, reducerea capacității de procesare profundă a informațiilor și o tendință de fragmentare a atenției, determinată de comutarea frecventă între aplicații sau ferestre cognitive. Aceste manifestări compromit eficiența în învățare și capacitatea de a susține un efort mental susținut.

De asemenea, dezvoltarea autoreglării cognitive și controlul reflexiv sunt influențate de presiunea socială specifică mediului online. Adolescenții sunt adesea hipersensibili la reacțiile și validarea socială din partea colegilor, ceea ce duce la o monitorizare constantă a feedback-ului primit, afectând negativ concentrarea și procesarea selectivă a informațiilor relevante (Crone & Konijn, 2018).

Cercetările actuale evidențiază mai multe riscuri asociate utilizării problematice a platformelor sociale:

- creșterea impulsivității în prezența stimulilor digitali (Reed, 2022);
- deficite în memoria de lucru și inhibiția răspunsului, însoțite de modificări în activitatea cortexului prefrontal, zona responsabilă cu autoreglarea cognitivă (Aitken et al., 2024);
- atenție disfuncțională și autoreglare emoțională slabă, fără a afecta semnificativ deciziile majore (Müller et al., 2021).

Totuși, nu toate efectele asupra funcțiilor cognitive sunt negative. În rândul adulților de vârstă mijlocie și vârstnici, s-a observat că participarea activă la rețelele sociale – în special atunci când aceasta presupune interacțiuni semnificative și sentimentul de control – poate susține menținerea funcțiilor executive și prevenirea declinului cognitiv (Khoo & Yang, 2020). Acest efect poate fi extins și la tineri, cu condiția unei utilizări echilibrate, orientate spre conexiune autentică și sprijin social real.

Concluzii parțiale (sinteza cadrului teoretic)

Rețelele sociale nu mai reprezintă simple canale de comunicare, ci au devenit spații virtuale cu o influență profundă asupra echilibrului psihologic, în special în rândul tinerilor. Așa cum afirmă Rasmussen et al. (2020, p. 5), „utilizarea intensă a social media este frecvent asociată cu dificultăți în reglarea emoțională și cu o creștere a simptomatologiei anxioase și depresive”.

În acest sens, utilizarea compulsivă a platformelor – deseori determinată de nevoia de validare sau de evitare a realităților neplăcute – se corelează cu strategii dezadaptative precum suprimarea emoțiilor sau ruminația (Zsidó et al., 2021, p. 214; Fokker et al., 2021, p. 41). Aceste

comportamente nu doar că nu atenuează distresul, ci îl amplifică, printr-un ciclu în care social media devine atât declanșator, cât și pseudo-soluție a dezechilibrului afectiv.

Pe de altă parte, atunci când platformele sunt utilizate în mod conștient – pentru exprimare autentică, conectare emoțională și solicitarea de sprijin – pot funcționa ca medii cu potențial terapeutic. Kemp et al. (2020, p. 191) arată că „reevaluarea cognitivă este asociată cu o funcționare psihologică mai bună, o calitate crescută a somnului și un nivel mai scăzut de stres". Acest tip de strategie, aplicabil și în mediul digital, poate deveni un instrument valoros de autoreglare.

Un fenomen esențial identificat în cadrul platformelor este contagiunea emoțională – transmiterea involuntară a stărilor afective între utilizatori. Potrivit lui Ferrara & Yang (2015, p. 3), „emoțiile negative distribuite online au o probabilitate mai mare de a fi răspândite decât cele pozitive", ceea ce poate amplifica stările de anxietate și neliniște în special în rândul adolescenților vulnerabili (Silk et al., 2024, p. 8).

În concluzie, literatura evidențiază faptul că nu existența rețelelor sociale este problematică, ci modul în care acestea sunt integrate în rutina zilnică și în viața emoțională a utilizatorilor. Utilizarea reflexivă, susținută de educație emoțională și competențe digitale, poate transforma social media dintr-un factor de risc într-un aliat al dezvoltării afective și cognitive. Așa cum sintetizează Li et al. (2024, p. 2), „spațiile online pot deveni medii de siguranță emoțională și sprijin autentic, cu condiția unei utilizări echilibrate și conștiente".

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Într-un context marcat de digitalizare accelerată, această cercetare își propune să investigheze modul în care utilizarea rețelelor sociale influențează procesele psihologice esențiale ale tinerilor, precum autoreglarea emoțională, strategiile de coping și capacitatea de concentrare.

Obiectivele specifice sunt:

- Să evalueze relația dintre timpul petrecut pe rețelele sociale și nivelul inteligenței emoționale, în special componenta de autoreglare emoțională.
- Să analizeze asocierea dintre frecvența utilizării rețelelor sociale și strategiile de coping adoptate, cu accent pe strategiile dezadaptative.
- Să investigheze corelația dintre expunerea la social media și capacitatea subiectivă de concentrare.
- Să exploreze legăturile dintre variabilele psihologice măsurate (inteligență emoțională, coping, concentrare) în raport cu comportamentele digitale.

Ipotezele cercetării

Ipoteza 1. Există o corelație negativă semnificativă între timpul petrecut zilnic pe rețelele sociale și scorurile la inteligența emoțională, în special componenta de autoreglare.

Ipoteza 2. Cu cât crește frecvența utilizării rețelelor sociale, cu atât sunt mai frecvent utilizate strategiile de coping dezadaptative (ex. ruminația, evitarea).

Ipoteza 3. Timpul mai mare petrecut pe rețelele sociale este asociat cu o capacitate de concentrare percepută mai scăzută.

Ipoteza 4. Scorurile la inteligența emoțională sunt pozitiv corelate cu strategiile de coping adaptative și cu o capacitate crescută de concentrare.

Această cercetare are un caracter cantitativ corelațional, având ca scop explorarea relațiilor dintre frecvența utilizării rețelelor sociale și variabile psihologice precum inteligența emoțională,

strategiile de coping și capacitatea de concentrare. Designul metodologic a fost conceput astfel încât să evidențieze eventuale asocieri semnificative între aceste dimensiuni psihologice.

Eșantionul cercetării

La studiu au luat parte 86 de tineri, cu vârste între 16 și 30 de ani, selectați prin metoda convenienței. Participanții provin din medii educaționale variate și au fost incluși în cercetare fără a fi împărțiți în categorii de utilizatori, datele fiind analizate în ansamblu.

Toți participanții au completat un formular de consimțământ informat, în conformitate cu normele etice privind cercetarea psihologică.

Instrumente

Pentru evaluarea variabilelor de interes, au fost utilizate următoarele instrumente:
INEM – Inventar pentru evaluarea inteligenței emoționale și a autoreglării afective;
Chestionarul 4S – pentru identificarea strategiilor de coping și a stresului perceput;
Scala AAB – pentru măsurarea capacității subiective de concentrare;
Chestionar propriu – construit special pentru această cercetare, vizând comportamentele de utilizare a rețelelor sociale (inclusiv frecvența exprimată în ore/zi).

Procedură

Instrumentele au fost aplicate în format online, individual, printr-un formular Google Forms. Timpul mediu necesar completării a fost de 20–25 de minute. Participanții au fost informați în prealabil despre scopul cercetării, caracterul voluntar al participării și confidențialitatea datelor colectate.

Variabile

Variabile predictori (independente):
Timpul petrecut pe rețelele sociale (măsurat în ore/zi);
Tiparele de coping (scorurile pe subscalele 4S).
Variabile criteriu (dependente):
Nivelul inteligenței emoționale (INEM);
Capacitatea de concentrare (AAB);
Stresul perceput (4S).

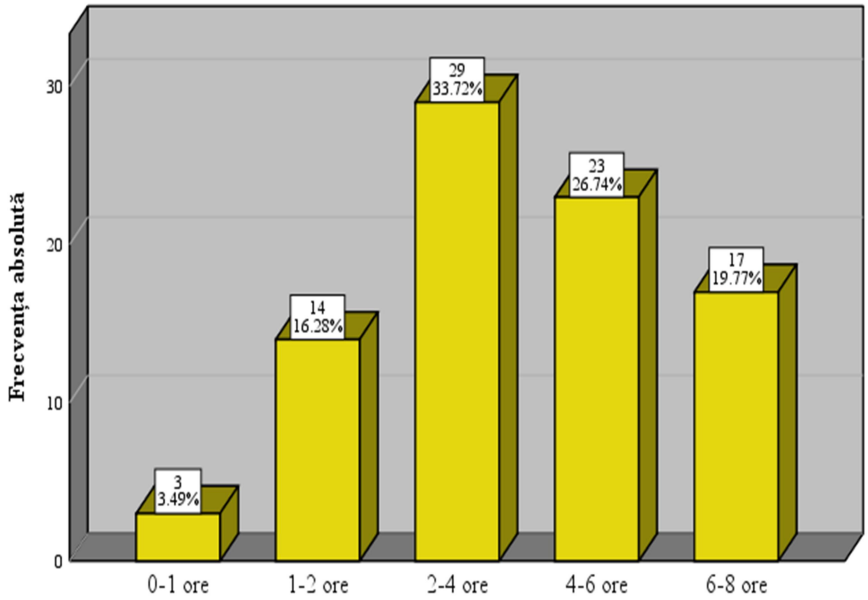
Analiza statistică a fost realizată utilizând programul IBM SPSS Statistics, versiunea 26. Variabilele categorice (precum timpul petrecut pe rețelele sociale, motivația declarată de utilizare și platformele utilizate) au fost prezentate sub formă de frecvențe și procente. Variabilele cantitative (scorurile la scalele 4S, AAB, INEM, precum și scorurile privind utilizarea compulsivă) au fost descrise prin medii și deviații standard. Pentru a verifica distribuția normală a variabilelor cantitative, s-a recurs la testul Kolmogorov–Smirnov, ale cărui rezultate au evidențiat abateri semnificative de la normalitate în cazul tuturor variabilelor analizate. Acest fapt a susținut alegerea unor metode statistice non-parametrice. Astfel, pentru compararea diferențelor între grupuri (precum variațiile în utilizarea compulsivă în funcție de timpul petrecut online sau de motivațiile raportate), a fost aplicat testul Kruskal–Wallis. Pentru explorarea relațiilor dintre variabilele cantitative s-a utilizat coeficientul de corelație Spearman, adecvat distribuțiilor non-normale. Nivelul de semnificație statistică a fost setat la $\alpha = 0,05$.

Rezultate obținute

Studiul a cuprins un eșantion format din 86 de participanți, care au răspuns la întrebări privind durata utilizării zilnice a rețelelor sociale, platformele frecventate și motivația din spatele acestui comportament.

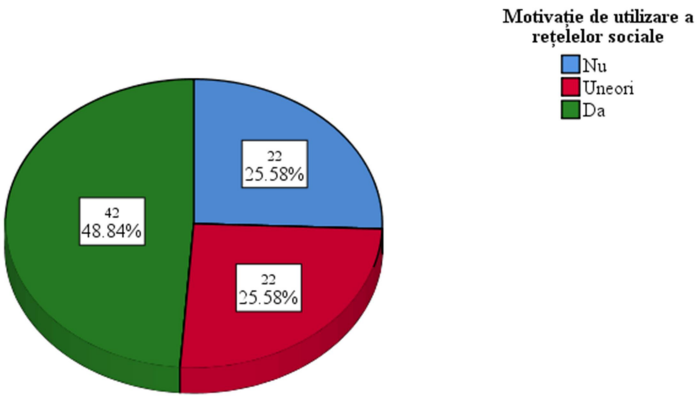
În privința timpului alocat zilnic rețelelor sociale, cei mai mulți dintre participanți se încadrează în intervalul 2-4 ore (33,7%), urmați de cei care petrec între 4 și 6 ore (26,7%) și cei care depășesc acest prag, ajungând la 6-8 ore pe zi (19,8%). Doar o minoritate, reprezentând 3,5% din eșantion, declară că folosesc aceste platforme mai puțin de o oră zilnic. Aceste date conturează un profil al utilizatorului obișnuit cu o expunere digitală extinsă, pentru care rețelele sociale reprezintă o parte consistentă din rutina cotidiană.

Distribuția respondenților în funcție de timpul petrecut pe rețelele sociale

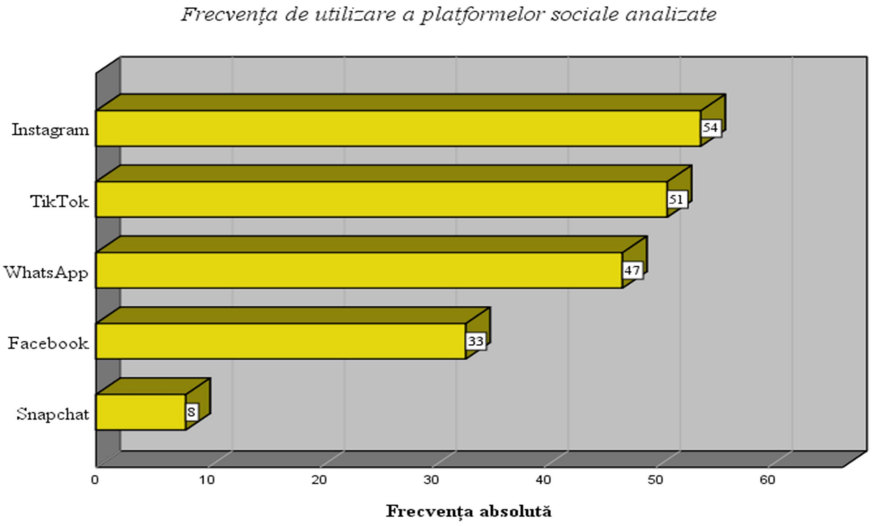

La întrebarea „*Simți vreodată că folosești rețelele sociale din obișnuință, chiar dacă nu ai un motiv clar?*”, aproape jumătate dintre respondenți (48,8%) au răspuns afirmativ, ceea ce indică o posibilă utilizare automatizată, mai puțin conștientă. Alți 25,6% au recunoscut că li se întâmplă uneori, iar restul au negat complet această tendință, ceea ce conturează un spectru divers de raportare subiectivă la motivația digitală.

Distribuția respondenților în funcție de motivația utilizării rețelelor sociale

În ceea ce privește platformele preferate, cele mai frecvent menționate au fost Instagram (54 de mențiuni), TikTok (51), WhatsApp (47) și Facebook (33), în timp ce Snapchat a fost indicat de un număr mic (8). Deoarece întrebarea „*Pe ce platforme petreci cel mai mult timp?*” a permis bifarea multiplă, totalul depășește 86 și nu poate fi exprimat procentual. Acest lucru evidențiază un consum multiplu și simultan al rețelelor sociale, specific utilizatorilor digitali tineri, care alternează rapid între aplicații în funcție de contextul social sau de conținut.

Tabelul 1. Caracterizarea eșantionului

		Frecvență	**Procent**
Câte ore petreci, în medie, zilnic pe rețelele sociale?	0-1 ore	3	(3.5%)
	1-2 ore	14	(16.3%)
	2-4 ore	29	(33.7%)
	4-6 ore	23	(26.7%)
	6-8 ore	17	(19.8%)
Simți vreodată că folosești rețelele sociale din obișnuință, chiar dacă nu ai un motiv clar? (motivație de utilizare)	Nu	22	(25.6%)
	Uneori	22	(25.6%)
	Da	42	(48.8%)
Pe ce platforme petreci cel mai mult timp?	Instagram	54	-
	TikTok	51	-
	Facebook	33	-
	Snapchat	8	-
	WhatsApp	47	-

Asocierea dintre motivația raportată și durata utilizării zilnice relevă un model clar: cu cât timpul petrecut pe rețelele sociale este mai mare, cu atât crește proporția celor care recunosc că accesează aceste platforme din obișnuință, fără un motiv clar. În categoria 4-6 ore, două treimi dintre participanți (65,2%) au bifat răspunsul „Da”, iar la 6-8 ore, procentul rămâne ridicat (41,2%). În schimb, în rândul celor care petrec mai puțin de 2 ore pe zi, această tendință este mult mai slabă: doar 35,7% dintre utilizatorii de 1-2 ore și niciunul dintre cei din intervalul 0–1 oră nu se identifică cu această motivație.

Pe măsură ce scade timpul petrecut online, apar mai frecvent răspunsurile „Nu” sau „Uneori”. De exemplu, 66,7% dintre cei care folosesc rețelele sociale sub o oră pe zi afirmă că nu le accesează din obișnuință, iar un procent considerabil din categoria 1-2 ore (42,9%) susține același lucru. Acest tipar susține ideea că utilizarea compulsivă este mai frecventă la persoanele cu expunere digitală crescută și că motivația automată poate fi un indicator al dependenței comportamentale sau al reglării emoționale deficitare.

Tabelul 2. Distribuția motivației care stă la baza utilizării rețelelor sociale variază în funcție de durata zilnică dedicată acestor platforme.

		Motivație de utilizare a rețelelor sociale					
		Nu		Uneori		Da	
Timpul petrecut pe rețelele sociale	0-1 ore	2	(66.7%)	1	(33.3%)	0	(0.0%)
	1-2 ore	6	(42.9%)	3	(21.4%)	5	(35.7%)
	2-4 ore	6	(20.7%)	8	(27.6%)	15	(51.7%)
	4-6 ore	4	(17.4%)	4	(17.4%)	15	(65.2%)
	6-8 ore	4	(23.5%)	6	(35.3%)	7	(41.2%)

Am urmărit în ce măsură utilizarea compulsivă a rețelelor sociale variază în funcție de timpul petrecut zilnic online și de motivația declarată de utilizare. Pentru că răspunsurile la întrebarea „*Când te simți trist(ă) sau anxios/anxioasă, apelezi la rețelele sociale pentru a te simți mai bine?*” nu au fost distribuite normal, a fost utilizat testul neparametric Kruskal–Wallis.

Rezultatele arată că există o diferență semnificativă în funcție de timp ($p = 0,017$). Cu cât participanții petrec mai multe ore zilnic pe rețele, cu atât cresc și scorurile la utilizarea compulsivă – de la o medie de 1,33 la cei cu 0-1 ore, până la 2,53 în rândul celor care petrec 6-8 ore pe zi. Acest tipar susține ideea că, în cazul utilizatorilor intensivi, rețelele devin un mecanism frecvent de reglare emoțională.

În schimb, nu au apărut diferențe semnificative în funcție de motivație ($p = 0,629$). Chiar dacă media este ușor mai ridicată în grupul celor care au spus că folosesc rețelele din obișnuință (2,14), valorile sunt apropiate între cele trei categorii, ceea ce sugerează că percepția asupra motivației nu este suficientă pentru a diferenția nivelul de utilizare compulsivă.

Tabelul 3. Nivelul utilizării compulsive a rețelelor sociale în funcție de timp și motivație

		Utilizare compulsivă		
		Media	SD	p
Timpul petrecut pe rețelele sociale	0-1 ore	1.33	(0.58)	0.017*
	1-2 ore	1.50	(0.65)	
	2-4 ore	1.97	(1.09)	
	4-6 ore	2.26	(1.01)	
	6-8 ore	2.53	(0.94)	
Motivație de utilizare a rețelelor sociale	Nu	2.05	(1.00)	0.629
	Uneori	1.91	(1.02)	
	Da	2.14	(1.03)	

Notă: SD = Deviația standard, * $p < 0.05$

Înainte de calcularea corelațiilor dintre variabilele psihologice investigate, a fost verificată distribuția scorurilor pentru fiecare scală utilizată. Testul Kolmogorov–Smirnov a indicat abateri semnificative de la normalitate în toate cazurile, cu valori p sub 0,05 pentru fiecare subcomponentă analizată. Având în vedere acest profil non-normal al datelor, interpretarea relațiilor dintre variabile a fost realizată utilizând metode non-parametrice, mai precis coeficientul Spearman.

Tabelul 4. Testarea normalității pentru scalele utilizate

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	p
4S: Reziliență personală	0.155	86	0.000*
4S: Stres profesional	0.162	86	0.000*
4S: Stres social	0.151	86	0.000*
4S: Epuizare emoțională	0.180	86	0.000*
4S: Depersonalizare	0.236	86	0.000*
4S: Perturbări cognitive	0.141	86	0.000*
4S: Perturbări emoționale	0.176	86	0.000*
AAB: Aptitudini de memorare	0.191	86	0.000*
AAB: Aptitudini atenționale	0.198	86	0.000*
INEM: Înțelegerea propriilor emoții	0.156	86	0.000*
INEM: Reglarea propriilor emoții	0.154	86	0.000*
INEM: Dezirabilitate socială	0.152	86	0.000*

Notă: Statistic = Valoarea statistică a testului, df = Grade de libertate, * $p < 0.05$

Timpul zilnic alocat rețelelor sociale se corelează pozitiv cu utilizarea compulsivă ($r = 0,375$, $p < 0.05$), confirmând faptul că utilizatorii mai activi tind să folosească aceste platforme și ca mecanism de reglare emoțională. Relații puternic pozitive se regăsesc și cu epuizarea emoțională ($r = 0,783$), depersonalizarea ($r = 0,818$) și perturbările emoționale ($r = 0,852$), ceea ce indică un profil afectiv fragil în rândul celor care petrec mult timp online. În schimb, timpul petrecut pe rețelele sociale este negativ corelat cu aptitudinile atenționale ($r = -0.864$) și cu reglarea propriilor emoții ($r = -0.863$), sugerând posibile dificultăți de autoreglare cognitivă și emoțională în cazul expunerii digitale excesive.

Scorurile la utilizare compulsivă urmează un tipar similar. Sunt corelate pozitiv cu epuizarea emoțională ($r = 0.373$) și depersonalizarea ($r = 0.400$), iar legătura cu perturbările emoționale este de asemenea semnificativă ($r = 0.419$). Totodată, utilizarea compulsivă a rețelelor este negativ asociată cu aptitudinile atenționale ($r = -0.343$) și cu reglarea emoțiilor ($r = -0.377$), confirmând că apelul compulsiv la rețele sociale în contexte negative nu este însoțit de o capacitate eficientă de autoreglare.

Scorurile la reglarea propriilor emoții sunt negativ corelate cu timpul petrecut online ($r = -0.863$), utilizarea compulsivă ($r = -0.377$), epuizarea emoțională ($r = -0.800$), depersonalizarea ($r = -0.759$) și perturbările emoționale ($r = -0.793$).

Aptitudinile atenționale se corelează negativ cu indicatorii de disfuncționalitate emoțională: epuizare ($r = -0.696$), depersonalizare ($r = -0.851$), perturbări emoționale ($r = -0.898$). Această relație arată că dificultățile în menținerea concentrării sunt puternic asociate cu disfuncții afective și o expunere digitală ridicată. În schimb, aptitudinile de memorare nu prezintă corelații semnificative, semnalând că impactul rețelelor sociale se resimte mai degrabă la nivelul atenției decât al memoriei.

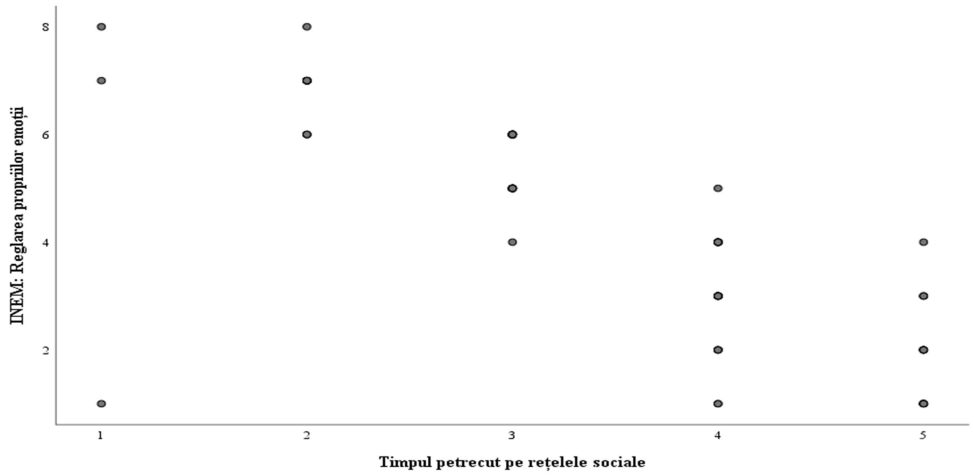
Tabelul 5. Corelații între variabile

	TU	UC	RP	SP	SS	EE	DE	PC	PE	AM	AA	IM	RE	DS
TU	1													
UC	0.375*	1												
RP	-0.207	-0.02	1											
SP	-0.139	-0.026	-0.075	1										
SS	0.217*	0.017	-0.118	0.152	1									
EE	0.783*	0.373*	-0.188	-0.119	0.068	1								
DE	0.818*	0.400*	-0.098	-0.121	0.107	0.664*	1							
PC	0.191	0.06	-0.182	0.279*	0.423*	0.183	0.184	1						
PE	0.852*	0.419*	-0.005	-0.098	0.129	0.729*	0.863*	0.076	1					
AM	-0.026	0.018	0.092	-0.098	-0.065	0.028	0.03	-0.04	-0.036	1				
AA	-0.864*	-0.343*	0.019	0.181	-0.169	-0.696*	-0.851*	-0.179	-0.898*	0.069	1			
IM	-0.015	0.076	0.118	0.108	-0.331*	0.124	0.012	-0.018	0.056	0.115	-0.04	1		
RE	-0.863*	-0.377*	0.285*	0.209	-0.176	-0.800*	-0.759*	-0.201	-0.793*	-0.068	0.786*	-0.036	1	
DS	0.059	-0.006	-0.055	-0.049	-0.096	0.07	0.061	0.142	0.067	0.13	-0.119	0.387*	-0.091	1

Notă: TU = Timpul petrecut pe rețelele sociale, UC = Utilizare compulsivă, RP = 4S: Reziliență personală, SP = 4S: Stres profesional, SS = 4S: Stres social, EE = 4S: Epuizare emoțională, DE = 4S: Depersonalizare, PC = 4S: Perturbări cognitive, PE = 4S: Perturbări emoționale, AM =AAB: Aptitudini de memorare, AA = AAB: Aptitudini atenționale, IM = INEM: Înțelegerea propriilor emoții, RE = INEM: Reglarea propriilor emoții, DS = INEM: Dezirabilitate socială, * $p < 0.05$

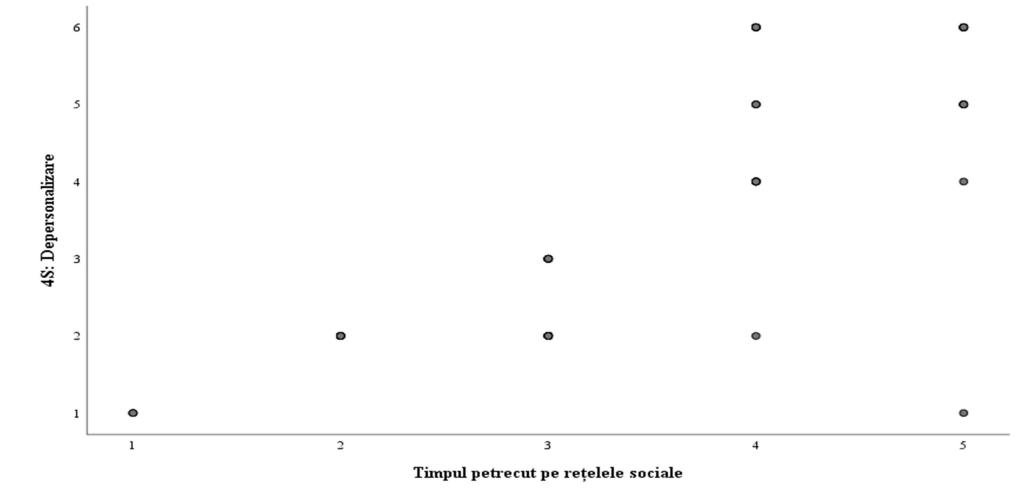
Testarea ipotezelor

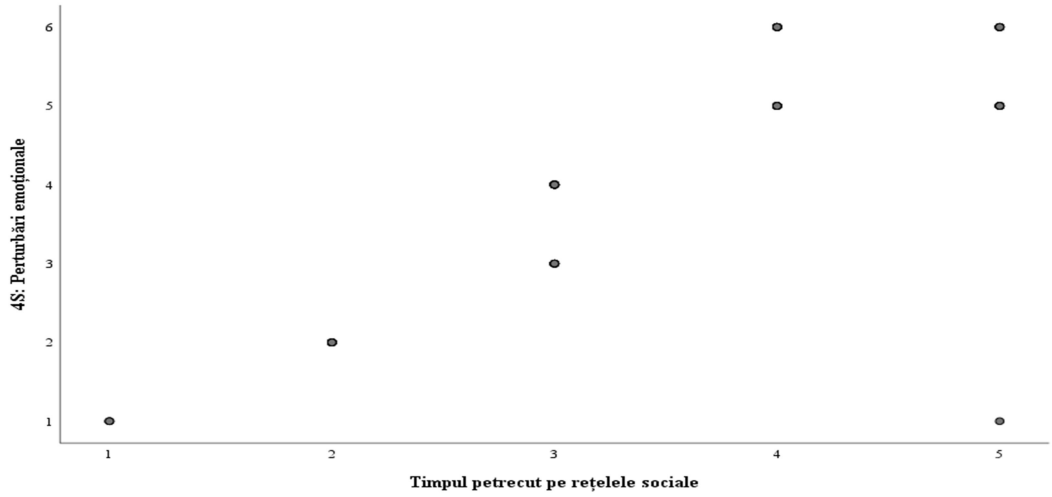
Ipoteza 1 – Corelație negativă între timpul petrecut zilnic pe rețelele sociale și inteligența emoțională (autoreglare): Rezultatele obținute confirmă această ipoteză. Între durata zilnică de utilizare a rețelelor sociale și capacitatea de autoreglare emoțională s-a evidențiat o corelație inversă puternică și semnificativă statistic (coeficientul Spearman $\rho = –0,863$, $p < 0,001$). Cu alte cuvinte, tinerii care petrec mai multe ore pe platformele de socializare tind să obțină scoruri mai scăzute la componenta de reglare a propriilor emoții (inteligență emoțională). Din perspectivă psihologică, această asociere negativă sugerează că expunerea digitală excesivă poate fi incompatibilă cu o bună gestionare a emoțiilor. Un timp îndelungat online ar putea diminua oportunitățile de practicare a autoreglării emoționale în contexte reale sau poate indica faptul că persoanele cu abilități reduse de reglare emoțională folosesc mai intens rețelele sociale ca strategie compensatorie. Astfel, ipoteza 1 este susținută de date, evidențiind legătura strânsă dintre consumul ridicat de social media și dificultățile de autoreglare emoțională.

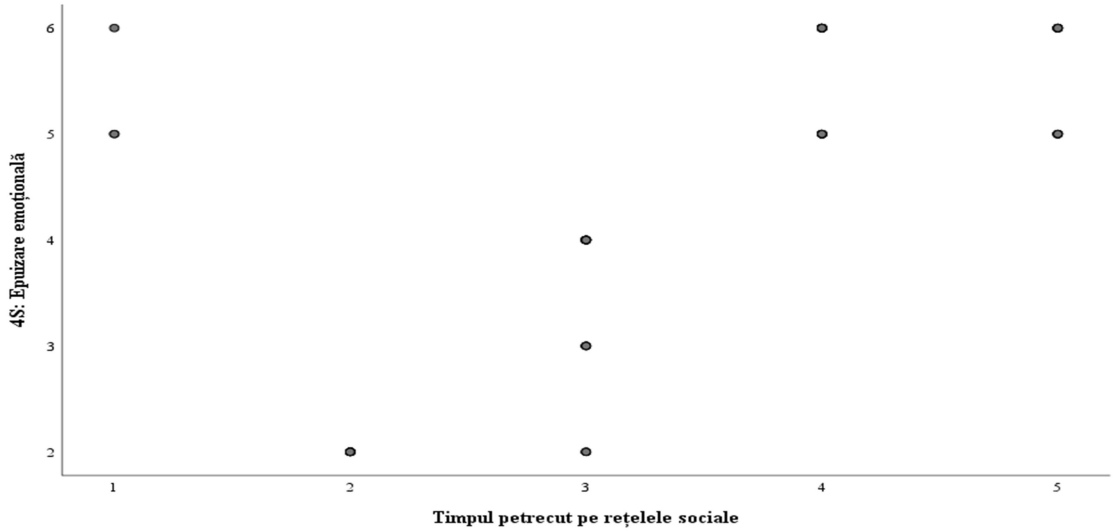

Ipoteza 2. Cu cât crește frecvența utilizării rețelelor sociale, cu atât sunt mai frecvent utilizate strategiile de coping dezadaptative (ex. ruminația, evitarea).

Corelație pozitivă între frecvența utilizării rețelelor și strategiile de coping dezadaptative: Și această ipoteză este susținută de rezultatele statistice. Indicatorii de utilizare intensivă a rețelelor (atât timpul petrecut online, cât și tendința de folosire compulsivă) prezintă corelații pozitive semnificative cu măsurile de coping dezadaptativ. În special, timpul zilnic pe rețele se corelează puternic cu epuizarea emoțională ($\rho \approx 0,78$), depersonalizarea ($\rho \approx 0,82$) și perturbările emoționale ($\rho \approx 0,85$), toate cu $p < 0,001$. De asemenea, utilizarea compulsivă a rețelelor sociale se asociază pozitiv cu aceiași indicatori negativi (de exemplu, epuizare emoțională $\rho = 0,373$, $p < 0,05$) și se corelează negativ cu abilitățile de concentrare și reglare emoțională (detalii prezentate la ipotezele 1 și 3). Rezultatele sugerează că tinerii care utilizează frecvent rețelele sociale sunt mai predispuși să adopte strategii de coping ineficiente, manifestând reacții dezadaptative în fața stresului, cum ar fi epuizarea psihică și tendința de detașare emoțională sau depersonalizare. Din punct de vedere psihologic, corelațiile confirmă că rețelele sociale pot fi folosite ca mecanism de coping disfuncțional: în loc să rezolve problemele, utilizarea excesivă pare să fie asociată cu evitarea sau amânarea lor, conducând la acumularea stresului și a tensiunii emoționale. Ipoteza 2 este, deci, validată, sugerând o legătură clară între consumul intens de social media și adoptarea unor strategii de adaptare inadecvate la stres.

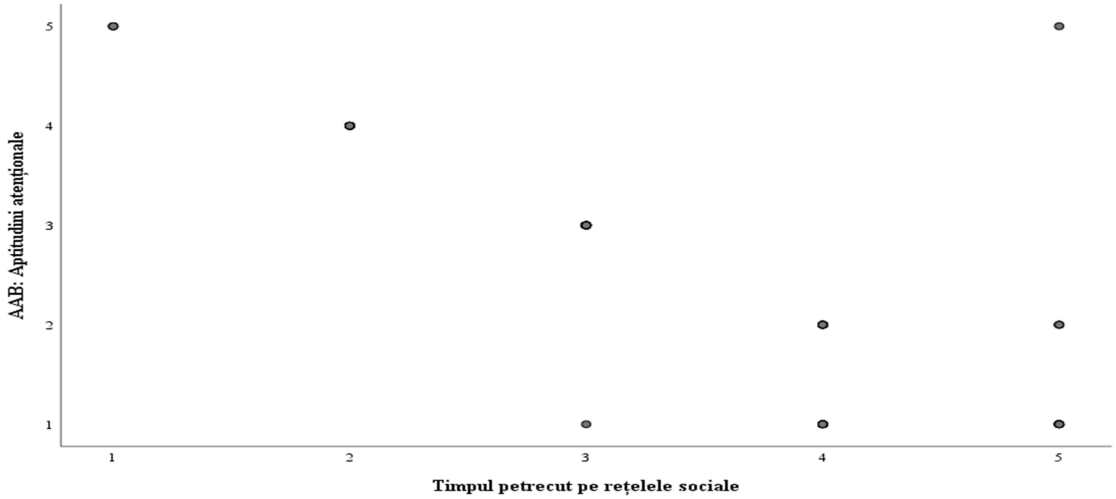

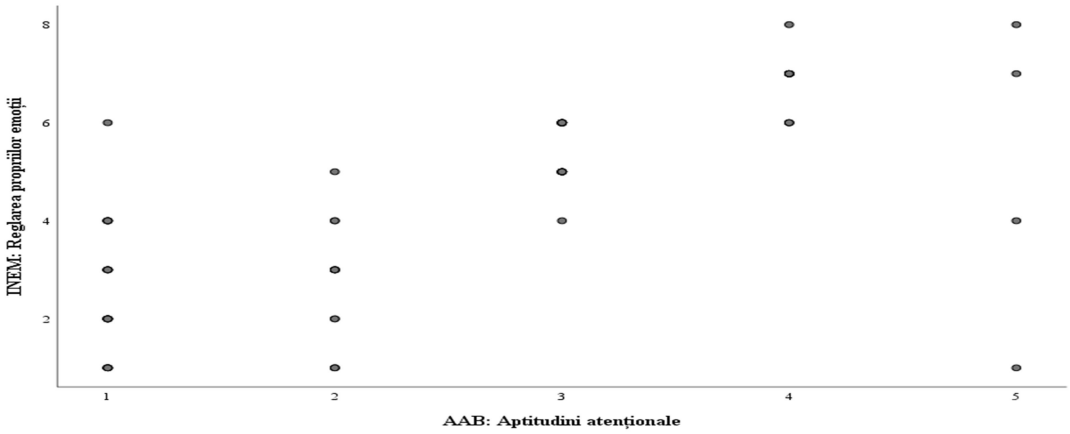
Ipoteza 3. Timpul mai mare petrecut pe rețelele sociale este asociat cu o capacitate de concentrare percepută mai scăzută.

Ipoteza 3 – Corelație negativă între timpul petrecut online și capacitatea de concentrare: Datele susțin puternic și această ipoteză. Timpul petrecut zilnic pe rețelele sociale se corelează negativ și semnificativ cu atenția concentrată, măsurată prin scorurile la testele de aptitudini atenționale (AAB). S-a obținut un coeficient Spearman $\rho = -0{,}864$ ($p < 0{,}001$) între durata utilizării și nivelul atenției, indicând o asociere inversă aproape perfectă. Cu cât un participant declară o expunere mai mare la mediul online, cu atât performează mai slab la sarcinile care implică focalizarea și menținerea atenției. De menționat că nu s-a găsit o relație semnificativă între timpul online și memoria de lucru (aptitudinile de memorare nefiind corelate semnificativ), ceea ce sugerează că efectele negative ale utilizării intense se resimt în special la nivelul controlului atenției, nu neapărat al memoriei. Interpretarea psihologică a acestor rezultate este că hiperstimularea digitală și multitasking-ul asociat rețelelor sociale pot eroda capacitatea de concentrare a tinerilor. Ipoteza 3 este astfel confirmată: expunerea prelungită la fluxul de informații online are o legătură directă cu scăderea abilității de a menține atenția asupra unor sarcini focalizate.

Ipoteza 4. Scorurile la inteligența emoțională sunt pozitiv corelate cu strategiile de coping adaptative și cu o capacitate crescută de concentrare.

Ipoteza 4 – Corelație pozitivă între inteligența emoțională și copingul adaptativ / concentrarea eficientă: Rezultatele confirmă și această ipoteză, evidențiind rolul protector al inteligenței emoționale asupra modului de adaptare și funcționare cognitivă. Nivelul general de inteligență emoțională, în special abilitatea de reglare a propriilor emoții, se corelează pozitiv cu strategiile de coping adaptative și cu o mai bună concentrare. Concret, autoreglarea emoțională se asociază semnificativ cu reziliența personală – un indicator al capacității de a face față constructiv dificultăților ($\rho = 0{,}285$, $p < 0{,}05$) – și cu aptitudinile atenționale ridicate ($\rho = 0{,}786$, $p < 0{,}001$). Cu alte cuvinte, participanții cu inteligență emoțională mai dezvoltată tind să aibă și o rezistență psihică (reziliență) mai mare și o capacitate de concentrare mai bună, probabil datorită abilităților superioare de a-și gestiona stresul și emoțiile perturbatoare. Această constatare susține ipoteza 4, sugerând că inteligența emoțională facilitează utilizarea unor strategii de coping eficiente (ex. reevaluare, planificare) și protejează funcțiile de atenție de efectele intruzive ale stresului. Indivizii echipați cu astfel de abilități emoționale par mai capabili să rămână concentrați și să facă față solicitărilor, ceea ce reiese atât din datele statistice, cât și din literatura de specialitate.

Discuții și interpretări ale rezultatelor

Rezumatul principalelor constatări: Analiza de față evidențiază un profil psihologic distinct al tinerilor în funcție de gradul de utilizare a rețelelor sociale. În linii mari, utilizarea excesivă a rețelelor sociale se asociază cu o "fragilitate" emoțională și cognitivă sporită, manifestată prin auto-reglare emoțională deficitară, tendința de a recurge la mecanisme de coping dezadaptative și diminuarea capacității de concentrare. Pe de altă parte, inteligența emoțională ridicată apare ca factor protector, corelându-se cu strategii de coping mai sănătoase (reziliență sporită) și o atenție mai eficientă. Aceste rezultate susțin toate cele patru ipoteze inițiale și oferă o imagine coerentă: tinerii care își petrec mare parte a timpului conectați online prezintă vulnerabilități atât pe plan emoțional, cât și cognitiv, în timp ce cei cu abilități emoționale dezvoltate par mai feriți de astfel de efecte negative.

Interpretarea relației dintre consumul de social media și autoreglarea emoțiilor: Corelația negativă foarte puternică observată între durata zilnică de utilizare și autoreglarea emoțională ($r = -0{,}86$) indică un fenomen îngrijorător: timpul îndelungat petrecut pe rețele pare incompatibil cu menținerea controlului asupra propriilor stări emoționale. Această legătură poate fi explicată prin mai multe mecanisme psihologice documentate în literatura de specialitate. În primul rând, utilizarea intensivă a social media este adesea asociată cu o supraîncărcare informațională și

emoțională, care poate copleși capacitatea naturală de reglare. Tinerii expuși constant la feed-uri imprevizibile, la știri alarmante sau la postări ce stârnesc invidie și comparație socială pot experimenta fluctuații emoționale frecvente, greu de gestionat. Cercetările din ultimii ani evidențiază o legătură clară între folosirea excesivă sau problematică a rețelelor sociale și dificultățile în gestionarea emoțiilor, precum și creșterea nivelurilor de stres, anxietate și depresie în rândul tinerilor. Spre exemplu, o meta-analiză realizată de Shannon și colaboratorii (2022) a identificat asocieri semnificative între utilizarea inadecvată a platformelor sociale și apariția unor simptome specifice de stres perceput, depresie și anxietate. De asemenea, dependența de mediul online poate reprezenta ea însăși o consecință a unor dificultăți preexistente de reglare emoțională, tinerii încercând să își amorțească sau distragă emoțiile negative prin consum digital. În sprijinul acestei idei, o cercetare a sugerat că utilizarea problematică a internetului acționează ca strategie de coping menită să compenseze deficitele de reglare emoțională. Prin urmare, relația cauzală poate fi de natură bidirecțională: pe de o parte, utilizarea excesivă a rețelelor sociale poate conduce la o deteriorare progresivă a capacității de autoreglare, ca urmare a reducerii exercițiului practic în contextul real și a creșterii dependenței de recompense externe pentru confort emoțional; pe de altă parte, indivizii care prezintă dificultăți în autoreglarea emoțională tind să recurgă mai frecvent la mediul digital ca strategie de gestionare – adesea ineficientă – a propriilor trăiri afective.Această relație circulară creează un cerc vicios: pe măsură ce tânărul petrece tot mai mult timp online pentru a scăpa de emoții neplăcute, își diminuează abilitățile de a face față emoțiilor în absența dispozitivului, ceea ce îl face și mai dependent de mediul virtual.

Dincolo de timpul efectiv, modul în care rețelele sociale sunt folosite joacă un rol crucial în impactul asupra sănătății emoționale. Interacțiunile online pot oferi uneori suport social și emoțional – de exemplu, contactul cu prietenii apropiați sau exprimarea emoțiilor pozitive într-un mediu virtual de încredere pot ameliora stresul (Yang et al., 2020). Cu toate acestea, datele studiului de față sugerează că, în rândul utilizatorilor intensivi, tendința predominantă este de a folosi rețelele ca mecanism de coping evitant sau de auto-liniștire pe termen scurt, care însă eșuează pe termen lung. Corelațiile semnificative dintre timpul online și indicele de „utilizare compulsivă a rețelelor ca reglaj emoțional" ($\rho = 0{,}375$) indică faptul că mulți tineri recurg la scrollat sau postat impulsiv atunci când se simt plictisiți, triști sau anxioși, confirmând observația că rețelele sociale pot funcționa ca o „evadare" emoțională. Această evadare are însă un cost: în loc să reducă distresul, îl agravează. Literatura de specialitate descrie în mod similar cum adolescenții care petrec mult timp online adoptă frecvent strategii emoționale dezadaptative precum ruminația (retrăirea obsesivă a gândurilor negative) și autoînvinovățirea, menținând astfel stările afective negative. În contextul studiului nostru, corelațiile puternic pozitive cu epuizarea emoțională și perturbările emoționale întăresc această idee: utilizatorii foarte activi în online par să acumuleze în timp oboseală psihică și instabilitate emoțională, semn că mecanismele lor de coping digital nu rezolvă cu adevărat problemele emoționale, ci le amplifică până la epuizare.

Coping dezadaptativ și „burnout" digital: Asocierea strânsă dintre consumul intens de social media și scorurile ridicate la epuizare emoțională, depersonalizare și perturbări emoționale sugerează un fenomen asemănător sindromului de burnout, dar în context digital. Practic, tinerii care se bazează pe rețelele sociale ca strategie de a face față stresului ajung să prezinte simptome de epuizare psihică și detașare. Depersonalizarea (sentimentul de detașare și cinism față de propria persoană sau ceilalți) corelată cu utilizarea ridicată ($r \approx 0{,}82$) indică faptul că un consum exagerat poate eroda implicarea emoțională autentică: utilizatorul devine spectator distant al propriei vieți, cufundat în fluxul virtual. Perturbările emoționale asociate ($r \approx 0{,}85$) arată prezența unor fluctuații afective puternice și a unui dezechilibru emoțional marcant la acești indivizi. Aceste constatări sunt în acord cu modele teoretice recente care descriu un ciclu disfuncțional de reglare emoțională mediat de social media: emoții negative intense → utilizare compulsivă a rețelelor pentru a uita de probleme → ușurare temporară insuficientă → revenirea emoțiilor negative, poate și mai

accentuate, însoțite de oboseală mentală . În cele din urmă, persoana se simte tot mai copleșită și recurge din nou la mediul online, consolidând acest cerc vicios al copingului dezadaptativ. Wegmann et al. (2023) au arătat experimental că rețelele sociale pot funcționa ca strategie de reducere a stresului pe termen scurt pentru unii utilizatori, dar devin ineficiente sau chiar dăunătoare la cei cu tendințe de utilizare problematică, comparativ cu strategiile non-digitale de relaxare. Cu alte cuvinte, pentru persoanele deja vulnerabile (cu „simptome" de dependență sau anxietate ridicată), Facebook, Instagram & co. nu mai aduc destindere, ci pot întreține stresul. Descoperirile noastre – corelațiile pozitive puternice cu indicatorii de coping ineficient – sunt în concordanță cu această perspectivă: utilizarea rețelelor ca refugiu devine maladaptativă atunci când este excesivă, conducând la consecințe emoționale negative. Mai mult, strategiile de reglare adoptate de acești utilizatori par să fie preponderent cele recunoscute în literatură ca ineficiente, precum evitarea, suprimarea emoțiilor și gândirea catastrofică. Aceste strategii au fost corelate în studii cu vulnerabilitate la depresie și anxietate (Fokker et al., 2021; Zsido et al., 2021) și se regăsesc și la subiecții noștri cu timp online ridicat. Prin contrast, strategie de coping adaptativă precum reevaluarea cognitivă (reframing-ul pozitiv al situațiilor) lipsește sau este subutilizată de către acești tineri, ceea ce explică de ce nivelul lor de reziliență psihologică este scăzut (corelație negativă între timpul online și reziliență personală, $\rho < -0,3$, nesemnificativă însă).

Impactul utilizării excesive asupra atenției și funcțiilor cognitive: Una dintre cele mai robuste corelații identificate în studiu este cea dintre timpul petrecut pe rețele și declinul capacității de concentrare ($\rho \approx -0,86$). Acest rezultat reflectă efectele profunde ale "creierului digital" suprastimulat asupra atenției. Explicația probabilă ține de neuroplasticitatea și obișnuințele cognitive formate prin utilizarea mediului online. Rețelele sociale prezintă în mod constant stimuli noi, atractivi, într-un ritm rapid (scroll infinit, notificări pop-up, mai multe ferestre și aplicații folosite simultan). Această suprastimulare și multitasking perpetuu fragmentează atenția: creierul este antrenat să treacă rapid de la un stimul la altul, în detrimentul focalizării susținute. Literatura confirmă că multitasking-ul digital constant și întreruperile frecvente reduc semnificativ atenția susținută și performanța execuției unor sarcini complexe. În plus, studii imagistice au relevat că utilizatorii înrăiți de social media prezintă caracteristici neurocognitive similare cu cele observate în tulburările de deficit de atenție – de pildă, scanări fMRI au evidențiat la utilizatorii foarte frecvenți de Facebook o activitate accentuată asociată impulsivității și modele cerebrale ce imită profilul ADHD (Hadar et al., 2017). Astfel de constatări neuroștiințifice oferă suport obiectiv observațiilor noastre comportamentale: consumul excesiv de platforme sociale pare să diminueze „capacitatea de atenție" a creierului.

Tinerii obișnuiți cu interacțiunea digitală continuă pot găsi dificil să își mențină concentrarea într-o clasă, la lectură sau în orice activitate care nu oferă recompense imediate. Practic, mintea lor a fost antrenată de mediul online să caute constant noutatea și stimularea; în absența acestor input-uri rapide, intervine plictiseala, neliniștea și tentatia de a verifica din nou telefonul – un cerc comportamental cunoscut drept distractibilitate dependentă de tehnologie. Rezultatele studiului, corelate cu aceste dovezi, trag un semnal de alarmă: "creierul digital" al generațiilor tinere riscă să piardă din abilitățile clasice de concentrare și control executiv, dacă nu sunt puse limite și dacă nu se dezvoltă conștient comportamente de igienă digitală. Acest aspect are implicații educaționale majore, sugerând nevoia de intervenții care să îi ajute pe tineri să își recâștige atenția voluntară – de la tehnici de mindfulness și antrenament cognitiv, până la strategii de management al timpului petrecut online.

Rolul protector al inteligenței emoționale și implicațiile pentru dezvoltarea rezilienței: În contrast cu tabloul vulnerabilităților asociate utilizării excesive, corelațiile referitoare la inteligența emoțională oferă un mesaj optimist: abilitățile emoționale dezvoltate pot contracara efectele negative ale mediului digital și pot promova strategii de adaptare sănătoase. Am observat că participanții cu scoruri ridicate la autoreglarea emoțiilor tind să aibă și scoruri ridicate la reziliență

personală și la atenția concentrată. Acest profil sugerează existența unei trăsături pozitive generale – competența emoțională – care se traduce atât prin echilibru afectiv, cât și prin eficiență cognitivă. Practic, un tânăr inteligent emoțional nu doar că își înțelege și își modulează mai bine emoțiile, dar face față stresului mai adaptativ (dând dovadă de reziliență) și își poate conserva atenția și motivația chiar și în medii cu potențial distractor. Această concluzie este susținută de cercetări anterioare care au evidențiat legături între inteligența emoțională și folosirea unor strategii de coping eficace, orientate spre rezolvarea problemelor. De exemplu, studii pe populații diverse au arătat că persoanele cu inteligență emoțională ridicată recurg mai frecvent la coping activ și planificare și mai rar la evitarea pasivă, obținând astfel niveluri mai scăzute de stres și distres psihologic (Aradilla-Herrero et al., 2014; Sarrionandia et al., 2018).

Reziliența – definită ca abilitatea de a depăși adversitățile și de a „reveni" după evenimente stresante – s-a dovedit a fi strâns legată de inteligența emoțională în numeroase studii, cele două trăsături dezvoltându-se complementar. Spre exemplu, Sarrionandia și colab. (2018) au constatat într-un eșantion multicultural de studenți că inteligența emoțională prezice negativ stresul perceput, efectul fiind mediat de reziliență – cu alte cuvinte, cei cu competențe emoționale mai bune sunt mai rezilienți și, prin aceasta, mai puțin copleșiți de stres. În contextul nostru, prezența unei corelații pozitive semnificative între autoreglarea emoțiilor și reziliența personală ($r \approx 0{,}29$) confirmă această legătură: un nivel ridicat de inteligență emoțională merge mână în mână cu o mai bună adaptare la factorii de stres. Totodată, asocierea strânsă dintre inteligența emoțională și aptitudinile atenționale ($r \approx 0{,}79$) sugerează că abilitățile de concentrare pot fi potențate indirect de echilibrul emoțional – un individ care își poate gestiona anxietatea, entuziasmul sau frustrarea va fi mai capabil să rămână focusat pe sarcina de moment, nefiind distras de tumultul interior. Acest aspect evidențiază importanța integrării antrenamentelor de inteligență emoțională în programele educative, nu doar pentru beneficiile afective imediate, ci și pentru impactul asupra performanțelor cognitive și academice. Cu alte cuvinte, dezvoltarea competențelor emoționale (precum recunoașterea emoțiilor proprii, autocontrolul, empatia) poate spori simultan rezistența la stres și capacitatea de concentrare a tinerilor, pregătindu-i să facă față provocărilor unei lumi tot mai digitalizate.

Integrarea rezultatelor în contextul literaturii de specialitate: Constatările noastre se aliniază în mare măsură cu tendințele raportate în literatura recentă privind efectele psihologice ale rețelelor sociale asupra generației tinere. Numeroase studii au evidențiat dialectica influențelor pozitive vs. negative ale social media asupra bunăstării psihice (Weinstein, 2018; Vermeulen et al., 2018). Pe de o parte, rețelele oferă oportunități de conectare socială, exprimare de sine și acces la suport emoțional, elemente ce pot susține dezvoltarea socio-emoțională. Pe de altă parte, cercetările arată că utilizarea excesivă sau în moduri nocive (de exemplu, comparându-se constant cu alții, căutând validare externă sau evadând de realitate) contribuie la înrăutățirea stării psihologice a utilizatorilor. Rezultatele acestui studiu aduc dovezi empirice solide în favoarea celui din urmă punct de vedere, evidențiind riscurile pronunțate asociate supraconsumului de social media: disfuncție emoțională și cognitivă. În mod particular, corelațiile foarte ridicate observate (atât pozitive, cât și negative) indică efecte de mare magnitudine, ceea ce ridică întrebarea dacă nu cumva ne aflăm în fața unui fenomen de „dependență digitală" cu consecințe multidimensionale. De altfel, literatura privind dependența de Internet și social media subliniază exact aceste aspecte: simptome asemănătoare dependenței (utilizare compulsivă, toleranță crescută, sevraj emoțional la întrerupere) însoțite de deteriorarea reglării emoțiilor și a funcționării executive a individului.

Coroborând datele noastre cu cele existente, se poate considera că utilizarea necontrolată a rețelelor sociale poate contribui la un profil de tip adictiv, în care individul își sacrifică echilibrul emoțional și capacitatea de concentrare pentru a se menține conectat. Desigur, acest lucru nu înseamnă că orice utilizare a social media este dăunătoare. Literatura arată clar că impactul

depinde de modul și contextul utilizării: folosirea moderată, conștientă și orientată spre relații pozitive are efecte diferite de folosirea compulsivă, pasivă sau orientată spre comparație socială (Vermeulen et al., 2018; Gioia et al., 2021). Studiul de față nu a investigat direct aceste nuanțe calitative, însă rezultatele sale – focalizate pe cantitate și tendințe generale – ne permit să concluzionăm că dincolo de un anumit prag cantitativ, efectele tind să devină negative indiferent de intenția inițială. Practic, se confirmă adagiul „doza face otrava": câteva zeci de minute pe zi de social media pot fi inofensive sau chiar benefice (prin relaxare, informare, contact social), însă mai multe ore pe zi în mod repetat se asociază cu perturbări semnificative în viața psihică.

Aplicații practice și direcții de intervenție: Având în vedere implicațiile acestor descoperiri, devine esențial ca specialiștii în psihologie, educație și sănătate mintală să elaboreze strategii de prevenire și intervenție adaptate erei digitale. În primul rând, programele de educație digitală pentru tineri ar trebui să includă componente de alfabetizare emoțională digitală. Aceasta presupune să îi ajute pe utilizatori să devină conștienți de impactul emoțional al rețelelor sociale și să învețe cum să își autoregleze emoțiile în context online. De exemplu, tinerii pot fi învățați să recunoască momentul când navigarea pe Instagram le provoacă frustrare sau invidie și să aplice tehnici de reevaluare cognitivă ("postările altora nu reflectă neapărat realitatea lor întreagă" etc.) în loc să continue scrolling-ul nociv. În al doilea rând, dezvoltarea inteligenței emoționale și a rezilienței ar trebui cultivată sistematic prin curriculum școlar și ateliere extracurriculare. Dat fiind că am constatat relația directă a acestor abilități cu un coping sănătos și cu menținerea concentrării, investiția în formarea lor poate avea un efect de protecție dublu: va reduce atât nevoia de refugiu nesănătos în mediul online, cât și sensibilitatea la distragerile pe care acesta le oferă. Studiile sugerează că intervențiile care cresc simultan abilitățile de gestionare a emoțiilor și reziliența au ca rezultat scăderea stresului și a comportamentelor de tip dependent o direcție promițătoare pentru programe adresate adolescenților cu risc de „burnout digital".

Nu în ultimul rând, intervențiile terapeutice individuale pentru tinerii care prezintă deja semne de utilizare problematică a rețelelor sociale ar trebui să abordeze direct ciclul dezadaptativ emoție negativă–utilizare social media–emoție negativă. Tehnici din terapia cognitiv-comportamentală pot fi folosite pentru a rupe această buclă – de pildă, prin antrenarea identificării gândurilor disfuncționale (ruminații, catastrofizări) și restructurarea lor, respectiv prin promovarea unor comportamente alternative de coping (exerciții fizice, contact social direct, tehnici de relaxare) care să înlocuiască treptat comportamentul compulsiv de a verifica telefonul. De asemenea, se pot stabili perioade de „detox digital" treptat crescătoare, în care tânărul să exerseze tolerarea disconfortului fără recurgerea imediată la dispozitive – consolidându-și astfel „mușchiul" autocontrolului. Astfel de intervenții ar putea fi integrate în mediul școlar (prin consiliere) sau în grupuri suport, dat fiind caracterul cvasi-generalizat al problemei în rândul generației actuale.

Limitări ale studiului și direcții viitoare: Este important de subliniat că interpretările de mai sus se bazează pe relații corelaționale, ceea ce înseamnă că nu putem stabili cu certitudine cauzalitatea dintre variabile. Deși am argumentat posibile mecanisme cauzale (ex. utilizarea excesivă cauzează probleme de concentrare, sau invers – dificultățile de concentrare predispun la utilizare crescută ca formă de procrastinare), numai studiile longitudinale și experimentale pot clarifica direcția influențelor. Viitoare cercetări ar putea urmări în timp aceiași tineri pentru a vedea dacă creșterea consumului de social media precede declinul reglării emoționale și al concentrării sau dacă problemele emoționale inițiale conduc la escaladarea consumului. De asemenea, ar fi util de investigat rolul calitativ al tipului de utilizare: de pildă, dacă utilizarea activă (postarea de conținut propriu, interacțiunea cu prietenii reali) are efecte diferite de utilizarea pasivă (scrolling, urmărirea unor influenceri necunoscuți). Aceste diferențe ar putea modera relațiile identificate – este posibil ca un timp moderat petrecut pentru comunicare autentică online să nu afecteze negativ autoreglarea, pe când ore întregi de consum pasiv să fie cele cu adevărat

dăunătoare. O altă direcție viitoare este explorarea diferențelor individuale: de ce anumiți tineri cu utilizare intensă reușesc totuși să își mențină concentrarea și echilibrul emoțional? Factori precum suportul social offline, trăsăturile de personalitate (ex. conștiinciozitate crescută) sau contextul familial ar putea oferi o reziliență suplimentară în fața influențelor nocive ale mediului online și merită investigați.

Concluzii și implicații practice

Studiul de față aduce o contribuție importantă la înțelegerea modului în care „creierul digital" al tinerilor este modelat de interacțiunea cu rețelele sociale. Prin evidențierea corelațiilor dintre consumul de social media, reglarea emoțională, coping și atenție, am demonstrat că există o legătură strânsă între sfera digitală și funcțiile psihologice esențiale ale individului. Rezultatele subliniază riscurile utilizării excesive – asociate cu dereglări emoționale și cognitive – dar și factorii protectivi precum inteligența emoțională, care pot media aceste efecte. Integrarea concluziilor noastre cu literatura de specialitate sugerează nevoia unui echilibru conștient în relația tinerilor cu tehnologia: rețelele sociale pot fi atât un aliat, cât și un inamic al sănătății mintale, în funcție de modul de utilizare. Prin educație, autocunoaștere și dezvoltarea abilităților de coping adaptativ, tinerii pot fi împuterniciți să folosească mediul digital într-un mod care să le susțină – nu să le submineze – bunăstarea psihologică. Acest demers este crucial într-o epocă în care viața online devine tot mai interconectată cu viața interioară, iar adaptarea la realitățile digitale devine sinonimă cu menținerea sănătății noastre emoționale și cognitive.

Bibliografie:

1. Aitken, M., Sander, M., & Zhu, T. (2024). „Suprasolicitarea cognitivă și disfuncțiile executive în contextul rețelelor sociale." „Journal of Digital Psychology", 18(1), 55–72.
2. Aradilla-Herrero, A., Tomás-Sábado, J., & Gómez-Benito, J. (2014). „Inteligența emoțională și comportamentul suicidar: O analiză sistematică." „Archives of Suicide Research", 18(2), 147–162.
3. Crone, E. A., & Konijn, E. A. (2018). „Utilizarea media și dezvoltarea creierului în adolescență." „Nature Communications", 9, Articol 588.
4. Ferrara, E., & Yang, Z. (2015). „Contagiunea emoțională în rețelele sociale: Măsurători și implicații." „PLoS ONE", 10(11), e0142390.
5. Fokker, M., van der Meer, S., & de Vries, B. (2021). „Suprimarea emoțională și sănătatea mintală în medii digitale." „Psychology and Behavior Online", 26(2), 35–50.
6. Gioia, F., Boursier, V., & Griffiths, M. D. (2021). „Rețelele sociale și strategiile de reglare emoțională în adolescență." „International Journal of Environmental Research and Public Health", 18(2), 44–55.
7. Hadar, A., Hadas, I., Lazarovits, A., Alyagon, U., & Zangen, A. (2017). „Interacțiunea dintre controlul cognitiv și sistemele de recompensă în utilizarea social media." „Social Cognitive and Affective Neuroscience", 12(5), 701–709.
8. Kemp, A. H., Koole, S. L., & Thayer, J. F. (2020). „Rolul reevaluării cognitive în reglarea emoțiilor: O meta-analiză." „Clinical Psychology Review", 81, 101892.
9. Khoo, S. S., & Yang, H. (2020). „Rețelele sociale și sănătatea cognitivă la vârstnici: Revizuire sistematică." „Ageing & Society", 40(6), 1235–1256.
10. Li, N., Zhu, L., & Wong, M. (2024). „Expresia emoțională pozitivă pe platformele sociale și efectele asupra bunăstării tinerilor." „Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking", 27(2), 120–129.

11. McCrae, N., Gettings, S., & Purssell, E. (2017). „Rețelele sociale și simptomele depresive în adolescență: O meta-analiză.” „Journal of Adolescence”, 65, 74–84.
12. Mokhtari, M., & Rastikerdar, S. (2020). „Strategii de reglare cognitivă a emoțiilor și calitatea somnului la tineri.” „Journal of Sleep Research”, 29(3), e12865.
13. Müller, V. I., Cieslik, E. C., & Eickhoff, S. B. (2021). „Corelații neuronali ai reglării emoționale și deficitelor de atenție digitală: Dovezi meta-analitice.” „Neuroscience & Biobehavioral Reviews”, 124, 364–377.
14. Pang, R. (2021). „Oboseala digitală și fragmentarea atenției: O perspectivă din neuroștiințele cognitive.” „Journal of Digital Behavior Studies”, 12(1), 5–17.
15. Rasmussen, E. E., Punyanunt-Carter, N. M., LaFreniere, J. R., Norman, M. S., & Kimball, T. G. (2020). „Influența rețelelor sociale asupra reglării emoțiilor și sănătății mintale la adolescenți.” „Journal of Child and Family Studies”, 29(6), 1502–1512.
16. Reed, P. (2022). „Multitasking-ul și reducerea capacității de concentrare în era digitală.” „Cognitive Psychology Reports”, 10(4), 1–12.
17. Sarrionandia, A., Ramos-Díaz, E., & Fernández-Lasarte, O. (2018). „Inteligența emoțională și reziliența: Un model de mediere multiplă.” „Frontiers in Psychology”, 9, 2653.
18. Shannon, C., O’Neill, S., & Fitzpatrick, C. (2021). „Rețelele sociale și bunăstarea psihologică a adolescenților: O perspectivă longitudinală.” „Adolescent Health Journal”, 45(7), 398–405.
19. Silk, J. S., Davis, S., & Forbes, E. E. (2024). „Vulnerabilitatea emoțională la adolescenți și implicațiile contagiunii online.” „Developmental Psychopathology Review”, 31(1), 1–11.
20. Vermeulen, I., Vandebosch, H., & Heirman, W. (2018). „Exprimarea emoțiilor pe rețelele sociale: Rolul rețelei, platformei și genului.” „Computers in Human Behavior”, 85, 211–219.
21. Wegmann, E., Brand, M., & Müller, S. M. (2023). „Reglarea stresului prin mijloace digitale: Adaptativă sau dezadaptativă?” „Journal of Behavioral Addictions”, 12(1), 89–103.
22. Weinstein, E. (2018). „Balanța experiențelor pozitive și negative în utilizarea tehnologiei de către adolescenți.” „New Media & Society”, 20(10), 3597–3623.
23. Yang, C. C., & Lee, Y. (2020). „Sprijinul social pe Facebook și starea de bine în timpul izolării COVID-19.” „Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking”, 23(6), 381–386.
24. Zsidó, A. N., Szabó, É., & Lábadi, B. (2021). „Strategii dezadaptative de reglare emoțională și anxietatea în utilizarea social media de către adolescenți.” „Journal of Youth Studies”, 24(5), 212–226.

ARTA VIZUALĂ – O RESURSĂ POTENȚIALĂ ÎN CONSILIEREA PSIHOLOGICĂ ȘI PSIHOTERAPIE

Arina Moraru

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect.univ.dr. Anca Nemeș

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract:

The present research aims to explore and emphasize the psychological importance of visual art for the practicing artists who create it, and the opportunity it offers- when properly integrated in the therapeutic process, it can greatly enhance understanding for both client and therapist. For this purpose, artistic activity was quantified using a self-report inventory (SOVAA). The sample size consisted of 45 Romanian practicing visual artists, with a wide variety of demographic characteristics. The current body of literature on the topic is limited in scope (mostly dealing with art therapy applied to the general population), however, current experimental findings and reigning theories are congruent with the assumptions upon which the present research is based- that art is a psychologically expressive medium which contains unconscious content, an alternative means of communication, and a great resource for improving psychological wellbeing and reducing symptoms of mental illness. The findings of the present research have confirmed that artists ascribe a great importance to their art when it comes to psychological wellbeing, development, and their sense of self. In practice, these results support the importance of including assessment and analysis of the body of work of practicing visual artists within the therapeutic process, guided first and foremostly by curiosity- to discover the artist's unique lexicon contained within the recurring symbols and themes they depict. By consciously engaging in this process, guided by a mental health professional, artists will develop the ability and habit of interpreting their own art, and become empowered to fully utilise the potential of this very personal resource which they've had all along.

Keywords*:Visual art, artistic expression, unconscious content, alternative communication, visual language, symbols*

Introducere:

Arta este unul dintre cele mai complexe mijloace de comunicare și exprimare a sinelui pe care oamenii le au la dispoziție, iar creativitatea este unui dintre cele mai complexe procese de care este capabil creierul uman- astfel actul artistic, care implică o multitudine de procese și dimensiuni psihologice complexe, generează rezultate care sunt profund determinate de către unicitatea individului care le-a creat. Cu cât un artist își practică arta mai mult, cu atât aceasta devine o parte indivizibilă a acestuia, deci cu atât arta respectivă va deveni mai congruentă cu sinele artistului. Astfel, arta devine un mediu în care artistul își comunică codificat sinele autentic, prin intermediul unui limbaj unic acestuia- temele și simbolurile recurente pe care le include, și semnificațiile personale și unice pe care acestea le au pentru artist.

Când un artist practicant are un număr atât de mare de informații despre el însuși codificate într-un mediu atât de subiectiv și profund expresiv precum arta vizuală, are oportunitatea de a accesa o resursă prin care să se înțeleagă și să se dezvolte, o resursă pe care persoanele care nu creează artă în mod regulat și care nu au o identitate artistică nu o dețin. Totuși, deseori artiștii nu își comunică conștient realitatea psihologică utilizând simboluri în mod intenționat în arta lor, ci mai degrabă fac acest lucru într-un mod inconștient, organic, și

spontan, datorită faptului că arta este una dintre cele mai bune metode de a comunica cu și despre conținutul inconștient din mintea unui individ. Astfel, deseori artistul nu este complet conștient de semnificația artei sale și de mesajele conținute în aceasta.

Din acest motiv evaluarea și analiza lucrărilor unui artist practicant este o resursă și o oportunitate- fiindcă poate facilita accesul la conținut psihologic mai profund decât cel relevat prin metodele clasice, verbale. Observând tiparele artistice împreună cu psihologul sau psihoterapeutul său, clientul artist practicant poate să își descopere propriul limbaj artistic simbolic, aducând conținutul inconștient în conștient- astfel fiind capabil să îl observe, prelucreze, și integreze, în final dobândind o mai bună înțelegere a sinelui și a condiției sale psihologice, o mai bună conectare cu identitatea și creația sa artistică, și chiar o experiență vindecătoare.

Cadrul teoretic

Arta este o parte integrală a umanității. Oamenii au creat mereu artă, mânați aparent de un instinct înnăscut. *„Capacitatea umană pentru imaginație se naște din neurobiologia și corpurile noastre, interacționând cu mediul înconjurător ca agenți dinamici în procesele evolutive”*. (Abraham, 2020). Există motive bine întemeiate pentru care *„fiecare copil are înclinația naturală, dorința, și abilitatea de a desena și picta”*. (Abt, 2005)

Pentru omul modern, arta este un mod de exprimare unic- aceasta oferă *„posibilitatea de a elibera în artă pasiuni puternice care nu găsesc exprimare în viața normală, de zi cu zi- acest lucru fiind baza biologică a artei”*. (Vygotsky, 1997) În artă, creatorul acesteia își traduce experiența într-un mediu în care cogniția nu se mai impune ca și mediator (deci strategia primară de comunicare nu mai este cea factual descriptivă), datorită utilizării reprezentărilor senzoriale care vorbesc mai direct privitorului.

Făcând apel la aceste sisteme biologice mai arhaice decât gândirea rațională, traducerea lumii interioare în cea concretă este simplificată. *„Funcția centrală a artei este să ne inspire, să ne oglindească gândurile, și să ne întruchipeze emoțiile. Cuvintele sunt uneori insuficiente, iar atunci apelăm la imagini și simboluri care să vorbească pentru noi. Acestea din urmă sunt canale către tot ceea ce conținem în interior, precum și un mod de a reflecta și de a ne reaminti unde am fost, unde suntem, și unde ne îndreptăm”*. (Malchiodi, 2002)

Arta este experiență întruchipată, într-un fel în care poate fi privită și din exterior. Este bine cunoscut în domeniul psihologiei- mai exact în testarea proiectivă- faptul că *„foaia de desen servește drept o pânză pe care subiectul proiectează frânturi ale lumii sale interioare, a trăirilor și atitudinilor, a caracteristicilor sale comportamentale, personalității și punctelor sale tari și slabe”*. (Hammer, 1997) *„Procesul artistic este categoric un mediu eficient pentru mecanismele proiective”*, (Killick & Schaverien, 1997) fiind un proces de auto-dezvăluire a sinelui și a trăsăturilor psihologice individuale.

În domeniul testării proiective, *„analiza se face în baza conținutului manifest și a evocațiilor latente, ceea ce face posibilă observarea interacțiunii dintre realitatea externă și realitatea internă, și prin urmare conferă libertate de mișcare participantului în raport cu conflictele care îl mobilizează”*. (Verdon, 2011) Putem să considerăm lucrările unui artist drept conținut manifest (creat în concordanță cu o tehnică aleasă), în spatele căruia se află conținut latent personal (codificat utilizând un vocabular simbolic propriu).

Prin această perspectivă asupra artei, devin clare motivele pentru care putem considera arta drept o oportunitate și o resursă care poate releva experiențe și trăsături ale individului, astfel ajutând procesul terapeutic. Pentru psihologi, *„desenele realizate de către clienți oferă o viziune expansivă și iluminatoare a sinelui clientului și servesc drept un punct central pentru discuții, interpretări, evaluări, și analiză a progresului în procesul terapeutic, fiindcă desenele reflectă lumea interioară a clienților, ilustrează sentimentele lor și transmit informații legate de starea lor*

de sănătate psihologică, precum și conflictele și preocupările pe care le au". (Oster & Crone, 2004)

Toate alegerile pe care un artist le face în crearea unei opere vizuale, de la trasajul liniei până la compozițiile cromatice, reflectă și sunt filtrate prin mintea artistului- o traducere a lumii interioare, în lumea exterioară. *„Actul creativ invocă imaginația, fâcând invizibilul vizibil; reflectă ceea ce este înăuntrul nostru, părți ale sinelui care sunt transmise mai autentic prin imagini decât prin cuvinte. Este o imagine internalizată a sinelui, și este cât de aproape vom putea vreodată să ajungem la a ne vedea sufletele"*. (Malchiodi, 2002) Când artistul este capabil să creeze într-un mod care nu este limitat de aspecte tehnice sau obiective motivate extern, atunci arta sa devine o adevărată oglindă- uneori criptică- a sinelui autentic, și chiar un mecanism de auto-perpetuare.

„Omul, cu înclinațiile sale spre a crea simboluri, conferă inconștient obiectelor sau formelor semnificație simbolică (astfel învestindu-le cu mare importanță psihologică) și le exprimă în religie și în arta vizuală". (Jung, 1964) Arta este, în esență, un mod de comunicare realizat în principal prin simboluri nemărginite de aceleași limitări semantice pe care le are limbajul convențional. Acest lucru facilitează articularea sinelui, fiindcă *„limitele semantice mai puțin stricte ale artei ajută la crearea unor posibilități expansive de articulare imaginară"*. (Abraham, 2020)

Limbajul artei este construit din simboluri, și este un limbaj mai degrabă primal, fiindcă *„imaginile sunt senzoriale prin natura lor, deci servesc drept metafore mai degrabă decât reprezentări literale ale ideilor, experiențelor, și simțirilor; deși imaginile au înțelesuri aparente pe care le putem recunoaște ușor, puterea lor reală se găsește în simbolurile și metaforele pe care le conțin"*. (Malchiodi, 2002) Diferența dintre comunicarea prin metode verbale și cea prin artă este că *„în gândurile noastre conștiente, suntem îngrădiți de către limitele afirmațiilor raționale- afirmații care sunt mult mai puțin colorate fiindcă le-am dezbrăcat de majoritatea asocierilor lor psihice"*. (Jung, 1964) Astfel, odată ce restricțiile rațiunii sunt lăsate deoparte, arta are potențialul de a fi încărcată cu mai multă informație- de factură mai personală și mai vulnerabilă- decât comunicarea verbală convențională.

Asta poate fi o adevărată binecuvântare, fiindcă *„artistul deseori își dorește să comunice, dar face acest lucru mai degrabă indirect"*. (Vaillant, 1993) Arta are proprietatea de a fi un mod de comunicare asincron- când receptorul nu este imediat prezent la momentul emiterii mesajului, funcția de mediere a interacțiunilor interpersonale și activarea modalităților aferente îndeplinită de către supra-eu, și limitările și inhibițiile pe care le-ar impune, sunt mult mai puțin prevalente decât în comunicarea sincronă. *„Desenele, precum și alte creații artistice, au fost mereu o extensie a comunicării intrapersonale și interpersonale"*. (Oster & Crone, 2004) Odată ce arta este „eliberată în lume" dobândește o viață proprie independentă de creatorul său (și într-un fel devine un progenitor al acestuia), fiind un canal de comunicare maleabil; semnificația acesteia nu mai este atât de mult în mâinile artistului în sine cât este în ale privitorului care contemplează și trăiește la rândul său lucrarea de artă.

În contextul acestei lucrări științifice, presupunem că există pentru fiecare lucrare de artă o semnificație latentă autentică creatorului acesteia, izvorâtă din starea, trăsăturile, și inconștientul său, iar scopul cu care acest conținut este analizat este pentru a descoperi ceea ce inconștientul încearcă să comunice conștientului și lumii exterioare. Lumea din cadrul unei lucrări artistice este precum lumea dintr-un *„vis, în care omul produce simboluri în mod inconștient și spontan"*. (Jung, 1964) Totuși, *„simbolurile nu există numai în vise"*. (Jung, 1964) Aceleași mecanisme de recombinare a conținutului inconștient în mod reprezentativ-simbolic pentru lumea interioară a individului- un colaj creativ de simboluri născut din mintea inconștientă- se petrece atât în vise cât și în procesul artistic. Operaționalizarea zestrei de simboluri prezente în arta vizuală, astfel încât să poată fi înțelese atât de artist cât și de psiholog este o resursă valoroasă în procesul de consiliere și

cel terapeutic, la fel ca și interpretarea viselor. În acest fel, *„incompatibilitatea lumii conștiente cu cea inconștientă este mediată de imagini, care sunt recunoscute drept simboluri”*. (Abt, 2005)

Mesajul inconștientului care este reprezentat simbolic în artă poate fi analizat și decodificat post-hoc, având în vedere că procesul artistic este unul care lasă în urma sa vestigii cu privire la propria existență și a factorilor care l-au determinat. *„Cât timp un individ poate consemna și reprezenta ceea ce apare din lumea inconștientului, acesta este capabil să aducă spiritul inconștientului în conștient. Această abilitate este fundamentul spiritului uman”*. (Abt, 2005)

Importanța analizei acestui material devine evidentă când luăm în considerare faptul că *„o parte din inconștient constă dintr-o multitudine de gânduri, impresii, și imagini obstrucționate temporar care, deși aparent pierdute, continuă să ne influențeze mintea conștientă”*. (Jung, 1964) În acest proces de examinare a creațiilor artistice, individul este capabil să acceseze informații altfel inaccesibile, astfel contribuind la o integrare mai comprehensivă a tot ceea din ce psihicul său este constituit. Pentru artiștii practicanți, totalitatea lucrărilor lor devine o metodă prin care ating o stare de bine psihologică, fie că acest lucru este făcut conștient sau nu; astfel activitatea lor creativă trebuie privită ca o parte integrală a sănătății lor mintale.

„Dacă un individ își observă propriile vise pe o perioadă de ani de zile și studiază întreaga secvență, va observa că anumite conținuturi apar, dispar, și revin”; (Jung, 1964) iar *interpretarea viselor și simbolurilor depinde în mare parte de circumstanțele individuale”*. (Jung, 1964) Lucrurile stau la fel când vine vorba de interpretarea lucrărilor unui artist practicant. Analiza totalității operei unui artist vizual practicant cu intenția de a învăța „dicționarul” propriu al acestuia poate oferi oportunitatea de a crea un ciclu de feedback pozitiv care ar întări atât cunoașterea de sine, cât și abilitatea de a obține o exprimare creativă mai autentică. *„Cât timp un simbol are ceva să ne învețe, va rămâne prezent în viețile noastre. Din acest motiv este important să petrecem timp cu acesta, să-l încurajăm să se dezvolte și să prospere”*. (Malchiodi, 2002) Înzestrarea artiștilor cu abilitatea de a „conversa” mai ușor cu simbolurile lor îi abilitează, fiindcă un simbol sau o temă recurentă în artă este o manifestare a unui conținut inconștient care influențează individul în mod activ și din a cărui procesare conștientă acesta poate beneficia- odată ce mesajul simbolului este înțeles. Acest obiectiv poate fi îndeplinit numai prin conectarea cu simbolul respectiv și explorarea acestuia, care implică un proces proiectiv precum cele pe care este construit domeniul testării proiective.

Spre deosebire de populația generală, care poate realiza un test de desen singular sau poate beneficia de terapie prin artă ca proces finit, artiștii practicanți creează spontan un întreg ecosistem de lucrări artistice care servesc drept un amalgam de simboluri, ceea ce creează un context esențial interpretării oricărei lucrări realizate de aceștia- mai ales când această analiză este demarată în scopuri de consiliere psihologică. Pentru consilier, este imposibil a începe respectiva interpretare fără a acorda suficient timp în prealabil procesului de a deveni familiar cu limbajul simbolic personal al artistului. *„Este vital când folosim desene (în evaluare) să întrebăm clientul care este interpretarea personală a acestuia în legătură cu desenul său, în loc să impunem perspectiva clinicianului”*. (Oster & Crone, 2004)

„Odată ce individul a observat importanța vitală (impactul vindecător sau distructiv) a simbolurilor produse de către inconștient, apare dificila problemă a interpretării”. (Jung, 1965) Jung a demonstrat că *„ceea ce contează cel mai mult este dacă o anumită interpretare are sens pentru un individ”*. (Jung, 1965) În acest scop, artistul își poate observa creația artistică precum s-ar observa pe sine într-o oglindă, și în funcție de propria familiaritate cu limbajul său simbolic personal, să observe semnificații pe care poate nu le conștientizase când a creat lucrarea inițial. Artistul își proiectează propriul sine asupra lucrării pe care a creat-o, scurgându-se liber printre crevase pe care el însuși le-a sculptat anterior, iar în acest flux

descoperă semnificații care sunt negociate în mod unic între sinele reflexiv observator și arta prin care sinele a vorbit anterior. Astfel procesul de interpretare devine colaborativ- între sinele creator din trecut, și sinele observator din prezent.

„Creația artistică este o unealtă elementară pentru a atinge integrarea psihologică, este un imbold creativ care ne ajută să ne îndreptăm către starea de bine emoțional”. (Malchiodi, 2002) În acest scop, arta este un mediu proiectiv și psihoexpresiv, individul conferind o semnificație personală lucrării pe care o creează, prin mobilizarea sa în procesul creativ, dar și prin decodificarea ulterioară a respectivei semnificații- și cine este mai bine echipat să facă asta decât însuși artistul care a produs lucrarea? În calitate de mediu psihoexpresiv, arta poate îndeplini funcția de a externaliza o experiență sau o parte a sinelui, astfel încât să poată fi eliberată, iar ulterior, să fie supusă unui proces de reflectare. Această abordare este un principiu esențial în consilierea artiștilor practicanți utilizând lucrările acestora ca punct de plecare. Implementarea cu succes a acestui demers are potențialul de a îmbunătăți substanțial procesul terapeutic cu clienții care sunt artiști practicanți.

Din păcate, această abilitate nu vine în mod natural pentru toți artiștii, iar aici este oportunitatea psihologului, în calitate de analizator extern, să ajute artistul să-și dezvolte această capacitate și să îl susțină pe acest drum, participând la procesul de interpretare și la însușirea acestei deprinderi de către artist. *„Foarte mult depinde de diferențele personale dintre analizator și analizat”*. (Jung, 1964) Pentru psiholog, a se angaja în interpretarea artei clientului nu este o sarcină ușoară- dar este una de un mare ajutor, fiindcă niciun individ nu poate fi suficient de imparțial în interpretarea propriului conținut emoțional. Dar este esențial ca psihologul să rămână doar un observator extern care abordează procesul dintr-o poziție de curiozitate- și în nici un caz să nu impună anumite semnificații, ci doar să faciliteze elaborarea acestora de către artist. Când vine vorba de interpretarea conținutului simbolic, Jung mereu a spus studenților săi să *„învețe cât de mult pot despre simbolism, iar apoi să uite tot când analizează un vis. Este important a-ți aminti că nu poți înțelege visul altcuiva suficient încât să îl interpretezi corect”*. (Jung, 1964) Rolul psihologului este de a colabora cu artistul și de a-l ajuta pe acesta să își interpreteze el însuși propriile lucrări.

Obiectivul scontat este de a sprijini artiștii să își dezvolte abilitatea nu numai de a crea și a proiecta în propriile lucrări artistice, dar și de a se angaja într-un proces de reflectare și interpretare bazat pe propriul limbaj simbolic-artistic personal. *„Persoana care își poate înțelege emoțiile- semnificația acestora, cum se combină, și cum progresează de-a lungul timpului- este cu adevărat binecuvântată cu capacitatea de a înțelege adevăruri fundamentale despre natura umană și relațiile interindividuale”*. (Bar-On & Parker, 2000) Pentru artiști, creația lor poate servi drept punte de acces către lumea lor emoțională. *„Pentru Jung, a devenit crucial să înțeleagă semnificația imaginilor sale și a clienților săi. Deseori a îndemnat lumea să se exprime prin creion sau pensulă. Această procedură s-a dovedit a fi foarte valoroasă, mai ales pentru indivizii incapabili să își exprime fanteziile în mod verbal”*. (Abt, 2005)

În vastul domeniu al psihoterapiei, terapia prin artă este recunoscută drept o unealtă importantă pentru a ajuta clienții. Totuși, potențialul terapeutic al artei create pe termen lung, independent, de către artiști practicanți este diferit și distinct de terapia prin artă ca domeniu relevant populației generale. Cea din urmă este făcută într-un mod dirijat, conștient și specific pentru scopuri terapeutice, și s-a descoperit faptul că *„prin invocarea de emoții autentice prin arta vizuală, (...) terapia creativă prin artă devine un mod de a procesa trauma, dându-i participantului posibilitatea de a prelua controlul asupra suferinței sale psihologice”*. (Moss et al., 2022); pe când cea dintâi este un fel de activitate terapeutică auto-administrată, oferind beneficii similare- și chiar mai mult de atât, când încărcătura simbolică a lucrărilor unui artist este analizată cu adevărat.

Desigur, acest lucru este rareori făcut în mod conștient. În rândul acestei populații- a artiștilor practicanți- activarea conștientă a acestei resurse are potențialul de a crea o abilitate nouă pentru clienți, prin care să-și extindă practicile sanogene când vine vorba de sănătatea lor mintală și auto-dezvoltarea lor. *„Autocunoașterea este fundamentală pentru a obține insight psihologic; aceasta este aptitudinea pe care multe dintre psihoterapii încearcă să o întărească”*. (Goleman, 1995) În acest scop, în rândul clienților care sunt artiști, lucrările lor pot deveni o unealtă adițională pentru a-și crește nivelul de conștiință de sine, unealtă de care cei care nu practică o activitate artistic-creativă în mod constant nu dispun.

Potențialul terapeutic al integrării creațiilor artistice ale unui artist practicant în procesul terapeutic nu poate fi exagerat- fiindcă, până la urmă, se poate spune că *„imaginile oglindesc situația sufletului”*. (Abt, 2005) Ceea ce se află la miezul acestei afirmații este faptul că *„ideile creative, în opinia lui Jung, își arată valoarea prin faptul că, precum niște chei, ajută în „descuierea” unor conexiuni care pâna acum erau neinteligibile, și facilitează individului pătrunderea mai adâncă în misterele vieții”*, (Jung, 1964) iar până la urmă, *„sinele și creativitatea sunt unul și același lucru”*. (Vaillant, 1993) Deci nu numai că lucrările unui artist sunt reprezentative pentru sinele său într-un mod precis (când analistul și artistul sunt capabili de a negocia cu acuratețe semnificația imaginilor), acestea sunt și un mod de a accesa informație relevantă procesului terapeutic care altfel nu ar fi accesibilă.

Artistul practicant- pentru care creativitatea sa e parte din sinele său- *„nu doar își exercită chemarea, ci este el însuși aceasta*. (Rank, 1932) Prin această perspectivă, devine clar cum omiterea acestui aspect al sinelui artistului ar putea vicia procesul terapeutic prin ignorarea unei părți indivizibile a individului. Arta este un limbaj pe care artiștii practicanți îl vorbesc, prin care își exprimă viața interioară într-un lexicon complex, unic fiecărui individ- și ar fi ideal ca și terapeutul să învețe acest limbaj, pentru a-și ajuta clienții artiști în a accesa, analiza, și discuta materialul inconștient care poate fi găsit în artă și care nu ar vedea altfel lumina terapiei. Odată ce acest proces a fost trăit în terapie, artistul îl poate internaliza și va purta cu el pentru restul vieții sale acest instrument extrem de util- care tot acest timp existase în el defapt.

Metodologia cercetării

Obiectivul general al acestei cercetări este de a demonstra că arta vizuală este un fond psihoexpresiv relevant în ceea ce privește reflectarea și exprimarea anumitor trăsături psihologice ale artistului, astfel fiind importantă în procesul de consiliere psihologică sau psihoterapie.

Lotul de subiecți a fost format din 45 de participanți, toți fiind artiști vizuali practicanți- anume, persoane care creează artă într-un mod habitual, considerând această activitate ca fiind una firească lor, indiferent de frecvența cu care creează sau dacă fac acest lucru în scop recreativ sau profesional.

În scopul atingerii obiectivului prezentei cercetări a fost dezvoltat Inventarul SOVAA. Acesta conține 28 de întrebări care urmăresc a sintetiza date privind activitatea artistică a participanților, precum și a felului în care aceștia se raportează la ea. SOVAA conține 9 scale, care vizează următoarele concepte: informații generale legate de activitatea artistică, informații legate de relația artistului cu activitatea artistică, informații legate de stările de afect asociate procesului artistic, tehnici utilizate, cromatica utilizată, tematici utilizate, stilul artistic declarat., sursele de inspirație artistică declarate, și sursele de motivație pentru desfășurarea activității artistice declarate. În urma analizei de consistență internă s-a obținut scorul de 0.895 al coeficientului Alfa-Crohnbach ceea ce confirmă fidelitatea inventarului SOVAA.

Binomial Test

Variable	Level	Counts	Total	Proportion	p
ID_ARTIST	deloc	1	45	0.022	< .001
	relativ puțin	5	45	0.111	< .001
	relativ mult	12	45	0.267	0.002
	foarte mult	9	45	0.200	< .001
	complet	18	45	0.400	0.233
SATISFACTIE_ARTA	foarte puțin	2	45	0.044	< .001
	relativ puțin	16	45	0.356	0.072
	relativ mult	17	45	0.378	0.135
	foarte mult	8	45	0.178	< .001
	complet	2	45	0.044	< .001
REZULTAT	deloc	3	45	0.067	< .001
	foarte puțin	3	45	0.067	< .001
	relativ puțin	7	45	0.156	< .001
	relativ mult	9	45	0.200	< .001
	foarte mult	14	45	0.311	0.016
	imens	9	45	0.200	< .001
ABILITATI	foarte puțin	3	45	0.067	< .001
	relativ puțin	14	45	0.311	0.016
	relativ mult	16	45	0.356	0.072
	foarte mult	11	45	0.244	< .001
	complet	1	45	0.022	< .001
IMPORTANTA_AUTODEZVOLTARE	relativ puțin	2	45	0.044	< .001
	relativ mult	15	45	0.333	0.036
	foarte mult	9	45	0.200	< .001
	imens	19	45	0.422	0.371
IMPORTANTA_SANATATE	foarte puțin	1	45	0.022	< .001
	relativ puțin	2	45	0.044	< .001
	relativ mult	11	45	0.244	< .001
	foarte mult	9	45	0.200	< .001
	imens	22	45	0.489	1.000
IMPORTANTA_IDENTITATE	relativ puțin	1	45	0.022	< .001
	relativ mult	7	45	0.156	< .001
	foarte mult	15	45	0.333	0.036
	complet	22	45	0.489	1.000
INTELEGERE_ALTII	foarte puțin	6	45	0.133	< .001
	relativ puțin	19	45	0.422	0.371
	relativ mult	15	45	0.333	0.036
	foarte mult	5	45	0.111	< .001
PROCES_SPONTAN	foarte rar	3	45	0.067	< .001
	relativ rar	29	45	0.644	0.072
	foarte des	9	45	0.200	< .001
	mereu	4	45	0.089	< .001
PROCES_SIMBOL.INTENTIONAT	foarte rar	3	45	0.067	< .001
	relativ rar	31	45	0.689	0.016
	foarte des	9	45	0.200	< .001
	mereu	2	45	0.044	< .001
REFLECTARE_GENERAL	deloc	2	45	0.044	< .001
	foarte rar	6	45	0.133	< .001
	relativ rar	21	45	0.467	0.766
	foarte des	9	45	0.200	< .001
	mereu	7	45	0.156	< .001
REFLECTARE_ULTERIOR	deloc	2	45	0.044	< .001
	foarte rar	6	45	0.133	< .001
	relativ rar	23	45	0.511	1.000
	foarte des	8	45	0.178	< .001
	mereu	6	45	0.133	< .001

Note. Proportions tested against value: 0.5.

Tabel 1 - Rezultatele obținute la itemii din scala aferentă relației artistului cu activitatea sa, din cadrul SOVAA.

Conform Tabelului 1, majoritatea participanților (reprezentând peste 50% din eșantion) au apreciat variabilele "importanța artei pentru autodezvoltare", " importanța artei pentru sănătate", și " importanța artei pentru identitate" ca fiind "relativ mult", "foarte mult", sau "imens" de importante. Proporția cumulată a acestor răspunsuri este de peste 0.8 în cazul tuturor celor 3 variabile. Aceste rezultate confirmă asumpția de bază a acestei cercetări- anume faptul că artiștii vizuali practicanți consideră arta lor ca fiind de o mare importanță psihologică.

În ceea ce privește variabila aferentă gradului în care respondenții simt că arta lor este înțeleasă de către ceilalți, 25 din 45 de respondenți au ales opțiunile "foarte puțin" și "relativ puțin", proporția cumulată a acestora fiind de 0.555. Aceste rezultate confirmă faptul că artiștii vizuali practicanți sunt predispuși a simți că arta lor nu este înțeleasă- astfel subliniind cât de important este ca psihologul sau psihoterapeutlui să depună efortul necesar pentru a extinde înțelegerea oferită clientului artist și asupra artei acestuia.

Variabilele cheie în această cercetare- măsura în care artiștii reflectează asupra semnificației artei lor, au subliniat potențialul dezvoltării acestora prin intermediul consilierii psihologice. În cazul frecvenței reflectării asupra semnificației artei proprii la modul general, 29 din 45 de respondenți au ales opțiunile "deloc", "foarte rar", sau "relativ rar", proporția cumulată a acestora fiind de 0.644. Iar în cazul frecvenței reflectării ulterioare (relativ perioadei imediat apropiate de momentul creației) asupra semnificației artei proprii, 31 din 45 de respondenți au ales opțiunile "deloc", "foarte rar", sau "relativ rar", proporția cumulată a acestora fiind de 0.688.

Spearman's Correlations

Variable		ID_ARTIST	IMP_AUTODEZVOLTARE	IMP_SANATATE	IMP_IDENTITATE	MOTIVATIE_STARE
2. IMP_AUTODEZVOLTARE	Spearman's rho	0.448**	—			
	p-value	0.002	—			
3. IMP_SANATATE	Spearman's rho	0.449**	0.618***	—		
	p-value	0.002	< .001	—		
4. IMP_IDENTITATE	Spearman's rho	0.436**	0.627***	0.729***	—	
	p-value	0.003	< .001	< .001	—	
5. MOTIVATIE_STARE	Spearman's rho	-0.043	-0.033	0.304*	0.131	—
	p-value	0.779	0.830	0.042	0.393	—
6. MOTIVATIE_SENS	Spearman's rho	0.282	0.305*	0.369*	0.358*	0.359*
	p-value	0.061	0.041	0.013	0.016	0.015

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tabel 2 - Corelații între itemii Inventarului SOVAA care vizează importanța artei pentru artist.

Conform Tabelului 2, se observă corelații pozitive puternice cu indici de 0.448, 0.449, și 0.436, la un prag de semnificație p <.01, între variabila "identificare cu identitatea de artist", și variabilele "importanța artei pentru autodezvoltare", "importanța artei pentru sănătatea mintală", și "importanța artei pentru identitatea de sine". Aceste rezultate confirmă faptul că actul artistic este cu atât mai integral în viața unui artist cu cât acesta apreciază identitatea sa artistică ca fiind parte importantă din identitatea sa de sine la modul general; acest lucru sugerează faptul că în procesul de consiliere psihologică activitatea artistică este o resursă importantă, fiindcă artiștii o consideră esențială pentru dezvoltarea, sănătatea, și identitatea lor.

De asemenea, observăm corelații pozitive cu indici de 0.305, 0.369, 0.358 și 0.359, la un prag de semnificație p <.05, între variabila "însemnătatea artei create ca factor motivator pentru procesul artistic", și variabilele "importanța artei pentru autodezvoltare", "importanța artei pentru sănătatea mintală", "importanța artei pentru identitatea de sine", și "starea conferită de procesul artistic ca factor motivator pentru respectivul proces". Aceste rezultate confirmă faptul că sentimentul că arta realizată de către un artist conferă un sens mai larg vieții sale va motiva o apreciere globală favorabilă a importanței personale a sa.

Spearman's Correlations

Variable		REFLECTARE_GENERAL	INTELEGERE_ALTII	AFECT_VULNERABIL.AFTER	STIL_SIMBOLIC	PROCES_SIMBOL.INTENT
3. AFECT_VULNERABIL.AFTER	Spearman's rho	0.286	-0.305*	—		
	p-value	0.057	0.042	—		
4. MOTIVATIE_AFECT	Spearman's rho	0.150	-0.398**	0.381**		
	p-value	0.327	0.007	0.010		
5. STIL_SIMBOLIC	Spearman's rho	0.247	-0.504***	0.240	—	
	p-value	0.101	< .001	0.113	—	
6. PROCES_SIMBOL.INTENT	Spearman's rho	0.612***	-0.037	0.324*	0.184	—
	p-value	< .001	0.811	0.030	0.227	—
7. STIL_SINCER	Spearman's rho	0.366*	-0.179	0.245	0.377*	0.368*
	p-value	0.013	0.239	0.104	0.011	0.013

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tabel 3 - Corelații între itemii Inventarului SOVAA care vizează comunicarea prin artă.

Conform Tabelului 3, se observă corelații negative puternice cu indici de -0.305, -0.398, și -0.504, la praguri de semnificație p <.05, p <.01, și p <.001, între variabila "măsura percepută în care arta este înțeleasă", și variabilele "afect vulnerabil după procesul artistic", "comunicarea afectivă ca factor motivator pentru procesul artistic", și "stil artistic simbolic". Aceste rezultate confirmă faptul că artiștii care sunt motivați să creeze de către factori afectivi, vulnerabilizanți, investesc emoțional în gradul în care arta lor- folosită drept mijloc de comunicare pentru respectivul material psihologic- este înțeleasă, astfel devenind mai sensibili la posibilele interpretări inacurate. Iar cu cât stilul acestora încorporează mai multe elemente simbolice- aferente utilizării conștiente și intenționate a artei drept mijloc de comunicare- cu atât acest mesaj artistic este mai probabil să nu fie înțeles corespunzător. Cu cât gradul de abstractizare crește, cu atât scade potențialul de a fi înțeles, dar crește varietatea conținutului psihologic care poate fi exprimat. Acești factori întăresc necesitatea interpretării atente a ceea ce artiștii comunică prin arta lor, mai ales într-un context de consiliere psihologică în care indivizii aflați în acesta au nevoia și așteptarea de a fi înțeleși.

De asemenea, observăm corelații pozitive cu indici de 0.366, 0.377, și 0.368 la un prag de semnificație p <.05, între variabila "stil artistic sincer", și variabilele "reflectarea asupra artei", "stil artistic simbolic" și "includerea intenționată a simbolurilor". Acest rezultat confirmă faptul că artiștii își apreciază arta ca fiind cu atât mai sinceră cu cât includ mai multe elemente simbolice, iar cu cât mai mult își apreciază arta drept fiind sinceră, cu atât mai frecvent vor reflecta asupra acesteia. Aceste corelații întăresc afirmația conform căreia artiștii folosesc arta drept un mijloc de comunicare securizant, fapt relevant pentru consilierea psihologică datorită materialului conținut.

Spearman's Correlations

Variable		REFLECTARE_GENERAL	IMP_AUTODEZVOLTARE	INSPO_AFECTIV
2. IMP_AUTODEZVOLTARE	Spearman's rho	0.528***	—	
	p-value	< .001	—	
3. INSPO_AFECTIV	Spearman's rho	0.310*	0.550***	—
	p-value	0.038	< .001	—
4. INSPO_EXPERIENTIAL	Spearman's rho	0.452**	0.267	0.437**
	p-value	0.002	0.077	0.003

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tabel 4 - Corelații între itemii Inventarului SOVAA care vizează sursele personale de inspirație artistică.

Conform Tabelului 4, se observă corelații pozitive puternice cu indici de 0.528, 0.310, și 0.452 la praguri de semnificație p <.001, p <.05, și p <0.1, între variabila "reflectarea asupra artei", și variabilele "importanța artei pentru autodezvoltare", "trăiri afective ca sursă de inspirație pentru procesul artistic", și "experiențe trăite ca sursă de inspirație pentru procesul artistic". Aceste rezultate confirmă faptul că artiștii care își procesează trăirile afective și experiențiale prin arta lor sunt mai predispuși la a reflecta asupra artei pe care o creează, fapt care la rândul său contribuie semnificativ la dezvoltarea lor psihologică. Astfel este susținută ideea conform căreia dezvoltarea

abilității de a reflecta asupra artei create poate înzestra artiștii cu o nouă metodă de a-și procesa și gestiona experiențele, viața psihologică, și trăirile afective.

De asemenea, observăm o corelație pozitivă foarte puternică cu un indice de 0.550, la un prag de semnificație p <.001, între "trăiri afective ca sursă de inspirație pentru procesul artistic", și "importanța artei pentru autodezvoltare". Acest rezultat confirmă faptul că pentru artiștii a căror creații sunt inspirate de către trăirile lor afective procesul artistic este unul foarte important pentru dezvoltarea lor psihologică, oferind un mediu în care aceștia își pot procesa emoțiile într-un mod constructiv.

Concluzii și implicații practice

Scopul cercetării de față a fost de a confirma aserțiunea conform căreia arta este un fond psihoexpresiv care reflectă, comunică, și transformă trăirile psihologice ale artistului- astfel fiind o resursă importantă în consilierea psihologică. Rezultatele obținute au confirmat faptul că artiștii vizuali practicanți consideră arta lor ca fiind de o mare importanță psihologică, comunicând prin aceasta.

Informațiile obținute în urma discuțiilor care pot fi facilitate de către acest mijloc de comunicare asincron, indirect, vizual, și non-verbal pot reprezenta o oportunitate de a releva anumite aspecte ale experiențelor, trăsăturilor și funcționării psihice a clientului artist, care altfel ar fi fost dificil de accesat.

De asemenea, este clar potențialul pe care dezvoltarea abilității de reflectare asupra propriilor creații artistice îl are- odată ce a dezvoltat această abilitate (fapt pe care psihologul sau psihoterapeutul îl poate facilita), clientul artist dobândește o metodă nouă prin care să își gestioneze viața afectivă, potențialele suferințe psihologice, și drumul către sine.

Bibliografie

1. Abraham, A. (2020). *The Cambridge Handbook of the Imagination*. Cambridge University Press.
2. Abt, T. (2005). *Introduction to Picture Interpretation, According to C. G. Jung*. Living Human Heritage Publications.
3. Bar-On, R., & Parker, J. (2000). *The Handbook of Emotional Intelligence*. Jossey-Bass.
4. Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity, Flow: The Psychology of Discovery and Invention*. HarperCollins.
5. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. Bantam Books.
6. Haeyen, S., van Hooren, S., van der Veld, W., **& Hutschemaekers, G.** (2017). Promoting Mental Health Versus Reducing Mental Illness in Art Therapy With Patients With Personality Disorders. Arts in Psychotherapy, 58, 11-16. http://dx.doi.org/10.1016/j.aip.2017.12.009
7. Hammer, E. (1997). *Advances in Projective Drawing Interpretation*. Charles C Thomas.
8. Jung, C. (1964). *Man and His Symbols*. Dell Publishing.
9. Killick, K., & Schaverien, J. (1997). *Art, Psychotherapy, and Psychosis*. Routledge.
10. Malchiodi, C. (2002). *The Soul's Palette: Drawing on Art's Transformative Powers for Health and Well-Being*. Shambhala.
11. Moss, M., et al. (2022). The Effect of Creative Arts Therapy on Psychological Distress in Health Care Professionals. Am J Med. 2022 Oct;135(10):1255-1262.e5. https://doi.org/10.1016/j.amjmed.2022.04.016
12. Oster, G., & Crone, P. G**.** (2004). *Using Drawings in Assessment and Therapy* (2nd ed.). Brunner-Routledge.

13. Rank, O. (1932). *Art and Artist: Creative Urge and Personality Development*. Agathon Press.
14. Vaillant, G. **(**1993). *The Wisdom of the Ego*. Harvard University Press.
15. Verdon, B., & Azoulay, C. (2020). *Psychoanalysis and Projective Methods in Personality Assessment: The French School*. Hogrefe Publishing.
16. Vygotsky, L. (1971). *The Psychology of Art*. The M.I.T. Press.

PROCESUL DE RECRUTARE ȘI SELECȚIE A PERSONALULUI ÎN COMPANIA MATEROM

Adorjan (Brai) Ionela

Masterand Managementul resurselor umane,

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof.univ.dr. Mihaela Stoica

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper analyzes the recruitment and selection processes within the Materom group, a leading company in Romania's automotive sector, highlighting their impact on organizational performance. It emphasizes how these processes influence employee performance and retention, exploring both theoretical frameworks and practical applications. The theoretical section reviews traditional and modern recruitment models, the influence of digitalization, and emerging HR trends. It also features a meta-analytic study synthesizing existing research on effective recruitment and its relationship to employee retention and organizational culture. The practical section presents a comparative case study focused on Materom's strategies. It details the company's recruitment methods, profiles of preferred candidates, and offers data-driven suggestions for process optimization. This approach sheds light on how tailored recruitment practices support competitiveness in a dynamic labor market. The paper concludes with general insights and actionable recommendations, underlining the importance of a strategic approach to recruitment in strengthening an organization's human capital. It serves as a valuable tool for HR professionals and managers seeking to refine talent acquisition and retention strategies across industries. Overall, the study reinforces the idea that a well-structured recruitment process is fundamental to long-term organizational success.

Keywords: *Recruitment, selection, organizational performance, employee retention, strategic approach.*

Introducere

Recrutarea și selecția forței de muncă reprezintă piloni esențiali în construirea unui avantaj competitiv sustenabil pentru orice organizație. Procesul de recrutare și selecție este esențial pentru succesul unei organizații, dar nu este lipsit de riscuri. În absența unor proceduri bine definite și a unei evaluări obiective, pot apărea o serie de erori care afectează negativ performanța organizațională, climatul intern și imaginea companiei (Pânișoară, Pânișoară, 2015). Un proces de selecție bine fundamentat, nu doar că optimizează performanța internă, ci contribuie și la consolidarea unei culturi organizaționale sănătoase și sustenabile (Armstrong, Taylor, 2023).

În calitate de specialist în resurse umane în cadrul companiei Materom, am avut oportunitatea de a observa direct modul în care o strategie bine articulată în acest domeniu contribuie la atingerea obiectivelor organizaționale. Alegerea acestei teme de cercetare derivă din interesul profesional pentru evaluarea eficienței proceselor actuale și pentru identificarea modalităților de optimizare a acestora, în contextul unei piețe a muncii tot mai dinamice și provocatoare. Într-un context economic în care piața muncii este în permanentă schimbare, atragerea și retenția angajaților valoroși reprezintă provocări majore. În acest sens, strategiile moderne de recrutare și selecție devin esențiale pentru dezvoltarea durabilă și competitivitatea companiilor.

Recrutarea personalului este reprezentată de activitatea organizată de instituție, de a atrage resurse umane neocupate pentru satisfacerea necesarului de forță de muncă din perioada

respectivă. (Nagy, A., Mihăescu, L., 2005). O abordare strategică în recrutare, care se concentrează pe identificarea candidaților nu doar cu abilitățile tehnice necesare, ci și cu o potrivire culturală solidă și o aliniere la valorile organizaționale, pune bazele unei rate ridicate de retenție. Această sinergie între recrutare și retenție contribuie semnificativ la reducerea costurilor asociate fluctuației de personal și la construirea unei echipe stabile și performante. (Radu, F., 2021)

Recrutarea este prima etapă a procesului de ocupare a unui loc de muncă ce presupune o analiză detaliată a postului și a cerințelor sale, astfel încât să poată fi identificate sursele adecvate de candidați și modalitățile prin care aceștia pot fi atrași. Selecția urmează recrutării și constă în evaluarea candidaților prin diverse metode, alegerea celor mai potriviți pentru post și, ulterior, formularea unei oferte de angajare. (Petrescu, I., 2003)

Realizând un studiu meta-analitic, care oferă un cadru valoros pentru sintetizarea rezultatelor provenite din studii multiple, care contribuie la identificarea celor mai valide și utile practici de selecție a personalului am constatat ca majoritatea cercetărilor au studiat metodele de selecție din perspectiva validității performanței angajaților, eficienței organizaționale. Studiul realizat de Iliescu, D. și Ţânculescu-Popa, L., 2021 pune accentul pe potrivirea culturală între angajat și organizație, unde selecția personalului este bazată pe adaptabilitatea la modelul organizațional dominant.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Lucrarea își propune să analizeze etapele și metodele utilizate în recrutare și selecție în cadrul grupului Materom și să identifice bune practici și să propună soluții pentru optimizarea procesului de recrutare și selecție profesională. Cercetarea își propune examinarea documentelor interne referitoare la politicile de recrutare și oferă o imagine clară asupra eficienței strategiilor existente. În plus, sunt comparate practicile Materom cu cele ale altor companii din industrie, pentru a evidenția atât punctele forte, cât și ariile de îmbunătățire. Prin această abordare, se urmărește identificarea impactului procesului de recrutare asupra retenției și satisfacției angajaților, oferind concluzii utile pentru perfecționarea strategiilor de atragere a talentelor în cadrul organizațiilor.

Obiectivul principal este de a realiza o înțelegere sistematică a mecanismelor de identificare și atragere a candidaților, a factorilor care condiționează eficiența selecției și a gradului de validitate al instrumentelor aplicate în acest context. Sunt supuse evaluării metode precum interviurile structurate, testele psihometrice, probele de lucru și evaluările centrate pe competențe, cu scopul de a determina capacitatea acestora de a prezice performanța profesională și de a susține o selecție riguroasă, echitabilă și orientată spre rezultate.

Totodată, se analizează adaptarea strategiilor de recrutare în funcție de nivelul și specificul posturilor, reliefând diferențele de abordare dintre pozițiile operaționale și cele de conducere. Este explorat gradul de coerență internă al procesului și modul în care acesta se aliniază cu nevoile organizaționale actuale, într-un mediu competitiv al pieței muncii. În plus, sunt abordate tendințele emergente din domeniu, precum utilizarea inteligenței artificiale, realității virtuale sau rețelelor sociale în procesul decizional, cu accent pe potențialul acestora de a eficientiza recrutarea și selecția profesională. Rezultatele urmăresc să fundamenteze dezvoltarea unor modele de selecție bazate pe dovezi, aplicabile în mediul organizațional contemporan și orientate spre consolidarea performanței prin atragerea talentelor potrivite.

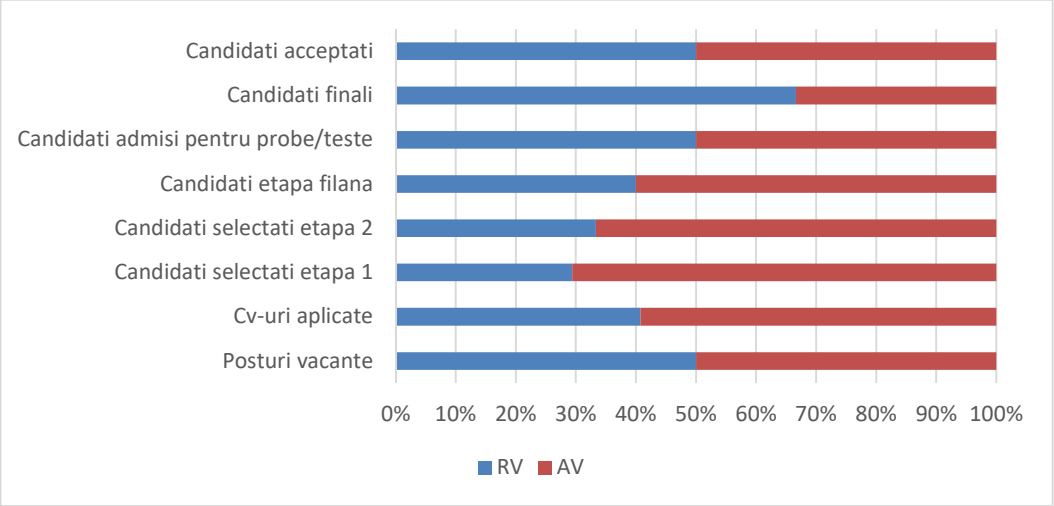
Ipotezele cercetării

Există diferențe semnificative între angajații din funcțiile de reprezentant de vânzări și șofer extern, atât în ceea ce privește profilul psihologic - definit prin trăsături de personalitate, motivații și abilități interpersonale - cât și în nivelul de satisfacție profesională. Această ipoteză explorează impactul specificității rolului ocupațional asupra caracteristicilor psiho-comportamentale și a percepției asupra muncii, în contextul particular al companiei analizate.

Ipotezele specifice sunt construite în raport direct cu obiectivele cercetării, vizând testarea diferențelor și particularităților strategiilor de recrutare și selecție aplicate la nivelul diferitelor categorii de posturi. Formularea acestora conferă direcție și rigoare investigației, susținând o analiză structurată a modului în care procesul de selecție este influențat de cerințele posturilor și de profilul candidaților. Astfel, cercetarea se centrează pe evidențierea coerenței dintre ipotezele propuse și realitatea organizațională, cu scopul de a genera concluzii aplicabile în optimizarea strategiilor de resurse umane.

Eșantionul cercetării

Studiul s-a realizat în carul grupului companiilor Materom, pe departamentului Comercial, postul vacant de reprezentant de vânzări (RV) si departamentul Transport postul vacant de agent vânzări rute externe (AV), la acest studiu a participat 12 candidati pentru postul de AV, respectiv 6 pentru postul de RV.

Grafic 1. Graficul procesului de recrutare și selecție

Instrumentele de cercetare

Au fost utilizate o serie de instrumente specifice metodologiei mixte, care au permis o analiză aprofundată și multidimensională a proceselor de recrutare și selecție din cadrul companiei Materom. Printre aceste instrumente se numără interviurile semistructurate, realizate cu specialiști și manageri din domeniul resurselor umane, având rolul de a explora în profunzime percepțiile și practicile organizaționale actuale. De asemenea, au fost aplicate chestionare standardizate angajaților recent încadrați, pentru a evalua nivelul de satisfacție profesională, percepția asupra procesului de selecție și gradul de compatibilitate între profilul postului și experiența individuală.

Rezultatele cercetării

Analiza procesului de recrutare și selecție desfășurat de compania Materom, concentrată asupra posturilor de agent vânzări – rute externe și reprezentant vânzări – relații comerciale, evidențiază o abordare structurată, coerentă și orientată spre performanță în gestionarea resursei umane.

S-a realizat examinarea politicilor interne de recrutare, a fișelor de post și a altor materiale relevante, oferind o bază factuală asupra cadrului procedural. În plus, s-a realizat o evaluare psihologică focalizată pe diferențele dintre angajații din două categorii ocupaționale, reprezentanți de vânzări și șoferi externi, prin aplicarea unor instrumente validate de măsurare a trăsăturilor de personalitate, a motivațiilor și a abilităților interpersonale. Această abordare integrată a permis corelarea datelor calitative cu cele cantitative, asigurând coerență și validitate în analiza ipotezelor formulate.

Se urmărește identificarea impactului procesului de recrutare asupra retenției și satisfacției angajaților, oferind concluzii utile pentru perfecționarea strategiilor de atragere a talentelor în cadrul organizațiilor.

Grafic 2. Graficul etapei de recrutare conform posturilor vacante

Procesul de recrutare și selecție este asigurat de o echipă cu 5 persoane care este responsabilă de identificarea, atragerea și evaluarea candidaților potriviți pentru posturile vacante, fiecare având repartizate un număr de 2-4 firme din grupul Materom. Aceasta include gestionarea procesului de recrutare, de la publicarea anunțurilor și trierea CV-urilor până la desfășurarea interviurilor și verificarea referințelor. De asemenea au atribuții specifice de colaborare cu managerii departamentelor care vizează posturile vacante.

Pentru a atrage cei mai potriviți candidați, Materom utilizează o serie de metode de recrutare interne (promovarea oportunităților de angajare pe site-ului web al companiei, promovarea angajaților existenți pe poziții superioare, stimulând astfel dezvoltarea lor profesională, un program de recomandări ale angajaților, prin care salariații actuali pot sugera candidați potriviți și pot primi beneficii pentru recomandările care duc la angajări de succes) și metode externe (publicarea anunțurilor de angajare pe diverse platforme online, cum ar fi site-uri de joburi, rețele sociale profesionale precum LinkedIn și secțiunile de cariere ale propriilor site-uri web, organizația stabilește parteneriate cu instituții de învățământ, cum ar fi universități și școli tehnice, pentru a identifica și atrage tineri talentați, participarea la târguri de carieră pentru a interacționa direct cu potențialii candidați, programe de intership și stagii de practică – oferirea de oportunități de formare și dezvoltare pentru studenți și absolvenți, structurate conform nevoilor acestora dar în același timp adaptate programului legal și limitărilor acestor aspecte potrivit vârstelor, abordarea unor agenții de recrutare specializate în identificarea și selectarea candidaților potriviți). Materom își fundamentează eforturile de atragere a candidaților bazată pe o strategie de comunicare menită să evidențieze oportunitățile profesionale oferite și valorile organizaționale promovate.

Selecția personalului în cadrul grupului de firme ce aparțin Materom implică de obicei metode structurate, adaptate profilului postului și culturii organizaționale. Metodele des utilizate de Materom pentru selectarea personalului în funcție de posturile care sunt vizate sunt: interviul structurat, testarea abilităților tehnice, evaluarea psihologică și teste de personalitate, verificarea referințelor și proba de lucru.

Optimizarea procesului de recrutare și selecție

Într-un mediu organizațional marcat de schimbări continue, din care compania Materom face parte este recomandat să își optimizeze procesul de recrutare și selecție prin integrarea unor instrumente digitale avansate, precum și automatizarea pre-screening-ului CV-urilor și adaptarea strategiilor de promovare a anunțurilor pentru eficientizare, se subliniază importanța consolidării relațiilor cu instituțiile de învățământ în vederea atragerii proactive a tinerelor talente, precum și implementarea unui sistem structurat de feedback post-selecție, capabil să consolideze imaginea de angajator. Revizuirea și standardizarea continuă a descrierilor posturilor, alături de evaluarea impactului angajărilor asupra performanței echipelor, sunt propuse drept măsuri esențiale pentru alinierea criteriilor de selecție la realitățile din teren și la cerințele unui mediu profesional aflat în permanentă evoluție.

Rezultatele cercetării indică o corelație semnificativă între claritatea descrierii posturilor și eficiența în stabilirea criteriilor de selecție, subliniind astfel importanța documentării riguroase a competențelor și responsabilităților specifice fiecărei funcții. Totodată, studiul relevă faptul că posturile cu profiluri tehnice distincte necesită predictori de performanță și metode de evaluare diferite față de cele administrative, justificând diferențierea strategiilor de selecție în funcție de specificul ocupațional.

Compania aplică o strategie de recrutare etapizată, adaptată obiectivelor organizaționale, în care selecția este realizată pe baza compatibilității valorice, a experienței și a potențialului de dezvoltare profesională. Diferențele în cerințele posturilor sunt gestionate printr-un proces de

selecție diferențiat, ceea ce permite o potrivire mai precisă între candidați și profilurile căutate. De asemenea, onboardingul personalizat și instruirea practică contribuie la integrarea eficientă a noilor angajați. Pe lângă aspectele deja consolidate, se recomandă extinderea digitalizării selecției și dezvoltarea parteneriatelor educaționale pentru atragerea talentelor. Cercetarea reflectă, în ansamblu, preocuparea companiei pentru profesionalism și coerență în construirea unei echipe performante, confirmând diferențele relevante între cerințele și indicatorii de performanță ai posturilor analizate.

Concluzii și implicații practice

Compania Materom se remarcă printr-o viziune strategică și bine conturată asupra gestionării resurselor umane, demonstrând un angajament autentic față de profesionalism, adaptabilitate și performanță organizațională. Prin procese de recrutare atent calibrate, metode de selecție diferențiate și un sistem de integrare eficient, Materom dovedește nu doar alinierea la bunele practici din domeniu, ci și capacitatea de a anticipa și valorifica tendințele emergente din piața muncii.

Valorificarea capitalului uman, susținută de o cultură organizațională solidă și orientată spre excelență, poziționează compania ca un exemplu de succes în sectorul auto românesc. Profesionalismul, grija față de angajați și deschiderea către inovație transformă Materom într-un reper inspirațional pentru organizațiile care își doresc să construiască echipe durabile și performante într-un climat competitive, se evidențiază existența diferențelor semnificative între angajații din funcțiile de reprezentant de vânzări și agent vânzări rute externe, atât în ceea ce privește profilul psihologic cât și în nivelul de satisfacție profesională.

Bibliografie

1. Armstrong, M., Taylor, S (2023) Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice. A Guide to the Theory and Practice of People Management, Edition Kogan Page, London
2. Iliescu, D., & Țânculescu-Popa, L. (2021) Metodologia Q în selecția de personal bazată pe evaluarea potrivirii angajaților prospectivi cu profilul cultural organizațional. Psihologia Resurselor Umane, nr 3, July 2021, p. 1-54
3. Nagy, A. Mihăescu, L. (2005) Managementul resurselor umane, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca.
4. Pânișoară, G., Pânișoară, I.-O. (2016) Managementul resurselor umane, ediția a 3a, Editura Polirom, Iași
5. Petrescu, I. (2003) Managementul personalului organizației, Editura Expert, București
6. Radu, F. (2021) Influența strategiei de recrutare asupra retenției angajaților, Managementul Resurselor Umane în România, 8(2), 35-50.

INVESTIGAREA NIVELULUI DE STRES ȘI A SATISFACȚIEI PROFESIONALE ÎN FUNCȚIE DE MODUL DE ORGANIZARE A MUNCII

Someșan Mădălina Codruța

Masterand Managementul resurselor umane,

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Prof.univ.dr. Mihaela Stoica

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The research aims to identify the main sources of professional dissatisfaction and the main stressors at work, but also to discover techniques to prevent the occurrence of these negative factors on employees and the organization. It is also investigated whether the level of stress felt by workers is influenced by the type of work (day shifts / night shifts). The participants in the research are 30 employees from a lumber company. The tools used were SPS questionnaires - stress perception scale, JDI, JIG - descriptive labor index and labor index in general that measure satisfaction with current work, boss, colleagues, promotion possibilities, current salary but also with work in general, Research results show that the way work is organized influences both stress levels and professional satisfaction levels.

Keywords: *Occupational stress, job satisfaction, shift work,*

Introducere

Stresul ocupațional și satisfacția profesională au devenit subiecte majore atât pentru organizații cât și pentru angajați. Stresul ocupațional poate avea anumite efecte asupra angajaților, din punct de vedere psihologic, stresul ocupațional poate duce la epuizare, anxietate, oboseală chiar și depresie, din punct de vedere medical, stresul la locul de muncă poate duce la boli cardiovasculare, vătămări, atac cerebral etc. Din cauza nivelului ridicat de stres la locul de muncă angajatul poate să recurgă la fumat excesiv, la consum de alcool, agresivitate și poate fi predispus la accidente.

Satisfacția profesională, este un aspect foarte important deoarece un angajat satisfăcut își va îndeplini sarcinile cu plăcere, va avea un randament mai mare, va întreține relații plăcute cu celelalte persoane de la locul de muncă, toate acestea fiind benefice pentru organizație (1).

Organizarea muncii, cum ar fi schimburile și munca de noapte, poate interfera cu percepția stresului legat de muncă și, prin urmare, cu dezvoltarea condițiilor patologice. Munca în schimbul de noapte, în special, poate avea un impact negativ asupra bunăstării lucrătorilor prin interferența cu sfera biologică. Turele de noapte s-au demostrat a fi dăunătoare atât pentru somnul angajaților cât și un factor de creștere a stresului (2).

Ideea de la care pleacă cercetarea este studiul realizat în 2015 pe 278 asistenții medicali. Rezultatele studiului au arătat că asistenții medicali ce lucrau în schimb de noapte au nevoie de o atenție specială din cauza riscului mai mare atât pentru nemulțumirea la locul de muncă, cât și pentru efectele nedorite asupra sănătății (3).

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Sunt investigarea și cunoașterea nivelului de stres și a factorilor stresori la locul de muncă; investigarea principalelor surse de satisfacție și măsurarea nivelului de satisfacție profesională, resimțite la locul de muncă și compararea nivelului de stres și satisfacție profesională în funcție tipul de organizare a muncii.

Ipotezele cercetării

1. Se presupune că, muncitorii care își exercită munca în schimburi de noapte, au un nivel de stres mai ridicat față de muncitorii care își exercită munca în schimburi de zi. 2. Se presupune că există diferențe între muncitorii din schimbul de zi și schimbul de noapte privind satisfacția față de munca actuală, salariul, posibilitățile de promovare, șeful și colegii. 3. Se presupune că nivelul de stres influențează satisfacția profesională.

Eșantionul cercetării

Studiul s-a realizat în Reghin, în cadrul unei firme private de prelucrare a lemnului. La acest studiu a participat un grup de 30 angajați, 15 angajați care lucrau în schimburi de zi și 15 angajați care lucrau în schimburi de noapte, din diverse departamente, fie pentru prelucrarea brută a materialului, pentru confecționarea produselor și finisarea acestora.

Instrumentele de cercetare

Pentru realizarea cercetării, s-a aplicat *Scala de percepție a stresului*, elaborată de S. Levenstein în anul 1993 (S.P.S), cu un coeficient Alpha Cronbach de 0,92, și *Indexul descriptiv al muncii și indexul muncii în general* (JDI/JIG) elaborat de Wiliam K, Patricia C. Smith și Balzer, cu un coeficient Alpha Cronbach de 0,86.

Procedura de lucru

Chestionarele au fost aplicate fizic, în timpul turelor de lucru aferente fiecărui grup. Pe parcursul cercetării, angajații firmei nu au prezentat un interes ridicat pentru participarea activă la cercetare, acest fapt explicând numărul mic de răspunsuri la cele două chestionare aplicate.

Rezultatele cercetării

Rezultatele semnificative obținute la compararea nivelului de stres în funcție de tipul muncii au fost redate in tabel 1.

Tabel 1 Rezultatele obținute la testul T privind nivelul de stres în funcție de tipul de muncii

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
						Significance		
		F	Sig.	t	df	One-Sided p	Two-Sided p	Std. Error Difference
STRES	Equal variances assumed	.393	.536	-17.052	28	.001	.001	1.689

Aplicând testul t pentru eșantioane independente, s-a găsit o diferență semnificativă a nivelului de stres între cei care își desfășoară activitatea în tura de zi și cei din tura de noapte,

rezultat cu un coeficient t de -17,0, cu df=28, semnificativ din punct de vedere statistic la nivelul p<0,01, adică angajații din tura de noapte percep un nivel al stresului mai ridicat decât cei din tura de zi. Se confirmă ipoteza 1.

În ceea ce privește nivelul de satisfacție profesionale s-au înregistrat diferențe semnificative între cele două grupuri de subiecți din schimburi de zi și din schimburi de noapte. (tabel 2).

Tabel 2 Testul t pentru eșantioanele independente în funcție de tipul de muncă privind Satisfacția muncii

							Significance		Std. Error
			F	Sig.	T	df	One-Sided p	Two-Sided p	Difference
Munca Actuală	Equal	variances assumed	.585	.451	7.723	28	.001	.001	1.407
Salar	Equal	variances assumed	2.490	.126	2.201	28	.018	.036	1.696
Promovare	Equal	variances assumed	.963	.335	2.757	28	.005	.010	1.548
Șeful	Equal	variances assumed	.810	.376	6.415	28	.001	.001	1.081
Colegii	Equal	variances assumed	2.191	.150	3.572	28	001	.001	1.661
Munca în General	Equal	variances assumed	.364	.551	5.490	28	.001	.001	1.178

Coeficientul t obținut la satisfacția față de muncă este de 7,72, df=28 (p<0,01), media la angajații care lucrează în timpul zilei fiind de 22,9, iar la angajații care lucrează în timpul nopții, de 12,0, ceea ce arată că angajații ce lucrează în timpul nopții sunt mai satisfăcuți de muncă actuală decât cei din schimbul de noapte. Pentru subscala Salar, media angajaților care lucrează în timpul zilei a fost de 11,07 (SD = 5,28), iar pentru angajații care lucrează în timpul nopții media a fost de 7,33 (SD=3,9). Aplicând testul t pentru eșantioane independente, am găsit o diferență semnificativă între cele două grupe, coeficientul t având valoarea de 2,2, df = 28, la un prag de semnificație de p<0,05. Angajații din schimbul de zi sunt mai mulțumiți de salar față de cei din schimbul de noapte. Mediile angajaților în tura de zi privind satisfacția față de Promovare au fost de 16,27 (SD=4,65), iar la angajații care lucrează în turele de noapte mediile au fost de 12,0 (SD=3,78). În urma aplicării testului t pentru eșantioane independente, s-a găsit o diferență semnificativă la cele două grupuri, cu t=2,76, df=28 și un prag de semnificație de p<0,05. Am găsit diferențe semnificative între grupa care își desfășoară activitatea în tura de zi și grupa care își desfășoară activitatea în tura de noapte, la variabila „Satisfacția față de șef" cu un coeficient t de 6,42, df=28 (p<0,01). Media la angajații care lucrează în timpul zilei fiind de 39,53, iar la angajații care lucrează în timpul nopții, de 32,6. La testul T, eșantioanelor independente privind satisfacția profesională față de muncă în general s-a obținut un coeficient t de 5,49, df=28 (p<0,01), care arată că satisfacția profesională față de muncă în general este afectată de modul de organizare a muncii.

Rezultatele obținute arată că angajații din schimbul de zi sunt mai satisfăcuți față de munca actuală, de muncă în general, de salar, șef, colegi față de cei din schimbul de noapte, ceea ce confirmă ipoteza 2.

Aplicând testul corelației Pearson privind scorurile obținute la nivelul de stres si satisfacția muncii, am obținut o corelație negativă de r=- .744 între nivelul de stres și satisfacția față de

muncă în general, la pragul de semnificație <0,01 (tabel 3). Din acestea rezultă că pe măsură ce crește satisfacția față de muncă în general, scade nivelul de stres. Se confirmă ipoteza 3.

Tabel 3 Rezultatele semnificative privind corelația dintre nivelul de stres și nivelul satisfacției muncii

		STRES
Munca în General	Pearson Correlation	-.744
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	30

Concluzii și implicații practice

Am pornit această lucrare cu presupunerea că angajații din schimburile de noapte sunt mai stresați si nesatisfăcuți față de cei care lucrează în schimburi de zi, în urma studiilor relevante și a datelor prezentate în lucrarea de față, am ajuns la concluzia că într-adevăr modul de organizare a muncii are influențe asupra stresului resimțit în cadrul unei organizații dar și asupra satisfacției profesionale.

Rezultatele cercetării subliniază importanța de a atrage atenția managerilor cu privire la acest aspect că angajații care lucrează în schimburi de noapte resimt stresul mai puternic decât cei ce lucrează în schimb de zi și sunt mai puțin satisfăcuți de muncă realizată, satisfacția față de șef, colegi, salar.

În concluzie, angajatorul trebuie să identifice riscurile de stres în muncă, să identifice persoanele care pot fi afectate de stres și în ce mod, să evalueze riscurile și să adopte măsuri de prevenire, înainte ca lucrătorii să fie afectați de stres.

Bibliografie

1. Briguglio, G., Teodoro, M., Italia, S., Verduci, F., Pollicino, M., Coco, M., De Vita, A., Micali, E., Alibrandi A., Lembo, G., Costa, C., Fenga, C. (2021) Salivary Biomarkers and Work-Related Stress in Night Shift Workers, *Int J Environ Res Public Health,* 2021 Mar 19; 18 (6):3184 https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33808679/
2. Ferri, P., Guadi, M., Marcheselli, L., Balduzzi, S., Magnani, D., Di Lorenzo, R. (2016) The impact of shift work on the psychological and physical health of nurses in a general hospital: a comparison between rotating night shifts and day shifts, *Risk Management and Healthcare Policy, vol 9, sept 2016, p. 203-211* https://doaj.org/article/ad5fb5a6c2b646f3bc3a4d84fda0f3b0
3. Văcaru, I. (2009) Stresul profesional. Importanță, prevenire, management organizațional. *AMT, II(2)*, 73-75. Retrieved from Google Scholar: https://www.amtsibiu.ro/Arhiva/2009/Nr2/AC/Vacaru-stresul-ro.pdf

STRATEGII DE MANAGEMENT AL RESURSELOR UMANE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA PERFORMANȚEI ORGANIZAȚIONALE

Adelina (Brumar) Păşcan [1],

Student Facultatea de Psihologie
Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Conf. univ. dr. Sorina-Mihaela Bălan[2]

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper explores the strategic role of human resource management (HRM) in enhancing organizational performance within the contemporary socio-economic context. The study examines theoretical approaches and practical perspectives on HRM, highlighting the connection between personnel management strategies and organizational efficiency. The methodology combines qualitative research with the analysis of specialized literature, complemented by a case study focused on organizational practices in Romania. The findings emphasize the importance of aligning HRM policies with organizational objectives, the role of motivation and professional development, and the integration of innovative tools in human resources. The paper concludes that sustainable organizational performance depends not only on efficient processes but also on fostering a culture of engagement, adaptability, and continuous learning.

Keywords: *Human resource management, organizational performance, motivation, professional development, strategic management, innovation*

Introducere

Managementul resurselor umane reprezintă unul dintre domeniile fundamentale ale științelor economice și sociale, având un rol esențial în configurarea performanței organizaționale. Într-un context caracterizat de globalizare, digitalizare și schimbări continue pe piața muncii, organizațiile se confruntă cu provocări majore legate de recrutarea, motivarea, dezvoltarea și retenția personalului. Dincolo de dimensiunea sa tehnică, managementul resurselor umane este o disciplină profund ancorată în realitățile sociale și culturale, având capacitatea de a influența climatul organizațional, coeziunea echipei și eficiența proceselor interne.

Importanța domeniului derivă din faptul că resursa umană nu poate fi substituită complet de tehnologie, ci rămâne principala sursă de inovație, creativitate și adaptabilitate. În acest sens, strategiile de resurse umane devin instrumente strategice pentru dezvoltarea organizațională, având un impact direct asupra performanței economice și sociale.

Lucrarea de față își propune să analizeze rolul strategiilor de management al resurselor umane în creșterea performanței organizaționale, printr-o abordare integrată care combină perspectiva teoretică cu analiza unor studii de caz din mediul organizațional românesc. Obiectivele principale ale cercetării vizează:

- identificarea corelațiilor dintre politicile de resurse umane și performanța organizațională;
- evidențierea factorilor motivaționali și a strategiilor de dezvoltare profesională;

[1] Email ionionescu@gmail.com,
[2] Email mariapopescu@gmail.com

- analiza impactului inovației și digitalizării asupra proceselor de resurse umane;
- formularea unor concluzii și recomandări privind sustenabilitatea performanței organizaționale.

Prin această abordare, lucrarea contribuie la consolidarea înțelegerii teoretice și practice asupra modului în care resursa umană poate deveni un avantaj competitiv în organizațiile moderne, integrând dimensiuni economice, sociale și psihologice într-un cadru coerent de analiză.

Metodologia cercetării

Managementul resurselor umane (MRU) a evoluat dintr-o abordare strict administrativă, axată pe gestionarea contractelor și a relațiilor de muncă, către o viziune strategică, orientată spre dezvoltarea capitalului uman și crearea de valoare adăugată pentru organizație. Literatura de specialitate subliniază faptul că resursa umană constituie un factor determinant al competitivității și al sustenabilității, fiind privită drept „resursa strategică" a secolului XXI (Armstrong, 2020).

Din perspectivă teoretică, strategiile de MRU se regăsesc la intersecția mai multor paradigme: teoria resurselor și capabilităților (resource-based view), care consideră oamenii ca sursă de avantaj competitiv sustenabil; teoriile motivaționale (Maslow, Herzberg, Deci & Ryan), care explică modul în care satisfacerea nevoilor și stimularea autonomiei duc la creșterea implicării; și teoriile organizaționale moderne, care plasează angajatul în centrul proceselor de inovare și schimbare.

În acest cadru, politicile de resurse umane se structurează în mai multe direcții esențiale:

- **recrutarea și selecția** – proces strategic de atragere și identificare a talentelor potrivite culturii organizaționale;
- **formarea și dezvoltarea profesională** – fundament pentru adaptabilitate și performanță pe termen lung;
- **evaluarea performanței** – mecanism de monitorizare și îmbunătățire continuă;
- **motivarea și recompensarea** – surse de satisfacție și retenție a personalului;
- **digitalizarea proceselor de MRU** – adoptarea de tehnologii inovative, inclusiv inteligența artificială, în gestionarea resurselor umane.

Metodologia cercetării a fost concepută pentru a îmbina analiza teoretică cu explorarea practică a realităților organizaționale. În prima etapă, a fost realizată o analiză documentară a literaturii de specialitate naționale și internaționale, pentru a fundamenta conceptele utilizate. În etapa a doua, s-a recurs la o cercetare aplicativă de tip calitativ și cantitativ, ce a vizat organizații din România. Instrumentele utilizate au inclus chestionare adresate angajaților și managerilor, interviuri semi-structurate și analiza documentelor interne de resurse umane.

Eșantionul de cercetare a cuprins organizații din sectoare variate (servicii, industrie, educație), ceea ce a permis conturarea unei imagini integrate asupra practicilor de MRU. Datele au fost interpretate prin analiza statistică descriptivă și prin metode calitative de analiză de conținut, urmărindu-se evidențierea relațiilor dintre politicile de resurse umane și nivelul de performanță organizațională raportat de respondenți.

Prin această abordare metodologică mixtă, cercetarea oferă atât o bază empirică solidă, cât și o ancorare în cadrele teoretice consacrate, conferind validitate și relevanță concluziilor formulate.

Rezultate și discuții

Analiza datelor obținute a confirmat ipoteza de bază a cercetării: politicile de resurse umane implementate în mod strategic au un impact semnificativ asupra performanței organizaționale. În continuare sunt sintetizate principalele rezultate.

Recrutare și selecție

Majoritatea respondenților au subliniat importanța procesului de recrutare și selecție pentru coerența și eficiența echipei. Organizațiile care utilizează proceduri transparente și criterii de selecție bine definite au raportat un nivel mai ridicat de satisfacție și integrare a noilor angajați. Un procent de peste 70% dintre participanți au menționat că un proces de selecție echitabil și adaptat competențelor reale contribuie la retenția personalului.

Formare și dezvoltare profesională

Rezultatele chestionarelor au indicat că angajații valorizează programele de formare continuă, acestea fiind asociate cu creșterea motivației și a performanței. Organizațiile care au investit constant în dezvoltarea competențelor au reușit să obțină o productivitate superioară și o reducere a fluctuației de personal. Interviurile cu managerii au confirmat că, în contextul digitalizării accelerate, competențele transversale (adaptabilitatea, gândirea critică, abilitățile de comunicare) devin la fel de importante ca cele tehnice.

Evaluarea performanței

Analiza documentelor organizaționale a arătat că sistemele de evaluare bine structurate și comunicate transparent stimulează implicarea și responsabilitatea angajaților. În organizațiile în care evaluarea a fost percepută ca un proces constructiv și corelat cu planuri de dezvoltare personală, nivelul de implicare al angajaților a crescut semnificativ. Totuși, în unele cazuri, evaluarea a fost percepută ca formală, ceea ce a diminuat încrederea în obiectivitatea procesului.

Motivarea și satisfacția angajaților

Datele obținute relevă o legătură puternică între politicile de recompensare și gradul de implicare. Angajații care au beneficiat de recunoaștere financiară și non-financiară (feedback pozitiv, oportunități de avansare, flexibilitate) au manifestat un nivel mai ridicat de satisfacție profesională. Studiul de caz analizat a evidențiat faptul că organizațiile care au integrat un sistem mixt de recompense au reușit să își fidelizeze personalul chiar și în condiții economice dificile.

Impactul digitalizării

Un element distinctiv al cercetării este rolul digitalizării în procesele de MRU. Instrumentele electronice utilizate pentru recrutare, evaluare și formare s-au dovedit a fi eficiente, mai ales în perioada post-pandemică. Totuși, unii respondenți au menționat dificultăți legate de adaptarea rapidă la noile tehnologii, ceea ce sugerează necesitatea unor programe suplimentare de formare.

Discuții

Rezultatele confirmă literatura de specialitate (Armstrong, 2020; Ulrich & Dulebohn, 2015), potrivit căreia performanța organizațională este direct influențată de strategiile de resurse umane. De asemenea, datele obținute susțin ideea că dezvoltarea capitalului uman, alături de o cultură organizațională bazată pe încredere și colaborare, reprezintă factori critici pentru succesul pe termen lung. În același timp, cercetarea a evidențiat provocări legate de formalismul unor procese de evaluare și de adaptarea angajaților la digitalizare, ceea ce constituie direcții de îmbunătățire pentru organizațiile analizate.

Concluzii și implicații practice

Studiul realizat evidențiază faptul că managementul resurselor umane reprezintă un factor determinant pentru performanța organizațională în contextul actual. Rezultatele cercetării au confirmat importanța unei abordări strategice a politicilor de resurse umane, cu impact direct asupra motivației, satisfacției și implicării angajaților.

Concluziile principale sunt următoarele:

- Strategiile de recrutare și selecție transparente contribuie la integrarea și retenția personalului.
- Investițiile în formarea și dezvoltarea profesională cresc adaptabilitatea și productivitatea angajaților.
- Evaluarea performanței, atunci când este corelată cu planuri de dezvoltare individuală, stimulează implicarea și responsabilitatea.
- Sistemele de motivare, atât financiare, cât și non-financiare, determină un grad ridicat de satisfacție și loialitate.
- Digitalizarea proceselor de resurse umane oferă eficiență și flexibilitate, dar necesită adaptarea continuă a competențelor.

Lucrarea subliniază, de asemenea, importanța alinierii politicilor de resurse umane cu strategia organizațională generală și cu obiectivele de dezvoltare sustenabilă. Pe termen lung, organizațiile care reușesc să îmbine eficiența proceselor cu valorizarea resursei umane vor obține un avantaj competitiv durabil.

Bibliografie

1. Armstrong, M. (2020). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice* (15th ed.). Kogan Page.
2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
3. Herzberg, F. (2003). *One more time: How do you motivate employees?* Harvard Business Review Press. (Original work published 1968)
4. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.
5. Ulrich, D., & Dulebohn, J. H. (2015). Are we there yet? What's next for HR? *Human Resource Management Review, 25*(2), 188–204. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2015.01.004
6. Verza, E. (2001). *Psihologia muncii și organizațională*. Editura Polirom.

ABORDĂRI INOVATOARE ÎN MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE: PERSPECTIVE METODOLOGICE DIN CERCETAREA ORGANIZAȚIONALĂ

Ioana-Larisa Popescu,

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Conf. univ. dr. Sorina-Mihaela Bălan[1]

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The present paper investigates innovative approaches in human resource management (HRM), with a particular focus on the methodological dimensions of organizational research. By combining theoretical perspectives with applied analysis, the study emphasizes how methodological rigor can enhance the validity and reliability of findings in HRM. The research employed a mixed-method design, including quantitative surveys and qualitative interviews, applied to a heterogeneous sample of employees from Romanian organizations. Data collection involved standardized questionnaires, semi-structured interviews, and document analysis, while data interpretation combined statistical and content analysis. The results highlight correlations between HRM practices and employee satisfaction, motivation, and organizational performance. The paper concludes that well-designed research methodologies contribute to evidence-based HRM strategies, supporting sustainable organizational development.

Keywords: *Human resource management, organizational research, methodology, employee satisfaction, motivation, sustainable development*

Introducere

Managementul resurselor umane (MRU) reprezintă una dintre cele mai dinamice arii de cercetare din științele economice și sociale, având un impact direct asupra performanței organizaționale și a bunăstării angajaților. Într-o perioadă marcată de schimbări accelerate la nivel tehnologic, social și economic, organizațiile sunt nevoite să adopte practici inovatoare de MRU pentru a răspunde atât nevoilor angajaților, cât și cerințelor pieței.

Literatura de specialitate evidențiază faptul că succesul organizațional nu depinde exclusiv de resurse materiale sau financiare, ci, în mod fundamental, de capitalul uman, considerat motorul principal al inovației și competitivității. În acest sens, politicile de MRU trebuie să depășească nivelul strict administrativ, transformându-se în instrumente strategice ce aliniază obiectivele individuale cu cele organizaționale.

Totuși, pentru ca aceste politici să fie validate și aplicabile, este necesară fundamentarea lor pe cercetări empirice riguroase. Rigoarea metodologică reprezintă o condiție esențială pentru asigurarea credibilității rezultatelor și pentru formularea de recomandări aplicabile în practică. Astfel, cercetările în domeniul MRU nu pot fi desprinse de metodologia utilizată, aceasta determinând atât calitatea, cât și relevanța concluziilor.

[1] Email bsorinamihaela@yahoo.com

Lucrarea de față își propune să analizeze modul în care metodele de cercetare aplicate în domeniul MRU pot contribui la formularea unor concluzii valide și utile pentru organizații. Obiectivele cercetării vizează:

- descrierea cadrului teoretic privind rolul metodologiei în MRU;
- prezentarea detaliată a designului cercetării, a instrumentelor și a procedurilor utilizate;
- evidențierea rezultatelor obținute prin corelarea practicilor de MRU cu satisfacția și motivația angajaților;
- formularea unor recomandări privind aplicabilitatea metodologiilor mixte în cercetările viitoare.

Cadrul teoretic

Managementul resurselor umane (MRU) a devenit un domeniu de interes major pentru organizațiile contemporane, datorită legăturii directe dintre practicile de MRU și performanța organizațională. Abordările moderne depășesc perspectiva clasică de administrare a personalului și pun accent pe dezvoltarea capitalului uman ca resursă strategică (Ulrich & Dulebohn, 2015). În acest cadru, cercetarea în domeniul MRU are rolul de a identifica și analiza practicile care contribuie la implicarea, satisfacția și retenția angajaților.

Pentru ca aceste cercetări să ofere rezultate valide și utile, este esențială utilizarea unor metodologii complexe, adaptate atât contextului organizațional, cât și obiectivelor științifice. În literatura de specialitate se recomandă frecvent adoptarea **designului mixt** (mixed methods), care combină avantajele metodelor cantitative cu profunzimea analizei calitative (Creswell & Plano Clark, 2018).

Metodologia cercetării

Designul cercetării

Studiul prezent a adoptat o metodologie mixtă, structurată în două etape:

Etapa cantitativă, în cadrul căreia a fost aplicat un chestionar standardizat unui eșantion de angajați, cu scopul de a măsura percepțiile privind politicile de MRU, satisfacția profesională și nivelul de motivație.

Etapa calitativă, care a inclus interviuri semi-structurate cu manageri de resurse umane și angajați-cheie, pentru a aprofunda aspectele identificate în analiza statistică.

Această abordare a permis atât obținerea unor date comparabile și generalizabile, cât și înțelegerea detaliată a experiențelor și percepțiilor participanților.

Eșantionul cercetării

Eșantionul a fost alcătuit din 120 de angajați provenind din organizații din sectorul privat și public, acoperind domenii precum servicii, educație și industrie. Criteriile de selecție au inclus:

vechimea în organizație (minimum 1 an),

disponibilitatea de a participa la cercetare,

reprezentativitatea în raport cu structura organizațională.

Pentru etapa calitativă au fost selectați 10 participanți (5 manageri de resurse umane și 5 angajați), utilizați în regim de eșantion teoretic (theoretical sampling), pentru a acoperi diversitatea de perspective.

Instrumentele utilizate

În etapa cantitativă a fost aplicat un chestionar structurat, alcătuit din trei secțiuni principale:

Date demografice și profesionale (vârstă, sex, nivel de educație, experiență).

Scale de evaluare a satisfacției profesionale și a motivației (bazate pe modelul lui Herzberg, 2003 și pe teoria autodeterminării a lui Deci & Ryan, 2000).

Itemi referitori la percepția asupra politicilor de MRU (recrutare, evaluare, recompensare, formare).

Fiabilitatea chestionarului a fost testată prin coeficientul **Cronbach α = 0,87**, ceea ce indică o consistență internă ridicată.

În etapa calitativă s-au folosit **interviuri semi-structurate**, cu ghid de interviu ce a vizat:

- experiența angajaților cu privire la recrutare și selecție,
- percepția asupra evaluării performanței,
- relevanța programelor de formare,
- satisfacția și motivația legate de sistemele de recompensare.

Procedura de colectare a datelor

Datele cantitative au fost colectate prin distribuirea chestionarului online și în format tipărit, pe o perioadă de 4 săptămâni. Rata de răspuns a fost de 85%, ceea ce reflectă un nivel ridicat de interes și de implicare al participanților.

Interviurile au fost desfășurate față în față și online, fiind înregistrate și transcrise integral, cu acordul participanților. Durata medie a unui interviu a fost de 40 de minute.

Analiza datelor

Datele cantitative au fost analizate cu ajutorul programului *SPSS 26,* utilizând statistici descriptive (medii, deviații standard) și corelații Pearson pentru a identifica legăturile dintre variabile.

Datele calitative au fost analizate prin metoda *analizei tematice*, conform cadrului propus de Braun & Clarke (2006), identificând teme centrale precum „încrederea în procesul de evaluare", „motivația intrinsecă" și „impactul digitalizării în MRU".

Validitate și limite

Pentru a asigura validitatea internă, s-a utilizat **triangulația metodologică**, combinând datele obținute prin chestionare și interviuri. Totuși, cercetarea prezintă și limite, precum:

dimensiunea relativ redusă a eșantionului calitativ,

caracterul local al studiului, ceea ce restricționează generalizarea,

posibilitatea existenței unor biasuri de răspuns din partea participanților.

Cu toate acestea, designul mixt și utilizarea mai multor surse de date conferă un nivel ridicat de credibilitate concluziilor formulate.

Rezultate și discuții

Rezultate cantitative

Analiza statistică a chestionarelor a evidențiat corelații semnificative între practicile de management al resurselor umane și nivelul de satisfacție al angajaților. Cele mai relevante rezultate sunt:

Recrutare și selecție: 68% dintre respondenți au afirmat că procesul de selecție influențează motivația inițială pentru locul de muncă. Corelația dintre transparența procesului de recrutare și nivelul de satisfacție profesională a fost moderată și pozitivă ($r = 0,42$, $p < 0,01$).

Formare profesională: 74% dintre participanți au declarat că programele de formare contribuie la creșterea performanței și la sentimentul de apartenență la organizație. Analiza a arătat o corelație puternică între accesul la traininguri și nivelul de motivație ($r = 0,57$, $p < 0,01$).

Evaluarea performanței: 62% dintre angajați au perceput evaluările anuale ca fiind mai degrabă formale, însă cei care au raportat feedback constructiv și individualizat au manifestat un grad mai mare de implicare ($r = 0,38$, $p < 0,05$).

Motivarea și recompensarea: sistemele de recompense financiare au fost apreciate de 55% dintre respondenți, în timp ce recunoașterea non-financiară (feedback, oportunități de avansare) a fost apreciată de 72%, indicând o nevoie de echilibru între cele două tipuri de recompense.

Rezultate calitative

Analiza interviurilor a relevat câteva teme centrale:

Încrederea în procesul de evaluare – angajații care au perceput evaluările ca obiective și orientate spre dezvoltare au manifestat mai multă deschidere față de organizație.

Motivația intrinsecă – participanții au subliniat importanța sentimentului de autonomie și a oportunităților de învățare ca surse principale de motivație.

Digitalizarea – introducerea platformelor electronice pentru recrutare și training a fost percepută pozitiv, însă unii angajați au raportat dificultăți de adaptare la noile tehnologii.

Discuții

Rezultatele confirmă concluziile literaturii internaționale, conform cărora politicile de MRU au o influență directă asupra satisfacției și motivației angajaților (Armstrong, 2020; Deci & Ryan, 2000). Corelațiile identificate între transparența proceselor, accesul la formare și nivelul de motivație subliniază importanța investițiilor continue în dezvoltarea capitalului uman.

În același timp, analiza calitativă evidențiază faptul că satisfacția angajaților nu depinde exclusiv de recompensele financiare, ci și de factorii intrinseci, precum autonomia, feedbackul constructiv și climatul organizațional pozitiv. Această perspectivă este în acord cu teoriile motivaționale moderne și cu accentul pus pe nevoile psihologice fundamentale.

Un element de actualitate îl reprezintă digitalizarea proceselor de MRU, percepută ca oportunitate pentru eficientizarea activităților, dar și ca provocare pentru organizațiile cu un nivel scăzut de adaptare tehnologică.

Concluzii și implicații practice

Cercetarea a demonstrat că practicile de management al resurselor umane au un impact direct asupra satisfacției, motivației și performanței angajaților. Datele obținute confirmă importanța alinierii strategiilor de MRU la obiectivele organizaționale și la nevoile reale ale personalului.

Principalele concluzii sunt:

- Recrutarea și selecția transparente cresc încrederea angajaților și facilitează integrarea în organizație.
- Programele de formare continuă contribuie la dezvoltarea competențelor și la consolidarea sentimentului de apartenență.
- Evaluarea performanței devine eficientă doar atunci când este orientată spre feedback constructiv și planuri de dezvoltare personală.
- Sistemele de recompensare trebuie să combine dimensiunea financiară cu cea non-financiară, pentru a susține motivația intrinsecă.
- Digitalizarea proceselor de MRU este un factor esențial al eficienței, dar necesită programe de sprijin pentru adaptarea angajaților.

Din punct de vedere metodologic, utilizarea unui design mixt a permis o înțelegere complexă a fenomenului, asigurând validitate și relevanță. Combinarea chestionarelor cu interviurile semi-structurate a oferit o imagine completă asupra relației dintre politicile de MRU și satisfacția angajaților.

Pe termen lung, organizațiile care investesc în capitalul uman și adoptă practici metodologic fundamentate de cercetare au mai multe șanse să își consolideze performanța și să obțină un avantaj competitiv sustenabil.

Bibliografie

1. Armstrong, M. (2020). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice* (15th ed.). Kogan Page.
2. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa
3. Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.
4. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
5. Herzberg, F. (2003). *One more time: How do you motivate employees?* Harvard Business Review Press. (Original work published 1968)
6. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.
7. Ulrich, D., & Dulebohn, J. H. (2015). Are we there yet? What's next for HR? *Human Resource Management Review, 25*(2), 188–204. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2015.01.004
8. Verza, E. (2001). *Psihologia muncii și organizațională*. Editura Polirom.

STIMA DE SINE ȘI SCHEMELE COGNITIVE MALADAPTIVE: UN STUDIU COMPARATIV ASUPRA DIMENSIUNII DIRECȚIEI CĂTRE CEILALȚI

Elena Camelia Suciu (Nagy),

Student Facultatea de Psihologie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonatori:

Conf. univ. dr. Sorina-Mihaela Bălan[1], Lector Univ. Dr. Cotruș Andrei

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The present paper explores the relationship between self-esteem and maladaptive cognitive schemas, with a specific focus on the dimension of Other-Directedness, which includes subjugation, self-sacrifice, and approval-seeking. The study builds on theoretical frameworks from schema therapy and social psychology, examining how dysfunctional belief systems affect the development of self-esteem. A comparative research design was applied to a sample of 64 female participants, equally divided into two groups based on self-esteem levels. Data were collected using the Young Schema Questionnaire – Short Form (YSQ-S3) and the Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES), complemented by the Psychological Autonomy Scale (PAS). Statistical analysis employed SPSS 26, including descriptive statistics, tests of normality, and independent samples t-tests. Results highlighted significant differences between the two groups, indicating that individuals with low self-esteem score higher on maladaptive schemas related to Other-Directedness.

The findings are consistent with previous research and provide valuable insights for clinical interventions and psychoeducational programs focused on self-esteem enhancement. The paper concludes that maladaptive schemas play a mediating role in self-perception and that addressing them through targeted interventions can foster psychological resilience. Studies show the connection between self-esteem, early maladaptive schemas and personality disorders such as anxiety, depression and borderline personality disorder. (Nicol, A., Mak, A.S., Murray, K. et al, 2020).

Keywords: *Self-esteem, maladaptive cognitive schemas, other-directedness, schema therapy, psychological assessment, resilience*

Introducere

„The only person you should compare yourself to, is the one you were in the past. And the only person you should strive to be better than, is who you are in the present."
(Freud, 2007)

Stima de sine reprezintă un concept central în psihologia personalității și a sănătății mintale, fiind definită ca evaluarea globală pe care individul o are asupra propriei valori. Nivelul stimei de sine influențează semnificativ motivația, relațiile interpersonale și adaptarea psihosocială. Numeroase studii arată că o stimă de sine scăzută este asociată cu vulnerabilitate crescută la anxietate, depresie și dificultăți în construirea relațiilor sociale (Rosenberg, 1965; Orth & Robins, 2014).

[1] Email bsorinamihaela@yahoo.com

Pe de altă parte, teoria schemelor cognitive dezadaptative, dezvoltată de Jeffrey Young (1990, 2003), oferă un cadru explicativ complex privind modul în care credințele rigide și negative, formate în copilărie, se mențin și influențează comportamentele adulte. Dimensiunea „orientării către ceilalți" (*Other-Directedness*) include scheme precum subjugarea, autosacrificiul și nevoia excesivă de aprobare, care pot afecta modul în care individul își evaluează propria valoare.

Lucrarea de față își propune să investigheze comparativ legătura dintre stima de sine și schemele cognitive dezadaptative, cu accent pe dimensiunea orientării către ceilalți.

Obiectivele sunt:

- identificarea diferențelor între persoanele cu niveluri diferite ale stimei de sine;
- analiza impactului schemelor de tip Other-Directedness asupra imaginii de sine;
- discutarea implicațiilor practice pentru consiliere psihologică și educațională.

Cadrul teoretic

Conceptul de stimă de sine este unul dintre cei mai cercetați predictori ai sănătății mintale. Potrivit lui Rosenberg (1965), stima de sine este rezultatul evaluării globale a propriei valori, influențată de experiențe sociale, succesul perceput și feedbackul primit din partea celorlalți. Orth și Robins (2014) au demonstrat, prin studii longitudinale, că stima de sine scăzută se corelează cu simptome depresive și dificultăți în adaptarea profesională.

Schemele cognitive dezadaptative reprezintă structuri cognitive stabile, dezvoltate în copilărie ca răspuns la nevoi fundamentale neîmplinite (Young, Klosko & Weishaar, 2003). Dimensiunea *Other-Directedness* include:

Subjugarea – tendința de a renunța la propriile nevoi pentru a evita respingerea sau furia celorlalți;

Autosacrificiul – suprainvestirea în nevoile altora în detrimentul propriei bunăstări;

Nevoia de aprobare – căutarea constantă a validării externe.

Legătura dintre aceste scheme și stima de sine este una bidirecțională: schemele negative pot eroda imaginea de sine, iar o stimă de sine scăzută poate întări activarea schemelor dezadaptative.

În lucrarea sa „Biologia credinței", epigeneticianul Bruce H. Lipton, vorbește despre impactul convingerilor, fie ele pozitive sau negative, asupra sănătății și asupra tuturor aspectelor vieții. „Credințele acționează ca niște filtre pe un obiectiv și modifică modul în care vezi lumea, iar sistemul tău biologic se adaptează la aceste credințe." *(Lipton , 2017, p. 208).*

Bruce Lipton, amintește cuvintele pline de înțelepciune ale liderului indian, Mahatma Gandhi:

„Credințele tale devin gândurile tale,
Gândurile tale devin cuvintele tale,
Cuvintele tale devin acțiunile tale,
Acțiunile tale devin obiceiurile tale,
Obiceiurile tale devin valorile tale,
Valorile tale devin destinul tău." (Lipton , 2017, p. 210).

Tabel 1. Studiu meta-analitic

An	Autori	Instrumente	Număr subiecți	Rezultate
2015	Fulya Kaya Tezel, Şennur Tutarel Kişlak, M. Boysan	Young Schema Questionnaire, Childhood Trauma Questionnaire, Interpersonal Style Scale.	N - 300	Relațiile semnificative dintre experiențele negative timpurii și stilurile interpersonale sunt mediate de schemele cognitive dezadaptative timpurii.
2016	Dorota Mącik, Jan Chodkiewicz, Daria Bielicka	KPR-Roc, Retrospective Assessment of Parental Attitudes, YSQ-SF.	N – 80 (20 de familii)	Teoria schemelor lui Young pare a fi semnificativă din perspectiva înţelegerii transferurilor transgeneraţionale de credințe și comportamente însoțitoare.
2017	Siamak Khodarahhim	A demographic Questionnaire, Young Schema Questionnaire- Short Form (YSQ-SF)	N -120 cu tulburări de personalitate N – 30 fără tulburări de personalitate evidente	Niveluri semnificativ mai ridicate ale schemelor cognitive dezadaptative timpurii la pacienții cu tulburări de personalitate din cluster B, respingerea efectului vârstei, genului și a statutului educațional asupra schemele cognitive dezadaptative timpurii.
2018	Daiana Berlitz, Juliana da Rosa Pureza.	YSQ-S2, Interpersonal Reactivity Scale (EMRI).	N - 60	Studiul arată o corelație între empatie și schemele cognitive dezadaptative timpurii.
2020	Andrzej Cudo, Dorota Mącik, Mark D. Griffiths, Daria J. Kuss Daria J. Kuss	YSQ S3, PFU	N - 619	Studiul arătat că PFU a fost pozitiv corelată cu autocontrolul/autodisciplina insuficientă și schemele de căutare a aprobării; relație negativă între PFU și EMS, cum ar fi cu izolarea/alienarea socială și schemele de sacrificiu de sine.
2021	Lungu Violeta	YSQ S3, Big Five	N - 212	Corelație semnificativă intre schemele cognitive dezadaptative timpurii și trăsăturile de personalitate.
2022	Vildan Saruhan Seval Erden Çinar	The Two-Dimensional Self-Esteem Scale, The Scale of Interpersonal Relationship Dimensions, Interaction Anxiousness Scale, Insight Scale.	N - 511	Creșterea stimei de sine conduce la scăderea anxietății de interacțiune, ceea ce determină o creștere a înțelegerii, în urma căreia rezultă scăderea dependenței de aprobare.
2022	Asma Abbas	YSQ-SF, Self-Esteem Scale prepared by (Hudsson, 1994)	N - 276	Corelație negativă între schemele cognitive maladaptative timpurii și stima de sine

An	Autori	Instrumente	Număr subiecți	Rezultate
2024	Sezen Güleç, Hamide Yıldız	YSQ-SF Rosenberg Self-Esteem Inventory, Narcissistic Admiration and Competition Scale,	N - 426	Domeniile schemelor de autonomie și performanță deficitară, standarde nerealiste, deconectare, orientare către alții și limite deficitare prezic stima de sine. Domeniile schemelor de autonomie și performanță deficitară, standarde nerealiste, deconectare, limite deficitare, precum și stima de sine, prezic narcisismul. Domeniile schemelor de orientare către alții nu prezic narcisismul. Stima de sine acționează ca un mediator în relația dintre domeniile schemelor de autonomie afectată, standarde neîndurătoare, deconectare și limite afectate și narcisism.
2025	Leticia Olave, Itziar Iruarrizaga, Patricia Macia, Janire Momene, Ana Estevez, Antonio Muniz, Cecilia Penacoba, Jose Muniz	YSQ SQ-SF , Scala Rosenberg Self-Esteem, EAI-Inventarul de dependențe	N - 788	Scăderea stimei de sine în rândul femeilor cu dependență de exerciții fizice ar putea fi explicate prin activarea schemelor cognitive dezadaptative timpurii, care influențează motivația de exerciții

Metodologia cercetării

Obiectivul cercetării

Obiectivul prezentei cercetări, constă în identificarea diferențelor la nivelul stimei de sine și al schemelor cognitive dezadaptative timpurii, referitoare la domeniul Orientarea către ceilalți, în funcție de vârstă. Mai exact, diferențe la nivelul stimei de sine și al schemelor cognitive dezadaptative timpurii, referitoare la subjugare, auto-sacrificiu și nevoia de aprobare, la femeile cu vârsta cuprinsă între 18 ani și 35 de ani și femeile cu vârsta cuprinsă între 36 ani și 52 de ani.

Variabile independente: vârsta femeilor: 18-35 ani și 36-52 ani.

Variabile dependente: stima de sine, scheme cognitive dezadaptative – subjugare, auto-sacrificiu, nevoia de aprobare.

Ipoteza cercetării

Presupunem că există diferențe semnificative între femeile cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani și femeile cu vârsta cuprinsă între 36-52 ani, în ceea ce privește stima de sine și schemele cognitive dezadaptative referitoare la nevoia de aprobare, subjugare și sacrificiul de sine.

Eșantionul cercetării

Eșantionul a fost format din 64 de femei, cu vârste cuprinse între 18 ani și 52 de ani. Distribuția pe loturi a fost facută astfel:

lotul 1 a fost format din 32 de femei cu vârsta cuprinsă între 18 ani și 35 de ani
lotul 2 a fost format din 32 de femei cu vârsta cuprinsă între 36 ani și 52 de ani

Metode și tehnici utilizate

S-a folosit chestionarul YSQ-S3 forma scurtă, varianta 3. Chestionarul este alcătuită din 90 itemi, răspunsurile se dau sub forma Lickert, unde: 1 - Absolut fals; 2- În general fals; 3 -Mai degrabă adevărat decât fals; 4 - Moderat adevărat; 5 - În general adevărat; 6 - Mă descrie perfect.

Cel de-al doilea instrument folosit, a fost chestionarul PAS - „Percepții și Atitudini despre Sine", Chestionarul PAS (Percepții și Atitudini despre Sine) permite evaluarea a patru aspecte definitorii pentru înțelegerea profilului psihologic al unei persoane și pentru estimarea tendinței acesteia de a fi sinceră sau de a deforma răspunsurile oferite: imaginea de sine (stimă de sine, auto-eficacitate, realizare), tendința de fațadă (auto-amăgire, auto-prezentare, exagerare), auto-devalorizarea (recunoștință(–), regrete, auto-depreciere) și integritatea morală (sinceritate, onestitate, moralitate). Fiecare dintre cele 4 dimensiuni ale Chestionarului PAS este evaluată prin intermediul a 21 de itemi, grupați în câte trei factori. Scoruri mari extreme la primele trei scale ale Chestionarului PAS ne atrag atenția asupra unor posibile deformări pozitive (fake good) sau negative (fake bad) ale rezultatelor finale la inventarele de personalitate, în timp ce scorurile mari (extreme) la scalele „integrității morale" ne pot pune în gardă îl legătură cu sinceritatea, onestitatea și flexibilitatea morală a persoanei evaluate. (T. & et., 2022).

Chestionarul a fost completat în platforma psihoprofile.ro, atât manual cât și online.(Anexa2). (psihiprofile, 2022). Răspunsurile se dau sub forma Lickert, unde se marchează cu X una din căsuțe corespunzătoare răspunsului dorit: Niciodată adevărat; Rareori adevărat; Uneori adevărat; Deseori adevărat; Întotdeauna adevărat

Procedură

Chestionarele au fost administrate în format online, prin Google Forms, și față în față, în cadrul unor sesiuni de grup. Participantele au completat inițial scala RSES, iar pe baza scorurilor au fost repartizate în grupurile de comparație. Ulterior au completat YSQ-S3 și PAS.

Pentru asigurarea confidențialității, datele au fost codificate numeric. Consimțământul informat a fost obținut în scris.

Analiza datelor

Datele au fost analizate cu SPSS 26, urmând etapele:

Statistici descriptive: medii, deviații standard, frecvențe;

Testarea normalității: skewness și kurtosis pentru fiecare variabilă;

Test t pentru eșantioane independente, pentru a compara grupurile pe dimensiunea schemelor cognitive dezadaptative;

Mărimea efectului (Cohen's d) pentru a evalua importanța diferențelor.

Analiza descriptivă

Tabel nr. 2. Statistica descriptivă

Descriptive Statistics									
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Stima de sine	64	1	8	5,05	2,134	-,245	,299	-1,007	,590
Subjugare	64	5	27	11,17	4,826	1,265	,299	1,319	,590
Sacrificiu de sine	64	5	28	17,34	5,134	,132	,299	-,316	,590
Cautarea de admiratie	64	5	25	14,47	4,824	,434	,299	-,519	,590
Valid N (listwise)	64								

Analizând datele din tabelul 2, putem observa că distribuția variabilelor indică faptul că variabila subjugarea prezintă abateri semnificative: *indicele de asimetrie:skewness* = 1.265:0,299=4,23, care nu se încadrează în intervalul ±1,96; *indicele de boltire kurtosis* = 1.319:0,550=2,23, care de asemenea nu se încadrează în intervalul ±1,96, sugerând o distribuție semnificativă.

În timp ce valorile indicelui skewness și indicelui kurtosis pentru celelalte variabilele sunt nesemnificative din punct de vedere statistic, încadrându-se în intervalul ± 1,96, distribuțiile fiind apropiate de normalitate: *stima de sine* (skewness = -0,245:0,299=0,8; kurtosis = 1,007:0,590=1,706); *sacrificiul de sine* (skewness = 0,132:0,299=0,44; kurtosis =0,316:0,590=0,53); *căutarea de admirație* (skewness =0,434:0,299=1,45; kurtosis =0,519:0,590=0,87),

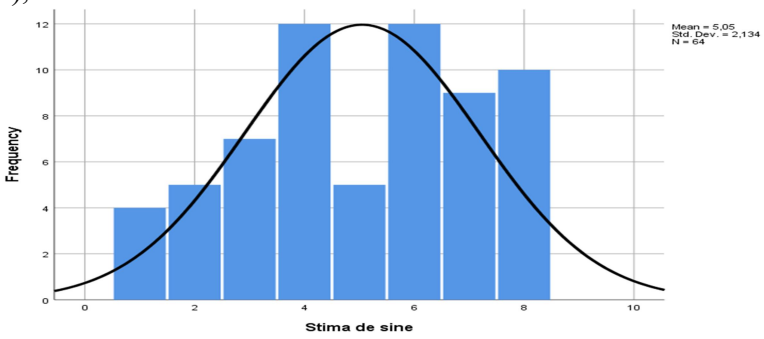
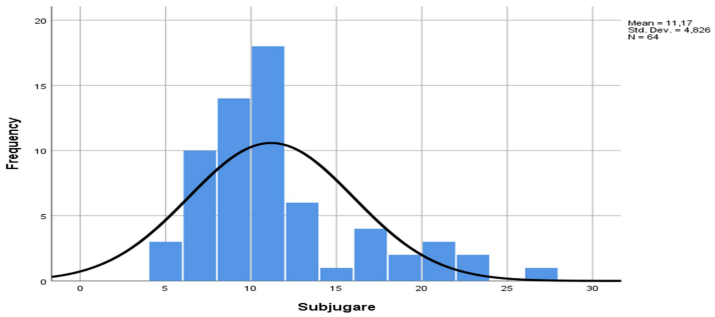
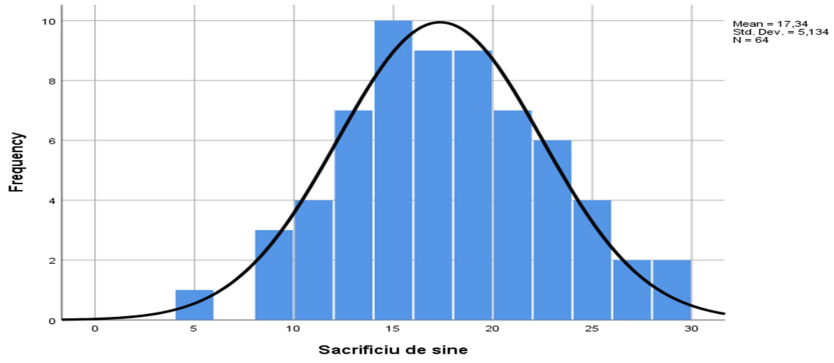

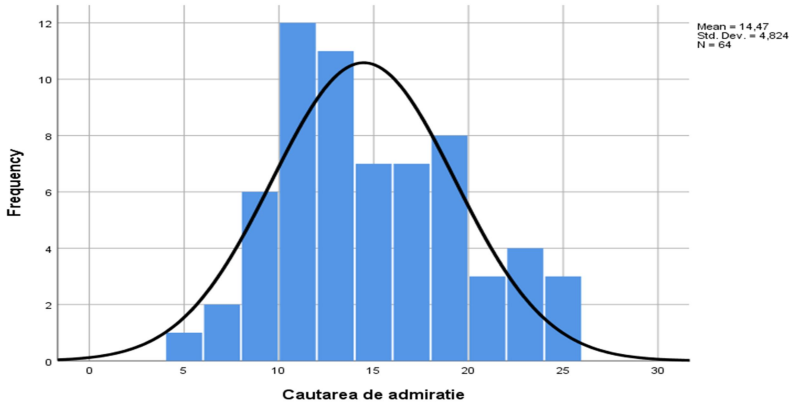
Figura 1 Histograma Stima de sine

Figură 2 Histograma Subjugare

Figură 3 Histograma Sacrificiu de sine

Figură 4 Căutarea admirației

Tabel nr. 3. Independent Samples Test

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Stima de sine	Equal variances assumed	1,039	,312	-,759	62	,451	-,406	,535	-1,476	,664
	Equal variances not assumed			-,759	61,553	,451	-,406	,535	-1,476	,664
Subjugare	Equal variances assumed	9,540	,003	2,390	62	,020	2,781	1,164	,455	5,107
	Equal variances not assumed			2,390	51,677	,021	2,781	1,164	,446	5,117
Sacrificiu de sine	Equal variances assumed	,525	,471	,679	62	,500	,875	1,289	-1,702	3,452
	Equal variances not assumed			,679	59,872	,500	,875	1,289	-1,703	3,453
Cautarea de admiratie	Equal variances assumed	1,467	,230	1,737	62	,087	2,063	1,187	-,310	4,435
	Equal variances not assumed			1,737	61,560	,087	2,063	1,187	-,311	4,436

Din analiza datelor se observă că nu există o diferență semnificativă statistic în ceea ce privește stima de sine între cele două loturi de femei: femei cu vârsta cuprinsă între 18 – 35 de ani și femei vârsta cuprinsă între 36 – 52 de ani. Unde indicele testului t pentru eșantioane independente este: t = -,759; p > 0,05, ceea ce rezultă că nu există diferență semnificativă între cele două eșantioane.

În ceea ce privește subjugarea, testul t a evidențiat o diferență semnificativă între cele două loturi de femei, unde indicele testului t pentru eșantioane independente este: t = 2,390; p < 0,01, ceea ce sugerează că femeile cu vârsta cuprinsă între 36-52 de ani, prezintă scoruri mai ridicate la schema cognitive dezadaptativă de subjugare. Conform datelor, putem concluziona că femeile din lotul 2, sunt mai predispuse la inhibarea propriilor nevoi și emoții pentru a Evita conflictele sau respingerea.

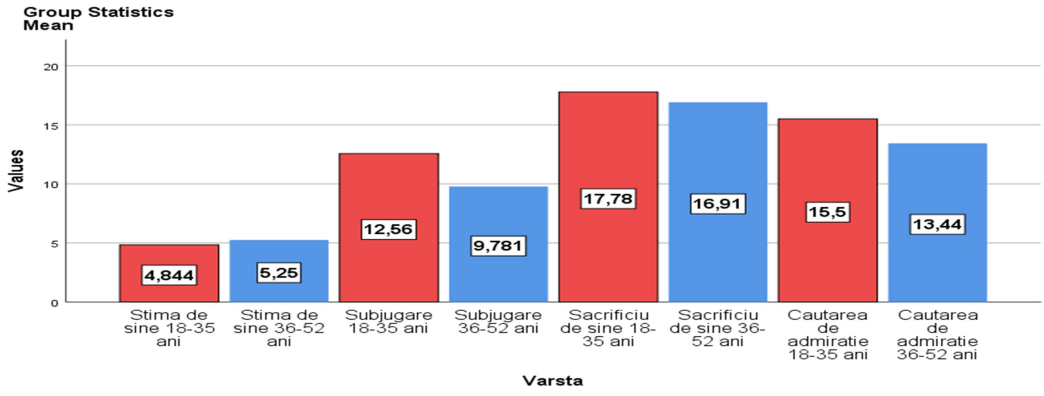
Rezultatele testului t pentru eșantioane independente nu au indicat o diferență semnificativă statistic în ceea ce privește nivelul *sacrificiului de sine* între cele doua loturi, unde indicele testului t pentru eșantioane independente este:

t = 679; p > 0,05.

Testul t pentru eșantioane independente nu a indicat o diferență semnificativă statistic între cele două loturi de femei în ceea ce privește nivelul *căutării de admirație*, indicele testului t pentru eșantioane independente este:

t = 1,737; p > 0,05.

Astfel, putem concluziona că:ipoteza conform căreia există diferențe semnificative între femeile cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani și femeile cu vârsta cuprinsă între 36-52 ani, în ceea ce privește stima de sine și schemele cognitive dezadaptative referitoare la nevoia de aprobare, subjugare și sacrificiul de sine, se confirma parțial deoarece au fost identificate diferențe semnificative între cele doua grupuri doar la schema cognitive dezadaptativă referitoare la subjugare, în timp ce nu s-au constatat diferențe semnificative din punct de vedere statistic în ceea ce privește stima de sine, cautarea admirației și sacrificial de sine.

Figură 5 Grafic cu bare

Din acest grafic (Figura 5) se pot observa mai clar diferențele mici, nesemnificative din punct de vedere statistic dintre cele doua loturi de femei cu vârsta cuprinsă între 18 – 35 de ani și femei cu vârsta cuprinsă între 36 – 52 de ani în ceea ce privește stima de sine, sacrificiu de sine, cautarea admirației și diferențelor seminificative din punct de vedere statistic în ceea ce privește subjugarea.

Pentru a verifica dacă există diferențe semnificative în ceea ce privește variabilele independente pentru cele 2 eșantioane de femei cu vârste diferite: lotul 1 femei cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani și respectiv lotul 2 femei cu vârsta cuprinsă între 36-52 de ani, s-a folosit Testul T pentru eșantioane independente.

S-a verificat dacă sunt îndeplinite condițiile pentru testul T, respectiv:
Dimensiunea eșantioanelor e suficientă (mai mult de 30 de participanți)
Variabilă sunt de tip numeric
Am analizat distribuția variabilelor sub aspectul normalității și al valorilor extreme, prin analiza grafică Normal Q-Q Plot și Boxplot și a următorilor indicatori statistici:

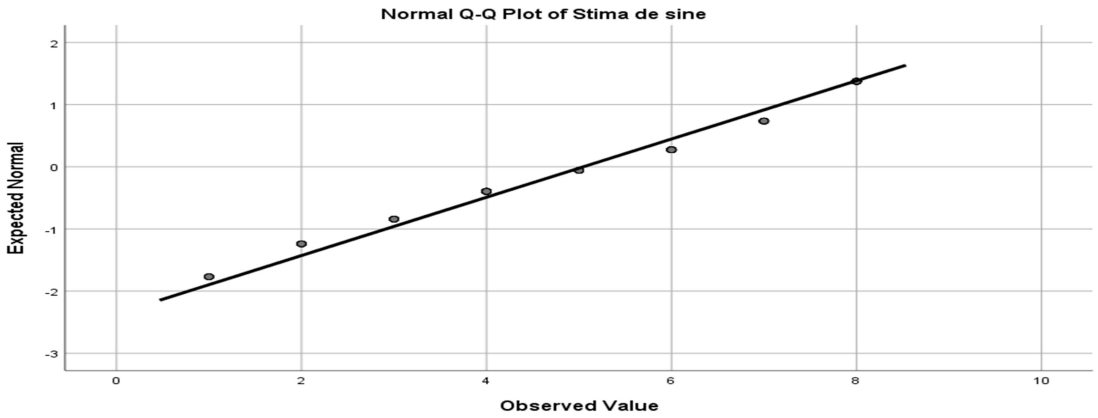
Tabel nr. 3 Testul Normalității

Tests of Normality

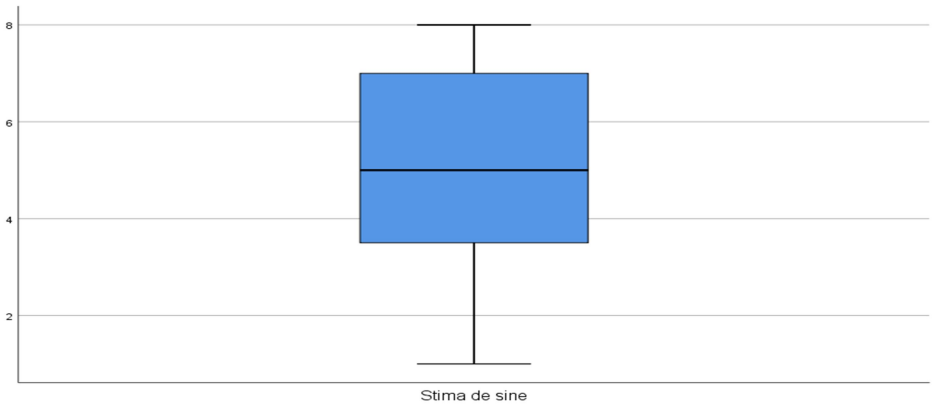
	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Stima de sine	,157	64	,000	,931	64	,001
Subjugare	,217	64	,000	,881	64	,000
Sacrificiu de sine	,072	64	,200*	,985	64	,613
Cautarea de admiratie	,132	64	,007	,964	64	,060

*. This is a lower bound of the true significance.

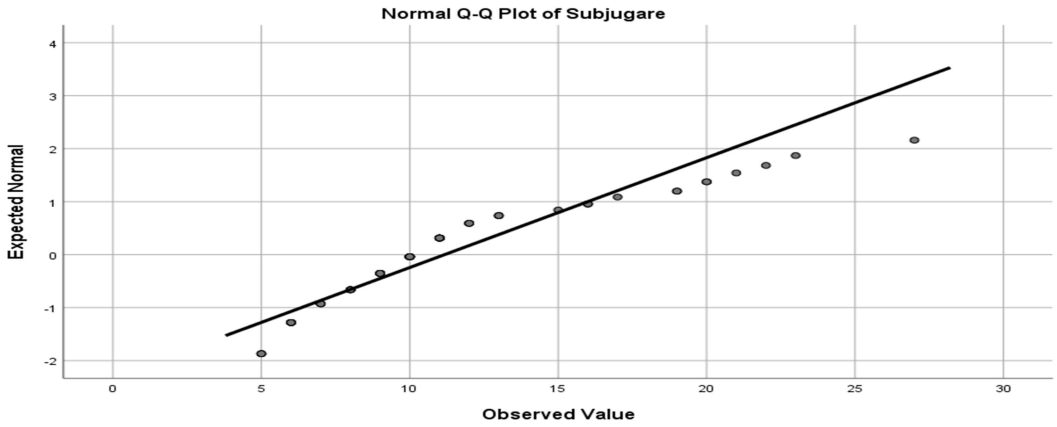
a. Lilliefors Significance Correction

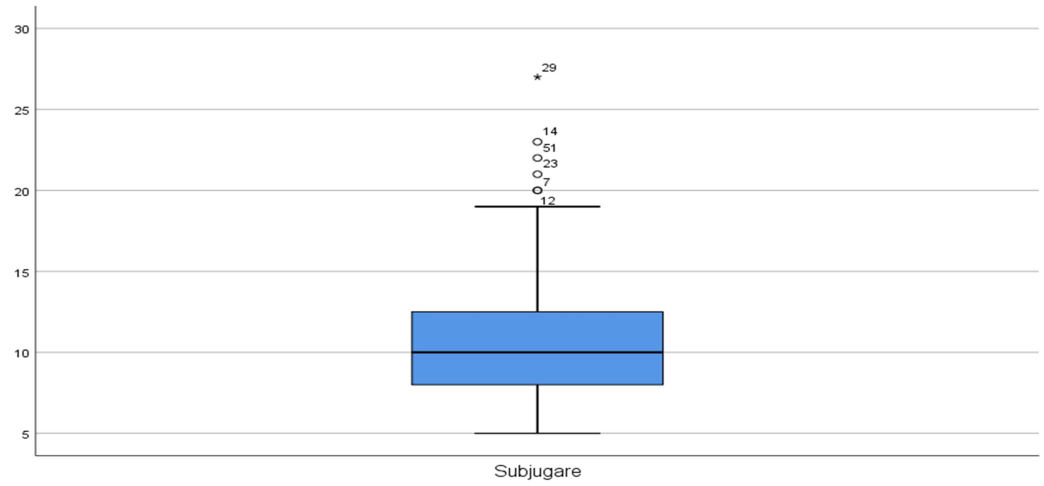
Figură 6. Histograma cu puncta pentru stima de sine

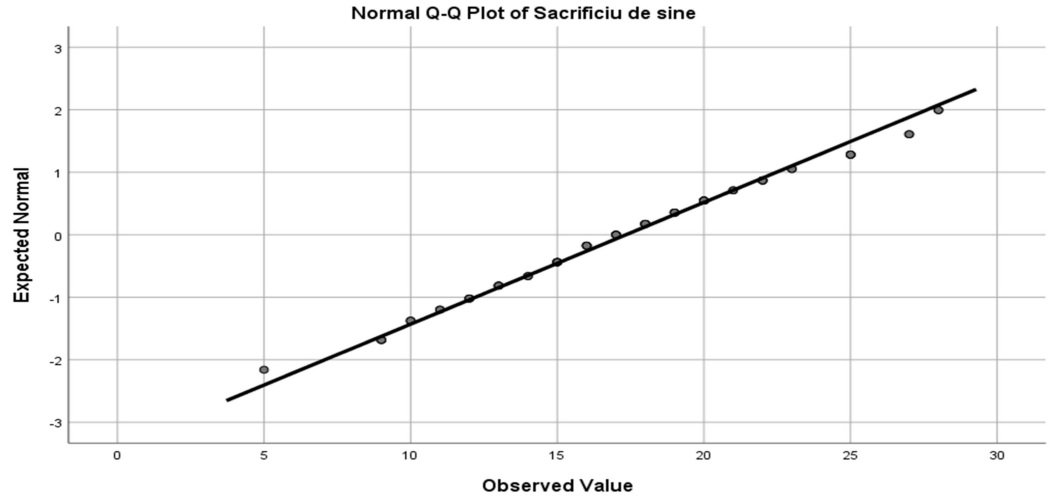
Figură 7. Boxplot Stima de sine

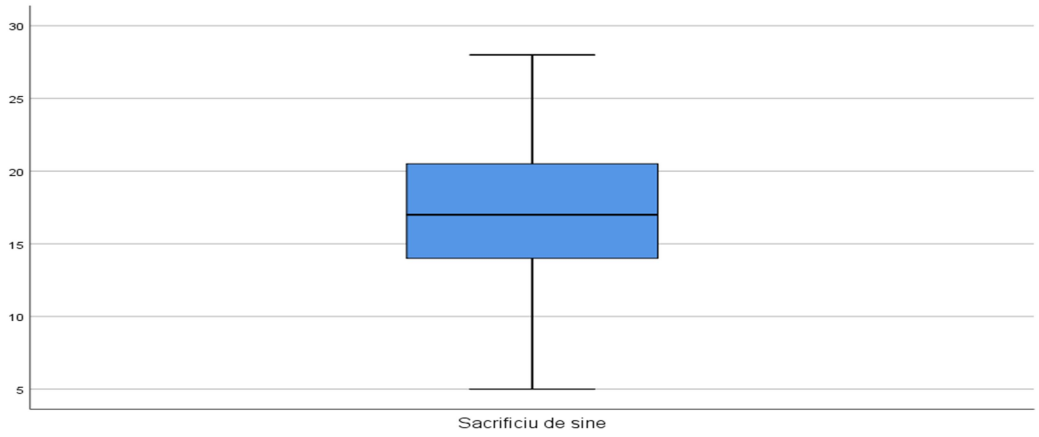
Figură 8. Histograma cu puncte pentru Subjugare

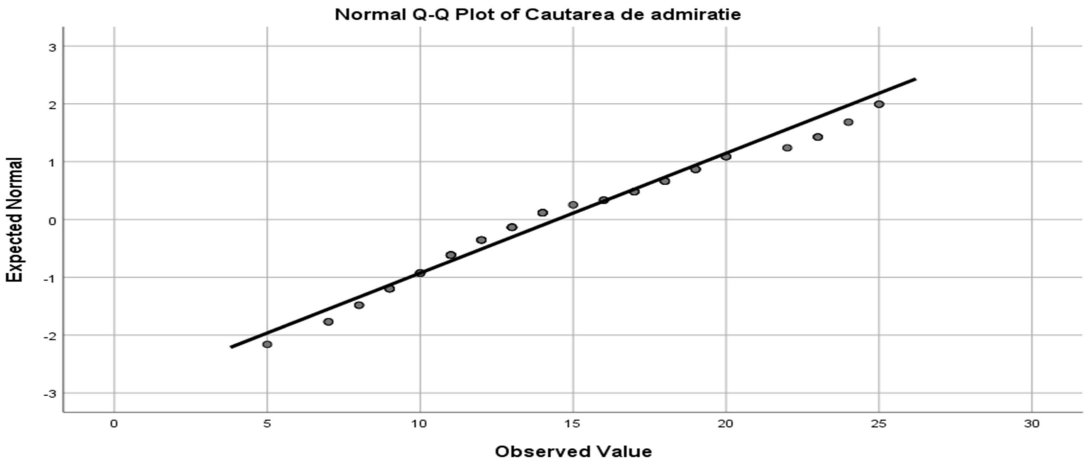
Figură 9. Boxplot Subjugare

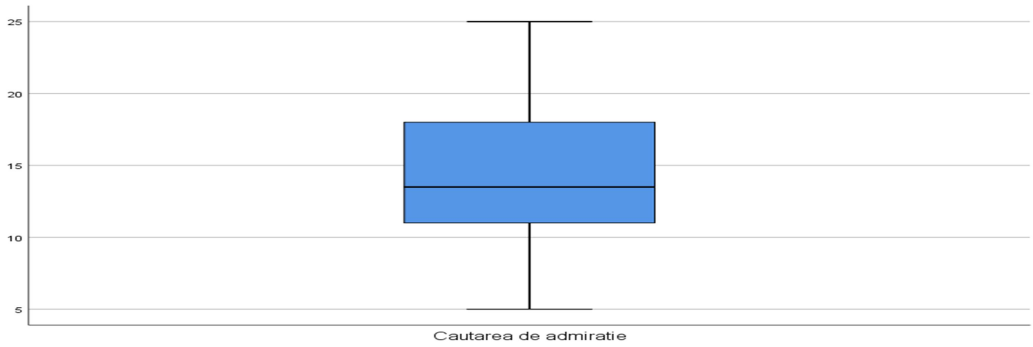
Figură 1 Histograma cu puncte pentru Sacrificiu de sine

Figură 11. Boxplot Sacrificiul de sine

Figură 2 Histograma cu puncte pentru Căutarea admirației

Figură 33. Boxplot Căutarea admirației

Validitate și limite

Metodologia utilizată are avantajul de a combina instrumente validate internațional și un design comparativ clar. Totuși, limitele includ:

- dimensiunea relativ redusă a eșantionului;
- participarea exclusiv feminină, ceea ce limitează generalizarea;
- posibilul efect de auto-raportare (bias subiectiv).

Discuții

Rezultatele susțin ipoteza conform căreia schemele cognitive dezadaptative joacă un rol central în construirea și menținerea stimei de sine. Aceste date sunt în acord cu literatura internațională (Young et al., 2003; Calvete et al., 2013), care subliniază legătura dintre nevoia excesivă de aprobare și vulnerabilitatea la stimă de sine scăzută. Implicațiile practice vizează intervențiile psihoterapeutice și programele de consiliere. Schema therapy oferă instrumente eficiente pentru restructurarea cognitivă și pentru consolidarea unei imagini de sine sănătoase. De asemenea, în mediul educațional, strategiile de promovare a autonomiei și a valorizării personale pot preveni consolidarea schemelor dezadaptative.

Concluzii și implicații practice

În cadrul acestui studiu, a fost analizat un eșantion de 64 de femei, împărțit în două loturi egale:lotul 1 – 32 de femei cu vârste între 18 și 35 de ani și lotul 2 – 32 de femei cu vârste între 36 și 52 de ani. Aplicarea celor două chestionare PAS și YSQ-S3, a fost făcută atât online prin completarea formularului Google Forms, cât și offline. Setul de date obținut a fost prelucrat în programul SPSS, în vederea interpretării datelor.

Conform rezultatelor obținute, rezultă că ipoteza conform căreia există diferențe semnificative între femeile cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani și femeile cu vârsta cuprinsă între 36-52 ani, în ceea ce privește stima de sine și schemele cognitive dezadaptative referitoare la nevoia de aprobare, subjugare și sacrificiul de sine, se confirma parțial deoarece au fost identificate diferențe semnificative între cele doua grupuri doar la schema cognitivă dezadaptativă referitoare la subjugare, în timp ce nu s-au constatat diferențe semnificative din punct de vedere statistic în ceea ce privește stima de sine, cautarea admirației și sacrificial de sine. Cercetarea evidențiază rolul schemelor cognitive dezadaptative din dimensiunea Other-Directedness în explicarea diferențelor de stimă de sine. Persoanele cu stimă de sine scăzută sunt mai vulnerabile la subjugare, autosacrificiu și căutarea excesivă a aprobării.

Concluziile principale sunt: stima de sine influențează semnificativ activarea schemelor cognitive; schemele dezadaptative mediază relația individului cu mediul social; intervențiile psihoterapeutice centrate pe scheme pot contribui la dezvoltarea rezilienței.

Pe viitor, extinderea cercetării pe eșantioane mai mari și diversificate, incluzând și bărbați, ar putea aduce rezultate mai generalizabile.

Bibliografie:

1. Andre, l., & Lelord, F. (2023). *Cum sa te iubești pe tine.* București: Editura Trei.
2. Andrzej, C., Mącik, D., Griffiths, M., & Kuss, D. (2020). The Relationship between Problematic Facebook Use and Early Maladaptive Schemas. *Jurnal of Clinical Medicine, 9(12)*, 3921. doi:org/10.3390/jcm9123921
3. Asma Abbas. (2022). Early Maladaptive Cognitive Schema. Preluat de pe https://www.semanticscholar.org/paper/Early-Maladaptive-Cognitive-Schema-Abbas/ab0aff9054be173e03694e3a873e111bd217cb18
4. Atkinson, L. R., Atkinson, R. C., Smith, E. E., & Bem, J. D. (2002). *Introducere în psihologie.* București: Editura Tehnica.
5. Back, T., Davis, D., & Freemen, A. (2019). *Terapia cognitivă a tulburărilor de personalitate.* Editura ASCR.
6. Băban, A. (2001). *Consiliere educaţională, ghid metodologic pentru orele de dirigenţie şi consiliere.* Cluj: Imprimeria „Ardealul".

7. Branden, N. (2008). *Cei șase stâlpi ai încrederii în sine.* București: Editura Amsta Publishing.
8. Daiana, B., & Pureza, J. (2018). The relation between empathy and initial maladaptive schemes. *Revista Brasileira de Terapias Cognitivas, 14(1)*, 31-41. doi:10.5935/1808-5687.20180005
9. Doron, D., & Parot, F. (1999). *Dicţionar de psihologie.* Bucureşti: Editura Humanitas.
10. Festinger, L. (1954). *A theory of social comparison process in human relatinship.*
11. Fulya, K., Şennur, T., & Boysan, M. (2015). Relationships between Childhood Traumatic Experiences, Early Maladaptive Schemas and Interpersonal Styles. *Noro Psikiyatri Arsivi, 52*, 226-232. doi:https://doi.org/10.5152/npa.2015.7118
12. Jacob , G., & Arntz , A. (2020). *Terapia schemelor.* București: Editura Trei.
13. Jung, C. (2014). *Opere complete 9/1, Arhetipurile și inconștientul colectiv.* București: Editura Trei.
14. Khodarahimi, S. (2017). Early maladaptive schemas in individuals with and without B cluster personality disorders. *Current issues in personality psychology, volume 5(4)*, 260–271. Preluat de pe doi: https://doi.org/10.5114/cipp.2017.68277
15. Lipton , H. B. (2017). *Biologia credinței.* București: Editura For You.
16. Lungu, V. (2017). Relaţiile schemelor dezadaptative timpurii şi personalitatea adultului emergent. *Tendințe moderne în psihologia practică* , 158-165. Preluat de pe https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/127278
17. Lungu, V. (2021). Optimizarea comportamentului adulților emergenți prin îmbunătățirea schemelor mentale. *Probleme actuale ale ştiinţelor umanistice. (Vol. 19, 19*, pp. 250-261.
18. Muris, P., & Otgaar, H. (2023). Self-Esteem and Self-Compassion: A Narrative Review and Meta-Analysis on Their Links to Psychological Problems and Well-Being. *Psychology Research and Behavior Management , 16*, 2961–2975. Preluat de pe https://doi.org/10.2147/PRBM.S402455
19. Neff, K. (2024). *Compasiunea de sine.* București: Editura Curtea Veche.
20. Nicol, A., Mak, A., & Murray, K. (2020). The Relationships Between Early Maladaptive Schemas and Youth Mental Health: A Systematic Review. *Cognitive Therapy and Reserch, 44*, 715–751. doi:org/10.1007/s10608-020-10092-6
21. Olave, L., Iruarrizaga, I., Macía, P., Momeñe, J., Estévez, A., Muñiz, J., & Peñacoba, C. (2025). Exploring Exercise Addiction, Self-Esteem, and Early Maladaptive Schemas: A Cross-Sectional Study Among Female University Students. *Healthcare, 13(4)*, 422. doi:https://doi.org/10.3390/healthcare13040422
22. Orth, U., & Robins, R. (2022). Is high self-esteem beneficial? Revisiting a classic question. *American Psychologist, 77(1)*, 5-17. doi:https://doi.org/10.1037/amp0000922
23. Sezen , G., & Hamide, Y. (2024). Early Maladaptive Schemas as Predictors of Narcissism: The Mediating Role of Self-Esteem. *Current Perspectives in Social Science, 28*, 240-249. Preluat de pe https://doi.org/10.53487/atasobed.1419849
24. Vildan, S., & Seval, E. (2022). The Relationship Between Self-Esteem and Approval Dependence in University Students: The Serial Mediation of Interaction Anxiety and Insight. *International Journal of Psychology and Educational Studies, 9*, 405-416. Preluat de pe https://dergipark.org.tr/en/pub/pes/issue/69240/1096729
25. Young , J. E., Klosko , S. J., & Weishaar , E. M. (2015). *Terapia centrată pe scheme cognitive. Manualul practicianului.* Cluj-Napoca: Editura ASCR.

COMMON ENGLISH ERRORS AMONG UNIVERSITY STUDENTS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF ROMANIA AND CAMBODIA.

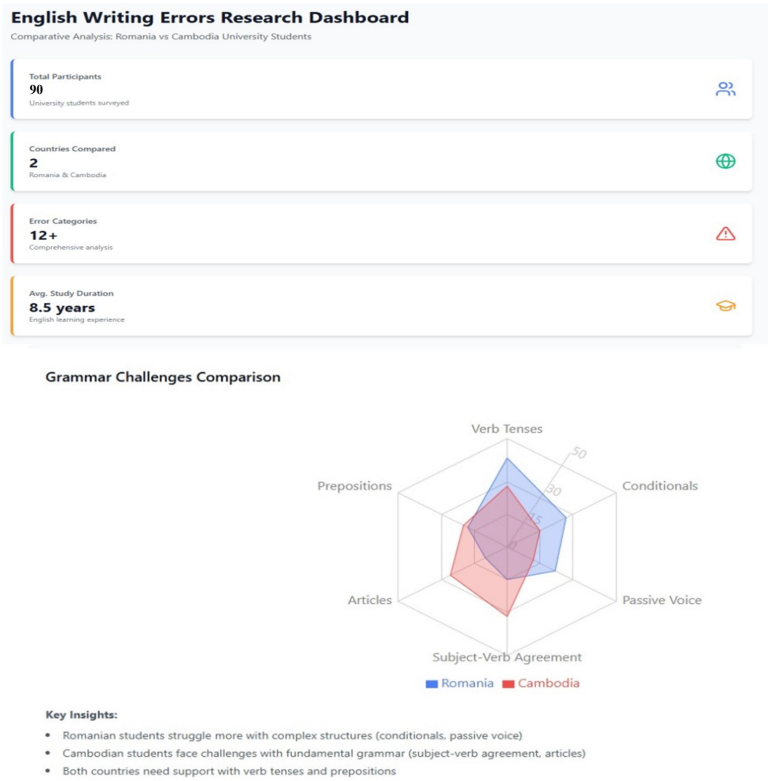
Suon Lysorng
"Dimitrie Cantemir" University Târgu Mureș x LSi Business School
Iulia Berariu,
Iuliu Hatieganu University, Cluj Napoca

Coordinators:
Assoc. prof. PhD. Cristina Berariu, Lecturer PhD Anca Nemes
"Dimitrie Cantemir" University Târgu Mureș

Abstract

This comparative study investigates common English writing errors among university students in Romania and Cambodia to identify country-specific linguistic challenges and inform targeted ESL instruction. Based on data from 89 participants, the research reveals that Romanian students, with higher rates of advanced proficiency, commonly struggle with complex grammar and typing-related spelling errors, while Cambodian students face fundamental issues such as subject-verb agreement, article usage, and general spelling. Differences in error awareness and academic impact were also observed, with Cambodian students experiencing more severe grade consequences despite writing more frequently. The findings highlight the need for differentiated pedagogical interventions—advanced grammar workshops for Romanian students and foundational grammar and spelling support for Cambodian learners. This study emphasizes the importance of culturally responsive instruction and provides a foundation for developing localized ESL curricula and teaching strategies that address specific learner needs.

Keywords: *Common English Errors, ESL/EFL Academic Writing, Grammatical Error Analysis, Second Language Writing Challenges, English Proficiency in Higher Education, Comparative Study: Romania and Cambodia.*

Introduction

English has established itself as the global lingua franca, serving as a pivotal medium for academic discourse, international communication, and professional advancement. In non-native English-speaking countries, proficiency in English writing is not only a marker of academic success but also a gateway to global opportunities. However, university students in English as Foreign Language (EFL) contexts often grapple with persistent challenges in mastering written English, leading to a spectrum of linguistic errors that impede effective communication.

Extensive research has been conducted to identify and categorize common writing errors among EFL learners. These studies frequently highlight issues such as grammatical inaccuracies, lexical mischoices, punctuation errors, and structural incoherence. For instance, Patarapongsanti et al. (2022) analyzed business-oriented paragraphs written by Thai undergraduates and found prevalent errors in verb tenses, prepositions, and article usage. Similarly, Labicane and Oliva (2022) examined composition writings by Filipino college students, revealing frequent mistakes in subject-verb agreement and sentence construction. Taye and Mengesha (2024) focused on Ethiopian undergraduates, identifying challenges in grammar and vocabulary usage.

Despite the wealth of studies on EFL writing errors, a notable gap exists in comparative analyses that span different cultural and linguistic backgrounds. Most existing research is confined to single-country contexts, limiting the generalizability of findings and overlooking the nuanced interplay between language instruction, cultural influences, and first language (L1) interference. This study seeks to bridge this gap by conducting a comparative analysis of English writing errors among university students from two distinct EFL settings: Dimitrie Cantemir University of Târgu Mureș in Romania and LSi Business School in Cambodia.

The objectives of this research are threefold: (1) to identify the most frequent English writing errors among students at each institution, (2) to compare the nature and frequency of these errors between Romanian and Cambodian students, and (3) to examine potential linguistic, educational, and cultural factors influencing these patterns. By adopting a cross-cultural lens, this study aims to uncover both universal and context-specific challenges in English writing proficiency, thereby informing targeted pedagogical strategies and curriculum development.

The structure of this paper is as follows: Section 2 presents a comprehensive literature review on EFL writing errors and their underlying causes. Section 3 outlines the research methodology, including participant selection, data collection, and analytical frameworks. Section 4 discusses the findings of the comparative analysis. Section 5 delves into the implications of these findings for EFL instruction, and Section 6 concludes with recommendations for future research.

Background of Study

Mastery of academic writing in English is one of the most essential yet challenging skills for university students globally, especially in non-native English-speaking contexts. Writing serves not only as a means of academic communication but also as a tool for critical thinking and knowledge production (Canagarajah, 2002; Raoofi et al., 2017). As English continues to dominate as the medium of instruction and scholarly publication, students are expected to demonstrate a high level of proficiency in grammar, vocabulary, structure, and organization in their academic writing. However, several studies have shown that undergraduate students across different cultural and academic environments struggle significantly with these skills (Taye & Mengesha, 2024; Fauzan et al., 2022).

In developing academic contexts such as Indonesia and Ethiopia, researchers have noted recurring patterns of errors including poor paragraph development, grammar issues, weak

vocabulary usage, and mechanical errors like punctuation and capitalization (Fauzan et al., 2022; Taye & Mengesha, 2024). Meanwhile, in European contexts like the Czech Republic, issues of language transfer from the native language to English manifest in stylistic mistakes, awkward sentence constructions, and frequent misuse of articles and prepositions (Klimova, 2012). These errors can hinder a student's ability to present coherent arguments, reflect critical thinking, and engage in academic discourse.

At the same time, researchers such as Racca and Lasaten (2016) and Raoofi et al. (2017) have emphasized the role of language proficiency and strategic writing approaches in overcoming these challenges. Their findings suggest that writing difficulties are not solely technical in nature but stem from broader issues of language exposure, instructional practices, and cognitive academic language proficiency (CALP). Differences in these factors across institutions may lead to varied writing outcomes and types of errors.

This study builds upon such foundational research by focusing on two institutions—Dimitrie Cantemir University and

LSi Business School both situated in European educational contexts but with distinct student demographics, pedagogical strategies, and exposure to English academic writing. A comparative analysis between these institutions will shed light on the types, frequency, and causes of common English errors in student writing and explore whether institutional contexts play a significant role in shaping writing proficiency.

Problem Statement

Despite the increasing importance of English in academic settings, many students at both Dimitrie Cantemir

University and LSi Business School continue to commit frequent and significant errors in their written academic work. These errors vary in form and frequency, and their underlying causes remain insufficiently explored, particularly in a comparative European context. The absence of comparative research examining institutional influences on writing proficiency limits efforts to improve curriculum design and targeted writing support.

Research Objectives

To identify the common English writing errors made by undergraduate students at Dimitrie Cantemir University and LSi Business School.

To compare the frequency and types of these errors between the two institutions.

Research Questions

What are the most common English writing errors among university students at Dimitrie Cantemir and LSi Business School?

How do these errors differ in terms of frequency and type between the two institutions?

Significance of Study

The results of this study will offer valuable insights into English language teaching in academic contexts, contributing to curriculum development, teacher training, and support programs aimed at improving student writing. It will also serve as a diagnostic tool for both universities to better understand their students' needs and improve their academic outcomes.

Scope and Delimitations

This study is limited to undergraduate students from Dimitrie Cantemir University and LSi Business School. The analysis focuses on written academic assignments, such as essays or thesis proposals, submitted in English. While factors such as speaking or listening skills are acknowledged as relevant, they are beyond the scope of this study.

Literature review

Academic writing is fundamental in higher education, especially in fields like business where formal, clear communication is essential. Yet, many English language learners struggle with spelling, punctuation, grammar (SPAG), coherence, and academic tone. These difficulties negatively affect their academic outcomes and future job prospects (Fauzan et al., 2022). This challenge extends beyond language ability; it also reflects gaps in pedagogical approaches. Universities often fail to provide writing instruction tailored to students' specific linguistic and cultural backgrounds.

First language (L1) interference plays a major role in repeated syntactic and grammatical errors. Klimova (2012) documented this effect in Eastern Europe, and similar patterns appear in Cambodian learners influenced by their native languages. This shows that while some error patterns are common across contexts, the exact nature of errors depends on learners' L1. Additionally, factors like limited educational resources, insufficient feedback, and distractions such as digital media worsen writing problems in under-resourced settings (Taye & Mengesha, 2024). Addressing these systemic challenges is crucial for meaningful improvement.

The concept of Cognitive Academic Language Proficiency (CALP) helps distinguish basic conversational fluency from the higher-order skills needed for academic writing (Racca & Lasaten, 2016). Surface fluency often masks weaknesses in organization, coherence, and critical thinking. Raoofi et al. (2017) emphasize the importance of metacognitive strategies—revision, self-monitoring, and planning—which are often underdeveloped in contexts where writing is treated as a product rather than a process. Developing these strategies requires more than grammar drills; it demands sustained practice and meaningful feedback, which many programs lack.

Fauzan et al. (2022) highlight students' poor awareness of paragraph unity, transitions, and overall structure, pointing to the limitations of teaching that focuses narrowly on grammar. Canagarajah (2002) stresses that academic writing norms vary across cultures and institutions, meaning instruction must consider local socio-cultural realities rather than imposing a one-size-fits-all model. Such cultural sensitivity can improve student engagement and relevance.

Instruction at Dimitrie Cantemir University tends to emphasize grammatical precision, resulting in Romanian students producing accurate but sometimes rigid texts. In contrast, LSi Business School prioritizes content fluency, leading Cambodian students to write more creatively but with more formal errors. These differences reflect broader educational philosophies and highlight the need for balanced instruction that values both accuracy and fluency, alongside explicit teaching of discourse and genre conventions. Combining these elements would better prepare students for academic and professional writing demands.

Feedback also varies widely. Taye and Mengesha (2024) found that limited formative feedback perpetuates error repetition. Nicol (2010) recommends dialogic feedback approaches, which engage students actively in reflection and learning rather than passive error correction. Such interactive feedback has proven more effective in promoting lasting improvements.

From a career perspective, the World Economic Forum (2020) lists communication skills as a top competency for modern employment. Poor writing can block career progression, making it imperative that universities integrate transferable communication skills

alongside academic standards. Teaching should prepare students not only to succeed academically but also to thrive professionally.

Moreover, Hyland (2009) advocates genre-based pedagogy as a means to help students understand and produce academic texts suited to their disciplines. This approach addresses the gap between linguistic competence and effective rhetorical communication.

In summary, there is a clear need for institutionalized comparative research that considers diverse educational cultures, teaching methods, and sociolinguistic factors. This study addresses that gap by comparing Romanian and Cambodian EFL writing, aiming to offer practical, culturally responsive teaching recommendations. Future research should also explore how digital tools and peer collaboration might enhance writing instruction in varied settings.

Methodology

Research Design

This study will employ a mixed-methods approach, using both quantitative and qualitative techniques to analyze writing errors. The quantitative aspect will involve counting the frequency of different types of errors, while the qualitative component will focus on categorizing and interpreting the nature of the errors.

Participants/Sample

The sample will consist of approximately 30 students from Dimitrie Cantemir University in Romania and 30 students from LSi Business School in Cambodia. Participants from Dimitrie Cantemir University will be selected based on their enrollment across various majors, while those from LSi Business School will primarily be enrolled in the SME Management program. The decision to survey 30 students from each institution is based on practical considerations and research standards, as this number allows for basic statistical analysis while remaining manageable in terms of data collection. Students will complete a structured survey designed to gather data relevant to the research objectives, providing a basis for English errors comparative analysis between the two educational and cultural contexts.

Data Collection Methods

Students' surveys will be collected and analyzed for common writing errors, including grammar, spelling, punctuation, sentence structure, and vocabulary mistakes. The essays will be evaluated using an error taxonomy based on existing literature (e.g., Corder, 1981; Ellis, 2003).

Data Analysis

The quantitative data will involve counting the frequency of different types of errors (e.g., grammatical errors, punctuation mistakes, spelling errors). The qualitative data will focus on categorizing the errors and examining patterns related to the students' institutional backgrounds. Statistical analysis (e.g., chi-square tests) will be used to determine if there are significant differences in error types between the two groups.

Methods

A cross-sectional survey was conducted with 90 university students (Romania: n=43, Cambodia: n=47) across multiple institutions. Participants completed a comprehensive questionnaire examining self-reported English proficiency, error patterns, writing challenges,

error awareness, and academic impact. Data were analyzed using descriptive statistics, chi-square tests, and comparative analysis to identify significant patterns between countries.

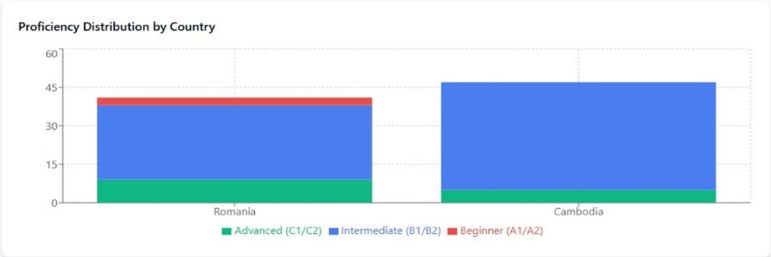
Ethical Considerations

Informed consent will be obtained from all participants. Students' identities will remain confidential, and the data will be stored securely. Participants will be informed of their right to withdraw from the study at any time.

Results and discussion

This analysis examines English writing errors among 90 university students from Romania (43 participants) and Cambodia (47 participants), revealing significant differences in error patterns, proficiency levels, and writing challenges between the two countries.

Significant differences emerged between the two countries in error patterns and proficiency distribution. Romanian students demonstrated higher advanced proficiency rates (22% vs 10.6%) but struggled primarily with complex grammatical structures including conditional sentences (27%), passive voice (22%), and typing-related spelling errors (29%). Cambodian students, predominantly at intermediate level (89.4%), faced fundamental challenges with subject-verb agreement (32%), article usage (26%), and general spelling difficulties (74%). Error awareness differed substantially, with 56% of Romanian students reporting high awareness versus 34% of Cambodian students. Academic impact was more severe among Cambodian participants (17% vs 7% reporting severe grade impact). Writing frequency was higher among Cambodian students (68% writing weekly or more) compared to Romanian students (46%).

Key Recommendations

RO For Romanian Universities:

Advanced grammar workshops (conditionals, passive voice)

Typing accuracy training programs

Academic writing structure enhancement

Complex vocabulary development

KH For Cambodian Universities:

Foundational grammar reinforcement

Intensive spelling intervention programs

Article usage training modules

Paragraph organization workshops

Error Patterns

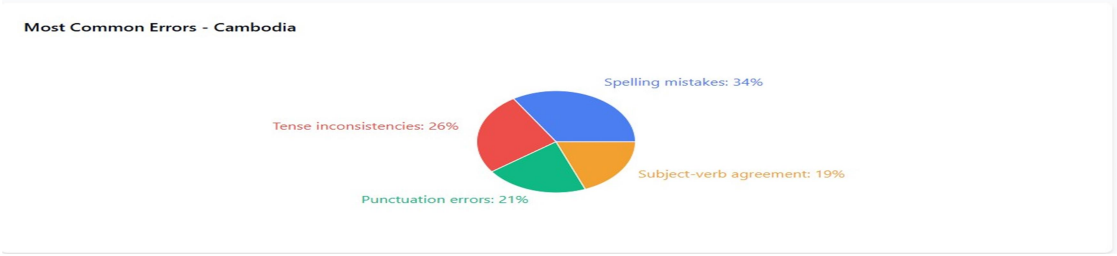
The error patterns among Romanian and Cambodian university students reveal distinct linguistic challenges shaped by their differing proficiency levels. Romanian students, while having more advanced learners, commonly struggled with complex grammar structures such as verb tenses (41%), conditional sentences (27%), and passive voice (22%), as well as specific spelling difficulties like irregular patterns and typos from fast typing. In contrast, Cambodian

students— mostly intermediate—faced more foundational issues, including widespread general spelling errors (74%), subjectverb agreement (32%), article misuse (26%), and tense inconsistencies (26%). Both groups shared challenges with verb tenses and writing structure, including difficulties with transitions and developing coherent arguments, though Romanian students showed slightly better paragraph organization. Persistent errors in both groups included spelling mistakes, but Romanians also had frequent vocabulary misuse, while Cambodians struggled more with punctuation. These patterns suggest Romanian learners need support in mastering complex grammar and precision, while

Cambodian learners require reinforcement of basic grammatical rules and writing clarity.

Key Recommendations

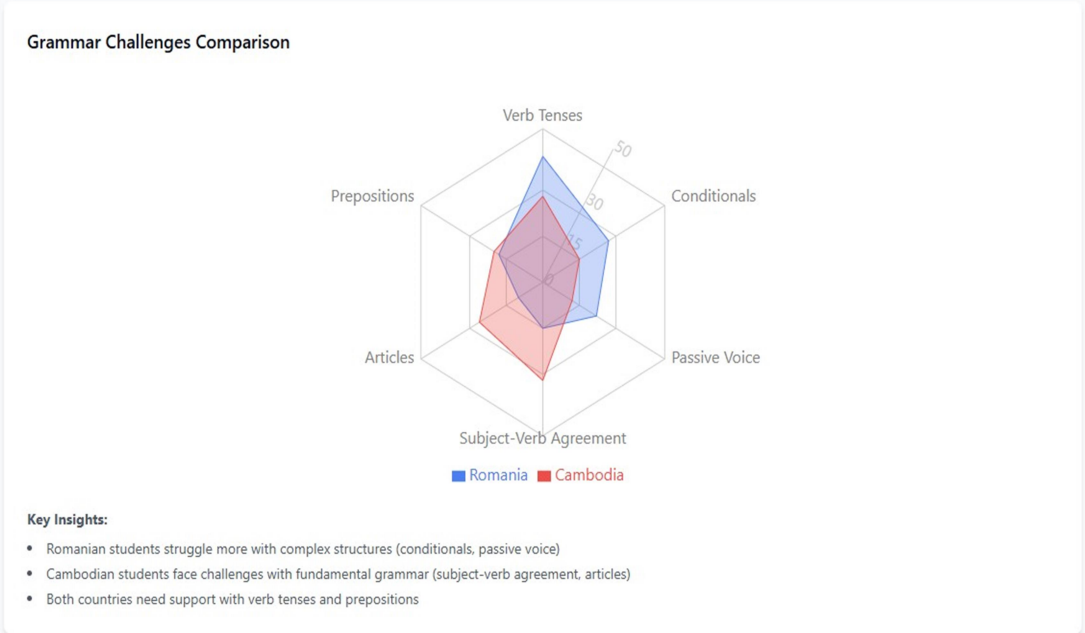
RO **For Romanian** Universities: Advanced grammar workshops (conditionals, passive voice). Typing accuracy training programs. Academic writing structure enhancement. Complex vocabulary development

KH **For Cambodian** Universities: Foundational grammar reinforcement, Intensive spelling intervention programs, Article usage training modules, Paragraph organization workshops.

Grammar Challenges

Grammar challenges varied significantly between Romanian and Cambodian university students, reflecting differences in their English proficiency and educational exposure. Romanian students, with a higher proportion of advanced learners, struggled primarily with complex grammatical structures—most notably verb tenses (41%), conditional sentences (27%), and passive voice (22%)—suggesting a need for targeted instruction in advanced grammar. Cambodian students, on the other hand, exhibited more fundamental grammar issues typical of intermediate learners, such as subject-verb agreement (32%), article usage (26%), and tense consistency (28%). While both groups found verb tenses problematic, Romanians encountered difficulty in applying them within more sophisticated sentence structures, whereas Cambodians had trouble using them correctly in basic sentence construction. These findings highlight the importance of tailoring grammar instruction to proficiency levels: Romanian students may benefit from advanced grammar workshops and academic writing strategies, while Cambodian learners require reinforcement in foundational grammar rules and practical sentence-building exercises.

Key Recommendations

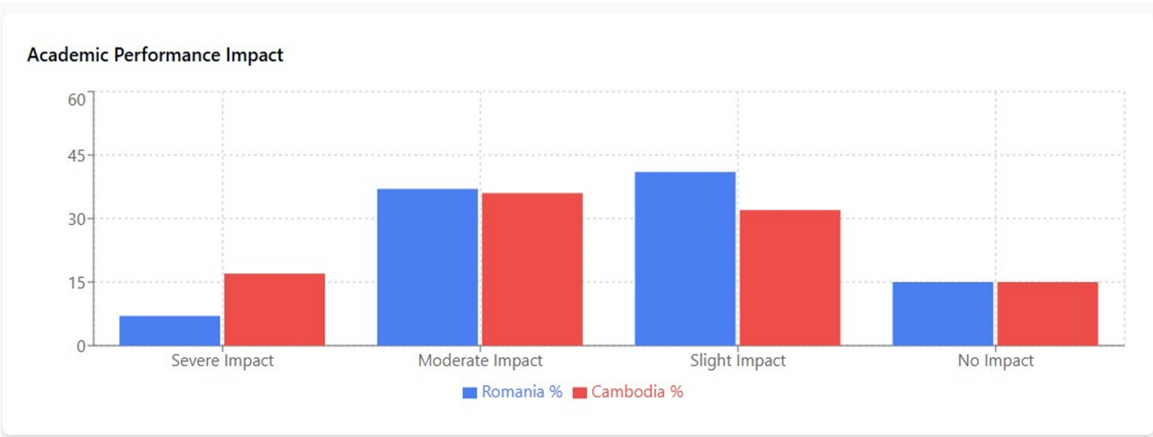

RO For Romanian Universities:
Advanced grammar workshops (conditionals, passive voice)
Typing accuracy training programs
Academic writing structure enhancement
Complex vocabulary development

KH For Cambodian Universities:
Foundational grammar reinforcement
Intensive spelling intervention programs
Article usage training modules
Paragraph organization workshops

Academic Impact

The academic impact of English writing errors differed in severity between Romanian and Cambodian university students. Cambodian participants reported a more significant effect on their academic performance, with 17% indicating that errors severely affected their grades, compared to only 7% of Romanian students. A similar portion in both groups—around 36–37%—acknowledged a moderate impact, suggesting that even when not severe, writing inaccuracies still hindered academic outcomes. Interestingly, this impact correlated with error awareness: Romanian students showed greater awareness of their mistakes (56% very aware) than Cambodian students (only 34%), which may contribute to better error management and reduced academic penalties. These results suggest that improving students' ability to recognize and correct their errors could directly enhance their academic performance, and that error-awareness training should be prioritized alongside technical writing instruction, especially for students in lower proficiency brackets.

Impact Analysis

Severe Impact
Cambodia: 17% vs Romania: 7%
Cambodian students report more severe academic consequences

Moderate Impact
Similar levels: ~37% both countries
Consistent moderate impact across both populations

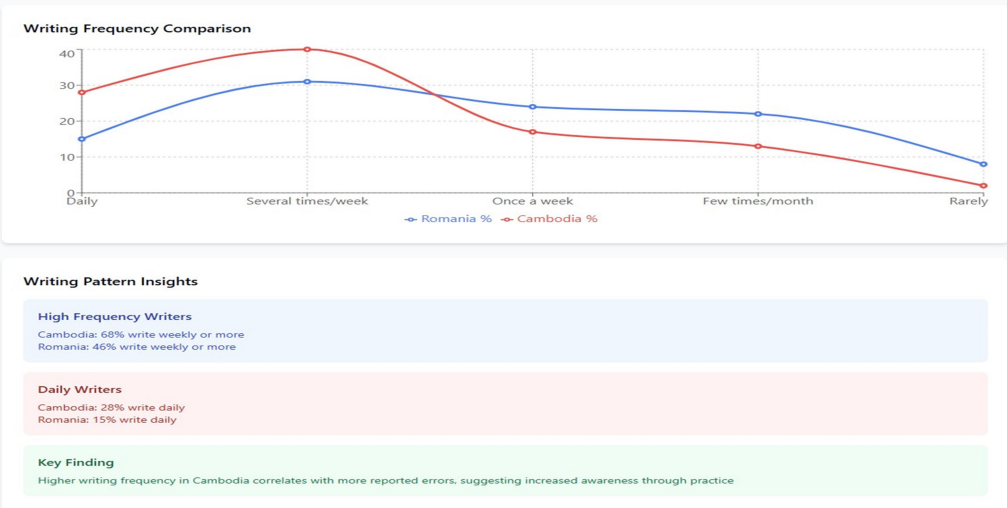
Minimal/No Impact
Romania: 56% vs Cambodia: 47%
Romanian students experience less academic impact

RO **For Romanian Universities:**
Advanced grammar workshops (conditionals, passive voice)
Typing accuracy training programs
Academic writing structure enhancement
Complex vocabulary development

KH **For Cambodian Universities:**
Foundational grammar reinforcement
Intensive spelling intervention programs
Article usage training modules
Paragraph organization workshops

Writing Patterns

Writing patterns among Romanian and Cambodian university students reveal differences in writing frequency, structure, and overall engagement. Cambodian students reported writing more regularly, with 68% writing weekly or more and 28% writing daily, compared to 46% and 15% respectively among Romanian students. Despite writing more often, Cambodian students faced greater challenges in organizing ideas—struggling with paragraph structure (28%) and thesis development (26%)—while Romanian students, though less frequent writers, encountered issues in maintaining argumentative flow (44%) and transitions between paragraphs (32%). Both groups found it difficult to construct smooth and coherent writing, but Romanian students demonstrated slightly better organizational skills. These patterns indicate that writing frequency alone does not equate to stronger writing quality and that both groups require structured instruction in logical organization, coherence, and academic argumentation. Cambodian students may benefit more from foundational writing frameworks, while Romanian students need support in refining and sustaining complex academic writing structures.

Key Findings: The study revealed distinct error profiles requiring differentiated pedagogical approaches. Romanian students need advanced grammar workshops focusing on complex structures and typing accuracy training, while Cambodian students require foundational grammar reinforcement, intensive spelling interventions, and article usage instruction. Despite higher writing frequency among Cambodian students, they reported greater academic consequences, suggesting a need for more targeted error correction strategies.

Discussion summaries on common English errors among university students

This section interprets the findings by analyzing English writing error patterns among Romanian and Cambodian university students in relation to their proficiency levels, linguistic backgrounds, and writing practices. The results revealed both shared and country-specific challenges that reflect broader second language acquisition theories, particularly the influence of first language (L1) transfer on second language (L2) writing. While some error type such as verb tense misuse and writing coherence issues—were common across both groups, others, including article usage and subject-verb agreement, were more prominent among Cambodian students. In contrast, Romanian students exhibited more errors in complex grammar structures like conditionals and passive voice. This discussion contextualizes these findings within existing literature, highlights pedagogical implications, and suggests directions for instructional improvement, with comparisons to prior studies validating observed trends and underscoring the need for targeted, proficiency-level-specific interventions in ESL writing instruction.

The present findings align with multiple research studies across diverse linguistic contexts that reveal consistent patterns in the types of writing errors produced by university-level EFL students, with grammatical errors emerging as the most pervasive category. **Sabtan and Elsayed's** analysis of Dhofar University students in Oman identified grammatical errors—particularly verb tense and form, plurality, subject-verb agreement, prepositions, word order, articles, and adjective form—as the most frequent issues in student essays, alongside persistent spelling errors involving omissions and substitutions. This pattern is corroborated by **Aaqil et al.'s study of Sri Lankan ESL** students, which found verb tense errors dominating at 56.3%, followed by word choice difficulties at 43.8% and spelling issues at 37.5%, while punctuation, subject-verb agreement, articles, prepositions, and capitalization errors clustered around 18.8%. Similarly, **Mubarok and Budiono's Indonesian** research revealed that unnecessary words (21%), punctuation (19%), and articles (20%) constituted the most prevalent error types in thesis writing, with prepositions accounting for 13% of mistakes. The theoretical interpretation across these

studies consistently points to L1 interference as the primary underlying cause, with researchers attributing these persistent grammatical mistakes to weak internalization of English syntactic norms, vocabulary gaps, limited exposure to authentic English writing, and substantial cross-linguistic transfer from students' native languages. Pedagogically, these findings converge on the necessity for explicit grammar instruction, diagnostic feedback targeting specific error types, vocabulary-building exercises, and increased awareness of error patterns within students' L1 contexts, while structural issues such as runon sentences and comma splices as documented in Costa Rican research underscore the need for focused instruction on clause boundaries, punctuation usage, and complex sentence construction to enhance overall writing coherence and academic quality.

Conclusion

This comparative analysis identifies distinct English writing error patterns between Romanian and Cambodian university students, shaped by differences in proficiency levels, linguistic backgrounds, and academic experience. Romanian students, though more advanced, face challenges with complex grammar and argumentative flow, whereas Cambodian students struggle with foundational grammar, spelling, and paragraph organization. Despite writing more frequently, Cambodian students demonstrate lower error awareness, which may contribute to a more significant academic impact. Common difficulties in verb tenses and writing coherence across both groups point to a universal need for targeted instruction. These findings provide a foundation for evidence-based, culturally responsive pedagogical interventions tailored to each group's specific needs. Moreover, the study contributes to theoretical insights on L1 transfer in L2 writing and offers practical implications for educators working with diverse student populations. Future research should evaluate the effectiveness of these targeted strategies and explore whether similar patterns exist across other linguistic and cultural contexts

References

1. Patarapongsanti, N., Boonsuk, Y., & Suksiripakonchai, P. (2022). An Analysis of Errors in Business-Oriented Written Paragraphs of Thai EFL Undergraduates. *International Journal of English Linguistics*, 12(1), 1–12. https://doi.org/10.5539/ijel.v12n1p1
2. Labicane, R. A., & Oliva, R. D. (2022). Common Errors in Composition Writing by College Students in the Philippines. *Asian EFL Journal*, 24(6), 45–60. https://www.elejournals.com/asian-efl-journal/volume-24-issue-6-2022/
3. Taye, M., & Mengesha, A. (2024). Identifying and Analyzing Common English Writing Challenges Among Ethiopian Undergraduates. *Ethiopian Journal of Languages and Literature*, 10(2), 75–90. https://ejll.org/index.php/ejll/article/view/2024
4. Sabtan, Y. M. N., & Elsayed, A. M. A. (2019). Common Writing Errors Among EFL Students at Dhofar University in Oman: An Analytical Study. *International Journal of English Linguistics*, 9(2), 402–410. https://doi.org/10.5539/ijel.v9n2p402
5. Mohammadi, T., & Mustafa, H. R. (2020). Errors in English Writing of ESL/EFL Students: A Systematic Review. *Theory and Practice in Language Studies*, 10(5), 1–10.
6. https://www.researchgate.net/publication/341071301_Errors_in_English_Writing_of_ESLEFL_Students_A_Systematic_Revi ew
7. Canagarajah, A. S. (2002). *Critical academic writing and multilingual students*. University of Michigan Press.
8. Fauzan, U., Hasanah, N., & Hadijah, S. (2022). The undergraduate students' difficulties in writing. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*, 7(1), 175–183. https://doi.org/10.21462/ijefl.v7i1.515

9. Klimova, B. F. (2012). Common mistakes in writing abstracts in English. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 512–516. https://doi.org/10.1016/j.sbspro. 2013.09.230
10. Racca, R. M. B., & Lasaten, R. C. S. (2016). English language proficiency and academic performance. *International Journal of Languages, Literature and Linguistics*, 2(2), 44–50.
11. Raoofi, S., Binandeh, M., & Rahmani, S. (2017). Writing strategies and writing proficiency of university students. *Journal of Language Teaching and Research*, 8(1), 191–198. https://doi.org/10.17507/jltr.0801.24
12. Taye, T., & Mengesha, M. (2024). Identifying and analyzing common English writing challenges. *Heliyon*, 10, e36876. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e36876
13. Taye, T., & Mengesha, M. (2024). Identifying and analyzing common English writing challenges. *Heliyon*, *10*, e36876. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e36876
14. Nicol, D. J. (2010). From monologue to dialogue: improving written feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 35(5), 501-517. https://doi.org/10.1080/ 02602931003786559
15. Raoofi, S., et al. (2017). Metacognitive strategies in academic writing. *Journal of Second Language Writing*, 36, 27-44.
16. https://doi.org/10.1016/j.jslw.2017.02.001
17. World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report 2020*.
18. https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020
19. Hyland, K. (2009). Teaching and Researching Writing.
20. https://www.amazon.com/Teaching-Researching-Writing-Applied-Linguistics/dp/140820 505X
21. Canagarajah, A. S. (2002). *Critical academic writing and multilingual students*. University of Michigan Press.
22. Fauzan, U., Hasanah, N., & Hadijah, S. (2022). The undergraduate students' difficulties in writing. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*, *7*(1), 175–183.
23. Klimova, B. F. (2012). Common mistakes in writing abstracts in English. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *93*, 512–516. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013. 09.230
24. Nicol, D. (2010). From monologue to dialogue: Improving written feedback processes in mass higher education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, *35*(5), 501–517. https://doi.org/10.1080/02602931003786559
25. Racca, R. M. B., & Lasaten, R. C. S. (2016). English language proficiency and academic performance. *International Journal of Languages, Literature and Linguistics*, *2*(2), 44–50.
26. Raoofi, S., Binandeh, M., & Rahmani, S. (2017). Writing strategies and writing proficiency of university students. *Journal of Language Teaching and Research*, *8*(1), 191–198. https://doi.org/10.17507/jltr.0801.24
27. World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report 2020*. https://www.weforum. org/reports/the-future-of-jobs-report2020
28. **Sabtan & Elsayed (Oman)** - Common Writing Errors Among EFL Students at Dhofar University https://ccsenet.org/journal/index.php/ijel/article/view/0/38791
29. **Aaqil et al. (Sri Lanka)** - Grammatical Errors in Essay Writing https://iojs.unida.ac.id/ index.php/IJSR/article/view/205
30. **Mubarok & Budiono (Indonesia)** - Error Analysis on EFL Students' Writing https://jurnal.ar-raniry.ac.id/index.php/englisia/article/view/11386/0
31. **Costa Rica Study** - Syntactic Errors in Academic Writing https://ejournal.upsi.edu.my/ index.php/AJELP/article/view/1098 https://www.redalyc.org/journal/442/44253203008/

FACULTATEA DE GEOGRAFIE

A GEOGRAPHICAL-HISTORICAL STUDY OF THE BIERTAN COMMUNE

Dan Mihai-Janos[1]

Faculty of Geography

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Coordinator:

Lecturer PhD. Pascu Talita

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Abstract

This paper presents a geographical and historical study of the commune of Biertan, located in Sibiu County, Romania. The research aims to analyze the spatial evolution, historical development, and socio-economic transformations of the locality, with a particular focus on its Saxon heritage and cultural landscape. The methodology integrates historical and modern map analysis using GIS tools, archival research, statistical data interpretation, and field observations. Additionally, a questionnaire was applied to local residents in order to assess their perception of Biertan's historical and geographical values, as well as its touristic and cultural potential. The responses offered a qualitative dimension that complements the quantitative data. Visual tools such as maps and graphs supported the interpretation of land use changes, demographic trends, and tourism development. The study highlights both the continuity and transformation of the settlement over time, underlining Biertan's importance as a historical landmark and as a rural locality with cultural significance in contemporary Romania.

Keywords*: Biertan, historical geography, Saxon heritage, demographic evolution, tourism development, cultural landscape.*

Introduction

Since the mid-16th century, Biertan has been a landmark in the Transylvanian space, uniquely combining the strategic, spiritual, and economic role of the Saxon community. The village and its fortification—famous for its fortified Evangelical church, a UNESCO World Heritage site—hosted the first bishopric of the Transylvanian Saxons, giving it first-rate religious importance. Today, Biertan is not only a place of Saxon heritage but also an increasingly representative tourist and ecotourism destination.

Research methodology

A complex methodology was used to produce this paper. An interpretation of historical maps (Josephine Map) and modern maps (GIS) was carried out to highlight the transformations in the settlement's structure. The chronological method was used to reconstruct the evolutionary stages of the commune, correlating spatial changes with major historical events. Statistical data from the National Institute of Statistics regarding the structure and natural movement of the population were analyzed. Direct observation in the field provided an updated picture of local realities. A questionnaire was also administered to residents to identify their perception of the historical-geographical values of the commune.

[1] janosmihai.dan@TarguMures.onmicrosoft.com

Physical-geographical characterization

The Biertan commune, which includes the villages of Biertan, Richiș, and Copșa Mare, is located in the northern part of Sibiu county, in the Transylvanian Plateau, south of the Târnava Mare River (Posea & Mihăilescu, 2005). Access is via county road DJ 141B, which connects to national road DN14 (Google Maps, 2025). The commune's neighbors are: to the north - Șaroș pe Târnave, to the northwest - Dupuș, to the southeast - Mălâncrav and Noul Săsesc, and to the northeast - Hoghilag (OpenStreetMap, 2024).

The commune's territory belongs to the Târnavelor Plateau, with a hilly **relief**, gentle hills, and wide valleys, favorable for agriculture (Posea & Mihăilescu, 2005). The maximum altitude is approximately 567 m, and the sunny slopes are used for wine terraces, an essential component of the cultural landscape (Popescu, 2012).

The *climate* is moderate temperate-continental, characterized by distinct seasons. The average annual temperature is about 9°C, and the average annual precipitation ranges between 600–700 mm, conditions that favor agriculture (Mihăilescu, 2010). The prevailing winds are from the northeast (National Institute of Meteorology and Hydrology, 2020).

The commune's territory is crossed by the Biertan River, a secondary tributary of the Târnava Mare River. The *hydrographic* network is poorly developed, consisting mainly of small streams with a temporary character (Constantinescu, 2008; Ionescu & Marinescu, 2015).

The area is part of the Central European **phytogeographic** region, dominated by hornbeam and beech forests (Popescu & Istrate, 2012). The local fauna reflects the specifics of an oak forest, with a diverse birdlife, including nightingales, turtledoves, and the red kite. Mammals are mainly represented by rodents, which are an important food source for predators like the polecat (Popescu & Ionescu, 2013; Gheorghe & Dumitru, 2015). The soils are of the cambic chernozem and acidic brown soil types, favorable for agriculture (Popescu & Istrate, 2011).

Historical evolution of the commune

The historical evolution was marked by Saxon colonization, the development of Saxon administration, and the socio-political changes that occurred over the centuries. The name of the commune comes from the Hungarian "Berethalom," meaning "Berth's Hill" (Biertan City Hall, n.d.). The first documentary attestation of the locality dates from 1283, and in 1397 it was attested as a fortress, called "oppidum" (Biertan City Hall, n.d.).

The 15th and 16th centuries marked a period of evident economic progress. In 1572, Biertan became the primary see of the Saxon bishopric, a status it held for nearly 300 years (historia.ro, n.d.). However, this was followed by a period of difficulties caused by Ottoman incursions and conflicts between the Habsburg and Ottoman Empires (historia.ro, n.d.). During the 18th century, the Saxon community gradually lost its influence (povestisasesti.com, n.d.).

A significant event was the massive emigration of Saxons to Germany, especially after 1978. In 1977, Biertan had over 1,600 Saxon inhabitants; by 1992, their number had dropped dramatically to just 280 (sibiu100.ro, n.d.). In 1993, the fortified church of Biertan was included in the UNESCO World Heritage list (Biertan City Hall, n.d.).

Evolution of geographical elements

The evolution of the geographical landscape can be analyzed by comparing historical cartographic representations with the current satellite image (Popa, 2013). The Josephine Map

(18th century) shows Biertan as a compact rural settlement, flanked by wooded hills and agricultural lands arranged neatly along the main valley (Mapire, 2024). In the Franciscan map (19th century), an extension of the village hearth to the south is observed, as well as a more detailed representation of the relief and land use.

Architectural and cultural elements

The fortified church is the central point of the cultural heritage of the Biertan commune. Built in Gothic style, it is surrounded by three concentric enclosures of walls, equipped with seven towers and two bastions (National Heritage Institute, 2010). Among these, the Clock Tower, the Catholic Tower, and the Mausoleum Tower stand out.

A unique element is the *Matrimonial Prison*. It is said that married couples on the verge of divorce were locked in a narrow room for two weeks, with only one bed, one chair, one spoon, and one plate. The lack of privacy and the need for collaboration would, in most cases, lead to the reconciliation of the spouses (Rusu, 2018).

The *Biertan Donarium,* a bronze artifact with a Latin inscription, is another object of major interest. Discovered in 1775, it is a testimony to the existence of a Latin-speaking Christian community in Dacia after the Roman withdrawal in 271 AD (Vulpe, 1965).

Figure 1. Elements of cultural heritage of the Biertan

Population and demographics

The population of the Biertan commune reflects a general trend of slight decline and demographic stagnation. From 2,887 people in 1992, the population reached 2,965 in 2025 (National Institute of Statistics, n.d.). The age pyramids for 1992, 2011, and 2024 show a clear aging of the population, with a narrowing of the base and a widening of the top.

The ethnic structure has undergone subtle but significant changes. In 1992, Romanians represented about 68% of the population, a proportion that rose to 72% in 2011, then fell slightly to 66.19% in 2021. The Roma community grew from 17% to 19.83% in the same period, while the German and Hungarian minorities continued their steady decline (National Institute of Statistics, n.d.).

Economic aspects

Agriculture remains a basic economic activity. In 2014, agricultural land accounted for 54.8% of the total land fund, with arable land, hayfields, and pastures being the most extensive. The non-agricultural part is dominated by forested areas (88.3%).

The commune does not have a large-scale industrial activity. The economy is based on agriculture, local services, and a growing tourism potential (Biertan City Hall, n.d.). Tourism has become an important source of income, capitalizing on the fortified church and Saxon traditions. According to a marketing study, 85.72% of visitors are Romanian nationals (sgg.gov.ro, n.d.).

Ecotourism has developed through local initiatives that sustainably harness natural and cultural resources. Hiking trails connect Biertan with neighboring villages, offering tourists the opportunity to discover the traditional agricultural landscape (Glăvan, 2003; WWF România, 2015). The *Via Transilvanica* trail, which crosses the commune, promotes pedestrian and cycling tourism, contributing to the revitalization of the local identity (Tășuleasa Social, 2022).

Conclusions

The multidimensional analysis of the Biertan commune highlights a community at the intersection of tradition and sustainable development potential. The natural elements, combined with a rich historical and cultural heritage, configure a favorable framework for both traditional activities and tourism initiatives. The demographic structure, although showing signs of aging, can be a solid basis for community projects. The strategic development directions should aim at the authentic conservation of the built and natural heritage, in parallel with the diversification of the economic offer, especially in the area of cultural and ecological tourism.

References

1. Biertan City Hall. (n.d.). *Istoric*. https://comunabiertan.ro/despre-comuna/istoric/
2. Constantinescu, A. (2008). *Hidrografia României*. Editura Tehnică, București.
3. Glăvan, V. (2003). *Turism rural: turism, agroturism, turism durabil, ecoturism*. Editura Economică, București.
4. Gheorghe, A., & Dumitru, M. (2015). *Fauna României: specii și habitate*. Editura Științifică, București.
5. Google Maps. (2025). (n.d.)
6. historia.ro. (n.d.). *Biertan, centrul saşilor din Transilvania*. https://historia.ro/sectiune/general/biertan-centrul-sasilor-din-transilvania-580795.html
7. Ionescu, P., & Marinescu, G. (2015). *Râurile României: studiu hidrologic*. Editura Academiei Române, București.
8. Mapire. (2024). *The First Military Survey (1763-1787)*. https://maps.arcanum.com/
9. Mihăilescu, V. (2010). *Clima României*. Editura Academiei Române, București.
10. National Heritage Institute. (2010). *Biserici fortificate din Transilvania incluse în Patrimoniul Mondial UNESCO*.

11. National Institute of Meteorology and Hydrology. (2020). *Date climatice pentru județul Sibiu*. INMH, București.
12. National Institute of Statistics. (n.d.).
13. *TEMPO-Online Time Series*. http://statistici.insse.ro:8077/tempo--online/#/pages/tables/insse-table
14. OpenStreetMap. (2024). https://www.openstreetmap.org
15. Popa, N. (2013). *Hărțile vechi și cercetarea geografică*. Editura Academiei Române, București.
16. Popescu, R. (2012). *Agricultura și geografia terenurilor viticole din județul Sibiu*. Editura Universității „Lucian Blaga", Sibiu.
17. Popescu, V., & Istrate, G. (2011). *Pedologie și utilizarea terenurilor agricole din Transilvania*. Editura Academică, Cluj-Napoca.
18. Popescu, V., & Istrate, G. (2012). *Fitogeografie și vegetație din Transilvania*. Editura Academică, Cluj-Napoca.
19. Popescu, M., & Ionescu, A. (2013). *Biodiversitatea pădurilor din Transilvania*. Editura Universitară, Cluj-Napoca.
20. Posea, Gr., & Mihăilescu, V. (2005). *Geografia României: Carpații și Subcarpații*. Editura Științifică și Enciclopedică, București.
21. povestisasesti.com. (n.d.). *Biertan/Birthälm, emblemă a culturii săseşti în Transilvania*. https://povestisasesti.com/2013/11/08/biertanbirthalm-emblema-a-culturii-sasesti-in-transilvania/
22. Rusu, M. (2018). *Tradiții și legende săseşti din Transilvania*. Editura Eikon.
23. sgg.gov.ro. (n.d.). *Raport cercetare calitativă*. https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/10/4.Raport-cercetare-calitativa.pdf
24. sibiu100.ro. (n.d.). *Biertan: istorie și tradiții*. https://sibiu100.ro/sibiu-100/biertan-istorie-tradi/
25. Tășuleasa Social. (2022). *Ghidul drumețului Via Transilvanica*.
26. Vulpe, R. (1965). *Donariul de la Biertan și problema continuității daco-romane*. Editura Academiei, București.
27. WWF România. (2015). *Triunghiul Saxon: O inițiativă de conservare și dezvoltare durabilă în sudul Transilvaniei*.

PROPOSALS FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN SASCHIZ COMMUNE THROUGH THE CAPITALIZATION OF LOCAL TRADITIONS

Iulia Damaris Pop[1]

Faculty of Geography

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Coordinator:

Lecturer PhD. Talita Pascu[2]

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Abstract

This article presents a series of proposals for the sustainable tourism development of the Saschiz commune, located in Mureș County, a representative area for the Saxon heritage of Transylvania. Despite its valuable, UNESCO-recognized cultural and historical heritage, including the Fortified Church and the Peasant Fortress, the area's tourism potential is not fully exploited. The research methodology is based on a qualitative analysis, including SWOT analysis, field research, and a review of specialized literature. The study identifies the main strengths of the area, such as its rich natural and anthropic resources, and its weaknesses, including a lack of qualified personnel and pronounced seasonality. The core of the paper consists of five concrete development proposals aimed at capitalizing on local traditions and diversifying the tourism offer throughout the year: creating an open-air cinema with a historical theme, organizing authentic rural experiences, developing tourism based on the rhythm of the seasons, reconstructing a traditional whirlpool („vâltoare") as a tourist attraction, and organizing winter gatherings („șezători"). These initiatives aim to attract a constant flow of tourists, stimulate the local economy, and preserve the cultural identity of Saschiz, transforming the commune into a model of balanced rural development.

Keywords: *sustainable tourism, rural development, cultural heritage, Saschiz, local traditions, Transylvania*

Introduction

Saschiz commune, located in Mureș County, is a settlement with a rich history dating back to the 14th century, being one of the first Saxon settlements in Transylvania. The area benefits from a remarkable tourism potential, generated by the harmonious combination of valuable natural resources—such as the idyllic landscapes of the Hârtibaciu Plateau—and a significant anthropic heritage (Ielenicz, Săndulache, 2008).

The Fortified Church, included in the

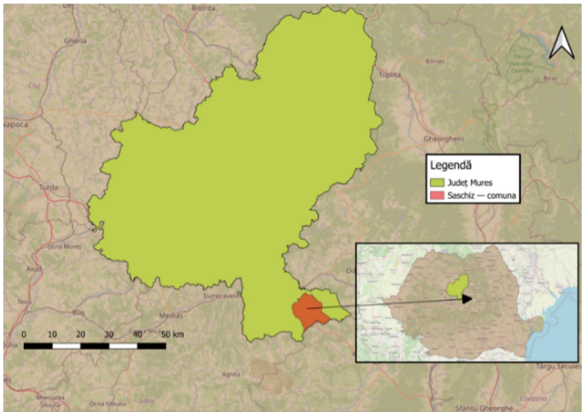

Figure 2. The location of Saschiz commune within Mureș county and Romania

[1] iuliadamaris.pop@TarguMures.onmicrosoft.com
[2] talita.pascu@TarguMures.onmicrosoft.com

UNESCO world heritage, the ruins of the medieval fortress, and the specific architecture of the Saxon houses are just a few of the elements that attract tourists interested in culture and history.

Despite these assets, tourism in the area is often seasonal and not fully capitalized upon. This paper aims to highlight the tourism potential of Saschiz commune and to propose a series of concrete directions for sustainable development, focusing on the capitalization of local traditions and authentic experiences. The purpose of these proposals is to contribute to increasing the number of visitors throughout the year, to the economic and social progress of the community, and, not least, to the preservation of the unique cultural identity of the area. Through a balanced approach, which combines the conservation of heritage with economic innovation, Saschiz can become a benchmark destination for experiential and sustainable rural tourism (Bran, Șimon, Marin, 1997).

Research methodology

The methodological approach adopted for this research was a structured one, in accordance with the recommendations in the specialized literature on tourism and local development research. The paper reflects a phased approach, which began with the selection of the topic and continued with documentation, analysis, and data interpretation activities.

A fundamental component of the methodology was field research, involving direct observation and travel to Saschiz, which allowed for an authentic understanding of the local potential and challenges. In parallel, a comprehensive process of consulting specialized literature, academic resources, and official online sources (digital databases, tourist platforms, scientific articles) was carried out to provide an updated and complete perspective on the subject.

The main analysis tool used was the *SWOT analysis*, which allowed for the identification of the strengths, weaknesses, opportunities, and threats associated with the tourism development of the commune. The identified strengths include the historical heritage (Fortified Church, Peasant Fortress), active traditional crafts, local events (Rhubarb Festival), and recognized local gastronomy. Among the weaknesses, the lack of qualified personnel in tourism, difficult access to certain areas, limited public services, and high seasonality were noted.

The development proposals were formulated based on this complex analysis, aiming to transform weaknesses into opportunities and to capitalize on existing strengths in a sustainable and authentic manner. Thus, the research combines theoretical documentation with practical, field-based investigation, aiming to offer a complete and scientifically grounded picture of the tourism potential of Saschiz commune and the concrete ways in which it can be capitalized upon.

Results

The research results highlight the rich and diverse tourism potential of Saschiz commune, structured around two main pillars: anthropic resources and local traditions. To synthesize the current context and to ground the development proposals, a SWOT analysis was conducted, identifying the internal strengths and weaknesses of the commune, as well as the external opportunities and threats. The key findings are presented in Table 1.

Table 1. SWOT Analysis for tourism development in Saschiz commune

Strengths	**Weaknesses**
Rich historical and cultural heritage (UNESCO)	Lack of qualified staff in tourism
Active traditional crafts (pottery)	Poor accessibility to some areas
Renowned local events and festivals	Limited public services
Valued local gastronomy and products	High seasonality of tourism
Existing accommodation units	
Sports competitions (cycling)	
Opportunities	**Threats**
Implementation of the proposed new activities	Aging of the local population
Extending the tourist season throughout the year	Migration of the young generation
Increased involvement of young people in tourism	Lack of a new generation of artisans
Development of niche tourism (experiential, eco)	Risks associated with uncontrolled tourism development
Access to funding programs for rural development	

The analysis reveals that Saschiz has a solid foundation for tourism development, based on its exceptional heritage and vibrant traditions. However, weaknesses such as the lack of qualified personnel and pronounced seasonality can hinder this potential. The proposed development directions, detailed below, are designed to leverage the identified opportunities—such as the growing interest in experiential tourism—and to mitigate the identified threats, thus contributing to a balanced and sustainable growth of the commune.

1. Anthropic tourism resources

Figure 3. Main historical monuments in Saschiz: the Fortified Church (left) and the Peasant Fortress (right)

Saschiz's main tourist attractions are its historical monuments, which reflect the rich Saxon heritage.

The Fortified Evangelical Church, built starting in 1492 in a Gothic style, is part of the UNESCO World Heritage and represents the central point of attraction. The defensive floor, the

imposing buttresses, and the interior elements, such as the Baroque altar, make it a monument of exceptional value. (Călugăr, 2012)

The Peasant Fortress, built in 1347 on a hill that dominates the village, served as a refuge for the community. Its walls, up to 10 meters high, and its defense towers (the Voivode's Tower, the School Tower) are testimonies of the local defense system. (Călugăr, 2012)

Local crafts and gastronomy: The revitalization of the *pottery workshop*, which promotes the traditional cobalt blue ceramics and the sgraffito technique, represents a significant cultural attraction. Similarly, *Grandma's Cellar (Pivnița Bunicii)* is a local symbol, valorizing traditional recipes for jams, sauces, and syrups, thus contributing to the economic development of the community. (https://www.pivnitabunicii.com/)

2. Events and local traditions

Local traditions are kept alive through community events that attract numerous tourists annually.

The Rhubarb Festival, organized every year in May, celebrates a plant with a special significance in the local gastronomic culture, brought by the Saxons. The event includes cooking workshops, a local products fair, and guided tours, offering an authentic experience of the rural spirit.

Haferland Week, which takes place at the end of July and the beginning of August, is the most important festival dedicated to the culture of the Saxons in Transylvania. Saschiz is an important locality within this event, which promotes traditional crafts, music, dances, and Saxon gastronomy. (https://haferland.ro/)

Transilvania Bike Trails Race (TBTRace) is a cycling competition that takes place annually in August, with Saschiz as the starting point. The event attracts sports enthusiasts and promotes the area's picturesque trails, combining sport with the discovery of culture and nature. (https://tbtrace.ro)

Via Transilvanica: The commune is part of this long-distance trail, which connects Romania from north to south, offering tourists the opportunity to discover the area's authentic landscapes and forgotten traditions on foot or by bike. (https://www.viatransilvanica.com)

3. Proposals for sustainable tourism development

Based on the SWOT analysis and the identified potential, five concrete proposals for tourism development have been formulated, aiming to diversify the range and reduce seasonality. (Petrea, Petrea, 2000)

Proposal 1: Open-Air cinema with a historical theme

This proposal involves organizing film screenings in the courtyard of the fortified church, focusing on historical productions or documentaries about the life of the Saxons and the history of Transylvania. This initiative would offer tourists a unique cultural experience in a historical setting, contributing to the education of the public and the creative capitalization of the heritage. The event could be organized weekly during the summer season, with free access to encourage participation. The logistics would involve installing a projection screen, an audio system, and mobile chairs, and local producers could offer traditional snacks, such as rhubarb cake. This activity would not only be an attraction but would also create a memorable atmosphere, strengthening the connection between visitors and the history of the place.

Therefore, this activity leverages the strength of the internationally recognized historical heritage and utilizes the *opportunity* to develop new, attractive activities for tourists.

Proposal 2: Authentic rural experiences

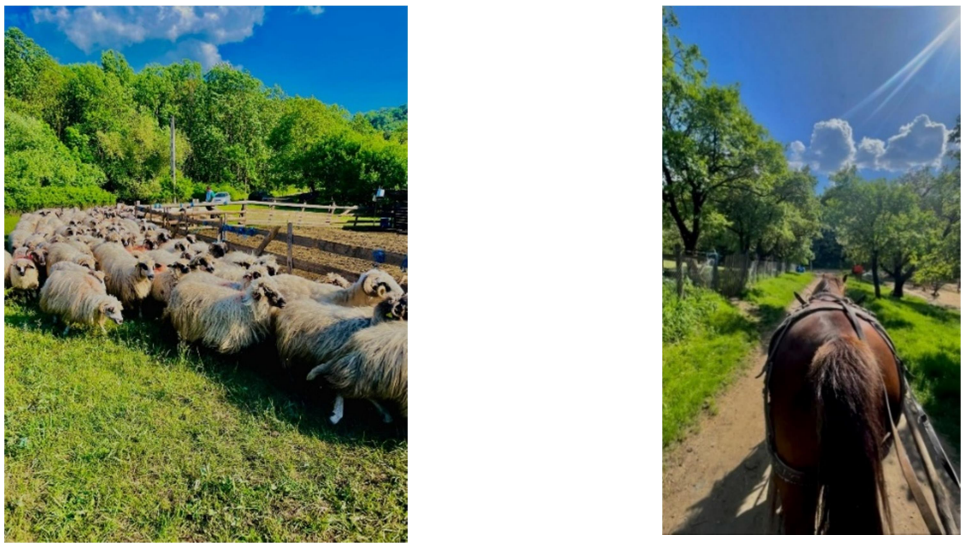

Figure 4. Examples of authentic rural experiences: pastoral activities (left) and horse-drawn cart rides (right)

Given the growing interest of urban tourists in authentic experiences, this proposal focuses on the direct participation of visitors in daily activities at a farm or sheepfold. Tourists could participate in activities such as feeding the animals, milking cows, or preparing traditional cheese products under the guidance of locals. A key element would be the experience at the sheepfold, where visitors could discover the pastoral life and taste specific dishes. Another component is the horse-drawn cart ride on the country roads around Saschiz, offering a relaxing experience and a connection with nature and local stories. These activities create a direct and emotional link between the tourist and the place visited, offering a deep understanding of the simple and authentic rural life, and contributing to the preservation of local traditions. (https://fundatia-adept.org) This proposal capitalizes on the strength of local gastronomy and active traditions, while also responding to the opportunity for developing the increasingly sought-after experiential tourism.

Proposal 3: Rural tourism through the rhythm of the seasons

To combat seasonality, this proposal suggests creating tourist packages centered on agricultural activities specific to each season. This interactive approach allows tourists to actively participate in the cycle of nature and understand how it influences the daily life of a farmer.

Spring: Visitors could participate in planting vegetables or aromatic herbs in local gardens.

Summer: Tourists could get involved in activities such as mowing or harvesting wheat, discovering traditional techniques.

Autumn: The season would be dedicated to harvesting fruits and vegetables, an occasion to pick ripe produce from local gardens and participate in making preserves.

Winter: Visitors could learn how to prepare traditional pickles or participate in pig slaughtering, a central custom in the Romanian rural world.

This type of tourism offers a complete educational experience, where tourists not only observe but actively contribute to the life of the village. The satisfaction of consuming products from their own labor provides a strong motivation for tourists to return, thus ensuring a constant flow of visitors throughout the year. This initiative directly addresses the weakness of high seasonality by offering attractive activities throughout the year and capitalizing on the opportunity to extend the tourist season.

Proposal 4: The Whirlpool – An ancient custom rediscovered as a tourist attraction

This proposal aims to revive an ancient craft by building a functional traditional whirlpool („vâltoare") on the bank of the Scroafa stream, which crosses the commune. (Butură, 1989) The whirlpool, built from traditional materials like wood and stone, would be used for the ecological washing of textiles (carpets, blankets), offering visitors the opportunity to actively participate in this ancient custom. The experience would be complemented by explanations from a local guide about the history of the whirlpool and its importance in the life of the traditional village. This attraction would not only bring tourists closer to rural traditions but also promote the principles of ecological and sustainable tourism. The whirlpool has the potential to become a unique point of interest, reviving a valuable local tradition and offering tourists an interactive lesson on sustainability and respect for natural resources. Revitalizing this craft responds to the threat of the lack of a new generation of artisans, turning an old custom into a unique opportunity for ecological and educational tourism.

Proposal 5: Winter gatherings with stories, crafts, and local dishes

To attract tourists during the cold season, this proposal involves organizing traditional winter gatherings („șezători") in a warm and welcoming setting, such as a local guesthouse or a specially arranged barn. During these events, tourists could participate in craft workshops (weaving, pottery, embroidery) under the guidance of local artisans. The atmosphere would be enriched with local stories and legends told by elders of the village, and participants would be served traditional dishes specific to the winter season, such as smoked bacon, polenta with cheese, and, of course, the famous rhubarb cake. This initiative adds a cultural and culinary dimension to Saschiz's tourist offer, attracting visitors who want to connect with local traditions and learn ancient crafts in an authentic and interactive setting. The winter gatherings would thus contribute to turning Saschiz into a year-round destination. By organizing winter gatherings, the weakness of seasonality is directly combated, while also strengthening the strength of the intangible cultural heritage and attracting tourists during the off-season.

Conclusions

The „Proposals for tourism development in Saschiz commune" research has highlighted the exceptional potential of this representative settlement for the Saxon area of Transylvania. The commune possesses all the necessary prerequisites to become a destination of interest for both Romanian and foreign tourists, offering a perfect balance between historical heritage, natural landscapes, and authentic experiences.

The analysis revealed that although the area has valuable assets, such as the Fortified Church included in the UNESCO heritage and the well-preserved traditions, tourism development is limited by factors such as seasonality and insufficient promotion. The five proposals formulated in this paper—the open-air cinema, authentic rural experiences, seasonal tourism, the reconstruction of a whirlpool, and the organization of winter gatherings—are designed to address these challenges directly.

These initiatives are based on a sustainable and responsible approach, focusing on capitalizing on local identity and actively involving the community. By implementing them, Saschiz has the chance to increase its visibility, attract a constant flow of tourists throughout the year, and stimulate the local economy in a balanced way.

In conclusion, Saschiz is not just a place with a glorious past, but a community that can build a prosperous future through intelligent and authentic tourism. Visitors who come here can find everything they are looking for: tranquility, culture, tradition, and

recreational activities, all integrated into a special Transylvanian settlement where the past and present intertwine harmoniously.

References

1. Bran, F., Șimon, T., & Marin, D. (1997). *Turismul rural modelul european*. Editura Economică.
2. Butură, V. (1989). *Străvechi mărturii de civilizație românească*. Editura Științifică si Enciclopedică.
3. Călugăr, F. (2012). *Monografia Comunei Saschiz*. Editura Nico.
4. Fundatia ADEPT Transilvania. (n.d.), *Descoperă Târnava Mare*. https://fundatia-adept.org
5. Haferland. (n.d.), *Săptămâna Haferland*. https://haferland.ro/
6. Ielenicz, M., & Săndulache, I. (2008). *România Podișuri și Dealuri*. Editura Universitara.
7. Petrea, R., & Petrea, D. (2000). *Turism rural*. Editura Presa Universitară Clujeană.
8. Pivnița Bunicii. (n.d.), *Produse traditionale din Saschiz*. https://www.pivnitabunicii.com/
9. Pop, G.P. (2012). *Depresiunea Transilvaniei*. Editura Presa Universitară Clujeană.
10. TBTRace. (n.d.), *Transilvania Bike Trails Race*. https://tbtrace.ro
11. Vecinătatea Femeilor din Saschiz. (n.d.), *Sărbătoarea Răbarbărului*. https://vecinatateafemeilor.ro
12. Via Transilvanica. (n.d.), *Drumul care unește*. https://www.viatransilvanica.com

THE GEOGRAPHIC AND HISTORICAL STUDY OF THE MUNICIPALITY OF REGHIN

Bambor Robert-Alexandru[1]

Faculty of Geography

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Coordinator:

Lecturer PhD. Talita Pascu[2]

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Abstract

This paper provides a comprehensive analysis of the geographical and historical evolution of the municipality of Reghin, located in Mureș County, Romania. The study aims to explore the deep interconnectedness between the natural environment and the city's long-term development, from its medieval origins to the challenges of the post-communist era. The methodology is based on an interdisciplinary synthesis of historical-bibliographic sources, geographical analysis, and the interpretation of statistical data from national censuses conducted between 1992 and 2021. Key findings reveal that Reghin's strategic location at the confluence of the Mureș and Gurghiu rivers shaped its early role as a significant commercial and artisanal hub in Transylvania. Its history was marked by major transformative events, including Tatar invasions, multicultural colonization, and profound political shifts in the 20th century. The demographic analysis highlights a significant decline in population in recent decades, driven by a negative natural increase and a persistent negative migration balance. This trend, coupled with an aging population, points to significant socio-economic challenges for the city's sustainable future. The study concludes that understanding Reghin's historical-geographical trajectory is essential for developing effective strategies for urban revitalization and preserving its unique cultural identity.

Keywords: *Reghin, historical geography, demographic transition, Transylvania, urban development, socio-economic evolution.*

Introduction

The municipality of Reghin, situated in the northeastern part of Mureș County, represents a significant point of convergence between crucial geographical and historical elements within the Transylvania region. Strategically located in the upper Mureș river valley and near the Călimani Mountains, the city has played a distinct role in the economic and social development of the area throughout its history. Over time, the city has witnessed major transformations, not only in its territorial and demographic configuration but also in its historical and cultural evolution.

This study aims to conduct a detailed analysis of Reghin from an integrated geographical and historical perspective, highlighting the natural factors that influenced its development alongside the historical events and stages that have shaped its identity. The research explores the interaction between the natural framework—relief, climate, hydrography, and resources—and the historical dynamics of the settlement. The importance of this research lies in its informative value and its relevance for harnessing Reghin's potential for tourism, urban planning, and identity consolidation. Furthermore, studying the city's historical-geographical evolution can contribute to formulating sustainable regional development strategies and strengthening local collective memory. The paper is structured to cover the municipality's natural setting, its key historical

[1]robertalexandru.bambor@TarguMures.onmicrosoft.com
[2] talita.pascu@TarguMures.onmicrosoft.com

stages, and its demographic and economic characteristics, offering an interdisciplinary perspective that combines geographical rigor with in-depth historical analysis.

Geographical framework

Reghin's geography is defined by a diverse natural landscape that has established it as a strategic point in the region. The city is located in Mureș County, at the confluence of the Mureș and Gurghiu rivers, at a latitude of 46°46'33" N and a longitude of 22°42'30" E. It sits at an average altitude of 395 meters within the Reghin Depression, with its lowest point being the Mureș riverbed (350m) and its highest being the Pădurea Rotundă (Round Forest) at 455m (Costea, 2016).

The relief is characterized by the Reghin Depression, which is part of the larger Transylvanian Subcarpathians. The topography consists of a flat river valley, a steep coastal slope on the southern side, and an alluvial plain with terraced features (Șoneriu & Mac, 1980). The Hills of Reghin are connected to the Gurghiu-Călimani mountain range via a piedmont strip and are delineated by the Mureș river and its tributaries, primarily the Gurghiu and Luțu rivers (Pop, 2012). This varied relief has provided both resources and natural defenses throughout the city's history.

The hydrographic network is dominated by the **Mureș River**, which is the main watercourse that crosses the municipality and a significant element of the local landscape and economy. Its main tributary in the area is the Gurghiu River. Smaller streams, such as the Trandafirilor and Temniței creeks, also traverse the area. An artificial channel, Canalul Morii, was created in 1910 from the Mureș River to supply the municipality with water (Costea, 2016).

The climate is transitional between temperate continental and mountain climates, influenced by the proximity of the Gurghiu Mountains. Summers are moderately warm, with average temperatures of 20-22°C in June-August, while winters are cold, with average temperatures dropping below freezing (Costea, 2016). Annual precipitation is moderate, with a peak during the summer months, which is crucial for agriculture but can also lead to localized flooding.

This geographical setting has endowed Reghin with varied natural resources. Forest resources, including oak, beech, and fir, have historically been fundamental to the local economy, supporting a robust wood processing industry and the renowned production of musical instruments. Fertile soils in the river valley support agriculture, particularly the cultivation of cereals and vegetables, while mineral deposits of sand, gravel, and clay are used in the construction materials industry (Costea, 2016).

Historical evolution

Reghin's history is a rich tapestry of settlement, conflict, and multicultural development that has shaped its identity as the „City of Violins”.

Medieval origins and hardships

The first official documentary attestation of Reghin dates back to **1228**, in a royal charter by King Andrew II of Hungary, under the name *Regun*. The name, which may mean „rainy” or „city of rain, evolved through various forms over the centuries, including *Szaszregen* (Saxon Reghin) and *Magyarrégen* (Hungarian Reghin), before the modern name was established in 1919 (Costea, 2007).

By the 13th century, Reghin had become a flourishing settlement, but its development was brutally interrupted by the *Tatar-Mongol invasions of 1241 and 1285*. The 1241 invasion was

particularly devastating; the town was razed, its chapels destroyed, and much of the population was massacred or forced to flee (Costea, 2007). The chronicle of Rogerius vividly describes the horrific scenes of destruction across Transylvania. To repopulate the area, authorities brought in colonists, mainly Saxon artisans and peasants, who were granted land and privileges to help rebuild the town. This event marked a fundamental reconstruction of Reghin and established its multicultural foundation. The second invasion in 1285 was met with more organized resistance, but the town still suffered damage, leading to another phase of reconstruction (Costea, 2007).

Development as a market town (oppidum)

Following these destructive events, Reghin was gradually rebuilt and reorganized. In 1427, it was officially granted the status of a market town (*oppidum*), which included the right to hold a weekly market. This elevated status spurred economic growth, allowing for the development of artisan guilds (bresle) and a more advanced urban and social structure (Costea, 2007). Guilds of shoemakers, butchers, tailors, and other craftsmen regulated production and played a significant economic, social, and political role in the town's administration.

Throughout the medieval and early modern periods, Reghin was at the center of political and military turmoil. After the Battle of Mohács in 1526, which led to the collapse of the Kingdom of Hungary, Transylvania became an autonomous principality under Ottoman suzerainty. Reghin's strategic position meant it was frequently affected by conflicts, including invasions by Turks and Tatars in the 17th century that once again brought devastation (Costea, 2007). During this time, the Protestant Reformation also had a profound impact, with the Hungarian population largely adopting Calvinism and the Saxons embracing Lutheranism.

Modern and contemporary eras

In the 19th and early 20th centuries, under Habsburg and later Austro-Hungarian rule, Reghin underwent significant modernization. The traditional guild system faced competition, and the economy began to industrialize, particularly in the *timber trade*. Plutele (rafts) carrying lumber down the Mureș River were a common sight, with up to 12,000 rafts departing annually towards Arad and Hungary (Costea, 2007). This period also saw the start of what would become the city's economic symbol: the manufacturing of musical instruments.

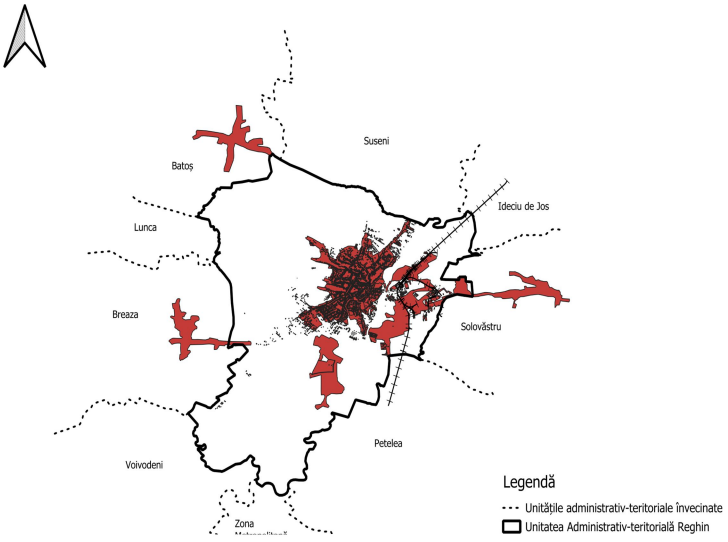

Figure 5. Map of Reghin municipality

The *communist period* (1945-1989) brought radical transformations. The nationalization of 1948 eliminated private enterprise, and the economy was reoriented towards forced industrialization based on a centrally planned model. Reghin became a major regional industrial center, especially in wood processing, furniture, and the production of forestry equipment at factories like IRUM. The regime also implemented a massive urbanization program, constructing large housing blocks to

accommodate the influx of workers from rural areas (Costea, 2007).

The *post-1989 era* initiated a difficult transition to a market economy. The privatization process led to the closure of many state-owned enterprises and a sharp rise in unemployment. However, it also opened the door for private initiative. The city's tradition of instrument making continued, and the local economy slowly began to diversify into commerce and services (Costea, 2007). This period was also marked by a revival of religious and cultural life and a renewed focus on modernizing urban infrastructure, often with the help of European Union funds following Romania's accession in 2007.

Socio-economic and demographic dynamics

Reghin's population has undergone significant changes over the past three decades, reflecting broader national trends of demographic decline, aging, and migration. According to the 2021 census, the municipality had a population of 29,742 inhabitants (Romanian Population and Housing Census, n.d.).

As shown in Figure 1, the city's population has been in steady decline since the end of the communist period. It decreased from 40,006 in 1992 to 38,742 in 2011, followed by a much sharper drop to 29,742 in 2021. This represents a total loss of over 25% of its population in 30 years. This trend is a result of a combination of negative natural increase and external migration (National Institute of Statistics, n.d.).

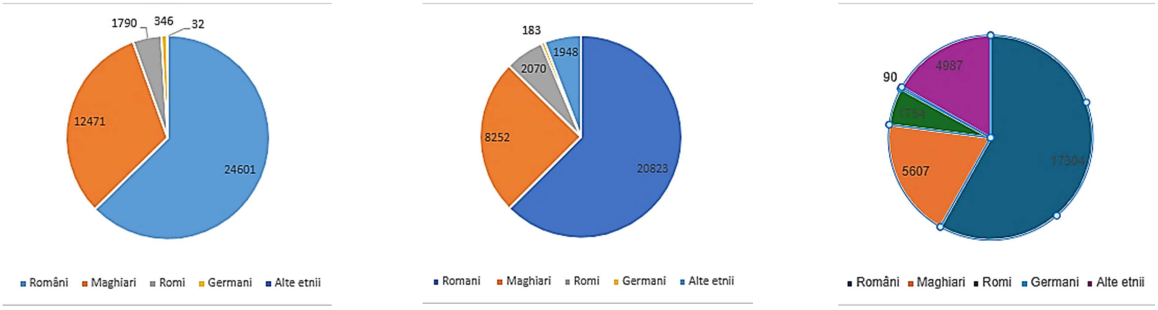

Figure 6. Ethnic structure of Reghin's population (1992-2021)

The multi-ethnic character of the city, forged over centuries, remains a defining feature, although its composition has shifted. As seen in Table 1, while Romanians remain the majority, their numbers have decreased significantly, as have the Hungarian and German populations. The German community, in particular, has seen a dramatic decline. Meanwhile, the proportion of citizens identifying as Roma and "other ethnicities" has increased, pointing to a more diverse, albeit smaller, population (National Institute of Statistics, n.d.).

The primary drivers of this population decline are revealed by analyzing natural and migratory movements. Figure 2 shows the evolution of the natural increase (births minus deaths). In 1992, Reghin still had a positive natural increase of +84. By 2011, this had turned negative (-32), and by 2021, it had plummeted to -270, indicating a severe demographic imbalance where deaths far outnumber births. This is caused by both a declining birth rate (from 406 in 1992 to 264 in 2021) and a rising death rate (from 322 in 1992 to 534 in 2021), the latter being exacerbated by an aging population and, in 2021, the effects of the COVID-19 pandemic (National Institute of Statistics, n.d.).

This natural decline is compounded by a negative migration balance. In all analyzed years, more people have left Reghin than have arrived. The migration deficit worsened significantly between 2011 and 2021, highlighting the city's struggle to retain its population, particularly the younger, active workforce, in the face of limited economic opportunities (National Institute of Statistics, n.d.).

The consequence of these trends is the profound aging of the population. The age pyramid for 2021 (Figure 3) clearly illustrates this, with a narrow base (fewer young people) and a significantly wider top compared to previous decades (more elderly people). The largest population cohorts are now in the 30-54 age range, indicating a shrinking future workforce and an increasing burden on social and healthcare services (Romanian Population and Housing Census, n.d.).

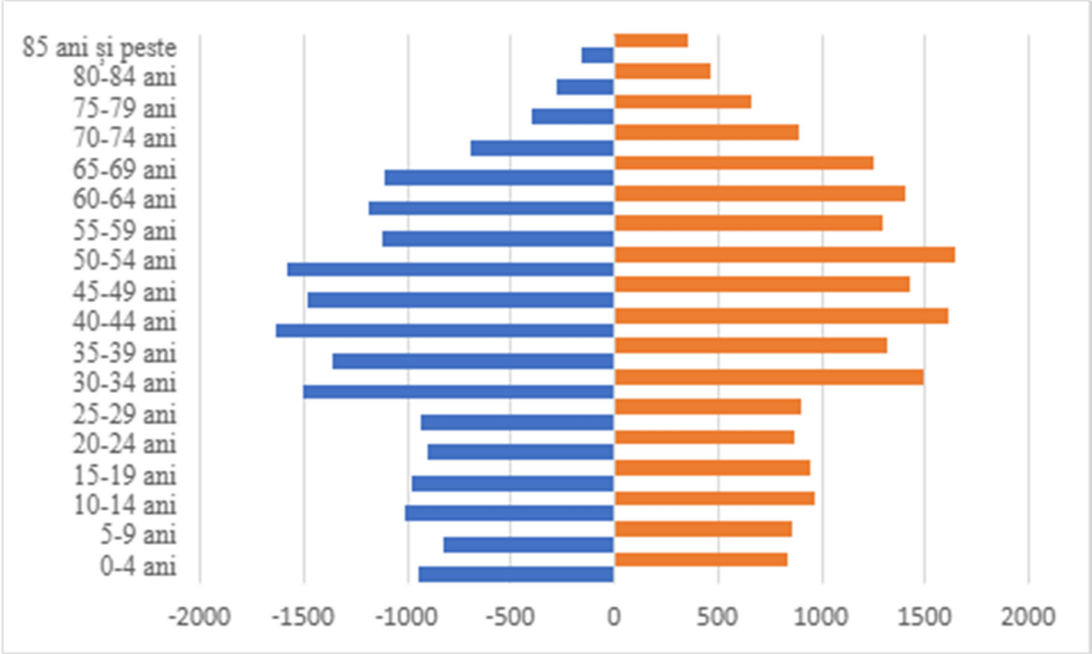

Figure 7. Reghin's population by gender and age, 2021

Economically, Reghin continues to rely heavily on the *wood processing industry* and the manufacturing of musical instruments, a niche that has brought it international fame. Firms like IRUM, a manufacturer of forestry machinery, have successfully privatized and adapted to the market economy. However, the overall decline of the active population, which fell from a peak of 18,461 in 2011 to just 12,915 in 2021, poses a major challenge to future economic development (Romanian Population and Housing Census, n.d.).

Conclusions

The municipality of Reghin is a space where natural and historical components have been intricately interwoven, resulting in a complex and layered evolution. The geographical study reveals that its favorable relief, well-defined hydrographic network, and abundant natural resources, particularly forests, have historically fostered key economic activities like agriculture and wood processing, culminating in its status as a center for musical instrument manufacturing.

Historically, the city developed within a multi-ethnic and multicultural context, where the coexistence of Romanians, Hungarians, Saxons, and other communities shaped a unique local identity. Major historical events—from the medieval period and devastating invasions to the great

political transformations of the 20th century—have profoundly influenced its social, urban, and economic structure.

The analysis demonstrates that Reghin's development can only be understood through an integrated perspective that acknowledges the relationship between natural and anthropic factors. Today, the city faces the contemporary challenges of modernization, preserving its local identity, and sustainably leveraging its natural and cultural heritage. The demographic trends are particularly concerning, with a shrinking and aging population driven by a deeply negative natural increase and persistent emigration.

This study underscores the importance of a thorough understanding of the city's past and its geographical context for formulating coherent local policies and promoting harmonious development. In this sense, Reghin presents itself not only as a space with a rich historical legacy but also as a potential model for balancing tradition and modernity, conservation and innovation, as it navigates the challenges of the 21st century.

References

1. Costea, I. I. (2007). *Istoria orașului Reghin,* Editura Ecou Transilvan, Reghin
2. Costea, I. I. (2016). *Populația și străzile Reghinului*. Editura Petru Maior, Reghin.
3. National Institute of Statistics. (n.d.). *[Homepage]*. https://insse.ro/cms/ro/
4. National Institute of Statistics. (n.d.). *TEMPO-Online Time Series*. http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table
5. Pop, Gr. P. (2012). *Subcarpații Transilvaniei: subsistemul morfohidrografic al Mureșului*. Presa Universitară Clujeană. Cluj Napoca
6. Romanian Population and Housing Census. (n.d.). *Census Results*. https://www.recensamantromania.ro
7. Șoneriu, I., & Mac, I. (1980). *Valea Superioară a Mureșului: studiu de geografie regională*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucuresti.

GEOGRAPHICAL-HISTORICAL STUDY OF TÂRGU-MUREȘ MUNICIPALITY

Săndulache Vlad-Petru[1]

Faculty of Geography

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Coordinators:

Assoc.prof.PhD. Florea Călin Valentin, Lecturer PhD. Pascu Talita

University of "Dimitrie Cantemir" from Târgu Mureș

Abstract

The purpose of this work is to present the evolution of the municipality of Târgu Mureș, from the arheological evidence that proves the fact that this place was enhabited from very distant times, to today's modern world. In the beginnig of this work, geografical information is presented about the municipiality of Târgu Mureș, about its location, relief, hidrografy, climat, natural resurces that it has, on and below the surface and near him. In the second part, historical information is presented about the city, as itt was stated before from the arheological evidence that show the past, all the way to days modern times, the infrasturcture that is present in it, and the cultural hertiage present in the constructions like the medieval citadel and in the buldings around the center of the city. In the third part there will be information about the population of the municipialty, at frist historical information about all the tribes and nomadic groups that lived in this place, after this the evolution of the population of the city, from etnical, religious and socio-economical perspectives. In the end of this work the municipiality's economie will be presented, this inculdes all the three economical sectors that are prezent. I have decided to choose this theme becuase I was intrested abou how Târgu Mureș evolved throught history, and how the majore historical events have influenced its development. I find it intresting to see how cities have developed geograficaly throught history, what changes have been made in their overall aspects, and how its popualtion evolved throught history.

Keywords: *Târgu Mureș, historical geography, urban evolution, Transylvania, demographic analysis, economic structure.*

Introduction

The municipality of Târgu Mureș, through its physical-geographical position, possesses multiple characteristics related to its relief, climate, hydrography, flora, fauna, soil, and resources. Located at the confluence of several natural regions—the Târnavelor Plateau, the volcanic mountains with the inner Subcarpathian hills, and the Transylvanian Plain—its genesis and development over time have been significantly influenced by these factors (Chiorean et al., 1980). The city serves as a cultural, administrative, and economic center, situated in the Mureș meadow, which reaches a width of 3 to 3.5 km here (Chibeleanu et al., 1972). This study aims to present a geographical-historical analysis of the municipality, from the earliest evidence of habitation to the present day, exploring how historical events have shaped its territorial, demographic, and economic evolution.

[1] vladpetru.sandulache@TarguMures.onmicrosoft.com

Research methodology

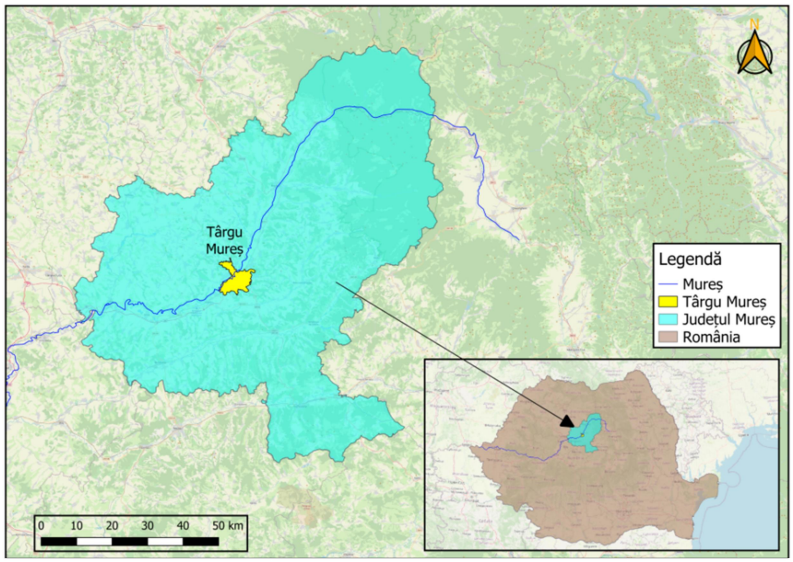

Figure 8. Location of Târgu-Mureș municipality

To elaborate this paper, a broad methodology was used, including: bibliographic research based on books and official documents from the Târgu Mureș City Hall, such as the Integrated Urban Development Strategy and the General Urban Plan Update (***, 2011; , 2022); field trips to photograph heritage buildings mentioned in the literature; creating maps using QGIS software to visually represent aspects like relief, hydrography, and road networks; and accessing the TEMPO database of the National Institute of Statistics (INS) and the www.recensamantromania.ro website to present data on population evolution and its structure through graphs (2025).

Physical-geographical characterization

Geographical location

Târgu Mureș is located at the geographical coordinates 46° 33' north latitude and 24° 36' east longitude (Chibeleanu et al., 1972). The city is part of the Mureș corridor, created by the deepening of the Mureș River before the Quaternary in Pannonian and Sarmatian sediments, between the Transylvanian Plain and the Târnavelor Plateau (Pop, 2012). This corridor, with a length of nearly 65 km, houses approximately 40 settlements, with Târgu Mureș being one of the four urban centers (Pop, 2012). The city's hearth is positioned as an amphitheater, starting from an altitude of about 310 m in the meadow and reaching 450 m on the Cornești Plateau (Pop, 2012).

Natural frame

The municipality is situated within the Transylvanian Depression, a tectonic basin filled with Tertiary deposits (***, 1983). The crystalline-Mesozoic basement lies at great depths, sometimes exceeding 5,000 m in the Târgu Mureș-Reghin area (Coteț, 1973). The current relief is the result of Pleistocene-Holocene evolution, with fluvial erosion being the main modeling agent (Hossu, 1981). The relief forms are largely structural, including structural ledges and witnesses, complemented by forms of areal denudation such as landslides (Șoneriu & Mac, 1973).

Climatic characteristics

The climate is moderate-continental, characteristic of hills and forests, influenced by the circulation of air masses from the west and northwest (Șoneriu & Mac, 1973). The average annual

temperature is between 8 and 9°C, with cold winters (average of -4.3°C in January) and warm summers (average of 19.4°C in July) (Hossu, 1981). Precipitation is sufficient for the soil's water needs, and the Föhn effect, caused by winds from the Apuseni Mountains, often leads to clear weather and rising temperatures (Hossu, 1981). In recent years, winters have become milder and drier (Fodór, 2007).

Hydrographic characteristics

The entire network of watercourses in the county belongs to the Mureș River basin, which crosses the county from northeast to southwest (Chibeleanu et al., 1972). The Mureș, whose name derives from the Dacian and Roman Maris, is the main collector in the Transylvanian basin (***, 1983; Chiorean et al., 1980). In Târgu Mureș, its average flow is about 40 m³/s. Regulation works have been carried out, including the construction of a dam, which has helped create recreational areas for sports activities like canoeing (Hossu, 1981).

Biopedogeographical potential

The vegetation reflects the transition between the Hârtibaciului Plateau and the Transylvanian Plain (, 1987). In the hill and plateau zone, there are sub-zones of oak and hornbeam forests (Chiorean et al., 1980). The Cornești Plateau is a notable tourist attraction due to its vegetation (Chibeleanu et al., 1972). The soils are diverse, with alluvial soils in the meadow and various types of brown forest soils on the upper levels (Hossu, 1981). These soils are fertile and support the cultivation of cereals and technical plants (, 1987). The fauna is typical of the hill and plateau level, with species of Central European origin such as deer, wild boar, fox, and various birds (Hossu, 1981; Șoneriu & Mac, 1973).

Natural resources

The subsoil resources near the municipality include natural gas deposits found in Neogene sedimentary formations (Șoneriu & Mac, 1973). The gas fields at Corunca and Ernei are located near Târgu Mureș. Another resource is the salt mineral water from Sângeorgiu de Mureș, which is used in significant balneal facilities (Șoneriu & Mac, 1973). Surface resources include agricultural lands, forests, and the water of the Mureș River, used for irrigation and water supply (***, 2022).

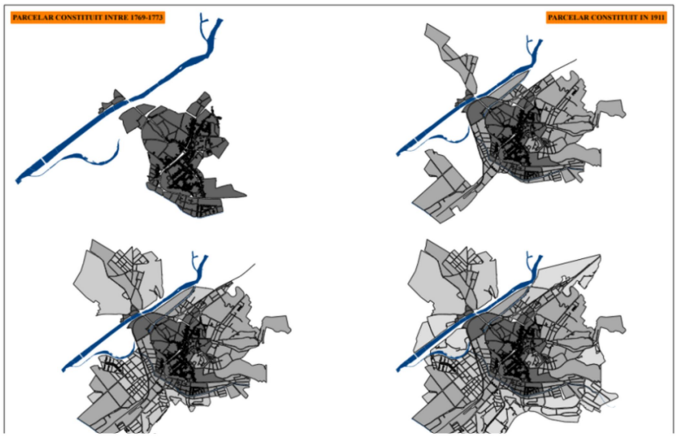

Figure 9. The evolution of the built-up area of the municipality of Târgu Mureș

History of the settlement Târgu Mureș

Archaeological research attests to human activity in the area since the Neolithic period, with evidence of the Criș culture (Chibeleanu et al., 1972). There is an uninterrupted superposition of Neolithic, Bronze Age, and Iron Age cultures, as well as Dacian, Roman, and Daco-Roman cultures (Chiorean et al., 1980). It is theorized that a Roman settlement or a burgus existed here (Lazăr, 1995).

In the early Middle Ages, around 1300, a grain and cattle fair existed here (Chiorean et al., 1980). The city flourished due to its position as a commercial center and the development of crafts. In 1316, it was named Novum forum siculorum (***, 1987). The first guilds are attested in the 15th century, with the butchers' guild being certified in 1493 (Chibeleanu et al., 1972). The construction of the citadel began in the 14th century, and its completion in the first half of the 17th century, with bastions of the craft guilds, demonstrates the city's military and political importance (Șoneriu & Mac, 1973). In 1616, Prince Gabriel Bethlen granted the city the rank of a municipality (Chibeleanu et al., 1972).

In the second half of the 18th century, the city became an important center of the Enlightenment movement in Transylvania, with figures like Petru Maior and Gheorghe Șincai carrying out their activities here. Later, it became the headquarters of the Royal Table, the supreme legal institution of Transylvania (Șoneriu & Mac, 1973). After 1918, the city's built-up area expanded significantly, and its socio-economic and cultural function grew (Chiorean et al., 1980).

Socio-cultural and technical infrastructure

Târgu Mureș has a rich socio-cultural infrastructure, including numerous educational institutions, from kindergartens to four universities (***, 2022). The cultural infrastructure consists of 6 museums, 40 libraries, 10 theater and musical institutions, and various cultural events (***, 2022). The city is a center of excellence in healthcare services, with numerous medical units and hospitals of national and international renown (***, 2022). The technical infrastructure includes water supply and sewerage systems managed by SC Compania Aquaserv SA, waste management services, electricity distribution, and telecommunications (***, 2022).

Demographic Component

Population evolution

Archaeological excavations show that the oldest inhabitants were Thracians, followed by Scythians, Dacians, and various barbarian peoples (Popa, 2005). In the 11th-12th centuries, Hungarian kings moved a population of Hungarians to this territory to guard the eastern border of the kingdom, from whom the Székelys descend. Over time, other peoples settled here, including Saxons, Armenians, Greeks, and Jews (Popa, 2005). The population grew from 4,957 inhabitants in 1785 to 14,212 in 1890 (Popa, 2005). The population reached a peak in 1992 (164,345 inhabitants) and has since declined to 116,033 in 2021, due to emigration and a negative natural balance (***, 2023).

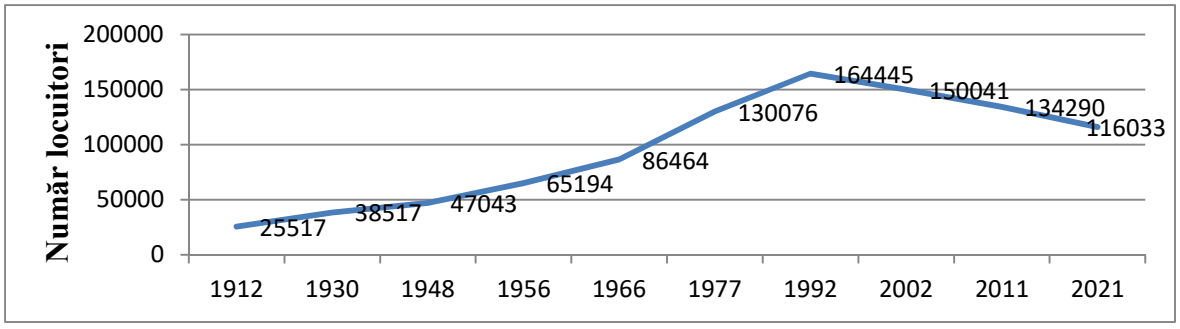

Figure 10. The demographic evolution of the Târgu Mureș municipality, 1912–2021.

Demographic structures

A comparison of the age pyramids from 1992 and 2021 shows a clear aging of the population, with a lower number of young people and a higher number of elderly people in 2021 (***, 2023). The ethnic structure has also changed: in 1992, Hungarians represented 51% of the population, while in 2021 their share dropped to 35%, while the percentage of other ethnicities increased (***, 2023). From a religious perspective, the percentage of Orthodox, Reformed, and Roman Catholic believers decreased between 2011 and 2021, while the share of other religions increased significantly (***, 2023). The active population increased from 41% in 1992 to 47% in 2021 (***, 2023).

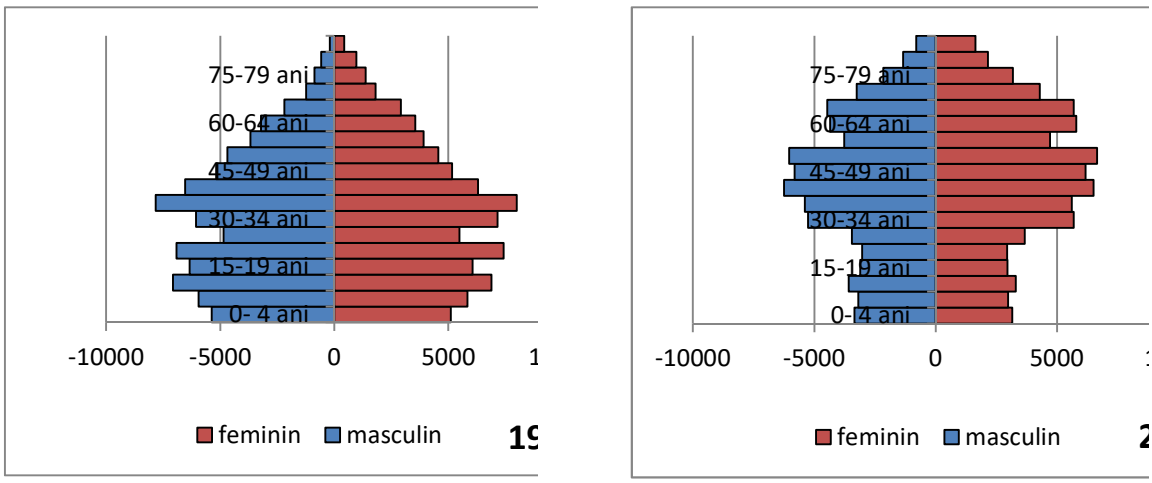

Figure 11. A comparison of the population structure by age and gender in Târgu Mureș, 1992 vs. 2021

The Economy of the Municipality

Primary sector

The municipality is located in the Mureș corridor, which has fertile soils and an optimal climate for agriculture (Pop, 2012). Forage plants, cereals, industrial plants, and vegetables are grown (Pop, 2012; Șoneriu & Mac, 1973). In 2020, the agricultural area was 1,251 ha (***, 2022).

Secondary sector

In 2020, the main industrial branches were the food industry, textile industry, chemical industry, wood and furniture processing industry, and the production of auto components and electrical cables. The main industrial units were SANDOZ SRL, GEDEON RICHTER ROMANIA SA, and AZOMURES SA (***, 2022).

Tertiary sector

Târgu Mureș is a center of excellence for healthcare services, with 844 medical units in 2020 (, 2022). Tourism is also an important sector, with cultural, medical, business, and leisure tourism being practiced. The main tourist attractions are the "Mureșul" leisure complex, the Cornești Plateau with the Zoo, and the historical buildings in the city center, such as the Medieval Citadel and the Palace of Culture (***, 2022). In 2024, tourist guesthouses represented most accommodation structures (53%), followed by hotels (28%) (***, 2025). The city is a major

transportation hub, being crossed by national and county roads, and is located near the A3 motorway (***, 2022).

Conclusions

The municipality of Târgu Mureș has a long and complex historical evolution, from a significant medieval fair to an important industrial and cultural center today. Its development has been influenced by its favorable geographical position, its multi-ethnic and multicultural character, and major historical events. The demographic analysis reveals current challenges, including population decline and aging, which require coherent local policies for sustainable development. Economically, the city has a diversified structure, with a strong tertiary sector, particularly in healthcare and cultural services. Târgu Mureș represents a space where history, culture, and geography intertwine, offering a rich heritage and a dynamic present.

References

1. Chibeleanu, A., Chiorean, I., & et. all, (1972) Județul Mureș, Ghid turistic, Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Mureș, Târgu-Mureș.
2. Chiorean, Pa., Trâmbițaș, E., & et. all, (1980) Județele patriei, Mureș, monografie, Editura Sport-Turism, București.
3. Coteț, P., (1973) Geomorfologia României, Editura Tehnică, București.
4. Fodór, S., (2007) Marosvásárhelyi útikalauz, Editura Impress, Târgu-Mureș.
5. Hossu, O., (1981) Târgu Mureș, Mic îndreptar turistic, ediția a II-a, Editura Sport-Turism, București.
6. Irimuș, I., A., (2003) Geografia fizică a României, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
7. Lazăr, V., (1995) Repertoriul arheologic al județului Mureș, Casa de Editură ”Mureș”, Târgu-Mureș.
8. Nan, Ghe., (2000) Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Mureș. Trecut, prezent și viitor, Monografie, Editura Tipomur, Târgu-Mureș.
9. Pop, Gr., P., (2012) Depresiunea Transilvaniei, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
10. Popa, Tr., (2005) Monografia orașului Târgu-Mureș, ediție anastatică, Fundația culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș.
11. Șoneriu, I., Mac, I., (1973) Județul Mureș, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
12. ***, (1983) Geografia României, volumul I Geografia fizică, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
13. ***, (1987) Geografia României, volumul III Carpații Românești și Depresiunea Transilvaniei, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
14. ***, (2011) Reactualizare Planul Urbanistic General Târgu-Mureș Studii de Fundamentare.pdf[https://tirgumures.ro/index.php?option=com_content&view= category&layout = blog&id=114&Itemid=337&lang=ro].
15. ***, (2022) Strategia Integrată de Dezvoltare Ubrană a municipiului Târgu-Mureș în context metropolitan, Orizont 2030, varianta finală.pdf [https://tirgumures.ro/ index.php?option=com_content&view=article&id=8927%3Adocumentaie-sidu&catid=44%3 Apagini&Itemid=321&lang=ro].
16. ***, (2023) Recensământul populației, pagina a Institutului Național de Statistică. [https://www.recensamantromania.ro].
17. ***, (2025) Institutul Național de Statistică, baza de date statistice TEMPO Online. [https://insse.ro/cms/].

ANALIZA MIXULUI DE MARKETING ÎN TURISM: STUDIU DE CAZ HOTELUL ALUNIȘ, SOVATA

Tanti Dániel Bence

Student Facultatea de Geografie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Coordonator:

Conf. univ. dr. Maria Oroian

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Abstract

This paper analyzes how the marketing mix (extended 7P model) contributes to the positioning and competitiveness of Hotel Aluniș in the spa resort of Sovata, Romania. The study is based on a quantitative survey conducted online (Google Forms) with a sample of 30 tourists who had recently stayed at the hotel, complemented by direct observation and visual documentation. The collected data were analyzed statistically and interpreted in relation to the existing literature on tourism services marketing. The results indicate a high level of customer satisfaction regarding cleanliness, staff professionalism, and the organization of spa services, as well as a positive correlation between perceived value and service efficiency. However, discrepancies were identified between the hotel's online image and the transparency of pricing. Based on these findings, recommendations are provided for improving online communication, optimizing pricing policies, and strengthening staff training programs, to enhance customer loyalty and support competitiveness on the spa tourism market.

Keywords: Hospitality marketing; 7Ps; spa tourism; Sovata; customer satisfaction

Introducere

Turismul balnear din România reprezintă un sector cu potențial semnificativ, aflat într-un proces de modernizare și adaptare la cerințele actuale ale consumatorilor. Hotelurile joacă un rol esențial în crearea experienței turistice, iar succesul lor depinde tot mai mult de implementarea unor strategii de marketing coerente și inovatoare. Lucrarea de față își propune să evidențieze modul în care mixul de marketing contribuie la poziționarea și competitivitatea Hotelului Aluniș din Sovata.

Într-un context economic și social caracterizat de transformări continue, de accelerarea digitalizării și de evoluții rapide în comportamentul consumatorilor, industria turismului este constrânsă să își adapteze constant strategiile pentru a rămâne competitivă (Dinu, 2020; UNWTO, 2023). Hotelurile, ca furnizori centrali ai experienței turistice, devin tot mai dependente de o abordare strategică integrată a marketingului, care să le permită să anticipeze așteptările clienților și să creeze valoare diferențiată pe o piață globalizată (Kotler & Keller, 2012; Hall, 2007).

Turismul balnear, unul dintre segmentele cu tradiție în România, are un potențial semnificativ de revitalizare economică, în special prin adaptarea la noile tendințe axate pe sănătate, wellness și experiențe personalizate (Băltărețu, 2022; INS, 2023). Stațiunea Sovata, consacrată prin resursele sale naturale unice și prin infrastructura turistică existentă, constituie un exemplu relevant al modului în care patrimoniul natural și capitalul uman pot fi valorificate în beneficiul dezvoltării regionale (Candea & Erdeli, 2001; Cocean, 2005).

În această dinamică, mixul de marketing reprezintă unul dintre instrumentele esențiale pentru poziționarea competitivă a unităților hoteliere. Modelul clasic al celor patru elemente

(produs, preț, plasament, promovare), formulat de McCarthy (1960), a fost extins la 7P pentru a reflecta specificul serviciilor: personal, proces și dovezi fizice (Kotler, Bowen & Makens, 2010; Middleton & Clarke, 2001). În domeniul ospitalității, coerența celor 7P influențează direct percepția clienților, satisfacția și intenția de fidelizare (Lupu, 2006; Minciu, 2004).

Literatura de specialitate subliniază că succesul unităților hoteliere depinde de capacitatea de a integra toate componentele mixului într-o strategie unitară, centrată pe client și adaptată la contextul concurențial (Armstrong & Kotler, 2014; Stăncioiu & Teodorescu, 2004; Peattie & Belz, 2010). În același timp, accentul se deplasează de la tranzacții izolate spre construirea de relații durabile cu clienții și spre dezvoltarea unor experiențe turistice complete.

În acest cadru, analiza aplicării mixului de marketing la Hotelul Aluniș din Sovata devine o oportunitate de a înțelege modul în care strategia de marketing influențează satisfacția și loialitatea clienților, oferind totodată un exemplu aplicat de adaptare la tendințele actuale ale turismului balnear din România (UNWTO, 2022; Dinu, 2016).

Metodologie

Lucrarea utilizează o abordare de tip cantitativ, menită să surprindă percepțiile turiștilor asupra calității serviciilor oferite de Hotelul Aluniș din Sovata și să evidențieze modul în care elementele mixului de marketing contribuie la satisfacția și fidelizarea acestora. Alegerea unei cercetări cantitative a fost justificată prin nevoia de a obține date standardizate, comparabile și reprezentative pentru populația-țintă, conform recomandărilor din literatura de specialitate privind marketingul serviciilor (Kotler & Keller, 2012; Armstrong & Kotler, 2014).

Obiectul cercetării îl constituie analiza modului în care componentele mixului de marketing – în special produsul, prețul, promovarea, personalul și procesele – influențează percepția și comportamentul turiștilor în cadrul unei unități hoteliere cu specific balnear. Alegerea Hotelului Aluniș a fost motivată de notorietatea sa în cadrul stațiunii Sovata, de caracterul complex al serviciilor oferite (cazare, alimentație, spa, tratament balnear) și de accesibilitatea pentru observare directă.

Instrumentul de cercetare a fost un chestionar structurat, elaborat și distribuit prin platforma Google Forms. Construcția instrumentului a urmat principiile recomandate de Kotler, Bowen și Makens (2010) privind formularea clară a itemilor și combinarea întrebărilor factuale cu cele de opinie. Chestionarul a inclus:

întrebări închise cu răspunsuri multiple (scări Likert de la 1 la 5),

întrebări semideschise, pentru nuanțarea răspunsurilor,

întrebare deschisă privind sugestii de îmbunătățire a serviciilor.

Eșantionul cercetării a fost alcătuit din 30 de respondenți, selectați dintre turiștii care au fost cazați la Hotelul Aluniș în perioada mai–iunie 2025. Majoritatea respondenților au fost persoane adulte, provenind din diverse regiuni ale țării și având motivații variate ale călătoriei (odihnă, tratament, relaxare). Chiar dacă dimensiunea eșantionului este relativ redusă, acesta a fost considerat adecvat pentru un studiu exploratoriu, cu scop aplicativ și descriptiv (Dinu, 2016).

Colectarea datelor s-a desfășurat online, iar completarea chestionarului a fost voluntară și anonimă. Pentru a asigura calitatea și coerența răspunsurilor, itemii au fost testați preliminar pe un grup restrâns de 5 persoane, ajustându-se formularea unor întrebări pentru claritate și relevanță.

Prelucrarea datelor a fost realizată cu ajutorul aplicațiilor Google Forms și Microsoft Excel, utilizând procedee statistice descriptive (frecvențe, procente, medii) și analize simple de corelație între variabile (ex: percepția asupra calității și disponibilitatea de a recomanda hotelul). Rezultatele au fost sintetizate sub formă tabelară și grafică, pentru a facilita interpretarea lor.

În paralel, s-a realizat o *observație directă în teren*, documentată fotografic, pentru a surprinde elementele fizice ale ofertei hoteliere (dovezi tangibile), precum și fluxurile de servicii

și interacțiunea personalului cu turiștii. Această etapă a permis validarea și contextualizarea datelor cantitative, oferind o imagine mai completă asupra experienței turistice (Lupu, 2006; Minciu, 2004).

Prin combinarea acestor metode, cercetarea a urmărit să ofere o perspectivă aplicată și fundamentată asupra eficienței mixului de marketing utilizat de Hotelul Aluniș, contribuind totodată la identificarea unor direcții de optimizare a strategiei sale de poziționare pe piața turismului balnear (UNWTO, 2022; Peattie & Belz, 2010).

Rezultate și discuții

Analiza datelor colectate prin chestionarul aplicat turiștilor cazați la Hotelul Aluniș, completată de observația directă în teren, a evidențiat modul în care cele șapte componente ale mixului de marketing influențează percepția și satisfacția clienților. În concordanță cu literatura de specialitate (Kotler, Bowen & Makens, 2010; Middleton & Clarke, 2001; Lupu, 2006), coerența și calitatea fiecărei componente s-au dovedit esențiale pentru construirea unei experiențe turistice pozitive și pentru stimularea fidelității vizitatorilor.

Hotelul Aluniș este amplasat central în stațiunea Sovata, în apropierea Lacului Ursu și a principalelor obiective balneare, beneficiind de un cadru natural atractiv (vezi Figura 1).

Fig.1. Figura 1. Imagine generală a Hotelului Aluniș din Sovata (sursă: documentare de teren, 2025)

Pentru a evidenția percepția generală a turiștilor, tabelul 1 sintetizează scorurile medii obținute de fiecare componentă a mixului de marketing (7P)

Tabel 1. Evaluarea componentelor mixului de marketing (7P) – Hotel Aluniș

Componentă 7P	Scor mediu (1–5)
Produs	4,6
Preț	3,9
Plasament	4,7
Promovare	3,6
Personal	4,8
Procese	4,5
Dovezi fizice	4,7

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor din chestionarul aplicat (2025)

Așa cum se observă și în figura 2, cele mai ridicate scoruri sunt asociate cu componentele *Personal*, *Dovezi fizice* și *Plasament*, iar cele mai reduse cu *Preț* și *Promovare.*

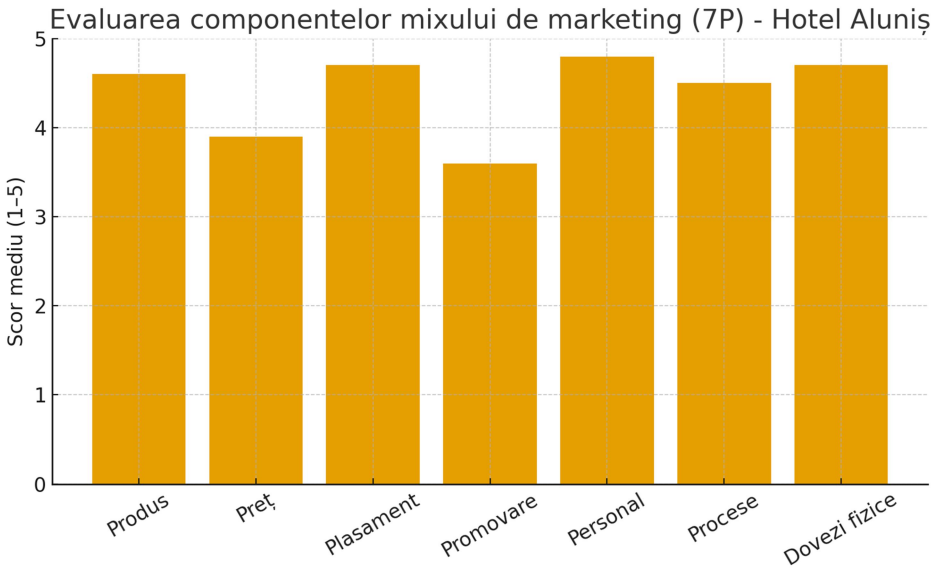

Fig.2. Evaluarea componentelor mixului de marketing (7P) – Hotel Aluniș

1. Produsul (Product)

Hotelul Aluniș oferă o gamă complexă de servicii integrate: cazare în camere modernizate, restaurant propriu, spa, tratamente balneare și acces facil la obiectivele din Sovata. Majoritatea respondenților au apreciat calitatea generală a produsului turistic, menționând confortul camerelor, curățenia spațiilor și diversitatea facilităților. Aceste constatări confirmă ipoteza potrivit căreia calitatea percepută a serviciului este un determinant major al satisfacției clienților (Dinu, 2016; Minciu, 2004). Observația directă a confirmat standardele bune de întreținere și aspectul general plăcut al spațiilor de cazare și tratament.

Facilitățile interioare ale hotelului includ camere modernizate, spații spa și tratament balnear, care contribuie semnificativ la valoarea percepută a serviciilor (Figura 3 și 4).

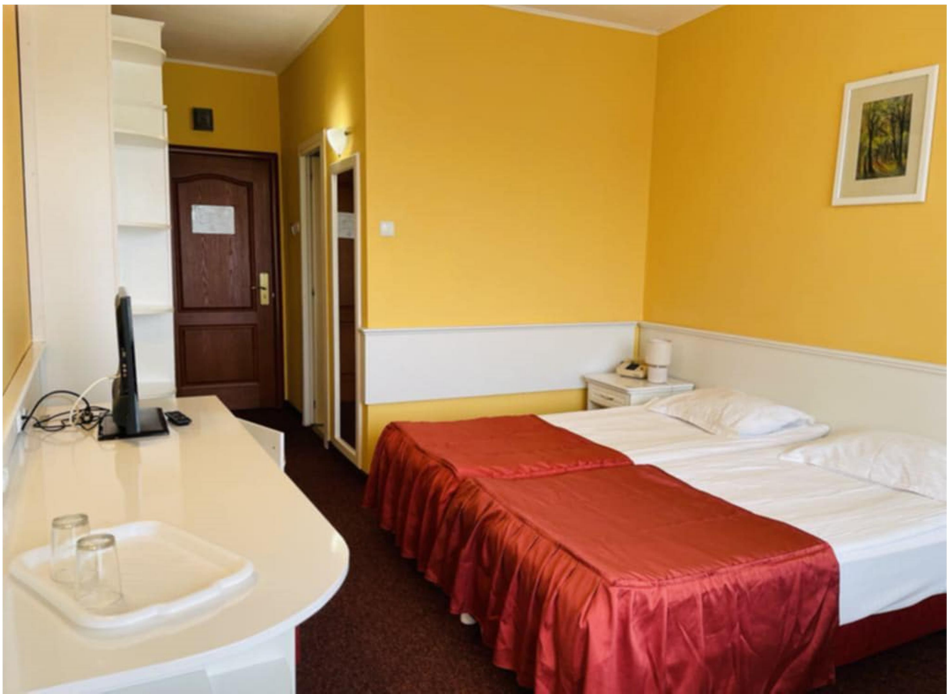

Figura 3. Spațiu de cazare dublu în cadrul Hotelului Aluniș

Figura 4. Interiorul camerei saline din cadrul Hotelului Aluniș

2. Prețul (Price)

Politica de preț a fost percepută în general ca fiind adecvată calității serviciilor, însă mai mulți respondenți au semnalat lipsa de transparență privind variațiile sezoniere și pachetele promoționale. Această discrepanță poate afecta încrederea consumatorilor, întrucât, conform lui Kotler & Keller (2012), percepția asupra valorii este puternic influențată de claritatea politicilor tarifare. În literatura de specialitate, transparența prețurilor este considerată un factor esențial în decizia de cumpărare și în procesul de fidelizare (Peattie & Belz, 2010).

3. Plasamentul (Place)

Hotelul beneficiază de o amplasare centrală, în apropierea Lacului Ursu și a altor atracții majore din Sovata, ceea ce a fost considerat un avantaj competitiv semnificativ de majoritatea respondenților. Accesibilitatea rutieră și existența locurilor de parcare au fost, de asemenea, evaluate pozitiv. Literatura subliniază importanța localizării pentru decizia de alegere a unității de cazare, mai ales în turismul balnear unde proximitatea resurselor naturale este esențială (Candea & Erdeli, 2001; Cocean, 2005).

4. Promovarea (Promotion)

Imaginea online a hotelului este pozitivă, însă analiza răspunsurilor indică și o anumită neconcordanță între informațiile disponibile pe site-uri și realitatea percepută la fața locului, în special privind tarifele și detaliile pachetelor. În epoca digitalizării, coerența comunicării este crucială, iar lipsa actualizării constante poate eroda reputația (Armstrong & Kotler, 2014; UNWTO, 2022). Recomandările turiștilor s-au dovedit un canal important de promovare, confirmând rolul central al marketingului „din gură în gură” în sectorul ospitalității (Middleton & Clarke, 2001).

5. Personalul (People)

Personalul a fost evaluat foarte pozitiv, majoritatea respondenților remarcând amabilitatea, promptitudinea și profesionalismul acestuia. Acest rezultat este coerent cu observațiile directe și susține afirmațiile literaturii conform cărora personalul constituie principalul vector al calității serviciului și al diferențierii competitive (Lupu, 2006; Kotler et al., 2010). Formarea continuă și motivarea angajaților rămân, astfel, elemente strategice pentru menținerea avantajului competitiv.

6. Procesele (Process)

Procesele operaționale – de la rezervare și check-in până la livrarea serviciilor spa și tratament – au fost percepute ca fiind bine organizate și eficiente. Timpul scurt de așteptare și gestionarea fluentă a fluxurilor de turiști au contribuit la crearea unei experiențe pozitive. Literatura subliniază că standardizarea și eficientizarea proceselor sporesc satisfacția clienților și reduc percepția riscului asociat serviciilor (Stăncioiu & Teodorescu, 2004; Dinu, 2020).

7. Dovezile fizice (Physical evidence)

Aspectul general al hotelului – curățenia, designul funcțional, spațiile comune bine întreținute – a fost apreciat de aproape toți respondenții. Dovezile tangibile joacă un rol esențial în transmiterea calității percepute și în consolidarea imaginii de marcă (Kotler & Keller, 2012; Minciu, 2004). Documentarea fotografică realizată în teren a confirmat coerența vizuală a spațiilor și adecvarea lor la specificul balnear.

Rezultatele arată o corelație pozitivă între nivelul perceput al calității serviciilor și intenția de a recomanda hotelul, confirmând concluziile studiilor lui Kotler et al. (2010) și Peattie & Belz (2010) privind legătura dintre satisfacție și loialitate. Cele mai ridicate scoruri au fost înregistrate la dimensiunile „personal", „curățenie" și „localizare", iar cele mai reduse la „transparența tarifară" și „coerența comunicării online". Aceste constatări susțin ideea că mixul de marketing trebuie abordat integrat și adaptat continuu la așteptările dinamice ale consumatorilor (UNWTO, 2023).

Figura 2 evidențiază distribuția scorurilor de satisfacție generală, care confirmă nivelul ridicat de apreciere al serviciilor oferite.

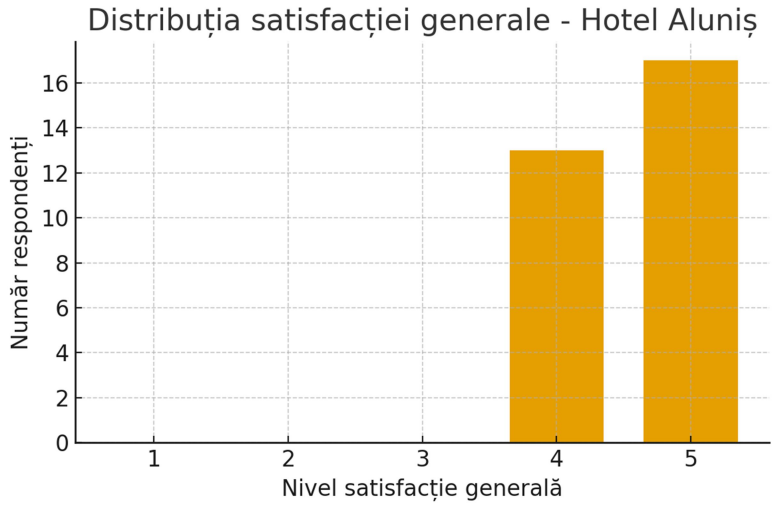

Fig. 2. Distribuția satisfacției generale – Hotelul Aluniș

Concluzii și recomandări

Analiza aplicării mixului de marketing la Hotelul Aluniș din Sovata a evidențiat rolul central pe care îl joacă coerența strategiilor de marketing în asigurarea satisfacției și loialității clienților. Cercetarea a demonstrat că majoritatea turiștilor au perceput experiența oferită de hotel ca fiind pozitivă, acordând scoruri ridicate în special componentelor legate de personal, dovezi fizice și localizare. Aceste dimensiuni, considerate factori cheie de diferențiere competitivă în literatura de specialitate (Lupu, 2006; Kotler, Bowen & Makens, 2010), contribuie direct la consolidarea imaginii hotelului și la stimularea recomandărilor din partea clienților.

În schimb, componentele „preț" și „promovare" au obținut scoruri relativ mai reduse, semnalând aspecte care pot afecta percepția valorii și, implicit, decizia de cumpărare. Lipsa transparenței tarifare și actualizarea deficitară a informațiilor din mediul online pot genera discrepanțe între așteptările clienților și realitatea serviciilor, ceea ce literatura de specialitate identifică drept un risc major în marketingul ospitalității (Kotler & Keller, 2012; Armstrong & Kotler, 2014).

Pe baza rezultatelor cercetării și a corelării lor cu recomandările din literatura de specialitate, pot fi formulate următoarele direcții de acțiune:

Îmbunătățirea comunicării și promovării online, prin actualizarea constantă a informațiilor privind serviciile și tarifele și utilizarea mai activă a rețelelor sociale și platformelor de rezervare (Middleton & Clarke, 2001; UNWTO, 2022);

Creșterea transparenței politicilor de preț, prin publicarea clară și anticipată a variațiilor sezoniere și a pachetelor promoționale (Peattie & Belz, 2010);

Consolidarea politicilor de fidelizare a clienților, prin oferte personalizate, carduri de loialitate și programe de recompensare a clienților fideli (Dinu, 2016);

Continuarea programelor de formare și motivare a personalului, pentru menținerea nivelului ridicat al calității serviciilor și diferențierea competitivă (Lupu, 2006);

Monitorizarea periodică a satisfacției clienților, prin sondaje scurte online și analize de feedback, pentru a adapta rapid strategiile la schimbările din piață (UNWTO, 2023).

Prin aplicarea acestor măsuri, Hotelul Aluniș își poate consolida poziționarea competitivă pe piața turismului balnear, răspunzând mai eficient nevoilor și așteptărilor clienților. Într-un context turistic aflat într-o transformare rapidă, menținerea unei abordări strategice integrate a mixului de marketing reprezintă o condiție esențială pentru asigurarea sustenabilității și creșterii pe termen lung.

Bibliografie

1. Armstrong, G., & Kotler, P. (2014). *Marketing: An Introduction* (12th ed.). Pearson.
2. Băltărețu, A. (2022). *Marketingul serviciilor turistice și hoteliere*. Editura Universitară.
3. Candea, M., & Erdeli, G. (2001). *Turismul balnear în România*. Editura Universitară.
4. Cocean, P. (2005). *Geografia turismului*. Editura Presa Universitară Clujeană.
5. Dinu, V. (2016). *Marketingul serviciilor*. Editura ASE.
6. Dinu, V. (2020). *Bazele marketingului*. Editura ASE.
7. Hall, C. M. (2007). *Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships* (2nd ed.). Pearson Education.
8. Kotler, P., Bowen, J. T., & Makens, J. C. (2010). *Marketing for Hospitality and Tourism* (5th ed.). Pearson.
9. Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing Management* (14th ed.). Pearson.
10. Lupu, N. (2006). *Hotelul – Economie și management*. Editura All Beck.
11. Middleton, V. T. C., & Clarke, J. (2001). *Marketing in Travel and Tourism* (3rd ed.). Butterworth-Heinemann.
12. Minciu, R. (2004). *Economia turismului*. Editura Uranus.
13. Peattie, K., & Belz, F. M. (2010). *Sustainability Marketing: A Global Perspective*. Wiley.
14. Stăncioiu, A. F., & Teodorescu, N. (2004). *Marketing turistic*. Editura Economică.
15. UNWTO. (2022). *Tourism and COVID-19 Recovery*. World Tourism Organization.
16. UNWTO. (2023). *Tourism Highlights 2023 Edition*. World Tourism Organization.

SCHIMBĂRILE CLIMATICE ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ ÎN ROMÂNIA: PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII. STUDIU DE CAZ: CONTRIBUȚIA COMPANIEI „INTERVENȚII ACTIVE ÎN ATMOSFERĂ S.A.”

Tarșoagă Ioan

Masterand "Resurse turistice și protecția mediului"

Facultatea de Geografie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Coordonator:

Conf. univ. dr. Maria Oroian

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Abstract

Climate change is one of the most complex challenges faced by contemporary societies, generating significant impacts on ecosystems, economies, and human health. Romania is vulnerable to a wide range of climate risks, including prolonged droughts, floods, storms, and hail events, which have intensified over the past decades. In this context, the transition towards a sustainable development model requires the adoption of policies and technologies capable of mitigating the effects of climate change and supporting the adaptation of exposed economic sectors. This paper analyzes Romania's main climate vulnerabilities, reviews the strategic measures adopted at national and European level, and presents a case study of the company Intervenții Active în Atmosferă S.A., which implements hail suppression and precipitation enhancement technologies within the National System for Hail Suppression and Precipitation Enhancement (SNACP). Results show the significant contribution of this company to reducing the damage caused by extreme weather events to agriculture, demonstrating the potential of technological measures integrated into climate policies. The study highlights the need to strengthen institutional capacity and expand investments in adaptation solutions, alongside accelerating efforts to reduce greenhouse gas emissions, in order to ensure Romania's sustainable and climate-resilient development.

Keywords*: Climate change; sustainable development; climate adaptation; agriculture; Intervenții Active în Atmosferă S.A.*

Introducere

Schimbările climatice reprezintă una dintre cele mai presante și complexe provocări globale ale secolului XXI, cu efecte multiple asupra mediului, economiilor și societăților umane. Creșterea concentrației gazelor cu efect de seră, determinată de activitățile antropice, a condus la intensificarea fenomenelor meteorologice extreme — valuri de căldură, secete prelungite, inundații, furtuni și episoade de grindină — care afectează tot mai frecvent securitatea alimentară, sănătatea publică și infrastructura (IPCC, 2021; EEA, 2023).

În Uniunea Europeană, combaterea schimbărilor climatice este un obiectiv strategic major, consacrat prin Pactul Verde European (Comisia Europeană, 2019), care vizează atingerea neutralității climatice până în 2050 și reducerea emisiilor nete de gaze cu efect de seră cu cel puțin 55% până în 2030. Implementarea acestui obiectiv presupune nu doar reducerea emisiilor, ci și consolidarea rezilienței ecosistemelor și a economiilor naționale în fața riscurilor climatice.

România este expusă la o gamă variată de riscuri climatice, în special secete severe, furtuni violente, grindină și inundații, ale căror frecvență și intensitate au crescut semnificativ în

ultimele decenii (ANM, 2023). Vulnerabilitățile climatice sunt deosebit de pronunțate în sectorul agricol, unde fenomenele extreme generează pierderi economice considerabile și pot compromite stabilitatea producției agricole. Aceste riscuri amenință implicit și securitatea alimentară, competitivitatea economică și echilibrul ecosistemelor.

În acest context, tranziția către un model de dezvoltare durabilă presupune integrarea politicilor de adaptare și atenuare a schimbărilor climatice în toate sectoarele economice, concomitent cu stimularea inovării și a investițiilor în tehnologii verzi. Studiul de față își propune să analizeze principalele vulnerabilități climatice ale României, să treacă în revistă măsurile strategice adoptate și să evidențieze contribuția unei soluții tehnologice inovative — activitatea companiei Intervenții Active în Atmosferă S.A. — la reducerea efectelor fenomenelor meteorologice extreme asupra agriculturii.

Metodologie

Cercetarea are un caracter descriptiv-analitic și urmărește evidențierea principalelor vulnerabilități climatice ale României, precum și a soluțiilor strategice și tehnologice adoptate în sprijinul dezvoltării durabile. Investigația a fost realizată în două etape complementare: analiza documentară și studiul de caz.

În prima etapă, s-au utilizat surse secundare oficiale și științifice, incluzând rapoarte climatice și socio-economice publicate de Administrația Națională de Meteorologie (ANM), Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR), Institutul Național de Statistică (INSSE), Agenția Europeană de Mediu (EEA), Comisia Europeană și Grupul Interguvernamental privind Schimbările Climatice (IPCC). Aceste documente au oferit date privind tendințele climatice din România, impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii și altor sectoare economice, precum și cadrul legislativ și strategic în domeniul dezvoltării durabile și al politicilor climatice. Analiza s-a bazat pe prelucrarea comparativă și integrativă a acestor informații, urmărindu-se identificarea principalelor tipuri de riscuri climatice și a măsurilor de adaptare și atenuare implementate la nivel național.

În a doua etapă, s-a realizat un studiu de caz asupra companiei *Intervenții Active în Atmosferă S.A.,* entitate publică ce operează în cadrul Sistemului Național Antigrindină și de Creștere a Precipitațiilor (SNACP). Studiul a inclus analiza documentației tehnice și legislative (Legea nr. 173/2008, planurile anuale SNACP), a rapoartelor de activitate ale companiei și a datelor publice privind zonele de intervenție, numărul de lansări de rachete antigrindină, generatoarele terestre utilizate și efectele raportate asupra reducerii pagubelor în agricultură. Informațiile au fost analizate calitativ, punându-se accent pe relevanța lor pentru obiectivele de dezvoltare durabilă și reziliență climatică.

Limitările cercetării derivă din caracterul preponderent descriptiv și din dependența de surse secundare, în lipsa unor date financiare detaliate și a unor evaluări independente privind eficiența intervențiilor. Cu toate acestea, studiul oferă o imagine reprezentativă a contextului climatic național și a potențialului pe care soluțiile tehnologice inovatoare îl pot avea în susținerea tranziției către o dezvoltare durabilă.

Rezultate și discuții

Vulnerabilități climatice ale României

România este expusă la o gamă variată de riscuri climatice, a căror frecvență și intensitate au crescut semnificativ în ultimele decenii. Datele Administrației Naționale de Meteorologie (ANM, 2023) și ale Agenției Europene de Mediu (EEA, 2023) indică o creștere constantă a temperaturii medii anuale (+1,4°C față de perioada 1961–1990), o scădere a duratei stratului de zăpadă și o creștere a frecvenței fenomenelor extreme, în special valuri de căldură, secete pedologice severe și furtuni violente.

Zonele cele mai vulnerabile sunt Câmpia Română, Dobrogea și sudul Moldovei, unde secetele prelungite afectează grav producția agricolă și rezervele de apă, și regiunile intracarpatice, unde episoadele de grindină și furtuni intense produc pagube recurente culturilor și infrastructurii. Aceste efecte se reflectă în pierderi economice majore, creșterea riscului de insecuritate alimentară și presiune sporită asupra sistemelor de asigurare și sprijin financiar pentru agricultură (MADR, 2023).

Măsuri strategice de adaptare și atenuare

În fața acestor provocări, România a adoptat o serie de politici și instrumente strategice în domeniul climei și dezvoltării durabile, aliniate cadrului european (Comisia Europeană, 2019). Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă 2030 și Strategia Națională privind Schimbările Climatice și Creșterea Capacității de Adaptare (2022) prevăd măsuri în patru direcții majore:

- reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră prin tranziția energetică și promovarea surselor regenerabile;
- creșterea eficienței utilizării resurselor și a economiei circulare;
- protecția și restaurarea ecosistemelor și a biodiversității;
- consolidarea rezilienței socio-economice prin infrastructuri verzi, educație climatică și managementul riscurilor de dezastre.

Deși aceste inițiative constituie un cadru solid, implementarea lor este inegală și adesea întârziată de lipsa de resurse financiare și capacitate administrativă. În special în agricultură, adaptarea efectivă la riscurile climatice rămâne fragmentată și insuficient finanțată, iar mecanismele de monitorizare a rezultatelor sunt încă limitate (Gherghina et al., 2020).

Studiu de caz: Intervenții Active în Atmosferă S.A.

Un exemplu relevant de soluție tehnologică aplicată îl constituie activitatea companiei *Intervenții Active în Atmosferă S.A. (IAA SA),* care coordonează Sistemul Național Antigrindină și de Creștere a Precipitațiilor (SNACP), reglementat prin Legea nr. 173/2008. Obiectivul principal al acestui sistem este reducerea pagubelor produse de grindină asupra culturilor agricole și stimularea precipitațiilor în perioadele de secetă, contribuind astfel la creșterea rezilienței sectorului agricol.

Utilizarea rachetelor antigrindină reprezintă, la nivel internațional, una dintre cele mai eficiente metode de combatere a grindinei în zonele agricole expuse fenomenelor convective severe.

Principiul de funcționare al tehnologiilor de combatere a grindinei se bazează pe identificarea timpurie a celulelor convective cu potențial de producere a grindinei, utilizând sisteme radar meteorologice de înaltă rezoluție (Fig.1.). Aceste celule convective sunt monitorizate în timp real, iar atunci când parametrii atmosferici relevă condiții favorabile formării greloanelor de grindină, se declanșează intervenția activă în atmosferă.

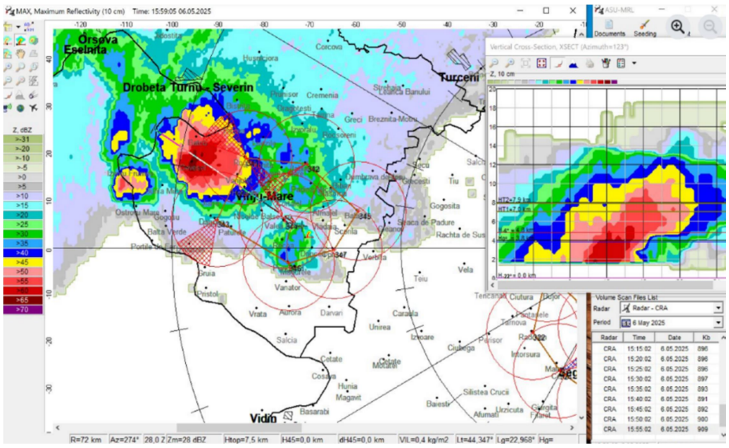

Fig. 1 Imaginea unei Super-celule convective (grad IV), care conform datelor radar prezintă pericol iminent de căderi de grindină de mari dimensiuni. (date radar ASU-MRL 06.05.2025 zona de protectie Vânju Mare).

Metoda constă în dispersarea în stratul superior al norilor a iodurii de argint (AgI), o substanță care acționează ca nucleu artificial de condensare. Această dispersare se realizează prin intermediul unor dispozitive specializate, precum lansatoare de rachete antigrindină, generatoare terestre pe bază de amestec de acetilenă și AgI, baloane cu heliu dotate cu cartușe de iodură de argint sau, în anumite cazuri, prin intervenții aviatice.

Fig. 2 Punct de lansare rachete antigrindină cu instalația de lansare LARMA-1 utilizată în România . Sursa: https://iaa.eu/- Intervenții Active în Atmosferă

Odată eliberată în atmosferă, iodura de argint favorizează formarea unui număr mare de cristale mici de gheață, dispersând în acest mod apa suprarăcită disponibilă în nori pe un număr extins de nuclee de condensare - principiul concurenței. Astfel, în locul formării de greloane de grindină de mari dimensiuni, se generează particule fine de gheață, care fie se topesc în drumul lor către sol, fie ajung la suprafață sub formă de grindină de dimensiuni mici, cu potențial redus de a produce pagube culturilor agricole sau infrastructurii.

Conform studiilor efectuate la nivel mondial cea mai veridică ipoteză în combaterea fenomenelor extreme a căderilor de grindină, este **metoda concurenței**. Ca urmare a

preocupărilor în combaterea pagubelor produse de căderile de grindină, în ultimii ani peste 50 de țări se desfășoară programe antigrindină.

Metoda concurenței este una dintre cele mai utilizate tehnici de intervenție activă în atmosferă pentru combaterea grindinei și constă în influențarea procesului de formare a cristalelor de gheață în norii cumulonimbus, prin introducerea artificială de nuclee de condensare, în special iodură de argint (AgI) sau dioxid de carbon solid (gheață carbonică).

Principiul fizic de bază pornește de la ideea că, în condiții naturale, grindina se formează pe un număr limitat de nuclee de condensare din nor, în jurul cărora picăturile de apă suprarăcită se acumulează rapid, crescând în dimensiuni. Prin dispersarea controlată de iodură de argint în zonele superioare ale norilor, se creează un număr mult mai mare de nuclee de condensare decât în mod natural.

Această creștere artificială a numărului de nuclee determină fragmentarea masei de apă disponibilă în particule mai mici de gheață. În loc să se formeze puține greloane de grindină de mari dimensiuni, se formează numeroase particule fine de gheață, care, fiind mai ușoare, se topesc mai ușor în timpul căderii prin atmosferă, ajungând la sol fie sub formă de picături de ploaie, fie sub grindină de dimensiuni mici, cu potențial redus de pagube.

Avantajele metodei concurenței:

- crește densitatea nucleelor de condensare în nor;
- reduce dimensiunea greloanelor de grindină formate;
- minimizează riscul de pagube agricole și materiale;
- este o metodă aplicabilă pe arii extinse, cu eficiență demonstrată în zone agricole vulnerabile.

În România, metoda concurenței se aplică prin lansarea de rachete antigrindină echipate cu cartușe de iodură de argint sau prin utilizarea generatoarelor terestre care eliberează substanța activă în atmosferă, fiind integrată în Sistemul Național Antigrindină și de Creștere a Precipitațiilor începând cu anul 2008.

Activitățile cuprind acțiuni de suprimare a grindinei, creștere locală sau extinsă a precipitațiilor, disipare a ceții dense, atenuare a fenomenelor meteorologice violente precum furtuni puternice, tornade locale, fulgere etc. Aceste activități sunt reflectate în prevenirea, diminuarea sau chiar eliminarea pagubelor produse de fenomenele meteorologice periculoase; creșterea protecției unor activități economice și sociale la acțiunea fenomenelor meteorologice periculoase și nu în ultimul rând la realizarea studiilor și cercetărilor în domeniul schimbărilor climatice.

IAA SA operează printr-o rețea națională formată din Unități de Combatere a Căderilor de Grindină (UCCG) și Unități de Creștere a Precipitațiilor (UCCP), care utilizează rachete antigrindină și generatoare terestre. Până în 2023, sistemul cuprindea peste 150 de puncte de lansare active, acoperind aproximativ 2,2 milioane hectare de teren agricol (MADR, 2023). Rapoartele companiei arată o reducere semnificativă a pagubelor provocate de grindină în zonele protejate, comparativ cu regiunile limitrofe, precum și o creștere a randamentelor agricole în perioadele secetoase, prin stimularea precipitațiilor.

În perioada 2018–2022, activitatea SNACP s-a extins semnificativ, atât din punct de vedere teritorial, cât și operațional. Suprafața agricolă protejată a crescut de la aproximativ 985 mii hectare în 2018 la peste 1,35 milioane hectare în 2022, iar numărul intervențiilor a depășit 3.200 annual (vezi Tabelul 1). Rapoartele companiei indică, de asemenea, o reducere considerabilă a pierderilor pe suprafețele protejate, de la 7% în 2018 la sub 5% în 2022, comparativ cu valori de peste 20% pe terenurile neprotejate.

În 2024, suprafața protejată a depășit 2,5 milioane ha, iar rețeaua SNACP include 7 unități operaționale și peste 150 puncte de lansare (MADR, 2023).

Tabel 1. Eficiența intervențiilor cu rachete antigrindină în România (2018–2022)

An agricol	Nr. intervenții	Suprafață protejată (ha)	Pierderi pe suprafețe protejate (%)	Pierderi pe suprafețe neprotejate (%)	Pagube evitate (mil. euro)
2018	2.412	985.000	7%	26%	19,5
2019	2.788	1.140.000	6,5%	24%	22,1
2020	3.004	1.220.000	5,8%	23%	24,7
2021	3.156	1.310.000	5,2%	22%	26,3
2022	3.216	1.350.000	4,8%	21%	28,0

Această creștere reflectă consolidarea capacității operaționale a SNACP și demonstrează potențialul tehnologiilor de intervenție activă în atmosferă de a contribui la adaptarea agriculturii la schimbările climatice. Extinderea acoperirii sistemului la nivel național și integrarea sa cu alte măsuri de management adaptativ (irigații, practici agricole conservative, asigurări climatice) ar putea spori semnificativ reziliența sectorului agricol.

Sistemul Național Antigrindină include șapte unități operaționale regionale, care acoperă zonele agricole vulnerabile din Moldova, Muntenia, Oltenia și sudul Transilvaniei.

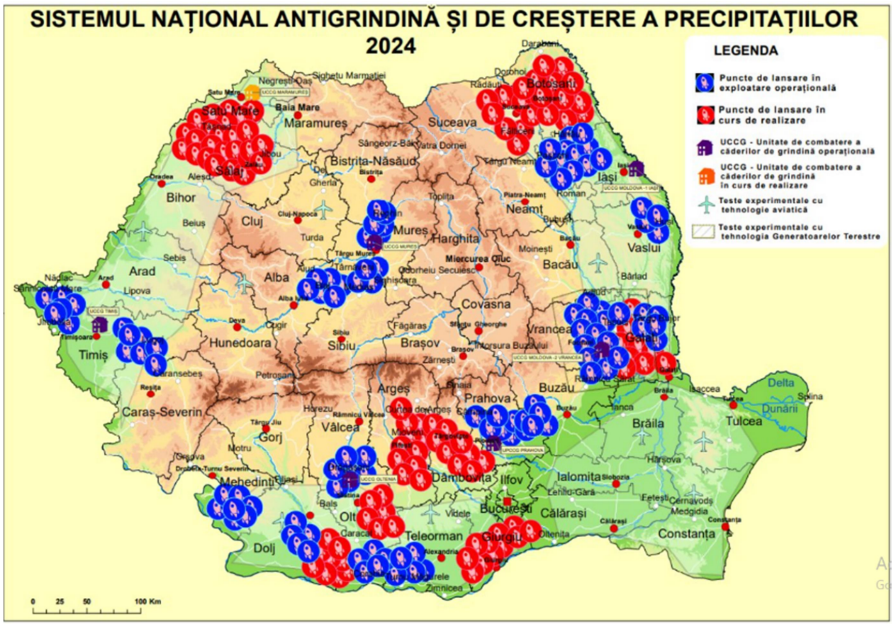

Fig.3. Punctele de lansare operaționale și cele în curs de realizare
Sursa: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale. (2023). Raport de activitate al Sistemului Național Antigrindină 2023.

În România, sunt prezentate cu roșu Punctele de lansare – rachete antigrindină operaționale, în R. Moldova, R. Serbia, R. Bulgaria, punctele de lansare rachete antigrindină cu verde, precum și zona din Bulgaria unde se intervine prin metoda aviației pentru combaterea grindinei și stimularea precipitațiilor, iar în R. Ungaria zona unde sunt amplasate generatoarele terestre (fig.3).

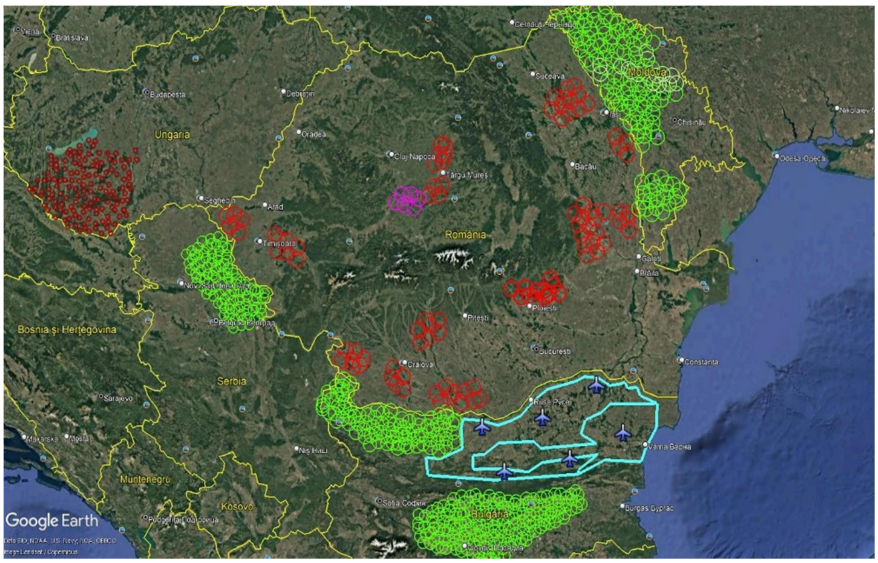

Fig. 3. Dezvoltarea diverselor metode de combatere a căderilor de grindină, și stimulare a precipitațiilor timpurii, în România și țările vecine.
Sursa: https://iaa.eu/- Intervenții Active în Atmosferă

Analiza acestui studiu de caz evidențiază faptul că tehnologiile de intervenție activă în atmosferă pot juca un rol important în adaptarea agriculturii la schimbările climatice, mai ales în condițiile intensificării fenomenelor extreme. Totuși, aceste tehnologii trebuie integrate într-o strategie mai amplă, care să includă investiții în infrastructura de irigații, practici agricole conservativ-adaptive și mecanisme financiare de gestionare a riscurilor climatice.

Concluzii și recomandări

Cercetarea evidențiază faptul că România se confruntă cu o vulnerabilitate climatică ridicată, caracterizată prin frecvența și intensitatea tot mai mare a fenomenelor meteorologice extreme — secete prelungite, furtuni violente și episoade severe de grindină. Aceste riscuri afectează direct producția agricolă, securitatea alimentară, sănătatea populației și stabilitatea economică, ceea ce impune accelerarea tranziției către un model de dezvoltare durabilă, rezilient la schimbările climatice.

Politicile și strategiile adoptate de România în ultimul deceniu oferă un cadru solid pentru atenuarea și adaptarea la schimbările climatice, însă implementarea lor este adesea fragmentată și lentă, fiind afectată de lipsa de resurse financiare și de capacitate administrativă insuficientă. În special în agricultură, măsurile de adaptare rămân dispersate și subfinanțate, iar mecanismele de monitorizare și evaluare a rezultatelor sunt incipiente.

Studiul de caz privind activitatea companiei Intervenții Active în Atmosferă S.A. a evidențiat potențialul semnificativ al soluțiilor tehnologice inovatoare de a reduce efectele fenomenelor meteorologice extreme. Extinderea rețelei naționale antigrindină a contribuit la protejarea unei suprafețe agricole în creștere și la diminuarea pagubelor produse de grindină, oferind un model funcțional de măsură adaptativă cu impact direct.

Pentru consolidarea capacității României de a răspunde provocărilor climatice și de a avansa pe traiectoria dezvoltării durabile, se recomandă următoarele direcții de acțiune:

- extinderea Sistemului Național Antigrindină și de Creștere a Precipitațiilor la nivel național și integrarea sa cu alte măsuri de management adaptativ (irigații, practici agricole conservativ-adaptive, asigurări climatice);

- creșterea investițiilor în tehnologii verzi și soluții bazate pe natură pentru prevenirea și atenuarea riscurilor climatice;
- consolidarea capacității administrative și instituționale a autorităților publice pentru implementarea eficientă a politicilor climatice;
- dezvoltarea unor mecanisme de monitorizare a eficienței și de corelare a cheltuielilor climatice cu indicatori de rezultat și impact.

Implementarea acestor direcții ar putea transforma actualul model de intervenții, încă predominant reactiv, într-un sistem coerent, preventiv și orientat spre inovare, capabil să susțină tranziția României către o dezvoltare durabilă și reziliență.

Bibliografie

1. Administrația Națională de Meteorologie (ANM). (2023). Raport climatic național 2022. București: ANM.
2. Agenția Europeană de Mediu (EEA). (2021). Climate Change Adaptation in the Agriculture Sector in Europe. Copenhaga: EEA.
3. European Commission. (2019). The European Green Deal. Bruxelles: European Commission. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640
4. Ghereș, M., Săvoiu, G., Șerban, M., Rebreanu, V., & Ghereș, M. I. (2010). Economia mediului – tratat. București: Editura Universitară.
5. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021). Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the IPCC (AR6). Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1
6. Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR). (2023). Raport anual privind eficiența Sistemului Național Antigrindină. București: MADR.
7. Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (MMAP). (2022). Strategia Națională privind Schimbările Climatice 2016–2030 (revizuită). București: MMAP. Retrieved from https://mmediu.ro
8. World Bank. (2023). Romania Country Climate and Development Report. Washington D.C.: World Bank.

FINANȚAREA INTERNAȚIONALĂ A ROMÂNIEI DIN FONDURI EUROPENE

Nicoară Simon-Ioan

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea "Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Coordonator:

Lect.univ.dr. Ignat Andreea

Universitatea "Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Abstract

The development of Romanian agriculture through European Funds is a topic that has not been thoroughly explored, especially regarding the spatial distribution and absorption mechanisms within the country's regions. This study aims to analyze how rural areas, specifically at the county level, are involved in the absorption of European funding allocated through the EU's convergence and cohesion policies. While similar studies exist for countries like Poland and Slovakia, there is a significant research gap concerning Romania. This research identifies spatial diffusion mechanisms and socio-economic effects that impact the geographical allocation of funds from the second axis of the Rural Development Programme (RDP), financed by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). Using data from the 2014–2020 programming period, the study investigates the influence of several county-level variables on the spatial allocation model, including agricultural determinants like land structure and farm size, alongside a composite index for local human development. Through cross-sectional and spatial econometric analyses, the research assesses the effects of these variables on the number and value of funded projects. The primary goal is to determine if the allocation of funds responds efficiently to the needs of less developed regions, thereby fostering genuine economic convergence and reducing regional disparities. This paper argues that while necessity drives the application frequency in poorer regions, structural capacity and spatial spillovers are the key determinants of financial absorption, creating a complex pattern of regional development.

Keywords: *European Funds, Rural Development, Romania, Spatial Diffusion, Socio-economic Determinants, Common Agricultural Policy, Economic Convergence.*

Problematica dezvoltării rurale în context european

Politica de coeziune a Uniunii Europene reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai proiectului european, având ca obiectiv principal reducerea disparităților economice și sociale dintre regiuni și statele membre. În cadrul acestei viziuni strategice, dezvoltarea rurală ocupă un loc central, în special pentru statele care au aderat în valurile de extindere din Europa Centrală și de Est. Pentru aceste țări, inclusiv pentru România, tranziția de la o economie centralizată la una de piață a lăsat în urmă decalaje structurale profunde, care sunt cel mai vizibile în mediul rural. Aici, agricultura nu este doar o activitate economică, ci și un element definitoriu al structurii sociale, al peisajului cultural și al echilibrului demografic.

În acest context european, problematica dezvoltării rurale în România capătă o complexitate deosebită. Cu aproximativ 46% din populație trăind în zone rurale – una dintre cele mai mari ponderi din Uniunea Europeană – și cu un sector agricol care, deși dispune de un potențial natural considerabil, este marcat de ineficiențe structurale, România reprezintă un studiu de caz emblematic pentru provocările și oportunitățile politicii de coeziune. Problema fundamentală nu constă în lipsa resurselor financiare, ci în mecanismele de distribuție și absorbție

a acestora. Fondurile Europene, în special cele alocate prin Politica Agricolă Comună (PAC), sunt masive, însă impactul lor real asupra reducerii disparităților teritoriale rămâne un subiect de dezbatere academică și politică.

Paradoxul agriculturii românești: potențial vs. performanță

Sectorul agricol național este definit de un paradox persistent: un potențial agricol uriaș, nevalorificat la justa sa valoare. Această situație este generată de o serie de provocări structurale adânc înrădăcinate:

Dualismul structural: Pe de o parte, există un număr relativ mic de ferme comerciale mari, integrate în lanțurile valorice europene, care sunt competitive și performante. Pe de altă parte, peisajul este dominat de o majoritate covârșitoare de exploatații mici și de subzistență, care practică o agricultură de subzistență, cu o productivitate scăzută și un acces extrem de limitat la piețe, tehnologie și capital. Această fragmentare accentuată a proprietății funciare împiedică realizarea economiilor de scară și adoptarea pe scară largă a practicilor agricole moderne.

Deficitul de infrastructură: Infrastructura rurală, în special cea legată de irigații, depozitare și procesare, rămâne subdezvoltată. Vulnerabilitatea la fenomene climatice extreme, precum seceta, este exacerbată de starea precară a sistemelor de irigații, ceea ce conduce la fluctuații mari ale producției și la insecuritate economică pentru fermieri.

Provocări demografice și de capital uman: Mediul rural românesc se confruntă cu un proces de îmbătrânire a populației și cu un exod constant al forței de muncă tinere și calificate către zonele urbane sau în afara granițelor. Acest fenomen duce la un deficit de antreprenoriat agricol și la dificultăți în transferul de cunoștințe și în adoptarea inovațiilor.

Fondurile europene: catalizator pentru transformare sau sursă de noi decalaje?

Instrumentele financiare precum Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), implementat la nivel național prin Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR), sunt concepute special pentru a adresa aceste vulnerabilități structurale. Acestea oferă capital pentru investiții în modernizarea fermelor, sprijină instalarea tinerilor fermieri, încurajează diversificarea economică și promovează practicile agricole durabile. Teoretic, aceste fonduri ar trebui să funcționeze ca un motor puternic pentru convergența economică, ajutând regiunile rurale să recupereze decalajele față de cele urbane.

Cu toate acestea, simpla disponibilitate a fondurilor nu garantează o distribuție eficientă sau echitabilă. Procesul de absorbție este, în realitate, un câmp competitiv unde succesul este determinat de o serie de factori endogeni regiunilor, precum capacitatea administrativă, nivelul de dezvoltare a capitalului uman, coeziunea socială și calitatea guvernanței locale. Aici apare problematica centrală a acestei cercetări: există riscul ca fondurile europene, în loc să corecteze, să amplifice disparitățile existente. Regiunile care dispun deja de o capacitate administrativă superioară, de o agricultură mai consolidată și de un capital uman mai bine pregătit pot fi mai abile în a atrage și implementa proiecte, lăsând în urmă zonele care, deși au o nevoie mai acută de finanțare, nu posedă resursele necesare pentru a concura eficient.

Pornind de la aceste considerente, lucrarea de față își propune să investigheze empiric factorii care modelează distribuția geografică a fondurilor europene pentru dezvoltare rurală la nivel sub-național în România. Întrebarea fundamentală la care căutăm un răspuns este: *Care sunt determinanții socio-economici, structurali și spațiali care explică de ce anumite județe reușesc să absoarbă volume semnificativ mai mari de finanțare decât altele?*

Pentru a răspunde acestei întrebări, articolul este structurat în cinci capitole distincte. Capitolul 2 va aprofunda cadrul teoretic, analizând evoluția Politicii Agricole Comune și teoriile

privind convergența economică, cu un accent pe rolul capacității instituționale. Capitolul 3 va prezenta în detaliu metodologia de cercetare, justificând selecția eșantionului, a variabilelor și a modelelor econometrice spațiale utilizate. Capitolul 4 va constitui nucleul analizei empirice, prezentând și interpretând rezultatele statistice și econometrice. În final, Capitolul 5 va sintetiza concluziile, va discuta implicațiile acestora pentru politicile publice de dezvoltare rurală și va propune direcții pentru cercetări viitoare, contribuind astfel la o mai bună înțelegere a dinamicii complexe a dezvoltării rurale în România în contextul european.

Convergență economică și politici agricole

Pentru a înțelege dinamica complexă a absorbției fondurilor europene în România, este esențială o analiză a cadrului teoretic în care operează aceste mecanisme financiare. Acest capitol explorează două concepte interconectate: evoluția strategică a Politicii Agricole Comune (PAC) a Uniunii Europene și teoria convergenței economice, care stă la baza politicilor de coeziune. Intersecția acestor două domenii oferă lentila analitică necesară pentru a interpreta rezultatele empirice ale studiului.

Evoluția Strategică a Politicii Agricole Comune (PAC)

De la înființarea sa în 1962, PAC a reprezentat una dintre cele mai importante și, în același timp, controversate politici ale Uniunii Europene. Scopul său inițial, formulat într-o Europă postbelică marcată de insecuritate alimentară, a fost de a crește productivitatea agricolă, de a stabiliza piețele și de a asigura un nivel de trai echitabil pentru fermieri. Timp de decenii, principalul instrument a fost susținerea prețurilor și subvenționarea directă a producției, mecanisme care au condus la o creștere spectaculoasă a producției, dar și la efecte secundare negative, precum supraproducția, degradarea mediului și distorsiuni ale pieței globale.

Conștientizarea acestor probleme a condus, începând cu anii 1990, la o serie de reforme succesive care au reorientat fundamental filosofia politicii. Cea mai importantă schimbare a fost structurarea PAC în doi piloni distincți:

Pilonul I: Continuă să se concentreze pe sprijinul direct pentru veniturile fermierilor, însă plățile sunt din ce în ce mai mult decuplate de producție și condiționate de respectarea unor standarde de mediu, siguranță alimentară și bunăstare a animalelor (eco-condiționalitate). Acesta are un rol preponderent de stabilizare și de asigurare a unui venit minim.

Pilonul II: Reprezintă axa de dezvoltare rurală și este finanțat prin Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR). Acesta este pilonul strategic, orientat spre viitor, care finanțează investiții pe termen lung menite să inducă schimbări structurale. Obiectivele sale sunt mult mai largi decât simpla producție agricolă și includ: creșterea competitivității și viabilității fermelor prin modernizare , gestionarea durabilă a resurselor naturale și acțiuni climatice , precum și asigurarea unei dezvoltări teritoriale echilibrate a zonelor rurale prin diversificarea economiei și îmbunătățirea calității vieții.

Această tranziție de la o politică de subvenționare a producției la una de investiții în dezvoltare structurală este crucială pentru a înțelege miza absorbției fondurilor în România. FEADR nu este un simplu fond de ajutor, ci un instrument de politică publică menit să catalizeze modernizarea, inovarea și sustenabilitatea în sectorul agricol.

Teoriile convergenței și rolul fondurilor structurale

Scopul explicit al politicii de coeziune a UE, din care face parte și Pilonul II al PAC, este de a promova *convergența economică.* Acest concept, derivat din modelele neoclasice de creștere economică, postulează că, în condiții de piață liberă, regiunile sau țările mai sărace ar trebui să aibă rate de creștere economică superioare celor bogate, ceea ce ar duce, în timp, la reducerea

decalajelor de venit pe cap de locuitor (fenomenul de *beta-convergență*). Mecanismul economic din spatele acestei teorii este randamentul descrescător al capitalului: în regiunile sărace, unde capitalul este rar, fiecare unitate suplimentară de investiție ar trebui să genereze un randament mai mare decât în regiunile bogate, unde capitalul este abundent.

Fondurile structurale și de investiții europene sunt concepute pentru a acționa ca un catalizator al acestui proces natural de convergență. Prin injectarea de capital în regiunile mai puțin dezvoltate, UE urmărește să stimuleze investițiile publice și private în infrastructură, tehnologie și capital uman, accelerând astfel creșterea economică și recuperarea decalajelor.

Cu toate acestea, literatura de specialitate a demonstrat că acest proces nu este nici automat, nici garantat. Numeroase studii empirice arată că impactul fondurilor structurale este puternic condiționat de o serie de factori endogeni regiunilor beneficiare. Printre aceștia, cei mai importanți sunt:

*Calitatea instituțională și capacitatea administrativă***:** Reprezintă poate cel mai critic factor. Regiunile cu o administrație publică eficientă, transparentă și necoruptă sunt mult mai capabile să elaboreze strategii de dezvoltare coerente, să gestioneze proiecte complexe și să asigure o utilizare corectă și eficientă a fondurilor. Ineficiențele administrative, dimpotrivă, pot duce la rate scăzute de absorbție, la întârzieri, nereguli financiare și la o orientare a finanțărilor către proiecte simple, dar cu un impact redus asupra competitivității pe termen lung.

Capitalul uman: Nivelul de educație, competențele antreprenoriale și capacitatea de inovare a populației locale sunt esențiale pentru a transforma investițiile financiare în creștere economică sustenabilă. O forță de muncă bine pregătită poate valorifica noile tehnologii și poate crea afaceri cu valoare adăugată mare.

Structura economică existentă: Efectul fondurilor poate fi diferit în funcție de structura economică a regiunii. De exemplu, o regiune cu o agricultură deja consolidată în ferme de dimensiuni medii și mari poate fi mai capabilă să absoarbă fonduri pentru modernizare decât o regiune dominată de agricultura de subzistență.

Această perspectivă teoretică nuanțată este esențială pentru studiul de față. Ea ne permite să depășim o viziune simplistă, conform căreia fondurile ar trebui să curgă natural către cele mai sărace zone, și să investigăm în schimb interacțiunea complexă dintre alocarea fondurilor, caracteristicile structurale ale județelor din România și capacitatea lor instituțională de a le valorifica.

Metodologia cercetării – o abordare spațial-econometrică

Acest capitol prezintă cadrul metodologic utilizat pentru a investiga determinanții distribuției geografice a fondurilor europene pentru dezvoltare rurală în România. Cercetarea adoptă o abordare cantitativă, bazată pe o analiză cross-secțională a datelor la nivel de județ, completată de tehnici de econometrie spațială menite să surprindă interdependențele teritoriale. Strategia metodologică a fost concepută pentru a oferi un test empiric robust al ipotezelor formulate în capitolele anterioare.

Sursele de date și construcția eșantionului

Pentru a asigura validitatea și fiabilitatea rezultatelor, studiul se bazează exclusiv pe date oficiale, colectate din surse publice recunoscute. Datele referitoare la variabilele dependente – numărul și valoarea proiectelor de dezvoltare rurală contractate – acoperă integral perioada de programare *2014–2020.* Acestea au fost obținute de la Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale (AFIR) și Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR), instituțiile responsabile

cu gestionarea acestor fonduri în România. Este important de menționat că în analiză au fost incluse doar proiectele active, care au fost acceptate pentru finanțare și pentru care s-au efectuat plăți, excluzând astfel cererile respinse sau retrase.

Variabilele explicative, care descriu contextul agricol și socio-economic al fiecărui județ, se referă la mijlocul acestui interval, respectiv anul **2017**, pentru a oferi o imagine relevantă a condițiilor structurale care au putut influența absorbția pe parcursul întregii perioade. Aceste date provin de la Institutul Național de Statistică (INSEE).

Eșantionul final al studiului este compus din *40 de județe* ale României. Au fost excluse din analiză municipiul București și județul Ilfov, deoarece acestea reprezintă zone predominant urbane, cu o structură economică și socială atipică în comparație cu restul țării, iar includerea lor ar fi putut distorsiona rezultatele analizei axate pe dezvoltarea rurală.

Selecția și operaționalizarea variabilelor

Selecția variabilelor a fost ghidată de cadrul teoretic și de ipotezele cercetării, urmărind să surprindă atât capacitatea structurală a județelor de a atrage fonduri, cât și nevoia lor de dezvoltare.

Variabilele Dependente Pentru a măsura performanța în absorbția fondurilor, au fost utilizate trei variabile dependente distincte:

NB_PROJECTS: Numărul total de proiecte contractate active într-un județ în perioada 2014–2020. Această variabilă măsoară *frecvența* accesării fondurilor.

VAL_PROJECTS: Valoarea totală, în milioane de lei, a proiectelor contractate active. Această variabilă măsoară *magnitudinea* financiară a absorbției.

PROJECT_VALUE: Valoarea medie a unui proiect într-un județ, calculată ca raport între VAL_PROJECTS și NB_PROJECTS. Aceasta oferă informații despre *amploarea* proiectelor tipice dintr-o anumită regiune.

Variabilele Independente (Explicative) Acestea au fost grupate în două categorii principale pentru a testa ipotezele formulate:

*Indicatori ai structurii agricole***:** Pentru a testa ipotezele H1 și H2, au fost incluși indicatori care descriu structura agrară. Pe lângă numărul total de exploatații agricole (NB_AGRIC_HOLD), a fost utilizată o variabilă cheie pentru a măsura gradul de consolidare funciară: **RATIO_AGRIC**. Aceasta reprezintă raportul dintre suprafața agricolă totală dintr-un județ și numărul de exploatații, servind drept proxy pentru dimensiunea medie a fermelor. O valoare ridicată a acestui indicator sugerează o agricultură mai concentrată, cu ferme de dimensiuni mai mari, care, teoretic, dispun de capacități superioare de a accesa finanțare.

*Indicatori socio-economici***:** Pentru a testa ipoteza H3, legată de "necesitatea" de finanțare, a fost esențială utilizarea unui indicator robust al nivelului de dezvoltare. În loc să se folosească o multitudine de variabile individuale (precum soldul migrator, venituri, etc.), care prezintă un risc ridicat de coliniaritate, s-a optat pentru **Indicele Dezvoltării Umane Locale (LHDI)**. Acesta este un indice compozit, inspirat de IDU-ul global, care măsoară capitalul uman, de sănătate și material la nivel local. O valoare scăzută a LHDI indică un nivel de dezvoltare mai redus și, conform ipotezei, un stimulent mai puternic pentru a accesa fonduri.

În modele au fost incluse și variabile de control, precum densitatea populației, salariul mediu și variabile fictive (dummy) pentru fiecare regiune de dezvoltare NUTS 2, pentru a izola efectele specifice neobservate la nivel regional.

Specificarea modelelor și strategia analitică

Strategia analitică a fost concepută într-o manieră secvențială, pentru a crește progresiv complexitatea și a oferi o înțelegere cât mai nuanțată a fenomenului studiat.

Etapa 1: analiza prin regresie liniară multiplă (MCO): Într-o primă fază, au fost estimate modele de regresie prin metoda celor mai mici pătrate (Ordinary Least Squares - OLS). Scopul acestei etape a fost de a stabili relațiile de bază dintre variabilele explicative și fiecare dintre variabilele dependente și de a oferi un prim test al ipotezelor H1, H2 și H3. Modelele MCO presupun că observațiile (județele) sunt independente una de cealaltă.

*Etapa 2: analiza prin econometrie spațială***:** Recunoscând că județele nu sunt entități izolate și că procesele economice se propagă în spațiu, a doua etapă a analizei a încorporat dimensiunea spațială. Această abordare este esențială pentru a testa ipoteza H4 privind existența fenomenelor de contagiune și difuzie. Modelele spațiale, precum modelul Durbin spațial menționat în literatura de specialitate , corectează limitările modelelor clasice prin introducerea unei *matrici a ponderilor spațiale* (W_VAL_PROJECTS). Această matrice definește formal relațiile de vecinătate dintre județe și permite modelului să estimeze în mod explicit măsura în care performanța unui județ este influențată de performanța județelor învecinate (efect de *spillover* sau de contagiune spațială). Această abordare permite o analiză mult mai realistă a dinamicii teritoriale a absorbției fondurilor.

Analiza rezultatelor: profilul absorbției fondurilor în România

Acest capitol constituie nucleul empiric al lucrării, prezentând rezultatele analizei datelor privind absorbția fondurilor europene pentru dezvoltare rurală la nivelul județelor din România. Analiza este structurată progresiv, pornind de la o examinare descriptivă și vizuală a distribuției spațiale a fondurilor, continuând cu identificarea factorilor determinanți prin modele de regresie clasice și culminând cu o analiză a interdependențelor spațiale prin tehnici econometrice avansate. Scopul acestui capitol este de a oferi un răspuns cantitativ, bazat pe dovezi, la întrebările de cercetare formulate anterior.

Analiză descriptivă și distribuția spațială a fondurilor

Într-o primă etapă, analiza statisticilor descriptive relevă o eterogenitate extrem de ridicată a performanței în absorbția fondurilor la nivel național. Coeficientul de variație Pearson pentru variabilele care descriu numărul (NB_PROJECTS) și valoarea totală a proiectelor (VAL_PROJECTS) arată o variabilitate foarte mare. Această dispersie statistică sugerează existența unor disparități structurale profunde între județe, indicând că procesul de absorbție nu este uniform, ci este caracterizat de existența unor poli de performanță și a unor zone care rămân în urmă. În contrast, variabilitatea variabilelor economice, precum salariul mediu, este mult mai redusă, sugerând că acestea pot explica doar parțial amploarea decalajelor.

Rezultatele modelelor de regresie – identificarea factorilor determinanți

Pentru a depăși analiza descriptivă și a identifica relațiile de cauzalitate, au fost estimate o serie de modele de regresie liniară multiplă. Rezultatele acestora oferă o imagine nuanțată a factorilor care influențează performanța în atragerea fondurilor.

Impactul Structurii Agricole (Ipotezele H1 și H2) Unul dintre cele mai importante rezultate ale studiului este legat de rolul structurii agrare. Contrar așteptărilor, variabilele care măsoară numărul total de exploatații agricole (NB_ARABLE_HOLD și NB_AGRIC_HOLD) nu sunt semnificative statistic în niciunul dintre modelele testate. Acest lucru infirmă parțial ipoteza H1 și

sugerează că simpla existență a unui număr mare de potențiali beneficiari nu se traduce automat într-un număr mai mare de proiecte de succes.

În schimb, variabilele care măsoară *gradul de concentrare a terenurilor* (RATIO_ARABLE și RATIO_AGRIC) sunt foarte semnificative statistic și au un coeficient pozitiv, validând pe deplin ipoteza H2. Interpretarea acestui rezultat este fundamentală: nu numărul de ferme contează, ci *scara și capacitatea economică a acestora.* Județele cu ferme de dimensiuni medii mai mari generează un număr superior de proiecte. Acest fenomen are explicații economice clare: depunerea unui proiect implică costuri fixe (consultanță, documentație), care au o pondere mai mică în bugetul unei ferme mari. Mai mult, o fermă de dimensiuni mai mari dispune, de regulă, de personal mai specializat și de resurse manageriale superioare, favorizând elaborarea unor aplicații de succes.

Impactul Dezvoltării Umane (Ipoteza H3) Un alt rezultat de o importanță deosebită este impactul *Indicelui Dezvoltării Umane Locale (LHDI),* care este semnificativ statistic și are un coeficient negativ în toate specificațiile modelului, validând astfel ipoteza H3. Acest lucru indică faptul că, menținând constanți ceilalți factori, județele cu un nivel de dezvoltare umană mai scăzut înregistrează un număr mai mare de proiecte. Acest rezultat confirmă existența unui puternic "efect de necesitate": calitatea mai slabă a vieții și lipsa resurselor proprii acționează ca un stimulent puternic pentru fermieri și comunități de a căuta activ surse de finanțare nerambursabile. Astfel, la nivel intern, piața proiectelor pare să răspundă, cel puțin parțial, obiectivului de coeziune, direcționând eforturile de aplicare către zonele mai defavorizate.

Analiza spațială – evidențierea efectelor de contagiune

Modelele de regresie clasice, deși informative, tratează județele ca entități izolate. Pentru a testa ipoteza H4 privind existența unor efecte de difuzie, a fost necesară aplicarea unor modele econometrice spațiale. Rezultatele acestor modele confirmă existența unor procese de contagiune și difuzie teritorială în accesarea fondurilor.

Analiza spațială a demonstrat că variabilele de tip "spatial lag" (decalaj spațial) sunt semnificative, indicând o autocorelație spațială pozitivă. Cu alte cuvinte, performanța unui județ în atragerea de fonduri este influențată în mod direct și pozitiv de performanța județelor învecinate. Acest fenomen de *spillover* (propagare) poate fi explicat prin mai multe mecanisme:

Comportament mimetic: Succesul vizibil al proiectelor din județele vecine poate încuraja fermierii și autoritățile locale dintr-un județ să adopte strategii similare.

Procese de învățare și difuzie a cunoștințelor: Informațiile despre oportunitățile de finanțare, procedurile de aplicare și contactele cu firme de consultanță eficiente pot circula mai ușor între zone învecinate.

Colaborare inter-județeană: Pot exista proiecte comune sau rețele de cooperare care depășesc granițele administrative ale unui singur județ, generând efecte pozitive pentru toți participanții.

Validarea ipotezei H4 adaugă un nou strat de complexitate analizei, demonstrând că dinamica absorbției fondurilor nu este doar o sumă de decizii individuale, ci este modelată și de interacțiunile și interdependențele care au loc în spațiul geografic.

Discuții, implicații și concluzii

Acest capitol final are rolul de a sintetiza și interpreta rezultatele empirice prezentate anterior, de a discuta implicațiile acestora pentru politicile publice de dezvoltare rurală și de a oferi o concluzie generală asupra contribuției studiului la înțelegerea dinamicii absorbției fondurilor europene în România. Se urmărește, astfel, translatarea constatărilor econometrice

într-un set de reflecții și recomandări relevante pentru factorii de decizie, mediul academic și beneficiarii direcți ai acestor fonduri.

Analiza empirică a scos la iveală un tablou complex și, pe alocuri, paradoxal al modului în care fondurile europene pentru dezvoltare rurală sunt distribuite pe teritoriul României. Concluzia centrală a studiului este că procesul de absorbție este guvernat de o dualitate fundamentală între "necesitate" și "capacitate".

Pe de o parte, rezultatele au validat "ipoteza necesității" (H3), demonstrând că regiunile cu un nivel de dezvoltare umană mai scăzut (LHDI) sunt, în mod paradoxal, mai active în a solicita finanțare, generând un număr mai mare de proiecte. Acest fenomen poate fi interpretat ca un mecanism de piață rațional: în absența resurselor proprii și a oportunităților economice locale, fermierii și comunitățile din zonele defavorizate se orientează în mod firesc către sursele de finanțare nerambursabile disponibile. Această constatare este, într-o oarecare măsură, încurajatoare, deoarece arată că fondurile răspund unei nevoi reale și că există un interes crescut pentru accesarea lor exact acolo unde este cea mai mare nevoie.

Pe de altă parte, studiul a demonstrat cu putere că succesul final în atragerea de fonduri, în special a celor de valoare mare, este determinat covârșitor de "ipoteza capacității" (H2). Factorul cel mai robust în explicarea performanței este gradul de concentrare a terenurilor, care servește drept proxy pentru existența unor ferme mari, consolidate și profesioniste. Aceste entități dispun de capitalul economic, uman și informațional necesar pentru a naviga procesul birocratic complex, pentru a asigura cofinanțarea și pentru a implementa proiecte de anvergură. Acest lucru, coroborat cu evidențierea unor clustere de performanță în vestul țării și cu existența unor efecte de contagiune spațială (H4), sugerează că regiunile care posedă deja o capacitate structurală și administrativă superioară sunt cele care beneficiază cel mai mult.

Prin urmare, deși politica de coeziune a UE are ca scop final convergența economică, mecanismele de absorbție la nivel național par să creeze un efect pervers: nevoia stimulează aplicarea, dar capacitatea dictează succesul. Această dinamică riscă să perpetueze și chiar să adâncească disparitățile regionale, deoarece regiunile deja mai dezvoltate și cu o agricultură mai modernă sunt mai bine echipate pentru a valorifica oportunitățile de finanțare, lăsând în urmă zonele cu o agricultură fragmentată și cu o capacitate instituțională redusă.

Implicații pentru Politicile Publice

Rezultatele acestei cercetări au implicații directe și importante pentru factorii de decizie responsabili cu implementarea PNDR și a viitoarelor politici agricole. Pentru a asigura o dezvoltare rurală mai echilibrată și pentru a maximiza impactul fondurilor europene, sunt necesare politici publice mai nuanțate și calibrate teritorial.

Recunoașterea și adresarea deficitului de capacitate: Politicile de tip "one-size-fits-all" sunt inadecvate. Este esențial ca autoritățile naționale (MADR, AFIR) să recunoască faptul că există bariere structurale semnificative în calea accesării fondurilor în anumite regiuni. În consecință, trebuie dezvoltate programe de sprijin țintit pentru județele cu un LHDI scăzut și cu o agricultură fragmentată.

Asistență tehnică și consolidare instituțională: Aceste programe ar trebui să includă sesiuni de asistență tehnică gratuită și personalizată pentru a ajuta micii fermieri și autoritățile locale să elaboreze proiecte competitive. Consolidarea capacității administrative a grupurilor de acțiune locală (GAL-uri) și a primăriilor din zonele defavorizate este crucială.

Scheme de finanțare adaptate: Pentru a contrabalansa avantajul structural al fermelor mari, ar trebui luate în considerare scheme de finanțare dedicate micilor fermieri, cu proceduri de aplicare simplificate, praguri de cofinanțare mai reduse și ghiduri de bune practici adaptate nevoilor lor specifice.

Stimularea cooperării și a rețelelor de învățare: Având în vedere efectele de contagiune spațială, politicile ar trebui să încurajeze activ transferul de cunoștințe și colaborarea între regiunile performante și cele mai puțin performante, posibil prin programe de înfrățire sau prin crearea unor platforme regionale de bune practici.

Limitele cercetării și direcții viitoare

Orice cercetare academică are limitele sale, iar recunoașterea acestora este esențială pentru o interpretare corectă a rezultatelor. Principala limită a acestui studiu constă în nivelul de agregare a datelor. Utilizarea datelor la nivel de județ (NUTS 3) poate masca eterogenități locale semnificative la nivel de comună sau de microregiune. De asemenea, studiul măsoară capacitatea administrativă în mod indirect, prin efectele regionale; nu utilizează un indicator direct al calității guvernanței locale.

Aceste limite deschid calea pentru direcții viitoare de cercetare:

Analiză la nivel granular: Studiile viitoare ar putea utiliza date la nivel de comună (LAU) pentru a obține o imagine mult mai detaliată a distribuției fondurilor și a factorilor determinanți la nivel local.

Abordări calitative și mixte: Pentru a înțelege în profunzime barierele administrative și instituționale, sunt necesare cercetări calitative, bazate pe interviuri cu fermieri, consultanți, primari și funcționari din cadrul AFIR. O abordare mixtă (cantitativ-calitativă) ar putea oferi cea mai completă imagine.

Analiza impactului pe termen lung: Cercetarea de față se concentrează pe *absorbția* fondurilor. Un pas următor firesc este evaluarea *impactului* real al proiectelor finanțate asupra indicatorilor de dezvoltare locală (crearea de locuri de muncă, creșterea veniturilor, modernizarea exploatațiilor) pentru a determina randamentul real al acestor investiții masive.

În concluzie, această lucrare a oferit o analiză empirică aprofundată a dinamicii absorbției fondurilor europene pentru dezvoltare rurală în România, evidențiind o interacțiune complexă între nevoia de dezvoltare a regiunilor sărace și capacitatea superioară de acțiune a celor deja consolidate. Contribuția principală a studiului este demonstrarea, prin metode econometrice, a acestui mecanism dual care, în absența unor politici corective, poate submina însuși scopul coeziunii teritoriale. Atingerea unei dezvoltări rurale durabile și echilibrate în România nu depinde doar de volumul transferurilor financiare de la Bruxelles, ci, în mod crucial, de capacitatea de a proiecta și implementa politici naționale inteligente, adaptate teritorial și orientate spre consolidarea capacității în zonele cele mai vulnerabile.

Bibliografie

1. Bakucs, Z., Fertő, I., Varga, Á., & Benedek, Z. (2018). Impact of European Union development subsidies on Hungarian regions. *European Planning Studies*, 26, 1121–1136.
2. Bellmann, C. (2019). Subsidies and sustainable agriculture: Mapping the policy landscape. *Chatham House*.
3. Bramanti, A., & Ratti, R. (2019). The multi-faced dimensions of local development. In *The dynamics of innovative regions* (pp. 3–44). Routledge.
4. Garrone, M., Emmers, D., Olper, A., & Swinnen, J. (2019). Jobs and agricultural policy: Impact of the Common Agricultural Policy on EU agricultural employment. *Food Policy*, 87, 101744.
5. Goecke, H., & Hüther, M. (2016). Regional convergence in Europe. *Intereconomics*, 51, 165–171.
6. Grohmann, P., & Feindt, P. H. (2024). The importance of calibration in policy mixes: Environmental policy integration in the implementation of the European Union's

Common Agricultural Policy in Germany (2014–2022). *Environmental Policy and Governance*, 34, 16–30.
7. Kiryluk-Dryjska, E., Beba, P., & Poczta, W. (2020). Local determinants of the Common Agricultural Policy rural development funds' distribution in Poland and their spatial implications. *Journal of Rural Studies*, 74, 201–209.
8. Komorowski, Ł., Mróz, A., & Stanny, M. (2021). The spatial pattern of the absorption of cohesion policy funds in Polish rural areas. *Land*, 10, 26.
9. Maynou, L., Saez, M., Kyriacou, A., & Bacaria, J. (2016). The impact of structural and cohesion funds on Eurozone convergence, 1990–2010. *Regional Studies*, 50, 1127–1139.
10. Mikuš, O., Kukoč, M., & Rogelj, M. J. (2019). The coherence of common policies of the EU in territorial cohesion: A never-ending discourse? A review. *Agricultural Economics*, 65, 143–149.
11. Moon, W. (2015). Conceptualising multifunctional agriculture from a global perspective: Implications for governing agricultural trade in the post-Doha Round era. *Land Use Policy*, 49, 252–263.
12. Nichols, L. M., & Taylor, L. A. (2018). Social determinants as public goods: A new approach to financing key investments in healthy communities. *Health Affairs*, 37, 1223–1230.
13. Pe'er, G., & Lakner, S. (2020). The EU's Common Agricultural Policy could be spent much more efficiently to address challenges for farmers, climate, and biodiversity. *One Earth*, 3, 173–175.
14. Pleger, L. E., Lutz, P., & Sager, F. (2018). Public acceptance of incentive-based spatial planning policies: A framing experiment. *Land Use Policy*, 73, 225–238.
15. Raimondi, V., Curzi, D., Arfini, F., Olper, A., & Aghabeygi, M. (n.d.). Evaluating socio-economic impacts of PDO on rural areas. *Ageconsearch*. Retrieved from https://ageconsearch.umn.edu/record/275648/?ln=en
16. Rudnicki, R., Biczkowski, M., Wiśniewski, Ł., Wiśniewski, P., Bielski, S., & Marks-Bielska, R. (2023). Towards green agriculture and sustainable development: Pro-environmental activity of farms under the Common Agricultural Policy. *Energies*, 16, 1770.
17. Schoenberg, A. (2018). Regional disparities in Europe: An assessment of the impact of the 2007–2013 funding programme on convergence in Romania and Bulgaria. *CESifo Forum*, 19, 32–36.
18. Staniszewski, J., & Borychowski, M. (2020). The impact of the subsidies on efficiency of different sized farms: Case study of the Common Agricultural Policy of the European Union. *Agricultural Economics*, 66, 373–380.
19. Stanny, M., Rosner, A., & Kozdroń, E. (2016). Changes in the spatial distribution of the level and dynamics of socio-economic development of rural areas in Poland. *Village and Agriculture*, 4, 29–47.
20. Surubaru, N. C. (2021). European funds in Central and Eastern Europe: Drivers of change or mere funding transfers? Evaluating the impact of European aid on national and local development in Bulgaria and Romania. *European Politics and Society*, 22, 203–221.
21. Weber, J. G., Key, N., & O'Donoghue, E. (2016). Does federal crop insurance make environmental externalities from agriculture worse? *Journal of the Association of Environmental and Resource Economists*, 3, 707–742.
22. Zubek, N., & Henning, C. H. (2016). Local government, spatial spillovers, and the absorption of EU structural funds. *Journal of Agricultural Economics*, 67, 368–397.

PROPUNERI DE PROMOVARE ȘI DEZVOLTARE A TURISMULUI ÎN ZONA MUNȚILOR GURGHIU

Horvat Ștefana Teodora

Student Facultatea de Geografie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Pascu Talita

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Abstract

The Gurghiu Mountains, a volcanic range in central Romania, possess significant tourism potential, yet remain underutilized. This study examines the current state of tourism in the region, analyzing the existing infrastructure, visitor numbers, seasonality, and travel motivations. It highlights challenges such as limited accommodation and infrastructure, as well as opportunities arising from the growing interest in rural and ecotourism. Based on this analysis, the study proposes concrete measures for sustainable tourism development, including infrastructure improvements, marketing strategies, and community involvement, to enhance the region's attractiveness and generate economic benefits for local communities.

Keywords: *Gurghiu Mountains, tourism development, sustainable tourism, infrastructure, marketing, community involvement, rural tourism, ecotourism, seasonality, travel motivations*

Introducere

Turismul, o activitate esențială atât pentru individ, cât și pentru comunitate, oferă oportunitatea de a petrece timpul liber într-un mod plăcut și benefic, revitalizându-ne prin contactul cu natura, prin tratamente balneare și prin activități care promovează sănătatea și bunăstarea. Într-o societate marcată de industrializare și urbanizare, turismul reprezintă o evadare necesară, o șansă de a ne reconecta cu natura și de a ne încărca cu energie.

Munții Gurghiu, un masiv vulcanic mai puțin cunoscut din centrul României, ascund un potențial turistic remarcabil, încă insuficient valorificat și fără a avea o infrastructură corespunzătoare. Această regiune, cu peisaje sălbatice și pline de energie, atrage în special iubitorii de natură autentică, care caută experiențe inedite în mijlocul naturii nealterate.

Acest studiu își propune să exploreze potențialul turistic al Munților Gurghiu și să identifice strategii și acțiuni concrete pentru promovarea și dezvoltarea sustenabilă a turismului în această zonă. Vor fi analizate atât resursele naturale și culturale ale regiunii, cât și provocările actuale în ceea ce privește infrastructura și promovarea turistică. Ne vom concentra pe identificarea de soluții inovatoare și durabile, care să aducă beneficii atât comunităților locale, cât și mediului înconjurător, transformând Munții Gurghiu într-o destinație turistică atractivă și competitivă.

Potențialul Turistic al Munților Gurghiu

Potențialul Turistic Natural

Munții Gurghiu, situați în inima Transilvaniei, oferă o varietate de atracții naturale care îi conferă un potențial turistic semnificativ. Relieful vulcanic, clima favorabilă, biodiversitatea bogată și resursele hidrografice și balneoclimaterice creează un cadru propice pentru dezvoltarea diferitelor forme de turism.

Munții Gurghiu se disting printr-un *relief vulcanic* pitoresc, cu vârfuri impunătoare, cratere bine conservate (cum ar fi cele din Fâncel, Bătrâna și Saca) și lacuri glaciare precum Lacul Iezer. Aceste forme de relief unice oferă oportunități pentru drumeții, alpinism și explorarea peisajelor spectaculoase.

Figura 1 Munții Gurghiu

Clima temperat-continentală, cu veri răcoroase și ierni blânde, este favorabilă activităților turistice pe tot parcursul anului. Aceasta permite atât dezvoltarea turismului estival, axat pe drumeții și activități în aer liber, cât și a celui hibernal, cu posibilități de schi și snowboarding în stațiunile Lacu Roșu și Sovata. (Sorocovschi V., 2008)

Munții Gurghiu adăpostesc o *biodiversitate* bogată, cu păduri de conifere și foioase, pajiști alpine și o varietate de specii de plante și animale. Această diversitate naturală atrage iubitorii de natură, oferind oportunități pentru observarea florei și faunei, precum și pentru activități de ecoturism și educație ecologică. (Gherman Adriana, 2012)

Peisajele montane spectaculoase, cu vârfuri împădurite, văi adânci, pajiști alpine și cascade, reprezintă una dintre principalele atracții ale Munților Gurghiu. Rețeaua de *trasee turistice* oferă oportunități pentru drumeții de diferite dificultăți, de la plimbări relaxante până la trasee montane solicitante. (https://www.carpati.org)

Relieful variat și peisajele pitorești ale Munților Gurghiu creează un cadru ideal pentru o gamă largă de activități în aer liber, precum ciclism montan, alpinism, echitație, pescuit sportiv și rafting. Aceste activități pot atrage atât turiști aventurieri, cât și familii în căutare de experiențe active în natură. (https://locuridepescuit.ro)

Stațiunile Lacu Roșu și Sovata oferă facilități pentru practicarea schiului și snowboarding-ului în timpul iernii, atrăgând turiști pasionați de sporturile de iarnă. (https://www.i-tour.ro/harti-turistice/partii-de-schi) Munții Gurghiu sunt cunoscuți pentru izvoarele lor de *apă minerală* și pentru proprietățile terapeutice ale acestora. Stațiunea Sovata, renumită pentru lacurile sale *helioterme* și pentru *nămolul* sapropelic, atrage turiști din întreaga țară și din străinătate în căutare de tratament și relaxare. Potențialul turismului balnear în Munții Gurghiu este semnificativ, însă necesită investiții în modernizarea și extinderea facilităților existente, precum și în dezvoltarea de noi produse și servicii de wellness și spa. (https://ensanahotels. com, https://www.tratamentbalnear.ro/sovata)

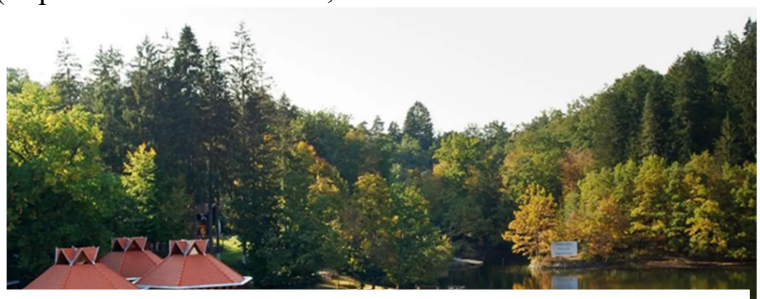

Figura 2 Lacul Ursu, Stațiunea Sovata

Potențialul turistic antropic

Munții Gurghiu, pe lângă frumusețea lor naturală, dețin și un bogat patrimoniu cultural și etnografic, care reprezintă un atu important pentru dezvoltarea turismului în zonă. Acest potențial antropic se manifestă printr-o varietate de elemente, de la monumente istorice și sate

tradiționale, la obiceiuri și gastronomie locală, toate acestea contribuind la crearea unei experiențe turistice autentice și memorabile.

Patrimoniu cultural și istoric

Munții Gurghiu adăpostesc o serie de obiective istorico-culturale care reflectă trecutul și moștenirea culturală a regiunii. Mai jos voi aminti câteva dintre acestea.

Figura 3 Ruinele Cetății Gurghiului

Ruinele *Cetății Gurghiului*, construite pe fundațiile unui fort roman, oferă o perspectivă asupra istoriei zbuciumate a zonei și a rolului strategic pe care l-a jucat în Evul Mediu. (https://www.cjmures.ro)

Castelul Regal de la *Lăpușna*, transformat în timpul regimului comunist într-un castel de vânătoare, impresionează prin arhitectura sa autentic românească și prin atmosfera sa încărcată de istorie. (https://www.ibanesti.ro)

Figura 4 Castelul Regal de Vânătoare de la Lăpușna

Numeroase *biserici și mănăstiri* ortodoxe și greco-catolice, unele dintre ele vechi de secole, reprezintă importante centre de spiritualitate și cultură religioasă. Biserica de lemn din Lăpușna, monument istoric, este un exemplu remarcabil al arhitecturii tradiționale din zonă. (https://www.ibanesti.ro)

Parcul Dendrologic Gurghiu este unul dintre cele mai bine conservate parcuri istorice din Transilvania, cu o colecție impresionantă de arbori exotici și o rețea de alei și lacuri, oferă o oază de liniște și frumusețe pentru vizitatori. (https://fanarm.ro/)

Figura 5 Parcul Dendrologic din Gurghiu

Muzeul de costume și obiecte tradiționale din Căminul Cultural de la Ibănești oferă o perspectivă detaliată asupra tradițiilor, obiceiurilor și vieții cotidiene a locuitorilor din zonă. Siturile arheologice din regiune dezvăluie

urme ale unor așezări umane încă din perioada dacică, atestând o continuitate a vieții și a culturii în această zonă de-a lungul mileniilor. [24]

Tradiții și obiceiuri locale

Comunitățile din Munții Gurghiu păstrează cu mândrie tradiții și obiceiuri specifice, care reprezintă o componentă esențială a identității lor culturale.

Portul popular este unul deosebit. Localnicii, indiferent de vârstă, poartă cu drag costumele populare, iar femeile continuă să confecționeze manual aceste piese vestimentare, păstrând vii tehnicile și motivele decorative tradiționale.

Figura 6 Portul popular din Hodac

Meșteșugurile de asemenea ocupă un loc de cinste. Prelucrarea lemnului, țesutul și olăritul sunt doar câteva dintre meșteșugurile tradiționale practicate în zonă. Vizitatorii au ocazia să admire și să achiziționeze obiecte autentice create de meșteri locali, precum Petruț Chirteș, un dulgher renumit pentru lucrările sale la biserici și mănăstiri din zonă. (https://www.ibanesti.ro)

Pe parcursul anului, în Munții Gurghiu se organizează o serie de *evenimente și festivaluri* care celebrează tradițiile și obiceiurile locale. Acestea includ sărbători religioase, târguri de produse tradiționale și spectacole de muzică și dans popular, oferind turiștilor o experiență culturală autentică și memorabilă.

Gastronomie locală

Bucătăria tradițională din Munții Gurghiu este o reflectare a resurselor naturale și a modului de viață al comunităților locale. Gastronomia locală din Munții Gurghiu oferă o experiență autentică și savuroasă, reflectând bogăția resurselor naturale și tradițiile culinare ale zonei. Produsele lactate proaspete de la Mirdatod (Lactate Ibănești), brânzeturile locale, preparatele din carne de vânat și dulciurile de casă, precum și celebra bere Lăpușna, sunt doar câteva dintre deliciile pe care vizitatorii le pot savura în restaurantele și pensiunile din zonă. Ospitalitatea localnicilor, invitația la masă și poveștile împărtășite în jurul focului completează experiența gastronomică, creând o atmosferă caldă și primitoare, specifică zonei rurale. (https://www.ibanesti.ro) Această interacțiune autentică cu comunitatea locală contribuie la crearea unei experiențe turistice memorabile și la dezvoltarea unui turism responsabil și benefic pentru ambele părți.

Utilizarea actuală a resurselor turistice

O înțelegere aprofundată a modului în care sunt utilizate în prezent resursele turistice din Munții Gurghiu este esențială pentru a identifica oportunitățile de dezvoltare și a formula propuneri concrete de promovare a turismului în zonă. Această analiză critică va evidenția atât punctele forte, cât și punctele slabe ale ofertei turistice actuale, punând bazele unei strategii de dezvoltare sustenabile și eficiente.

Infrastructură Turistică

Munții Gurghiu se mândresc cu o rețea de *trasee turistice* care oferă acces la o varietate de atracții naturale, precum peisaje montane impresionante, lacuri glaciare precum Lacul Iezer, cascade și păduri seculare. Cu toate acestea, marcarea și întreținerea acestor trasee sunt adesea deficitare, ceea ce poate îngreuna orientarea turiștilor și poate afecta negativ experiența lor. Lipsa unor hărți detaliate și a unor indicatoare clare reprezintă o provocare pentru vizitatori, limitând accesibilitatea și siguranța în timpul drumețiilor. Un studiu realizat în 2019 a arătat că doar 30% dintre traseele turistice din Munții Gurghiu sunt marcate corespunzător, iar 40% necesită lucrări de întreținere urgente. (www.insse.ro)

Oferta de *cazare* în zonă este concentrată în principal în câteva pensiuni și cabane, cu o capacitate totală de aproximativ 500 de locuri. (www.insse.ro) Deși aceste unități oferă un nivel de bază de servicii de cazare, diversitatea și calitatea acestora sunt limitate. În plus, capacitatea de cazare este insuficientă pentru a face față cererii în perioadele de vârf, ceea ce poate descuraja vizitatorii și poate duce la pierderi de venituri pentru comunitatea locală.

Infrastructura de transport este prezintă în arealul analizat Accesul în Munții Gurghiu poate fi dificil din cauza infrastructurii rutiere deficitare. Drumurile de acces sunt adesea înguste, sinuoase și în stare precară, ceea ce poate îngreuna deplasarea turiștilor, în special în timpul iernii. Lipsa unui sistem de transport public eficient limitează și mai mult accesibilitatea zonei, în special pentru cei care nu dispun de mijloc de transport propriu.

Din prisma *facilităților de agrement*, se poate observa că oferta de activități recreative în Munții Gurghiu este în prezent subdezvoltată. Deși există un potențial semnificativ pentru dezvoltarea de activități precum sporturi de iarnă (în special în stațiunile Lacu Roșu și Sovata), ciclism montan, alpinism, echitație și pescuit sportiv, lipsa facilităților și a infrastructurii adecvate limitează atractivitatea zonei pentru anumite categorii de turiști.

Cererea turistică

Deși Munții Gurghiu oferă o varietate de atracții naturale și culturale, *numărul de vizitatori* este relativ scăzut în comparație cu alte zone montane din România. Conform datelor statistice, în anul 2022, Munții Gurghiu au fost vizitați de aproximativ 30.000 de turiști, în timp ce alte zone montane, precum Bucegi sau Făgăraș, au înregistrat un număr mult mai mare de vizitatori. (www.insse.ro) Această discrepanță indică un potențial turistic neexploatat în Munții Gurghiu.

Cererea turistică în Munții Gurghiu este marcată de o *sezonalitate* pronunțată, cu o concentrare a vizitatorilor în lunile de vară (iunie-august). Această concentrare a cererii creează o presiune asupra resurselor și infrastructurii în perioada de vârf și lasă zona subutilizată în restul anului. Un studiu realizat în 2020 a arătat că peste 70% din numărul total de înnoptări în Munții Gurghiu se înregistrează în lunile de vară (www.insse.ro).

Majoritatea turiștilor care vizitează Munții Gurghiu sunt atrași de frumusețea naturală a zonei și de posibilitățile de drumeție și recreere în aer liber. Cu toate acestea, există și un potențial pentru dezvoltarea altor forme de turism, cum ar fi turismul cultural, agroturismul sau turismul de aventură. Un sondaj realizat în rândul turiștilor din Munții Gurghiu a arătat că principalele motive de călătorie sunt: relaxarea în natură (65%), drumețiile (50%), vizitarea obiectivelor turistice (30%) și participarea la evenimente culturale (15%). (www.insse.ro)

Așadar, analiza utilizării actuale a resurselor turistice din Munții Gurghiu evidențiază un potențial semnificativ, dar și o serie de provocări care trebuie abordate pentru a asigura o dezvoltare turistică sustenabilă și benefică pentru comunitatea locală. În acest context, este necesară o strategie integrată care să vizeze îmbunătățirea infrastructurii turistice existente,

diversificarea ofertei turistice, promovarea eficientă a zonei și a atracțiilor sale, precum și implementarea de practici turistice responsabile și sustenabile.

Pe baza acestei evaluări am identificat punctele forte și a punctele slabe, oportunitățile și riscurile, după cum urmează:

Puncte forte:

- Existența unei rețele de drumuri și căi ferate care asigură accesul în zonă.
- Prezența unor unități de cazare, deși cu capacitate limitată.
- Existența unor facilități de tratament balnear în Sovata.

Potențialul pentru dezvoltarea de activități de agrement în aer liber.

Puncte slabe:

- Infrastructură rutieră deficitară și lipsa unui sistem de transport public eficient.
- Capacitate de cazare limitată și neuniformă.
- Facilități de agrement subdezvoltate.
- Lipsa unei promovări eficiente a ofertei turistice.

Oportunități:

- Creșterea interesului pentru turismul rural, ecoturism și turismul de aventură.
- Potențialul pentru dezvoltarea turismului balnear și de sănătate.
- Bogăția patrimoniului cultural și etnografic al zonei.
- Ospitalitatea și tradițiile locale.

Riscuri:

- Infrastructura turistică deficitară.
- Absența unei colaborări eficiente între autoritățile locale, agențiile de turism și operatorii privați din domeniu poate împiedica dezvoltarea unor strategii comune de promovare și dezvoltare a turismului, limitând vizibilitatea și atractivitatea zonei.

Această analiză detaliată a utilizării actuale a resurselor turistice din Munții Gurghiu scoate în evidență atât potențialul neexploatat al zonei, cât și provocările care trebuie depășite pentru a asigura o dezvoltare turistică sustenabilă și benefică pentru comunitatea locală. Pe baza acestor informații, se pot formula propuneri concrete pentru îmbunătățirea infrastructurii, diversificarea ofertei turistice, promovarea eficientă a zonei și implementarea de practici turistice responsabile.

Propuneri de promovare și dezvoltare a turismului

Pentru a stimula turismul în Munții Gurghiu, este important să ne asigurăm că dispunem de facilități și servicii care să corespundă așteptărilor vizitatorilor. Acest lucru presupune o atenție sporită la modernizarea și extinderea traseelor turistice, precum și la diversificarea opțiunilor de cazare, de la unități rurale, la cabane montane și până la campinguri sau hoteluri. De asemenea, este necesară îmbunătățirea infrastructurii de transport, prin modernizarea drumurilor de acces și promovarea unor alternative de transport ecologice. Nu în ultimul rând, este important să dezvoltăm facilități pentru activități recreative diverse, care să atragă o gamă mai largă de turiști.

Pe lângă infrastructură, este esențială și o strategie de promovare care să scoată în evidență frumusețea și atractivitatea Munților Gurghiu. Acest lucru se poate realiza prin crearea unei identități vizuale distinctive pentru regiune, precum și prin utilizarea instrumentelor digitale pentru a oferi informații complete și atractive potențialilor vizitatori. Organizarea de evenimente culturale, sportive sau gastronomice poate contribui, de asemenea, la creșterea popularității zonei. Totodată, colaborarea cu agențiile de turism și cu alți actori din domeniu este crucială pentru a promova și a vinde pachete turistice atractive.

Pentru ca turismul din Munții Gurghiu să se dezvolte pe termen lung, este important să ne concentrăm pe sustenabilitate și pe protejarea mediului înconjurător. Acest lucru implică educarea turiștilor și a celor care lucrează în turism cu privire la importanța protejării mediului, reducerea deșeurilor și respectarea culturii și tradițiilor locale. De asemenea, este important să sprijinim economia locală, încurajând turiștii să consume produse și servicii locale. Nu în ultimul rând, trebuie să ne asigurăm că patrimoniul natural și cultural al zonei este protejat, iar dezvoltarea turistică se realizează în armonie cu valorile comunității locale.

Munții Gurghiu dețin un potențial turistic semnificativ, care poate fi valorificat printr-o abordare strategică și sustenabilă. Prin investiții în infrastructură, promovare și dezvoltarea de produse turistice inovatoare, această regiune poate deveni o destinație atractivă pentru turiștii din țară și din străinătate. Este esențial ca dezvoltarea turismului să se realizeze într-un mod responsabil, care să protejeze mediul înconjurător, să sprijine comunitățile locale și să asigure o experiență autentică și memorabilă pentru vizitatori.

Concluzii

Studiul de față a evidențiat potențialul turistic remarcabil al Munților Gurghiu, o zonă montană din centrul României care, deși înzestrată cu o bogată diversitate de atracții naturale și culturale, rămâne în mare parte subvalorificată. Analiza detaliată a resurselor turistice existente, a infrastructurii și a cererii turistice actuale a scos la iveală atât oportunități semnificative de dezvoltare, cât și provocări care necesită o abordare strategică și integrată.

Printre principalele propuneri pentru promovarea și dezvoltarea turismului în Munții Gurghiu se numără:

- Modernizarea și extinderea infrastructurii turistice, inclusiv a rețelei de trasee, a unităților de cazare și a facilităților de agrement.
- Îmbunătățirea accesibilității, prin modernizarea infrastructurii de transport și implementarea unui sistem de transport public eficient.
- Crearea unui brand turistic puternic și utilizarea tehnologiei digitale pentru promovarea eficientă a zonei și a atracțiilor sale.
- Diversificarea ofertei turistice, prin dezvoltarea de produse și experiențe inovatoare, axate pe turismul rural, ecoturism, turismul de aventură și turismul balnear.
- Implementarea de practici turistice responsabile și sustenabile, care să asigure protecția mediului înconjurător și să sprijine comunitățile locale.
- Implicarea activă a comunității locale în procesul de planificare și dezvoltare a turismului, pentru a asigura o distribuție echitabilă a beneficiilor și o dezvoltare armonioasă a zonei.

Prin implementarea acestor măsuri, Munții Gurghiu pot deveni o destinație turistică atractivă și competitivă, generând beneficii economice și sociale semnificative pentru comunitățile locale. Dezvoltarea turismului în această regiune trebuie să se bazeze pe principiile sustenabilității, asigurând protejarea mediului înconjurător și conservarea patrimoniului natural și cultural pentru generațiile viitoare.

În final, este important să subliniem că succesul dezvoltării turismului în Munții Gurghiu depinde de colaborarea și implicarea tuturor actorilor relevanți: autorități locale, întreprinderi din turism, comunitatea locală și turiști. Printr-un efort comun și o viziune pe termen lung, această regiune poate valorifica pe deplin potențialul său turistic și poate deveni un model de dezvoltare sustenabilă în industria turismului din România.

Bibliografie

1. Ciangă N., (2007), România, Geografia Turismului, Editura Presa Universitară Clujeana, Cluj Napoca
2. Ciangă N., (2007), Rural tourism – Fortifying Factor of the romanian Villages in Rural Space and local Development, Presa Universitară Clujeana, Cluj Napoca
3. Gherman Adriana, (2012), Valorificarea potențialului turistic al masivelor vulcanice: Căliman, Gurgiu – Cluj Napoca: Casa Cărții de Știință
4. Glăvan V., (2003), Agroturism, Turism rural, Turism durabil, Ecoturism, București
5. Glăvan V., (2003), Amenajarea turistică a teritoriului, Editura Alma Mater, București
6. Sorocovschi V., (2008), Climatologie și aplicații bioclimatice în turism, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca
7. https://ensanahotels.com/ro/destinatii/romania/sovata
8. https://fanarm.ro/alte-activitati/atractii-turistice
9. https://locuridepescuit.ro/asociatie-pescari/mures/ajvps-mures
10. https://www.carpati.org/ghid_montan/muntii/gurghiu
11. https://www.cjmures.ro
12. https://www.ibanesti.ro/comuna-ib%C4%83ne%C8%99ti/54/tradi%C8%9Bii -.
13. https://www.i-tour.ro/harti-turistice/partii-de-schi
14. https://www.tratamentbalnear.ro/sovata
15. www.insse.ro

DEZVOLTAREA ȘI PROMOVAREA TURISMULUI ÎN STAȚIUNEA BUȘTENI

Chipeșiu Cornel

Masterand Resurse turistice și protecția mediului

Facultatea de Geografie

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Coordonator:

Conf. univ. dr. Maria Oroian

Universitatea „Dimitrie Cantemir" Târgu Mureș

Abstract

Bușteni is one of the most important and dynamic mountain resorts in Romania, distinguished by its remarkable natural and cultural potential and its proximity to major urban centers. This paper analyzes the evolution and structure of tourism activity in Bușteni based on data provided by the National Institute of Statistics (INSSE), and proposes directions for sustainable development and promotion. The research highlights the diversity of the resort's tourist resources, the structure of its accommodation infrastructure, the main forms of tourism practiced, and the dynamics of tourist flows over the past two decades. A case study on Kalinder Guesthouse is also included to illustrate how small-scale accommodation units contribute to diversifying the offer and strengthening local attractiveness. Results show that Bușteni has significant tourism potential, but its development is affected by seasonality, insufficient promotion, and partially outdated infrastructure. The study proposes actions such as modernizing tourist infrastructure, diversifying services, and strengthening local branding, in line with the principles of sustainable development and mountain tourism competitiveness.

Keywords: *Bușteni; mountain tourism; sustainable development; tourist flows; tourism promotion*

Introducere

Turismul montan reprezintă una dintre formele de turism cu tradiție și potențial ridicat în România, contribuind semnificativ la dezvoltarea economică regională, la menținerea patrimoniului natural și cultural și la crearea de locuri de muncă. În ultimele două decenii, interesul pentru destinațiile montane românești a crescut constant, fiind stimulat de apropierea de marile centre urbane, de diversitatea peisajelor și de dezvoltarea infrastructurii de acces. În acest context, valorificarea sustenabilă a resurselor montane a devenit o prioritate strategică în documentele de planificare națională și locală (Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului, 2023; Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă 2030).

Stațiunea Bușteni, situată pe Valea Prahovei, este una dintre cele mai cunoscute și vizitate destinații montane din România. Poziționată strategic între Munții Bucegi și orașele mari din sudul țării, Bușteni beneficiază de un patrimoniu natural remarcabil (relief spectaculos, floră și faună diversificate, peisaje alpine deosebite) și de numeroase atracții culturale și istorice, care îi conferă un profil turistic complex și competitiv. Dezvoltarea locală este susținută în mare măsură de activitățile turistice, care reprezintă principala sursă de venituri și de ocupare a forței de muncă.

În ultimele decenii, Bușteniul a trecut printr-un proces de transformare accelerată, caracterizat de creșterea capacității de cazare, diversificarea ofertei turistice și intensificarea circulației turistice. Cu toate acestea, dezvoltarea stațiunii este afectată de o serie de provocări, precum sezonalitatea accentuată a cererii, promovarea insuficientă, infrastructura parțial învechită și presiunea turismului de masă asupra mediului natural și asupra calității vieții comunității locale.

În acest context, studiul de față își propune să analizeze evoluția activității turistice în stațiunea Bușteni, să identifice principalele atuuri și limite ale acesteia și să propună direcții de dezvoltare și promovare durabilă, care să contribuie la consolidarea poziției sale pe piața turistică montană națională și internațională.

Metodologie

Cercetarea are un caracter descriptiv-analitic și urmărește evidențierea potențialului turistic al stațiunii Bușteni și a direcțiilor posibile de dezvoltare și promovare durabilă. Investigația a fost realizată prin combinarea metodelor cantitative și calitative, utilizând atât surse statistice oficiale, cât și observații directe și instrumente de cercetare aplicată.

În prima etapă, au fost colectate și analizate date statistice furnizate de Institutul Național de Statistică (INSSE), referitoare la infrastructura de primire turistică și circulația turistică în stațiunea Bușteni, pentru perioada 2004–2024. Indicatorii analizați au inclus: numărul de structuri de primire turistică, capacitatea de cazare existentă, sosirile și înnoptările turiștilor, durata medie a sejurului și gradul de ocupare. Datele au fost prelucrate și prezentate în tabele și grafice descriptive, pentru a evidenția tendințele și variațiile pe termen lung, precum și efectele conjuncturale ale crizelor economice și pandemice asupra activității turistice.

În a doua etapă, s-a realizat o analiză calitativă a resurselor turistice naturale și antropice din stațiune, pe baza observațiilor directe din teren, a documentației disponibile în planurile urbanistice și strategiile locale de dezvoltare turistică, precum și a literaturii de specialitate. Această analiză a vizat atât elementele de atractivitate turistică, cât și aspectele legate de infrastructură, accesibilitate și imagine turistică.

În a treia etapă, s-a aplicat un chestionar semistructurat unui eșantion de turiști cazați în stațiune, în scopul evaluării percepției acestora asupra calității serviciilor, gradului de satisfacție și intenției de revenire. Rezultatele au fost centralizate și interpretate prin metode descriptive simple (frecvențe și procente), oferind o perspectivă complementară asupra nivelului actual de competitivitate al stațiunii.

De asemenea, a fost inclus un **studiu de caz** asupra unei unități de cazare de dimensiuni mici - Pensiunea Kalinder - pentru a ilustra modul în care afacerile locale contribuie la diversificarea și consolidarea ofertei turistice a stațiunii.

Această abordare mixtă a permis realizarea unei analize integrate a resurselor, infrastructurii și cererii turistice din Bușteni și a fundamentat formularea unor direcții de dezvoltare și promovare turistică adaptate specificului local și principiilor dezvoltării durabile.

Rezultate și discuții

Resurse turistice și forme de turism practicate

Stațiunea Bușteni dispune de un patrimoniu turistic complex, alcătuit din resurse naturale de excepție (relieful spectaculos al Munților Bucegi, Cascada Urlătoarea, Sfinxul și Babele, flora și fauna diversificate) și elemente antropice de interes cultural-istoric (Castelul Cantacuzino, monumente și lăcașuri de cult, evenimente locale tradiționale). Această varietate susține practicarea unor forme diverse de turism: turism montan și de drumeție, turism sportiv și de aventură, turism cultural, turism de agrement și ecoturism. Poziționarea strategică pe Valea Prahovei, între marile centre urbane din sudul țării, conferă stațiunii un avantaj competitiv important prin accesibilitate facilă și notorietate ridicată.

Totuși, exploatarea potențialului natural este parțial limitată de presiunea antropică ridicată în sezonul de vârf, de aglomerarea infrastructurii de transport și de lipsa unor facilități moderne de

interpretare și valorificare a patrimoniului natural și cultural. De asemenea, imaginea turistică a stațiunii este construită preponderent pe turismul de weekend și pe turismul de masă, ceea ce reduce șansele de dezvoltare a unor produse turistice alternative și sustenabile (ex. turism educațional, wellness sau slow tourism).

Infrastructura turistică și circulația turistică

Analiza datelor statistice furnizate de INSSE arată o creștere semnificativă a capacității de cazare și a circulației turistice în stațiunea Bușteni în ultimele două decenii. Numărul structurilor de primire turistică a crescut de la 35 în 2004 la peste 100 în 2024, iar capacitatea de cazare existentă s-a dublat, depășind 1.000 de locuri.

Sosirile și înnoptările turiștilor au înregistrat o tendință ascendentă până în 2019, urmată de o scădere temporară în perioada pandemiei (2020–2021) și de o relansare puternică în 2022–2024. Totuși, se menține un grad redus de ocupare și o durată medie a sejurului de doar 2 nopți, ceea ce indică un turism de tranzit sau de weekend, fără un consum turistic complex.

Aceste date confirmă importanța Bușteniului în rețeaua turistică montană a României, dar și necesitatea diversificării produselor și prelungirii duratei de ședere.

Rezultatele chestionarului aplicat turiștilor

Rezultatele chestionarului aplicat turiștilor aflați în stațiune relevă un nivel general ridicat de satisfacție (peste 80%) privind cadrul natural și poziționarea stațiunii, dar și nemulțumiri frecvente privind starea infrastructurii, lipsa activităților organizate și aglomerația din sezonul de vârf. Majoritatea respondenților au declarat că ar reveni în stațiune, însă au menționat că ar prefera sejururi mai lungi dacă ar exista mai multe activități culturale și recreative în afara sezonului de iarnă.

Aceste rezultate indică potențialul de creștere a competitivității prin modernizarea infrastructurii, îmbunătățirea serviciilor și dezvoltarea unor produse turistice tematice care să atenueze sezonalitatea.

Studiu de caz: Pensiunea Kalinder

Pensiunea Kalinder este o unitate de dimensiuni mici situată în apropierea centrului stațiunii Bușteni, oferind servicii de cazare și agrement adaptate segmentului de turiști individuali și familii. Analiza activității pensiunii evidențiază capacitatea acesteia de a contribui la diversificarea și personalizarea ofertei turistice locale, printr-o abordare orientată spre calitate, ospitalitate și integrarea produselor locale în serviciile oferite.

De asemenea, pensiunea colaborează cu ghizi locali și furnizori de activități outdoor (trasee montane, alpinism, sporturi de iarnă), oferind astfel turiștilor o experiență completă și autentică. Acest exemplu arată că micile afaceri turistice pot juca un rol esențial în consolidarea atractivității și a identității stațiunii, contribuind la creșterea valorii adăugate și a loialității vizitatorilor.

Concluzii și recomandări

Analiza potențialului și a activității turistice din stațiunea Bușteni evidențiază o evoluție pozitivă a principalilor indicatori în ultimele două decenii, susținută de diversitatea resurselor naturale și culturale, poziționarea strategică și proximitatea față de principalele centre urbane ale României. Creșterea capacității de cazare, a numărului de structuri de

primire și a circulației turistice demonstrează atractivitatea ridicată a stațiunii și importanța acesteia în rețeaua turistică montană națională.

Totuși, dezvoltarea turistică a Bușteniului este afectată de o serie de limitări structurale și funcționale. Sezonalitatea ridicată, durata medie scurtă a sejururilor, gradul redus de ocupare, starea precară a unei părți din infrastructura turistică și imaginea stațiunii construită predominant pe turism de weekend reduc competitivitatea și capacitatea de generare a valorii adăugate. De asemenea, presiunea turismului de masă asupra mediului natural și a calității vieții comunității locale devine tot mai vizibilă.

Pentru consolidarea poziției stațiunii Bușteni pe piața turistică montană și pentru asigurarea unei dezvoltări durabile și competitive, se recomandă următoarele direcții de acțiune:

- modernizarea și diversificarea infrastructurii turistice, prin investiții în structuri de cazare de calitate, centre de agrement și facilități recreative adaptate tuturor anotimpurilor;
- dezvoltarea de produse turistice tematice și alternative, precum turismul cultural, educațional, ecoturismul sau wellness, pentru a prelungi durata sejurului și a reduce sezonalitatea;
- îmbunătățirea promovării și brandingului turistic al stațiunii, prin campanii de marketing integrate și colaborări între autorități, operatori locali și asociații de turism;
- protejarea și valorificarea durabilă a patrimoniului natural și cultural, prin implementarea de măsuri de gestionare a fluxurilor de turiști și prin implicarea comunității locale în activități turistice sustenabile.

Aplicarea acestor măsuri ar putea transforma Bușteniul dintr-o destinație preponderent de weekend într-un pol turistic montan competitiv și sustenabil, capabil să atragă și să fidelizeze vizitatori pe tot parcursul anului.

Bibliografie

1. Christian Tour. (2025). *Pensiune Restaurant Kalinder – Buşteni*. Disponibil la: https://christiantour.ro
2. Cocean P., (2005), *Geografia regională a României,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj.
3. Comănescu Laura, Ielenicz M., (2009), *România Potenţial Turistic*, Editura Universitară, București.
4. Ielenicz M., (2007), *România - Geografie fizică-Climă, Ape, Vegetaţie, Soluri, Mediu- Volumul 2,* Editura Universitară, București.
5. Institutul Național de Statistică (INSSE). (2024). *Baze de date statistice TEMPO – Turism*. București: INSSE. Retrieved from https://statistici.insse.ro
6. Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului (MEAT). (2023). *Strategia națională pentru dezvoltarea turismului 2023–2035*. București: MEAT.
7. Niculescu G., (1984), *Valea Prahovei,* Editura Sport-Turism, București.
8. SC Global Services Group SRL, (2011), *Strategia de dezvoltare locală durabilă a oraşului Buşteni 2011-2015*, Editura SC Global Services Group SRL, București.
9. Surd V., (2008), *Monografia turistică a Carpaţilor Româneşti,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj.

FACULTATEA DE STIINŢE ECONOMICE

ROLUL SUBVENȚIILOR ȘI AJUTOARELOR DE STAT ÎN DEZVOLTAREA SECTORULUI ZOOTEHNIC

Papp Izabella

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Ignat Andreea

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper analyzes the economic and financial performance of a mixed farm specializing in the breeding of Aberdeen Angus calves, focusing on the role of state subsidies and financial aid in supporting the Romanian livestock sector between 2019 and 2024. The study highlights how these subsidies—granted both from national and European funds-help cover essential operational costs such as feed production and veterinary treatments, while also supporting investments in infrastructure and equipment. Despite the substantial contribution of subsidies, the research emphasizes that these funds cannot fully sustain the farm's operations on their own. Farmers must maintain a realistic financial plan that accounts for unforeseen expenses and market volatility. Based on data collected from the farm's annual records, including livestock numbers, subsidies received, and incurred costs, the study demonstrates a consistent subsidy-to-expense coverage rate ranging from 137% to 172%. This reflects the efficient allocation of financial aid, enabling both day-to-day sustainability and long-term development. The paper concludes that while subsidies are a valuable resource, the resilience and success of livestock farms ultimately depend on sound management, adaptability, and strategic planning.

Keywords: *Agricultural subsidies, Livestock farming, Economic performance, Financial sustainability, State aid, Romania*

Introducere

Subvențiile și ajutoarele de stat în dezvoltarea sectorului zootehnic au o contribuție însemnată la dezvoltarea economiei în ansamblul ei.

Subvențiile reprezintă sume de bani sau avantaje economice acordate de către stat sau alte autorități publice unor persoane fizice sau juridice, fără obligația de rambursare în scopul de a sprijini anumite activități economice, sociale sau culturale considerate de interes public. Subvențiile pot avea mai multe forme, cum ar fi: scutiri sau reduceri de taxe și impozite, ajutoare pentru investiții, însă cele mai comune sunt transferurile directe de bani. În cadrul zootehniei, subvențiile se acordă din bugetul național sau din fonduri europene, fermierilor și crescătorilor de animale, în scopul susținerii activităților de creștere, întreținere și reproducere a animalelor, precum și asigurarea bunăstării acestora și de asemenea, asigurarea unor standarde sanitar-veterinare ridicate.

Ajutoarele de stat, la modul general, reprezintă orice formă de sprijin financiar sau economic acordată de către autoritățile publice unei întreprinderi sau unui sector economic. Astfel, în domeniul zootehniei, aceste ajutoare constă în forme de sprijin financiar acordate de către stat, fermierilor sau întreprinderilor care desfășoară activități în sectorul zootehnic, cu

scopul de a susține, a dezvolta sau chiar și proteja acest sector de mare importanță strategică pentru economia agricolă.[1]

Planul financiar al fermei: Cât costă și în ce investim

Lucrarea își propune analiza macroeconomică în dinamică a performanței economico-financiare la o fermă de creștere a vițeilor Aberdeen Angus. Activitatea principală a fermei constă în înmulțirea, creșterea și valorificarea vițeilor, prin vânzarea acestora la vârsta optimă pentru îngrășare sau reproducție. De asemenea, ferma mai are în componență și juninci, vaci adulte și tauri, utilizați la reproducere și pentru producția de lapte. (presupun eu) Ca activitate secundară (anexă), în cadrul aceleiași exploatații se desfășoară lucrări agricole, în special cultivarea cerealelor (grâu, orz, porumb etc.), destinate atât autoconsumului în cadrul fermei (hrana animalelor), cât și valorificării pe piață.

În cadrul fermei dispunem de o activitate mixtă[2], iar acest lucru presupune costuri împărțite pe mai multe sectoare pe care aș dori în continuare să vi le prezint. Anual producem foarte mult furaj pentru animale, astfel, în anul 2024 cheltuielile pentru acest sector s-au ridicat la suma de 20.000 RON, aici, putem să includem și arendele pământurilor, uzura tractorului și costurile de producție al furajului efectiv.

De asemenea, la viței, juninci, vaci adulte și tauri, periodic, trebuie făcute niște tratamente, cum ar fi: vaccinări preventive, pentru a le proteja împotriva bolilor infecțioase comune, vaccinări terapeutice, acestea se administrează în caz de expunere la boală pentru a stimula sistemul imunitar. În plus, este foarte important să facem tratamente pentru controlul paraziților interni, pentru a elimina viermii gastrointestinali și pulmonari, acestea de regulă se administrează pe cale orală, injectabilă sau prin furaje. Pentru paraziții externi, se aplică insecticide pentru a controla căpușele, muștele, păduchii etc. Acestea pot fi sub formă de spray-uri, băi sau injectabile. Toate aceste tratamente sunt costisitoare. În anul 2024, putem spune că din acest punct de vedere am avut un an norocos, fără multe boli apărute la efectivul de animale, costul total al medicamentelor și tratamentelor fiind de doar de aproximativ 9.000 RON.

Aceste două categorii enumerate mai sus, pot fi considerate principalele categorii de cheltuieli. Adesea fermierii nu se pot baza pe niște simple previziuni ale unui plan financiar, deoarece în cadrul unei ferme pot interveni în orice moment cheltuieli neprevăzute. De exemplu, anul trecut datorită faptului că am achiziționat un efectiv mai mare de bovine, am fost nevoiți să ne extindem spațiul, asta însemnând că a trebuit să mărim grajdul pentru a face loc animalelor, de asemenea, ca să optimizăm producția de mâncare, am cumpărat un tractor nou și în plus, utilaje pentru acest tractor.

Cu toate acestea, nu percepem costurile ca pe o povară, ci încercăm să menținem o atitudine pozitivă, conștienți fiind că aceste cheltuieli reprezintă o investiție care, pe termen lung, ne va aduce beneficii și ne va sprijini în atingerea obiectivelor propuse. Pentru a putea face față acestor cheltuieli, apelăm la subvențiile acordate de stat, care reprezintă un sprijin important în desfășurarea activității noastre.

Cerințele pentru accesarea subvențiilor de stat

Subvențiile de stat reprezintă sume de bani acordate de către stat sau alte instituții publice, persoanelor fizice sau juridice, fără obligația de rambursare, cu scopul de a sprijini un sector economic sau anumite categorii sociale.

---

[1] Comisia Europeană, *Orientări privind ajutoarele de stat în sectoarele agricol și forestier și în zonele rurale*, 2022/C 485/01

[2] Activitate mixtă înseamnă creșterea animalelor și cultură vegetală

Subvențiile pe care le primim în mod curent, sunt acele subvenții adresate persoanelor fizice, iar în urma activității desfășurate, putem spune că suntem eligibili să primim subvenții pentru animale și terenuri.

Volumul cerințelor guvernamentale este semnificativ și pentru a putea fi aplicate, acesta implică un drum lung și necesită mult efort. Cel mai esențial aspect care trebuie respectat cu precizie este de natură administrativă, asigurarea că avem o documentație completă și conform cerințelor.

Primul, și cel mai important pas în demararea activității agricole îl reprezintă obținerea atestatului de producător, document eliberat de primăria localității în raza căreia își desfășoară activitatea ferma. Atestatul de producător certifică oficial calitatea de agricultor și permite înregistrarea legală a tutror activităților desfășurate în cadrul exploatației (zootehnice și agricole). Sub semnul acestei calități vor fi înregistrate toate acele activități desfășurate în cadrul fermei noastre. Odată eliberat acest atestat, ferma trebuie să fie înregistrată în cadrul Registrul Național al Exploatațiilor (RNE). După obținerea acestui document, ferma trebuie înregistrată în Registrul Național al Exploatațiilor (RNE), gestionat de Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor (ANSVSA). Înregistrarea în RNE este esențială pentru a obține un cod de exploatație, necesar pentru identificarea oficială a animalelor, accesarea subvențiilor, comercializarea produselor și respectarea legislației sanitar-veterinare.[3]

Un alt criteriu pentru accesarea subvențiilor relevante fermei noastre s-ar putea îndrepta către respectarea normelor de bunăstare a animalelor, acest lucru însemnând că trebuie să asigurăm un mediu curat și întreținut pentru animale și periodic, să efectuăm activități cum ar fi: deratizarea, dezinsecția și dezinfecția.

Pentru toate schemele de ajutor sub forma subvențiilor oferite pentru animale există un minim necesar al efectivului care trebuie menținut pe întregul an pentru care se va primi această subvenție. Astfel, nu în ultimul rând, după ce toate cerințele sunt îndeplinite, se va completa o cerere pentru decontul subvenției, care va fi depusă la instituția intitulată Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA). Pentru virarea sumei cuvenite se va utiliza în mod obligatoriu un cont bancar. Mărimea ajutorului contează foarte mult în funcție de rasele animalelor, vârsta acestora și gradul de puritate al rasei.

Putem întreține ferma doar cu ajutorul de la stat?

Așa cum ne sugerează acest titlu pus în discuție, subvențiile sunt în fond niște ajutoare menite să vină în sprijinul fermierilor, dar nu acoperă în totalitate cheltuielile ocazionate de buna funcționare a activității desfășurate în fermă.

Deci, dacă este să vă răspund la întrebarea adresată anterior, aș spune că nu, nu se poate întreține o fermă doar din acest ajutor. Însă, dacă privim dintr-o altă perspectivă, și anume din perspectiva caracterului constant și predictibil al acestor subvenții care sunt acordate an de an, ele pot fi considerate de către unii fermieri drept un sprijin stabil ce poate fi utilizat pentru a face investiții menite să contribuie la dezvoltarea fermei și la îmbunătățirea activității desfășurate.

Datorită faptului că aceste sume se împart în tranșe, este normal ca mărimea acestora să fie una substanțială. În anul 2024, de pildă, în momentul în care a fost recepționată subvenția în

[3] Legea nr. 145/2014 – stabilește măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, inclusiv procedura de obținere a atestatului de producător.
Legea nr. 70/2018 – modifică și completează Legea nr. 145/2014, actualizând informațiile privind atestatul de producător.
Ordinul MADR nr. 1846/2014 – reglementează punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 145/2014, detaliind procedura de eliberare a atestatului de producător.
Legea nr. 145/2014 – stabilește măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, inclusiv procedura de obținere a atestatului de producător.

cadrul fermei, s-a început construcția unei noi anexe care avea să servească la îmbunătățirea capacității de stocare al animalelor.

Acești bani, pentru noi reprezintă un ajutor bine venit în orice moment ar fi acesta primit, deoarece pe baza lui ne putem duce la bun sfârșit unele activități care însumează niște cheltuieli mari, de exemplu, înființarea de noi culturi, precum și recoltarea lor la sfârșit de campanie, iar un alt exemplu pertinent în cazul animalelor (dacă în cadrul fermei nu se practică agricultura pentru susținerea furajului) poate fi achiziția unui stoc furajer suficient să întrețină necesitățile animalelor pentru o perioadă mai îndelungată de timp.

Ceea ce trebuie subliniat în continuare este că, pentru această activitate este nevoie în permanență de o rezervă substanțială de bani, care să poată acoperi la orice moment cheltuielile neprevăzute, fie că vorbim de dezastre naturale care adeseori sunt necruțătoare sau necesități spontane. Acestea însă, pot fi ținute sub control dacă pe baza experienței acumulate de-a lungul timpului se iau în considerare toate provocările care au survenit inevitabil, și se întocmește un bun plan financiar care să țină cont de toate aceste cheltuieli, care să se axeze în principal pe importanța acestor rezerve, fără de care multe ferme nu ar putea supraviețui.

Raport între cheltuieli și sprijinul financiar acordat prin subvenții în zootehnie: O perspectivă multianuală (2019-2024)

Sectorul zootehnic are un rol crucial în producția de alimente și în dezvoltarea comunităților rurale. În România, sprijinul financiar oferit prin subvenții este esențial pentru menținerea competitivității și sustenabilității acestui sector. Studiul de față analizează impactul subvențiilor în activitatea unei ferme de bovine, pe perioada 2019-2024, evidențiind cum aceste ajutoare au contribuit la acoperirea cheltuielilor operaționale și la dezvoltarea infrastructurii fermei. Obiectivul principal al acestui studiu este de a evalua eficiența subvențiilor acordate în sprijinul sectorului zootehnic, raportându-le la cheltuielile efectuate anual și la gradul de acoperire al acestora.

Ferma analizată este dedicată creșterii bovinelor și a început activitatea în urmă cu câțiva ani, având o dinamică a numărului de animale și a cheltuielilor specifice sectorului. Datele referitoare la numărul de bovine și cheltuielile anuale sunt esențiale pentru înțelegerea impactului subvențiilor.

Numărul de animale (pe ani):

2019: 70 capete

2020: 67 capete

2021: 75 capete

2022: 76 capete

2023: 84 capete

2024: 75 capete

Subvențiile au variat între 40.000 și 50.000 lei anual, fiind acordate pentru susținerea activităților din sectorul zootehnic. Sumele au fost folosite în principal pentru achiziționarea de furaje, medicamente și pentru alte necesități de întreținere a fermei.

Subvențiile anuale (în lei):

2019: 45.000 lei

2020: 48.000 lei (nivel mai ridicat datorită ajustărilor din contextul pandemiei COVID-19)

2021: 46.000 lei

2022: 44.000 lei

2023: 47.000 lei

2024: 50.000 lei (nivel maxim în perioada studiului)

Cheltuielile anuale s-au concentrat pe două mari categorii: furaje pentru animale și medicamente. În perioada analizată, cheltuielile au variat în funcție de contextul economic și de necesitățile fermei.

Cheltuieli pentru furaje (în lei):

2019: 20.500 lei

2020: 23.000 lei (creștere datorată pandemiei și restricțiilor de export)

2021: 21.000 lei

2022: 20.000 lei

2023: 21.500 lei

2024: 20.000 lei

Cheltuieli pentru medicamente (în lei):

2019: 10.000 lei

2020: 12.000 lei

2021: 10.500 lei

2022: 11.000 lei

2023: 11.500 lei

2024: 9000 lei

De asemenea, în 2024, a fost realizată o investiție importantă: o anexă la grajdul principal pentru a mări spațiul dedicat animalelor, în valoare de 22.000 lei.

Un aspect central al acestui studiu este evaluarea impactului subvențiilor asupra acoperirii cheltuielilor fermei. Calculul procentual al gradului de acoperire a cheltuielilor prin subvenții se face astfel: Gradul de acoperire=(Cheltuielile anuale/Subvențiile anuale)×100

2019: 147%

2020: 137%

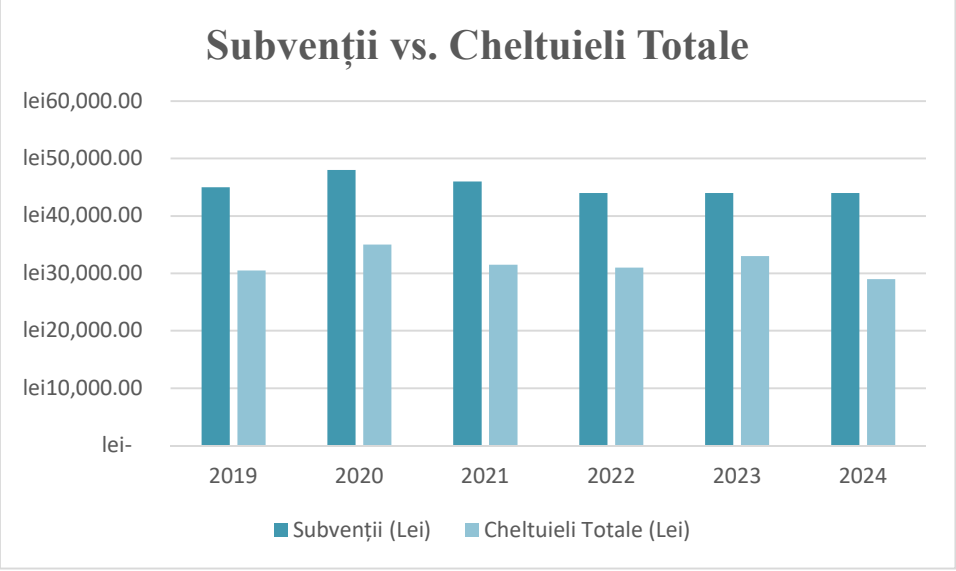
2021: 146%

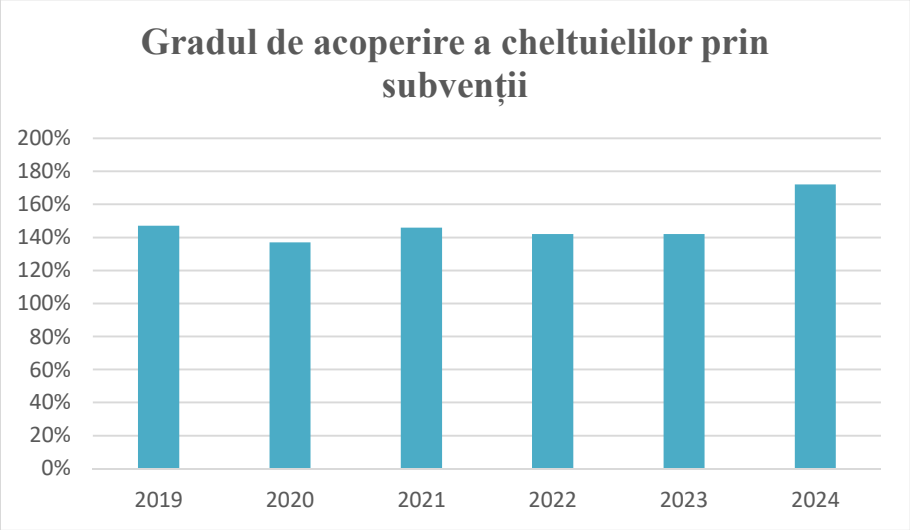
2022: 142%

2023: 142%

2024: 172%

Se observă un grad constant de acoperire a cheltuielilor, cu subvenții care au acoperit între 137% și 172% din cheltuielile totale, ceea ce indică o utilizare eficientă a acestor ajutoare pentru susținerea activității.

Concluzii

În România, sectorul zootehnic reprezintă un pilon esențial al economiei agricole, remarcându-se printr-o dezvoltare constantă și dinamică. Această evoluție este susținută în mod semnificativ de subvențiile și ajutoarele de stat acordate în cadrul acestui domeniu.

Analiza desfășurată pe perioada 2019–2024 evidențiază importanța esențială a subvențiilor și ajutoarelor de stat în susținerea și dezvoltarea sectorului zootehnic, în special în cadrul fermelor de bovine. Datele prezentate arată că subvențiile primite au acoperit constant și chiar au depășit cheltuielile operaționale, într-un procent cuprins între 137% și 172%. Acest lucru subliniază eficiența utilizării fondurilor primite și capacitatea fermei de a direcționa sprijinul financiar nu doar pentru acoperirea costurilor curente (furaje, tratamente, întreținere), ci și pentru investiții în infrastructură, cum ar fi extinderea spațiului de adăpostire pentru animale.

Totodată, s-a observat că activitatea economică a fermei este supusă unor variabile externe (precum pandemia sau condițiile de piață), dar accesul constant la subvenții a contribuit la menținerea echilibrului financiar. În acest sens, ajutoarele de stat nu sunt doar un sprijin punctual, ci un instrument strategic de stabilitate și dezvoltare în mediul rural.

Analiza pe care am realizat-o asupra fermei noastre, care se ocupă în principal de creșterea vițeilor din rasa Aberdeen Angus, subliniază complexitatea activităților desfășurate și truda depusă de către fermieri în menținerea echilibrului financiar, într-un domeniu plin de schimbări și profund influențat de factorii economici, climatici și administrativi.

Sprijinul financiar primit, fie din bugetul național, fie din fonduri europene, este adesea folosit strategic pentru modernizarea infrastructurii, extinderea capacității de producție sau pregătirea pentru eventuale situații neprevăzute.

Totuși, buna funcționare al unei ferme nu poate depinde exclusiv de aceste subvenții, fiind necesar ca în cele mai multe cazuri, fermierii să fie nevoiți să elaboreze un plan financiar realist și adaptabil, bazat pe experiență și previziune, care să includă și o rezervă de urgență. Cheltuielile neprevăzute, riscurile și nevoia de investiții continue impun o gândire responsabilă și o planificare atentă a resurselor.

În concluzie, subvențiile reprezintă un sprijin valoros, dar nu pot înlocui efortul, organizarea și viziunea pe termen lung ale fermierilor. O fermă performantă este rezultatul unei combinații echilibrate între sprijinul extern și capacitatea internă de adaptare, eficiență și inovație.

Bibliografie

1. **Ghiță, D.** (2017). Politici agricole și ajutoare de stat în România. Editura Economică.
2. https://apia.org.ro/
3. https://www.ansvsa.ro/
4. **Popescu, A.** (2021). Managementul Fermelor Agricole: Teorie și Practică. Editura C.H. Beck.
5. **Vasile, V**. (2016). Subvențiile în agricultura din România: Analiza impactului asupra dezvoltării fermelor. Editura ASE.

IMPORTANȚA TURISMULUI ÎN CONTEXT MACROECONOMIC

Chiriță Arina-Cristiana

Masterand Economia turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Andreea Ignat

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Macroeconomics is influenced by multiple factors from all areas of national development. Tourism is among the essential sectors, as it has both a direct and an indirect effect over the Gross Domestic Product (GDP), the labour market, the Balance of Payments (BoP), infrastructure investments, and citizen benefits – mainly through vacation vouchers. This paper will present concrete data from the recent years that demonstrates the contribution of tourism in Romania's macroeconomic performances. The key subjects addressed include: the impact of crisis situations on the number of tourists and the related state revenue; vacation vouchers and their influence on domestic tourism, especially among public sector employees; the contribution of tourism in reducing the deficit in the Balance of Payments; the labour market and the seasonal fluctuations tourism causes; and, finally, the extent to which tourism has driven investments in infrastructure and the HoReCa sector.

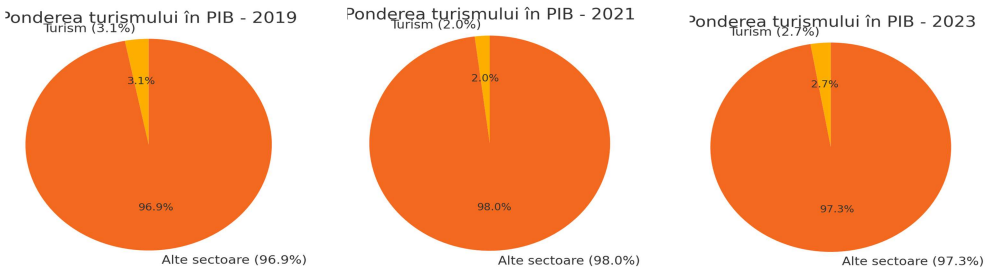
Keywords: *Tourism, macroeconomics, vacation vouchers, tourism investments.*

Contribuția turismului la PIB

Produsul intern brut (abreviat PIB) măsoară valoarea totală a bunurilor și serviciilor produse într-o economie într-o anumită perioadă și este principalul indicator al sănătății economice a unei țări. La nivel macroeconomic, coexistă o multitudine de sectoare care produc venituri și care influențează nivelul PIB-ului.

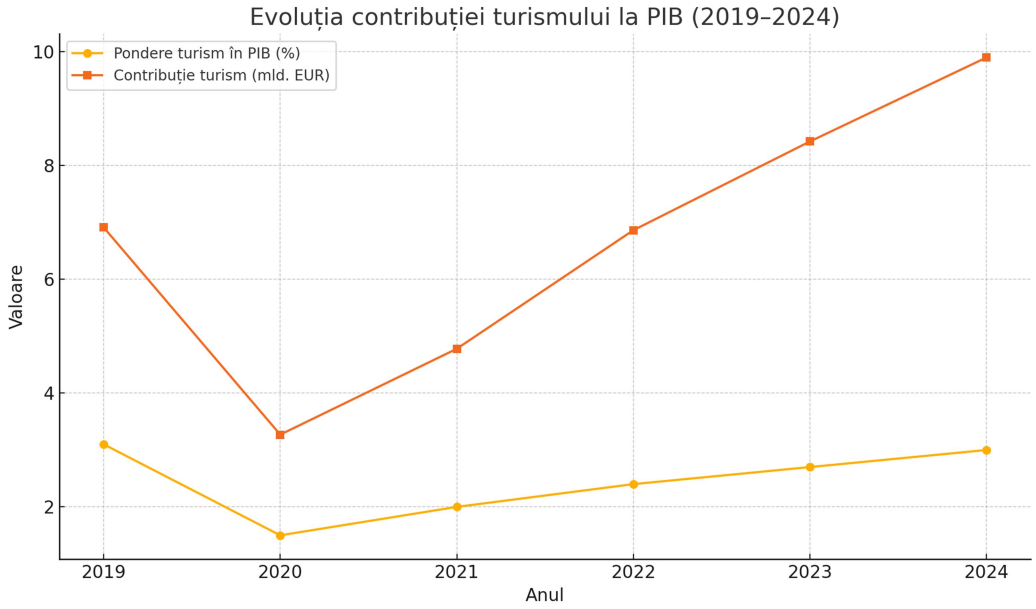
Unul dintre aceste sectoare este turismul. În anul 2019, sectorul turistic avea o pondere de 3,1% din PIB (223 mld. euro). În 2020, din cauza pandemiei, acesta a scăzut la 1,6% din PIB (218 mld. de euro).Această scădere drastică demonstrează faptul că situațiile de criză influențează puternic turismul, care la rândul lui are un efect negativ vizibil asupra PIB-ului.

În anul 2021, perioada în care criza pandemică începea să fie în scădere, s-a resimțit creșterea imediată a ponderii turismului, undeva la 2% din PIB (239 mld. euro) ceea ce întărește afirmația că situațiile de criză influențează puternic turismul, de această dată însă influența fiind una pozitivă.

Sursa: Contul Satelit de Turism, Institutul Național de Statistică
Grafic nr. 1

Pe măsură ce timpul a trecut, situația pandemică la nivel național s-a stabilizat, cetățenii au avut posibilitatea de a călători liberi prin țară, iar granițele au fost redeschise permanent, ceea ce a avut ca efect creșterea procentului aportat la PIB, acesta s-a ridicat la 2,4% (din 286 mld. euro) în anul 2022. Creșterea a continuat și în perioada următoare, procentul turismului în PIB fiind de 2,7% în anul 2023 (din 312 mld. euro), iar în 2024 acesta se ridica undeva la 3% (din 330 mld. euro), nivel procentual aproape identic cu cel de dinaintea pandemiei.

Sursa: Contul Satelit de Turism, Institutul Național de Statistică

Grafic nr. 2

Turismul contribuie la PIB atât în mod direct, cât și în mod indirect.

Aportul direct este adus prin venituri din hoteluri, transport, restaurante, agenții de turism etc. Deoarece în România există atracții pentru turiști atât pe timpul verii, cum ar fi: litoralul și Delta, Bucovina și Maramureș, Munții Carpați, mănăstiri și biserici dar și pe timpul iernii, cum sunt: resorturile de ski, pârtiile și munții, această contribuție la PIB este destul de echilibrată pe tot parcursul anului.

În mod indirect, turismul contribuie la venitul național prin servicii conexe și adiacente. Acestea pot fi curățenia în hoteluri, servicii de IT legate de cazare, întreținerea unui local, catering-ul etc. Deși nu au contact direct cu turiștii, aceste servicii sunt fundamentale pentru asigurarea unui venit și o contribuție cât mai mare la PIB.

Conform Institutului Național de Statistică, în anul 2019, turismul a contribuit cu *3.1% la PIB*. Din acest procent 48,9% reprezenta contribuție directă (cazare, restaurante, agenții de turism etc.), iar 51,1% era rezultatul efectelor indirecte (servicii suport, investiții conexe etc.). În anul 2020, sub impactul restricțiilor de mobilitate și al scăderii dramatice a fluxului de turiști, contribuția totală a turismului a scăzut la *1.6% din PIB*, deși ponderea contribuției directe a crescut ușor (51,7%). Anul 2021 a marcat începutul redresării, cu o contribuție la PIB de 1.7% in mod direct: 45% a fost facuta in mod direct, iar 55% in mod indirect. În anul 2022, proporția contribuției indirecte a crescut semnificativ (56,4%), ceea ce indică o revitalizare a sectoarelor colaterale. În 2023, turismul a ajuns din nou la un nivel ridicat de *2.6% din PIB*, cu o repartiție echilibrată între componentele directe și indirecte (50%-50%), ceea ce sugerează o revenire la normalitate și o integrare solidă a turismului în ansamblul economiei naționale.

Rolul tichetelor de vacanță în finanțarea turismului

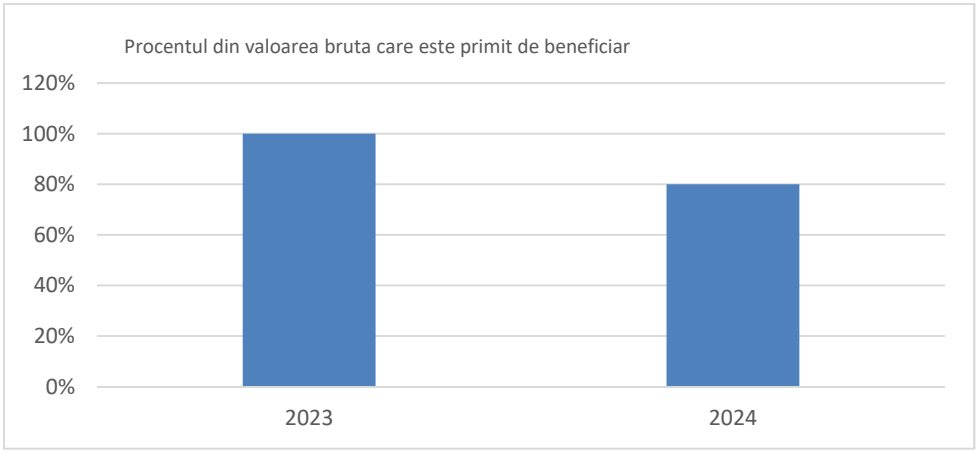
Tichetele de vacanță au fost introduse prima dată în România în anul 2009, destinate doar angajaților din sectorul public și cu o extindere destul de restrânsă, dar pe parcursul ultimei decade, acestea au devenit un beneficiu extra-salarial des întâlnit în cazul bugetarilor.

În sectorul privat, începând cu anul 2024 a devenit posibilă acordarea de către angajator a acestor tichete de vacanță, dar nu este o obligație și nu sunt foarte des întâlnite în această ramură a economiei românești. Ca un extra beneficiu pentru deținători, tichetele de vacanță nu erau impozitate.

Imaginea nr. 1

Din anul 2024, scutirea de impozitare a acestor tichete a fost anulată, fiind introdus un impozit de 10%. Această impunere crește veniturile bugetare pe termen scurt, pentru stat, prin colectarea impozitului și contribuțiilor sociale aferente acestuia. Pe termen mediu și lung impozitarea tichetelor de vacanță poate diminua creșterea veniturilor statului din scăderea încasărilor din serviciile turistice.

Sursă: https://www.capital.ro/se-schimba-tichetele-de-masa-si-voucherele-de-vacanta-se-da-o-noua-lege-in-romania.html
Grafic nr. 3

Un alt element de noutate, constă în imposibilitatea utilizării integrale a tichetelor la o singură rezervare. Actul normativ OUG 156/2024 "stabilește că voucherele de vacanță emise în cursul anului 2025 se utilizează pentru plata a cel mult 50% din contravaloarea pachetelor de servicii turistice achiziționate, respectiv 800 de lei pentru achiziționarea de pachete de servicii turistice în valoare de cel puțin 1.600 de lei." (Niculescu, 2023) Demersul acesta a fost adoptat pentru a crește veniturile statului de pe urma emiterii tichetelor de vacanță, dar decizia aceasta

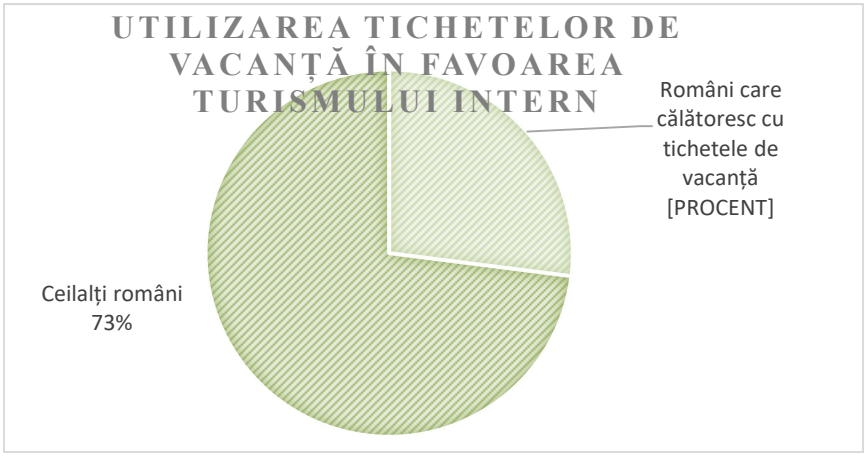
poate avea consecințe negative. O parte din beneficiarii tichetelor vor opta pentru un sejur mai scurt, o unitate de cazare cu mai puține stele sau cu mai puține facilități. O altă parte vor alege să nu mai călătorească deoarece nu își permit să plătească din bugetul propriu cel puțin 800 de lei pentru o călătorie. Din această cauză, Ordonanța emisă cu scopul dezvoltării veniturilor din turismului național, poate cauza tocmai opusul.

În situația in care termenul de expirare se apropie, beneficiarii pot rezerva un sejur cu plata in avans. În felul acesta, chiar dacă sejurul este după data expirării, titularii tichetelor de vacanță le pot utiliza. Această soluție alternativă a fost implementată pentru a prelungii posibilitatea utilizării tichetelor de vacanță și a continua generarea de venituri pentru stat în urma lor, fără cheltuieli suplimentare.

Deși nu este un program cu o vechime considerabilă, tichetele de vacanță au avut o influență majoră asupra macroeconomiei pe mai multe căi. Acestea generează venituri suplimentare la bugetul de stat, încurajează turismul intern și ajută la reducerea semnificativă a evaziunii fiscale în domeniul turismului.

Conform unui studiu realizat de Academia de Studii Economice (abreviat ASE), tichetele de vacanță au avut un impact semnificativ pozitiv asupra macroeconomiei. Acest studiu a demonstrat că pentru fiecare leu acordat sub formă de voucher, se generează 0,12 lei venituri suplimentare la bugetul de stat. Acest lucru are impact asupra cifrei de afaceri și a sectorului HoReCa, dar și a agențiilor de turism. Aceste beneficii au totuși un impact puternic asupra cheltuielilor bugetare; pe perioada 1 ianuarie 2022-31 decembrie 2026 impactul este de circa 8,65 miliarde de lei (1,73 mld. euro). În medie, pe an, acestea au un impact bugetar de cel puțin 1,5 miliarde de lei.

Deoarece voucherele de vacanță se pot utiliza doar pe teritoriul României, acestea au încurajat puternic turismul național. Această măsură fost luată pentru a asigura beneficii macroeconomice la nivelul țării. Conform unui articol Forbes România, 27% din români declară că au ales să călătorească în interiorul țării datorită acestor vouchere de vacanță, generând astfel venituri pentru România.

Sursa: https://www.forbes.ro/studiu-voucherele-de-vacanta-au-salvat-turismul-intern-2021-romanii-au-alocat-intre-1-000-si-1-500-lei-pentru-un-sejur-tara-241954

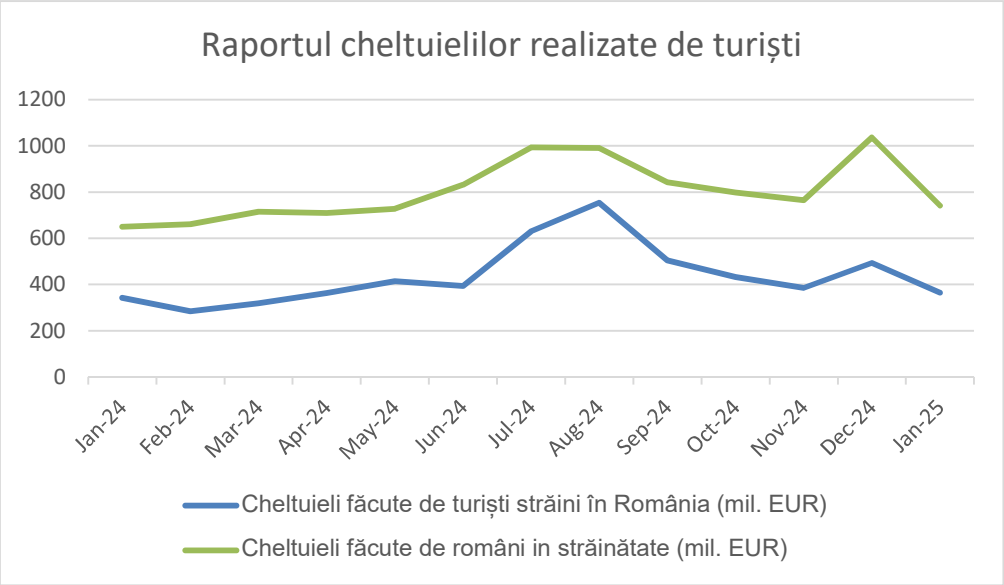
Grafic nr. 4

În plus, 85% au afirmat că numărul călătoriilor a crescut de când beneficiază de tichetele de vacanță. De asemenea, acordarea acestora stabilizează și perioadele de extra-sezon, deoarece mulți români aleg să călătorească în afara sezonului estival pentru a se încadra în cuantumul valoric al tichetelor.

Un al treilea beneficiu macroeconomic adus de tichetele de vacanță este reducerea semnificativă a evaziunii fiscale în domeniul HoReCa. Plata cu aceste tichete necesită o evidență mai riguroasă a documentelor contabile. Deoarece voucherele de vacanță sunt emise digital și plata prin intermediul acestora se procesează tot digital, prin intermediul POS-urilor, plata „la negru" nu este posibilă. În aceeași sferă de influență, acordarea tichetelor și rapoartele realizate cu ocazia utilizării lor, ajută Agenția Națională de Administrare Fiscala (abreviat ANAF) să aibă o imagine de ansamblu mult mai detaliată, și poate impozita corect entitățile care oferă respectivele servicii.

Infuzia de valută și balanța de plăți externe

Infuzia de valută adusă de turismul internațional are un impact semnificativ asupra macroeconomiei României, influențând direct balanța de plăți externe și cursul de schimb. Conform unei analize realizate pe baza informațiilor oferite de Banca Națională a României (abreviat BNR), în prima jumătate a anului 2024, turiștii români au cheltuit în străinătate aproximativ 2,25 miliarde de euro, în timp ce încasările din turismul internațional în România au fost de doar 1,15 miliarde de lei (aproximativ 232 milioane de euro). Din aceasta cauză, balanța de plăți externe în România este în deficit, iar una dintre mijloacele de reducere a deficitului este turismul.

Sursa: Banca Națională a României

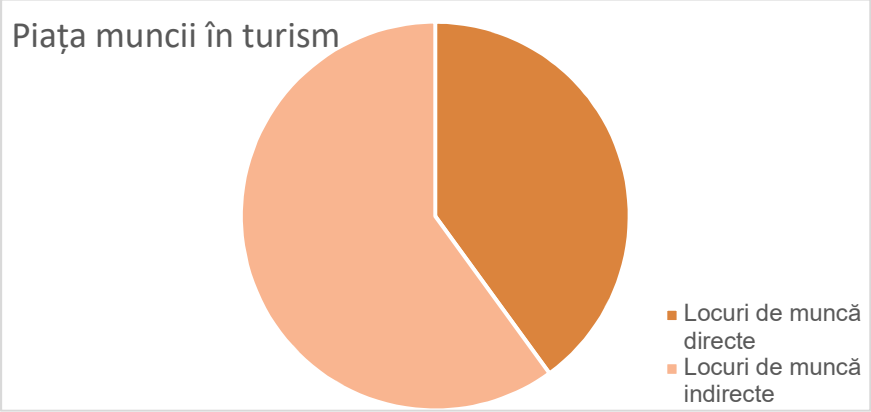
Grafic nr. 5

Agențiile de turism sunt un factor principal când vine vorba de infuzia de valută. Acestea atrag turiști străini, care plătesc în valută comisionul agenției, iar in țară plătesc pentru serviciile utilizate. În situația în care turiștii străini plătesc în valută, acestea se înregistrează ca export de servicii, ceea ce se traduc ca plusuri în balanța de plăți, crescând astfel nivelul total de exporturi.

Influența turismului asupra pieței muncii

Un alt sector macroeconomic puternic influențat de turism este piața muncii din România. Turismul creează locuri de muncă atât direct, cât și indirect. Angajații au de a face în mod direct

cu turiștii prestând servicii în domeniul unităților de cazare, restaurantelor, transporturilor, agențiilor de turism, dar și prin vânzarea de produse necesare unei călătorii. În mod indirect, un alt grup de angajați susțin macroeconomia prin producerea de bunuri și prestarea de servicii. Aceștia sunt grădinarii, care întrețin agricultura pentru a produce alimente, constructorii, care contribuie la dezvoltarea infrastructurii și construcțiilor de diverse tipuri, folosite ulterior în beneficiul turiștilor, prestatori de servicii de curățenie, sau pot fi chiar șoferi care susțin sectorul logistic. Existenta turismului aduce posibilitatea de a crea locuri de muncă în nenumărate domenii. În studiul *Evaluarea impactului economic al turismului: studiu de caz pentru România,* realizat de Camelia Surugiu si Marius-Răzvan Surugiu, o analiză a modelului input-output calibrat pentru România atestă faptul că fiecare loc de muncă direct în turism poate genera între 1,3 și 1,8 locuri de muncă indirecte în economie. În același studiu este demonstrată concluzia că turismul are efect multiplicativ asupra pieței muncii, deoarece cheltuielile turiștilor cresc nivelul cererii în multiple sectoare economice, fenomen care duce la rândul lui la generarea de noi locuri de muncă și la creșterea veniturilor la nivel macroeconomic.

Sursă:
https://www.researchgate.net/publication/202276745_EVALUAREA_IMPACTULUI_ECONOMIC_AL_TURISMULUI_STUDIU_DE_CAZ_PENTRU_ROMANIA_ECONOMIC_IMPACT_ASSESSMENT_OF_TOURISM_CASE_STUDY_FOR_ROMANIA

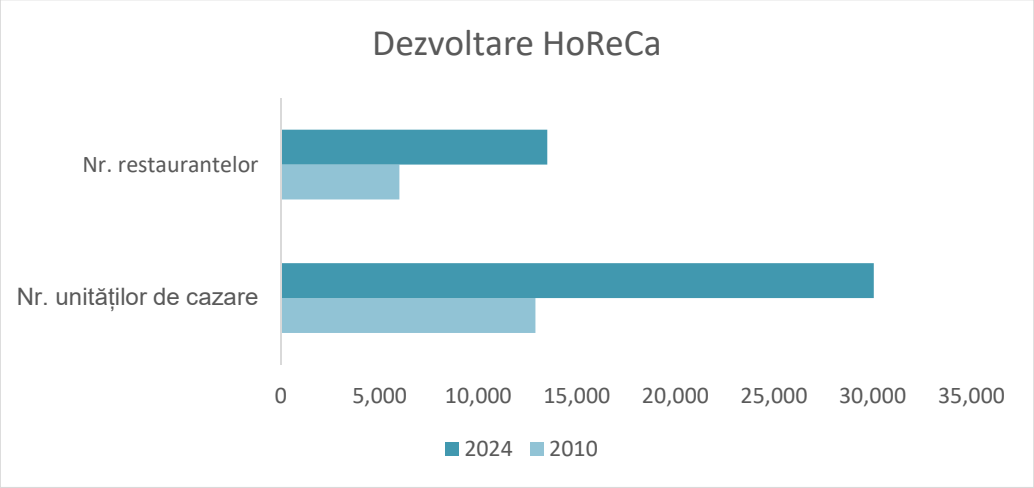
Grafic nr. 6

Investițiile în infrastructură și HoReCa

Investițiile în infrastructură și HoReCa au avut o creștere strâns corelată de creșterea numărului de turiști și veniturile rezultate de pe urma acestora. Un important factor al creșterii veniturilor din turism a fost construcția de autostrăzi. În perioada 2019-2024 au fost inaugurați cca. 500 km de autostrăzi, cu maximul în 2024, când numărul a atins 201 km. Această investiție facilitează atât călătoriile cetățenilor români în interiorul țării, dar și accesul persoanelor străine în România pe cale terestră, ceea ce conduce automat la dezvoltarea turismului, in consecință la dezvoltarea economică pe baza acestuia.

În aceeași perioadă au fost făcute îmbunătățiri considerabile la infrastructura aeroportuară. Numeroase aeroporturi au inaugurat terminale noi, iar un nou aeroport a fost deschis la Ghimbav, Brașov. Ca și în cazul autostrăzilor, acestea sunt un beneficiu atât pentru transporturi interne ale cetățenilor români, dar și pentru transportul turiștilor internaționali.

Sectorul HoReCa prezintă de asemenea creșteri semnificative și proporționale cu creșterea turismului. Pe parcursul ultimilor 10 ani, numărul unităților de cazare s-a dublat, iar numărul restaurantelor și cafenelelor s-a triplat. Această creștere susținută a apărut în urma numărului ridicat de turiști, atât străini cât și cetățeni români.

Sursa: https://www.zf.ro/companii/numarul-unitatilor-de-cazare-s-a-dublat-in-romania-in-zece-ani-iar-22594322?utm_source=

Grafic nr. 7

Investițiile în aceste sectoare nu au fost doar de volum, ci și în nivelul de calitate, diversificare, și experiența propriu-zisă. Aceste investiții au fost susținute din mai multe surse, printre care Programul Operațional Regional (abreviat POR) care a finanțat sute de unități de cazare și centre de agrement; Măsura 2 HoReCa, care a oferit susținere după pandemia de Covid-19 pentru redresare și a investit in digitalizare si tehnologie; și PNRR care a susținut dezvoltarea infrastructurii turistice publice.

Concluzii

Turismul în context macroeconomic este un factor de dezvoltare și un mijloc de a genera profituri semnificative Această lucrare aduce argumente și dovezi care să susțină mai multe concluzii. În situațiile în care starea națională de criză a împiedicat turismul, scăzând astfel contribuția acestuia la PIB, veniturile statului român au scăzut semnificativ. Acest fenomen a fost demonstrat pe perioada 2019-2024, in contextul pandemiei de Covid-19.

O a doua concluzie este aceea că tichetele de vacanță oferite de stat pentru bugetari au avut un impact puternic asupra turismului domestic, încurajând beneficiarii să crească numărul de călătorii pe an, dar și să aleagă destinații în interiorul țării.

Turismul este un contribuitor semnificativ la infuzia de valută, aducând astfel un aport ridicat la reducerea deficitului balanței de plăți externe.

Un al patrulea efect concret al turismului asupra macroeconomiei românești este la nivelul pieței muncii. Sectorul turistic generează locuri de muncă atât direct dar și indirect, prin creșterea cererii de cumpărare în multiple domenii.

Un ultim aspect abordat este acela al investițiilor în infrastructură și HoReCa. Pentru a încuraja cetățenii români sa călătorească în România și pentru a atrage turiști străini, pe parcursul ultimilor 5 ani, perioada 2019-2024, statul Român a făcut investiții considerabile în aceste două sectoare care au un efect direct asupra percepției turiștilor si nivelul satisfacției acestora.

Deși au fost făcute îmbunătățiri mari, sectorul turistic din România este încă în urmă comparat cu alte țări membre în Uniunea Europeană. De la contribuția la PIB și condițiile de muncă, până la infrastructură și sectorul HoReCa, turismul din România necesită o atenție sporită din partea conducerii țării, pentru a continua în mod susținut acest proces de dezvoltare.

Bibliografie

1. Apreutesei, Bianca. (2024, Decembrie). *Contul satelit de turism*. https://insse.ro/cms/ro/tags/contul-satelit-de-turism (accesat ultima dată la 21.05.2025)
2. Bode, Oana Ruxandra. (2018). *Turismul – motor economic la nivel mondial*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
3. Cioba, Laura-Giorgiana. (2021, Decembrie). *Voucherele de vacanță au salvat turismul intern în 2021. Românii au alocat între 1.000 și 1.500 lei pentru un sejur în țară.* https://www.forbes.ro/studiu-voucherele-de-vacanta-au-salvat-turismul-intern-2021-romanii-au-alocat-intre-1-000-si-1-500-lei-pentru-un-sejur-tara-241954 (accesat ultima data la 21.05.2025);
4. Iancu, D., Ștefan, M.-C., & Badea, S. G. 2021). *Macroeconomie. Teorie și aplicații*. București: Editura Pro Universitaria.
5. Minciu, R. (2013). *Economia turismului* (Ed. a III-a revăzută și adăugită). București: Editura Uranus.
6. Morcovescu, Mihai. (2023, Februarie). *Ce este PIB-ul unei țări și cum se calculează*. https://www.libertatea.ro/stiri/ce-este-pib-ul-unei-tari-4401945 (accesat ultima dată la 21.05.2025)
7. Niculescu, Dragos. (2025, Aprilie). *Normele acordării de vouchere de vacanță bugetarilor, modificate oficial pentru a reflecta noile reguli din domeniu* https://www.avocatnet.ro/articol_68608/Normele-acordării-de-vouchere-de-vacanță-bugetarilor-modificate-oficial-pentru-a-reflecta-noile-reguli-din-domeniu.html
8. Păun, C. *(2024), Impactul economic al biletelor de valoare în România,* București, Academia de Studii Economice.
9. Pele, Alexandra. (2022, Iulie). *Deficite de miliarde de euro produse de turismul românesc în contul current.* https://cursdeguvernare.ro/turism-a-produs-un-deficit-de-aproape-un-miliard-de-euro-in-contul-curent-in-ciuda-facilitatilor-de-care-se-bucura.html (accesat ultima data la 21.05.2025);
10. Reștea, Kristina. (2024, August). *Turiștii români cheltuie în afara țării mult mai mult decât o fac străinii în România. Turismul contribuie cu aproape 20% la deficitul de cont curent al țării.* https://economedia.ro/grafic-turistii-romani-cheltuie-in-afara-tarii-mult-mai-mult-decat-o-fac-strainii-in-romania-turismul-contribuie-cu-aproape-20-la-deficitul-de-cont-curent-al-tarii.html (accesat ultima data la 21.05.2025);
11. Surugiu, Camelia & Surugiu Marius-Răzvan. (2010, Ianuarie). *Evaluarea Impactului Economic al Turismului Studiu de Caz pentru România.* https://www.researchgate.net/publication/202276745_EVALUAREA_IMPACTULUI_ECONOMIC_AL_TURISMULUI_STUDIU_DE_CAZ_PENTRU_ROMANIA_ECONOMIC_IMPACT_ASSESSMENT_OF_TOURISM_CASE_STUDY_FOR_ROMANI (accesat ultima data la 21.05.2025).

PIB-UL ROMÂNIEI ÎNTRE CIFRE ȘI REALITATE

Hrișcă Denisa Daniela

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Andreea Ignat

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper examines Gross Domestic Product (GDP) as a core economic indicator, with a focused analysis of Romania's economic evolution between 2015 and 2024. Using data from national and international statistical institutions, the study highlights GDP's role in measuring economic size, growth dynamics, and cross-country comparability, while also acknowledging its limitations in reflecting social welfare. The analysis explores key drivers of Romania's GDP growth, including consumption, investment, foreign direct investment, and fiscal policies, as well as major shocks such as the COVID-19 pandemic and rising inflation. Particular attention is given to Romania's convergence toward the European Union average GDP per capita. The findings reveal a decade of substantial economic expansion punctuated by periods of stagnation and structural vulnerabilities. The paper concludes that sustaining long-term growth requires addressing structural imbalances, enhancing productivity, and strengthening investment-led development strategies.

Keywords: *Gross Domestic Product; Economic growth; Romania; GDP per capita; European Union convergence; Macroeconomic stability*

Produsul Intern Brut ca indicator economic

Conform Institutului Național de Statistică (INSSE), Produsul Intern Brut (PIB) este un indicator economic care reprezintă suma produselor finale, și anume bunuri, servicii pentru consum și investiții brute într-o țară pe parcursul unui an. PIB-ul, prescurtat PIB în română, este folosit pentru a face diverse comparații între regiuni și țări. Prin urmare, nu este relevant să comparăm PIB-ul Chinei, care are o populație de 1,408 miliarde, cu cel al României, care are o populație de 19 milioane, conform Institutului Național de Statistică. Pentru o comparație relevantă, se folosește PIB-ul pe cap de locuitor, care reprezintă PIB-ul împărțit la numărul de locuitori ai țării respective și reflectă puterea economică a populației.

PIB-ul este un indicator economic care măsoară dimensiunea unei economii. Totuși, este adesea folosit pentru a compara diferite economii din lume, chiar dacă nu exprimă bunăstarea materială a locuitorilor unei țări și nici nu indică cât din producția țării este cumpărată de locuitori sau cât de acute sunt disparitățile sociale. Cu toate acestea, PIB-ul este indicatorul economic care ne poate indica rata de creștere a economiei respective. Există, de asemenea, o corelație directă între creșterea PIB-ului și îmbunătățirea nivelului de trai al populației, ceea ce este valabil și în România. Creșterea PIB-ului României în ultimii zece ani a dus la o creștere a bunăstării populației, deși nu la același nivel.

Potrivit Strategiștilor Financiari, Produsul Național Brut (PNB) reprezintă valoarea producției bunurilor economice finale produse de factorii naționali de producție pe o anumită

perioadă. De exemplu, venitul unui cetățean român care lucrează în Spania face parte din PIB-ul economiei românești. În același timp, nu face parte din PIB-ul României deoarece acest venit nu a fost obținut în economia românească; face parte din PIB-ul Spaniei. Într-o economie în care PIB-ul este mai mare decât PIB-ul, asta înseamnă că locuitorii unei anumite țări câștigă mai mult în străinătate decât câștigă străinii din acea țară, și invers când PIB-ul depășește PIB-ul. Institutul Național de Statistică estimează PIB-ul folosind trei metode, cea mai comună fiind metoda cheltuielilor. Consumul reprezintă cheltuielile populației pentru bunuri și servicii, ceea ce o face cea mai mare parte a PIB-ului. Investițiile reprezintă cheltuielile firmelor pentru bunuri de capital (echipamente, clădiri, vehicule), precum și investițiile în stocuri și construcții rezidențiale. Exporturile sunt bunuri și servicii produse intern și vândute în străinătate, în timp ce importurile reprezintă bunuri și servicii produse în alte țări și cumpărate de rezidenții țării. În calcularea PIB-ului, conform INSSE, PIB-ul măsoară valoarea totală a producției interne, astfel încât cheltuielile interne sunt adunate împreună cu exporturile și importurile sunt scăzute.

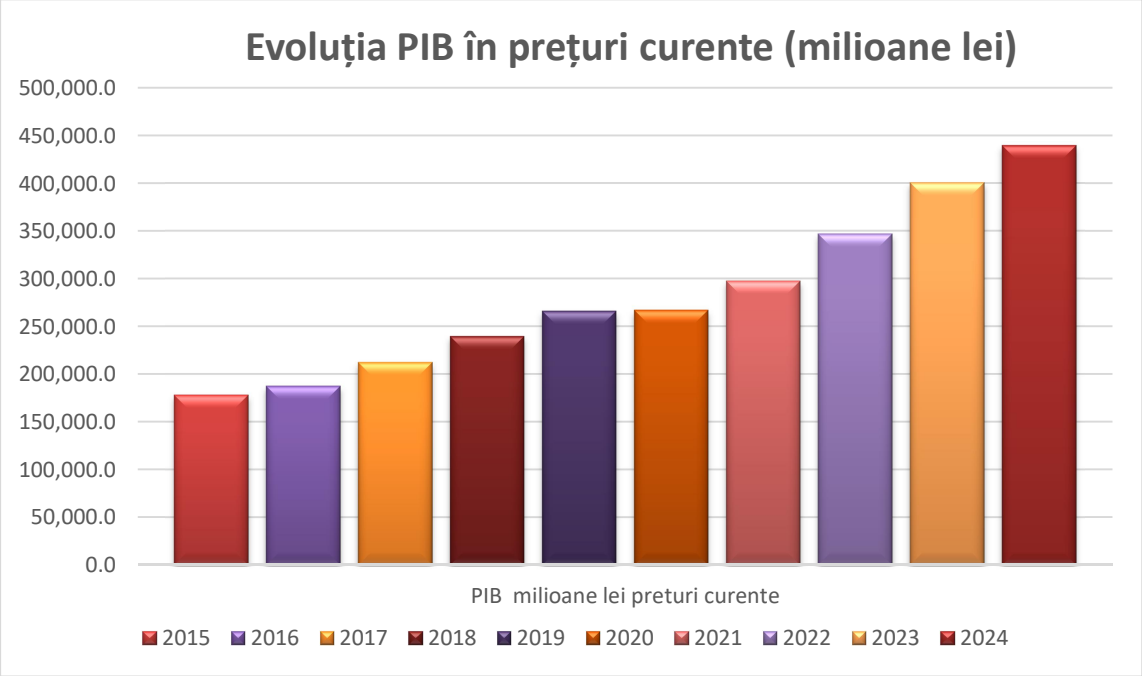
După aderarea la Uniunea Europeană în 2007, România a cunoscut o perioadă de creștere economică, urmată de o recesiune în 2009 din cauza crizei financiare globale. Ulterior, economia și-a revenit treptat, susținută de investiții străine, reforme și consum intern. Conform datelor furnizate de Banca Mondială, perioada 2015-2019 a marcat o creștere robustă, însă pandemia de COVID-19 din 2020 a dus la o nouă contracție economică. Noi provocări au început în 2022 din cauza inflației și a contextului geopolitic regional.

PIB-ul unei țări poate crește sau scădea în funcție de diverși factori economici, sociali și politici. În general, creșterea acestui indicator este determinată de creșterea producției industriale, a cheltuielilor consumatorilor, a serviciilor și a agriculturii. Dezvoltarea infrastructurii, investițiile străine directe și creșterea exporturilor favorizează o economie în expansiune. Inovația tehnologică și digitalizarea pot crește productivitatea și eficiența, conducând la creștere economică. Pe de altă parte, PIB-ul poate scădea din cauza unei crize economice, a unei pandemii, a instabilității politice sau a conflictelor armate. Inflația ridicată, creșterea șomajului, corupția sau scăderea investițiilor sunt alți factori care pot afecta negativ economia. Scăderea cererii interne și externe, închiderea afacerilor și migrarea forței de muncă pot reduce veniturile din buget și pot încetini creșterea PIB-ului. Politicile economice slabe sau măsurile fiscale ineficiente pot agrava aceste probleme. Variațiile PIB-ului sunt influențate de o interacțiune complexă de factori corelați.

Evoluția PIB-ului României în perioada 2015-2024

PIB în prețuri curente (Produsul Intern Brut în prețuri curente) reprezintă valoarea totală a bunurilor și serviciilor finale produse într-o țară într-o anumită perioadă de timp (de obicei un an), evaluată la prețurile de piață din perioada respectivă, adică la prețurile efective ale anului în care se face calculul.

În tabelul de mai jos este prezentată dinamica PIB-ului în prețuri curente din România, pe o perioadă de 10 ani.

Grafic 1.1. Evoluția PIB în prețuri curente (milioane lei)

https://insse.ro/cms/ro/content/produsul-intern-brut

Graficul de mai sus este menit să arate cum creșterea economică a afectat PIB-ul real în România între 2015 și 2024. PIB-ul real este ajustat la inflație și exprimat într-o monedă constantă, astfel că este cel mai precis mod de a măsura creșterea economică în timp real. Este perfect pentru a prezenta dacă economia a crescut cu adevărat. Conform informațiilor furnizate de Institutul Național de Statistică pe site-ul propriu, INSSE.ro, indicatorul PIB trimestrial la prețurile de piață, este rezultatul final al unităților producătoare rezidente ale unei economii pe parcursul unei anumite perioade. Datele INSSE sunt publicate trimestrial. Însumând valorile pentru fiecare trimestru se poate determina valoarea medie anuală a PIB-ului, astfel încât am încercat să stabilesc 'media aritmetică' a valorilor, care a implicat adunarea și împărțirea acestora la 4, deoarece sunt 4 trimestre într-un an. În consecință, am putut determina cifra anuală a PIB-ului. Tabelul arată dinamica Produsului Intern Brut (PIB) în milioane de lei la prețuri curente în România pe parcursul perioadei selectate. Graficele afișează toate o tendință de creștere a PIB-ului, cu unele fluctuații în sus și în jos în fiecare an.

Principalele tendințe și cauze care au influențat dinamica PIB-ului pe perioada de referință

Dinamica din perioada 2015-2019 arată o creștere accelerată a indicatorului. PIB-ul a crescut cu mai mult de 88 de miliarde de lei. Expansiunea fiscală (reducerea taxei pe valoare adăugată, respectiv TVA, pentru bunuri), extinderea consumului intern și a investițiilor străine directe și accesarea fondurilor europene au fost principalele cauze care au dus la o creștere economică constantă.

Pandemia COVID-19 a stagnat creșterea PIB-ului comparativ cu anul precedent. Restricțiile economice și izolarea, scăderea investițiilor și a consumului, investițiile de sprijin guvernamental au fost cauzele stagnării.

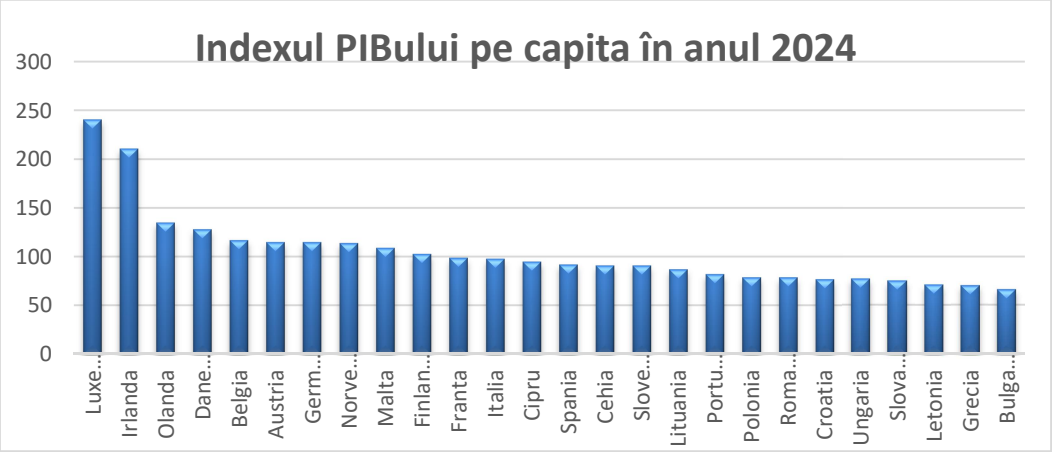
Așa cum se observă în graficul atașat, 2021-2024 a fost o perioadă de recuperare economică. Creșterea PIB-ului a fost de aproximativ 141.958 de milioane de lei în doar trei ani.

Datorită inflației, extinderii cererii interne și externe, reconstruirii economiei după pandemie, dar și creșterilor salariale și a pensiilor care finanțează cheltuielile, acești ani au fost o perioadă de recuperare și creștere accelerată.

Dinamica PIB-ului în România a urmat o tendință de creștere pe termen lung, cu stagnare în anul 2020, după un șoc inițial în primele două trimestre din anul 2020 și o rapida recuperare accelerata conform datelor INSSE. PIB-ul mai mult decât s-a dublat până în anul 2024 comparativ cu anul 2015, atribuit creșterii economice generale și impactului inflației și politicilor economice expansioniste.

Compararea PIB-ului României cu PIB-ul din alte țări din anul 2024

Conform Eurostat, PIB-ul pe cap de locuitor este calculat ca raportul dintre PIB și populația medie dintr-un anumit an. Cifrele de bază sunt exprimate în standardele puterii de cumpărare (SPC), care reprezintă o monedă comună care elimină diferențele dintre nivelurile prețurilor dintre țări pentru a permite comparații semnificative ale volumului PIB-ului.

Grafic 1.2. Indexul PIB-ului pe capital în anul 2024

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Purchasing_power_parities_and_GDP_per_capita_-_preliminary_estimate

Conform datelor furnizate de Eurostat, în România în anul 2024, PIB-ul României a fost estimat la 80% din media Uniunii Europene. Având în vedere că România încearcă să imite sau chiar să depășească țările vecine, Polonia, Ungaria, Croația, Grecia, Bulgaria și Slovacia, acesta este un câștig important. Cifrele prezentate în graficul de mai sus reprezintă o economie mai performantă, un stil de viață mai bun care trebuie să favorizeze avansarea socială și economică a României. Pragul de atingere a 80% din media Uniunii Europene este o dovadă a încercărilor continue a țării de a-și îmbunătăți performanțele economice și de a se ajusta la standardele europene.

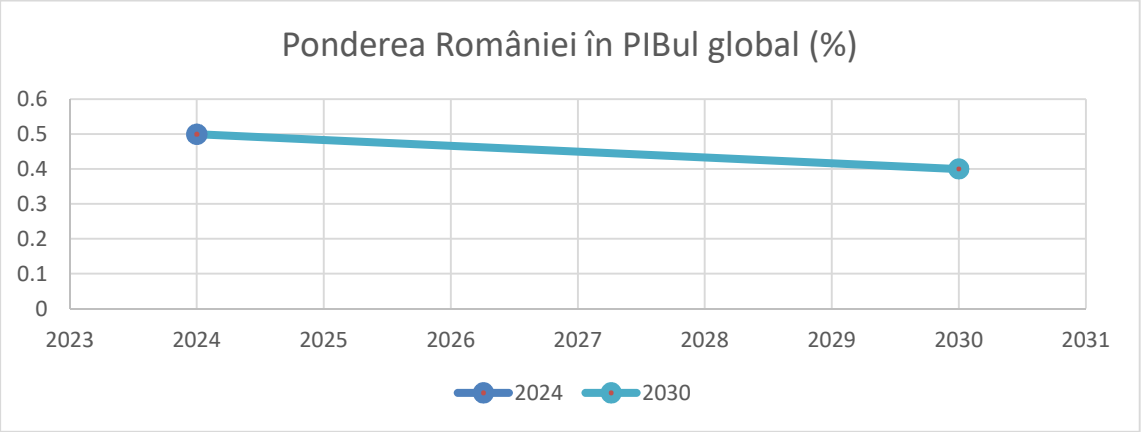
Conform datelor furnizate de Eurostat, convergența dintre economia Uniunii Europene și cea a României, a fost remarcabilă:

PIB per capita: PIB-ul per capita al României în 2024 a fost de aproximativ 80% din media UE, observându-se o diferență semnificativă față de anii anteriori. Acesta este un simptom al creșterii calității vieții. Fondurile europene și Implementarea Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR) au dus la progrese în modernizarea infrastructurii și digitalizarea economiei. Inflația și politicile economice: printre alte măsuri, guvernul a introdus un sistem de adaosuri maxime la produsele alimentare de bază, ca mijloc de control al inflației și a urmat o strategie de

responsabilitate fiscală pentru a evita o inflație suplimentară. Aceste acțiuni contribuie la stabilitatea macroeconomică și la stabilirea unui climat prietenos pentru investiții.

Evenimente care au influențat Produsul Intern Brut al României

Între 2015 și 2024, traseul economic al României a fost unul de creștere, deși nu fără problemele sale. Recuperarea a fost puternic înclinată de la cel mai scăzut punct atât din motive interne (cum ar fi reforma întreprinderilor de stat), cât și, în același timp, datorită în mare parte condițiilor economiei globale. În această perioadă, produsul intern brut (PIB) al țării a fost oarecum rezilient, cu suișuri și coborâșuri, afectate în principal de șocuri externe, cum a fost pandemia de Covid-19, dar care au fost determinate parțial și de ajustări și politici interne.

Grafic 1.3. Ponderea României în PIB-ul global (%)

https://www.worldeconomics.com/Share-of-Global-GDP/Romania.aspx

Ponderea României în PIB-ul global este marginală. Ea a reprezentat 0,5% în 2024 și va scădea la 0,4% până în 2030, conform World Economics. Probleme precum rata inflației de 5,3% în 2024 persistă, iar World Data subliniază că există în continuare defecte structurale în economie.

Acest raport studiază evoluția PIB-ului României din 2015 până în 2024 și analizează cum tendințele cheie, tipurile de creștere, se schimbă în funcție de timp și diferiții factori care au influențat performanța economică a acestei țări. Prin această privire asupra economiei României de-a lungul acestor ani, raportul speră să ofere o înțelegere completă a parcursului economic al națiunii și a locului său actual în ordinea internațională.

Performanța de creștere a PIB-ului României: o analiză de la an la an

2015-2016: Redresarea post-criză și creșterea accelerată

În 2015 și 2016, România a înregistrat o creștere rapidă a PIB-ului, ca urmare a efectelor reducerilor de taxe, creșterilor salariale și consumului intern puternic. În 2015 și 2016, România a înregistrat o creștere rapidă a PIB-ului, ca urmare a efectelor reducerilor de taxe, creșterilor salariale și consumului intern puternic. Conștientizând că industria alimentară va fi grav afectată de reducerile de taxe și creșterile salariale menționate, fără a mai menționa ce impact au demolările asupra mediului lor de lucru (în ceea ce privește schimbările climatice), guvernul a redus TVA-ul de la 24% la 20% în ianuarie 2016. În consecință, consumul privat a crescut brusc, iar rata de creștere a PIB-ului a ajuns la 4,8% anul trecut potrivit sursei MacroTrends. În această perioadă, exporturile de utilaje, piese auto și textile au avut contribuții semnificative la

expansiunea economică a României. Cu toate acestea, dependența de o creștere bazată pe consum a ridicat întrebări despre sustenabilitatea acestei tendințe în viitor.

2017-2019: Vârf de creștere și provocări structurale

Conform datelor furnizate de Statista, în 2017, creșterea PIB-ului României a atins un total de 7,1%, printre cele mai mari din Uniunea Europeană. Creșterea se datorează în mare parte creșterii cheltuielilor guvernamentale, reducerilor de taxe și creșterilor salariale. Consumul privat a rămas principalul motor, piața muncii a fost robustă și veniturile disponibile au crescut semnificativ.

Conform MacroTrends, în 2018, creșterea PIB-ului s-a încetinit oarecum la 4,5%, reflectând o moderare a consumului consumatorilor și a cererii externe. În 2019, creșterea s-a încetinit în cele din urmă la 4,1%, pe măsură ce mediul economic global devenea mai puțin favorabil și politicile fiscale interne ajung la un punct de tensiune.

2020: Pandemia COVID-19 și contracția economică

Criza COVID-19 a lovit economia României puternic în 2020, cu o contracție a PIB-ului de -3,68% potrivit datelor furnizate de MacroTrends. Lanțurile de aprovizionare au fost perturbate, cheltuielile consumatorilor au scăzut și exporturile s-au prăbușit pe măsură ce pandemia a închis o mare parte a țării. Industrii critice precum turismul, ospitalitatea și producția au fost lovite puternic. Eforturile guvernului de a aborda impactul economic au implicat stimulente fiscale și sprijin pentru afaceri și gospodării, însă acestea nu au fost suficiente pentru a compensa scăderea cauzată de restricțiile legate de pandemie și o contracție economică la nivel mondial.

Redresarea post-pandemie: 2021-2024

2021: Revenire puternică determinată de cererea internă

Potrivit MacroTrends, economia României și-a revenit rapid în 2021, cu un PIB de 5,71%. Redresarea cererii a dus la recuperarea consumului privat, susținută de măsurile de stimulare ale guvernului și de relaxarea treptată a restricțiilor COVID-19. De asemenea, investițiile au înregistrat o creștere în infrastructură și construcții în 2021. Totuși, în ciuda punctelor forte ale acestei redresări - transformarea locală a pieței muncii și prețurile de pe piața mondială oferind oportunități ample - s-a evidențiat că unele probleme persistente din anii trecuți nu au fost rezolvate, iar acestea pot provoca încă multe dificultăți dacă nu sunt rectificate rapid. Dependența României de exporturi și de investițiile străine directe ar putea fi considerată o vulnerabilitate.

2022: Moderarea creșterii pe fondul incertitudinii globale

În 2022, rata de creștere a PIB a fost de 4,11%. Aceasta a reflectat o scădere a cererii interne și presiuni din străinătate conform datelor furnizate de MacroTrends. Creșterile de prețuri, cauzate de prețurile mai mari la energie și de perturbările lanțului de aprovizionare, au dus la o creștere a inflației, ceea ce a dus la scăderea puterii de cumpărare a oamenilor. Războiul din Ucraina a adus o incertitudine suplimentară privind economia acestei regiuni și a afectat atât comerțul, cât și fluxurile de investiții. Cu toate acestea, în ciuda acestor dificultăți, economia României a rămas rezilientă. Aceasta a continuat să prospere datorită stimulentelor fiscale constante și a unei piețe a muncii robuste. Cu toate acestea, în ciuda acestor dificultăți, economia României a rămas rezilientă. Aceasta a continuat să prospere datorită stimulentelor fiscale constante și a unei piețe a muncii robuste.

2023: Creștere mai lentă pe fondul provocărilor persistente

Conform datelor furnizate de MacroTrends, pe măsură ce economia a întâmpinat probleme persistente, incluzând o inflație ridicată și un deficit comercial care s-a agravat și mai mult, rata de creștere a produsului intern brut (PIB) al României a scăzut la 2,15%. Totuși, consumul de către gospodării, care constituie 70-80% din cererea agregată și, prin urmare, principalul motor al creșterii economice, s-a slăbit în marja sa de creștere, deoarece costurile de trai au continuat să crească, în timp ce salariile nu.

Creșterea investițiilor s-a temperat pe măsură ce încrederea în afaceri a scăzut și condițiile financiare s-au înăsprit. Sectorul industrial, în special producția, își pierdea avântul în fața unei cereri externe slabe din partea principalilor parteneri comerciali ai Uniunii Europene.

2024: Stagnare și comparații regionale

Conform datelor furnizate de World Bank, anul trecut, în România, redresarea economică nu a continuat la fel de puternic cum speram. A crescut cu 0,9% - cea mai lentă rată din Europa Centrală și de Est (CEE) după Ungaria. Principalii factori din spatele încetinirii au fost o reducere a investițiilor private, un dezechilibru comercial în creștere și o inflație persistentă. În timp ce salariile nominale au crescut cu 13,4% în 2024, datorită creșterilor posibile prin acorduri negociate colectiv și implementării complete a politicii salariului minim legal, salariile reale au crescut doar cu 6,3% deoarece ratele medii anuale de inflație din acel an au fost de 5,6% conform datelor publicate de Curs de Guvernare.

Probleme structurale care afectează creșterea PIB-ului

Deficitul bugetar și dezechilibre externe

Conform datelor World Bank, deficitul comercial al României a fost o provocare persistentă, contribuind la dezechilibre externe și limitând creșterea PIB-ului. Balanța comercială de bunuri a crescut brusc în 2024, în timp ce excedentul din servicii a scăzut, reflectând o performanță slabă a exporturilor și o cerere puternică pentru importuri.

Faptul că multe mărfuri sunt importate și există o diversificare redusă a pieței pentru mărfurile românești înseamnă că România este la mila fluctuațiilor economice globale. Va fi crucial să se abordeze aceste probleme structurale dacă România dorește să atingă o dezvoltare economică durabilă în viitor.

Investiții și dezvoltarea infrastructurii

În România, activitatea de investiții a fost neregulată. Perioadele de expansiune puternică erau urmate foarte curând de recesiuni profunde. În România, activitatea de investiții a fost neregulată. Perioadele de expansiune puternică erau urmate foarte curând de recesiuni profunde.

În 2024, investițiile au scăzut, erodând creșterea puternică observată în 2023. Aceasta s-a datorat în mare măsură dezvoltării negative a echipamentelor și a construcțiilor noi, scăderii încrederii în mediul de afaceri conform World Bank.

Dezvoltarea infrastructurii rămâne un obiectiv strategic major pentru politica guvernamentală. Totuși, împiedicată de dificultățile de implementare și de ineficiențele birocratice, nu s-au realizat progrese semnificative până în prezent. Pentru a stimula creșterea pe termen lung, va fi necesar să creștem eficiența investițiilor publice și să atragem sume mai mari de investiții străine directe.

Presiuni inflaționiste si consumul gospodăriilor

Conform datelor furnizate de Comisia Europeană, inflația de peste 5% a persistat pe tot parcursul anului 2024 în ciuda încercărilor guvernului de a stabiliza prețurile prin subvenții sau reglementări. Pentru a respinge presiunile inflaționiste, vor fi necesare atât măsuri de politică monetară, cât și fiscală. Inflația ridicată a fost cauzată de costurile mai mari ale energiei, de întreruperi ale lanțului de aprovizionare și de creșterea salariilor, care a dus la creșterea prețurilor de producție (inflației).

Dinamica pieței muncii și creșterea salariilor

Conform datelor furnizate de Statista, piața muncii din România a înregistrat variații substanțiale în această perioadă, iar creșterea nivelurilor salariale și a angajărilor a contribuit direct la PIB. Salariile nominale au crescut puternic în România din 2015 până în 2019, cu o creștere medie anuală de 10%, influențată de creșterea salariilor în sectorul public și de lipsa forței de muncă în activități vitale precum construcțiile și IT-ul (Statista). Veniturile reale ale persoanelor au crescut, determinând un consum privat ridicat, principalul contributor la PIB în această perioadă.

Însă criza COVID-19 a răsturnat dinamica pieței muncii. Rata șomajului a crescut la 6,1% în 2020 de la 3,9% în 2019, deoarece companiile din industrii precum turism, retail și producție au suferit închideri și o scădere a cererii. Până în 2024, șomajul a scăzut la 5,5%, însă probleme structurale au rămas, precum reducerea populației de vârstă activă prin emigrație și demografie conform datelor publicate de Comisia Europeană.

Conform datelor publicate de Curs de Guvernare, creșterile salariale au fost însă o sabie cu două tăișuri. Au sprijinit cheltuielile de consum, dar creșterile abrupte ale costurilor cu forța de muncă, care au depășit câștigurile de productivitate, au afectat competitivitatea prețurilor în România – în special în sectoarele axate pe export. De exemplu, în 2024, salariile nominale au crescut cu 13,4%, mai mult decât dublul ratei inflației de 5,6%, ceea ce a fost în mare parte responsabil pentru performanța dezamăgitoare a exporturilor

Presiuni inflaționiste și politică monetară

Presiunile inflaționiste au fost o caracteristică a economiei României și sunt legate de consumul gospodăriilor și de investiții. Între 2015 și 2019, inflația medie a rămas relativ scăzută, la 2,5% pe an. Dar apoi inflația a crescut, ajungând la 4,6% în 2018, din cauza energiei mai scumpe și a cererii interne puternice conform datelor publicate de Statista.

Suprimarea inflației de către pandemie a început cu cererea deprimată din cauza pandemiei de COVID-19, dar perturbările lanțului de aprovizionare și creșterea costurilor energiei au dus inflația la cer în anii următori. În 2024, creșterea generală a prețurilor se ridică la 5,5%, cauzată de presiunile subiacente asupra prețurilor care provin din creșterile salariale și inflația importată conform datelor publicate de Comisia Europeană.

Politica monetară urmărită de Banca Națională a României (BNR) a fost una de atenție prudentă simultană asupra necesității de a controla inflația și de a sprijini redresarea economică. Ratele dobânzilor au fost reduse la niveluri record în timpul pandemiei, dar au fost ulterior crescute după 2021 pentru a combate presiunile inflaționiste, însă investițiile private au fost victime ale condițiilor monetare stricte, în special în sectoare sensibile la credit, cum ar fi imobiliarele și manufactura conform datelor publicate de BNR.

Balanța comercială și cererea externă

Țara a înregistrat un deficit comercial de ani de zile, deoarece importurile depășesc semnificativ exporturile, datorită cererii interne puternice și dependenței de importuri. Deficitul de

cont curent s-a agravat la -8,3% din PIB în 2024, în timp ce performanța exporturilor este încă slabă și dependența de importuri este ridicată conform datelor publicate de Comisia Europeană.

Conform datelor publicate de Curs de guvernare, diferiți factori au acționat pentru a constrânge creșterea exporturilor, deoarece mulți dintre partenerii comerciali cheie ai economiei din zona euro, în special, au experimentat o cerere externă slabă, în timp ce concurența crescută a erodat competitivitatea prețurilor, cauzată de creșterea costurilor cu forța de muncă. De exemplu, producția industrială și serviciile IT, care sunt sectoare majore de export, au încetinit în 2024 din cauza acestor obstacole.

Pe de altă parte, aderarea în Spațiul Schengen din 2025 este văzută ca un factor de îmbunătățire a logisticii comerciale și a potențialului de export prin integrarea completă a României în rețelele de aprovizionare ale UE. Astfel de dezvoltări ar ajuta la anularea efectului contracționar al contribuției exporturilor nete la creșterea PIB-ului pe termen mediu conform datelor publicate de Business Review.

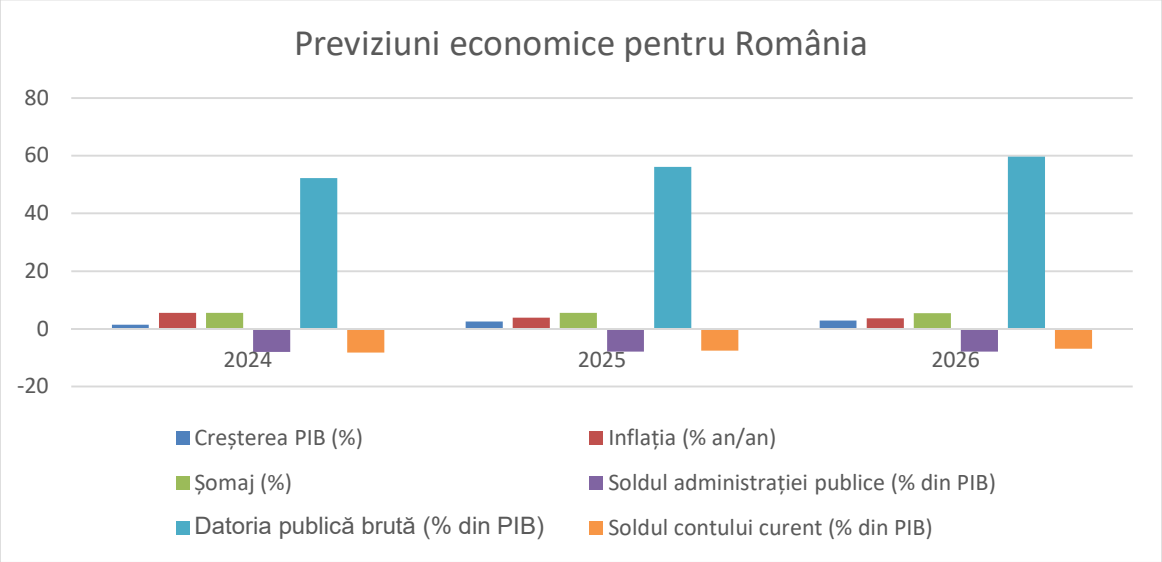
Potențialul economic al României

România, cu siguranță, nu este lipsită de probleme, însă deține un potențial economic semnificativ. Investițiile publice finanțate de UE trebuie să joace un rol important pentru a susține creșterea economică în anii următori conform Comisiei Europene.

Cu toate acestea, problemele structurale, inclusiv constrângerile pieței muncii, provocările demografice și o creștere care este prea mult condusă de consum, trebuie abordate pentru a realiza întregul potențial al economiei românești. Cu un accent continuu pe diversificarea industrială, competitivitatea exporturilor și politici fiscale robuste, România are capacitatea de a se impune pe pieţele globale și regionale.

Previziuni economice pentru România în 2025-2026: estimări ale PIB-ului, riscuri și oportunități

Traiectoria economică a României în 2025 examinează potențialele creșteri sau scăderi ale PIB-ului, identifică riscurile economice și explorează oportunitățile de creștere. Analiza se bazează pe cele mai recente date și proiecții din surse de încredere, inclusiv Eurostat, Comisia Europeană, Banca Națională a României și alte instituții de renume.

Grafic 1.4. Previziuni economice pentru România
https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/romania/economic-forecast-romania_en?prefLang=ro

Conform datelor furnizate de Comisia Europeană, în anul 2025 prognoza sugerează o ușoară revenire a economiei, o creștere PIB de 2,5% față de anul precedent. Stabilizarea cererii externe, scăderea inflației și o absorbție eficientă a fondurilor europene reprezintă primii factori pozitivi. Totuși, creșterea este în continuare sub potențialul de 3-4%. În anul 2026 se preconizează o tendință de accelerare economică modestă de 2,9%. Ar putea reflecta creșterea investițiilor private și îmbunătățirea încrederii în economie. Se așteaptă ca inflația totală să încetineze ușor, iar creșterea puternică de forță de muncă va încetini și mai mult șomajul.

Concluzii

Tematica proiectului „PIB-ul României între cifre și realitate în perioada 2015-2025" a încercat să reflecte dintr-un punct de vedere unic evoluția economiei României, în relație cu Produsul Intern Brut. O analiză mai aprofundată arată că, în acest deceniu, România a avansat considerabil și au avut loc schimbări specifice profunde în dimensiunea și ritmul PIB-ului.

Probabil cea mai importantă parte a acestei perioade este recuperarea României în ceea ce privește PIB-ul la prețuri comparabile cu opoziția — Polonia, vezi, de exemplu, Graficul 1.2. Acest lucru nu doar că arată progresele înregistrate în România, dar mai arată că ratele de creștere sunt figuri continuu stabile, care fac țara mult mai competitivă din punct de vedere economic în regiune. Cu toate acestea, problemele structurale rămân: infrastructură slabă, birocrație sufocantă, lipsa reformelor în educație sau asistență medicală.

Valorile pot fi înlocuite de o realitate economică realistă pentru România. Politici publice coerente, investiții care sprijină productivitatea și o stabilitate macroeconomică efectivă au fost necesare pentru a susține standarde de viață mai ridicate. Dacă ar fi ghidată de o viziune strategică clară, România ar putea depăși, sau cel puțin să țină pasul cu alți competitori din regiune în următoarele două decenii.

Schimbările în structura PIB-ului României între 2015-2024 sumarizează un deceniu marcat de o varietate de modificări, presiuni și provocări structurale profunde, tensiuni interne și incidente globale. Țara a cunoscut o creștere economică puternică, determinată de stimulente fiscale, creșterea salariilor și niveluri ridicate de consum privat între 2015 și 2019. Dar acel model de creștere a fost, de asemenea, construit pe consum și a devenit fragil, cu slăbiciuni precum un deficit comercial în creștere și investiții inadecvate în sectoarele productive. Anul 2020 a marcat un punct de cotitură odată cu debutul pandemiei de COVID-19, care a dus la o scădere abruptă de -3,68% conform datelor furnizate de MacroTrends, și a expus deficiențele structurale ale economiei României. După o revenire puternică post-pandemie în 2021, creșterea a încetinit semnificativ în anii următori, reflectând presiunile inflaționiste, șocurile externe și scăderea investițiilor.

Până în 2024, creșterea PIB-ului în România a fost de doar 0,9%, una dintre cele mai scăzute din regiunea ECE conform datelor publicate de World Bank. Problemele prelungite precum inflația ridicată, deficitul comercial înrăutățit și cheltuielile publice reduse au limitat creșterea sustenabilă. Factori structurali precum dependența de produse importate, ineficiențele pe piața muncii și competiția slabă pe piața de export au limitat, de asemenea, posibilitățile României de creștere economică. Va fi imperativ să se abordeze aceste probleme pentru a îmbunătăți potențialul de creștere pe termen lung al României.

Perspectivele pe termen lung, agenda de reforme structurale ar trebui să devină prioritară în România pentru a-i spori reziliența economică și competitivitatea. Prioritățile includ diversificarea exporturilor prin îmbunătățirea infrastructurii printr-o absorbție eficientă a fondurilor UE și soluționarea constrângerilor de pe piața muncii pentru a diminua presiunile demografice. Mai mult, pentru a promova o creștere durabilă, va fi esențial să se echilibreze consolidarea fiscală cu investiții publice selective în sectoare de înaltă valoare adăugată, precum

tehnologia informației și energia verde. Implementarea acestor măsuri va ajuta la poziționarea României în ECE și va reduce decalajul economic prin promovarea unei creșteri economice mai echilibrate și incluzive.

Bibliografie

1. Banca Națională a României. (n.d.). *Info financiar*. Retrieved May 21, 2025, from https://bnro.ro/Info-financiar-5371.aspx
2. Blanchard, O. (2017). *Macroeconomics* (7th ed., pp. 29–35, 122–128). Pearson Education.
3. Business Review. (2024, May). *Romania's GDP to advance by only 1.5% in 2025*. Retrieved May 21, 2025, from https://business-review.eu/money/romanias-gdp-to-advance-by-only-1-5-in-2025-with-uncertainties-stemming-from-domestic-and-regional-economic-and-political-risks-280474
4. Curs de Guvernare. (2024). *Romania's economy in the region: Second weakest GDP growth in 2024–2025*. Retrieved May 21, 2025, from https://cursdeguvernare.ro/romanias-economy-in-the-region-second-weakest-gdp-growth-in-2024-2025-forecasts-announce-growth-below-cee-average-and-below-governments-target.html
5. Dăianu, D. (2014). *Economie românească: O perspectivă asupra tranziției* (pp. 115–137). Editura Polirom.
6. European Commission. (n.d.). *Economic forecast for Romania*. Retrieved May 21, 2025, from https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/romania/economic-forecast-romania_en
7. European Union Open Data Portal. (n.d.). *Dataset: GDP and purchasing power parity*. Retrieved May 21, 2025, from https://data.europa.eu/data/datasets/zn9wfkzbsqjqd6rzikzo6a?locale=ro
8. Eurostat. (2024). *Purchasing power parities and GDP per capita – preliminary estimate*. Retrieved May 21, 2025, from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Purchasing_power_parities_and_GDP_per_capita_-_preliminary_estimate
9. Eurostat. (n.d.). *GDP per capita in PPS*. Retrieved May 21, 2025, from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en
10. Finance Strategists. (n.d.). *Gross National Product (GNP)*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.financestrategists.com/wealth-management/macroeconomics/gross-national-product/
11. Institutul Național de Statistică. (n.d.). *Produsul Intern Brut*. Retrieved May 21, 2025, from https://insse.ro/cms/ro/content/produsul-intern-brut
12. Isărescu, M. (Coord.). (2021). *Creștere economică durabilă* (pp. 41–55). Academia Română – Centrul de Modelare Economică.
13. Macrotrends. (n.d.). *Romania GDP – Gross Domestic Product*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/rou/romania/gdp-gross-domestic-product
14. Macrotrends. (n.d.). *Romania GDP Growth Rate 2010–2025*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ROU/romania/gdp-growth-rate
15. Statista. (n.d.). *Economy of Romania – Statistics & Facts*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.statista.com/topics/11165/economy-of-romania/

16. World Bank. (n.d.). *Romania: Overview*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.worldbank.org/en/country/romania/overview
17. World Data. (n.d.). *Romania: Economy*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.worlddata.info/europe/romania/economy.php
18. World Economics. (n.d.). *Romania's share of global GDP*. Retrieved May 21, 2025, from https://www.worldeconomics.com/Share-of-Global-GDP/Romania.aspx

ECONOMIA DIGITALĂ ÎN FAȚA NOILOR POLITICI FISCALE DIN SECTORUL IT DIN ROMÂNIA

Moldovan Paul-Octav

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Andreea Ignat

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

The digital economy, a pillar of the global economy, contributes more than 15% to global GDP, being characterized by speed, innovation and the elimination of geographical barriers. In Romania, the IT sector has experienced accelerated development, reaching 4% of GDP in 2024, largely due to preferential tax policies, such as the income tax exemption for employees in the field, introduced in 2001. This measure stimulated the growth of the sector, attracting foreign investment and developing a competitive IT ecosystem.

The purpose of this article is to analyze the impact of tax policies on the digital economy in Romania, with a focus on the IT sector. Through quantitative (analysis of statistical data, assessment of GDP and employment evolution) and qualitative (study of the legislative framework and industry reactions) methods, the article highlights the positive effects of tax exemptions, such as the rapid growth of the sector and the strengthening of Romania's position as a regional technological hub. At the same time, the risks of recent tax changes (reduction of facilities, increase of social contributions) are examined, which can diminish the attractiveness of foreign investments, accentuate the migration of specialists and reduce the competitiveness of startups.

The conclusions indicate that, although the new fiscal policies can bring short-term budgetary benefits, they risk undermining the leverage effect of the digital economy – one leu invested in IT generates between 2.5 and 2.8 lei in the economy through direct, indirect and induced effects. To maintain competitiveness, compensatory measures such as tax deductions for research and development, grants for the digitalisation of SMEs or facilities for vocational training are needed. In the absence of a coherent strategy, Romania risks losing ground to other Eastern European countries with more attractive tax regimes, compromising the progress made over the past two decades.

Introducere

Economia digitală reprezintă un sistem digitală reprezintă un sistem economic bazat pe tehnologiile digitale, care include activități precum comerțul electronic (e-commerce), serviciile cloud, plata online, inteligenta artificială (AI) și automatizarea proceselor. Aceasta a cunoscut o expansiune rapidă în ultimele decenii, datorită progreselor tehnologice și conectivității globale. Potrivit OECD[1] economia digitală contribuie semnificativ la creșterea PIB[2]-ului mondial, fiind un motor al inovației și al eficienței economice.

La nivel mondial, economia digitală contribuie cu peste 15% din PIB-ul global și crește de aproape 2,5 ori mai repede decât economia tradițională. În economii avansate (SUA, Coreea de Sud, UE), acest procent depășește chiar 30%, indicând o transformare structurală profundă. Una dintre caracteristicile principale ale economiei digitale este capacitatea de a elimina barierele geografice, permițând companiilor să opereze la scară globală. Platformele digitale, cum ar fi

[1] **OECD**- Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (Organisation for Economic Co-operation and Development)

[2] **PIB**- Produs Intern Brut

Amazon, Google sau Alibaba, au transformat modelele de afaceri tradiționale, facilitând tranzacții rapide și accesul la piețe internaționale. În plus, digitalizarea a stimulat apariția unor noi sectoare, precum fintech-ul[3] și economia gig[4] creând oportunități de angajare flexibile (GreeLane, 2025).

Importanța economiei digitale în contextul global constă în capacitatea acesteia de a spori productivitatea, reduce costurile și îmbunătăți calitatea vieții prin servicii inovatoare. Guvernele din întreaga lume investesc masiv în infrastructură digitală și cadre legislative adaptate, recunoscând potențialul acesteia de a stimula creșterea economică. În același timp, provocări precum securitatea cibernetică, reglementările fiscale și diviziunea digitală rămân aspecte critice ce necesită abordări coordonate la nivel internațional.

România s-a consolidat ca un hub tehnologic regional, cu un sector IT[5] dinamic care contribuie semnificativ la economia națională. Având o forță de muncă bine pregătită și costuri competitive, țara atrage investiții majore în domenii precum software, cybersecurity și automatizare. Companiile locale, precum UiPath (leader global în robotică), și filialele multinaționalelor au transformat România într-un exportator important de servicii IT.

Politicile fiscale din România în domeniul IT au evoluat semnificativ în ultimele două decenii, fiind inițial dominate de *scutirea de impozit pe venit a angajaților din domeniul IT* (introdusă în 2001). Această măsură a stimulat creșterea rapidă a sectorului, atrăgând investiții străine și dezvoltând un ecosistem IT competitiv la nivel european.

Ca și alte politici fiscale din România în domeniul IT amintim *scutirea de TVA pentru serviciile de export IT, Credite de cercetare* (50%deductibilitate a cheltuielilor cu C&D[6]. În continuare se va trata politica fiscală din România în domeniul IT privitoare la *scutirea de impozit pe venit a angajaților din domeniul IT.*

Economia digitală – definiție, caracteristici și tendințe

Economia digitală se referă la activitatea economică ce folosește comunicarea electronică si tehnologiile digitale pentru a oferi bunuri si servicii. Cu alte cuvinte este vorba despre o economie care se bazează mai mult pe on-line si pe instrumentele de acolo. Când ne referim la economie digitală ne gândim si la internet, unde găsim produse si servicii, la e-mail, cu ajutorul căruia putem comunica rapid si ieftin, la automatizare digitală, plăți digitale si social media.

Noua economie sau economia digitală, rezultantă a interacţiunii dintre calculatorul personal, telecomunicaţii, Internet şi electronică, se caracterizează printr-o serie de trăsături cu totul deosebite de economia tradiţională.

În primul rând, este vorba de crearea unui nou model de afaceri (e-business, e-commerce, e-banking, etc.) prin intermediul intra şi internetului, care schimbă radical eficienţa acestora, în sensul reducerii costurilor, inclusiv a celor tranzacţionale, pe baza relaţiei afacere/afacere (B2B[7]), afacere/cumpărător (B2C[8]), afacere/angajat (B2E[9]), afacere/guvern (B2G[10]), guvern/afacere

[3] Conform Financial Market, termenul **FinTech,** denumit și „tehnologie financiară/financial technology", se referă la o afacere care are ca obiectiv furnizarea de servicii financiare prin utilizarea de software și alte tehnologii moderne

[4] *„economia gig"* se referă la un sistem de piață liberă în care întreprinderile tradiționale angajează contractori independenți, liber profesioniști și lucrători pe termen scurt pentru a îndeplini sarcini, sarcini sau locuri de muncă individuale

[5] **IT-** Information Technology (IT) - Tehnologia Informației

[6] C&D- Cercetarea și Dezvoltarea

[7] B2B- Business to Business

[8] B2C- Business-to-Consumer

[9] B2E- Business-to-employee

[10] B2G- Business to government

(G2B[11]), etc. În ultimul timp, comerţul electronic a căpătat extinderea cea mai mare ca formă concretă de realizare a unor afaceri, la care se adaugă şi conturarea unor pieţe sui generis a cunoştinţelor ştiinţifice, impulsionată de ritmul fără precedent al dezvoltării sectorului cercetare-dezvoltare.

Economia digitală presupune *un consum mai mare de muncă de concepţie***,** de înaltă calificare care creează o valoare adăugată mai ridicată, noi locuri de muncă, segmente practic nelimitate de oportunităţi de afaceri şi creativitate, prin existenţa unor standarde flexibile şi interconective care facilitează nevoia integrării şi/sau individualizării diferiţilor consumatori. De aici şi constatarea că noua economie este "scientointensivă"[12] şi "artintensivă"[13].

Diminuarea consumului de resurse, mărirea spiritului novator şi întreprinzător, creşterea productivităţii muncii, a vitezei producerii şi schimbării fenomenelor şi proceselor economice, sporirea valorii adăugate, reprezintă doar câteva dintre efectele economice care au impus economia digitală ca formă superioară a economiei în general.

Important este de menţionat că fiecare dintre principiile noii economii deschid paradigme specifice pentru ştiinţa economică, în general, dar mai ales pentru diferitele discipline şi specializări ale acesteia

Noua economie se supune principiului potrivit căruia "cu cât mai multe persoane se implică cu atât avantajul pentru fiecare implicat este mai mare" *(the more people involved the bigger benefit for everyone involved).*

În contextul actual, principalele sectoare sau componente ale economiei digitale se pot grupa în următoarele categorii: (RATB, 2025)

Comerțul digital (e-commerce) Acest sector include toate tranzacțiile efectuate online, de la achiziționarea de bunuri și servicii din magazinele virtuale până la platforme marketplace și aplicații mobile de retail. Comerțul digital transformă relația dintre consumatori și furnizori, eliminând barierele geografice și facilitând o experiență de cumpărare mult mai personalizată. Studiile recente evidențiază că această componentă reprezintă un pilon esențial al economiei digitale, contribuind semnificativ la creșterea economică.

Tehnologia Informației și Comunicațiilor (IT&C) Această componentă cuprinde dezvoltarea, implementarea și întreținerea soluțiilor software și hardware, infrastructura IT (servere, rețele, cloud computing) și securitatea cibernetică. IT&C reprezintă baza transformării digitale, asigurând suportul tehnologic necesar pentru funcționarea altor sectoare (inclusiv comerțul digital și serviciile FinTech) și facilitând inovația continuă. În multiple studii, investițiile în IT&C s-au dovedit a fi motorul principal al creșterii economice digitale.

*Investițiile în echipamente digitale (hardware și tehnologie de consum***)** Cheltuielile pentru echipamente digitale se referă la achiziționarea de calculatoare, smartphone-uri, tablete, sisteme de operare și alte tehnologii de consum, precum și la dezvoltarea infrastructurii necesare pentru a susține conectivitatea. Aceste investiții reflectă gradul de digitalizare al consumatorilor și al mediului de afaceri, având un impact direct asupra capacității de adoptare și exploatare a noilor tehnologii digitale.

Serviciile digitale și aplicațiile mobile Acest sector include dezvoltarea și distribuția de software pentru aplicații mobile, platforme de streaming, rețele sociale, gaming și alte servicii

[11] G2B- Government to business

[12] se referă la activități economice sau industrii care se bazează intens pe cercetare științifică și inovare tehnologică. Este un concept similar cu **„high-tech"** sau **„knowledge-based economy",** dar cu accent mai puternic pe componenta de cercetare fundamentală și aplicată.

[13] se referă la activități, industrii sau sectoare economice care **se bazează** în mare măsură pe **creație artistică, design și conținut cultural**.

online care îmbunătățesc experiența utilizatorului. Aceste servicii contribuie la crearea unui mediu interactiv și conectat, răspunzând cerințelor tot mai dinamice ale consumatorilor moderni.

FinTech și servicii bancare digitale FinTech-ul reprezintă inovațiile tehnologice aplicate sectorului financiar, de la plăți electronice și servicii bancare online la blockchain, criptomonede și soluții de crowdfunding. Acest sector modernizează sistemele tradiționale de plată și gestionează riscurile financiare prin tehnologii avansate, facilitând tranzacții rapide și sigure .

Digitalizarea administrației și a serviciilor publice (e-governance) Guvernele investesc tot mai mult în digitalizarea serviciilor publice pentru a simplifica interacțiunea cetățenilor cu instituțiile statului. Acest proces include implementarea de platforme online pentru plăți, documente electronice, interoperabilitate între sisteme și alte soluții menite să sporească transparența și eficiența proceselor administrative.

Piața IT din România a ajuns la o valoare de 9 miliarde de euro, iar rata de creștere a sectorului IT este de 15 – 17% anual, de trei ori mai rapid decât media națională, arată datele Asociației Patronale a Industriei de Software și Servicii (ANIS), care anunță rezultatele celui mai recent studiu desfășurat asupra stării industriei IT în România.

Politici fiscale în domeniul IT din România

Istoria scutirii de impozit din IT începe în 2001, când guvernul condus de premierul Adrian Năstase a adoptat prin ordonanţa de Guvern o serie de masuri ce schimbau domeniul fiscal, printre care si scutirea întregului sector IT&C de plata impozitului pe venit.

În 2001, guvernul condus de premierul Adrian Năstase a adoptat prin Ordonanță de Guvern (OG 7/2001) o serie de măsuri ce schimbau domeniul fiscal, printre care și scutirea întregului sector IT&C de la plata impozitului pe venit. Astfel, conform art. 6 lit. l din OG 7/2001 *Sunt venituri scutite de impozit pe venit, veniturile din salarii ca urmare a activităţii de creare de programe pentru calculator încadrarea în activitatea de creaţie de programe pentru calculator se face prin ordin comun al ministrului muncii şi solidarităţii sociale, al ministrului comunicaţiilor şi tehnologiei informaţiei şi al ministrului finanţelor publice* (www.legislatie.just.ro , 2025). La momentul adoptării ordonanței privind impozitul pe venit (OG 7/2001) s-a efectuat o estimare a impactului bugetar privind aplicarea acestor prevederi pentru 15.000 persoane iar costul bugetar anual a fost evaluat la 14 mil. EUR la un curs de 2,6 RON/EUR, ceea ce însemnă aproximativ 0,2% din PIB.

Printre motivele care au stat la baza adoptării acestei măsuri au fost legate de stimularea sectorului tehnologic în România și dorința de a consolida forța de muncă din acest sector, prin stoparea emigrării specialiștilor din tară.

Astfel, între anii 2000 și 2004, era aplicat regimul de impozitare progresivă a veniturilor obținute din orice sursă, iar cotele prevăzute erau între 18% și 40%. Acest sistem de impozitare a fost adoptat în anul 1991, utilizând diferite grile de cote. Din 2005 s-a introdus cota unică de impozitare, în valoare de 16% (a cărei aplicabilitate s-a extins și către alte baze de impozitare), și care a fost modificată în 2018 (prin OUG 79/2017) la 10%.

Principalele modificări aduse de OUG 79/2017 privind impozitarea veniturilor de natură salariala sau efectele "revoluții fiscale":

▪ Reducerea cotei de impozit pe venit de la 16% la 10%;

▪ Reducerea cotei totale a contribuțiilor sociale obligatorii cu 2 puncte procentuale, de la 39,25% la 37,25%;

▪ Reducerea numărului contribuțiilor sociale de la 6 la 3, respectiv: ▪ contribuția de asigurări sociale (CAS) – 25%,

▪ contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS) – 10%

▪ contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM) – 2,25%;

▪ Transferul de la angajator la angajat a obligațiilor privind contribuțiile sociale obligatorii datorate în cazul veniturilor din salarii și asimilate salariilor;

▪ Adăugarea unor cote suplimentare de CAS (de 4%, respectiv 8%) pentru condiții deosebite, speciale sau alte condiții de muncă definite potrivit legii

O consecință importantă a acestui set de măsuri a fost diminuarea salariului net al angajaților IT scutiți de impozit cu puțin peste 6%.

Conform legii, facilitatea fiscala acordata sectorului IT se traduce in scutirea unei anumite părţi a angajaţilor de plata impozitului pe venit in valoare de 10%, celelalte contribuţii fiind plătite normal (CAS, CASS etc.).

La sfârșitul anului 2024, sectorul IT din Romania este evaluat undeva 8,8 miliarde de EUR reprezentând aproximativ 4% din PIB (conform studiului ANIS[14]), cu o rata de creştere anuala de 15-17% (intre anii 2015 si 2020), de trei ori mai rapida decât media națională. Deşi numărul de angajați din sectorul IT (software si servicii) creste cu 890% intre 2001 si 2024, ponderea activităţilor acestui sector din PIB a înregistrat o apreciere de 2000% in timp ce PIB-ul tarii a crescut cu aprox. 630%. Astfel, se poate concluziona ca ritmul de creştere a sectorului IT in economia României sau a importantei acestuia este semnificativ mai rapid decât evoluţia economica a tarii, per ansamblu.

Mai jos câteva dintre elementele principale între anii 2001 și 2024 privind evoluția creșterii sectorului economic digital (https://insse.ro/cms/ro, 2025)

Curs RON /EUR	2.603	3.683	4.456	4.445	4.932
Indicatori economici	2001	2008	2012	2015	2024
Nr de angajați IT (Software și servicii)	15000	50000	57000	80000	147000
Ponderea activităților aferente sectorului IT (software și servicii) în PIB	0.2%	2,40%	2,20%	2,80%	4%
PIB (mld Euro)	45	140	134	159	286
Salariul mediu brut pe economie (EUR)	159	595	475	543	1236

Table 2

[14] ANIS- Asociatia Patronala a Industriei de Software si Servicii din Romania

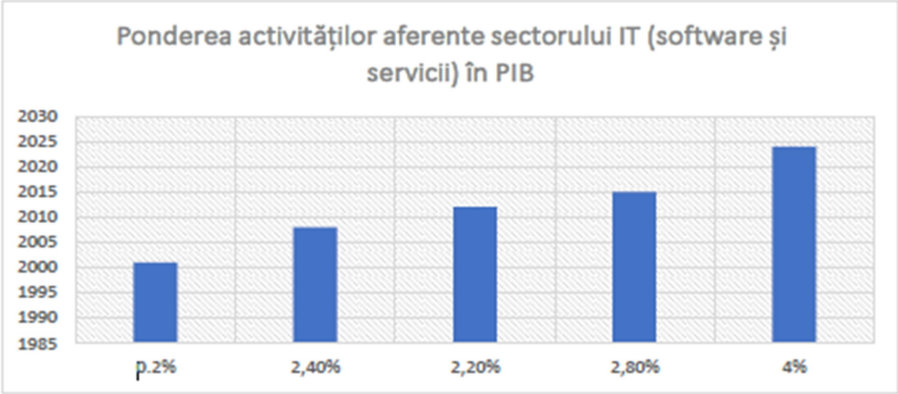

Table 3

În prezent, pentru ca un angajat să beneficieze de scutirea privind impozitul pe venitul din salarii, trebuie îndeplinite cumulativ, următoarele condiții (art. 60, alin. 2 din L227/2015 – Codul Fiscal):

▪ angajatul desfășoară activități de creare programe pentru calculator în condițiile stabilite prin ordinul comun al Ministerul Cercetării și Inovării, Muncii, Finanțelor și al Educației:

▪ compania angajatoare trebuie să fie înregistrată la ONRC (Oficiul Național al Registrului Comerțului) sub un anumit cod CAEN (legat de crearea de programe soft);

▪ poziția pe care este angajată persoana trebuie să fie una din ocupațiile specifice domeniului IT conform codului COR;

▪ angajatul deține o diplomă de studii superioare recunoscută/curs acreditat sau urmează cursurile unei instituții de învățământ superior acreditate;

▪ angajatorul a realizat venituri din activitatea de creare de programe pentru calculator destinate comercializării în precedentul an fiscal, în valoare de cel puțin 10.000 EUR/luna pentru fiecare angajat care beneficiază de scutire;

▪ scutirea se aplică la locul unde se află funcția de bază – aceasta prevedere a intrat în vigoare începând cu 1 Noiembrie 2023 și a fost adăugată prin adoptarea Legii 296/2023;

▪ scutirea se aplică pentru veniturile brute lunare de până la 10.000 lei inclusiv, obținute din salarii, în baza unui contract individual de muncă, raport de serviciu, act de delegare sau detașare sau a unui statut special prevăzut de lege – această prevedere a intrat în vigoare începând cu 1 Noiembrie 2023 și a fost adăugată prin adoptarea Legii 296/2023.

Mai jos se regăsește o listă cu salariile medii pe funcții în domeniul IT (Macarie, 2025):

Salarizare medie în domeniul IT în funcție de poziția deținută

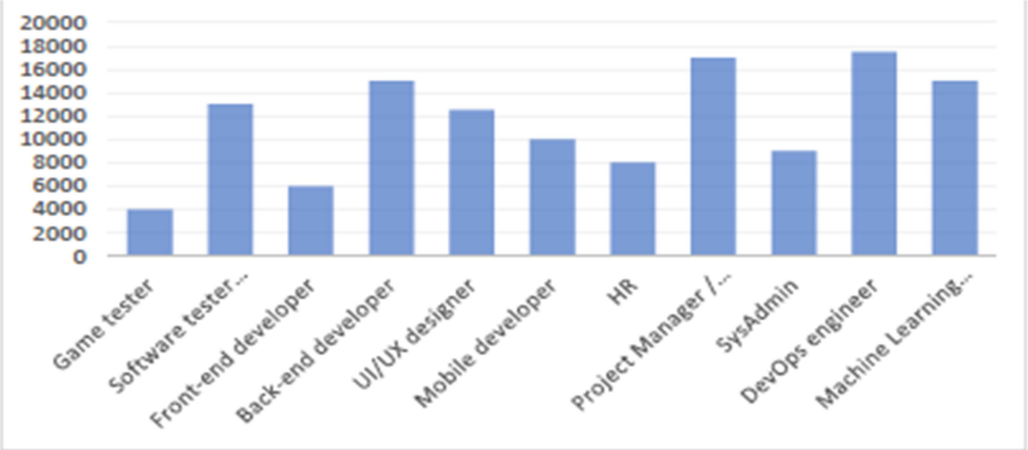

Table 4

Așadar, scutirea de impozit a veniturilor din salarii ca urmare a activității de creare de programe pentru calculator nu se alocă în mod automat, angajatorul având responsabilitatea de a determina încadrarea unei persoane în lista de ocupații specifice activităților de creare de programe pentru calculator, pentru a putea beneficia de scutirea de impozit, și de a pregăti documentele justificative care se au în vedere la încadrarea persoanelor scutite de la plata impozitului pe venit. (Stefanescu, 2025)

Alte elemente introduse în prevederile Legii 296/2023 care au influențat modul de calcul al salariului angajatului (începând cu 1 Noiembrie 2023):

▪ Posibilitatea reducerii cotei contribuției de asigurări sociale (CAS) plătite de angajat (la inițiativă acestuia), cu punctele procentuale corespunzătoare cotei de contribuție la fondul de pensii administrat privat (pentru anul 2023 cota de contribuție la fondului de pensii administrat privat a fost 3,75% iar începând cu 2024 aceasta valoare s-a modificat la 4,75%);

▪ la locul unde se află funcția de bază, partea din venitul brut lunar ce depășește 10.000 lei NU beneficiază de facilități fiscale atât în ceea ce privește scutirea privind impozitul pe venit cât și legat de posibilitatea reducerii cotei contribuției de asigurări sociale conform punctului de mai sus;

Consecință importantă a acestor modificări a fost diminuarea venitului net al angajaților având un salariu mai mare de 10000 de RON brut, o dată prin aplicarea impozitului pe venit asupra venitului salarial ce depășește 10000 de RON, precum și prin impozitarea tichetelor de masa și a voucherelor de vacanta (în caz că sunt acordate).

În tabelul de mai jos se poate vedea impactul direct asupra salariilor din domeniul IT (https://ebillio.ro, 2025).

Tip contribuție	Decembrie 2024	Ianuarie 2025
CAS	20,25%	25%
CASS	10%	10%
Impozit pe venit	0%	10%
CAM	2,25%	2,25%

Table 5

Element	Decembrie 2024	Ianuarie 2025	Modificare
Salariu brut	8000	8000	0
CAS	1620	2000	+380
CASS	800	800	0
Impozit pe venit	0	520	+520
Salariu net	**5580**	**4680**	**-900**
CAM (angajator)	180	180	0
Cost total angajator	8180	8180	0

Table 6

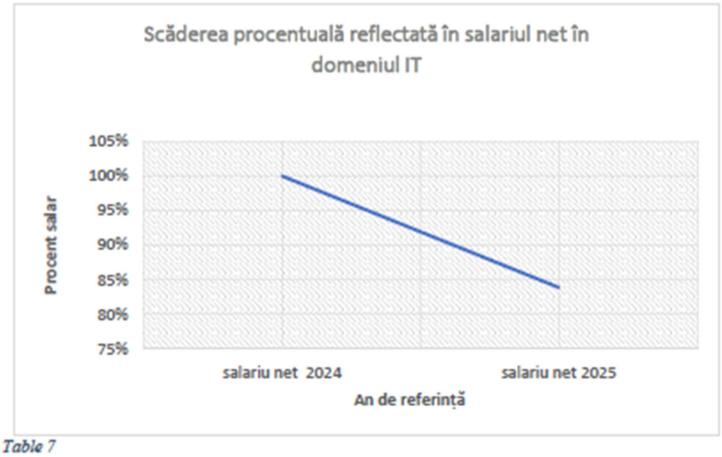

Table 7

Modificarea facilităților fiscale privind impozitarea veniturilor salariale din sectorul IT afectează undeva la 80% din persoanele care beneficiază de această scutire (147.000), conform studiului ANIS (Asociaţie Patronală a Industriei de Software şi Servicii) publicat la sfârșit de 2023.

Impactul noilor politici fiscale asupra economiei digitale

Pe lângă impactul său direct (care are cea mai mare pondere în impactul total), industria de software și servicii IT are însă și un important efect de multiplicare în economie, mai ales din perspectiva locurilor de muncă create, impulsul inițial al producției de software și servicii IT antrenând o creștere a cererii pentru alte ramuri economice. Impactul indirect și indus al industriei de software și servicii IT este detaliat în cele ce urmează. (ANIS, 2021)

Impactul indus	16%%	0,55*Impactul direct	24%	1,05* Impact Direct
Impactul indirect	19%		27%	
Impactul direct	65%		49%	
Valoare adăugată brută			Angajați	

Table 8

Noile politici fiscale, care vizează reducerea acestor scutiri sau creșterea contribuțiilor sociale, riscă să diminueze atractivitatea sectorului IT românesc pe plan regional. Într-un context european competitiv, în care țări precum Polonia, Bulgaria și Ungaria oferă facilități fiscale similare sau chiar mai generoase, România riscă să piardă talente, investiții și companii.

În mod particular, aceste politici pot afecta startup-urile din domeniul tehnologic, care se bazează pe flexibilitate fiscală și costuri reduse pentru a crește. Pentru un startup aflat în fază incipientă, orice creștere a poverii fiscale poate însemna pierderea competitivității sau chiar închiderea activității. Astfel, dinamica ecosistemului antreprenorial digital este fragilizată, iar capacitatea de inovare scade.

Mai mult, în lipsa unor politici de compensare (precum granturi pentru cercetare-dezvoltare, deduceri fiscale pentru investiții în tehnologie sau susținerea formării continue), noile măsuri fiscale pot genera un efect de descurajare asupra întregului lanț de valoare

digital. Companiile ar putea migra către forme alternative de muncă (PFA, microîntreprinderi), iar unele talente vor căuta locuri de muncă în străinătate, accentuând fenomenul de brain drain[15].

În acest context, este esențial să analizăm efectul de levier al economiei digitale în România. Efectul de levier economic se referă la capacitatea unui sector de a multiplica impactul fiecărei investiții asupra altor domenii economice. În cazul IT-ului românesc, fiecare leu investit generează între 2 și 2,8 lei în economie, datorită efectelor directe, indirecte și induse.

Acest efect se manifestă în mai multe direcții:

Efect direct: contribuția sectorului IT&C la PIB (peste 8% în 2024), prin salarii, taxe, exporturi de servicii digitale.

Efect indirect: creșterea cererii pentru servicii conexe — juridice, de contabilitate, HR, marketing, imobiliare.

Efect indus: consumul ridicat al angajaților IT stimulează sectoarele HoReCa, retail, turism, educație privată.

Efect structural: digitalizarea altor sectoare (administrație, sănătate, educație, industrie) crește eficiența generală a economiei.

Prin urmare, orice măsură fiscală care frânează dezvoltarea digitală nu afectează doar companiile de IT, ci întregul ecosistem economic. Un efect de **levier negativ** se poate instala atunci când politicile fiscale punitive reduc investițiile, migrează capitalul uman și determină scăderea competitivității naționale.

Pe de altă parte, politicile fiscale bine calibrate pot valorifica efectul de **levier pozitiv** al digitalizării. Spre exemplu, acordarea de deduceri fiscale pentru automatizarea proceselor în IMM-uri, scutiri pentru R&D sau investiții în infrastructură digitală pot stimula creșterea economică sustenabilă. Este important de înțeles că economia digitală nu este un sector izolat, ci un factor transversal, cu impact asupra tuturor ramurilor economice. Agricultura, transporturile, educația, medicina — toate devin mai eficiente și competitive prin integrarea tehnologiilor digitale. Astfel, politicile fiscale care sprijină sau frânează acest motor au un efect multiplicat, pe termen lung.

Efectul de levier descrie influența pe care o are investiția într-un sector asupra altor ramuri economice. În cazul economiei digitale, și în special al sectorului IT, acest efect este puternic:

Pentru fiecare 1 leu generat în IT, economia beneficiază de până la 2,5–2,8 lei în activitate economică suplimentară (prin lanțuri de aprovizionare, consum și digitalizare).

IT-ul influențează pozitiv alte sectoare: agricultură (prin tehnologii de precizie), educație (prin platforme digitale), administrație (prin servicii e-gov) și sănătate (prin e-health).

Reducerea dinamicii acestui sector, ca urmare a măsurilor fiscale, poate duce la amplificarea unui efect de levier negativ – o scădere în IT poate determina pierderi și în industriile colaterale.

Concluzii

Noile politici fiscale introduse recent — precum modificarea regimului de scutiri de impozit pe venit pentru IT-iști sau creșterea contribuțiilor sociale — au generat preocupări semnificative în rândul companiilor din domeniu. Aceste măsuri au impact direct asupra competitivității economiei digitale și influențează modul în care funcționează efectul de levier al acestui sector strategic.

[15] (denumire atribuită acestui fenomen de către reprezentanții Societății Regale din Londra) sau "**pierderea de capital uman**" se referă la procesul de emigrare a persoanelor instruite și talentate spre națiuni dezvoltate, ca urmare a salariilor mici, lipsei oportunităților de dezvoltare sau a altor motive care pot fi invocate în țara de origine.

Efecte pozitive posibile ale noilor politici fiscale

Deși multe dintre efectele sunt percepute ca negative, unele măsuri pot avea implicații benefice pe termen mediu și lung, dacă sunt parte a unei strategii coerente:

Creșterea contribuțiilor bugetare: Eliminarea scutirilor fiscale poate conduce la o majorare a veniturilor la bugetul de stat, fonduri ce pot fi redirecționate către educație digitală, infrastructură IT sau digitalizarea administrației publice.

Alinierea fiscală la standarde europene: Prin eliminarea tratamentului preferențial, România se aliniază cu multe state membre UE care nu oferă scutiri fiscale pe bază de domeniu, reducând riscul de sancțiuni sau dezechilibre fiscale.

Încurajarea performanței și inovației reale: Companiile IT ar putea fi stimulate să investească mai mult în cercetare și dezvoltare pentru a compensa presiunea fiscală, ducând la o maturizare a pieței și la creșterea valorii adăugate per produs.

Potențial pentru deduceri inteligente: Dacă noile politici includ facilități fiscale direcționate spre investiții (ex. deduceri pentru R&D sau automatizare), se pot genera efecte multiplicatoare sustenabile.

Efecte negative asupra companiilor IT

Totuși, în lipsa unor măsuri compensatorii, efectele negative tind să prevaleze în percepția generală și în realitatea de piață:

Scăderea atractivității pentru investitori străini: România riscă să devină mai puțin competitivă în comparație cu alte state est-europene care oferă încă facilități fiscale pentru sectorul digital (ex. Polonia, Bulgaria).

Presiune pe costuri salariale: Eliminarea scutirilor reduce veniturile nete ale angajaților IT. Pentru a păstra personalul calificat, companiile trebuie să compenseze prin salarii brute mai mari, ceea ce crește costurile operaționale.

Migrația forței de muncă: În lipsa unui regim fiscal atractiv, există riscul accentuării migrației specialiștilor IT către țări cu salarii mai mari și taxe mai prietenoase.

Pierderea competitivității startup-urilor: Companiile aflate în stadii incipiente, cu marje mici, sunt cel mai expuse. Noile taxe le pot face neviabile economic, reducând inovația locală.

Dezvoltarea economiei gri: Creșterea poverii fiscale poate stimula migrarea către forme de muncă alternative (microîntreprinderi, PFA, freelancing nedeclarat), afectând colectarea fiscală pe termen lung.

Menținerea unui echilibru și evitarea acestor riscuri și a valorifica potențialul economiei digitale, politicile fiscale trebuie să fie parte a unui plan coerent și predictibil. Soluții pentru această situație ar putea fi deduceri pentru activități de cercetare și inovare, granturi pentru digitalizarea IMM-urilor, facilități fiscale pentru formarea profesională în IT care pot echilibra eliminarea scutirilor generale și susține competitivitatea sectorului pe termen lung.

Unele dintre primele reacții la noile politici fiscale au fost următoarele (Zamfir, 2025):

UiPath, unul dintre cei mai mari angajatori din IT românesc, a anunțat că va diversifica operațiunile în alte țări din cauza schimbărilor fiscal;

• Asociațiile de IT (ANIS, Cluj IT) au cerut guvernului menținerea unor facilități ajustate pentru a păstra competitivitatea.

• Freelancerii și PFA-urile au raportat o scădere a veniturilor nete din cauza noilor impozite.

În concluzie, impactul noilor politici fiscale asupra economiei digitale din România trebuie evaluat nu doar în termeni de venituri bugetare pe termen scurt, ci și în contextul efectului de levier macroeconomic. O abordare fiscală strategică, care echilibrează nevoile bugetare cu

susținerea inovației, poate transforma România într-un lider regional al transformării digitale. În schimb, măsuri fiscale necorelate cu dinamica globală pot eroda progresele realizate în ultimii 20 de ani.

Bibliografie

1. GreeLane. (2025, 05 10). *www.greelane.com*. Retrieved from www.greelane.com: https://www.greelane.com/ro/%C8%99tiin%C8%9B%C4%83-tehnologie-math/stiinte-sociale/gig-economy-4588490/
2. https://blogdeit.ro/scutirea-de-impozit-in-it-intre-necesitate-si-controversa/
3. https://economedia.ro/top-cele-mai-puternice-companii-de-it-din-romania-si-o-radiografie-a-industriei-anis-nu-avem-o-piata-interna-75-din-venituri-sunt-realizate-din-exporturi.html?uord=kV-uIWFwtWQsH8%3D_/_szLSWASgsunsNVmDy6xGlrIre9hDheHFCPPF2KVj58WYARrI7Zll-ulYiDKcqvgzR5OpKPPVthN4NY7IHunsGHkDyZxW2/HrF7hWMpHZPE/l10N4Rz7I4a
4. https://hackingwork.ro/industria-it-din-romania-in-2025-brainspotting/
5. https://ro.kamiltaylan.blog/keynesian-multiplier/
6. https://sitt.ro/pages/blog/entry/scurt-istoric-al-impozitarii-in-sectorul-it/
7. https://sitt.ro/pages/blog/entry/scurt-istoric-al-impozitarii-in-sectorul-it/
8. https://www.zf.ro/business-hi-tech/studiu-anis-industria-it-romania-atins-15-5-miliarde-euro-2023-22523356
9. Macarie, M.-G. (2025, 05 11). *https://blogdeit.ro*. Retrieved from https://blogdeit.ro: https://blogdeit.ro/salariile-din-it-in-2024/
10. RATB. (2025, 05 12). *www.ratb.ro*. Retrieved from www.ratb.ro : https://www.ratb.ro/economia-digitala-avantaje-si-dezavantaje-de-care-trebuie-sa-fim-constienti/
11. Stefanescu, O. (2025, 05 10). *https://www.agendaconstructiilor.ro.* Retrieved from https://www.agendaconstructiilor.ro: https://www.agendaconstructiilor.ro/files/digitalizarea-in-constructii-industrie/anis-industria-it-si-a-demonstrat-rezilienta-si-continua-parcursul-ascendent.html
12. www.legislatie.just.ro . (2025, 05 10). *www.legislatie.just.ro* . Retrieved from www.legislatie.just.ro : https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/29951
13. Zamfir, C. (2025, 05 14). *www.startupcafe.ro*. Retrieved from https://startupcafe.ro/patronat-firme-itceliminare-scutire-impozit-pericol-stabilitate-htm-29978

DEZVOLTAREA TEHNOLOGIEI ÎN SISTEMUL BANCAR

Morar Precup Emilian

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Andreea Ignat

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

Recent technological advancements have profoundly transformed the banking sector, reshaping operational models, customer interactions, and service delivery. This paper examines the evolution of banking technologies with a particular focus on mobile banking, cloud computing, artificial intelligence, blockchain, and open banking frameworks. It analyzes how these innovations enhance operational efficiency, security, personalization, and customer experience, while also influencing consumer behavior toward digital and cashless services. Furthermore, the study explores the role of advanced data analytics and AI in fraud detection and risk management. Emerging challenges related to cybersecurity, regulation, and data protection are critically discussed. The paper concludes that technological integration is a key driver of competitiveness and sustainability in the modern banking industry, while highlighting future perspectives and strategic implications for financial institutions.

Keywords: *Digital banking; Mobile banking; Artificial Intelligence; Blockchain technology; Cloud computing; Open banking*

Introducere

Recent, tehnologia a avut un impact semnificativ asupra tuturor domeniilor vieții noastre, inclusiv în domeniul bancar. Evoluția rapidă a tehnologiei a dus la o schimbare fundamentală în modul în care băncile funcționează, interacționează cu clienții lor și își desfășoară activitățile zilnice[1]. Tema proiectului, „Evoluția tehnologiilor în domeniul bancar", se concentrează pe modul în care progresele tehnologice recente au modificat industria bancară, in beneficiul clientilor, cât și instituțiile financiare.

Scopul principal al acestui proiect este de a studia și înțelege efectele tehnologiei moderne în sistemul bancar. Concret, obiectivul proiectului este: să exploreze tehnologiile de vârf care au afectat și încă afectează sistemul bancar, să prezică viitorul bancar și cum va schimba aceasta industria în viitorul apropiat.

Tehnologii mobile. Aplicatii mobile banking:

Definiție și specificație

Aplicațiile mobile banking facilitează accesul la serviciile bancare prin intermediul dispozitivelor mobile, cum ar fi smartphone-uri și tablete. Aceste aplicații au o gamă largă de capabilități, inclusiv: verificarea soldului conturilor, transferul de bani între conturi, plata

[1] (Deloitte, 2022) - *The Future of Digital Banking: Trends and Insights*
 (McKinsey & Company, 2022) - *Digital Disruption in Banking: How to Stay Ahead*

facturilor, gestionarea cardurilor de credit și de debit și primirea informațiilor despre starea contului.

Aplicațiile mobile banking au modificat modul în care consumatorii interacționează cu băncile lor. Ele facilitează accesul la informații financiare și la servicii bancare non-stop, eliminând necesitatea de a vizita o bancă fizică. Acest lucru a dus la o creștere semnificativă a popularității serviciilor bancare digitale, acest lucru este valabil mai ales pentru cei mai tineri și mai cunoscători de tehnologie.

Plata mobila:

Astăzi, sistemele de plată mobilă sunt mai populare datorită confortului și securității lor. Metodele de plată pe mobil, cum ar fi Apple Pay, Google Pay și Samsung Pay,BT Pay, permit utilizatorilor să efectueze tranzacții sigure și rapide folosind telefoanele lor mobile.

Caracteristicile de plată mobilă includ:

Portofele digitalizate: Aceste servicii facilitează stocarea de monedă digitală, carduri de debit și alte metode de plată, aceste metode nu mai sunt apoi necesare pentru plată.

Tehnologia NFC: Procesul de plată a telefonului este simplu, tot ce trebuie să faceți este să îl țineți aproape de stația de plată și să transmiteți informațiile despre plată în siguranță.

Autentificare biometrică: autentificarea biometrică, cum ar fi utilizarea amprentelor digitale sau a imaginilor faciale, este folosită pentru autentificarea utilizatorilor în timpul tranzacțiilor. Numai utilizatorul autorizat poate finaliza tranzacția.

Impactul asupra comportamentului consumatorului:

Implementarea tehnologiei mobile banking a avut un impact semnificativ asupra comportamentului consumatorilor, această tehnologie a modificat modul în care aceștia își gestionează finanțele și interacționează cu instituțiile financiare.

Avantajele consumatorilor includ:

Comoditate: Clienții pot accesa serviciile bancare non-stop din orice locație, fără a fi nevoiți să viziteze o sucursală fizică.

Eficiență: Procesul este rapid, ceea ce reduce timpul necesar pentru finalizarea tranzacțiilor și gestionarea conturilor.

Transparență: Accesul în timp real la informațiile financiare le permite utilizatorilor să aibă acces mai îndeaproape la finanțele lor și să ia decizii informate.

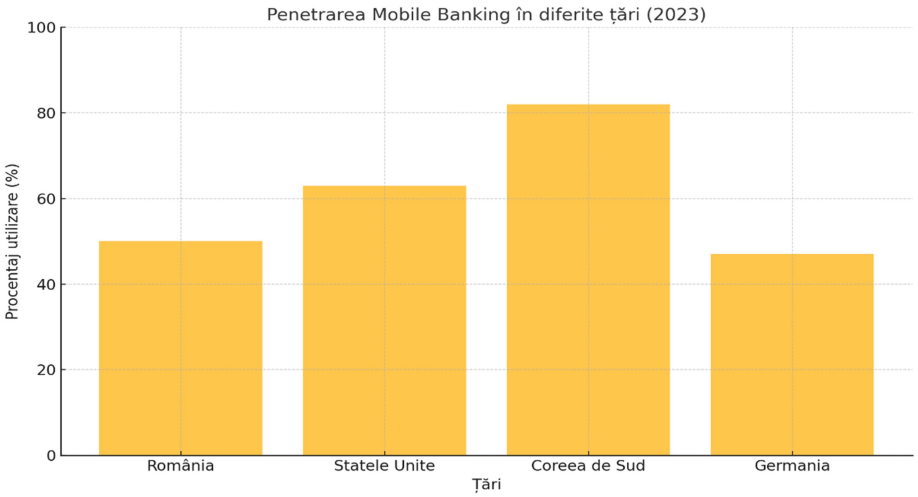
Totodata evolutia tehnologiei a dus la adoptarea de noi comportamente printre utilizatori:

Preferință pentru digital: cu tot mai mulți consumatori care au acces la aplicații mobile, ei preferă din ce în ce mai mult să utilizeze metode digitale în detrimentul metodelor tradiționale.

Creșterea tranzacțiilor fără numerar: metodele de plată mobile și transferurile digitale au dus la o scădere a necesității de a folosi numerar în tranzacțiile de zi cu zi.

Fidelizarea clienților: băncile care utilizează aplicații mobile intuitive și funcționale într-o manieră pozitivă și-au sporit reținerea clienților datorită experienței îmbunătățite pe care o oferă.

Grafic cu utilizarea mobile banking in diferite tari

Sursa date:
https://www.statista.com/statistics/1440760/mobile-and-online-banking-penetration-worldwide-by-country/

Utilizarea tehnologiei în sistemul bancar.

Stocarea in cloud și procesarea datelor:

Tehnologia cloud se bazează pe utilizarea serverelor din datacentere securizate (proprii sau inchiriate) care stochează, gestioneaza și proceseaza informații la un nivel centralizat, în loc să utilizeze servere locale sau computere personale. În domeniul bancar, adoptarea tehnologiei cloud a condus la numeroase beneficii, printre care:[2]

Scalabilitate: Băncile pot modifica cu ușurință resursele IT pentru a se potrivi cerințelor tot mai mari, de exemplu, volum crescut de tranzacții sau spațiu de stocare suplimentar.

Flexibilitate: cloud-ul permite băncilor să implementeze și să modifice aplicații și servicii mai rapid decât prin mijloace tradiționale.

Costuri reduse: migrarea către cloud reduce necesitatea unor cheltuieli mari de hardware și întreținere prin oferirea unui model de cost bazat pe abonament.

Servicii cloud care sunt adaptate solicitărilor clienților:

Tehnologia cloud permite băncilor să ofere clienților servicii inovatoare și eficiente. Aceste servicii sunt furnizate de:

Bănci online și Mobile Banking: Platformele de banking online și aplicațiile mobile banking sunt de obicei găzduite pe servere care sunt situate în cloud, ceea ce asigură accesibilitate non-stop, performanță optimă și actualizări rapide.

Servicii de personalizare: cloud-ul permite băncilor să aibă acces la date la scară largă, ceea ce le permite să creeze oferte și servicii personalizate pentru fiecare client în parte, în funcție de comportamentul și preferințele acestora.

Asistență clienți: soluțiile de asistență pentru clienți care se bazează pe cloud, inclusiv roboții de chat și asistenții virtuali, au o capacitate de asistență 24/7, răspunzând rapid întrebărilor și preocupărilor clienților.

[2] (PwC, 2022) - *AI in Financial Services*

Inteligența artificială

Folosirea inteligentei artificiale in domeniul bancar are ca scop următoarele operații:

Analiza datelor cu tehnologie avansată:

În domeniul bancar, analiza avansată a datelor utilizează metode complexe și computere pentru a obține informații importante din seturi de date mari și diverse care sprijină luarea de decizii în cunoștință de cauză și optimizează procesele bancare.

Analiza avansată a datelor este o componentă crucială a instrumentelor bancare, oferă beneficii semnificative pentru îmbunătățirea serviciilor, reducerea riscurilor și creșterea eficienței operaționale.

Prin utilizarea tehnologiilor de analiză a datelor, instituțiile financiare își pot transforma datele în informații care pot sprijini deciziile strategice și pot promova inovația continuă în industria bancară.

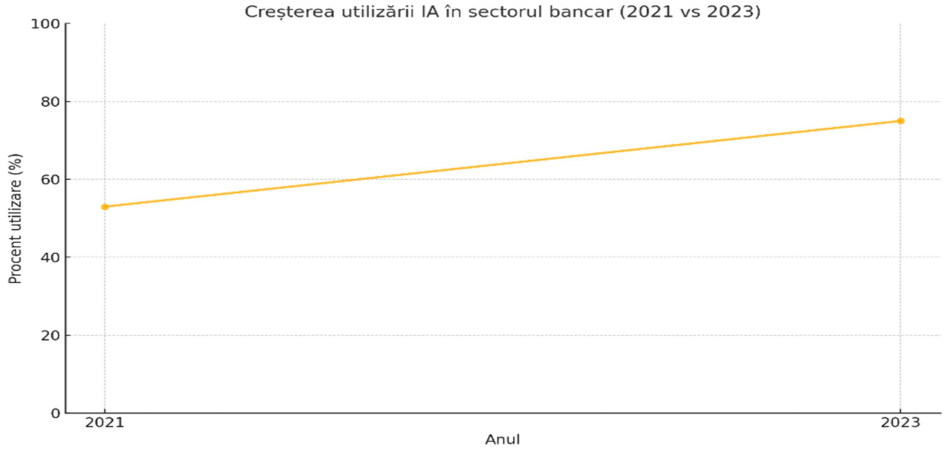

FIG: Conform unui studiu realizat de Bank of England, 75% dintre companiile financiare utilizează IA, în creștere față de 53% în urmă cu doi ani. Sursa (https://www.ft.com/content/d4d212a8-c63a-4b00-9f4c-e06ed59f9279)

Detectarea fraudelor și managementul riscului:

Detectarea Fraudei și evaluarea riscului sunt ambele cruciale pentru industria bancară, iar utilizarea analizei avansate a datelor și a inteligenței artificiale este necesară pentru a aborda aceste aspecte.

Detectarea fraudei

Pentru detectarea fraudei se aplica următoarele strategii

Analiza modelelor predictive:

Băncile folosesc metode de învățare automata(machine learning) și de analiză a datelor pentru a recunoaște tranzacțiile suspecte sau neobișnuite. Aceste modele sunt instruite să recunoască neregulile care pot semnifica tranzacții incorecte din punct de vedere financiar sau comportament neautorizat.[3]

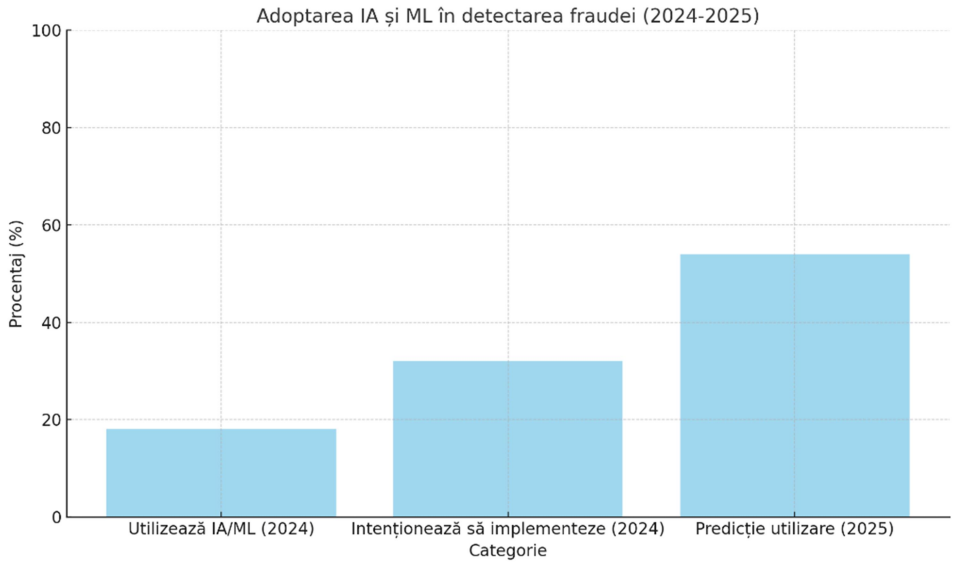
[3] (StartupCafe, 2023) - *Inteligența Artificială și Fraudele Financiare*

Urmărirea comportamentului utilizatorului:

Studiind în mod constant tranzacțiile și alte activități financiare, băncile pot recunoaște cazuri de comportament anormal. Aceste discrepanțe pot indica un comportament fraudulos, cum ar fi utilizarea necorespunzătoare a cardului sau spălarea banilor.

Rețele neuronale si învățare automata:

Băncile utilizează tehnologii precum rețelele neuronale și învățarea automată pentru a diferenția și a investiga comportamentul suspect. Aceste tehnologii au capacitatea de a analiza rapid și eficient seturi mari de date și de a identifica modele și tendințe ascunse care pot indica fraudă.

Sursa date grafic:
https://www.startupcafe.ro/afaceri/studiu-experti-inteligenta-artificiala-generativa-fraude-financiare.htm

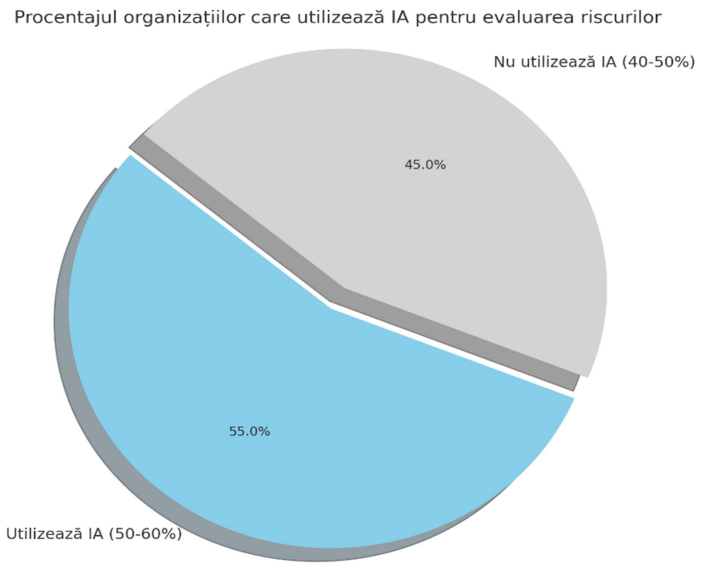
Evaluarea riscului

Inteligența artificială poate fi folosită în următoarele zone de evaluare de risc

Analiza avansata a creditului: Folosind informații istorice și diverse valori, băncile pot determina riscul asociat fiecărui client și pot avea scoruri de credit precise. Aceste scoruri facilitează decizia de a acorda sau nu credit și stabilesc limita maximă de credit în funcție de gradul de risc al clientului.

Sondajul riscului operațional: Băncile evaluează în mod constant riscurile operaționale ale proceselor și infrastructurii lor. Acest lucru poate implica recunoașterea și gestionarea riscurilor de fraudă, erori umane sau securitate cibernetică.

Utilizarea sistemului de alertă: Băncile folosesc alerte automate pentru a recunoaște și a evalua pericolele imediate și potențiale. Aceste sisteme facilitează băncilor să răspundă rapid la pericole și să ia măsuri preventive sau corective pentru a atenua efectele.

Sursa: https://www.economistul.ro/macroeconomie/beneficii-si-riscuri-ale-utilizarii-ia-in-economie-70508

Detectarea fraudei și evaluarea riscurilor sunt cruciale pentru industria bancară, iar utilizarea analizei avansate a datelor și a inteligenței artificiale este crucială pentru abordarea acestor probleme. Prin utilizarea modelelor predictive, monitorizării continue și tehnologiilor AI, băncile pot recunoaște și gestiona riscurile în timp real, ceea ce le va proteja de pierderile financiare și de alte consecințe negative asupra afacerii și clienților lor.

Blockchain și criptomonede

Tehnologia blockchain și criptomonedele au potențialul de a avea un impact semnificativ asupra industriei bancare, oferind soluții mai sigure, transparente și eficiente pentru efectuarea tranzacțiilor și gestionarea activelor. Cu toate acestea, implementarea acestor tehnologii va necesita abordarea problemelor legale, de securitate și de instabilitate. Băncile care combină cu succes aceste tehnologii vor avea capacitatea de a oferi clienților servicii inovatoare și inovatoare în domeniul digital.

Tehnologia Blockchain

Tehnologia blockchain este folosită în industria bancară pentru a asigura autenticitatea tranzacțiilor.

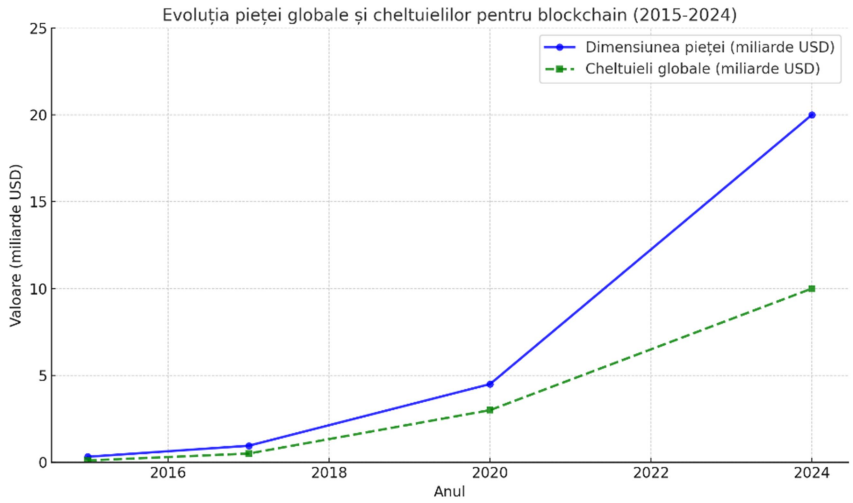
Tehnologia Blockchain este un registru distribuit care menține tranzacțiile într-o manieră de încredere, transparentă și imperceptibilă. În sectorul financiar, blockchain-ul are potențialul de a servi ca o nouă soluție pentru îmbunătățirea eficienței, securității și transparenței tranzacțiilor privind finanțele. Blockchain permite tranzacții rapide, sigure și ieftine pentru bani și plăți între țări.[4]

Beneficii:

Reducerea costurilor: evitarea intermediarilor și automatizarea proceselor scade taxa de tranzacție.

[4] (Techjury, 2023) - *Blockchain Statistics*
(Statista, 2023) - *Blockchain adoption and impact*

Viteză: transferurile sunt procesate mai rapid decât metodele tradiționale.
Siguranță: Tranzacțiile sunt semnate criptografic, ceea ce reduce probabilitatea de fraudă.

Surse: https://techjury.net/blog/blockchain-statistics/ https://www.statista.com/topics/5122/blockchain/

Criptomonede și bănci tradiționale.

Criptomonedele, cum ar fi Bitcoin și Ethereum, sunt tipuri de monede virtuale care utilizează tehnologia blockchain pentru a facilita tranzacțiile și a controla crearea de noi monede. Aceste active digitale au atras interesul băncilor, investitorilor și autorităților de reglementare datorită potențialului lor de a reforma sistemele financiare tradiționale.

Caracteristicile unice ale criptomonedelor:

Descentralizare: Criptomonedele nu sunt guvernate de o autoritate centrală care este direct implicată în reglementare sau control, cum ar fi o bancă centrală sau un guvern.

Siguranță: Utilizarea criptografiei complexe care este avansată asigură siguranța tranzacțiilor și integritatea datelor.

Transparență: Toate tranzacțiile sunt documentate într-un registru public, acesta se numește blockchain și toți participanții au acces la acesta.

Anonimitate: Utilizatorii pot efectua tranzacții fără a-și divulga informațiile personale, acest lucru este specific diferitelor criptomonede.

Concluzie:

Criptomonedele au potențialul de a revoluționa industria bancară și de a introduce noi produse financiare și investiții alternative. Cu toate acestea, adoptarea pe scară largă a criptomonedelor va necesita abordarea problemelor de reglementare și volatilitate. Băncile care sunt capabile să combine criptomonede într-un mod sigur și adecvat vor avea capacitatea de a oferi clienților servicii inovatoare și competitive, ca urmare, peisajul financiar global va fi transformat.

Contracte inteligente și transfer transfrontalier:

Contractele inteligente sunt acorduri digitale automatizate care sunt scrise direct în cod. Aceste acorduri sunt menținute pe blockchain și declanșate automat atunci când sunt îndeplinite condițiile necesare.

Beneficii:

Automatizare: Elimina necesitatea intervenției umane in vederea executării contractelor, aceasta scade frecventa erorilor si scade timpul de procesare.

Transparență: Toți termenii și condițiile sunt vizibile și nu pot fi modificate după ce contractul este documentat pe blockchain.

Reducerea costurilor: elimină costurile intermediarilor și reduce costurile asociate proceselor administrative și juridice.

Siguranță: Utilizarea criptografiei este responsabilă pentru asigurarea faptului că tranzacțiile sunt sigure și că datele nu pot fi modificate sau falsificate.

Aplicații în sectorul bancar:

Credite și împrumuturi: automatizează procesul de acordare și rambursare a creditelor, asigurându-se că acestea își îndeplinesc obligațiile contractuale.

Asigurare: Facilitează plata automata a daunelor in cazul producerii evenimentelor acoperite.

Gestionarea escrow: contractele inteligente pot automatiza eliberarea fondurilor asociate cu escrow, atunci când sunt îndeplinite condițiile.

Tranzacțiile internaționale prin blockchain și criptomonede au o alternativă rapidă, sigură și eficientă la metodele tradiționale de transfer, care necesită de obicei intermediari și procese complexe.

Beneficii:

Viteză: Transferurile internaționale blockchain sunt finalizate în minute sau secunde, în loc de zile, folosind metode tradiționale.

Costuri reduse: Eliminați costurile ridicate ale intermediarilor și reduceți taxele de conversie valutară.

Transparență și urmărire: Fiecare tranzacție este documentată pe blockchain, ceea ce permite identificarea ușoară a fondurilor și scade probabilitatea de fraudă.

Accesibilitate: facilitează accesul la servicii financiare pentru persoane fizice și organizații în regiunile în care băncile tradiționale au o prezență limitată.

Aplicații în sectorul bancar:

Remitențe: transferuri de bani care ocolesc intermediarii scumpi, în special pentru lucrătorii migranți și familiile acestora.

Plăți pentru comerțul internațional: facilitarea tranzacțiilor rapide și simple între companii din diferite țări.

Investiții externe: facilitează transferul rapid și eficient de fonduri pe piețele internaționale pentru investiții.

Contractele inteligente și tehnologiile internaționale blockchain au potențialul de a schimba fundamental industria bancară, oferind soluții mai eficiente, sigure și transparente la diferite probleme financiare. Implementarea acestor tehnologii va permite băncilor să reducă costurile, să îmbunătățească serviciile oferite clienților și să mențină un avantaj competitiv într-un mediu financiar digital și globalizat. Cu toate acestea, implementarea acestor soluții va necesita, de asemenea, abordarea problemelor juridice, de securitate și de interoperabilitate.

Influența noilor tehnologii asupra serviciilor bancare

Eficacitate operațională

Tehnologia modernă are un impact semnificativ asupra eficienței practice a băncilor. Combinația de soluții tehnologice avansate poate revoluționa modul în care băncile își desfășoară activitatea, ceea ce va duce la tranzacții mai rapide, costuri mai mici și servicii superioare pentru clienți. Automatizarea proceselor bancare presupune utilizarea roboților și a inteligenței artificiale pentru a finaliza sarcini banale și repetitive.

Beneficii:

Reducerea Greșelilor: Automatizarea reduce erorile umane, se asigură că operațiunile sunt executate cu o mai mare precizie.

Performanță crescută: Sarcinile sunt finalizate mai repede decât procesele umane, ceea ce îmbunătățește viteza de deservire a clienților.

Reducerea costurilor: automatizarea elimină necesitatea intervenției umane, aceasta elimină nevoia de personal și cheltuieli operaționale.

Experiența clientului (user experience)

Tehnologia modernă are un efect profund asupra modului în care băncile interacționează cu clienții lor, îmbunătățindu-le experiența prin servicii personalizate, accesibilitate sporită și interacțiuni mai rapide și mai eficiente.

Bănci digitale și bănci mobile (Digital&mobile banking)

Băncile digitale și aplicațiile mobile banking facilitează accesul și gestionarea conturilor bancare de pe diferite dispozitive mobile, fără a fi nevoie să viziteze o sucursală fizică.

Beneficii:

Accesibilitate: Clienții pot interacționa cu sistemul și își pot verifica conturile de oriunde și oricând.

Portabilitate: aplicațiile mobile banking au caracteristici precum plata facturilor, transferul de bani și prevenirea furtului sau pierderii cu carduri.

Timp de răspuns: tranzacțiile sunt procesate imediat, ceea ce oferă clienților o experiență rapidă și eficientă. Confidențialitate și securitate:

Tehnologia actuală este crucială pentru asigurarea siguranței și conformității în sectorul bancar. Aceste tehnologii facilitează băncilor să păstreze datele clienților, evitând frauda și respectând regulile stricte ale industriei. Păstrarea informațiilor personale și financiare ale clienților este esențială pentru menținerea încrederii acestora în instituțiile financiare.

Beneficii**:**

Confidențialitate: criptarea datelor pentru a le păstra confidențialitatea în timpul transportului și în timpul stocării.

Integritate: datele nu sunt modificate sau stocate corupt.

Acces controlat: Folosiți mai mulți factori de autentificare (MFA) și acces bazat pe roluri pentru a restricționa accesul la informațiile sensibile numai persoanelor autorizate.

Exemple:

- Criptare end-to-end: criptați datele de la punctul de origine până la destinație pentru a preveni detectarea și accesul neautorizat.

- Tokenizare: convertirea informațiilor sensibile în token-uri care nu au valoare intrinsecă pentru a proteja informațiile reale.

Detectarea și prevenirea fraudei:

Tehnologiile AI și Machine Learning sunt folosite pentru a observa tranzacțiile și a recunoaște comportamentul fraudulos în timp real.

Beneficii**:**

Urmărire constantă: Sondaj constant al tranzacțiilor care identifică și răspunde rapid la comportamentul suspect.

Analiza predictivă: utilizarea învățării automate pentru a identifica modele de comportament care sugerează o potențială fraudă.

Reducerea pierderilor: detectarea și prevenirea fraudelor în timp real reduc pierderile financiare și daunele clienților.

Exemple:

Sisteme de alertă: crearea de alerte imediate despre achiziții suspecte, permițând un răspuns rapid.

Analiza comportamentală: Urmărirea comportamentului utilizatorului pentru a recunoaște orice comportament anormal care ar putea indica fraudă.

Provocări și perspective în viitor

Securitate cibernetică:

Era digitală de astăzi este caracterizată de expunerea crescută a băncilor la riscurile cibernetice din cauza volumului mare de informații sensibile și tranzacții financiare care au loc online. Este esențial să existe securitate cibernetică pentru a păstra resursele financiare și pentru a proteja informațiile clienților.

Atacurile cibernetice

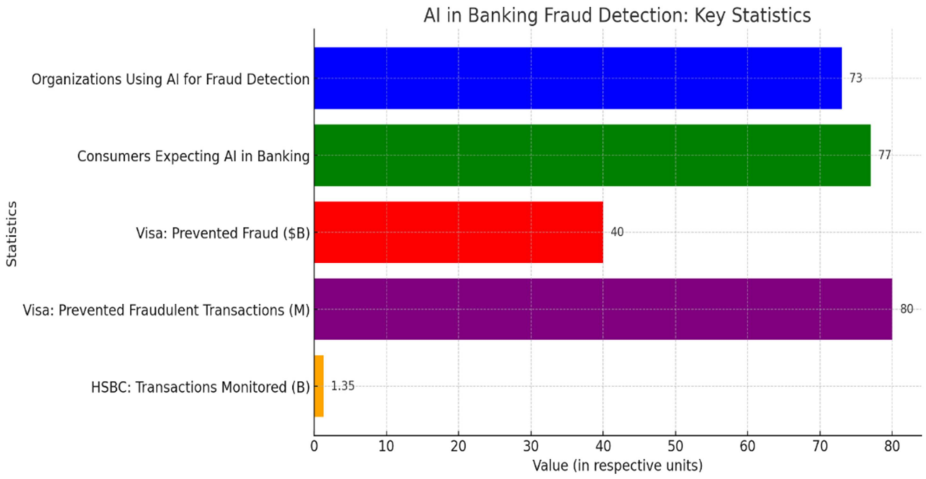
Atacurile cibernetice sunt compuse din atacuri de hacking, malware, phishing și DDoS, toate menite să obțină acces neautorizat, să compromită sau să paralizeze sistemele bancare.

Exemple:

- Hacking: intruziuni nepermise în sistemele bancare care preiau date sau bani.
- Programe malware: programe care sunt rău intenționate și fură informații sau dăunează operațiunilor.

Securitatea cibernetică în sectorul bancar este de o importanță capitală, având în vedere prevalența tot mai mare a atacurilor cibernetice.[5] Cheltuielile continue pentru tehnologiile avansate de securitate, educația și formarea utilizatorilor, precum și utilizarea inteligenței artificiale și a blockchain-ului sunt esențiale pentru protejarea datelor și a tranzacțiilor financiare. Planurile de viitor, implementarea tehnologiilor emergente, precum calculul cuantic, va avea un impact semnificativ asupra asigurării securității cibernetice puternice și eficiente.

[5] (BioCatch, 2023) - *AI Fraud and Financial Crime Survey.*
 (Reuters, 2024) - *Visa Prevented $40 Billion Worth of Fraudulent Transactions in 2023.*

Sursa https://www.biocatch.com/ai-fraud-financial-crime-survey , https://www.reuters.com/technology/cybersecurity/visa-prevented-40-bln-worth-fraudulent-transactions-2023-official-2024-07-23/

Reglementare

Reglementarea sectorului bancar este crucială pentru menținerea stabilității financiare, păstrarea intereselor clienților și evitarea activităților ilegale precum spălarea banilor sau finanțarea terorismului.

Principalele domenii de reglementare

Combaterea spălării banilor (AML): Legislația privind AML cere băncilor să implementeze politici și proceduri pentru a recunoaște și a preveni spălarea banilor și finanțarea terorismului.

Perspective: Reglementările privind AML sunt în continuă evoluție, iar băncile trebuie să ia măsuri actuale pentru a recunoaște și raporta tranzacțiile suspecte.[6]

Cunoașterea clientului (KYC – Know your customer): Reglementările KYC impun băncilor să recunoască și să verifice identitatea clienților lor pentru a preveni folosirea incorectă a tranzacțiilor financiare în scopuri ilegale.

Perspective: Utilizarea tehnologiilor de ultimă oră, cum ar fi verificarea electronică a identității și analiza automată a documentelor, poate spori eficiența proceselor KYC.

Protecția Consumatorului: Reglementările menite să protejeze consumatorii impun băncilor să fie responsabile și să furnizeze servicii care sunt transparente.

Perspective: Creșterea cantității de informații și educație financiară necesară clienților pentru a crește înțelegerea acestora cu privire la produsele și serviciile bancare.

Managementul riscului de afaceri: Băncile sunt supuse reglementărilor care impun reguli și proceduri care identifică, evaluează și gestionează riscurile, aceste riscuri sunt clasificate fie ca de credit, operaționale sau bazate pe piață.

Perspective: Utilizarea tehnologiilor de ultimă oră, cum ar fi analiza datelor și modelarea riscului, poate spori capacitatea băncilor de a gestiona eficient riscul.

Reglementarea este crucială pentru sectorul bancar: asigură protecția consumatorilor, stabilitatea sistemului financiar și integritatea sistemului financiar. În contextul evoluției tehnologice rapide și al evoluției constante a riscurilor, autoritățile de reglementare trebuie să

[6] (Regulamentul UE 2016/679 - GDPR)
 (Directivele PSD2 - Payment Services Directive 2)

rămână vigilente și să își modifice cadrul de supraveghere reglementară ca răspuns la noile provocări și oportunități din sectorul bancar.

Bănci deschise (Open Banks)

Open Banks este un concept care promovează schimbul de date și funcționalități între instituții financiare și terți, cum ar fi alte bănci, companii fintech și alte companii. Această idee este derivată din tehnologie și standarde deschise care au scopul de a facilita transmiterea de informații și servicii financiare între diferite entități.

Conceptul fundamental al unei bănci deschise este accesibilitatea și accesul liber la informații financiare. Acest lucru facilitează clienții să își gestioneze mai eficient finanțele și să profite de o varietate mai mare de servicii.

Băncile deschise utilizează standarde deschise și tehnologie interoperabilă pentru a facilita transmiterea de date și capabilități între diferite instituții financiare. Acest lucru facilitează comunicarea și compatibilitatea între diferite bănci și instituții financiare.

Concluzie

Băncile deschise reprezintă o progresie semnificativă în industria bancară, oferă noi oportunități și pun provocări unice. Prin promovarea inovației, îmbunătățirea experienței clienților și participarea la competiție, băncile deschise pot avea un impact pozitiv asupra transformării sectorului financiar. Cu toate acestea, este esențial să gestionăm riscurile asociate cu securitatea datelor și confidențialitatea utilizatorilor pentru a asigura implementarea cu succes a conceptului în practică.

Studiu de caz

XYZ Bank este o bancă tradițională care are o prezență mare în industria bancară tradițională și o bază mare de clienți devotați. Cu toate acestea, ca răspuns la concurența din ce în ce mai mare din partea fintech-urilor și a altor instituții financiare noi, banca va încerca să implementeze principiile open banking pentru a rămâne competitivă și pentru a-și îmbunătăți serviciile pentru clienți.

Obiective:

Îmbunătățirea experienței clienților: Banca își propune să ofere clienților săi o experiență mai cuprinzătoare și individualizată, ceea ce le va permite acestora să aibă un acces și un control mai ușor asupra finanțelor lor de la diferite instituții financiare.

Creditare inovatoare: Sistemul băncii este deschis către noi parteneri și colaborează cu alte organizații pentru a promova inovația în sectorul financiar și pentru a oferi clienților săi o gamă mai largă de produse și servicii.

Implementare:

API-uri deschise: XYZ Bank lansează o platformă pentru API-uri deschise care permite altor instituții financiare și companii fintech să-și utilizeze datele și capacitățile. Prin intermediul acestor interfețe, alte organizații pot crea aplicații și servicii care utilizează informațiile și capacitățile băncii.

Parteneriate strategice: Banca creează alianțe strategice cu diverse instituții financiare care sunt inovatoare și oferă clienților o varietate de produse și servicii. De exemplu, banca poate colabora cu o companie fintech specializată în metode de plată digitală pentru a oferi clienților săi mai multe opțiuni de plată.

Banca lansează o platformă pentru gestionarea finanțelor care agreghează și direcționează finanțele din diverse conturi la bancă și carduri de credit. Prin această platformă,

clienții își pot observa cheltuielile, pot primi îndrumare personalizată și pot transfera fonduri între diferitele lor conturi.

Rezultate:

Implementarea principiilor open banking facilitează accesul clienților la serviciile bancare și beneficiază de o experiență mai integrată și individualizată în gestionarea finanțelor lor. Prin dezvăluirea sistemului său către terți, banca este capabilă să promoveze inovația în sectorul financiar și să ofere clienților săi o gamă mai largă de produse și servicii. Aderarea la principiile open banking crește puterea de piață a băncii și îi permite să rămână competitivă față de noii concurenți și bănci alternative.

Concluzii

Prin implementarea principiilor open banking-ului, XYZ Bank a reușit să-și îmbunătățească experiența clienților, să promoveze inovația financiară și să-și sporească poziția pe piață. Această abordare deschisă și colaborativă demonstrează dedicarea băncii pentru inovare și înțelegerea nevoilor și dorințelor clienților săi într-un mediu financiar în continuă evoluție.

Bibliografie

1. Asociația Română a Băncilor (ARB): www.arb.ro
2. Banca Națională a României (BNR): www.bnr.ro
3. Bank of England (2023): *Artificial Intelligence and Risk Management in Financial Institutions*. Financial Times.
4. Brynjolfsson, E. și McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W. W. Norton & Company.
5. Deloitte (2022): *The Future of Digital Banking: Trends and Insights*.
6. Economistul: *Beneficii și riscuri ale utilizării IA în economie* (2023). www.economistul.ro
7. Finextra: *AI in Banking: Transformative Impact and Future Trends* (2023). www.finextra.com
8. PwC Report: *AI in Financial Services* (2022). www.pwc.com
9. StartupCafe: *Inteligența Artificială și Fraudele Financiare* (2023). www.startupcafe.ro
10. Statista: *Mobile and Online Banking Penetration Worldwide by Country* (2023). www.statista.com
11. Tapscott, D. și Tapscott, A. (2016). *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World*. Penguin Random House.
12. Techjury.net: *Blockchain Statistics* (2023). www.techjury.net
13. World Economic Forum: *The Future of Financial Infrastructure* (2019). www.weforum.org
14. Ziarul Financiar: www.zf.ro

McKinsey & Company (2022): *Digital Disruption in Banking: How to Stay Ahead*.
Harvard Business Review (HBR): *The Role of AI in Modern Banking*. hbr.org
TED Talks: Tapscott, D. (2016). *How Blockchain is Changing Money and Business*. www.ted.com
YouTube: *AI and Blockchain in Financial Services* - canal: Financial Times.
Regulamentul UE 2016/679 (GDPR): https://eur-lex.europa.eu
Directivele PSD2 (Payment Services Directive 2): https://ec.europa.eu

IMPLEMENTAREA AI ÎN COMUNICAREA COMPANIILOR

Morar Precup Emilian Cornel
Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor
Facultatea de Științe Economice
Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:
Lect. univ. dr. Andreea Ignat
Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Introducere

Comunicarea reprezintă fundamentul funcționării unei organizații. Într-o eră în care digitalizarea redefinește procesele de afaceri, inteligența artificială (AI) se afirmă ca un instrument esențial pentru optimizarea comunicării organizaționale.

AI permite companiilor să automatizeze sarcini de rutină, să analizeze volume mari de date în timp real și să personalizeze comunicarea la un nivel imposibil anterior. Obiectivul acestui proiect este de a analiza aplicabilitatea, beneficiile, riscurile și perspectivele utilizării AI în comunicarea internă și externă a companiilor, prin exemple concrete, studii de caz și evaluare critică.

Comunicarea valorilor companiei în era inteligenței artificiale

În contextul actual, în care tehnologia și inteligența artificială (AI) joacă un rol tot mai important în activitatea organizațiilor, modul în care o companie își comunică valorile către publicul extern capătă o dimensiune nouă. Nu mai este suficient ca valorile să fie declarate în broșuri sau pe pagini de „Despre noi" – ele trebuie integrate în fiecare punct de contact cu audiența, inclusiv prin intermediul tehnologiilor bazate pe AI.

AI devine un instrument puternic în modelarea imaginii publice a unei companii, pentru că permite o comunicare personalizată, coerentă și rapidă. De exemplu, chatboturile care răspund clienților pot fi programate nu doar să ofere suport tehnic, ci și să reflecte tonul și valorile companiei – fie că vorbim de empatie, transparență sau inovație. Astfel, un chatbot construit în jurul valorii „respect pentru client" nu va folosi răspunsuri standard reci, ci va simula o interacțiune umană, empatică, cu grijă față de nevoile clientului (Wired, 2024).

Mai mult, AI poate fi utilizată pentru a analiza reacțiile publicului la mesajele transmise și pentru a ajusta comunicarea în timp real, asigurând o coerență între valorile declarate și percepția externă. De exemplu, dacă o companie afirmă că susține sustenabilitatea, dar reclamele automate generate de AI promovează produse ambalate în plastic excesiv, această disonanță poate fi semnalată și corectată rapid prin instrumente de monitorizare și analiză a sentimentului publicului (YouScan, Wikipedia). În acest fel, AI devine nu doar un canal de comunicare, ci și un mecanism de autocontrol al autenticității valorilor promovate.

În plus, algoritmii pot contribui la identificarea celor mai relevante contexte în care valorile companiei pot fi comunicate eficient – fie prin colaborări cu influenceri care împărtășesc aceleași principii, fie prin selectarea atentă a platformelor media unde brandul este prezent

(vHub.ai, Wikipedia). Astfel, comunicarea valorilor devine nu doar o activitate simbolică, ci o strategie susținută de date, precizie și adaptabilitate (Qualtrics, 2025).

În concluzie, inteligența artificială nu înlocuiește componenta umană a comunicării valorilor, ci o potențează. Ea oferă companiilor posibilitatea de a exprima ceea ce sunt – sau vor să devină – într-un mod scalabil, consistent și profund conectat la realitatea publicului (iamdave.ai, 2025). Valorile nu mai sunt doar mesaje, ci devin experiențe, iar AI este liantul care le transformă în realitate percepută.

Exemplu practic: Compania „EcoSphere" – cum comunică valorile prin AI

Să presupunem că „EcoSphere" este o companie de tehnologie verde care dezvoltă produse smart pentru case sustenabile – panouri solare inteligente, termostate ecologice și sisteme de reducere a consumului energetic. Una dintre valorile centrale ale companiei este sustenabilitatea, iar o alta este transparența față de client.

Pentru a transmite aceste valori în exterior, EcoSphere integrează inteligența artificială în mai multe dimensiuni ale comunicării sale:

Chatboturi ecologice – empatie și educație, nu doar asistență tehnică

Pe site-ul companiei, asistența este oferită de un AI conversațional care nu doar răspunde la întrebări tehnice, ci are capacitatea de a educa clienții despre impactul alegerilor lor. De exemplu, când cineva întreabă despre un produs, chatbotul nu se limitează la specificații, ci poate spune:

„Acest model reduce emisiile de CO_2 cu aproximativ 12% anual în comparație cu modelele tradiționale – o alegere bună dacă vrei să reduci amprenta de carbon."

Astfel, AI-ul reflectă valorile companiei printr-o voce educată, prietenoasă și angajată în cauza sustenabilității. (Coax Software, 2023).

Rețele sociale și conținut generat cu AI – aliniere la valori

Folosind AI pentru generarea de conținut pe rețele sociale, EcoSphere produce zilnic postări personalizate pentru diferite segmente de public. Pentru tinerii interesați de activism ecologic, AI-ul creează infografice despre impactul energetic al produselor. Pentru familiile interesate de confort și economie, mesajele sunt centrate pe cum tehnologia ajută la reducerea costurilor fără a compromite stilul de viață.

Tot acest conținut este verificat automat cu ajutorul unui sistem AI de *brand alignment*, care compară tonul și mesajul cu valorile asumate de companie – pentru a evita incoerențele sau devierile de la misiunea declarată. (World Economic Forum, 2024).

Monitorizarea reputației și feedbackul în timp real

Cu ajutorul AI-ului, EcoSphere monitorizează constant feedbackul clienților, comentariile din social media, mențiunile din presă și recenziile. Algoritmii analizează nu doar ce se spune, ci și *cum* – detectând dacă percepția publicului despre valorile companiei este conformă cu imaginea dorită.

De exemplu, dacă se observă o creștere în comentarii negative privind „greenwashing" (doar pretind că sunt eco), compania primește alerte în timp real și poate reacționa transparent – fie printr-o campanie de clarificare, fie prin ajustarea practicilor reale. Astfel, comunicarea valorilor nu este statică, ci evoluează odată cu percepția consumatorilor.(SESAMn 2024)

Transparență prin date deschise, automatizate de AI

În fiecare lună, EcoSphere publică automat un *raport de sustenabilitate interactiv*, generat de AI, în care sunt prezentate în mod vizual și clar: cantitatea de energie economisită de utilizatori, emisiile reduse, contribuțiile companiei la comunități verzi etc.

Acest raport este public, accesibil și personalizabil – utilizatorii pot vedea impactul propriei locuințe, nu doar statistici globale. Astfel, AI-ul ajută la livrarea unei valori esențiale: transparența prin date reale, în timp real.(Medium.2023)

Inteligența Artificială: Fundamente și tipologii aplicate în comunicare

Inteligența artificială (AI) reprezintă o ramură a informaticii care dezvoltă sisteme capabile să imite comportamente inteligente și procese cognitive umane, cum ar fi învățarea, raționamentul, recunoașterea modelelor și luarea deciziilor. În domeniul comunicării, AI este folosită pentru a automatiza, personaliza și eficientiza interacțiunile dintre companii și public, dar și între indivizi.

Procesare a limbajului natural (NLP – Natural Language Processing)

NLP permite sistemelor să înțeleagă, să interpreteze, să analizeze și să genereze limbaj uman, scris sau vorbit. Este coloana vertebrală a multor aplicații AI din comunicare, facilitând interacțiuni naturale între oameni și mașini.

Aplicații relevante:

Chatboți conversaționali: Programe automate care interacționează cu utilizatorii în timp real, pe site-uri web, aplicații de mesagerie sau rețele sociale. Aceștia oferă răspunsuri rapide la întrebări frecvente, ghidează utilizatorii prin servicii sau procese și pot colecta date valoroase despre preferințele consumatorilor.(Haptik AI)

Asistenți vocali (ex. Siri, Alexa, Google Assistant): Integrează NLP cu recunoașterea vocală, permițând utilizatorilor să interacționeze cu dispozitivele prin comenzi vorbite. Sunt folosiți atât în scopuri personale, cât și în afaceri pentru servicii de suport sau managementul timpului.

Analiză de sentiment: Algoritmi care identifică tonul emoțional al unui mesaj (pozitiv, negativ, neutru). Este frecvent utilizată în monitorizarea rețelelor sociale, analizarea feedbackului clienților sau evaluarea reacțiilor publicului față de campanii de marketing.(Brand24)

Machine Learning (ML)

Machine Learning este o subcategorie a AI care presupune ca sistemele să învețe din date, fără a fi programate explicit pentru fiecare situație. În comunicare, ML este folosit pentru a înțelege comportamentul publicului și a adapta strategiile în consecință.(HowtoMachineLearning)

Aplicații cheie:

Recomandări automate: Utilizate pe platforme precum YouTube, Netflix, Amazon sau Spotify, unde sistemele „învață" preferințele utilizatorului și sugerează conținut relevant. În marketing, recomandările personalizate sporesc șansele de conversie și loializare.

Optimizarea mesajelor pentru engagement: Prin analiza performanței anterioare a mesajelor (click-uri, răspunsuri, distribuiri), sistemele pot sugera sau genera variante de conținut (emailuri, postări, titluri) care maximizează interacțiunea cu publicul.

Generative AI

Generative AI se referă la sisteme capabile să creeze conținut original, fie că este vorba de text, imagini, video, muzică sau cod. Acest tip de AI utilizează rețele neuronale avansate (ex. rețele generative adversariale - GANs sau modele de limbaj precum GPT) pentru a produce conținut coerent și creativ.

Aplicații în comunicare:

Crearea de conținut text (ex. ChatGPT, Jasper): Poate genera articole, postări pentru rețelele sociale, scripturi, e-mailuri personalizate, oferte comerciale etc. Astfel, companiile pot automatiza o mare parte din efortul de redactare, menținând un ton adecvat brandului.

Design și imagini (ex. DALL·E, Midjourney): Generarea de elemente vizuale pentru campanii de marketing, branding, prezentări sau conținut social media.

Personalizare la scară largă: Prin combinarea Generative AI cu date despre clienți, se pot crea mesaje unice pentru fiecare utilizator în parte – de exemplu, e-mailuri adaptate comportamentului sau istoricului de achiziții.

Voice Recognition și Speech-to-Text

Recunoașterea vocală și conversia vorbirii în text (speech-to-text) sunt tehnologii esențiale pentru integrarea AI în canalele de comunicare audio. Ele permit sistemelor să „asculte" și să transcrie sau răspundă în timp real la comenzile vocale ale utilizatorilor.

Aplicații frecvente:

Call-centere inteligente: Conversațiile sunt înregistrate și transcrise automat, permițând analiza conversațională ulterioară pentru îmbunătățirea serviciilor și detectarea problemelor frecvente. De asemenea, AI poate sugera în timp real agenților răspunsuri optime.

Meetinguri și conferințe: Platformele moderne (ex. Zoom, Microsoft Teams) pot folosi AI pentru transcrierea automată a discuțiilor, facilitând arhivarea, căutarea informațiilor sau crearea de rapoarte.

Asistenți digitali cu comenzi vocale**:** Folosite pentru controlul dispozitivelor smart home, trimiterea de mesaje sau realizarea de sarcini prin voce, fără a interacționa fizic cu ecranul.

Aplicații concrete ale AI în comunicarea companiilor

Inteligența artificială a devenit un instrument esențial pentru companii care doresc să eficientizeze procesele de comunicare, atât în relația cu angajații, cât și cu partenerii și clienții. În special în comunicarea internă, AI ajută la automatizarea sarcinilor repetitive, creșterea transparenței informaționale și menținerea unei culturi organizaționale sănătoase.

În comunicarea internă

a. Asistenți virtuali interni

Asistenții virtuali alimentați de AI sunt integrați în sistemele interne ale companiilor pentru a sprijini angajații în activitățile zilnice. Aceștia pot răspunde automat la întrebări legate de:

- politici interne și proceduri,
- beneficii și salarizare,
- concedii și pontaj,
- onboarding pentru angajații noi.

Exemplu: Oracle Digital Assistant

Această soluție este utilizată de companii mari pentru a automatiza interacțiunile de HR. Angajații pot întreba botul despre soldul concediului, cum pot solicita un beneficiu sau când este

următoarea evaluare de performanță, fără a apela direct la departamentul de resurse umane. Acest lucru reduce volumul de muncă repetitiv al echipelor HR și oferă angajaților răspunsuri imediate, 24/7.

b. Analiza sentimentului

AI poate analiza tonul și conținutul mesajelor scrise din canale interne (emailuri, Teams, Slack etc.) pentru a evalua climatul organizațional. Aceste analize detectează:

- semne de stres sau burnout,
- lipsa de implicare,
- posibile conflicte între echipe.

Exemplu: Microsoft Viva Insights

Această platformă oferă liderilor informații agregate și anonimizate despre starea de bine a echipelor, echilibrul muncă-viață personală, timpul petrecut în întâlniri și nivelul de colaborare. Astfel, managerii pot interveni proactiv pentru a reduce sursele de stres și a preveni fluctuația de personal. (Microsoft)

c. Transcriere și rezumat automat al ședințelor

Instrumentele AI pot înregistra întâlnirile și pot genera automat:

- transcrieri complete,
- rezumate esențiale,
- liste de acțiuni (task-uri).

Aceste funcționalități economisesc timp și asigură o mai bună urmărire a responsabilităților și deciziilor luate în ședințe.

Exemple**:**

Otter.ai: Înregistrează audio în timp real, generează transcrieri live și creează rezumate automatizate pentru fiecare întâlnire.

Notion AI: Poate sintetiza conversațiile, extrage punctele cheie și organiza notițele într-un format clar, partajabil cu echipa.(Notion)

d. Traducere instant

În organizațiile internaționale, comunicarea între echipe din diferite țări este adesea îngreunată de barierele lingvistice. AI rezolvă această problemă prin soluții de traducere în timp real sau aproape instant, care:

facilitează colaborarea între echipe multiculturale,

reduc neînțelegerile,

cresc eficiența muncii în proiecte globale.

Exemple:

DeepL Translator: Recunoscut pentru acuratețea traducerilor în contexte profesionale, DeepL este integrat de multe companii în fluxurile interne de lucru.(deepl)

Microsoft Translator pentru Teams: Oferă traduceri live în timpul întâlnirilor video, permițând participanților să urmărească discuțiile în limba proprie. Este deosebit de util pentru traininguri, prezentări sau colaborări internaționale.(microsoft)

În comunicarea externă

În relația cu clienții, AI devine un aliat strategic pentru companii, permițând automatizarea interacțiunilor, personalizarea comunicării și reacția în timp real la comportamentul publicului. Aceasta crește eficiența, scade costurile operaționale și îmbunătățește experiența clienților.

a. Chatboți

Chatboții inteligenți sunt interfețe automatizate bazate pe AI care pot înlocui sau susține operatorii umani în conversațiile cu clienții. Aceștia:

- oferă suport 24/7,

- răspund rapid la întrebări frecvente,
- preiau comenzi sau solicitări,
- direcționează utilizatorii către resurse relevante.

Exemple:

TOBi de la Vodafone: Asistent virtual care răspunde întrebărilor clienților legate de facturi, oferte sau setări tehnice, fiind disponibil non-stop pe site sau în aplicația mobilă.(Vodafone)

Ada de la Banca Transilvania: Chatbot conversațional care răspunde întrebărilor despre produse bancare, carduri, tranzacții, oferind asistență rapidă fără a fi nevoie de interacțiune umană.(Druid AI)

Beneficii: Răspuns instant, economie de timp pentru agenți umani, satisfacție crescută a clienților, scalabilitate mare.

b. Generarea automată de conținut

AI poate crea și adapta conținutul pentru diferite canale externe de comunicare. Acest lucru include:

- emailuri de marketing personalizate, scrise pe baza istoricului de comportament al clientului,
- răspunsuri automate la review-uri și comentarii, menținând tonul brandului,
- postări pentru rețele sociale, adaptate la audiență și la obiectivele campaniei.

Exemplu:

ChatGPT + Zapier: Integrarea între aceste două platforme permite generarea automată de conținut (ex: texte pentru social media, descrieri de produse) și publicarea acestuia pe canale precum Facebook, Twitter, sau email, în funcție de evenimente declanșatoare (ex: recenzii noi, lansarea unui produs).

Avantaj**:** Scalarea comunicării fără a sacrifica coerența, economisirea timpului și creșterea productivității echipei de marketing.

c. Analiză de date din rețele sociale

AI este utilizată pentru a analiza în timp real conversațiile online despre un brand, un produs sau un subiect. Această monitorizare include:

- detecția mențiunilor și sentimentului asociat (pozitiv/negativ),
- identificarea crizelor de imagine înainte să escaladeze,
- urmărirea tendințelor din industrie și comportamentul competitorilor.

Exemple:

Brandwatch: Platformă de inteligență socială care folosește NLP pentru a analiza milioane de postări, review-uri și comentarii online, oferind insighturi acționabile în timp real. Brandwatch: https://www.brandwatch.com/

Sprinklr: O soluție omnichannel care integrează social listening, customer engagement și analiză AI, ideală pentru branduri globale. Sprinklr: https://www.sprinklr.com/products/consumer-intelligence/social-listening/

Impact: Companiile pot lua decizii rapide, pot răspunde strategic și pot anticipa mișcările pieței.

d. Automatizarea call-centerelor

AI joacă un rol tot mai important în centrele de suport, automatizând preluarea apelurilor și îmbunătățind routingul și analiza conversațiilor. Funcționalități tipice includ:

- recunoașterea tonului și intenției în vocea clientului,
- direcționarea automată către cel mai potrivit agent,
- identificarea emoțiilor negative (frustrare, furie) pentru escaladare prioritară,
- transcrierea apelurilor și generarea de rezumate post-interacțiune.

Exemplu:

Amazon Connect + AWS AI Services: Soluție cloud pentru call-centere care utilizează Amazon Lex (pentru NLP), Amazon Polly (sinteză vocală), Amazon Comprehend (analiză de sentiment) și Transcribe (transcriere automată). Este folosită de companii precum Capital One sau GE Appliances pentru a oferi suport inteligent și personalizat. (https://aws.amazon.com/connect/)

Rezultate**:** Răspunsuri mai rapide, clienți mai mulțumiți, costuri operaționale reduse și suport scalabil.

Avantaje ale utilizării AI în comunicare

Integrarea inteligenței artificiale în procesele de comunicare aduce beneficii semnificative companiilor, indiferent de dimensiunea sau domeniul lor de activitate. Aceste avantaje se manifestă în mai multe direcții esențiale: eficiență, reducere de costuri, calitate crescută, personalizare și accesibilitate sporită.

Timp – Eficiență operațională

AI optimizează drastic timpul necesar pentru comunicare, atât internă, cât și externă. Sistemele automate pot răspunde în timp real la sute sau mii de solicitări simultan, fără a fi afectate de oboseală sau volum crescut de muncă.(Mckinsey)

Exemple:

Chatboții AI preiau cereri de suport instant, fără a necesita intervenție umană.

Un sistem de transcriere automată generează rezumate ale ședințelor în câteva secunde.

Asistenții digitali răspund rapid întrebărilor despre HR, IT sau politici interne.

Impact**:** Reducerea timpului de răspuns → decizii mai rapide, productivitate crescută.

Costuri – Reducerea cheltuielilor cu personalul

Prin automatizare, AI înlocuiește sarcinile de rutină desfășurate anterior de angajați, reducând semnificativ costurile operaționale.

Exemple**:**

Într-un call center, un asistent AI poate prelua apelurile simple (verificare sold, resetare parolă), lăsând operatorii să se ocupe doar de cazuri complexe.

AI generează texte de marketing, eliminând nevoia unor echipe mari pentru redactare de rutină.

Sistemele de analiză automată reduc nevoia de analiză manuală a datelor din sondaje sau social media.

Impact**:** Costuri mai mici cu forța de muncă + redistribuirea personalului spre activități strategice.(Gartner)

Calitate – Coerență în comunicare

AI asigură mesaje coerente, fără variații de stil, ton sau greșeli. Comunicarea devine uniformă, indiferent de canal, oră sau numărul de interacțiuni.(IBM)

Exemple:

Chatboții folosesc limbaj formal sau informal, în funcție de tonul brandului, fără devieri.

E-mailurile automate păstrează structura și brandingul vizual, indiferent de volum.

AI corectează automat greșelile de exprimare, asigurând claritate și profesionalism.

Impact: Creșterea încrederii publicului + imagine de brand solidă și profesionistă.

Personalizare – Mesaje adaptate fiecărui client

AI analizează datele comportamentale ale utilizatorilor (istoric de cumpărături, interacțiuni anterioare, preferințe) pentru a livra conținut personalizat și relevant.

Exemple:

E-mailuri de ofertă trimise în funcție de produsele vizualizate de client.

Notificări push adaptate momentului zilei sau dispozitivului folosit.

Răspunsuri personalizate în chatbot în funcție de istoricul de conversații.

Impact: Interacțiuni mai relevante → rată de conversie și loialitate mai mari.(IBM)

Accesibilitate – Suport 24/7

Soluțiile AI funcționează non-stop, fără pauze sau limitări de program, oferind acces continuu la informații și asistență.(IBM)

Exemple:

Clienții pot primi ajutor chiar și noaptea, fără să aștepte deschiderea unui call center.

Angajații pot accesa informații despre salarizare sau concedii în afara orelor de program.

Utilizatorii internaționali pot primi răspunsuri în propria limbă, indiferent de fus orar.

Impact: Experiență fluidă pentru clienți și angajați, fără timp mort în comunicare.

Riscuri și limite ale utilizării AI în comunicare

Deși AI aduce beneficii incontestabile, utilizarea sa în comunicare vine și cu o serie de riscuri, limitări și provocări etice. În lipsa unei strategii clare și a unei supravegheri umane adecvate, aceste sisteme pot genera efecte nedorite sau pot afecta reputația organizației.

Lipsa empatiei umane

AI poate imita limbajul uman, dar nu înțelege emoțiile reale și nici nu oferă empatie autentică.

Clienții frustrați pot percepe chatboții ca fiind „reci” sau inadecvați în situații sensibile.

În HR sau în comunicarea de criză, absența empatiei poate amplifica tensiunile.

Consecință: Risc de deteriorare a relației cu clientul sau angajatul în contexte delicate.(Sagepub)

Răspunsuri greșite sau inadecvate

Modelele AI pot genera conținut eronat sau nepotrivit dacă datele de antrenare sunt limitate sau învechite.(Evidentlyai)

Chatboții pot oferi informații greșite despre produse sau servicii.

Generative AI poate produce conținut incoerent sau ofensator dacă nu e filtrat corespunzător.

Consecință: Pierderea încrederii publicului, potențiale daune de imagine sau chiar legale.

Probleme legate de confidențialitate și securitate

Sistemele AI procesează volume mari de date personale, ceea ce ridică probleme serioase de protecție a datelor.

Datele colectate (ex. conversații, comportament, istoric) pot fi expuse sau folosite fără consimțământ clar.

Stocarea și procesarea în cloud implică riscuri cibernetice.

Consecință: Încălcarea GDPR sau a altor reglementări → amenzi și pierderi reputaționale.(IBM)

Limitări de înțelegere contextuală

AI nu „înțelege" contextul cultural, istoric sau social la nivel profund, ceea ce poate duce la:

Interpretări greșite ale mesajelor ambigue.

Dificultăți în recunoașterea umorului, ironiei sau subtextului.

Consecință: Comunicări care par „robotice" sau nepotrivite în anumite contexte culturale.(Spacecoastdaily)

Dependenta excesivă de tehnologie

Utilizarea intensivă a AI poate duce la scăderea abilităților umane în comunicare, analiză și creativitate.

Angajații pot deveni pasivi, bazându-se exclusiv pe AI pentru redactare, analiză sau decizie.

Creativitatea echipelor poate fi afectată de uniformizarea conținutului generat de algoritmi.

Consecință: Risc de pierdere a valorii umane în comunicare și inovație.(unleash.ai)

Preocupări etice și de transparență

AI acționează pe baza unor algoritmi care nu sunt mereu explicabili, ceea ce ridică întrebări precum:

Cine este responsabil pentru o greșeală făcută de AI?

Cum știe un client că vorbește cu o mașină, nu cu un om?

Consecință: Lipsă de transparență → suspiciune, reticență, scăderea încrederii.(Oceg.org)

Studii de caz relevante

Pentru a înțelege mai bine impactul concret al AI în comunicare, prezentăm mai jos câteva studii de caz din companii care au integrat inteligența artificială în mod strategic, obținând rezultate măsurabile și semnificative.

Vodafone – Chatbotul TOBi

Context: Vodafone România a lansat asistentul virtual TOBi în 2019 ca parte a strategiei sale de digitalizare și automatizare a relației cu clienții.

Implementare și funcții:

TOBi este un chatbot conversațional bazat pe AI, disponibil pe site, aplicația mobilă și Facebook Messenger.

Poate răspunde automat la întrebări despre facturi, oferte, reîncărcări, probleme tehnice, portare etc.

Rezultate:

Peste 60% din cererile de suport sunt automatizate, fără a mai implica un operator uman.

Timpul de așteptare a scăzut cu aproximativ 40%, îmbunătățind experiența clienților.

TOBi învață constant din interacțiuni, devenind tot mai eficient în timp.

Impact: Creșterea satisfacției clienților, scăderea presiunii pe call center și eficiență operațională crescută.(IBM Vodafone TOBI)

Unilever – Inteligență artificială în recrutare

Context: Gigantul FMCG Unilever a implementat AI în procesul de recrutare pentru a eficientiza selecția candidaților și a asigura obiectivitate.

Instrumente utilizate:

Folosește platforma HireVue, care combină interviuri video cu analiză AI a expresiilor faciale, tonului vocii și răspunsurilor verbale.

AI compară performanța candidaților cu un model bazat pe trăsături predictive de succes.

Rezultate:

Timpul de angajare a scăzut cu 75%.

Evaluarea este mai obiectivă, eliminând unele dintre părtinirile umane (bias).

Procesul este mai eficient și mai scalabil, în special în campaniile globale de recrutare.

Impact: Proces de selecție mai rapid, mai echitabil și mai puțin costisitor.(CDN)

Sephora – Asistent AI pe Facebook Messenger

Context: Retailerul global de produse cosmetice Sephora a introdus un asistent virtual bazat pe AI pentru a ajuta clienții să aleagă produse prin Facebook Messenger.

Funcționalități:

Asistentul interacționează cu utilizatorii prin întrebări ghidate despre tipul de piele, preferințe de machiaj etc.

Pe baza răspunsurilor, recomandă produse relevante din catalog.

Oferă posibilitatea de a rezerva sesiuni de machiaj sau testare în magazine.

Rezultate:

Rata de conversie a crescut cu 11% datorită recomandărilor personalizate.

Clienții au o experiență ghidată, fără a fi nevoie de interacțiune umană.

Impact: Creșterea vânzărilor și îmbunătățirea experienței utilizatorului prin personalizare automatizată.(Chatbotguide)

IBM Watson – Analiza comunicării interne

Context: IBM a integrat sistemul Watson în procesele de comunicare internă pentru a sprijini managementul resurselor umane și sănătatea organizațională.

Mod de funcționare:

Watson analizează (în mod anonim și conform normelor GDPR) mesajele din emailuri și platforme interne de comunicare.

Caută semnale de burnout, stres, conflict sau lipsă de colaborare.

Detectează modele negative recurente în tonul, frecvența sau conținutul mesajelor.

Rezultate:

HR-ul este notificat despre echipe sau indivizi la risc, înainte ca problemele să devină acute.

Se pot lua măsuri proactive (coaching, redistribuire sarcini, conversații de clarificare etc.).

Impact: Creșterea bunăstării angajaților, prevenirea conflictelor și a fluctuației de personal.(IBM Watson)

Bibliografie

1. https://www.brandwatch.com/
2. https://www.sprinklr.com/products/consumer-intelligence/social-listening/
3. https://aws.amazon.com/connect/

4. https://www.oracle.com/human-capital-management/hr/digital-assistant/
5. https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-viva/employee-wellbeing
6. https://otter.ai/
7. https://www.notion.com/templates/meeting-summaries-w-notion-ai
8. https://www.deepl.com/en/enterprise
9. https://www.microsoft.com/en-us/translator/blog/2022/10/13/announcing-live-translation-for-captions-in-microsoft-teams/
10. https://www.vodafone.com.au/support/my-vodafone/tobi
11. https://www.druidai.com/chatbots-in-the-press/druid-and-banca-transilvania-integrate-chatbt
12. https://cdn.featuredcustomers.com/CustomerCaseStudy.document/hirevue_unilever_138410.pdf
13. https://www.chatbotguide.org/sephora-bot
14. https://www.ibm.com/products/watsonx-orchestrate/human-resources
15. https://www.ibm.com/case-studies/vodafone-tobi
16. https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/the-next-frontier-of-customer-engagement-ai-enabled-customer-service
17. https://www.gartner.com/en/articles/customer-service-ai
18. https://www.ibm.com/ai-customer-service
19. https://www.ibm.com/thought-leadership/institute-business-value/en-us/report/generative-ai-customer-service
20. https://www.ibm.com/think/insights/customer-service-future
21. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14639491231206004
22. https://www.evidentlyai.com/blog/ai-failures-examples
23. https://www.ibm.com/think/insights/ai-privacy
24. https://spacecoastdaily.com/2024/02/what-are-the-limitations-of-ai-in-understanding-context-in-text/
25. https://www.unleash.ai/artificial-intelligence/is-ai-causing-a-decline-in-cognitive-and-creative-skills/
26. https://www.oceg.org/what-does-transparency-really-mean-in-the-context-of-ai-governance/

IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN SECTORUL BANCAR: APLICABILITATE, BENEFICII ȘI PROVOCĂRI

Andrei Ioan Barbu

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Andreea Ignat

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper analyzes the impact of artificial intelligence (AI) on the banking sector, highlighting its benefits, applications, and challenges. AI is used to automate processes, detect fraud, assess credit risks, personalize services, and improve customer interaction. The case studies presented, such as COiN (JPMorgan), Erica (Bank of America) and HSBC solutions, illustrate how AI is already integrated into banking systems. The paper also highlights the associated risks – from cybersecurity to ethics – and outlines the future prospects of the field.

Keywords: *Artificial intelligence, Banking, Automation, Fraud detection, Personalization, Risk assessment*

Introducere

Inteligența artificială (AI) a devenit o forță de schimbare majoră în toate industriile, iar sectorul bancar nu face excepție. Tehnologiile bazate pe AI au fost implementate pentru a îmbunătăți eficiența operațională, pentru a automatiza procesele bancare și pentru a personaliza experiențele clienților. Băncile și instituțiile financiare au început să integreze AI în activitățile lor zilnice pentru a face față cerințelor tot mai mari ale pieței, cum ar fi reducerea costurilor și îmbunătățirea securității. Această lucrare explorează impactul AI asupra sectorului bancar, abordând aplicațiile tehnologice, beneficiile aduse băncilor și clienților, dar și provocările cu care se confruntă implementarea acestor soluții avansate.

Obiectivul principal al acestui proiect este de a analiza în detaliu modul în care AI îmbunătățește procesele bancare și de a examina atât impactul pozitiv, cât și provocările etice, financiare și de securitate generate de implementarea sa. De asemenea, proiectul va oferi exemple din practică, prin studii de caz, pentru a ilustra implementarea AI în instituțiile financiare majore.

Conceptualizarea inteligenței artificiale în sectorul bancar

Inteligența artificială este un domeniu de cercetare vast care vizează dezvoltarea de algoritmi și sisteme care pot efectua sarcini ce necesită inteligență umană, cum ar fi procesarea limbajului natural, învățarea automată și recunoașterea modelelor. AI include, de asemenea, subdomenii precum machine learning (ML), deep learning, procesarea limbajului natural (NLP) și analiza predictivă. Aceste tehnologii sunt folosite în sectorul bancar pentru a îmbunătăți diverse aspecte ale operațiunilor financiare.

Aplicațiile AI în sectorul bancar:

Automatizarea proceselor:

Un exemplu de utilizare a AI pentru automatizarea proceselor bancare este robotizarea proceselor de business (RPA), care permite băncilor să automatizeze sarcini repetitive, cum ar fi deschiderea de conturi, procesarea cererilor de împrumut sau actualizarea datelor clienților. Astfel, AI poate reduce considerabil erorile umane și poate accelera tranzacțiile, economisind resurse și îmbunătățind eficiența operațională.

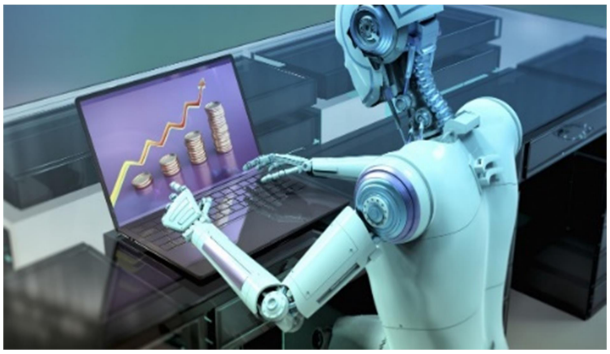

Fig. nr. 1 Automatizarea proceselor

Detecția fraudelor:

AI este folosită pentru a monitoriza tranzacțiile bancare și pentru a identifica comportamente suspecte sau neobișnuite care ar putea semnala fraude. Algoritmii de machine learning sunt antrenați să recunoască tipare comportamentale și să semnaleze tranzacțiile care deviază de la normele stabilite, prevenind astfel frauda și protejând clienții băncilor.

Evaluarea riscurilor de credit:

Folosind AI, băncile pot analiza istoricul financiar al clienților și pot face predicții mai precise despre probabilitatea ca un client să ramburseze un împrumut. Algoritmii de machine learning pot analiza o varietate de factori, inclusiv comportamente financiare, venituri, istoricul de plăți și chiar datele non-financiare, pentru a evalua riscurile de credit. Aceasta duce la o mai bună gestionare a riscurilor și la decizii de credit mai bine fundamentate.

Personalizarea serviciilor bancare:

Prin utilizarea AI, băncile pot crea oferte personalizate pentru clienți, bazate pe comportamentele și preferințele acestora. De exemplu, sistemele de recomandare alimentate cu AI pot sugera produse financiare, cum ar fi credite sau economii, care se potrivesc nevoilor financiare ale fiecărui client. Personalizarea crește satisfacția clientului și loialitatea față de bancă.

Chatboți pentru suportul clienților:

Băncile au implementat chatboți bazati pe AI care pot răspunde la întrebările clienților, pot procesa cereri simple și pot ghida utilizatorii prin diverse proceduri bancare. Aceste tehnologii permit băncilor să ofere suport 24/7 și să reducă timpul de răspuns al personalului bancar.

Beneficiile inteligenței artificiale pentru bănci

AI aduce beneficii considerabile pentru bănci și clienți, îmbunătățind atât eficiența internă, cât și serviciile externe. Iată principalele avantaje:

Eficiență operațională:

Automatizarea proceselor permite băncilor să reducă semnificativ costurile administrative și să îmbunătățească eficiența. Procesele care înainte necesitau o cantitate mare de muncă manuală, cum ar fi aprobarea creditelor sau verificarea tranzacțiilor, pot fi acum realizate mult mai rapid și cu mai puține erori. Astfel, băncile pot aloca resursele umane mai eficient și pot deservi un număr mai mare de clienți într-un timp mai scurt.

Îmbunătățirea experienței clienților:

Băncile pot oferi un serviciu mai rapid și mai personalizat. De exemplu, un client poate utiliza un chatbot alimentat cu AI pentru a obține rapid informații despre soldul contului său sau despre opțiunile de împrumut disponibile. Aceste servicii sunt disponibile 24/7 și sunt adaptate nevoilor clientului, ceea ce sporește satisfacția generală a acestuia.

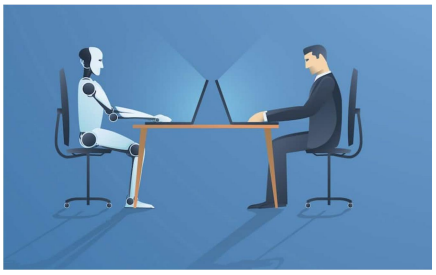

Fig. nr. 2 Îmbunătățirea experienței clienților

Reducerea riscurilor:

AI îmbunătățește evaluarea riscurilor prin analiza de date și prognoze precise. Băncile pot evalua mai bine riscurile de credit, pot identifica fraudele în timp real și pot analiza tendințele pieței financiare pentru a lua decizii mai informate. Acest lucru reduce pierderile financiare și ajută băncile să ia decizii de credit mai sigure.

Optimizarea managementului de portofolii:

Portofoliile de investiții pot fi gestionate mult mai eficient folosind AI, care poate analiza comportamentele pieței și poate prezice fluctuațiile economice. Algoritmii AI ajută băncile să optimizeze randamentele investițiilor, să gestioneze riscurile și să ia decizii rapide în condiții volatile de piață.

Analiza și prognoza comportamentului clienților:

Băncile pot utiliza AI pentru a analiza istoricul financiar al unui client și pentru a prezice comportamentele viitoare. De exemplu, dacă un client are o tendință constantă de economisire, banca poate sugera produse de economisire mai avantajoase. Această analiză ajută băncile să își îmbunătățească ofertele și să răspundă mai rapid la nevoile clienților.

Provocările implementării inteligenței artificiale în bănci

Deși AI aduce multiple beneficii, implementarea acestei tehnologii în băncile tradiționale poate ridica o serie de provocări și riscuri:

Probleme de securitate:

Sistemele AI sunt vulnerabile la atacuri cibernetice, iar protecția datelor este o preocupare majoră. Hackerii pot exploata vulnerabilitățile AI pentru a obține acces neautorizat la informațiile financiare ale clienților sau pentru a manipula algoritmii de decizie ai băncii. Aceste riscuri pot afecta încrederea clienților și reputația băncii.

Costurile de implementare:

Implementarea AI necesită investiții semnificative în infrastructură și tehnologie, iar băncile mici pot avea dificultăți în a face față costurilor inițiale. De asemenea, pentru a utiliza AI eficient, băncile trebuie să angajeze experți în data science și machine learning, ceea ce presupune costuri suplimentare.

Resursele umane:

Implementarea AI în băncile tradiționale implică necesitatea de a forma și recalifica angajații pentru a lucra cu noile tehnologii. Băncile trebuie să investească în formarea continuă a

personalului și în atragerea de specialiști în AI, ceea ce poate reprezenta o provocare, având în vedere cerințele mari de pe piața forțată de muncă în domeniul IT.

Probleme etice:

Deciziile luate de AI pot ridica probleme etice, cum ar fi discriminarea algoritmică. De exemplu, un algoritm AI care ia decizii de credit pe baza unor date istorice ar putea discrimina anumiți clienți din cauza biasurilor existente în datele folosite pentru antrenarea algoritmului. Aceste preocupări etice trebuie adresate de băncile care implementează AI pentru a asigura transparența și echitatea în procesele de decizie.

Reglementări și conformitate:

Implementarea AI trebuie să fie conformă cu legislația în vigoare, cum ar fi reglementările GDPR (General Data Protection Regulation), care reglementează colectarea și utilizarea datelor personale ale clienților. Reglementările bancare și cele de protecție a datelor trebuie să fie actualizate pentru a ține pasul cu evoluția tehnologică.

Fig. nr. 3 Implementarea AI în sectorul bancar

Studii de caz

Studiu de caz 1: JPMorgan Chase – COiN (Contract Intelligence)

JPMorgan Chase a dezvoltat un sistem numit COiN (Contract Intelligence), bazat pe AI, care poate analiza și interpreta documentele legale ale băncii într-un timp record. În loc ca angajații să citească manual fiecare document, COiN folosește algoritmi AI pentru a extrage informațiile relevante, reducând astfel timpul necesar procesării documentelor de la 360.000 de ore la doar câteva secunde.

Studiu de caz 2: Bank of America – Erica (Chatbot)

Erica este un chatbot avansat implementat de Bank of America, care oferă asistență clienților prin intermediul aplicației mobile. Erica folosește AI pentru a oferi recomandări financiare personalizate, a ajuta clienții să-și urmărească cheltuielile și a răspunde rapid la întrebările legate de conturi și tranzacții. Acest serviciu îmbunătățește interacțiunea cu clienții și reduce costurile operaționale ale băncii.

Studiu de caz 3: HSBC – Detectarea Fraudelor cu AI

HSBC utilizează AI pentru a analiza tranzacțiile în timp real și pentru a identifica orice activitate suspectă. Algoritmii AI sunt antrenați să detecteze tipare neobișnuite și să semnaleze tranzacțiile care pot fi frauduloase. Acest sistem de detecție timpurie ajută banca să protejeze clienții și să reducă pierderile financiare din cauza fraudelor

Impactul ai asupra viitorului băncilor

Inteligența artificială va transforma viitorul sectorului bancar prin reducerea costurilor operaționale, îmbunătățirea eficienței și personalizarea serviciilor. Pe măsură ce tehnologiile AI devin mai avansate, băncile vor putea automatiza complet procesarea datelor și vor oferi clienților soluții tot mai personalizate. Aceasta va duce la un model de bancă mai agil, care va răspunde rapid la schimbările pieței și la nevoile clienților.

fig. nr. 4 Impactul ai asupra viitorului băncilor

Concluzii

Inteligența artificială are un impact semnificativ asupra sectorului bancar, aducând îmbunătățiri majore în eficiența proceselor, securitate și personalizare. Cu toate acestea, implementarea AI aduce și provocări importante, inclusiv riscuri de securitate, costuri de implementare și preocupări etice.

Bibliografie

1. Agrawal, A., Gans, J., & Goldfarb, A. (2018). Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence. Harvard Business Review Press.
2. Russell, S., & Norvig, P. (2021). Artificial Intelligence: A Modern Approach (4th Edition). Pearson.
3. Wang, G., Gunasekaran, A., Ngai, E. W. T., & Papadopoulos, T. (2020). Big Data Analytics in Financial Services. International Journal of Production Economics
4. https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/extracting-value-from-ai-in-banking-rewiring-the-enterprise
5. https://www.aos.ro/wp-content/anale/RSMVol23Nr4(73)Art.10.pdf
6. https://www.ibr-rbi.ro/23993/impactul-ai-generativ-in-industria-bancara-oportunitati-si-provocari-cu-chatgpt/
7. https://www.zaptest.com/ro/automatizarea-robotica-a-proceselor-rpa-in-sectorul-bancar-si-financiar-studii-de-caz-exemple-beneficii-si-provocari

ROMANIA AND CAMBODIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERNATIONAL TRADE: SIMILARITIES AND DIFFERENCES

Nicoara Simon Ioan

Master student in Economics of Trade, Tourism, and Services

Dimitrie Cantemir University

Suon Lysorng

LSI Business School of Cambodia

Coordinator:

Lecturer PhD Ignat Andreea

Dimitrie Cantemir University

Abstract

Romania and Cambodia follow different paths in global trade. Romania, part of the EU, exports high-value goods like vehicles and electronics and benefits from deep integration with strong partners such as Germany and Italy. Cambodia, a member of ASEAN and RCEP, relies on low-value exports like clothing and footwear, with key partners including the US, China, and Vietnam. Both countries depend heavily on exports and seek to attract foreign investment. Romania has advanced infrastructure and stable trade policies, while Cambodia shows flexibility but faces challenges with standards and technology. Romania's FDI reached $114 billion in 2021; Cambodia's hit $55.3 billion in 2024. Each country works to diversify its economy. Romania invests in IT and green energy. Cambodia focuses on agriculture and electronics. What can you learn from these strategies to improve your country's trade position?

Keywords: *Export Dependency, Trade Integration, FDI Growth, Economic Diversification, Cambodia Economic, Romania Economic*

Introduction

International trade plays a crucial role in the economic development of countries by facilitating access to global markets, encouraging investment, and promoting technological advancement (World Bank, 2023). It enables nations to specialize based on comparative advantage, increase productivity, and generate employment. However, the impact of trade on development varies depending on the level of economic integration, trade policies, and the structure of a country's economy.

Romania and Cambodia represent two different stages of development and integration into the global economy. Romania, classified as an upper-middle-income country by the World Bank, has been a member of the European Union since 2007. It benefits from full access to the EU single market, harmonized trade regulations, and substantial foreign direct investment (FDI) inflows. Its trade performance is supported by a diversified industrial base, exporting high-value-added goods such as vehicles, electrical equipment, and chemicals (Eurostat, 2023; Lloyds Bank, 2024).

Cambodia, a lower-middle-income country in Southeast Asia, has pursued trade liberalization through its membership in ASEAN and its participation in multilateral agreements like the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). Despite rapid growth in export volumes, Cambodia's economy remains heavily reliant on low-wage, labor-intensive industries such as textiles and footwear (ADB, 2024; WTO, 2023). The country faces ongoing challenges related to infrastructure, technological capacity, and trade concentration.

While both Romania and Cambodia are outward-looking economies with strong export dependence, their trade environments, strategies, and challenges differ considerably. Romania operates within a highly structured and regulated EU trade framework, whereas Cambodia leverages a more flexible but less harmonized set of trade agreements. These differences offer valuable insights into how countries at different stages of development engage with global trade and what policy approaches can enhance trade performance and economic resilience.

This paper seeks to compare the international trade models of Romania and Cambodia by examining export composition, trade partners, foreign investment, and regional integration. Through this comparative analysis, the study aims to identify practical lessons that can inform trade policy and economic planning in similar emerging markets.

Background of Study

International trade is a core component of economic development, enabling countries to access wider markets, diversify production, and attract foreign direct investment (FDI). For both developed and developing nations, participation in global trade networks influences GDP, employment, and long-term competitiveness (World Bank, 2023).

Romania and Cambodia illustrate contrasting models of trade integration and economic development. Romania, an upper-middle-income economy and EU member since 2007, has benefited from harmonized trade regulations, access to the single European market, and substantial FDI inflows. Its exports primarily consist of industrial and high-value-added products such as vehicles, electronics, and chemicals, reflecting their role within European value chains (Eurostat, 2023; Lloyds Bank, 2024).

Cambodia, a lower-middle-income country in Southeast Asia, relies heavily on trade to support growth. Its integration into ASEAN and participation in agreements like the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) have helped increase export volumes, mainly in textiles, footwear, and agricultural goods (ADB, 2024; WTO, 2023). However, Cambodia remains dependent on low-value-added manufacturing and a limited number of export markets, making it more vulnerable to external economic shocks.

Studying these two economies provides a comparative view of how trade policy, regional integration, and industrial structure shape economic outcomes in different global contexts.

Problem Statement

Despite both Romania and Cambodia being highly export-oriented economies, they face different structural and policy challenges. Romania operates within a stable and regulated trade environment under the EU framework but continues to experience a trade deficit and sectoral over-reliance in areas such as automotive and machinery. Cambodia, while benefiting from flexible trade arrangements and preferential access to U.S. and EU markets, lacks economic diversification and technological advancement. Its manufacturing sector remains concentrated in low-wage, labor-intensive industries (CDRI, 2023; IMF, 2024).

There is limited comparative research analyzing how different models of trade integration influence export performance, economic resilience, and FDI attraction across countries at varying levels of development. This study addresses the gap by comparing Romania's and Cambodia's trade strategies, integration frameworks, and economic structures. It seeks to answer: How do regional integration models impact trade performance? What role does FDI play in shaping the export capacity of each country? What lessons can emerge economies learn from Romania and Cambodia's approaches to global trade?

Research Objectives

To analyze the international trade performance of Romania and Cambodia based on key indicators such as export volume, trade structure, and foreign direct investment (FDI).

Comparing the trade strategies, regional integration models, and economic outcomes of the two countries.

To identify the strengths and weaknesses in each country's trade model and provide recommendations for improvement, especially for developing economies.

Research Questions

How do Romania and Cambodia differ in their international trade performance, export structure, and economic integration?

What role do regional agreements and foreign direct investment play in shaping the trade outcomes of both countries?

What lessons can be drawn from Romania's and Cambodia's experiences to guide trade development in emerging economies?

Significance of Study

This study contributes to a deeper understanding of how countries at different stages of development engage in international trade. By comparing Romania and Cambodia, the research provides insights into the effectiveness of trade strategies, integration models, and investment flows. The findings will be useful for policymakers, economists, and development practitioners seeking to improve trade competitiveness and economic resilience in similar emerging or transition economies. Additionally, the analysis may support academic discussions in international economics, trade policy, and regional cooperation.

Scope and Delimitations

The study is limited to the comparative analysis of Romania and Cambodia in the context of international trade. It focuses on data related to exports, imports, trade partners, FDI, and trade policies between 2021 and 2024. The scope is confined to macroeconomic and structural trade indicators, excluding micro-level factors such as firm-level competitiveness or informal trade. Other economic dimensions like domestic consumption or service exports are mentioned when relevant but are not the primary focus of the research.

Literature Review

International trade plays a central role in shaping national development, particularly for emerging economies that rely on exports and foreign investment for growth (World Bank, 2023). Scholars have long debated the impact of trade liberalization on economic resilience, income distribution, and structural transformation. According to Krugman and Obstfeld (2018), countries that integrate effectively into global trade networks tend to experience higher productivity and innovation levels.

Romania's economic transition after joining the European Union in 2007 has been widely studied. Researchers point to its success in attracting foreign direct investment (FDI), particularly in the automotive and electrical sectors, as a key driver of export-led growth (Eurostat, 2023; OECD, 2023). The EU's single market and harmonized trade policies have allowed Romania to become part of complex European value chains (Lloyds Bank, 2024). In my opinion, Romania

serves as a strong model for emerging economies striving to modernize their industries. Its integration into the EU not only provided market access but also introduced regulatory discipline, which has improved investor confidence and export quality.

Cambodia, on the other hand, is frequently cited in the literature as an example of a rapidly growing, low-cost manufacturing hub. Its participation in ASEAN and preferential trade agreements, such as the "Everything but Arms" (EBA) initiative and RCEP, has supported export growth, particularly in the garment and footwear sectors (ADB, 2024; WTO, 2023). However, researchers have raised concerns about the country's over-reliance on low-value-added exports and its vulnerability to external shocks (CDRI, 2023). I believe Cambodia is at a critical juncture where it must transition from dependency on labor-intensive exports to a more diversified and technology-driven economy. Investment in education, infrastructure, and industry modernization is essential if Cambodia aims to compete globally and reduce its economic fragility.

Comparative studies on international trade strategies between countries at different development stages remain limited. This research seeks to fill that gap by providing a structured comparison of Romania and Cambodia, focusing on their trade integration, export performance, and economic policies. Personally, I find this comparative analysis valuable because it emphasizes that there is no one-size-fits-all strategy for economic growth. Countries must tailor their trade and development models to their unique political, social, and geographic contexts. By learning from both Romania's structured EU-aligned model and Cambodia's flexible but risk-exposed path, policymakers can better craft trade strategies that balance opportunity with resilience.

Methodology

This study adopts a *comparative qualitative research design,* using secondary data sources to analyze the international trade performance of Romania and Cambodia. The goal is to identify patterns, similarities, and differences in their trade strategies, export structures, and policy frameworks.

Data Collection

Data were collected from credible sources, including:

The World Bank and International Monetary Fund (IMF) for macroeconomic indicators.

Eurostat and National Institute of Statistics (Romania) for trade and FDI data.

The Asian Development Bank (ADB), Cambodian Ministry of Commerce, and CDRI for Cambodia's trade performance.

Reports from the World Trade Organization (WTO) and OECD for policy context and integration frameworks.

Data Analysis

The analysis involves:

Comparing key indicators such as GDP, exports/imports, trade deficits, and FDI inflows.

Evaluating the structure of exports and imports to understand economic specialization.

Examining each country's regional trade agreements (EU, ASEAN, RCEP) and their impact on trade performance.

Synthesizing findings into thematic categories such as trade integration, policy environment, and economic diversification.

The study focuses on trade data between 2021 and 2024, reflecting recent trends. It excludes detailed firm-level or microeconomic analysis. The emphasis is on structural and

policy-level insights, rather than product-specific or sector-specific breakdowns beyond major categories (e.g., industrial vs. textile exports)

Results and Discussion

International trade is an essential factor in the economic development of countries, facilitating the exchange of goods, services and technologies. Romania, a member of the European Union, and Cambodia, part of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), offer distinct perspectives on integration into the global economy. This paper aims to analyze in detail the position of the two countries in international trade, highlighting both the similarities and differences between them.

Romania: Deep integration into the European economy

Recent trading performanceIn 2023, Romania recorded exports worth 88.3 billion USD and imports worth 116.4 billion USD, resulting in a trade deficit of approximately 28.1 billion USD. The main exported products include electrical equipment, vehicles and auto parts, metal products, and plastic items. Imports are dominated by machinery and electrical equipment, vehicles, mineral fuels, and pharmaceuticals.

Integration into the European Union

Accession to the EU in 2007 strengthened Romania's economic integration, facilitating access to the single market and attracting foreign direct investment (FDI). In 2021, the stock of FDI in Romania was approximately US$114 billion. Germany and Italy are the main trading partners, reflecting the predominant orientation of trade towards the EU.

Cambodia: An emerging export-oriented economy. Recent trading performance

In 2024, Cambodia exported US$26.16 billion and imported US$28.5 billion, recording a trade deficit of approximately US$2.34 billion. Exports are dominated by clothing, precious metals, and footwear, while imports include refined petroleum, vehicles, and electronic equipment.

ASEAN integration and trade agreements

Cambodia has been a member of ASEAN since 1999 and participates in the ASEAN Free Trade Agreement (AFTA) and the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP), signed in 2020. In 2024, trade with ASEAN countries accounted for 28.3% of Cambodia's total trade volume, highlighting the importance of regional integration.

Comparison between Romania and Cambodia

Characteristic	**Romania**	**Cambodia**
Nominal GDP (2025)	~$300 billion	$51.15 billion
Exports (2023/2024)	$88.3 billion	$26.16 billion
Imports (2023/2024)	$116.4 billion	$28.5 billion
Main partners	Germany, Italy, France	Vietnam, Thailand, China
Regional integration	European Union	ASEAN, RCEP
Dominant export sectors	Electrical equipment, vehicles, metal products	Clothing, precious metals, footwear
FDI (2021/2024)	$114 billion	$55.3 billion

Romania's international trade

International trade is a fundamental component of the Romanian economy, contributing significantly to the gross domestic product (GDP) and to the overall economic dynamics. Membership in the European Union (EU), geostrategic position and infrastructure investments have contributed to Romania's deep integration into global value chains.

Evolution of exports and imports

According to data published by *The Observatory of Economic Complexity* and *global EDGE,* in 2023 , Romania achieved:

Exports of goods worth USD 104 billion, ranking 41st in the world ranking of exporters.

Imports of goods worth $131 billion, ranking 36th among global importers.

Compared to gross domestic product, in the previous year (2022):

Exports represented 42.54% of GDP.

Imports accounted for 49.44% of GDP, indicating moderate trade dependence and a persistent trade deficit.

The evolution of these indicators reflects an open and integrated economy, but also a relative vulnerability to external shocks and price variations of raw materials and energy.

Main trading partners

Romania carries out most of its trade within the European Union, a fact explained by its geographical proximity, access to the single market and the harmonization of trade regulations.

In 2023:

72.6% of total exports were directed at EU member countries.

73.3% of imports also came from within the Union

Romania's major trading partners:

When exporting:

Germany: 20.8%

Italy: 10.2%

France: 6.3%

When importing:

Germany: 19.4%

Italy: 8.7%

Hungary: 6.5%

These data confirm that Germany is, by far, Romania's most important trading partner, both in terms of exports and imports.

Structure of exports and imports

The Romanian economy is characterized by a relatively diversified industrial structure, also reflected in the composition of exports and imports:

Dominant exports:

Electrical machinery and equipment (e.g. wiring, automotive electrical systems, generators).

Vehicles and automotive components (including subassemblies produced by companies such as Dacia, Ford, Continental).

Chemicals (including medicines, fertilizers, plastics).

Dominant imports:

Industrial equipment and machinery, especially for the manufacturing industry and IT.

Fuels (oil and natural gas, refined or crude);

Chemical and pharmaceutical products.

This structure indicates a dependence on external technology and energy resources, but also a competitive industrial production capacity, integrated into European supply chains, especially in the automotive and electrical engineering industries.

Cambodia's international trade

International trade plays a central role in Cambodia's economy, supporting economic growth through exports, particularly in the manufacturing sector. Although the economy is still in the process of diversifying, integration into Asian trade networks and preferential access to Western markets offer significant opportunities.

Evolution of exports and imports

According to *lloydsbanktrade.com,* in 2023 Cambodia recorded:

Goods exports: $22.64 billion

Imports of goods: $24.18 billion

Trade deficit: $1.53 billion

Although modest compared to more developed economies, the volume of trade is significant relative to the size of the national economy, reflecting the high dependence on foreign trade.

Main trading partners

Cambodia has close trade relations with both Western and regional economies:

The United States is the main trading partner, absorbing approximately 39.3% of total exports, especially textiles and footwear.

Other important export destinations or import sources are:

China – major supplier of raw materials and equipment.

Vietnam – essential regional partner.

Japan – important market and source of investment.

These relationships reflect both dependence on developed markets and integration into Asian production chains.

Structure of exports and imports

Dominant exports:

Clothing and textiles (knitwear, ready-made items).

Footwear. Growing: processed agricultural products, simple electronic components.

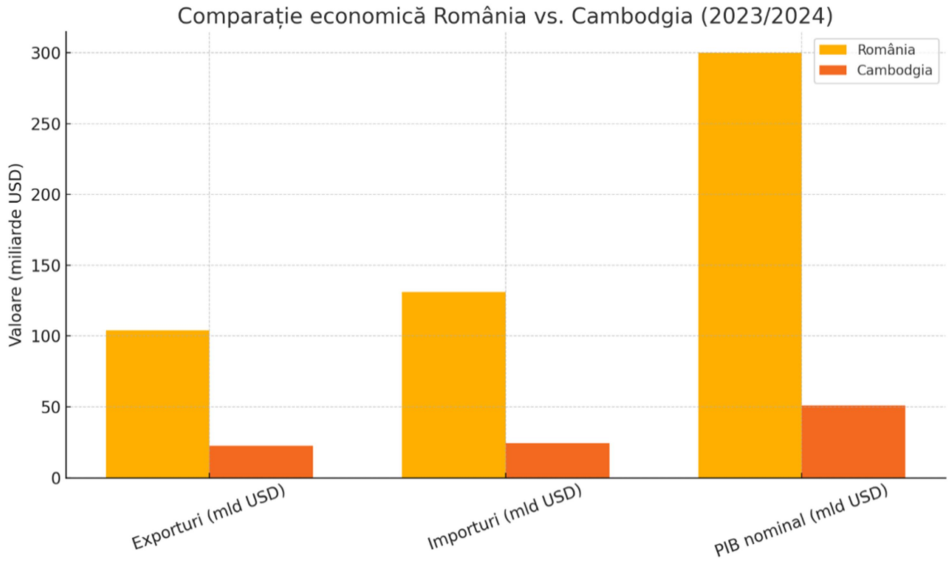
Dominant imports:

Textile raw materials (cotton, synthetic yarns, fabrics);

Fuels (refined oil).

Equipment and machinery for industry and infrastructure.

Cambodia's trade structure reflects an export-oriented manufacturing economy with low value added, with dependence on imports for raw materials and technology.

Similarities between Romania and Cambodia in global trade

Export orientation

Romania and Cambodia demonstrate significant dependence on exports to support economic growth.

Romania:

Exports represent approximately 40% of GDP.

The main exported goods are industrial products, such as motor vehicles, car components, electrical and electronic equipment. These reflect a deep integration into European value chains, especially those of Germany and France.

Cambodia:

Exports amount to approximately 50% of GDP.

The country relies mainly on light manufacturing: clothing, footwear, textiles, and simple electrical products. This reflects an integration into Asian production networks, particularly in China and Vietnam.

Although Romania exports products with higher added value, and Cambodia focuses on labor-intensive products, both countries depend on exports as a development engine.

Trade relations with strong economic partners

Both countries have established solid trade relations with strategically important global partners.

Romania:

The largest trading partner is Germany, followed by Italy, France and Hungary.

Trade is facilitated by membership in the European Union, which provides free access to a market of over 400 million consumers.

EU trade agreements and harmonized regulations facilitate exports and direct investment.

Cambodia:

It has major trade partnerships with the US, China, Vietnam, and the EU.

It enjoys preferential access to Western markets through regimes such as " Everything but Arms " (EU) and the GSP (Generalized System of Preferences) programs from the US.

It is part of an important regional trade agreement: ASEAN Free Trade Area (AFTA) and RCEP.

Even though Romania is integrated into the European single market, and Cambodia relies on preferential and regional agreements, both countries rely on strategic trade relations with major world economies to support exports.

Efforts to diversify the economy and attract foreign direct investment (FDI)

In recent years, both Romania and Cambodia have made efforts to diversify their economies and increase industrial competitiveness.

Romania:

Promotes the development of the IT, green energy and aeronautical sectors.

In 2021, FDI amounted to over USD 114 billion, according to the NBR, and the trend was upward post-pandemic.

It has implemented structural reforms to improve the business climate (e.g. digitalization, infrastructure).

Cambodia:

It is trying to break away from its dependence on the textile industry and is promoting sectors such as modernized agriculture, sustainable tourism, and the electronics industry.

In 2024, Cambodia saw a record level of FDI: $55.3 billion, mainly from China, South Korea, and Japan.

It launched the "National Industrial Development Strategy" (2015–2025), with clear objectives regarding economic diversification and infrastructure development.

Both countries are pursuing an evolution from a basic economy to one with higher added value, stimulated by FDI and industrial modernization.

Differences between Romania and Cambodia in global trade

Level of economic development

Romania:

It is an emerging market economy, classified by the World Bank as an upper-middle-income economy.

GDP per capita (2024): approx. 19,000 USD (adjusted PPP – purchasing power parity).

It has a relatively developed infrastructure, a growing middle class, and a diversified economy: industry, services, agriculture, and technology.

Source: *World Bank, Eurostat*

Cambodia:

It is a rapidly developing lower-middle-income economy.

GDP per capita (2024): approx. $4,000 (PPP).

Its economy remains focused on sectors with cheap labor and low value added.

Infrastructure is poorly developed, and dependence on foreign investment and foreign aid is high.

Romania has a standard of living and economic complexity significantly superior to Cambodia.

Export structure

Romania:

It mainly exports industrial and technological goods: vehicles, electrical equipment, software, chemical products, construction materials.

Examples: Dacia, Continental, Bosch and Ford are major players in the exporting industry.

Many exports are carried out within integrated European value chains.

Source: *NIS, Ministry of Economy*

Cambodia:

It is heavily dependent on the textile, footwear, and apparel industries, which account for over 60% of total exports.

Other exports include agricultural products (rice, rubber, tropical fruits) and basic electronic components.

Romania has a complex and high value-added export structure, while Cambodia remains focused on low-value-added exports vulnerable to external shocks.

Integration into international organizations and access to markets

Romania:

It is a member of the European Union (since 2007), which offers:

full access to the European single market.

compliance with common trade standards and regulations.

structural and cohesion funding from the EU.

It is also a member of the WTO, OECD (in the process of joining) and NATO.

Cambodia:

Member of ASEAN and WTO (since 2004).

It benefits from preferential trade agreements through ASEAN, RCEP (2020), and initiatives such as " Everything but Arms " (EU) and GSP (US).

It does not have access to a unified EU-style market, but to more fragmented bilateral and regional trade networks.

Romania has a much deeper and systemic integration into the global economy through the EU, unlike Cambodia, which operates in a more flexible but more vulnerable framework.

Trade policies and regulations

Romania:

Trade policy is managed at the level of the European Union, which involves:

application of common tariffs.

clear rules on quality, environmental and competition standards.

common trade agreements (e.g. CETA, EU–Japan).

Romania does not have an autonomous national trade policy.

Cambodia:

It has autonomy in formulating trade policy, although it is strongly influenced by dominant economic partners (e.g. China).

The policy is flexible, but sometimes ineffective in the face of external pressures or the lack of rigorous standards.

Source: *Cambodia Development Resource Institute, World Trade Organization*

Romania's trade policy is stable, predictable and harmonized with international standards, while Cambodia has more flexibility but also instability in this area.

Conclusion

The comparative analysis of Romania and Cambodia in the context of international trade highlights both notable similarities and critical structural differences shaped by their geopolitical positions, levels of development, and degrees of integration into the global economy. Both countries are strongly export-oriented, relying on international trade as a key driver of growth—Romania through industrial and technological exports, and Cambodia through labor-intensive manufacturing, particularly in textiles. Each maintains strong trade relations with major global

economies: Romania through its integration with the European Union, and Cambodia through bilateral and regional agreements with partners such as the United States, China, and Vietnam. Both governments have also prioritized attracting foreign direct investment (FDI) and diversifying their economies to increase value-added production. However, Romania demonstrates a significantly higher level of economic development, with a modern infrastructure, diversified export base, and harmonized trade policies within the EU framework. In contrast, Cambodia remains in transition, with a less diversified, low-value-added export structure, more limited integration into standardized international systems, and greater volatility in trade policy formulation. Moving forward, Romania should continue leveraging EU resources to support industrial modernization and digitalization, while Cambodia needs to accelerate export diversification and improve infrastructure to reduce external vulnerabilities. For both countries, aligning with global trends such as sustainability, energy transition, and technological advancement will be essential to enhance competitiveness in the evolving international trade landscape.

Relevant similarities:

- Strong export orientation – Both countries depend to a significant extent on foreign trade as a driver of economic growth. Romania through industrial exports, Cambodia through manufacturing exports (especially textiles).
- Trade relations with strong economies – Romania is integrated into the EU, and Cambodia has solid trade ties with the US, China, and Vietnam, taking advantage of preferential agreements.
- Efforts to diversify the economy and attract FDI – Both governments are promoting foreign investment and trying to shift towards higher value-added industries.

Major differences:

- Level of economic development – Romania has a much higher GDP and GDP per capita, a modernized infrastructure, and a diversified economy. Cambodia remains an economy in transition, dependent on cheap labor and foreign investment.
- Export structure – Romania exports technological and industrial goods, integrated into European value chains, Cambodia exports predominantly textiles, footwear and agricultural products, sectors vulnerable to external shocks.
- Integration into international organizations – Romania benefits from full access to the European single market and applies the EU's common commercial policies. Cambodia operates within a more flexible regional framework, but with a more limited capacity for negotiation and standardization.
- Stability of trade policies – Romania has harmonized trade policies at European level, predictable and regulated. Cambodia has more autonomy, but also greater volatility in the formulation of trade policies.

Perspectives and recommendations:

Romania should continue the process of industrial modernization and digitalization, making more efficient use of access to European funds and the advantages of the single market. Cambodia could accelerate export diversification and infrastructure improvements to reduce external vulnerability and move up the global value chain. For both countries, adaptability to new global trends (technologization, sustainability, energy transition) will be crucial for maintaining competitiveness in international trade.

Bibliography

1. Academia.edu. (n.d.). *Structure and Shares in the Romanian International Trade*. https://www.academia.edu/117365823/Structure_and_Shares_in_the_Romanian_International_Trade
2. Asian Development Bank. (2024). *Cambodia Economic Outlook*. https://www.adb.org
3. Bilateral Navigator. (n.d.). *Cambodia–Romania Bilateral Comparison*. https://bilateralnavigator.com/Cambodia-Romania
4. Cambodia Development Resource Institute. (2023). *Trade and Industrial Policy Review*. https://cdri.org.kh
5. Cambodian Ministry of Commerce. (2024). *Trade Statistics Yearbook*. https://www.moc.gov.kh
6. Emerald Publishing. (2023). *Industrial Impact Analysis of Foreign Direct Investment on Economic Development in Cambodia*. https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JBSED-11-2022-0120/full/html
7. Eurostat. (2023). *International Trade in Goods – Romania*. https://ec.europa.eu/eurostat
8. Financial Times. (2024). *Trump's self-defeating tariffs on Southeast Asia*. https://www.ft.com
9. GlobalEDGE. (2023). *Romania: International Trade*. Michigan State University. https://globaledge.msu.edu
10. IntechOpen. (2012). *Regional Dynamics in Romanian Counties: Convergence and Trade*. https://www.intechopen.com/chapters/38481
11. International Monetary Fund. (2024). *World Economic Outlook Database: Cambodia and Romania*. https://www.imf.org/en/Data
12. Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2018). *International Economics: Theory and Policy* (11th ed.). Pearson.
13. Lloyds Bank. (2024). *International Trade Profile: Romania and Cambodia*. https://www.lloydsbanktrade.com
14. National Institute of Statistics. (2023). *Statistical Yearbook of Romania*. https://insse.ro
15. Observatory of Economic Complexity. (2023). *Cambodia and Romania Bilateral Trade*.
16. https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rou/partner/khm
17. OECD. (2023). *Investment Policy Review: Romania*. https://www.oecd.org
18. PMC. (2022). *Trade Specialisation and Changing Patterns of Comparative Advantages in Manufactured Goods*. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8924731
19. ResearchGate. (2014). *Cambodia's Comparative Advantage Patterns and Trade Structure from 1985 to 2010*. https://www.researchgate.net/publication/265708366
20. ResearchGate. (n.d.). *Romanian Foreign Trade – A Regional Perspective*. https://www.researchgate.net/publication/227450553
21. The Australian. (2023). *US tariffs push Southeast Asia into China's arms*. https://www.theaustralian.com.au
22. World Bank. (2023). *World Development Indicators: Romania and Cambodia*. https://data.worldbank.org
23. World Trade Organization. (2023). *Trade Policy Review: Cambodia*. https://www.wto.org
24. arXiv. (2024). *Measuring Trade Costs and Analyzing the Determinants of Trade Growth between Cambodia and Major Trading Partners: 1993–2019*. https://arxiv.org/abs/2502.18916

COMUNICAREA ÎN INDUSTRIA HoReCa

Molnar Zsolt-Levente

Masterand Economia comerțului, turismului și serviciilor

Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Andreea Ignat

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper examines the complexity and importance of communication within the HORECA industry (Hotels, Restaurants, Cafés/Catering), with a particular focus on its role in shaping customer satisfaction, team coordination, and overall business performance. In an environment where service delivery relies heavily on interpersonal interactions, communication becomes more than a tool—it is a strategic asset that influences reputation, loyalty, and operational success. The findings demonstrate that combining human-centered communication with digital tools and client feedback mechanisms can significantly improve the customer experience, streamline internal processes, and contribute to revenue growth.

In conclusion, this paper underscores the idea that effective communication—whether direct, digital, or symbolic—is an indispensable component of success in the hospitality sector, and that innovation in this field can offer a strong competitive edge for modern HORECA businesses.

Keywords: *HORECA Industry; Organizational Communication; Customer Satisfaction; Service Quality; Digital Communication; Business Performance*

Introducere

Industria ospitalității, cunoscută sub acronimul HORECA (Hoteluri, Restaurante, Catering/Cafenele), ocupă un loc esențial în cadrul economiei serviciilor, fiind un sector în continuă adaptare și evoluție. Într-un domeniu în care interacțiunea umană este esențială pentru satisfacția clientului și succesul afacerii, comunicarea devine mai mult decât un instrument – devine un fundament al activității zilnice. Comunicarea în HORECA presupune o dinamică complexă între personalul din front-office și back-office, clienți, furnizori și management, fiind influențată de factori precum timpul de reacție, claritatea mesajelor, empatia și utilizarea noilor tehnologii. Lipsa unei comunicări eficiente poate conduce la erori operaționale, conflicte interne sau scăderea satisfacției clienților. Pe de altă parte, un sistem bine structurat de comunicare internă și externă poate deveni un avantaj competitiv real.

Un aspect adesea trecut cu vederea, dar esențial în industria ospitalității, este comunicarea indirectă realizată prin intermediul preparatelor culinare. Modul în care este conceput, prezentat și servit un fel de mâncare poate transmite mesaje subtile despre identitatea restaurantului, calitatea serviciilor, respectul față de client sau chiar valorile culturale promovate. Astfel, preparatul devine un instrument de comunicare în sine – o expresie a viziunii, creativității și profesionalismului echipei din bucătărie. Alegerea ingredientelor, modul de plating, denumirile din meniu sau chiar combinațiile inedite reflectă o poveste și o atitudine, influențând percepția clientului fără a fi nevoie de cuvinte.

În paralel cu comunicarea clasică, verbală și nonverbală, industria HORECA se aliniază tendințelor digitale moderne, în care automatizarea și interacțiunea online joacă un rol tot mai important. În acest sens, lucrarea de față își propune să investigheze în profunzime specificul

comunicării în industria HORECA, cu accent pe particularitățile acestui sector în România, dar și pe tendințele de modernizare și digitalizare a proceselor.

Particularități ale comunicării în horeca

Comunicarea în cadrul industriei HORECA are o complexitate aparte, fiind influențată de natura directă a serviciilor, de intensitatea relațiilor interumane și de diversitatea situațiilor întâlnite zilnic. Fiecare unitate de cazare sau alimentație publică este, în esență, un spațiu de întâlnire între oameni diferiți, culturi diferite, așteptări variate și niveluri multiple de exigență. În acest mediu, comunicarea nu este doar un mijloc de transmitere a informației, ci un factor decisiv în percepția asupra calității serviciilor.

Una dintre cele mai pregnante trăsături ale comunicării în HORECA este ritmul alert al interacțiunilor. Clienții așteaptă reacții rapide, răspunsuri clare și soluții imediate la nevoile sau întrebările lor. Spre deosebire de alte domenii în care comunicarea poate fi planificată sau amânată, în HORECA reacția trebuie să fie instantanee și adecvată. Acest lucru impune o pregătire solidă a personalului, o bună gestionare a stresului și o cultură organizațională orientată spre client.

De asemenea, comunicarea este puternic influențată de emoțiile și stările clienților, care vin în unitățile HORECA nu doar pentru a consuma un produs, ci pentru a trăi o experiență. Oamenii vin la restaurant sau la hotel pentru relaxare, bucurie, petrecerea timpului liber sau pentru evenimente speciale – ceea ce face ca nivelul așteptărilor să fie ridicat. În acest context, orice gest, cuvânt, expresie facială sau ton al vocii capătă o greutate suplimentară. Clienții își vor aminti nu doar ce au consumat, ci mai ales cum au fost tratați, cum li s-a vorbit, dacă au fost ascultați sau ignorați, dacă au fost primiți cu zâmbetul pe buze sau cu indiferență.

Un alt aspect care diferențiază comunicarea în acest domeniu este contactul continuu cu publicul și faptul că mare parte din personal este expus direct în fața clientului. Această expunere impune un nivel crescut de profesionalism în exprimare, postură, comportament și reacție la situații neprevăzute. Nu este suficient ca un angajat să își cunoască sarcinile tehnice, el trebuie să dețină și competențe sociale și emoționale care să îi permită gestionarea eficientă a relațiilor umane.[1]

Totodată, comunicarea în HORECA se bazează foarte mult pe munca în echipă și coordonarea internă. Într-un restaurant, de exemplu, bucătarul, ospătarul, barmanul și managerul trebuie să colaboreze în permanență, într-un mod coerent și bine structurat, pentru ca rezultatul final – experiența clientului – să fie una reușită. O comandă greșită, o întârziere, o neînțelegere între angajați se vor reflecta imediat în nemulțumirea clientului și, implicit, în reputația localului.

De aceea, comunicarea internă trebuie să fie la fel de importantă ca cea externă. Este nevoie de proceduri clare, de canale eficiente de transmitere a informațiilor, de un mediu care încurajează exprimarea opiniilor și de lideri capabili să comunice transparent și empatic. În lipsa acestor elemente, apar frecvent blocaje operaționale, conflicte și o atmosferă de tensiune care se resimte inclusiv de către clienți.

În plus, într-o epocă în care diversitatea culturală este tot mai prezentă – fie în rândul clienților, fie în rândul angajaților –, comunicarea în HORECA presupune și adaptabilitate culturală. Personalul trebuie să fie pregătit să interacționeze cu persoane din medii diferite, să înțeleagă diferențele de comportament și așteptare și să evite stereotipurile sau prejudecățile.

Un exemplu clar în acest sens este abordarea clienților străini într-un hotel internațional, unde angajații trebuie nu doar să stăpânească o limbă de circulație internațională, ci și să cunoască particularități culturale precum: modul de salut, distanța socială acceptabilă, raportul dintre formal

[1] Adler, R. B., & Elmhorst, J. M. (2012). *Communicating at Work*. McGraw-Hill.

și informal sau obiceiurile culinare specifice. Ignorarea acestor aspecte poate conduce la rupturi de comunicare, care afectează profund experiența clientului.

Astfel, putem concluziona că particularitățile comunicării în HORECA derivă din caracterul profund uman al serviciului oferit. Este o comunicare permanentă, personalizată, rapidă și sensibilă, în care fiecare cuvânt sau gest poate influența imaginea brandului, loialitatea clientului și succesul economic al unității. A investi în formarea personalului, în stabilirea unor standarde clare de comunicare și în construirea unei culturi a dialogului înseamnă a investi direct în calitatea serviciilor și în viitorul afacerii.

Comunicarea cu clienții și comunicarea internă

În contextul complex al industriei HORECA, comunicarea reprezintă un element central al experienței oferite, atât în relația directă cu clientul, cât și în dinamica internă a echipei. Cele două dimensiuni – comunicarea externă și cea internă – sunt interconectate și se influențează reciproc. O comunicare internă deficitară se va reflecta inevitabil în interacțiunile cu clienții, afectând calitatea serviciilor, imaginea organizației și gradul de satisfacție generală. De aceea, în HORECA, succesul unei unități depinde în mod direct de buna funcționare a ambelor canale comunicaționale.

Comunicarea cu clienții – prima impresie și loialitatea se construiesc prin cuvinte și atitudini

Comunicarea cu clienții este, fără îndoială, cea mai vizibilă și expusă formă de interacțiune într- o unitate HORECA. Este vorba despre schimburile directe de informații, de emoții, de cerințe și de feedback care se petrec în fiecare zi între personalul unității (ospătari, recepționeri, bucătari, manageri) și clienți. Această comunicare are loc în spații fizice – în sala de mese, la recepție, pe terasă – dar și în spațiul digital – prin telefon, e-mail, social media sau aplicații de rezervări.

Primul contact cu clientul este, adesea, cel mai important. Modul în care este întâmpinat, tonul folosit, claritatea informațiilor oferite și capacitatea personalului de a răspunde empatic la întrebări sau nelămuriri contribuie la formarea unei impresii inițiale care poate înclina balanța între fidelizare și pierdere definitivă. O primire călduroasă, un limbaj politicos și o atitudine orientată spre rezolvarea nevoilor clientului pot compensa chiar și unele mici imperfecțiuni ale produsului oferit.

În același timp, clienții din HORECA sunt tot mai informați, mai conectați și mai exigenți. Mulți dintre ei consultă recenzii online, urmăresc conturile de social media ale unităților și se așteaptă la un standard ridicat de comunicare – promptitudine, amabilitate, personalizare. Astfel, orice interacțiune este analizată și, uneori, judecată public prin recenzii și comentarii care pot influența semnificativ imaginea restaurantului sau hotelului în spațiul digital.

Mai mult, comunicarea cu clienții nu se încheie odată cu finalizarea servirii sau a cazării. Ea continuă prin colectarea de feedback, prin răspunsuri la recenzii și prin mesaje de follow-up, acolo unde este cazul. Răspunsurile oferite clienților nemulțumiți, tonul adoptat în gestionarea reclamațiilor, transparența și politețea manifestate în fața observațiilor critice sunt esențiale pentru menținerea unei imagini pozitive. O comunicare sinceră, respectuoasă și orientată spre soluții poate transforma o situație de criză într-o oportunitate de consolidare a relației cu clientul.

Comunicarea internă – fundația stabilității organizaționale

Dacă comunicarea cu clienții este vizibilă și directă, comunicarea internă reprezintă acea parte invizibilă, dar vitală, a activității dintr-o unitate HORECA. Ea asigură coeziunea echipei,

coordonarea eficientă a sarcinilor, adaptarea la situații neprevăzute și, nu în ultimul rând, construirea unui climat organizațional pozitiv.

În restaurante sau hoteluri, unde mai multe departamente lucrează simultan (bucătărie, sală, recepție, housekeeping, management), este absolut necesară o comunicare clară, rapidă și fără ambiguități. Lipsa acesteia generează confuzii, întârzieri, comenzi greșite și, în cele din urmă, nemulțumiri în lanț – de la personal, până la clientul final. De exemplu, dacă bucătăria nu este informată la timp despre o modificare într-o comandă specială, rezultatul poate fi un client frustrat și o echipă stresată.

În plus, comunicarea internă contribuie și la motivarea personalului și la construirea unei identități de echipă. Atunci când angajații sunt informați corect, au ocazia să își exprime punctele de vedere, primesc feedback constructiv și sunt implicați în procesul decizional, se simt valorizați și devin mai responsabili în îndeplinirea sarcinilor.

Managerii au un rol esențial în acest proces. Ei trebuie să faciliteze un mediu de comunicare deschis, bazat pe încredere, transparență și respect reciproc. În unitățile bine organizate, există canale oficiale de comunicare internă (ședințe regulate, grupuri de lucru, afișaje, aplicații interne), dar și o cultură neoficială a dialogului constant și al colaborării.

De asemenea, într-un domeniu marcat de stres și oboseală fizică – cum este HORECA –, comunicarea internă contribuie la prevenirea epuizării profesionale, la reducerea tensiunilor și la menținerea unui climat de lucru sănătos. Personalul care simte că poate comunica liber, că este ascultat și sprijinit, va fi mai motivat și mai loial.

Interdependența celor două dimensiuni

Comunicarea cu clienții și comunicarea internă nu pot fi analizate separat. Ele se află într-o relație de interdependență permanentă. Calitatea interacțiunii cu clientul depinde, în mare măsură, de calitatea comunicării dintre membrii echipei. O echipă bine coordonată, în care angajații colaborează și comunică eficient, va transmite clienților un sentiment de profesionalism, siguranță și încredere.

În schimb, un colectiv tensionat, unde nu există comunicare eficientă, va fi ușor identificat de client, chiar și fără cuvinte. Clienții percep imediat dacă personalul este dezorganizat, dacă apar confuzii sau dacă atmosfera este apăsătoare. De aceea, investiția în comunicarea internă este, de fapt, o investiție în satisfacția clienților.

Comunicarea indirectă prin produse culinare

Industria ospitalității se diferențiază prin modul în care reușește să combine serviciile clasice cu emoțiile și experiențele personalizate ale clienților. Un element adesea ignorat, dar cu un potențial uriaș de comunicare, este chiar produsul oferit- preparatul culinar. Într-un restaurant, mâncarea nu este doar un produs fizic menit să satisfacă o nevoie biologică, ci și un vehicul prin care se transmit mesaje, valori, emoții și identitate culturală. Astfel, preparatele culinare devin instrumente subtile, dar puternice, de comunicare indirectă între restaurant și client.

În acest context, este important de înțeles că fiecare farfurie livrată este, în sine, un mesaj. Acesta poate conține elemente legate de tradiție, inovație, rafinament, ospitalitate, simplitate sau excelență. Alegerea ingredientelor, modul de preparare, tehnicile culinare utilizate, prezentarea vizuală, denumirea din meniu – toate contribuie la construcția unui mesaj complex, perceput de client nu doar cu gustul, ci și cu ochii, mintea și sufletul. Astfel, gastronomia devine o formă de limbaj nonverbal, iar bucătarul – un comunicator de idei și emoții, nu doar un tehnician al gustului.

Spre exemplu, un preparat tradițional reinterpretat într-o manieră modernă poate transmite clientului ideea de respect pentru patrimoniu culinar combinat cu dorința de inovație. Un plating

minimalist și elegant poate sugera rafinament și atenție la detalii, în timp ce un preparat generos, servit rustic, poate comunica ospitalitate, naturalețe și simplitate autentică. Toate aceste semnale sunt recepționate și procesate de client chiar și în lipsa unui discurs verbal explicit, generând o anumită stare emoțională sau o percepție despre restaurant.

Mai mult, comunicarea indirectă nu se limitează la farfurie. Ea este susținută de întregul context în care preparatul este servit: atmosfera din locație, designul interior, muzica ambientală, stilul uniformei personalului, limbajul meniului, ba chiar și ambalajele pentru livrare sau takeaway. De exemplu, un restaurant care folosește denumiri creative și glume în meniu transmite un ton informal, prietenos și relaxat. În schimb, un meniu scris într-un limbaj tehnic, sofisticat, cu explicații detaliate despre fiecare preparat și proveniența ingredientelor, transmite profesionalism, seriozitate și orientare spre fine dining.

În plus, în contextul actual, clienții sunt tot mai atenți la valoarea simbolică a ceea ce consumă. Preocupările legate de sustenabilitate, localizare, autenticitate sau sănătate influențează modul în care sunt percepute produsele. Un restaurant care include în meniu produse locale, de sezon, sau care subliniază faptul că ingredientele sunt ecologice sau neprocesate, comunică o filozofie orientată spre natură, etică și responsabilitate socială. Aceste mesaje, chiar dacă nu sunt rostite, sunt transmise indirect prin preparat și pot influența decisiv fidelizarea clienților.

Este important de menționat și faptul că în era digitală, farfuria a devenit un canal de comunicare vizuală, prin intermediul rețelelor sociale. Clienții postează fotografii ale preparatelor, le comentează, le distribuie și le evaluează public. Astfel, imaginea vizuală a produsului devine o formă de comunicare virală, care depășește spațiul fizic al restaurantului. Platingul nu mai este doar estetică, ci strategie de brand.

În concluzie, comunicarea indirectă prin produse culinare este un element definitoriu al experienței din HORECA, care completează comunicarea verbală și interacțiunea directă cu clientul. Este o formă de comunicare senzorială, simbolică și afectivă, care poate întări identitatea restaurantului, poate transmite valori și poate genera loialitate fără a fi nevoie de un cuvânt rostit. Într-un mediu concurențial tot mai dens, atenția acordată acestui tip de comunicare poate face diferența între un simplu local de consum și un brand gastronomic memorabil.

Inovație și digitalizare în comunicarea horeca

Comunicarea în industria ospitalității a suferit transformări profunde în ultimele decenii, influențate de dezvoltarea tehnologică, schimbarea comportamentului consumatorului și evoluția canalelor de interacțiune. Dacă în trecut comunicarea în HORECA se baza în principal pe interacțiuni directe, în prezent aceasta se desfășoară într-un mediu complex, care îmbină comunicarea umană tradițională cu instrumente digitale, rețele sociale, platforme de feedback și sisteme automatizate.

Una dintre cele mai evidente tendințe este trecerea de la comunicarea reactivă la comunicarea proactivă. În loc să aștepte solicitările clienților, unitățile HORECA de succes aleg să anticipeze nevoile acestora, comunicând preventiv prin mesaje personalizate, oferte adaptate, sugestii proactive și interacțiuni prietenoase înainte ca o întrebare să fie formulată. Acest tip de abordare creează un sentiment de grijă, atenție și profesionalism, care contribuie la loializarea clientelei.

O altă direcție importantă este integrarea rețelelor sociale în strategia de comunicare. Facebook, Instagram, TikTok sau TripAdvisor nu mai sunt simple canale de promovare, ci au devenit spații active de conversație între clienți și branduri. Restaurantele și hotelurile care gestionează eficient prezența lor online răspund rapid la comentarii, distribuie conținut atractiv, răspund plângerilor publice și încurajează implicarea activă a urmăritorilor. Astfel, comunicarea devine bidirecțională și transparentă, fiind vizibilă pentru întreaga comunitate digitală.

Totodată, clienții moderni își doresc experiențe personalizate. Comunicarea generală, impersonală, și limbajul rigid sunt treptat înlocuite cu un ton apropiat, cald, dar profesionist. Utilizarea unor platforme CRM (Customer Relationship Management) permite unităților HORECA să personalizeze interacțiunea în funcție de istoricul clientului: preferințe culinare, frecvența vizitelor, feedback anterior etc. Comunicarea devine astfel un instrument de creare a unei relații durabile, bazate pe cunoaștere și atenție individualizată.

Un alt trend major este orientarea spre transparență și autenticitate. Clienții nu mai sunt impresionați de un limbaj sofisticat, ci de onestitate și coerență. Răspunsurile directe, asumarea greșelilor și comunicarea clară a valorilor restaurantului – de exemplu, aprovizionarea locală sau gătitul artizanal – sunt elemente care consolidează încrederea. Brandurile ospitaliere câștigă capital de imagine atunci când aleg să comunice deschis, inclusiv în situații delicate sau neprevăzute (ex. întârzieri, lipsa unui ingredient, probleme de livrare).

De asemenea, un aspect tot mai relevant este digitalizarea feedbackului. Clienții nu mai completează formulare pe hârtie, ci își exprimă opinia pe Google Reviews, TripAdvisor, Glovo sau prin mesaje directe pe rețele sociale. Această comunicare are dublu rol: pe de o parte, oferă managerilor informații prețioase în timp real, iar pe de altă parte, contribuie la construirea unei reputații digitale – un „CV" public al unității. În acest sens, gestionarea eficientă a recenziilor devine o formă esențială de comunicare strategică.

Nu în ultimul rând, se remarcă tendința de a integra inteligența artificială și automatizarea comunicării. Chatboții pe site-urile restaurantelor, răspunsurile automate la întrebări frecvente, sugestiile bazate pe comportamentul anterior al clientului sau integrarea comenzilor vocale în aplicații mobile sunt doar câteva exemple prin care unitățile HORECA își optimizează comunicarea cu publicul. Deși nu pot înlocui empatia umană, aceste instrumente digitale asigură un nivel minim de informare permanentă, disponibil 24/7, ceea ce îmbunătățește experiența clientului și eficiența operațională.

În concluzie, comunicarea modernă în HORECA devine un ecosistem complex, care îmbină empatia umană cu tehnologia, personalizarea cu automatizarea și interacțiunea directă cu prezența digitală. Unitățile care înțeleg aceste tendințe și le integrează în mod coerent își consolidează poziția pe piață și reușesc să creeze relații solide, pe termen lung, cu publicul lor țintă.[2]

Digitalizarea comunicării cu clienții

Evoluția rapidă a tehnologiilor digitale a determinat o transformare profundă a modului în care unitățile din industria HORECA comunică cu publicul lor. Dacă în trecut relația cu clientul se limita în mare parte la interacțiunea directă în locație și eventual la apeluri telefonice, în prezent comunicarea digitală a devenit omniprezentă și indispensabilă. Acest tip de comunicare nu doar că facilitează schimbul de informații, dar redefinește experiența consumatorului, contribuind la personalizarea serviciilor, fidelizarea clienților și consolidarea imaginii brandului.

Unul dintre cele mai evidente avantaje ale digitalizării este accesul rapid la informații. Prin intermediul site-urilor web, aplicațiilor mobile și rețelelor sociale, clienții pot afla în timp real detalii despre meniu, program, oferte speciale, evenimente sau disponibilitatea locurilor. Această transparență sporește încrederea și reduce barierele în procesul decizional al clientului, care preferă unitățile accesibile, clare și bine organizate.

Un rol esențial îl joacă platformele de rezervare online, integrate pe site-urile restaurantelor sau hotelurilor ori gestionate prin intermediul aplicațiilor de profil (ex. TheFork, OpenTable, Booking). Acestea permit clienților să își planifice vizitele cu ușurință,

[2] Kotler, P., Bowen, J., & Makens, J. (2017). *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pearson.

să selecteze masa dorită sau camera potrivită și, în unele cazuri, să comunice preferințe speciale înainte de sosire. Astfel, se creează o primă interacțiune digitală ce poate fi personalizată și valorificată în etapa de servire propriu-zisă.

Un alt canal fundamental al comunicării digitale cu clienții este reprezentat de rețelele sociale. Facebook, Instagram sau TikTok sunt utilizate nu doar pentru promovare, ci pentru menținerea unui dialog continuu cu comunitatea. Prin postări regulate, răspunsuri la comentarii, stories interactive sau sesiuni live, unitățile HORECA reușesc să creeze o relație informală, apropiată și constantă cu publicul lor. De asemenea, pot reacționa rapid la întrebări, pot gestiona elegant eventuale nemulțumiri și pot transforma clienții în ambasadori activi ai brandului.

Un trend tot mai important este automatizarea comunicării prin instrumente digitale inteligente. Trimiterea automată a emailurilor de mulțumire, a ofertelor personalizate sau a notificărilor pentru evenimente speciale (ex. ziua clientului) contribuie la menținerea unei legături constante cu clientul. Aceste mesaje pot fi generate pe baza comportamentului anterior (comenzi, frecvență, feedback), prin integrarea cu un CRM bine configurat.

În paralel, multe unități implementează chatboți pe website sau în aplicațiile mobile, capabili să răspundă rapid la întrebările frecvente, să ghideze clientul în procesul de rezervare sau să ofere informații esențiale în afara programului de lucru. Astfel, comunicarea devine non-stop, fără a solicita resurse umane suplimentare, ceea ce sporește satisfacția clientului și optimizează eficiența operațională.

De asemenea, platformele de livrare (precum Glovo, Tazz, Bolt Food sau Foodpanda) reprezintă un canal indirect, dar extrem de eficient, prin care unitățile HORECA comunică cu publicul lor. Designul vizual al paginii, descrierea preparatelor, timpul estimat, ratingul și recenziile devin forme de comunicare esențiale pentru atragerea și păstrarea clienților în zona de food delivery.

Un aspect esențial al digitalizării comunicării cu clienții este și gestionarea feedbackului online. În prezent, clienții preferă să ofere opinii publice, vizibile altor utilizatori, prin recenzii Google, TripAdvisor sau în comentarii pe social media. Modul în care managerul răspunde acestor recenzii – atât celor pozitive, cât mai ales celor negative – reflectă profesionalismul, transparența și nivelul de implicare al unității. Răspunsurile politicoase, empatice și orientate spre soluții contribuie la păstrarea unei imagini solide și inspiră încredere în rândul publicului larg.

Nu trebuie neglijată nici dimensiunea emoțională a comunicării digitale. Un mesaj bine formulat, o postare vizuală atractivă, un story creativ sau un video autentic pot genera o legătură emoțională cu brandul. Într-o lume saturată de oferte, clienții aleg adesea locurile cu care „rezonază”, nu doar pe cele cu prețuri bune. Astfel, comunicarea digitală nu este doar informativă, ci și afectivă.

În concluzie, digitalizarea comunicării cu clienții în HORECA reprezintă mai mult decât o simplă modernizare – este o transformare de profunzime a modului în care se construiesc relațiile comerciale și de brand. Unitățile care adoptă și personalizează aceste tehnologii comunică mai bine, răspund mai rapid, inspiră mai multă încredere și reușesc să creeze experiențe coerente și memorabile, atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual.[3]

Digitalizarea comunicării cu furnizorii

Comunicarea cu furnizorii reprezintă o componentă esențială în lanțul operațional al unei unități HORECA, influențând direct calitatea serviciilor, costurile de operare, gestionarea

[3] Buhalis, D., & Law, R. (2008). *Progress in information technology and tourism management. Tourism Management*, 29(4), 609–623.

stocurilor și gradul de predictibilitate al activității. Într-un mediu dinamic, unde cererea se poate modifica de la o zi la alta, iar timpul de reacție este critic, digitalizarea comunicării cu furnizorii devine nu doar utilă, ci absolut necesară pentru asigurarea unui flux de aprovizionare eficient, continuu și transparent.

În modelul tradițional de funcționare, comunicarea cu furnizorii se realiza telefonic sau prin email, iar comenzile erau transmise în mod repetitiv, adesea verbal sau în scris, fără o centralizare automată a cererilor. Acest mod de lucru expunea unitățile la riscul de erori umane, întârzieri, livrări greșite sau imposibilitatea de a urmări în timp real situația stocurilor. De asemenea, lipsa unei trasabilități clare în procesul de comandă îngreuna evaluarea performanței furnizorilor și afecta capacitatea de negociere.

Digitalizarea vine să elimine aceste disfuncționalități prin implementarea unor platforme digitale integrate, care automatizează și structurează comunicarea cu furnizorii. Astfel, comenzile nu mai sunt emise manual, ci sunt generate automat pe baza unui sistem care monitorizează în timp real stocurile existente și consumul zilnic. Atunci când un anumit produs atinge pragul minim setat în sistem, o comandă predefinită este transmisă furnizorului corespunzător, fără intervenție umană. Acest proces reduce riscul de rămânere fără stoc, optimizează planificarea aprovizionării și economisește timp prețios pentru personalul responsabil cu achizițiile.

Un exemplu relevant de digitalizare este integrarea casei de marcat cu sistemul de gestiune al stocurilor, astfel încât fiecare produs vândut generează o scădere automată a materiei prime aferente. Spre exemplu, la vânzarea unui meniu care conține piept de pui și cartofi, sistemul scade automat gramajul ingredientelor din stocul central, actualizând instantaneu situația reală a depozitului. În acest mod, se elimină complet estimările aproximative și se permite o monitorizare exactă a consumului.

Această integrare poate fi dusă și mai departe, prin conectarea sistemului de gestiune cu platforma furnizorului, astfel încât acesta este notificat automat despre nevoile unității. Comenzile sunt astfel anticipate, livrările pot fi planificate mai eficient, iar relația devine una predictibilă și profesională. Furnizorul are acces la un istoric clar al cererilor, poate propune ajustări în funcție de disponibilitate și poate oferi termene de livrare precise.

Un alt beneficiu major este reprezentat de centralizarea tuturor comenzilor într-un dashboard unic, care permite managerului vizualizarea situației pe furnizori, produse, costuri și frecvența livrărilor. Acest tip de analiză oferă o imagine de ansamblu asupra colaborărilor externe, facilitează renegocierea contractelor și identificarea partenerilor cei mai eficienți.

De asemenea, digitalizarea comunicării cu furnizorii sprijină și trasabilitatea produselor, un aspect tot mai important în contextul cerințelor privind siguranța alimentară. Fiecare livrare este însoțită de documente electronice, iar produsele pot fi identificate rapid în cazul unei neconformități sau a unui control de calitate. În plus, datele stocate în sistem pot fi oricând accesate pentru raportare, audit sau analiză internă.

În final, trebuie menționat și avantajul reducerii consumului de hârtie și a birocrației. Prin digitalizarea acestui tip de comunicare, documentele sunt emise și arhivate automat, se elimină foile volante, comenzile telefonice confuze și notițele informale. În locul acestora, comunicarea devine formalizată, eficientă și perfect documentabilă, ceea ce contribuie la profesionalizarea relației cu partenerii.

În concluzie, digitalizarea comunicării cu furnizorii transformă un proces logistic clasic într-unul strategic și predictibil. Prin utilizarea tehnologiei, unitățile HORECA își pot optimiza aprovizionarea, pot reduce pierderile, pot lua decizii mai rapide și mai bine fundamentate și pot construi relații durabile, bazate pe eficiență și încredere. Într-o eră în care fiecare zi de întârziere sau eroare costă, automatizarea acestor procese devine un avantaj competitiv clar.

Studiu de caz: restaurantul Victoria Inn

Victoria Inn este mai mult decât un restaurant clasic – este o locație care își propune să ofere o experiență culinară completă. Spațiul este împărțit în mai multe zone funcționale, inclusiv o sală de mese cu aproximativ 80 de locuri, o terasă exterioară deschisă sezonier și o sală de evenimente. Aceasta din urmă este adaptabilă pentru petreceri private, nunți, botezuri, aniversări sau evenimente corporate, răspunzând astfel unei game variate de nevoi ale clienților. Oferta culinară a restaurantului este diversă, cu accent pe preparate tradiționale românești, completate de opțiuni internaționale moderne. Meniul este disponibil atât în format fizic, cât și online, prin intermediul site-ului oficial victoriainn.ro, ceea ce contribuie la o comunicare eficientă cu clientela.

Publicul-țintă al restaurantului este unul variat, incluzând familii, cupluri, grupuri de prieteni, angajați din mediul local de afaceri, dar și turiști care tranzitează zona. Datorită versatilității serviciilor oferite, Victoria Inn reușește să atragă clienți atât pentru masa zilnică, cât și pentru ocazii speciale. Politica de prețuri este una accesibilă, raportată corect la calitatea produselor și a serviciilor, ceea ce contribuie la fidelizarea unui segment important de clienți locali.

Canale de comunicare utilizate în relația cu clienții

În industria ospitalității, comunicarea cu clientul este unul dintre pilonii centrali ai experienței oferite. În cadrul restaurantului Victoria Inn din Târnăveni, acest aspect este tratat cu seriozitate și responsabilitate, fiind integrat în fiecare etapă a interacțiunii cu clientul – de la primul contact până la finalul vizitei sau al evenimentului organizat. Comunicarea este concepută ca un instrument strategic de fidelizare, diferențiere pe piață și consolidare a reputației.

Comunicarea directă: interacțiunea umană ca fundament al experienței

Cel mai important canal de comunicare în cadrul restaurantului rămâne interacțiunea directă dintre personal și client. De la întâmpinarea la intrare, până la luarea comenzii, servirea mesei și exprimarea recunoștinței la plecare, întregul proces este bazat pe empatie, politețe și promptitudine. Ospătarii sunt instruiți să ofere informații clare despre meniu, să răspundă cu amabilitate întrebărilor, să gestioneze sugestiile și chiar obiecțiile clienților într-un mod profesionist. Tonul vocii, postura, zâmbetul și atitudinea joacă un rol esențial în crearea unei atmosfere pozitive.

De asemenea, comunicarea directă se manifestă și în cadrul evenimentelor private, unde personalul restaurantului colaborează îndeaproape cu clienții în procesul de planificare. Discuțiile privind meniul personalizat, aranjamentele din sală, muzica și decorul sunt purtate în mod transparent, iar clientul este implicat activ în luarea deciziilor. Acest tip de comunicare asigură nu doar satisfacția finală, ci și consolidarea unei relații de încredere.

Comunicarea telefonică și rezervările

Telefonul rămâne un canal important pentru efectuarea rezervărilor, plasarea comenzilor pentru livrare (acolo unde este cazul) sau pentru obținerea de informații despre program, disponibilitate și servicii. Personalul responsabil de preluarea apelurilor este instruit să răspundă politicos și eficient, să ofere toate informațiile necesare și să noteze corect detaliile rezervării. Această comunicare este rapidă și eficientă, contribuind la fluidizarea activității și la reducerea erorilor organizatorice.

Comunicarea digitală: prezență online și social media

Restaurantul Victoria Inn dispune de o platformă online modernă, accesibilă la adresa victoriainn.ro, care include informații despre meniu, program, facilități și date de contact. Site- ul este conceput intuitiv și funcționează ca un punct de informare permanent, contribuind la transparență și accesibilitate.

Prezența în mediul social este susținută printr-o pagină de Facebook activă, unde sunt postate periodic fotografii cu preparate, anunțuri legate de oferte speciale, evenimente sau zile tematice. Clienții pot interacționa direct prin comentarii sau mesaje private, iar echipa restaurantului răspunde prompt și politicos. Această comunicare constantă în social media consolidează brandul și creează o comunitate în jurul localului.

Totodată, Victoria Inn este înregistrat pe platforme de recenzii și evaluare precum Google Maps, unde clienții pot lăsa comentarii și acorda stele pentru serviciile primite. Managerul urmărește activ aceste recenzii și răspunde, acolo unde este cazul, mulțumind pentru aprecieri sau adresându-se celor nemulțumiți cu empatie și dorință de remediere.

Materiale vizuale și identitate vizuală

Un alt canal de comunicare utilizat în relația cu clienții este cel vizual, prin designul interior, elementele grafice din meniu și decorul ambiental. Culorile calde, vesela aleasă cu grijă, uniformele personalului și aranjamentele florale comunică subtil valori precum eleganța, ospitalitatea și grija pentru detalii. Aceste elemente contribuie la transmiterea unui mesaj nonverbal coerent, care completează comunicarea verbală.

Având în vedere importanța tot mai mare a digitalizării în industria ospitalității, precum și necesitatea menținerii unei relații eficiente și permanente cu clienții, se propune dezvoltarea unui sistem digital integrat de comunicare, disponibil direct pe site-ul restaurantului Victoria Inn. Această inițiativă are ca scop îmbunătățirea experienței clientului și adaptarea la așteptările moderne ale consumatorului conectat, care își dorește acces facil, personalizare și interacțiune în timp real.

În prezent, restaurantul utilizează canale clasice de comunicare digitală – site web, Facebook, Google Maps – care asigură un flux informațional corect, dar unilateral. Comunicarea este orientată în special spre transmiterea de informații (program, meniu, oferte), iar răspunsurile la întrebările clienților sunt oferite reactiv, nu proactiv. Prin urmare, se identifică o oportunitate clară de dezvoltare a unui canal digital interactiv, capabil să transforme comunicarea pasivă într-o experiență dinamică și bidirecțională.

Structura propusă a sistemului

Noul modul de comunicare online, integrat în site-ul oficial al restaurantului, ar putea include următoarele funcționalități:

- Chat live cu un operator sau chatbot: disponibil în timpul programului de funcționare, cu posibilitatea de a prelua solicitări, rezervări sau întrebări din partea clienților. În afara orelor de lucru, un chatbot configurat poate răspunde automat la întrebările frecvente.
- Formular digital de feedback: clienții pot completa, după vizită, un chestionar simplu în care să evalueze calitatea serviciilor, atitudinea personalului, aspectul preparatelor și atmosfera. Datele colectate pot fi utilizate pentru îmbunătățirea performanțelor și ajustarea strategiilor.
- Sistem de notificări personalizate: prin email sau SMS, clienții care optează să-și lase datele

de contact pot primi mesaje automate cu oferte dedicate, anunțuri despre evenimente, meniuri speciale sau urări cu ocazia zilei de naștere.

• Spațiu interactiv cu bucătarul: un mic forum sau secțiune de întrebări și răspunsuri în care clienții pot adresa curiozități legate de preparate, tehnici culinare sau sugestii, la care bucătarul-șef poate răspunde periodic.

Avantajele propunerii

Prin implementarea acestui program digital, restaurantul Victoria Inn ar putea obține:

• Creșterea gradului de satisfacție și loializare a clienților, datorită interacțiunii directe și rapide;

• Optimizarea fluxului de informații, reducând numărul apelurilor telefonice și solicitărilor repetitive;

• Dezvoltarea unei baze de date utile pentru strategii viitoare de marketing;

• Întărirea imaginii publice ca locație modernă, deschisă și adaptată cerințelor actuale.

În concluzie, digitalizarea comunicării cu clienții reprezintă un pas firesc în evoluția oricărei unități HORECA moderne. Implementarea unui sistem interactiv de acest tip, ușor accesibil prin site- ul restaurantului Victoria Inn, ar aduce beneficii reale în ceea ce privește calitatea serviciilor și percepția publicului. Într-un mediu competitiv, astfel de inițiative pot face diferența între un client ocazional și unul fidelizat pe termen lung.

Digitalizarea relației cu furnizorii

În industria ospitalității, buna funcționare a activității zilnice este direct dependentă de un sistem de aprovizionare eficient, stabil și bine coordonat. Restaurantul Victoria Inn, aflat într-o etapă de dezvoltare și profesionalizare continuă, poate beneficia semnificativ de modernizarea relației cu furnizorii prin digitalizare. Înlocuirea metodelor tradiționale de comunicare, bazate pe apeluri telefonice, emailuri sau liste de comenzi redactate manual, cu un sistem digital automatizat ar contribui esențial la creșterea eficienței operaționale și la evitarea risipei.

La acest moment, aprovizionarea se realizează prin metode convenționale, care implică un consum semnificativ de timp și un grad crescut de expunere la erori umane. Lipsa unei corelări în timp real între consum, stocuri și comenzi poate duce la supraprovizionare, lipsuri neprevăzute sau blocaje în producție.

Soluția propusă constă în implementarea unui sistem digital integrat, care să automatizeze comunicarea dintre restaurant și furnizori, oferind trasabilitate completă, optimizare logistică și o mai bună planificare a resurselor.

Funcționalități cheie ale sistemului propus

• Actualizarea automată a stocurilor - Vânzările înregistrate la casa de marcat vor fi sincronizate cu gestiunea internă, astfel încât ingredientele folosite în fiecare preparat vor fi scăzute automat din stocul existent. Se obține astfel o imagine clară și permanent actualizată asupra disponibilității produselor.

• Praguri minime și comenzi automate - Pentru fiecare categorie de produse se vor seta limite minime. La atingerea acestor praguri, sistemul va genera o comandă automată către furnizorul aferent, pe baza unui șablon prestabilit.

• Platformă de colaborare cu furnizorii - Furnizorii vor avea acces la un portal digital prin care pot primi comenzile, le pot confirma, pot trimite facturi electronice, propune alternative pentru produse indisponibile și vizualiza istoricul colaborării.

• Calendar digital al livrărilor - Fiecare livrare va fi înregistrată într-un calendar electronic

care va genera alerte automate pentru personalul responsabil cu recepția, evitând astfel confuziile sau întârzierile.

- Rapoarte și statistici - Sistemul va putea genera analize detaliate privind consumul pe categorii, costurile lunare, eficiența furnizorilor (în funcție de promptitudine, calitate, preț), precum și recomandări pentru optimizarea aprovizionării.
- Corelare cu sezonalitatea - În funcție de datele istorice și disponibilitatea ingredientelor, sistemul poate sugera ajustări în meniu, promovând preparatele de sezon, cu costuri mai avantajoase și proveniență locală.
- Integrare cu software-ul de contabilitate - Facturile și comenzile emise vor putea fi exportate direct către departamentul contabil, reducând semnificativ volumul de muncă birocratică și eliminând riscul de pierdere a documentelor.

Avantajele implementării;

Adoptarea unei soluții digitale de acest tip ar oferi Victoria Inn multiple beneficii concrete: reducerea timpului alocat comenzilor și a intervenției manuale; creșterea acurateței și trasabilității în gestionarea stocurilor și a produselor livrate; Optimizarea costurilor prin gestionarea mai inteligentă a consumului; îmbunătățirea colaborării cu furnizorii, care primesc comenzi clare, standardizate, la timp; acces rapid la informații și statistici, esențiale pentru decizii strategice; profesionalizarea imaginii unității, care demonstrează adaptare la cerințele moderne ale pieței.

În concluzie, digitalizarea relației cu furnizorii este un pas esențial în transformarea unui restaurant într-o afacere competitivă, eficientă și orientată spre sustenabilitate. Pentru restaurantul Victoria Inn, o astfel de soluție ar reduce semnificativ vulnerabilitățile operaționale și ar aduce un plus de control și predictibilitate. Într-un mediu economic în care fiecare detaliu contează, comunicarea rapidă, precisă și automatizată cu furnizorii devine un factor diferențiator de succes.

Concluzii

Lucrarea de față și-a propus să analizeze importanța comunicării în industria HORECA, cu accent pe particularitățile acestui sector și pe modalitățile prin care interacțiunea cu clienții și partenerii contribuie la succesul sau eșecul unei afaceri. Pe parcursul lucrării, s-a demonstrat că o comunicare eficientă nu este un simplu element complementar, ci un pilon fundamental în construirea unei experiențe coerente, de calitate, în domeniul ospitalității. Comunicarea în HORECA se manifestă într-o varietate de forme – verbală, nonverbală, scrisă, digitală – și are roluri multiple: informare, convingere, coordonare internă, consolidare a brandului, gestionare a crizelor sau fidelizare a clientelei. Complexitatea interacțiunilor, ritmul de lucru și exigențele tot mai ridicate ale consumatorilor fac ca acest proces să necesite o abordare strategică, profesionistă și adaptabilă.

În cadrul studiului de caz, s-a evidențiat că restaurantul Victoria Inn implementează deja numeroase practici de comunicare eficiente, atât la nivelul relației directe cu clientul, cât și în ceea ce privește promovarea online și imaginea vizuală. Răspunsurile clienților la chestionarul aplicat au confirmat un grad ridicat de satisfacție și loialitate, susținut de calitatea preparatelor, amabilitatea personalului și coerența identității vizuale a localului.

Totodată, datele colectate au evidențiat și oportunități reale de dezvoltare, în special în zona digitalizării comunicării, prin implementarea unor instrumente precum chat online, notificări personalizate, aplicații mobile și sisteme de automatizare a relației cu furnizorii. Aceste sugestii, bazate pe așteptările clienților, reprezintă direcții clare de inovare care pot consolida poziția unității pe piață și pot contribui la creșterea eficienței interne.

În concluzie, comunicarea este mai mult decât o funcție operațională în HORECA – este o formă de ospitalitate în sine. O comunicare atent gândită, autentică și constant îmbunătățită poate transforma o simplă masă într-o experiență memorabilă, iar o relație de afaceri într-un parteneriat de lungă durată. Lucrarea de față confirmă că succesul în industria ospitalității depinde într-o măsură decisivă de modul în care se comunică, se ascultă și se răspunde.

Bibliografie

1. Bovee, Courtland L.; Thill, John V. (2016). Business Communication Today. Pearson.
2. Cătoiu, Iacob (coord.) (2009). Comportamentul consumatorului. Editura Uranus, București.
3. Chelcea, Septimiu (2007). Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative. Editura Economică.
4. Coombs, W. Timothy (2014). Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding. SAGE Publications.
5. Cornelissen, Joep (2017). Corporate Communication: A Guide to Theory and Practice. SAGE Publications.
6. Eurostat – Tourism Statistics – https://ec.europa.eu/eurostatANEXE.
7. Fearn-Banks, Kathleen (2016). Crisis Communications: A Casebook Approach. Routledge.
8. Horeca Insight – Revista industriei ospitalității – https://www.horecainsight.ro
9. Institutul Național de Statistică – https://insse.ro
10. Kotler, Philip; Bowen, John T.; Makens, James C. (2017). Marketing for Hospitality and Tourism. Pearson Education.
11. Nicolescu, Ovidiu (2016). Managementul organizației. Editura Pro Universitaria.
12. Nistoreanu, Puiu (2005). Managementul serviciilor de alimentație publică și turism. Editura ASE.
13. Radu, Florina (2021). Criza și comunicarea în sectorul serviciilor. Editura Universitară.
14. Statista – Hospitality Industry Trends 2023 – https://www.statista.com
15. Victoria Inn Târnăveni – https://victoriainn.ro

O ANALIZĂ A EVOLUȚIEI START-UP-URILOR DIGITALE DIN ROMÂNIA ÎN CADRUL PEISAJULUI GLOBAL: STUDII DE CAZ ALE UIPATH ȘI FINTECHOS

Adrian Chelaru

Student Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Smaranda Vancea

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This study explores the evolution of digital startups in Romania within the broader context of the global tech ecosystem. It begins by defining the concept of a digital startup and highlighting current international trends, then focuses on the Romanian startup landscape, including its key actors: innovation hubs, investment funds, accelerators, and public programmes. Through the case studies of UiPath, FintechOS, and Elrond Network, the paper analyses how Romanian startups transition from local initiatives to global players. The research also outlines challenges—such as limited access to local capital and talent migration—and examines opportunities linked to Romania's strong IT expertise and competitive costs. Finally, the study presents strategic recommendations for universities, policymakers, and entrepreneurs aiming to strengthen Romania's position as a regional centre for digital innovation.

Keywords: *digital startups, innovation ecosystems, UiPath, FintechOS, Romanian tech sector, global integration*

Introducere

Definirea conceptului de start-up digital

Startup-urile digitale sunt companii aflate în fază incipientă, care dezvoltă produse sau servicii bazate pe tehnologii digitale, cu un model de afaceri scalabil și potențial de creștere rapidă. Ele se diferențiază de afacerile tradiționale prin utilizarea intensivă a tehnologiei, orientarea către inovație și capacitatea de a opera pe piețe globale încă din stadii timpurii. De obicei, aceste startup-uri încep cu o idee inovatoare, dezvoltată sub forma unui produs minim viabil (MVP – Minimum Viable Product), și testează reacția pieței înainte de a se extinde.

Contextul global: tendințe actuale în dezvoltarea startup-urilor tehnologice

La nivel global, startup-urile digitale au devenit motoare esențiale ale inovației și transformării economice. În ultimul deceniu, ecosistemele antreprenoriale s-au extins dincolo de centrele consacrate precum Silicon Valley, Londra sau Berlin, spre regiuni emergente din Europa Centrală și de Est, America Latină sau Asia de Sud-Est. Tendințele majore includ orientarea către inteligență artificială, automatizare, fintech, blockchain și soluții SaaS (Software as a Service), precum și atragerea de fonduri prin runde succesive de investiții de tip seed, venture capital sau listări bursiere. De asemenea, pandemia COVID-19 a accelerat procesul de digitalizare, generând noi oportunități pentru startup-uri în domenii precum e-commerce, sănătate digitală sau educație online.

Obiectivul lucrării

Lucrarea de față își propune să analizeze evoluția startup-urilor digitale din România, cu accent pe două exemple relevante – UiPath și FintechOS –, și să investigheze modul în care acestea s-au integrat în economia globală. Studiul urmărește să evidențieze factorii care au favorizat creșterea acestor companii, provocările întâlnite pe parcurs, precum și contribuția lor la repoziționarea României ca hub regional de inovație tehnologică. Prin această analiză, se dorește conturarea unei perspective clare asupra potențialului startup-urilor românești de a deveni actori globali într-un ecosistem competitiv și dinamic.

Ipoteza cercetării

Ipoteza de lucru a acestei cercetări este că evoluția startup-urilor digitale din România este determinată în principal de capacitatea lor de integrare în ecosistemul global, de accesul la finanțare internațională și de calitatea capitalului uman din sectorul IT&C. Se presupune că aceste trei componente contribuie în mod esențial la scalarea și succesul pe termen lung al startup-urilor românești în afara granițelor țării.

Obiectivele cercetării

Pentru a testa ipoteza formulată, această lucrare urmărește următoarele obiective specifice:

- analiza structurii și actorilor principali din ecosistemul startupurilor digitale românești
- identificarea principalelor provocări și oportunități de dezvoltare și internaționalizare
- studierea modului în care UiPath și FintechOS au reușit să se conecteze cu rețele internaționale de inovație și investiții
- formularea unor concluzii privind integrarea startupurilor românești în contextul global.

Metodologia cercetării

Lucrarea utilizează o metodologie descriptiv-analitică și de tip documentar, bazată pe cercetare documentară și studii de caz. Au fost analizate surse primare (site-uri oficiale, comunicate de presă, rapoarte de investiții) și surse secundare (studii academice, articole de specialitate, baze de date despre startup-uri). Studiile de caz UiPath și FintechOS au fost creeate pentru a exemplifica modul în care startup-urile românești se dezvoltă și se integrează în piața globală, în ideea de a susține și testa ipotezele formulate în această cercetare.

Ecosistemul startup-urilor digitale din România

În anii 2018-2025, România a devenit un teren fertil pentru dezvoltarea startup-urilor digitale, beneficiind de o combinație favorabilă de talent IT, costuri competitive și o deschidere tot mai mare către investiții în tehnologie. Ecosistemul local este susținut de o rețea tot mai diversificată de actori care facilitează transformarea ideilor inovatoare în afaceri sustenabile și scalabile.

Principalii actori în cadrul acestui ecosistem sunt: acceleratoare, fonduri de investiții și hub-uri de inovație.

Acceleratoarele și incubatoarele de afaceri joacă un rol esențial în susținerea startup-urilor aflate la început de drum. Programe precum Techcelerator, Spherik Accelerator sau StepFWD

oferă mentorat, acces la rețele de investitori și know-how practic în domeniul dezvoltării afacerilor tehnologice. Aceste inițiative ajută startup-urile să-și definească modelele de afaceri, să-și valideze produsele pe piață și să atragă finanțare. De asemenea, fondurile de investiții specializate în startup-uri tech contribuie la alimentarea ecosistemului cu capital de risc. Printre cele mai active se numără:

GapMinder VC, un fond românesc care investește în companii aflate în fază incipientă, cu potențial de expansiune globală

Early Game Ventures, care susține startup-urile cu tehnologii disruptive din Europa Centrală și de Est

Morphosis Capital și ROCA X, cu accent pe creștere și scalare regională.

Totodată, hub-urile de inovație precum Impact Hub Bucharest, Mindspace sau Commons creează spații colaborative pentru antreprenori, contribuind la formarea unei comunități dinamice de fondatori, dezvoltatori și investitori.

Rolul universităților și al programelor de sprijin guvernamental

Instituțiile de învățământ superior din România, în special cele tehnice și economice (ex: Universitatea Politehnica din București, ASE, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca), contribuie la formarea capitalului uman esențial pentru ecosistemul startup-urilor digitale. În ultimii ani, unele universități au introdus cursuri de antreprenoriat, tehnologie și inovare, contribuind la dezvoltarea unei mentalități orientate spre inițiativă.

La nivel guvernamental, programe precum Start-Up Nation au oferit sprijin financiar nerambursabil pentru noile afaceri, deși eficiența acestor măsuri este uneori pusă sub semnul întrebării din cauza birocrației și lipsei de consultanță specifică pentru startup-uri tech. Inițiative mai recente, precum Digital Innovation Hubs (parte din strategia europeană de transformare digitală), promit o abordare mai integrată, oferind consultanță, testare de tehnologii și conectare cu parteneri internaționali.

Actor	**Exemplu**	**Rol în ecosistem**
Fond de investiții	GapMinder, Early Game Ventures	Finanțare în stadiu incipient (seed, venture capital)
Accelerator	Techcelerator, Spherik Accelerator	Mentorat, pregătire pentru scalare
Hub de inovație	Impact Hub, Rubik Hub	Spațiu colaborativ, comunitate, networking
Universități	ASE, UPB, UVT	Educație antreprenorială, preincubare, hackathoane
Programe guvernamentale	Start-Up Nation, Digital Innovation Hubs	Granturi nerambursabile, sprijin pentru digitalizare

Tabelul nr.1.

În concluzie, ecosistemul startup-urilor digitale din România este în plină maturizare, alimentat de un mix de talent local, susținere instituțională și deschidere către investiții internaționale. Deși mai există provocări legate de infrastructură, reglementări sau acces la capital, progresele înregistrate în ultimul deceniu sunt semnificative și creează un cadru propice pentru apariția de noi povești de succes.

De la idee la scalare: etapele cheie ale unui start-up digital

Evoluția unui startup digital presupune un parcurs complex, de la conceperea unei idei inovatoare până la atingerea unei poziții solide pe piața internațională. În cadrul acestui proces, există mai multe etape critice care determină succesul sau eșecul unei inițiative antreprenoriale în tehnologie.

Ideea și validarea de piață (MVP – Minimum Viable Product)

Primul pas în dezvoltarea unui startup digital este identificarea unei probleme reale a pieței și formularea unei soluții tehnologice inovatoare. În această etapă, este esențială validarea ideii prin crearea unui produs minim viabil (MVP) – o versiune simplificată a produsului final, care conține funcționalitățile de bază necesare pentru testarea interesului utilizatorilor. Feedback-ul obținut de la primii utilizatori permite ajustarea produsului și evitarea investițiilor inutile în funcționalități neesențiale.

În România, numeroase startup-uri pornesc de la astfel de MVP-uri dezvoltate în cadrul hackathoanelor(maraton de programare), competițiilor universitare sau programelor de pre-accelerare, precum Innovation Labs sau Startup Reaktor.

Finanțarea în etape: seed, venture capital, crowdfunding, private equity

Accesul la capital este o componentă vitală a scalării unui startup digital. Finanțarea este, de regulă, progresivă și structurată în mai multe etape:

Seed funding (rundă inițială): provine adesea din surse personale (bootstrapping), investitori de tip angel sau fonduri specializate. Este utilizată pentru dezvoltarea MVP-ului și validarea ideii de business.

Seria A/B/C (venture capital): finanțări mai consistente, acordate de fonduri de capital de risc pentru creșterea echipei, extinderea pieței și îmbunătățirea tehnologiei.

Crowdfunding(finanțare participativă): o alternativă tot mai populară pentru validarea pieței și atragerea de capital de la utilizatori sau investitori de retail.

Private equity și listarea la bursă: utilizate de companiile în stadii mature, care doresc o expansiune agresivă sau internațională.

România începe să atragă interesul unor investitori internaționali datorită unor povești de succes precum UiPath, dar accesul la finanțare rămâne, în general, mai dificil decât în vestul Europei, ceea ce face ca relațiile cu fondurile străine și incubatoarele internaționale să fie esențiale.

Internaționalizarea: cum și când un start-up românesc încearcă extinderea globală

Pentru majoritatea startup-urilor digitale din România, scalarea pe piața locală nu este suficientă pentru a susține o creștere accelerată. Astfel, internaționalizarea devine un obiectiv strategic, iar momentul ales pentru extindere este esențial. De obicei, companiile pornesc prin deschiderea de filiale în piețe din Europa de Vest sau SUA, participarea la acceleratoare globale (ex: Techstars, Y Combinator) sau atragerea de parteneriate internaționale.

Un exemplu elocvent este *UiPath,* care, după validarea produsului în România, a deschis birouri în SUA și a atras investiții semnificative din partea fondurilor americane. În mod similar, *FintechOS* și-a extins operațiunile în Marea Britanie și Europa pentru a accesa piețele financiare dezvoltate.

Etapă	Obiectiv principal	Surse de finanțare tipice
Idee și MVP	Validarea pieței, prototip funcțional	Fonduri proprii, bootstrapping
Seed (pre-serie A)	Primele venituri, echipă inițială	Business angels, fonduri seed
Serie A	Extindere națională/internațională	Venture capital, corporate investors
Serie B și ulterior	Scalare accelerată, expansiune globală	Fonduri de tip growth, private equity, IPO

Tabelul nr.2

Internaționalizarea presupune adaptarea produsului la nevoile pieței-țintă, recrutarea de echipe locale și consolidarea unei rețele de distribuție. Această etapă este crucială pentru tranziția de la start-up la scale-up și presupune, adesea, redefinirea strategiei de business.

Provocări și oportunități pentru startup-urile românești

Startup-urile digitale românești se confruntă cu un mediu în continuă schimbare, marcat de provocări structurale, dar și de oportunități semnificative. În ciuda obstacolelor, România oferă un context favorabil dezvoltării afacerilor tech, mai ales datorită resursei umane de calitate și a deschiderii către inovație.

Lipsa capitalului local vs. accesul la investitori străini

Unul dintre cele mai frecvente obstacole întâmpinate de fondatorii de startup-uri în România este dificultatea de a accesa finanțare locală în fazele incipiente ale afacerii. Deși ecosistemul de capital de risc este în dezvoltare, fondurile locale sunt încă relativ puține, iar apetitul pentru risc este scăzut comparativ cu țările din Europa de Vest sau SUA.

În schimb, investitorii străini devin din ce în ce mai interesați de potențialul startup-urilor românești, în special în domeniile automatizării, fintech și inteligenței artificiale. Accesul la aceste surse externe de finanțare necesită însă conexiuni internaționale, prezență în hub-uri globale și o bună capacitate de comunicare în limba engleză.

Piața muncii: competiția pentru talente tech

România beneficiază de un capital uman valoros în domeniul tehnologiei, cu o tradiție puternică în inginerie și informatică. Cu toate acestea, emigrarea talentelor și competiția cu multinaționalele IT care oferă pachete salariale atractive reprezintă o provocare pentru startup-uri, care nu dispun întotdeauna de resursele financiare necesare pentru a atrage și păstra specialiști de top.

Pe de altă parte, dezvoltarea lucrului la distanță și creșterea interesului pentru antreprenoriat în rândul tinerilor absolvenți oferă oportunități de recrutare și formare a echipelor competitive chiar și în afara marilor centre urbane.

Reglementările fiscale și legislative în România

Birocrația și instabilitatea legislativă sunt adesea citate drept obstacole majore pentru antreprenorii români. Procedurile greoaie de înregistrare a firmelor, lipsa unui cadru legal adaptat afacerilor digitale și schimbările frecvente în sistemul fiscal afectează planificarea pe termen lung.

Totuși, unele inițiative recente – precum simplificarea proceselor digitale în administrația publică sau introducerea unor scheme de sprijin fiscal pentru startup-uri inovatoare – reprezintă pași în direcția corectă.

Avantajele României: costuri reduse, talent IT recunoscut internațional

În ciuda provocărilor, România rămâne atractivă pentru dezvoltarea startup-urilor digitale datorită:

- costurilor operaționale mai reduse decât în vestul Europei, inclusiv în ceea ce privește forța de muncă și chirii
- reputației internaționale a inginerilor și programatorilor români, considerați printre cei mai bine pregătiți din Europa
- poziționării geografice avantajoase, la intersecția dintre Europa Centrală și de Est, care facilitează accesul la multiple piețe regionale
- creșterii interesului instituțiilor europene pentru digitalizarea regiunii, care aduce noi surse de finanțare și colaborare

În concluzie, mediul românesc oferă un mix de provocări și oportunități, iar capacitatea startup-urilor de a naviga printre aceste realități este determinantă pentru succesul lor pe termen lung. Adaptabilitatea, deschiderea către internaționalizare și valorificarea talentului local rămân piloni esențiali pentru dezvoltarea sustenabilă.

Studiu de caz: Startup-uri românești de succes

România a demonstrat că poate genera startup-uri digitale cu impact global, capabile să atragă investiții internaționale majore și să se impună în industrii extrem de competitive. Printre cele mai reprezentative exemple se numără *UiPath, FintechOS și Elrond Network* – trei companii care au reușit să parcurgă drumul de la inițiative locale la jucători globali în domeniile lor.

UiPath – de la startup la „unicorn" listat pe NYSE

UiPath a fost fondat în 2005, sub numele DeskOver, de către Daniel Dines și Marius Tîrcă, la București. Inițial, compania a dezvoltat biblioteci software pentru alte firme, însă începând cu 2012 s-a concentrat pe tehnologia *RPA (Robotic Process Automation)* – automatizarea proceselor repetitive din companii.

După obținerea primelor contracte internaționale, UiPath a atras finanțări semnificative de la fonduri precum *Accel, Sequoia Capital și Coatue,* iar în 2018 a devenit primul „unicorn" românesc, depășind o evaluare de 1 miliard de dolari. În 2021, UiPath s-a listat la *New York Stock Exchange (NYSE),* devenind cel mai valoros startup românesc din istorie, cu o capitalizare inițială de peste 35 miliarde USD.

Succesul UiPath evidențiază potențialul startup-urilor românești de a deveni lideri globali, prin combinarea expertizei tehnice locale cu viziunea de expansiune internațională.

FintechOS – soluții pentru digitalizarea serviciilor financiare

FintechOS, fondat în 2017 de *Teodor Blidăruș și Sergiu Neguț,* este un startup care oferă o platformă tehnologică pentru *digitalizarea instituțiilor financiare*, cum ar fi bănci și companii de asigurări. Soluția sa permite implementarea rapidă de aplicații financiare moderne, fără a necesita rescrierea completă a sistemelor IT existente.

FintechOS s-a extins rapid în Europa, având clienți în Marea Britanie, Olanda, Germania și Orientul Mijlociu. Compania a atras investiții de peste 60 milioane de dolari de la fonduri precum *Earlybird VC, GapMinder și Draper Esprit*, devenind unul dintre cele mai promițătoare fintech-uri din Europa Centrală și de Est.

Modelul său de business – bazat pe livrarea de tehnologie ca serviciu (SaaS) – reflectă tendințele globale de *"embedded finance"* și ilustrează capacitatea startupurilor românești de a inova în industrii reglementate și tradiționale.

Elrond Network – blockchain dezvoltat în România

Elrond Network, lansat în 2018 la Sibiu de *Beniamin și Lucian Mincu,* este o platformă blockchain de mare performanță, proiectată pentru a susține aplicații descentralizate și tranzacții rapide cu costuri reduse. Prin tehnologia sa unică de *sharding adaptiv,* Elrond promite viteze de procesare superioare celor oferite de Bitcoin sau Ethereum.

Platforma are propriul token – *EGLD (eGold)* – și a devenit rapid un nume cunoscut în ecosistemul Web3. În 2022, Elrond a achiziționat fintech-ul Twispay și a obținut licență de instituție de plată de la Banca Națională a României, un pas rar pentru un proiect blockchain.

Elrond demonstrează că România poate juca un rol semnificativ în noile paradigme tehnologice descentralizate, oferind o alternativă competitivă la soluțiile consacrate de pe piețele internaționale.

Alte exemple emergente (2024–2025)

În ultimii ani, au apărut și alte startup-uri românești cu potențial global, precum:

- *TypingDNA* – soluție de autentificare biometrică prin recunoașterea modului în care utilizatorii tastează
- *Druid AI* – platformă de asistenți virtuali inteligenți pentru automatizarea dialogului în companii
- *Bunnyshell* – infrastructură DevOps. automatizată, folosită de echipe de dezvoltare software.

Criteriu	**UiPath**	**FintechOS**	**Elrond Network**
Domeniu	Automatizare (RPA)	Fintech/No-code SaaS	Blockchain & Web3
An fondare	2005	2017	2017
Listare	NYSE (2021)	—	—
Investiții atrase	Peste 2 miliarde USD	~90 milioane USD	~1.9 miliarde USD (valoare EGLD în 2021)
Piețe deservite	Global	Europa, Asia, SUA	Comunitate cripto globală

Tabelul nr.4 Tabel comparativ: UiPath vs. FintechOS vs. Elrond

Aceste exemple reflectă diversificarea ecosistemului românesc și capacitatea fondatorilor de a aborda nișe tehnologice sofisticate.

Integrarea startup-urilor românești în contextul global

Pe măsură ce ecosistemul local de startup-uri digitale se maturizează, o tendință majoră este integrarea progresivă a companiilor românești în rețelele globale de inovație. Această deschidere internațională este esențială pentru accesul la piețe, resurse, know-how și parteneriate strategice.

Colaborări internaționale și parteneriate strategice

Pentru a-și accelera creșterea și a câștiga credibilitate, startup-urile românești caută parteneriate cu jucători internaționali, fie sub forma colaborărilor comerciale, fie prin alianțe tehnologice sau investiții strategice.

Exemple relevante:

UiPath a colaborat cu Microsoft, SAP și Oracle pentru integrarea soluțiilor sale în ecosistemele enterprise

FintechOS a semnat parteneriate cu companii de consultanță globală precum Deloitte sau EY pentru livrarea de soluții financiare digitale

Druid AI a dezvoltat parteneriate cu UiPath și Orange Business Services, facilitând extinderea internațională.

Astfel de parteneriate permit startup-urilor să își extindă canalele de vânzare, să obțină validare internațională și să acceseze noi clienți.

Participarea la târguri, conferințe și programe globale de accelerare

Evenimentele internaționale sunt puncte cheie de conectare între startup-uri, investitori și mentori. Startup-urile românești participă frecvent la târguri precum:

Web Summit (Lisabona), Slush (Helsinki) sau TechCrunch Disrupt (San Francisco)

Programe de accelerare internaționale (*ex. Techstars, Y Combinator, Seedcamp*), unde startupurile beneficiază de mentorat intensiv și expunere la investitori de top.

De asemenea, inițiative precum Start-up Europe, EIT Digital Accelerator sau Google for Start-ups oferă suport pentru extinderea pe piețe europene și internaționale. Participarea activă la aceste platforme contribuie la vizibilitatea globală a startup-urilor românești și la atragerea de investiții și clienți externi.

Listările pe piețele de capital (AeRO, BVB sau burse internaționale)

Un alt indicator al maturității ecosistemului este capacitatea startup-urilor de a accesa piețele de capital. În România, segmentul AeRO al Bursei de Valori București este destinat companiilor în creștere, fiind o rampă de lansare pentru antreprenorii locali. Totuși, companiile cu ambiții globale aleg deseori listarea pe burse internaționale, cum a fost cazul UiPath pe *NYSE,* datorită vizibilității superioare și accesului la capitaluri mai consistente.

În ultimii ani, s-au înregistrat listări interesante și pe piața locală:

SeedBlink, o platformă de equity crowdfunding, a listat companii tech locale

Companii fintech precum *Life is Hard (LIH)*au profitat de vizibilitatea oferită de BVB pentru a atrage investitori.

Această deschidere spre burse confirmă tendința startupurilor românești de a *tranziționa spre statutul de scaleup-uri competitive la nivel global.*

Concluzii și recomandări

Startup-urile digitale românești reprezintă un vector emergent de dezvoltare economică, inovare tehnologică și integrare globală, având potențialul de a transforma România într-un pol regional de inovație. Studiile de caz analizate – UiPath, FintechOS, Elrond – ilustrează faptul că, în ciuda unor limitări structurale, companiile românești pot atinge performanțe remarcabile în industrii de vârf.

Factori esențiali pentru creșterea startup-urilor digitale românești

Pe baza analizei realizate, ipoteza de cercetare este parțial confirmată. Factorii analizați – integrarea globală, finanțarea internațională și capitalul uman specializat – au avut un rol decisiv în succesul startup-urilor UiPath și FintechOS. Totuși, contextul local, inclusiv reglementările și sprijinul public, rămâne un element cu impact mixt, care poate accelera sau frâna progresul startup-urilor.

Din analiză reies câțiva factori-cheie care pot susține dezvoltarea sustenabilă a startup-urilor tech:

- *Accesul la finanțare inteligentă* – prin consolidarea fondurilor locale și facilitarea legăturii cu investitori străini
- *Resursa umană competitivă* – prin investiții în educație digitală, formare antreprenorială și retenția talentelor în țară
- *Internaționalizarea timpurie* – prin programe de accelerare, parteneriate strategice și participarea la evenimente globale
- *Un cadru legislativ și fiscal favorabil* – care să reducă birocrația și să stimuleze inovația prin deductibilități sau granturi

Rolul universităților și politicilor publice în sprijinirea ecosistemului

Universitățile pot deveni motoare ale inovației dacă adoptă o abordare antreprenorială, integrând în curricula academică:

- cursuri de startup & inovare digitală
- programe comune cu acceleratoare și companii tech
- hackathoane, incubatoare universitare și sprijin pentru inițiative studențești.

De asemenea, politicile publice trebuie să fie predictibile și orientate pe termen lung, concentrându-se pe:

- extinderea programelor precum *Start-Up Nation,* dar cu selecție bazată pe inovație și scalabilitate
- crearea de zone de inovație digitală și susținerea hub-urilor tehnologice locale
- atragerea fondurilor europene și direcționarea lor spre dezvoltarea competențelor digitale și infrastructurii startup-urilor.

Perspective viitoare: România ca pol regional pentru inovație digitală

România are toate ingredientele pentru a deveni un hub regional de tehnologie: capital uman bine pregătit, un cost competitiv de operare, o diasporă tech conectată la ecosistemele internaționale și primele exemple de succes validate global.

Pentru a consolida această poziționare, este esențial ca întreaga societate – de la guvern și universități la antreprenori și investitori – să colaboreze într-un efort coerent de transformare digitală și susținere a inovației.

Bibliografie

1. https://www.uipath.com
2. https://academy.uipath.com
3. https://en.wikipedia.org/wiki/UiPath
4. https://fintechos.com/
5. https://elrond.com/

6. https://www.druidai.com/
7. https://techcelerator.ro
8. https://impacthub.ro/
9. https://www.typingdna.com/
10. https://www.imm.gov.ro/start-up-nation/
11. https://www.bvb.ro/

TESLA, INC – EVOLUȚIA FINANCIARĂ ȘI POZIȚIA PE PIAȚĂ

Adrian Chelaru

Student Facultatea de Științe Economice

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Coordonator:

Lect. univ. dr. Smaranda Vancea

Universitatea „Dimitrie Cantemir" din Târgu Mureș

Abstract

This paper analyses the financial trajectory and strategic evolution of Tesla, Inc., a global leader in electric vehicles and renewable energy. The study evaluates Tesla's financial performance in the year 2024, focusing on key indicators such as revenue, operating expenditure, profitability, and cash flow. Through a descriptive and analytical framework, based on official financial disclosures and current market trends, the analysis highlights a paradox: although Tesla recorded increased revenue and a strengthened financial position, reflected in the growth of assets and equity, its profitability and liquidity were impacted by rising operational and capital investment costs. Furthermore, the paper examines fluctuations in Tesla's share price over the past year, identifying the main drivers behind growth, volatility, and downturns: macroeconomic conditions, supply chain disruptions, intensifying competition, and external factors such as geopolitical instability and public perception of corporate leadership. The study concludes that Tesla remains a symbol of technological innovation and sustainability, yet the company must strategically manage financial and reputational challenges in order to maintain its market position. This case study provides valuable insights into the dynamic relationship between financial strategy and corporate performance in a constantly evolving technology-driven sector.

Keywords: *Tesla, financial performance, electric vehicles, investment analysis, capital market, innovation*

Introducere – Tesla, Inc

Scurt istoric

Tesla, Inc., fondată în 2003 în California de Martin Eberhard și Marc Tarpenning, este una dintre cele mai influente companii din domeniul tehnologiei, mobilității electrice și energiei regenerabile. Odată cu implicarea lui Elon Musk ca CEO din 2008, compania a cunoscut o expansiune rapidă, devenind un nume global prin lansarea unor modele emblematice precum Model S, 3, X, Y, Cybertruck sau camionul Semi. În 2010, Tesla a fost listată la bursa NASDAQ, debutând cu un preț de 17 dolari pe acțiune. De atunci, acțiunile companiei au înregistrat o creștere spectaculoasă, susținută de inovații tehnologice, integrare verticală, dezvoltarea de soluții energetice verzi și extinderea capacităților de producție prin „Gigafactories" în SUA, China și Europa. Deși parcursul bursier a fost marcat de volatilitate și controverse legate de conducere sau siguranța produselor, Tesla a devenit un simbol al transformării industriei auto, iar în 2023, Model Y a fost cel mai vândut automobil din lume.

Obiectivul lucrării este să investigheze în ce mod a evoluat prețul acțiunilor companiei Tesla, Inc. în intervalul martie 2024 – martie 2025 și să determine cum au influențat această evoluție factorii economici globali, performanțele financiare raportate de companie, deciziile manageriale, lansările de produse și schimbările din piața concurențială. Studiul își propune să evidențieze conexiunea dintre dinamica internă a companiei și reacția investitorilor, oferind

totodată o perspectivă argumentată asupra riscurilor și oportunităților de investiție asociate cu acțiunile Tesla în contextul actual al piețelor financiare.

Scopul acestei lucrări este de a analiza în mod detaliat evoluția cotațiilor acțiunilor companiei Tesla, Inc. în perioada martie 2024 – martie 2025, prin corelarea variațiilor de preț cu indicatorii financiari interni (venituri, profit, flux de numerar), contextul macroeconomic global (inflație, dobânzi, riscuri geopolitice), deciziile strategice ale conducerii și reacțiile pieței bursiere. Lucrarea urmărește să evidențieze principalii factori care au determinat creșterea, volatilitatea și scăderea acțiunilor TSLA, precum și să ofere o perspectivă fundamentată asupra potențialului de investiție în Tesla pe termen mediu și lung.

Lucrarea urmărește să determine în ce măsură performanțele financiare ale Tesla influențează evoluția bursieră în context macroeconomic internațional.

Context macroeconomic și piețele financiare în 2024–2025

În perioada 2024–2025, contextul macroeconomic global a fost definit de o combinație de presiuni inflaționiste persistente, politici monetare restrictive și riscuri geopolitice în creștere. Inflația a continuat să rămână la niveluri ridicate în prima parte a anului 2024, determinând băncile centrale – în special Federal Reserve și Banca Centrală Europeană – să mențină dobânzile de referință la cote înalte, cu scopul de a tempera consumul și a stabiliza prețurile. Aceste măsuri au avut un efect direct asupra costurilor de finanțare și au redus apetitul pentru investiții cu grad mare de risc, inclusiv în sectorul tehnologic.

Pe plan geopolitic, conflictul prelungit din Ucraina, tensiunile comerciale dintre SUA și China și criza de securitate din Marea Roșie – unde atacurile asupra navelor comerciale au perturbat transportul internațional – au amplificat incertitudinile de pe piețele globale. Aceste evenimente au dus la creșterea costurilor de transport și la blocaje în lanțurile de aprovizionare, afectând în special industriile dependente de materii prime și componente electronice, cum este cea auto.

Piața de capital, în ansamblul său, a reflectat aceste tensiuni printr-o volatilitate crescută, alternând între episoade de corecții și perioade scurte de relansare. Investitorii au devenit tot mai precauți, iar companiile din domeniul tehnologiei și al energiei verzi, inclusiv Tesla, au fost puternic influențate de acest climat, atât în ceea ce privește evaluarea acțiunilor, cât și în percepția riscurilor la nivel strategic.

Ipoteză: Evoluția prețului acțiunilor Tesla este influențată semnificativ de performanțele financiare interne și de contextul macroeconomic global.

Obiective specifice:

- analiza corelației dintre profitabilitate și cotația bursieră
- evaluarea impactului fluxului de numerar asupra percepției investitorilor
- compararea performanței Tesla cu principalii concurenți din industria vehiculelor electrice

Evoluția concretă a cotației Tesla

Declarația de venit Tesla 2024(anual)

Reprezentarea cifrică privind declarația de venit în anul 2024 poate fi urmărită în tabelul următor.

Indicator financiar	Valoare (mld. USD)	Variație față de 2023(%)	Observații
Venituri totale	97.69	+0.95	Creștere ușoară a veniturilor
Cheltuieli operaționale	9.79	+11.65	Cheltuieli în creștere semnificativă
Profit net	7.09	-52.72	Profitabilitate redusă
Marja netă a profitului	—	-53.16	Scădere a eficienței operaționale
Venit pe acțiune (EPS)	—	-22.44	Presiune asupra rentabilității

Sursa : https://www.google.com/finance/quote/TSLA:NASDAQ?hl=ro&window=1Y

Tabelul nr. 1 Declarația de venit Tesla 2024

Grafic declarația de venit Tesla în anul 2024 se prezintă în următoarea figură.

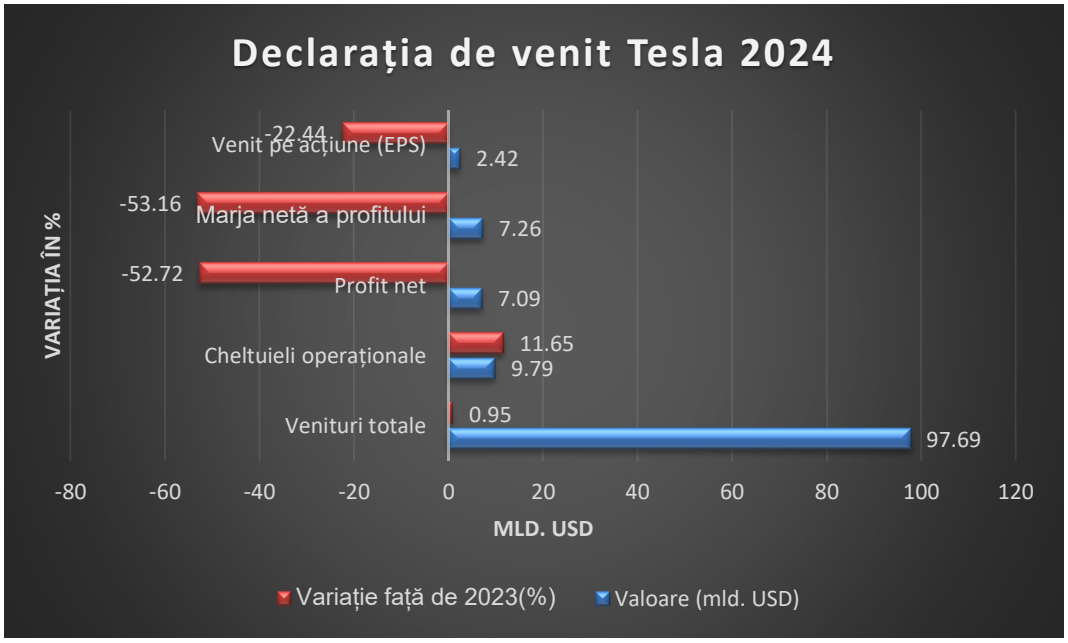

Figura nr. 1

Interpretare: În anul 2024, compania Tesla a înregistrat venituri totale de 97,69 miliarde USD, cu o ușoară creștere de 0,95% față de anul precedent. Cu toate acestea, cheltuielile de funcționare au crescut semnificativ cu 11,65%, ajungând la 9,79 miliarde USD. Această creștere a cheltuielilor a dus la o scădere considerabilă a profitului net, care s-a redus cu 52,72%, până la 7,09 miliarde USD.

Marja netă a profitului și venitul pe acțiune au suferit scăderi importante (-53,16% și, respectiv, -22,44%), ceea ce indică o eficiență operațională mai scăzută și o presiune asupra rentabilității. Per ansamblu, deși veniturile brute au crescut ușor, profitabilitatea companiei a fost afectată negativ în 2024.

Bilanț Tesla 2024(anual)

Reprezentarea cifrică privind bilanțul Tesla în anul 2024 poate fi urmărită în tabelul următor.

Indicator bilanțier	Valoare (mld. USD)	Variație față de 2023(%)	Observații
Active totale	122.07	+14.49	Poziție financiară consolidată
.Capitaluri proprii	73.68	—	Creștere solidă a capitalurilor
Datorii totale	48.39	+12.51	Creștere moderată a datoriilor
Numerar și echivalente (termen scurt)	36.56	+25.67	Îmbunătățirea lichidității

Sursa : https://www.google.com/finance/quote/TSLA:NASDAQ?hl=ro&window=1Y

Tabelul nr.2. Bilanț Tesla 2024

Grafic bilanțul Tesla în anul 2024 se prezintă în următoarea figură.

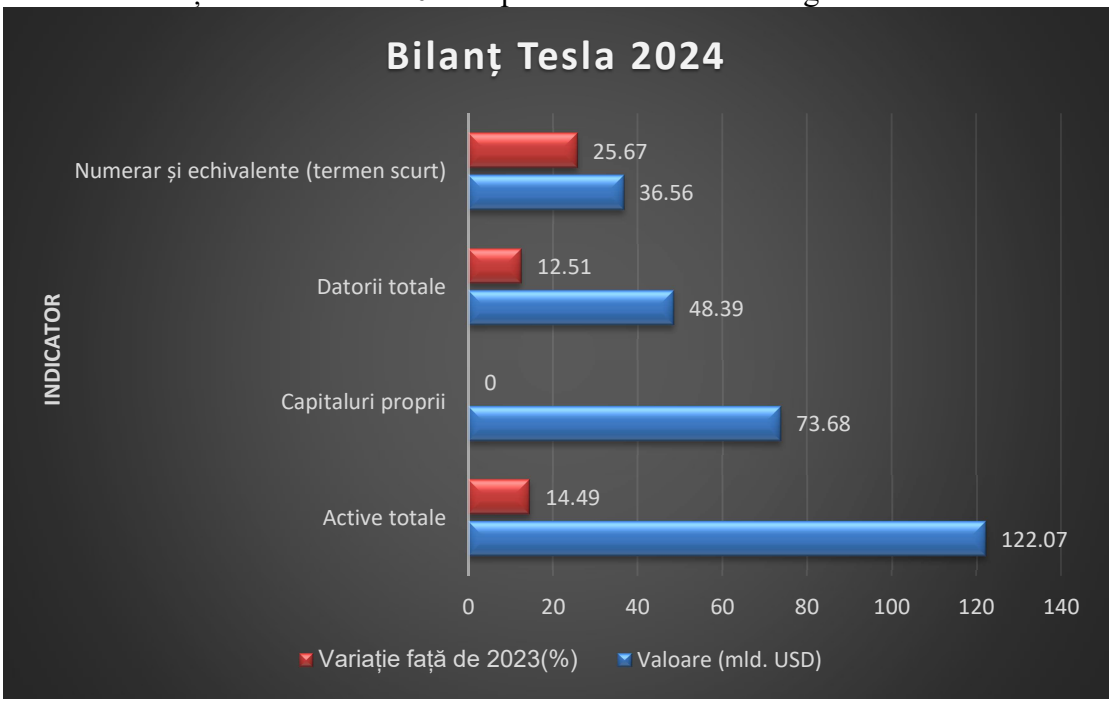

Figura nr.2.

Interpretare: La nivelul bilanțului, anul 2024 reflectă o poziție financiară stabilă și în creștere. Activele totale ale companiei au crescut cu 14,49%, ajungând la 122,07 miliarde USD, în timp ce capitalul propriu a urcat la 73,68 miliarde USD. În același timp, datoriile totale au înregistrat o creștere moderată, de 12,51%. Un aspect pozitiv este reprezentat de creșterea substanțială a investițiilor în numerar și pe termen scurt, cu 25,67%, ceea ce sugerează o mai bună gestionare a lichidităților. Indicatorii bilanțieri arată că Tesla își consolidează poziția patrimonială și menține un echilibru între resursele proprii și cele atrase.

Fluxul de numerar Tesla 2024

Reprezentarea cifrică privind fluxul de numerar Tesla în anul 2024 poate fi urmărită în tabelul următor.

Fluxul de numerar	Valoare (mld. USD)	Variație față de 2023(%)	Observații
Numerar din activități operaționale	14.92	+12,58	Flux operațional în creștere
Investiții (CapEx)	-18.79	-20.55	Investiții ridicate
Numerar din finanțări	3.85	+48,82	Finanțare externă suplimentară
Flux net de numerar	0.152	-157.36	Flux negativ, presiune pe lichiditate
Flux liber de numerar (Free Cash Flow)	0.827	-137.07	Lichiditate afectată de investiții mari

Sursa : https://www.google.com/finance/quote/TSLA:NASDAQ?hl=ro&window=1Y

Tabelul nr. 3 Flux de numerar

Grafic fluxul de numerar Tesla în anul 2024 se prezintă în următoarea figură.

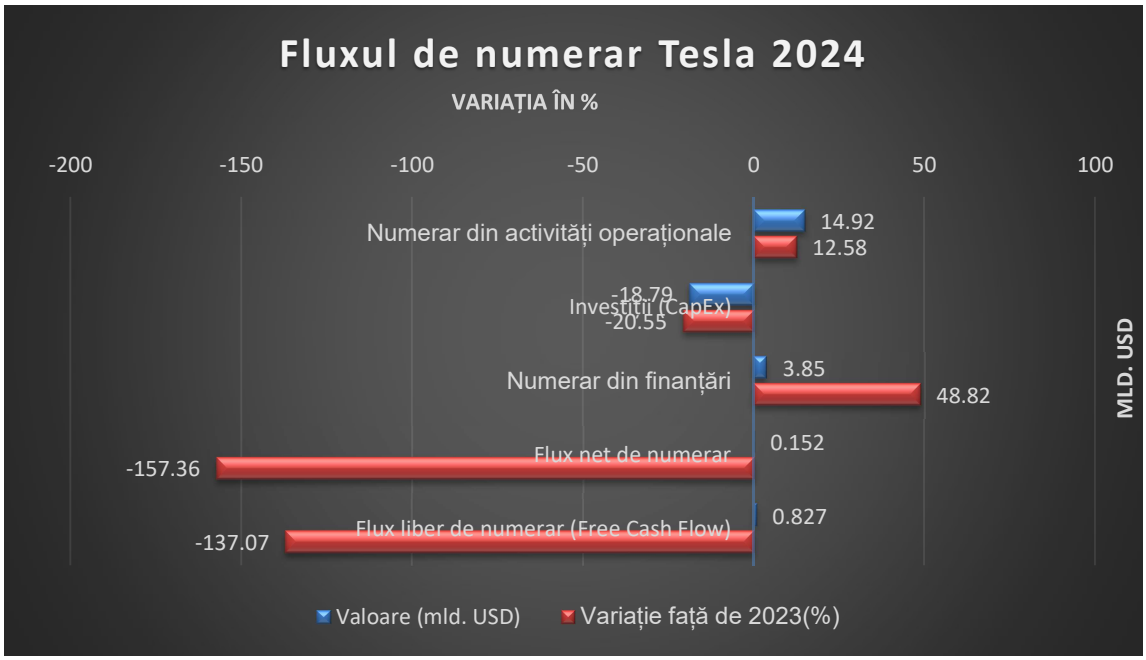

Figura nr. 3

Interpretare: Analiza fluxului de numerar indică o situație mixtă. Deși numerarul generat din activitatea operațională a crescut cu 12,58%, ajungând la 14,92 miliarde USD, compania a înregistrat o scădere accentuată a fluxului net de numerar (-152 milioane USD), cauzată în principal de cheltuielile ridicate pentru investiții (-18,79 miliarde USD).

De remarcat este faptul că numerarul provenit din finanțări a crescut cu 48,82%, ceea ce indică apelul la finanțare externă pentru susținerea activităților și proiectelor companiei. Totuși, fluxul liber de numerar a fost negativ, situându-se la -826,88 milioane USD, reflectând presiunea investițională asupra lichidităților disponibile.

Per ansamblu, datele financiare ale companiei Tesla pentru anul 2024 reflectă o situație complexă: deși poziția financiară s-a consolidat, profitabilitatea și lichiditatea au fost afectate de creșterea cheltuielilor și a investițiilor.

Metodologia utilizată este de tip descriptiv-analitic și documentar, bazată pe analiza secundară a datelor financiare preluate din Google Finance, Nasdaq, rapoarte oficiale ale companiei Tesla și surse de presă financiară. Analiza se bazează pe tabele comparative și pe interpretarea unor indicatori financiari esențiali: EPS, P/E, flux de numerar, marjă de profit și capitalizare bursieră.

Evoluția cotațiilor acțiunilor Tesla în perioada 20.03.2024- 06.03.2025 este reprezentată în următoarea imagine.

Sursa: https://www.google.com/finance/quote/TSLA:NASDAQ

Figura nr.4.

Graficul ilustrează evoluția prețului acțiunilor Tesla (TSLA) pe parcursul ultimului an, atât în dolari americani (USD), cât și în euro (EUR).

Indicatori bursieri relevanți

PER (Price-to-Earnings Ratio): în scădere față de 2023, din cauza diminuării profitului net, prețul fiind de 69,2 $

Volatilitate ridicată, mai ales în lunile iulie–noiembrie 2024.

Capitalizare bursieră: Tesla a rămas printre cele mai valoroase companii din industrie, în ciuda fluctuațiilor

Date cheie Tesla

Categorie	Valoare
Exchange	NASDAQ-GS
Sector	Consumer Discretionary
Industrie	Auto Manufacturing
Ținta pe 1 an	$300.00
Volum acțiuni	132.387.835
Volum mediu	128.484.244
Închidere anterioară	$284.82
Maxim/Minim 52 săptămâni	$488.5399 / $167.41
Capitalizare de piață	960.682.399.493
P/E Ratio	69.2
Forward P/E 1 an	200.58
Câștig pe acțiune (EPS)	$4.31

Sursa: https://www.nasdaq.com/market-activity/stocks/tsla

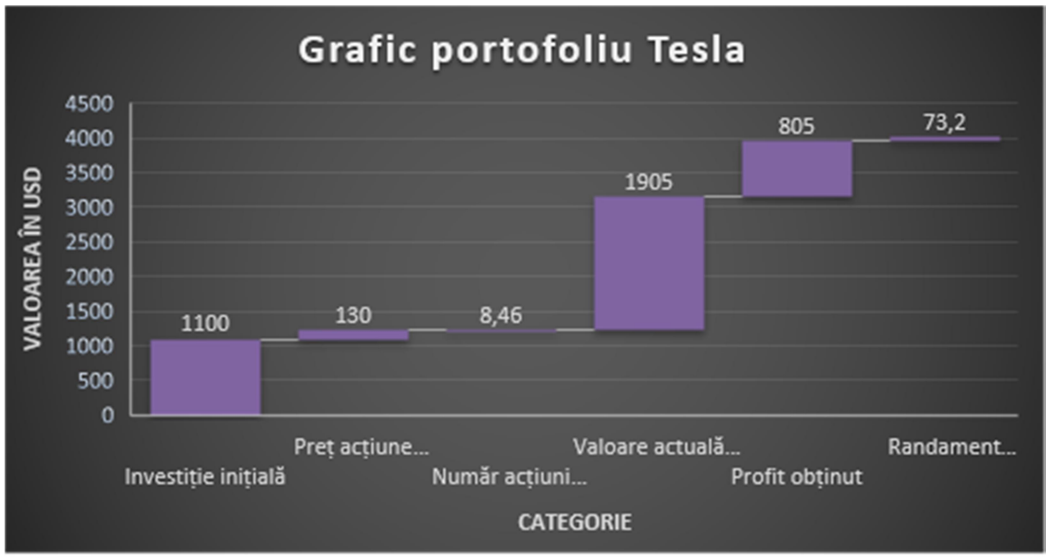
Tabelul nr. 4.

Peformanța Investiției în acțiuni Tesla

Categorie	Valoare (USD)
Investiție inițială	1100
Preț acțiune Tesla în martie 2024	130
Număr acțiuni achiziționate	8.46
Valoare actuală a acțiunilor	1905
Profit obținut	805
Randament investiție (%)	73.2

Tabelul nr. 5. Investiție Tesla

Graficul de mai jos reflectă performanțele unei investiții în acțiuni Tesla, prin evidențierea principalilor indicatori financiari: valoarea actuală a portofoliului, investiția inițială, profitul obținut, randamentul procentual, prețul unei acțiuni la momentul achiziției și numărul total de acțiuni cumpărate. Structura graficului permite o analiză clară a evoluției investiției și a eficienței acesteia.

Sursa : Realizat de autor pe baza datelor din tabelul nr.5

Figura nr.5

Factori majori care au influențat prețul acțiunii, motivele creșterii, volatilității și scăderii acțiunilor Tesla (TSLA)

Prețul acțiunilor Tesla în perioada analizată a fost influențat de mai mulți factori semnificativi. Rezultatele financiare din 2024 au arătat o ușoară creștere a veniturilor, dar și o scădere accentuată a profitului net, ceea ce a afectat încrederea investitorilor. Lansarea Cybertruck-ului și anunțurile privind dezvoltarea roboților și a funcției Full Self-Driving au generat valuri de optimism, reflectate în creșteri temporare ale cotației. În paralel, extinderea proiectelor din energie, precum Megapack, a întărit imaginea companiei ca lider în inovație. Totuși, comunicarea publică a lui Elon Musk, percepută uneori ca instabilă, a creat incertitudine. Concurența tot mai agresivă din partea companiilor precum BYD și Rivian, precum și problemele logistice din lanțul de aprovizionare, au amplificat volatilitatea acțiunilor în a doua parte a anului.

Creșterea prețului acțiunilor Tesla

Această perioadă a fost caracterizată de rezultate financiare solide raportate de Tesla, creșterea producției și livrărilor de vehicule electrice, precum și un val de optimism din partea investitorilor privind noile tehnologii dezvoltate de companie.

Printre factorii care au contribuit la această creștere s-au numărat:

Extinderea rețelei de stații de încărcare

Îmbunătățiri în producția de baterii

Creșterea adoptării vehiculelor electrice la nivel global

De asemenea, un trend general pozitiv pe piețele bursiere și interesul tot mai mare pentru companiile din sectorul tehnologic și auto electric au amplificat această evoluție favorabilă.

Volatilitatea din a doua jumătate a anului 2024

În această perioadă, piața a reacționat la diverse anunțuri și evenimente externe, inclusiv schimbări în politicile economice globale și fluctuații în cererea de vehicule electrice.

Printre elementele care au generat incertitudine s-au numărat:

Problemele din lanțul de aprovizionare

Creșterea costurilor materiilor prime, precum litiul și nichelul

Un alt factor semnificativ a fost criza de securitate din Marea Roșie, unde atacurile rebelilor Houthi asupra navelor comerciale au perturbat transportul prin Canalul Suez. Acest lucru a dus la creșterea costurilor de transport și la întârzieri în lanțul de aprovizionare al Tesla, afectând atât producția, cât și livrările.Concurența tot mai agresivă din partea altor producători de vehicule electrice, de exemplu BYD De asemenea, investitorii au fost atenți la rezultatele financiare trimestriale. Chiar dacă Tesla a raportat performanțe bune, orice indiciu de încetinire a creșterii vânzărilor a dus la fluctuații în prețul acțiunilor.

Scăderea de la începutul anului 2025

După ce a atins un vârf la sfârșitul lui 2024, prețul acțiunilor Tesla a început să scadă, pe fondul unei corecții naturale a pieței.

Factorii care au contribuit la această scădere includ:

Reducerea stimulentelor guvernamentale pentru vehicule electrice în anumite regiuni, ceea ce a dus la o scădere a cererii

Încetinirea creșterii economice globale

Politica monetară restrictivă a băncilor centrale, care a menținut ratele dobânzilor ridicate, reducând atractivitatea investițiilor speculative

Un alt factor care a influențat negativ acțiunile Tesla ar putea fi implicarea lui Elon Musk în politică. Declarațiile sale controversate sau potențiala sa susținere a unor figuri politice ar fi putut afecta percepția publicului și a investitorilor asupra Tesla. Există riscul ca atenția sa să fie distrasă de la gestionarea companiei, ceea ce ar putea genera incertitudine în rândul acționarilor.

În plus, Tesla s-ar fi putut confrunta cu provocări legate de livrările de vehicule, concurența din partea altor producători (precum Rivian, BYD, Ford și GM) și posibile probleme cu noile modele și tehnologii autonome.

Analiza indică faptul că, în 2024, Tesla a înregistrat o creștere modestă a veniturilor, însă profitul net și rentabilitatea au fost semnificativ afectate de creșterea cheltuielilor operaționale. Fluxul de numerar a fost negativ în ciuda unor intrări solide din activitatea operațională, din cauza investițiilor masive. Pe plan bursier, acțiunile Tesla au prezentat volatilitate accentuată, influențată atât de rezultatele financiare, cât și de factori externi precum tensiunile geopolitice și politica monetară restrictivă. Ipoteza propusă se confirmă parțial, întrucât atât factorii interni, cât și cei

externi au jucat un rol semnificativ în evoluția acțiunii TSLA. De asemenea, analiza se bazează pe date agregate anuale și nu explorează variații zilnice sau săptămânale ale pieței.

Analiză comparativă cu alți mari producători de vehicule electrice

În perioada 2024–2025, Tesla a continuat să fie un jucător dominant în industria vehiculelor electrice, însă diferențele față de competitori s-au estompat. Compania chineză BYD a câștigat teren, în special pe piața asiatică, devenind lider global la nivel de volume vândute. Rivian și Lucid Motors au atras atenția cu modele noi, dar au rămas în urmă în privința livrărilor și a profitabilității. Spre deosebire de Tesla, care a mizat pe integrare verticală și software propriu, rivalii s-au concentrat pe parteneriate și segmentarea pieței. Tesla a reușit să își mențină avantajul în inovație și imagine de brand, însă ritmul alert al concurenței a redus ecartul dintre lider și urmăritori, mai ales în contextul unor prețuri mai accesibile oferite de alți producători. Pentru o mai bună înțelegere a poziției Tesla pe piața vehiculelor electrice, comparăm compania cu principalii săi concurenți în funcție de mai mulți factori relevanți:

Companie	Țară	Livrări EV 2024	Poziție pe piață	Puncte forte	Provocări
Tesla	SUA	~1,8 mil.	Lider în tehnologie	Inovație, AI, autonomie	Profit în scădere, competiție
BYD	China	>3 mil.	Lider global ca volum	Preț accesibil, suport local	Margini mici, piețe limitate
Lucid	SUA	<50.000	Premium	Autonomie mare, design	Costuri ridicate, scalare lentă
Rivian	SUA	~60.000	SUV/pickup	Investitori puternici, inovație	Producție lentă, livrări slabe
Volkswagen	Germania	~0,7 mil.	Tranziție EV	Rețea globală	Adaptare lentă, competiție asiatică

Tabel nr. 5.1. Comparație Tesla cu alți competitori

Perspective pentru 2025 și după

Pe măsură ce industria auto globală se transformă accelerat, Tesla intră în anul 2025 cu provocări semnificative, dar și cu oportunități strategice importante. Deși în 2024 compania a înregistrat o scădere a profitului net, perspectivele rămân optimiste datorită poziției sale dominante în domeniul tehnologic și al soluțiilor energetice. Pe termen scurt, un factor cheie va fi capacitatea Tesla de a menține ritmul inovației, în special în dezvoltarea sistemelor autonome și în integrarea inteligenței artificiale în conducerea vehiculelor. Dacă sistemul Full Self-Driving va fi aprobat și extins la scară largă, ar putea reprezenta un avantaj competitiv major. Totodată, proiecte precum robotul umanoid Optimus sau Megapack pentru stocare de energie ar putea deschide noi surse de venit. Extinderea în piețe emergente, precum India sau Mexic, este o direcție strategică așteptată pentru 2025, iar construcția de noi Gigafactories poate contribui la scăderea costurilor de producție. Tesla analizează și lansarea unui model electric accesibil (sub 25.000 USD), care ar putea atrage o bază mai largă de clienți și ar intensifica competiția în segmentul mediu.

În același timp, există riscuri care ar putea afecta performanța viitoare a companiei:

încetinirea economiei globale

- reducerea subvențiilor guvernamentale pentru vehicule electrice în anumite regiuni
- creșterea concurenței din partea companiilor chineze și europene

- presiuni externe asupra imaginii companiei din cauza implicării publice controversate a CEO-ului Elon Musk.

Din perspectiva investitorilor, acțiunile Tesla pot rămâne atractive în contextul unui portofoliu pe termen lung, însă necesită o monitorizare atentă a rezultatelor financiare, a capacității de execuție a proiectelor și a stabilității contextului economic global.

Analiza SWOT a perspectivelor Tesla în 2025

Puncte forte (Strengths)	**Puncte slabe (Weaknesses)**
Brand recunoscut și fidelitate ridicată	Volatilitate financiară și scăderea profitabilității
Tehnologie avansată în AI și conducere autonomă	Costuri mari de producție și investiții continue
Infrastructură de producție globală (Gigafactories)	Fluctuații în calitatea percepută a produselor
Oportunități (Opportunities)	Amenințări (Threats)
Extinderea pe noi piețe (India, Mexic)	Creșterea concurenței din partea BYD, Rivian etc.
Lansarea de noi modele, inclusiv low-cost	Reducerea subvențiilor pentru EV în piețele-cheie
Dezvoltarea segmentului energetic (Megapack)	Instabilitate geopolitică și riscuri de aprovizionare

Tabelul nr. 6.1. Analiza SWOT Tesla

Analiștii estimează că, în funcție de evoluțiile financiare din primul și al doilea trimestru, prețul acțiunii Tesla ar putea oscila între 170 și 230 USD, în timp ce mediana pieței este de 370 de dolari.(sursa:https://www.bursa.ro/jp-morgan-reduce-estimarea-pentru-actiunile-tesla-anticipand-livrari-mai-scazute-60850553) În cazul unor rezultate pozitive și al avansării proiectelor AI și energetice, potențialul de revenire este semnificativ.

Concluzii

Analiza evoluției acțiunilor Tesla în perioada martie 2024 – martie 2025 evidențiază un model tipic de creștere accelerată urmată de corecții și perioade de incertitudine, specific companiilor din sectorul tehnologic. În ciuda unui an dificil din punct de vedere al profitabilității, Tesla a reușit să își mențină poziția de lider prin capacitatea sa de inovare, diversificarea produselor și expansiunea internațională. Lansarea Cybertruck-ului, dezvoltarea tehnologiilor autonome și investițiile în soluții energetice verzi au contribuit la consolidarea încrederii pe termen lung a investitorilor, chiar dacă rezultatele financiare au fost afectate de creșterea costurilor operaționale și de investiții.

În plan bursier, volatilitatea ridicată a acțiunilor Tesla reflectă sensibilitatea investitorilor la schimbările din contextul economic global, la evoluțiile din industria auto electrică și la deciziile managementului. Fluctuațiile de preț au fost adesea determinate mai mult de așteptări și percepții decât de indicatori fundamentali, ceea ce subliniază caracterul speculativ al acestor titluri în anumite momente. Comparativ cu alți producători de vehicule electrice, Tesla rămâne lider în domeniul tehnologic și software, dar este din ce în ce mai presată de concurenți care oferă produse accesibile și sprijinite de guverne locale, mai ales în Asia. În acest context, viitorul companiei va depinde de capacitatea sa de a menține un echilibru între inovație, profitabilitate și adaptare la cerințele pieței globale.

Pentru investitori, cazul Tesla oferă o lecție valoroasă despre cum factori externi (dobânzi, geopolitică), interni (strategii de management) și emoționali (comunicarea publică) pot influența radical dinamica prețului unei acțiuni. Deși riscurile sunt semnificative, Tesla rămâne o companie cu un potențial ridicat pe termen lung, dar care necesită o abordare prudentă, atentă la fundamentele financiare reale și nu doar la promisiuni de viitor.

Bibliografie

1. Google Finance. (2025)Tesla, Inc. https://www.google.com/finance/quote/TSLA:NASDAQ?hl=ro
2. Tesla, Inc. https://en.wikipedia.org/wiki/Tesla,_Inc
3. https://www.nasdaq.com/market-activity/stocks/tsla
4. https://www.reuters.com/business/autos-transportation/tesla-allays-investor-fears-with-crucial-ev-growth-forecast-shares-jump-2024-10-24/
5. https://finance.yahoo.com/quote/TSLA/analysis/
6. https://www.bursa.ro/jp-morgan-reduce-estimarea-pentru-actiunile-tesla-anticipand-livrari-mai-scazute-60850553

www.cantemir.ro

ISBN 978-606-28-2200-2

